ඛුද්දකනිකායෙ

මහානිද්දෙසපාළි

ධම්මචීචය

පටුන

"ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා."

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

මහානිද්දෙසපාළි

1. අට්ඨකවග්ගො

1. කාමසුත්තනිද්දෙසො

1.

කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති;
අද්ධා පීතිමනො හොති, ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡති.

කාමං කාමයමානස්සාති කාමාති උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච. කතමෙ **වත්ථුකාමා?** මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා; අත්ථරණා පාවුරණා [පාපුරණා (සී. සයා.)] දාසිදාසා අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා ඛෙත්තං වත්ථු හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදො ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච, යං කිඤ්චි රජනීයං වත්ථු – වත්ථුකාමා.

අපි ච අතීතා කාමා අනාගතා කාමා පච්චුප්පන්නා කාමා; අජ්ඣත්තා කාමා බහිද්ධා කාමා අජ්ඣත්තබහිද්ධා කාමා; හීනා කාමා මජ්ඣිමා කාමා පණීතා කාමා; ආපායිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිබ්බා කාමා පච්චුපට්ඨිතා කාමා; නිම්මිතා කාමා අනිම්මිතා කාමා පරනිම්මිතා කාමා; පරිග්ගහිතා කාමා, අපරිග්ගහිතා කාමා, මමායිතා කාමා, අමමායිතා කාමා; සබ්බෙපි කාමාවචරා ධම්මා, සබ්බෙපි රූපාවචරා ධම්මා, සබ්බෙපි අරූපාවචරා ධම්මා, තණ්හාවත්ථුකා තණ්හාරම්මණා කාමනීයට්ඨෙන රජනීයට්ඨෙන මදනීයට්ඨෙන කාමා – ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා.

කතමෙ **කිලෙසකාමා?** ඡන්දො කාමො රාගො කාමො ඡන්දරාගො කාමො; සඞ්කප්පො කාමො රාගො කාමො සඞ්කප්පරාගො කාමො; යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනීවරණං.

‘‘අද්දසං කාම තෙ මූලං, සඞ්කප්පා කාම ජායසි;
න තං සඞ්කප්පයිස්සාමි, එවං කාම න හොහිසී’’ති [න හෙහිසීති (සයා.)]. –

ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **කාමයමානස්සාති** කාමයමානස්ස ඉච්ඡමානස්ස සාදියමානස්ස පත්ථයමානස්ස පිහයමානස්ස අභිජප්පමානස්සාති – කාමං කාමයමානස්ස.

තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣතීති. තස්ස චෙති තස්ස ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වා. **තන්ති** වත්ථුකාමා වුච්චන්ති – මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා. **සමිජ්ඣතීති** ඉජ්ඣති සමිජ්ඣති ලභති පටිලභති අධිගච්ඡති වින්දතීති – තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති.

අද්ධා පීතිමනො හොතීති. අද්ධාති එකංසවචනං නිස්සංසයවචනං නික්කඞ්ඛාවචනං අද්වෙජ්ඣවචනං අද්වෙළ්හකවචනං නියොගවචනං අපණ්ණකවචනං අවත්ථාපනවචනමෙතං – අද්ධාති. **පීතීති** යා පඤ්චකාමගුණපටිසඤ්ඤුත්තා පීති පාමුජ්ජං ආමොදනා පමොදනා හාසො පහාසො විත්ති තුට්ඨි ඔදග්‍යං අත්තමනතා අභිඵරණතා චිත්තස්ස. **මනොති** යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු, අයං වුච්චති මනො. අයං මනො ඉමාය පීතියා සහගතො හොති සහජාතො සංසට්ඨො සම්පයුත්තො එකුප්පාදො එකනිරොධො එකවත්ථුකො එකාරම්මණො. **පීතිමනො හොතීති** පීතිමනො හොති තුට්ඨමනො හට්ඨමනො පහට්ඨමනො අත්තමනො උදග්ගමනො මුදිතමනො පමොදිතමනො හොතීති – අද්ධා පීතිමනො හොති.

ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡතීති. ලද්ධාති ලභිත්වා පටිලභිත්වා අධිගන්ත්වා වින්දිත්වා. **මච්චොති** සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු [ජාතු (ස්‍යා.), ජගු (ක.)] ජන්තු ඉන්දගු [හින්දගු (සී. ස්‍යා.)] මනුජො. **යදිච්ඡතීති** යං ඉච්ඡති යං සාදියති යං පත්ථෙති යං පිහෙති යං අභිජප්පති, රූපං වා සද්දං වා ගන්ධං වා රසං වා ඵොට්ඨබ්බං වාති, ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘කාමං කාමයමානස්ස, තස්ස චෙ තං සමිජ්ඣති;
අද්ධා පීතිමනො හොති, ලද්ධා මච්චො යදිච්ඡතී’’ති.

2.

තස්ස චෙ කාමයානස්ස, ඡන්දජාතස්ස ජන්තුනො;
තෙ කාමා පරිහායන්ති, සල්ලවිද්ධොව රුප්පති.

තස්ස චෙ කාමයානස්සාති. **තස්ස** චෙති තස්ස ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වා. **කාමයානස්සාති** කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස සාදියමානස්ස පත්ථයමානස්ස පිහයමානස්ස අභිජප්පමානස්ස. අථ වා කාමතණ්හාය යායති නියාති වුය්හති සංහරීයති. යථා හත්ථියානෙන වා අස්සයානෙන වා ගොයානෙන වා අජයානෙන වා මෙණ්ඩයානෙන වා ඔට්ඨයානෙන වා ඛරයානෙන වා යායති නියාති වුය්හති සංහරීයති; එවමෙවං කාමතණ්හාය යායති නියාති වුය්හති සංහරීයතීති – තස්ස චෙ කාමයානස්ස.

ඡන්දජාතස්ස ජන්තුනොති. **ඡන්දොති** යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනීවරණං, තස්ස සො කාමච්ඡන්දො ජාතො හොති සඤ්ජාතො නිබ්බත්තො අභිනිබ්බත්තො පාතුභූතො. **ජන්තුනොති** සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස ජන්තුස්ස ඉන්දගුස්ස මනුජස්සාති – ඡන්දජාතස්ස ජන්තුනො.

තෙ කාමා පරිහායන්තීති – තෙ වා කාමා පරිහායන්ති, සො වා කාමෙහි පරිහායති. කථං තෙ කාමා පරිහායන්ති? තස්ස තිට්ඨන්තස්සෙව තෙ භොගෙ රාජානො වා හරන්ති, චොරා වා හරන්ති, අග්ගි වා දහති, උදකං වා වහති, අප්පියා වා දායාදා හරන්ති, නිහිතං වා නාධිගච්ඡති, දුප්පයුත්තා වා කම්මන්තා භිජ්ජන්ති, කුලෙ වා කුලඞ්ගාරො උප්පජ්ජති, යො තෙ භොගෙ විකිරති විධමති [විධමෙති (ස්‍යා.)] විද්ධංසෙති අනිච්චතායෙව අට්ඨමී. එවං තෙ කාමා හායන්ති පරිහායන්ති පරිධංසෙන්ති පරිපතන්ති අන්තරධායන්ති විප්පලුජ්ජන්ති. කථං සො කාමෙහි පරිහායති? තිට්ඨන්තෙව තෙ භොගෙ සො චවති මරති විප්පලුජ්ජති. එවං සො කාමෙහි හායති පරිහායති පරිධංසෙති පරිපතති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති.

චොරා හරන්ති රාජානො, අග්ගි දහති නස්සති;
අථ අන්තෙන ජහති [අථො අන්තෙන හෙති (ස්‍යා.), අසහන්තෙන දහති (ක.)], සරීරං සපරිග්ගහං;
එතදඤ්ඤාය මෙධාවී, භුඤ්ජෙථ ච දදෙථ ච.

දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං, අනින්දිතො සග්ගමුපෙති ඨානන්ති, තෙ කාමා පරිහායන්ති.

සල්ලවිද්ධොව රුප්පතීති. යථා අයොමයෙන වා සල්ලෙන විද්ධො, අට්ඨිමයෙන වා සල්ලෙන දන්තමයෙන වා සල්ලෙන විසාණමයෙන වා සල්ලෙන කට්ඨමයෙන වා සල්ලෙන විද්ධො රුප්පති කුප්පති ඝට්ටීයති පීළීයති, බ්‍යාධිතො දොමනස්සිතො හොති, එවමෙව වත්ථුකාමානං

විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා උප්පජ්ජන්ති සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසා. සො කාමසල්ලෙන ච සොකසල්ලෙන ච විද්ධො, රුප්පති කුප්පති ඝට්ටීයති පීළීයති බ්‍යාධිතො දොමනස්සිතො හොතීති – සල්ලවිද්ධොව රුප්පති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තස්ස චෙ කාමයානස්ස, ඡන්දජාතස්ස ජන්තුනො;
තෙ කාමා පරිහායන්ති, සල්ලවිද්ධොව රුප්පතී’’ති.

3.

යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, සප්පස්සෙව පදා සිරො;
සොමං විසත්තිකං ලොකෙ, සතො සමතිවත්තති.

යො කාමෙ පරිවජ්ජෙතීති. **යො**ති යො යාදිසො යථායුත්තො යථාවිහිතො යථාපකාරො යංඨානප්පත්තො යංධම්මසමන්නාගතො ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා. **කාමෙ පරිවජ්ජෙතී**ති. **කාමා**ති උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **කාමෙ පරිවජ්ජෙතී**ති ද්වීහි කාරණෙහි කාමෙ පරිවජ්ජෙති – වික්ඛම්භනතො වා සමුච්ඡෙදතො වා. කථං වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති? ‘‘අට්ඨිකඞ්කලූපමා කාමා අප්පස්සාදට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘මංසපෙසූපමා කාමා බහුසාධාරණට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘තිණුක්කූපමා කාමා අනුදහනට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘අඞ්ගාරකාසූපමා කාමා මහාපරිළාහට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘සුපිනකූපමා කාමා ඉත්තරපච්චුපට්ඨානට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘යාචිතකූපමා කාමා තාවකාලිකට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘රුක්ඛඵලූපමා කාමා සම්භඤ්ජනපරිභඤ්ජනට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘අසිසූනූපමා කාමා අධිකුට්ටනට්ඨෙනා’’ති [අධිකන්තනට්ඨෙනාති (සයා.)] පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘සත්තිසූලූපමා කාමා විනිවිජ්ඣනට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘සප්පසිරූපමා කාමා සප්පටිභයට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ‘‘අග්ගික්ඛන්ධූපමා කාමා මහාභිතාපනට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති.

බුද්ධානුස්සතිං භාවෙන්තොපි වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, ධම්මානුස්සතිං භාවෙන්තොපි…පෙ.… සඞ්ඝානුස්සතිං භාවෙන්තොපි…

සීලානුස්සතිං භාවෙන්තොපි... චාගානුස්සතිං භාවෙන්තොපි... දෙවතානුස්සතිං භාවෙන්තොපි... ආනාපානස්සතිං [ආනාපානසතිං (සී.)] භාවෙන්තොපි... මරණස්සතිං භාවෙන්තොපි... කායගතාසතිං භාවෙන්තොපි... උපසමානුස්සතිං භාවෙන්තොපි වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති.

පඨමං ඣානං භාවෙන්තොපි වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, දුතියං ඣානං භාවෙන්තොපි...පෙ.... තතියං ඣානං භාවෙන්තොපි... චතුත්ථං ඣානං භාවෙන්තොපි... ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තොපි... විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තොපි... ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තොපි ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තොපි වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති. එවං වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති.

කථං සමුච්ඡෙදතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති? සොතාපත්තිමග්ගං භාවෙන්තොපි අපායගමනීයෙ කාමෙ සමුච්ඡෙදතො පරිවජ්ජෙති, සකදාගාමිමග්ගං භාවෙන්තොපි ඔළාරිකෙ කාමෙ සමුච්ඡෙදතො පරිවජ්ජෙති, අනාගාමිමග්ගං භාවෙන්තොපි අනුසහගතෙ කාමෙ සමුච්ඡෙදතො පරිවජ්ජෙති, අරහත්තමග්ගං භාවෙන්තොපි සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං සමුච්ඡෙදතො කාමෙ පරිවජ්ජෙති. එවං සමුච්ඡෙදතො කාමෙ පරිවජ්ජෙතීති – යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති.

සප්පස්සෙව පදා සිරොති. සප්පො වුච්චති අහි. කෙනට්ඨෙන සප්පො? සංසප්පන්තො ගච්ඡතීති සප්පො; භුජන්තො ගච්ඡතීති භුජගො; උරෙන ගච්ඡතීති උරගො; පන්නසිරො ගච්ඡතීති පන්නගො; සිරෙන සුපතීති [සප්පතීති (ක.)] සරීසපො [සිරිංසපො (සී.)]; බිලෙ සයතීති බිලාසයො; ගුහායං සයතීති ගුහාසයො; දාඨා තස්ස ආවුධොති දාඨාවුධො; විසං තස්ස ඝොරන්ති ඝොරවිසො; ජිව්හා තස්ස දුවිධාති ද්විජිව්හො; ද්වීහි ජිව්හාහි රසං සායතීති ද්විරසඤ්ඤූ. යථා පුරිසො ජීවිතුකාමො අමරිතුකාමො සුඛකාමො දුක්ඛපටික්කූලො පාදෙන සප්පසිරං වජ්ජෙය්‍ය විවජ්ජෙය්‍ය පරිවජ්ජෙය්‍ය අභිනිවජ්ජෙය්‍ය; එවමෙව සුඛකාමො දුක්ඛපටික්කූලො කාමෙ වජ්ජෙය්‍ය විවජ්ජෙය්‍ය පරිවජ්ජෙය්‍ය අභිනිවජ්ජෙය්‍යාති – සප්පස්සෙව පදා සිරො.

සොමං විසත්තිකං ලොකෙ, සතො සමතිවත්තතීති. සොති යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති. විසත්තිකා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නන්දී නන්දිරාගො, චිත්තස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අජ්ඣොසානං ගෙධො පලිගෙධො [පළිගෙධො (සී.)] සඞ්ගො පඞ්කො, එජා මායා ජනිකා සඤ්ජනනී සිබ්බිනී ජාලිනී සරිතා විසත්තිකා, සුත්තං විසතා ආයූහිනී [ආයූහනී (සී. ස්‍යා.)] දුතියා පණිධි භවනෙත්ති, වනං වනථො සන්ථවො ස්නෙහො අපෙක්ඛා පටිබන්ධු, ආසා ආසීසනා ආසීසිතත්තං, රූපාසා සද්දාසා ගන්ධාසා රසාසා ඵොට්ඨබ්බාසා, ලාභාසා ජනාසා පුත්තාසා

ජීවිතාසා, ජප්පා පජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතත්තං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පායිතත්තං පුච්ඡඤ්ජිකතා සාධුකම්‍යතා, අධම්මරාගො විසමලොභො නිකන්ති නිකාමනා පත්ථනා පිහනා සම්පත්ථනා, කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඔඝො යොගො ගන්ථො උපාදානං ආවරණං නීවරණං ඡදනං බන්ධනං, උපක්කිලෙසො අනුසයො පරියුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡං, දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛප්පභවො මාරපාසො මාරබළිසං මාරවිසයො, තණ්හානදී තණ්හාජාලං තණ්හාගද්දුලං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.

විසත්තිකාති. කෙනට්ඨෙන විසත්තිකා? විසතාති විසත්තිකා; විසාලාති විසත්තිකා; විසටාති විසත්තිකා; විසක්කතීති විසත්තිකා; විසංහරතීති විසත්තිකා; විසංවාදිකාති විසත්තිකා; විසමූලාති විසත්තිකා; විසඵලාති විසත්තිකා; විසපරිභොගොති විසත්තිකා; විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ සද්දෙ ගන්ධෙ රසෙ ඵොට්ඨබ්බෙ, කුලෙ ගණෙ ආවාසෙ ලාභෙ යසෙ, පසංසාය සුඛෙ චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ, කාමධාතුයා රූපධාතුයා අරූපධාතුයා, කාමභවෙ රූපභවෙ අරූපභවෙ, සඤ්ඤාභවෙ අසඤ්ඤාභවෙ නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ, එකවොකාරභවෙ චතුවොකාරභවෙ පඤ්චවොකාරභවෙ, අතීතෙ අනාගතෙ පච්චුප්පන්නෙ, දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු විසටා විත්ථතාති විසත්තිකා.

ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ, ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො.

අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – අසතිපරිවජ්ජනාය සතො, සතිකරණීයානං ධම්මානං කතත්තා සතො, සතිපරිබන්ධානං ධම්මානං හතත්තා සතො, සතිනිමිත්තානං ධම්මානං අසම්මුට්ඨත්තා සතො.

අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – සතියා සමන්නාගතත්තා සතො, සතියා වසිතත්තා සතො, සතියා පාගුඤ්ඤතාය සතො, සතියා අපච්චොරොහණතාය [අපච්චොරොපනතාය (සී.)] සතො.

අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – සත්තත්තා සතො, සන්තත්තා සතො, සමිතත්තා සතො, සන්තධම්මසමන්නාගතත්තා සතො. බුද්ධානුස්සතියා සතො, ධම්මානුස්සතියා සතො, සඞ්ඝානුස්සතියා සතො, සීලානුස්සතියා සතො, චාගානුස්සතියා සතො, දෙවතානුස්සතියා සතො, ආනාපානස්සතියා සතො, මරණස්සතියා සතො, කායගතාසතියා සතො,

උපසමානුස්සතියා සතො. යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුස්සනතා සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො එකායනමග්ගො, අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො හොති සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො, සො වුච්චති සතො.

සොමං විසත්තිකං ලොකෙ, සතො සමතිවත්තතීති. ලොකෙ වා සා විසත්තිකා, ලොකෙ වා තං විසත්තිකං සතො තරති උත්තරති පතරති සමතික්කමති වීතිවත්තතීති – සොමං විසත්තිකං ලොකෙ, සතො සමතිවත්තති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යො කාමෙ පරිවජ්ජෙති, සප්පස්සෙව පදා සිරො;
සොමං විසත්තිකං ලොකෙ, සතො සමතිවත්තතී’’ති.

4.

ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
ථියො බන්ධූ පුථූ කාමෙ, යො නරො අනුගිජ්ඣති.

ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වාති. ඛෙත්තන්ති සාලික්ඛෙත්තං වීහික්ඛෙත්තං මුග්ගක්ඛෙත්තං මාසක්ඛෙත්තං යවක්ඛෙත්තං ගොධුමක්ඛෙත්තං තිලක්ඛෙත්තං. **වත්ථුන්ති** ඝරවත්ථුං කොට්ඨකවත්ථුං පුරෙවත්ථුං පච්ඡාවත්ථුං ආරාමවත්ථුං විහාරවත්ථුං. **හිරඤ්ඤන්ති** හිරඤ්ඤං වුච්චති කහාපණොති – ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා.

ගවාස්සං දාසපොරිසන්ති. ගවන්ති ගවා [ගාවො (ක.)] වුච්චන්ති. **අස්සාති** පසුකාදයො වුච්චන්ති. **දාසාති** චත්තාරො දාසා – අන්තොජාතකො දාසො, ධනක්කීතකො දාසො, සාමං වා දාසබ්‍යං උපෙති, අකාමකො වා දාසවිසයං උපෙති.

‘‘ආමාය දාසාපි භවන්ති හෙකෙ, ධනෙන කීතාපි භවන්ති දාසා;
සාමඤ්ච එකෙ උපයන්ති දාසබ්‍යං, භයාපනුණ්ණාපි භවන්ති දාසා’’ති.

පුරිසාති තයො පුරිසා – භතකා, කම්මකරා, උපජීවිනොති – ගවාස්සං දාසපොරිසං.

ථියො බන්ධූ පුථූ කාමෙති. ථියොති ඉත්ථිපරිග්ගහො වුච්චති. **බන්ධූති** චත්තාරො බන්ධූ – ඤාතිබන්ධවාපි බන්ධු, ගොත්තබන්ධවාපි බන්ධු, මන්තබන්ධවාපි බන්ධු, සිප්පබන්ධවාපි බන්ධු. **පුථූ කාමෙති** බහූ කාමෙ. එතෙ පුථූ කාමා මනාපිකා රූපා…පෙ…. මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බාති – ථියො බන්ධූ පුථූ කාමෙ.

යො නරො අනුගිජ්ඣතීති. යොති යො යාදිසො යථායුත්තො යථාවිහිතො යථාපකාරො යංඨානප්පත්තො යංධම්මසමන්නාගතො ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො ව්වා දෙවො වා මනුස්සො වා. **නරොති** සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු ජන්තු ඉන්දගු මනුජො. **අනුගිජ්ඣතීති** කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමෙසු ගිජ්ඣති අනුගිජ්ඣති පලිගිජ්ඣති පලිබජ්ඣතීති – යො නරො අනුගිජ්ඣති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං වා, ගවාස්සං දාසපොරිසං;
ථියො බන්ධූ පුථූ කාමෙ, යො නරො අනුගිජ්ඣතී’’ති.

5.

අබලා නං බලීයන්ති, මද්දන්තෙ නං පරිස්සයා;
තතො නං දුක්ඛමන්වෙති, නාවං භින්නමිවොදකං.

අබලා නං බලීයන්තීති. **අබලාති** අබලා කිලෙසා දුබ්බලා අප්පබලා අප්පථාමකා හීනා නිහීනා ( ) [(පරිහීනා) (සී. ස්‍යා.)] ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තා. තෙ කිලෙසා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්තීති, එවම්පි අබලා නං බලීයන්ති. අථ වා, අබලං පුග්ගලං දුබ්බලං අප්පබලං අප්පථාමකං හීනං නිහීනං ඔමකං ලාමකං ඡතුක්කං පරිත්තං, යස්ස නත්ථි සද්ධාබලං වීරියබලං සතිබලං සමාධිබලං පඤ්ඤාබලං හිරිබලං ඔත්තප්පබලං. තෙ කිලෙසා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්තීති – එවම්පි අබලා නං බලීයන්තීති.

මද්දන්තෙ නං පරිස්සයාති. ද්වෙ පරිස්සයා – පාකටපරිස්සයා ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච. කතමෙ **පාකටපරිස්සයා**? සීහා බ්‍යග්ඝා දීපී අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා [මහිසා (සී. ස්‍යා.)] හත්ථී අහිවිච්ඡිකා සතපදී, චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා, චක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝානරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො, කාසො සාසො පිනාසො ඩාහො ජරො, කුච්ඡිරොගො මුච්ඡා පක්ඛන්දිකා සූලා විසූචිකා, කුට්ඨං ගණ්ඩො කිලාසො සොසො අපමාරො, දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු රඛසා [රක්ඛසා (ක.)] විතච්ඡිකා ලොහිතපිත්තං, මධුමෙහො අංසා පිළකා භගන්දලා, පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙම්හසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සන්නිපාතිකා ආබාධා උතුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා, ඔපක්කමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණ්හං ජිඝච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සා ඉති වා – ඉමෙ වුච්චන්ති පාකටපරිස්සයා.

කතමෙ **පටිච්ඡන්නපරිස්සයා?** කායදුච්චරිතං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං, කාමච්ඡන්දනීවරණං බ්‍යාපාදනීවරණං ථිනමිද්ධනීවරණං උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං විචිකිච්ඡානීවරණං, රාගො දොසො මොහො කොධො උපනාහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං, මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිළාහා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා – ඉමෙ වුච්චන්ති පටිච්ඡන්නපරිස්සයා.

පරිස්සයාති කෙනට්ඨෙන පරිස්සයා? පරිසහන්තීති පරිස්සයා, පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා, තත්‍රාසයාති පරිස්සයා. කථං පරිසහන්තීති පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්ති. එවං පරිසහන්තීති පරිස්සයා. කථං පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. කතමෙසං කුසලානං ධම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චනීකපටිපදාය අවිරුද්ධපටිපදාය අන්වත්ථපටිපදාය ධම්මානුධම්මපටිපදාය, සීලෙසු පරිපූරිකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාය, ජාගරියානුයොගස්ස සතිසම්පජඤ්ඤස්ස, චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගස්ස චතුන්නං සම්මප්පධානානං භාවනානුයොගස්ස චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං භාවනානුයොගස්ස, පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං භාවනානුයොගස්ස පඤ්චන්නං බලානං භාවනානුයොගස්ස, සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං භාවනානුයොගස්ස අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයොගස්ස – ඉමෙසං කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. එවං පරිහානාය සංවත්තන්තීති – පරිස්සයා.

කථං තත්‍රාසයාති පරිස්සයා? තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයා. යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයන්ති, දකෙ දකාසයා පාණා සයන්ති, වනෙ වනාසයා පාණා සයන්ති, රුක්ඛෙ රුක්ඛාසයා පාණා සයන්ති, එවමෙව තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයා. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘සාන්තෙවාසිකො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාසවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති – තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති. සමුදාචරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති – තස්මා සාචරියකොති වුච්චති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සොතෙන සද්දං සුත්වා, ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා, ජිව්හාය රසං සායිත්වා, කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා, මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උප්පජ්ජන්ති යෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාසවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති – තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති. සමුදාචරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති – තස්මා සාචරියකොති වුච්චති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරතී’’ති. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලා – අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා. කතමෙ තයො? ලොභො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලං [අන්තරාමලො (ස්‍යා.)] අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො. දොසො…පෙ.… මොහො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලං අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො අන්තරාමලා – අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා.

‘‘අනත්ථජනනො ලොභො, ලොභො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

‘‘ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති, ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං [අන්ධතමං (ස්‍යා. ක.)] තදා හොති, යං ලොභො සහතෙ නරං.

‘‘අනත්ථජනනො දොසො, දොසො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

‘‘කුද්ධො අත්ථං න ජානාති, කුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං දොසො සහතෙ නරං.

‘‘අනත්ථජනනො මොහො, මොහො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

‘‘මූළ්හො අත්ථං න ජානාති, මූළ්හො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං මොහො සහතෙ නර’’න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘තයො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති, අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය.

කතමෙ තයො? ලොභො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති, අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. දොසො ඛො, මහාරාජ…පෙ.… මොහො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති, අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. ඉමෙ ඛො, මහාරාජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති, අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය.

‘‘ලොභො දොසො ච මොහො ච, පුරිසං පාපචෙතසං;
හිංසන්ති අත්තසම්භූතා, තචසාරංව සම්ඵල’’න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තම්පි චෙතං භගවතා –

‘‘රාගො ච දොසො ච ඉතොනිදානා, අරතී රතී ලොමහංසො ඉතොජා;
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතක්කා, කුමාරකා ධඞ්කමිවොස්සජන්තී’’ති [ධඞ්කමිවොස්සජ්ජන්ති (ස්‍යා.)].

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා. **මද්දන්තෙ නං පරිස්සයාති.** තෙ පරිස්සයා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්තීති – මද්දන්තෙ නං පරිස්සයා.

තතො නං දුක්ඛමන්වෙතීති. තතොති තතො තතො පරිස්සයතො තං පුග්ගලං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, ජාතිදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, ජරාදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, බ්‍යාධිදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, මරණදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, නෙරයිකං දුක්ඛං, තිරච්ඡානයොනිකං දුක්ඛං, පෙත්තිවිසයිකං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, මානුසිකං දුක්ඛං… ගබ්භොක්කන්තිමූලකං දුක්ඛං… ගබ්භෙ ඨිතිමූලකං දුක්ඛං… ගබ්භා වුට්ඨානමූලකං දුක්ඛං… ජාතස්සූපනිබන්ධකං දුක්ඛං… ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකං දුක්ඛං… අත්තූපක්කමං දුක්ඛං… පරූපක්කමං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, දුක්ඛදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, සඞ්ඛාරදුක්ඛං… විපරිණාමදුක්ඛං … චක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝානරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො, කාසො සාසො පිනාසො ඩාහො ජරො, කුච්ඡිරොගො මුච්ඡා පක්ඛන්දිකා සූලා විසූචිකා, කුට්ඨං ගණ්ඩො කිලාසො සොසො අපමාරො, දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු රඛසා විතච්ඡිකා ලොහිතපිත්තං, මධුමෙහො අංසා පිළකා භගන්දලා පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙම්හසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සන්නිපාතිකා ආබාධා

උතුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා, ඔපක්කමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණ්හං ජිඝච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සදුක්ඛං... මාතුමරණං දුක්ඛං... පිතුමරණං දුක්ඛං... භාතුමරණං දුක්ඛං... භගිනිමරණං දුක්ඛං... පුත්තමරණං දුක්ඛං... ධීතුමරණං දුක්ඛං ... ඤාතිබ්‍යසනං දුක්ඛං... භොගබ්‍යසනං දුක්ඛං... රොගබ්‍යසනං දුක්ඛං... සීලබ්‍යසනං දුක්ඛං... දිට්ඨිබ්‍යසනං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොතීති – තතො නං දුක්ඛමන්වෙති.

නාවං භින්නමිවොදකන්ති. යථා භින්නං නාවං දකමෙසිං [උදකදායිතො (සී.), උදකං අන්වායිකං (ස්‍යා.)] තතො තතො උදකං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, පුරතොපි උදකං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, පච්ඡතොපි... හෙට්ඨතොපි... පස්සතොපි උදකං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති; එවමෙව තතො තතො පරිස්සයතො තං පුග්ගලං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති, ජාතිදුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොති...පෙ.... දිට්ඨිබ්‍යසනං දුක්ඛං අන්වෙති අනුගච්ඡති අන්වායිකං හොතීති – නාවං භින්නමිවොදකං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අබලා නං බලීයන්ති, මද්දන්තෙ නං පරිස්සයා;
තතො නං දුක්ඛමන්වෙති, නාවං භින්නමිවොදක’’න්ති.

6.

තස්මා ජන්තු සදා සතො, කාමානි පරිවජ්ජයෙ;
තෙ පහාය තරෙ ඔඝං, නාවං සිත්වාව පාරගූ.

තස්මා ජන්තු සදා සතොති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා එතං ආදීනවං සම්පස්සමානො කාමෙසූති – තස්මා. **ජන්තූති** සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු ජන්තු ඉන්දගු මනුජො. **සදාති** සදා සබ්බදා සබ්බකාලං නිච්චකාලං ධුවකාලං සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං උදකූමිකජාතං අවීචි සන්තති සහිතං ඵස්සිතං [ඵුසිතං (සී. ස්‍යා.)], පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං පුරිමයාමං මජ්ඣිමයාමං පච්ඡිමයාමං, කාළෙ ජුණ්හෙ වස්සෙ හෙමන්තෙ ගිම්හෙ, පුරිමෙ වයොඛන්ධෙ මජ්ඣිමෙ වයොඛන්ධෙ පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු... චිත්තෙ... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො. අපරෙහි චතූහි කාරණෙහි සතො...පෙ.... සො වුච්චති සතොති – තස්මා ජන්තු සදා සතො.

කාමානි පරිවජ්ජයෙති. කාමාති උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච...පෙ.... ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා...පෙ.... ඉමෙ

වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **කාමානි පරිවජ්ජයෙති** ද්වීහි කාරණෙහි කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය – වික්ඛම්භනතො වා සමුච්ඡෙදතො වා. කථං වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය? ‘‘අට්ඨිකඞ්කලූපමා කාමා අප්පස්සාදට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය, ‘‘මංසපෙසූපමා කාමා බහුසාධාරණට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය, ‘‘තිණුක්කූපමා කාමා අනුදහනට්ඨෙනා’’ති පස්සන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය…පෙ…. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං භාවෙන්තො වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය. එවං වික්ඛම්භනතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍ය…පෙ…. එවං සමුච්ඡෙදතො කාමෙ පරිවජ්ජෙය්‍යාති – කාමානි පරිවජ්ජයෙ.

තෙ පහාය තරෙ ඔඝන්ති. තෙති වත්ථුකාමෙ පරිජානිත්වා කිලෙසකාමෙ පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමිත්වා; කාමච්ඡන්දනීවරණං පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමිත්වා; බ්‍යාපාදනීවරණං…පෙ…. ථිනමිද්ධනීවරණං… උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං… විචිකිච්ඡානීවරණං පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමිත්වා කාමොඝං භවොඝං දිට්ඨොඝං අවිජ්ජොඝං තරෙය්‍ය උත්තරෙය්‍ය පතරෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය වීතිවත්තෙය්‍යාති – තෙ පහාය තරෙ ඔඝං.

නාවං සිත්වාව පාරගූති. යථා ගරුකං නාවං භාරිකං උදකං සිත්වා [සිඤ්චිත්වා (සී. ස්‍යා.)] ඔසිඤ්චිත්වා ඡඩ්ඩෙත්වා ලහුකාය නාවාය ඛිප්පං ලහුං අප්පකසිරෙනෙව පාරං ගච්ඡෙය්‍ය; එවමෙව වත්ථුකාමෙ පරිජානිත්වා කිලෙසකාමෙ පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමිත්වා; කාමච්ඡන්දනීවරණං… බ්‍යාපාදනීවරණං… ථිනමිද්ධනීවරණං… උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං… විචිකිච්ඡානීවරණං පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමිත්වා ඛිප්පං ලහුං අප්පකසිරෙනෙව පාරං ගච්ඡෙය්‍ය. පාරං වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. **පාරං ගච්ඡෙය්‍යාති** – පාරං අධිගච්ඡෙය්‍ය, පාරං ඵුසෙය්‍ය, පාරං සච්ඡිකරෙය්‍ය. **පාරගූ**ති යොපි පාරං ගන්තුකාමො සොපි පාරගූ; යොපි පාරං ගච්ඡති සොපි පාරගූ; යොපි පාරං ගතො, සොපි පාරගූ.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා –

තිණ්ණො පාරඞ්ගතො ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති. බ්‍රාහ්මණොති ඛො, භික්ඛවෙ, අරහතො එතං අධිවචනං. සො අභිඤ්ඤාපාරගූ පරිඤ්ඤාපාරගූ පහානපාරගූ භාවනාපාරගූ සච්ඡිකිරියාපාරගූ සමාපත්තිපාරගූ. අභිඤ්ඤාපාරගූ සබ්බධම්මානං, පරිඤ්ඤාපාරගූ සබ්බදුක්ඛානං, පහානපාරගූ සබ්බකිලෙසානං, භාවනාපාරගූ චතුන්නං අරියමග්ගානං, සච්ඡිකිරියාපාරගූ නිරොධස්ස, සමාපත්තිපාරගූ සබ්බසමාපත්තීනං. සො වසිප්පත්තො

පාරමිප්පත්තො අරියස්මිං සීලස්මිං, වසිප්පත්තො පාරමිප්පත්තො අරියස්මිං සමාධිස්මිං, වසිප්පත්තො පාරමිප්පත්තො අරියාය පඤ්ඤාය, වසිප්පත්තො පාරමිප්පත්තො අරියාය විමුත්තියා. සො පාරං ගතො පාරප්පත්තො අන්තගතො අන්තප්පත්තො කොටිගතො කොටිප්පත්තො පරියන්තගතො පරියන්තප්පත්තො වොසානගතො වොසානප්පත්තො තාණගතො තාණප්පත්තො ලෙණගතො ලෙණප්පත්තො සරණගතො සරණප්පත්තො අභයගතො අභයප්පත්තො අච්චුතගතො අච්චුතප්පත්තො අමතගතො අමතප්පත්තො නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො ගතද්ධො ගතදිසො ගතකොටිකො පාලිතබ්‍රහ්මචරියො උත්තමදිට්ඨිප්පත්තො භාවිතමග්ගො පහීනකිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො, දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤාතං, සමුදයො පහීනො, මග්ගො භාවිතො, නිරොධො සච්ඡිකතො, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤාතං, පහාතබ්බං පහීනං, භාවෙතබ්බං භාවිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං.

සො උක්ඛිත්තපලිඝො සංකිණ්ණපරික්ඛො අබ්බුළ්හෙසිකො නිරග්ගළො අරියො පන්නද්ධජො පන්නභාරො විසඤ්ඤුත්තො පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො ඡළඞ්ගසමන්නාගතො එකාරක්ඛො චතුරාපස්සෙනො පනුණ්ණපච්චෙකසච්චො සමවයසට්ඨෙසනො අනාවිලසඞ්කප්පො පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤො කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිප්පත්තො. සො නෙවාචිනති [නෙව ආචිනාති (සී. ස්‍යා.)] නාපචිනති, අපචිනිත්වා ඨිතො. නෙව පජහති න උපාදියති, පජහිත්වා ඨිතො. නෙව සංසිබ්බති [නෙව සිනෙති (සී.), නෙව විසීනෙති (ස්‍යා.)] න උස්සිනෙති, විසිනිත්වා ඨිතො. නෙව විධූපෙති න සන්ධූපෙති, විධූපෙත්වා ඨිතො. අසෙක්ඛෙන සීලක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො. අසෙක්ඛෙන සමාධික්ඛන්ධෙන... අසෙක්ඛෙන පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන... අසෙක්ඛෙන විමුත්තික්ඛන්ධෙන... අසෙක්ඛෙන විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො. සච්චං සම්පටිපාදියිත්වා ඨිතො. එජං සමතික්කමිත්වා ඨිතො. කිලෙසග්ගිං පරියාදියිත්වා ඨිතො, අපරිගමනතාය ඨිතො, කටං සමාදාය ඨිතො, මුත්තිපටිසෙවනතාය ඨිතො, මෙත්තාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, කරුණාය... මුදිතාය... උපෙක්ඛාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, අච්චන්තපාරිසුද්ධියා ඨිතො, අකම්මයතාය [අතම්මයතාය (සී.), අකම්මඤ්ඤතාය (ස්‍යා.)] පාරිසුද්ධියා ඨිතො, විමුත්තත්තා ඨිතො, සන්තුස්සිතත්තා ඨිතො, ඛන්ධපරියන්තෙ ඨිතො, ධාතුපරියන්තෙ ඨිතො, ආයතනපරියන්තෙ ඨිතො, ගතිපරියන්තෙ ඨිතො, උපපත්තිපරියන්තෙ ඨිතො, පටිසන්ධිපරියන්තෙ ඨිතො, (භවපරියන්තෙ ඨිතො, සංසාරපරියන්තෙ ඨිතො වට්ටපරියන්තෙ ඨිතො, අන්තිමෙ භවෙ ඨිතො,) [( ) නත්ථි සීහළපොත්ථකෙ] අන්තිමෙ සමුස්සයෙ ඨිතො, අන්තිමදෙහධරො අරහා.

‘‘තස්සායං පච්ඡිමකො භවො, චරිමොයං සමුස්සයො;

ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවො''ති.

නාවං සිත්වාව පාරගූති. තෙනාහ භගවා –

''තස්මා ජන්තු සදා සතො, කාමානි පරිවජ්ජයෙ;
තෙ පහාය තරෙ ඔඝං, නාවං සිත්වාව පාරගූ''ති.

කාමසුත්තනිද්දෙසො පඨමො.

2. ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො

අථ ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

7.

සත්තො ගුහායං බහුනාභිඡන්නො, තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්හො;
දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධො සො, කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා.

සත්තො ගුහායං බහුනාභිඡන්නොති. සත්තොති හි ඛො වුත්තං, අපි ච ගුහා තාව වත්තබ්බා. **ගුහා** වුච්චති කායො. කායොති වා ගුහාති වා දෙහොති වා සන්දෙහොති වා නාවාති වා රථොති වා ධජොති වා වම්මිකොති වා නගරන්ති වා නිඩ්ඩන්ති වා කුටීති වා ගණ්ඩොති වා කුම්භොති වා නාගොති වා කායස්සෙතං අධිවචනං. **සත්තො ගුහායන්ති** ගුහායං සත්තො විසත්තො ආසත්තො ලග්ගො ලග්ගිතො පලිබුද්ධො. යථා භිත්තිඛිලෙ වා නාගදන්තෙ වා ගණ්ඩං සත්තං විසත්තං ආසත්තං ලග්ගං ලග්ගිතං පලිබුද්ධං; එවමෙව ගුහායං සත්තො විසත්තො ආසත්තො ලග්ගො ලග්ගිතො පලිබුද්ධො. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

''රූපෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයූපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තත්‍ර සත්තො තත්‍ර විසත්තො; තස්මා සත්තොති වුච්චති. වෙදනාය ඛො, රාධ...පෙ.... සඤ්ඤාය ඛො, රාධ... සඞ්ඛාරෙසු ඛො, රාධ... විඤ්ඤාණෙ ඛො, රාධ, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපයූපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා, තත්‍ර සත්තො තත්‍ර විසත්තො; තස්මා සත්තොති වුච්චති. සත්තොති ලග්ගනාධිවචන''න්ති – සත්තො ගුහායං. **බහුනාභිඡන්නො**ති බහුකෙහි කිලෙසෙහි ඡන්නො, රාගෙන ඡන්නො දොසෙන ඡන්නො මොහෙන ඡන්නො කොධෙන ඡන්නො උපනාහෙන ඡන්නො මක්ඛෙන ඡන්නො පළාසෙන ඡන්නො ඉස්සාය ඡන්නො මච්ඡරියෙන ඡන්නො මායාය ඡන්නො සාඨෙය්‍යෙන ඡන්නො ථම්භෙන ඡන්නො සාරම්භෙන ඡන්නො මානෙන ඡන්නො අතිමානෙන ඡන්නො මදෙන ඡන්නො පමාදෙන ඡන්නො. සබ්බකිලෙසෙහි සබ්බදුච්චරිතෙහි සබ්බදරථෙහි සබ්බපරිළාහෙහි සබ්බසන්තාපෙහි සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි

ඡන්නො විඡන්නො උච්ඡන්නො ආවුතො නිවුතො ඔවුතො [ඔඵුතො (සයා.)] පිහිතො පටිච්ඡන්නො පටිකුජ්ජිතොති – සත්තො ගුහායං බහුනාභිඡන්නො.

තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්හොති තිට්ඨන්තො නරො රත්තො රාගවසෙන තිට්ඨති, දුට්ඨො දොසවසෙන තිට්ඨති, මූළ්හො මොහවසෙන තිට්ඨති, විනිබද්ධො මානවසෙන තිට්ඨති, පරාමට්ඨො දිට්ඨිවසෙන තිට්ඨති, වික්ඛෙපගතො උද්ධච්චවසෙන තිට්ඨති, අනිට්ඨඞ්ගතො විචිකිච්ඡාවසෙන තිට්ඨති, ථාමගතො අනුසයවසෙන තිට්ඨති. එවම්පි තිට්ඨං නරො.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘සන්ති, භික්ඛවෙ, චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, තඤ්චෙ භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨති. සන්ති, භික්ඛවෙ, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ…. ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා… මනොවිඤ්ඤෙය්‍යා ධම්මා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, තඤ්චෙ භික්ඛු අභිනන්දති අභිවදති අජ්ඣොසාය තිට්ඨතී’’ති. එවම්පි තිට්ඨං නරො.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘රූපූපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති, රූපාරම්මණං රූපපතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජති. වෙදනූපයං වා, භික්ඛවෙ…පෙ…. සඤ්ඤූපයං… සඞ්ඛාරූපයං වා, භික්ඛවෙ, විඤ්ඤාණං තිට්ඨමානං තිට්ඨති, සඞ්ඛාරාරම්මණං සඞ්ඛාරපතිට්ඨං නන්දූපසෙචනං වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජතී’’ති. එවම්පි තිට්ඨං නරො.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘කබළීකාරෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්සාවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්සාවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සරජං සඋපායාසන්ති වදාමී’’ති. එවම්පි තිට්ඨං නරො.

‘‘ඵස්සෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ…පෙ…. මනොසඤ්චෙතනාය චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ… විඤ්ඤාණෙ චෙ, භික්ඛවෙ, ආහාරෙ අත්ථි රාගො අත්ථි නන්දී අත්ථි තණ්හා, පතිට්ඨිතං තත්ථ විඤ්ඤාණං විරූළ්හං. යත්ථ පතිට්ඨිතං විඤ්ඤාණං විරූළ්හං, අත්ථි තත්ථ නාමරූපස්සාවක්කන්ති. යත්ථ අත්ථි නාමරූපස්සාවක්කන්ති, අත්ථි තත්ථ සඞ්ඛාරානං වුද්ධි. යත්ථ අත්ථි සඞ්ඛාරානං වුද්ධි, අත්ථි තත්ථ ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති. යත්ථ අත්ථි ආයතිං පුනබ්භවාභිනිබ්බත්ති, අත්ථි තත්ථ ආයතිං ජාතිජරාමරණං. යත්ථ

අත්ථි ආයතිං ජාතිජරාමරණං, සසොකං තං, භික්ඛවෙ, සරජං සඋපායාසන්ති වදාමී’’ති. එවම්පි තිට්ඨං නරො.

මොහනස්මිං පගාළ්හොති. මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා. චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා; සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා... ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා... ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා... කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා. කිං කාරණා මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා? යෙභුය්‍යෙන දෙවමනුස්සා පඤ්චසු කාමගුණෙසු මුය්හන්ති සම්මුය්හන්ති සම්පමුය්හන්ති, මූළ්හා සම්මූළ්හා සම්පමූළ්හා අවිජ්ජාය අන්ධීකතා ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්නා පටිකුජ්ජිතා, තං කාරණා මොහනා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා. **මොහනස්මිං පගාළ්හොති** මොහනස්මිං පගාළ්හො ඔගාළ්හො අජ්ඣොගාළ්හො නිමුග්ගොති – තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්හො.

දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධො සොති. විවෙකාති තයො විවෙකා – කායවිවෙකො, චිත්තවිවෙකො, උපධිවිවෙකො. කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජං. කායෙන විවිත්තො විහරති. සො එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. අයං කායවිවෙකො.

කතමො චිත්තවිවෙකො? පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස නීවරණෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීතියා චිත්තං විවිත්තං හොති. චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති. විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති. සොතාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. සකදාගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. අනාගාමිස්ස අනුසහගතා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා අනුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. අරහතො රූපාරූපරාගා

මානා උද්ධච්චා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. අයං චිත්තවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? උපධි වුච්චන්ති කිලෙසා ච ඛන්ධා ච අභිසඞ්ඛාරා ච. උපධිවිවෙකො වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අයං උපධිවිවෙකො. කායවිවෙකො ච විවෙකට්ඨකායානං [වූපකට්ඨකායානං (ස්‍යා.)] නෙක්ඛම්මාභිරතානං, චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං, උපධිවිවෙකො ච නිරූපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතානං.

දූරෙ විවෙකා හීති. යො සො එවං ගුහායං සත්තො, එවං බහුකෙහි කිලෙසෙහි ඡන්නො, එවං මොහනස්මිං පගාළ්හො, සො කායවිවෙකාපි දූරෙ, චිත්තවිවෙකාපි දූරෙ, උපධිවිවෙකාපි දූරෙ විදූරෙ සුවිදූරෙ න සන්තිකෙ න සාමන්තා අනාසන්නෙ විවෙකට්ඨෙ [වවකට්ඨෙ (සී.), අනුපකට්ඨෙ (ස්‍යා.)]. **තථාවිධොති** තාදිසො තස්සණ්ඨිතො තප්පකාරො තප්පටිභාගො යො සො මොහනස්මිං පගාළ්හොති – දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධො සො.

කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායාති. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච. කතමෙ වත්ථුකාමා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා, අත්ථරණා පාවුරණා දාසිදාසා අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා, ඛෙත්තං වත්ථු හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං, ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදො ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච, යං කිඤ්චි රජනීයං වත්ථු – වත්ථුකාමා. අපි ච අතීතා කාමා අනාගතා කාමා පච්චුප්පන්නා කාමා, අජ්ඣත්තා කාමා බහිද්ධා කාමා අජ්ඣත්තබහිද්ධා කාමා, හීනා කාමා මජ්ඣිමා කාමා පණීතා කාමා, ආපායිකා කාමා මානුසිකා කාමා දිබ්බා කාමා පච්චුපට්ඨිතා කාමා, නිම්මිතා කාමා අනිම්මිතා කාමා පරනිම්මිතා කාමා, පරිග්ගහිතා කාමා අපරිග්ගහිතා කාමා, මමායිතා කාමා අමමායිතා කාමා, සබ්බෙපි කාමාවචරා ධම්මා, සබ්බෙපි රූපාවචරා ධම්මා, සබ්බෙපි අරූපාවචරා ධම්මා, තණ්හාවත්ථුකා තණ්හාරම්මණා කාමනීයට්ඨෙන රජනීයට්ඨෙන මදනීයට්ඨෙන කාමා. ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා.

කතමෙ කිලෙසකාමා? ඡන්දො කාමො රාගො කාමො ඡන්දරාගො කාමො, සඞ්කප්පො කාමො රාගො කාමො සඞ්කප්පරාගො කාමො, යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනීවරණං.

‘‘අද්දසං කාම තෙ මූලං, සඞ්කප්පා කාම ජායසි;

න තං සඞ්කප්පයිස්සාමි, එවං කාම න හෙහිසී''ති. –

ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ, ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. **කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායාති.** කාමා හි ලොකෙ දුප්පහායා දුච්චජ්ජා දුප්පරිච්චජ්ජා දුන්නිම්මදයා දුන්නිවෙඨයා දුබ්බිනිවෙඨයා දුත්තරා දුප්පතරා දුස්සමතික්කමා දුබ්බිනිවත්තාති – කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා.

තෙනාහ භගවා –

''සත්තො ගුහායං බහුනාභිඡන්නො, තිට්ඨං නරො මොහනස්මිං පගාළ්හො;
දූරෙ විවෙකා හි තථාවිධො සො, කාමා හි ලොකෙ න හි සුප්පහායා''ති.

8.

ඉච්ඡානිදානා භවසාතබද්ධා, තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා;
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා, ඉමෙ ව කාමෙ පුරිමෙ ව ජප්පං.

ඉච්ඡානිදානා භවසාතබද්ධාති. ඉච්ඡා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නන්දී නන්දිරාගො, චිත්තස්ස සාරාගො ඉච්ඡා මුච්ඡා අජ්ඣොසානං ගෙධො පලිගෙධො සඞ්ගො පඞ්කො, එජා මායා ජනිකා සඤ්ජනනී සිබ්බිනී ජාලිනී සරිතා විසත්තිකා, සුත්තං විසටා ආයූහිනී දුතියා පණිධි භවනෙත්ති, වනං වනථො සන්ථවො ස්නෙහො අපෙක්ඛා පටිබන්ධු, ආසා ආසීසනා ආසීසිතත්තං, රූපාසා සද්දාසා ගන්ධාසා රසාසා ඵොට්ඨබ්බාසා, ලාභාසා ධනාසා පුත්තාසා ජීවිතාසා, ජප්පා පජප්පා අභිජප්පා ජප්පනා ජප්පිතත්තං ලොලුප්පං ලොලුප්පායනා ලොලුප්පායිතත්තං පුච්ඡඤ්ජිකතා සාධුකම්‍යතා, අධම්මරාගො විසමලොභො නිකන්ති නිකාමනා පත්ථනා පිහනා සම්පත්ථනා, කාමතණ්හා භවතණ්හා විභවතණ්හා, රූපතණ්හා අරූපතණ්හා නිරොධතණ්හා, රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා, ඔඝො යොගො ගන්ථො උපාදානං ආවරණං නීවරණං ඡදනං බන්ධනං, උපක්කිලෙසො අනුසයො පරියුට්ඨානං ලතා වෙවිච්ඡං, දුක්ඛමූලං දුක්ඛනිදානං දුක්ඛප්පභවො මාරපාසො මාරබළිසං මාරවිසයො, තණ්හානදී තණ්හාජාලං තණ්හාගද්දුලං තණ්හාසමුද්දො අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **ඉච්ඡානිදානාති** ඉච්ඡානිදානකා ඉච්ඡාහෙතුකා ඉච්ඡාපච්චයා ඉච්ඡාකාරණා ඉච්ඡාපභවාති – ඉච්ඡානිදානා.

භවසාතබද්ධාති. එකං භවසාතං – සුඛා වෙදනා. ද්වෙ භවසාතානි – සුඛා ච වෙදනා ඉට්ඨඤ්ච වත්ථු. තීණි භවසාතානි – යොබ්බඤ්ඤං, ආරොග්‍යං, ජීවිතං. චත්තාරි භවසාතානි – ලාභො, යසො, පසංසා, සුඛං. පඤ්ච

භවසාතානි – මනාපිකා රූපා, මනාපිකා සද්දා, මනාපිකා ගන්ධා, මනාපිකා රසා, මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා. ඡ භවසාතානි – චක්ඛුසම්පදා, සොතසම්පදා, ඝානසම්පදා, ජිව්හාසම්පදා, කායසම්පදා, මනොසම්පදා. භවසාතබද්ධා, සුඛාය වෙදනාය සාතබද්ධා, ඉට්ඨස්මිං වත්ථුස්මිං බද්ධා, යොබ්බඤ්ඤෙ බද්ධා, ආරොග්‍යෙ බද්ධා, ජීවිතෙ බද්ධා, ලාභෙ බද්ධා, යසෙ බද්ධා, පසංසාය‍ං බද්ධා, සුඛෙ බද්ධා, මනාපිකෙසු රූපෙසු බද්ධා, සද්දෙසු... ගන්ධෙසු... රසෙසු... මනාපිකෙසු ඵොට්ඨබ්බෙසු බද්ධා, චක්ඛුසම්පදාය බද්ධා, සොතඝානජිව්හාකායමනොසම්පදාය බද්ධා, විබද්ධා ආබද්ධා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබද්ධාති – ඉච්ඡානිදානා භවසාතබද්ධා.

තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති තෙ වා භවසාතවත්ථූ දුප්පමුඤ්චා, සත්තා වා එත්තො දුම්මොචයා. කථං තෙ භවසාතවත්ථූ දුප්පමුඤ්චා? සුඛා වෙදනා දුප්පමුඤ්චා, ඉට්ඨං වත්ථු දුප්පමුඤ්චං, යොබ්බඤ්ඤං දුප්පමුඤ්චං, ආරොග්‍යං දුප්පමුඤ්චං, ජීවිතං දුප්පමුඤ්චං, ලාභො දුප්පමුඤ්චො, යසො දුප්පමුඤ්චො, පසංසා දුප්පමුඤ්චා, සුඛං දුප්පමුඤ්චං, මනාපිකා රූපා දුප්පමුඤ්චා, මනාපිකා සද්දා... ගන්ධා... රසා... ඵොට්ඨබ්බා දුප්පමුඤ්චා, චක්ඛුසම්පදා දුප්පමුඤ්චා, සොතඝානජිව්හාකායමනොසම්පදා දුප්පමුඤ්චා දුම්මොචයා දුප්පමොචයා දුන්නිවෙඨයා දුබ්බිනිවෙඨයා, දුත්තරා දුප්පතරා දුස්සමතික්කමා දුබ්බිනිවත්තා. එවං තෙ භවසාතවත්ථූ දුප්පමුඤ්චා.

කථං සත්තා එත්තො දුම්මොචයා? සුඛාය වෙදනාය සත්තා දුම්මොචයා, ඉට්ඨස්මා වත්ථුස්මා දුම්මොචයා, යොබ්බඤ්ඤා දුම්මොචයා, ආරොග්‍යා දුම්මොචයා, ජීවිතා දුම්මොචයා, ලාභා දුම්මොචයා, යසා දුම්මොචයා, පසංසාය දුම්මොචයා, සුඛා දුම්මොචයා, මනාපිකෙහි රූපෙහි දුම්මොචයා, මනාපිකෙහි සද්දෙහි... ගන්ධෙහි... රසෙහි... ඵොට්ඨබ්බෙහි දුම්මොචයා, චක්ඛුසම්පදාය දුම්මොචයා, සොතඝානජිව්හාකායමනොසම්පදාය දුම්මොචයා දුරුද්ධරා [දුද්ධරා (ක.)], දුස්සමුද්ධරා දුබ්බුට්ඨාපයා දුස්සමුට්ඨාපයා දුන්නිවෙඨයා දුබ්බිනිවෙඨයා දුත්තරා දුප්පතරා දුස්සමතික්කමා දුබ්බිනිවත්තා. එවං සත්තා එත්තො දුම්මොචයාති – තෙ දුප්පමුඤ්චා.

න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති තෙ අත්තනා පලිපපලිපන්නා න සක්කොන්ති පරං පලිපපලිපන්නං උද්ධරිතුං. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘සො වත, චුන්ද, අත්තනා පලිපපලිපන්නො පරං පලිපපලිපන්නං උද්ධරිස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජති. සො වත, චුන්ද, අත්තනා අදන්තො අවිනීතො අපරිනිබ්බුතො පරං දමෙස්සති විනෙස්සති පරිනිබ්බාපෙස්සතීති නෙතං ඨානං විජ්ජතී’’ති. එවම්පි න හි අඤ්ඤමොක්ඛා.

අථ වා නත්ථඤ්ඤො කොචි මොචෙතා. තෙ යදි මුඤ්චෙය්‍යුං, සකෙන ථාමෙන සකෙන බලෙන සකෙන වීරියෙන සකෙන පරක්කමෙන සකෙන

පුරිසථාමෙන සකෙන පුරිසබලෙන සකෙන පුරිසවීරියෙන සකෙන පුරිසපරක්කමෙන අත්තනා සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්චනීකපටිපදං අන්වත්ථපටිපදං ධම්මානුධම්මපටිපදං පටිපජ්ජමානා මුඤ්චෙය්‍යුන්ති. එවම්පි න හි අඤ්ඤමොක්ඛා.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා –

‘‘නාහං සහිස්සාමි පමොචනාය, කථංකථිං ධොතක කිඤ්චි ලොකෙ;
ධම්මඤ්ච සෙට්ඨං අභිජානමානො, එවං තුවං ඔඝමිමං තරෙසී’’ති.

එවම්පි න හි අඤ්ඤමොක්ඛා.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා –

‘‘අත්තනාව කතං පාපං, අත්තනා සංකිලිස්සති;
අත්තනා අකතං පාපං, අත්තනාව විසුජ්ඣති;
සුද්ධී අසුද්ධි පච්චත්තං, නාඤ්ඤො අඤ්ඤං විසොධයෙ’’ති.

එවම්පි න හි අඤ්ඤමොක්ඛා.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘එවමෙව ඛො, බ්‍රාහ්මණ, තිට්ඨතෙව නිබ්බානං, තිට්ඨති නිබ්බානගාමිමග්ගො, තිට්ඨාමහං සමාදපෙතා. අථ ච පන මම සාවකා මයා එවං ඔවදියමානා එවං අනුසාසියමානා අප්පෙකච්චෙ අච්චන්තනිට්ඨං නිබ්බානං ආරාධෙන්ති, එකච්චෙ නාරාධෙන්ති. එත්ථ ක්‍යාහං, බ්‍රාහ්මණ, කරොමි? මග්ගක්ඛායී, බ්‍රාහ්මණ, තථාගතො. මග්ගං බුද්ධො ආචික්ඛති. අත්තනා පටිපජ්ජමානා මුඤ්චෙය්‍යු’’න්ති. එවම්පි න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති – තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා.

පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානාති. පච්ඡා වුච්චති අනාගතං, පුරෙ වුච්චති අතීතං. අපි ච අතීතං උපාදාය අනාගතඤ්ච පච්චුප්පන්නඤ්ච පච්ඡා, අනාගතං උපාදාය අතීතඤ්ච පච්චුප්පන්නඤ්ච පුරෙ. කථං පුරෙ අපෙක්ඛං කරොති? ‘‘එවංරූපො අහොසිං අතීතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. ‘‘එවංවෙදනො අහොසිං... එවංසඤ්ඤො අහොසිං... එවංසඞ්ඛාරො අහොසිං... එවංවිඤ්ඤාණො අහොසිං අතීතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. එවම්පි පුරෙ අපෙක්ඛං කරොති.

අථ වා ‘‘ඉති මෙ චක්ඛු අහොසි අතීතමද්ධානං, ඉති රූපා’’ති – තත්ථ ඡන්දරාගපටිබද්ධං හොති විඤ්ඤාණං. ඡන්දරාගපටිබද්ධත්තා විඤ්ඤාණස්ස තදභිනන්දති. තදභිනන්දන්තො එවම්පි පුරෙ අපෙක්ඛං කරොති. ‘‘ඉති මෙ සොතං අහොසි අතීතමද්ධානං, ඉති සද්දා’’ති...පෙ.... ‘‘ඉති මෙ ඝානං අහොසි අතීතමද්ධානං, ඉති ගන්ධා’’ති... ‘‘ඉති මෙ ජිව්හා අහොසි අතීතමද්ධානං, ඉති රසා’’ති... ‘‘ඉති මෙ කායො අහොසි අතීතමද්ධානං,

ඉති ඵොට්ඨබ්බා''ති... ''ඉති මෙ මනො අහොසි අතීතමද්ධානං, ඉති ධම්මා''ති – තත්ථ ඡන්දරාගපටිබද්ධං හොති විඤ්ඤාණං. ඡන්දරාගපටිබද්ධත්තා විඤ්ඤාණස්ස තදභිනන්දති. තදභිනන්දන්තො එවම්පි පුරෙ අපෙක්ඛං කරොති.

අථ වා යානිස්ස තානි පුබ්බෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි තදස්සාදෙති තං නිකාමෙති, තෙන ච විත්තිං ආපජ්ජති. එවම්පි පුරෙ අපෙක්ඛං කරොති.

කථං පච්ඡා අපෙක්ඛං කරොති? ''එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධාන''න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. ''එවංවෙදනො සියං... එවංසඤ්ඤො සියං... එවංසඞ්ඛාරො සියං... එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන''න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. එවම්පි පච්ඡා අපෙක්ඛං කරොති.

අථ වා ''ඉති මෙ චක්ඛු සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති රූපා''ති – අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති. චෙතසො පණිධානපච්චයා තදභිනන්දති. තදභිනන්දන්තො එවම්පි පච්ඡා අපෙක්ඛං කරොති. ''ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති සද්දා''ති... ''ඉති මෙ ඝානං සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති ගන්ධා''ති... ''ඉති මෙ ජිව්හා සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති රසා''ති... ''ඉති මෙ කායො සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති ඵොට්ඨබ්බා''ති... ''ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමද්ධානං, ඉති ධම්මා''ති – අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති. චෙතසො පණිධානපච්චයා තදභිනන්දති. තදභිනන්දන්තො එවම්පි පච්ඡා අපෙක්ඛං කරොති.

අථ වා ''ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා''ති – අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං පණිදහති. චෙතසො පණිධානපච්චයා තදභිනන්දති. තදභිනන්දන්තො එවම්පි පච්ඡා අපෙක්ඛං කරොතීති – පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා.

ඉමෙ ච කාමෙ පුරිමෙ ච ජප්පන්ති. ඉමෙ ච කාමෙති පච්චුප්පන්නෙ පඤ්ච කාමගුණෙ ඉච්ඡන්තා සාදියන්තා පත්ථයන්තා පිහයන්තා අභිජප්පන්තා. පුරිමෙ ච ජප්පන්ති අතීතෙ පඤ්ච කාමගුණෙ ජප්පන්තා පජප්පන්තා අභිජප්පන්තාති – ඉමෙ ච කාමෙ පුරිමෙ ච ජප්පං.

තෙනාහ භගවා –

''ඉච්ඡානිදානා භවසාතබද්ධා, තෙ දුප්පමුඤ්චා න හි අඤ්ඤමොක්ඛා;
පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානා, ඉමෙ ච කාමෙ පුරිමෙ ච ජප්ප''න්ති.

9.

කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමූළ්හා, අවදානියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා;
දුක්ඛූපනීතා පරිදෙවයන්ති, කිංසු භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙ.

කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමූළ්හාති. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච...පෙ.... ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා...පෙ.... ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. කිලෙසකාමෙන වත්ථුකාමෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා [අජ්ඣොපන්නා (සී.ස්‍යා.)] ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධාති – කාමෙසු ගිද්ධා.

පසුතාති යෙපි කාමෙ එසන්ති ගවෙසන්ති පරියෙසන්ති, තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ එසන්ති ගවෙසන්ති පරියෙසන්ති... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ...පෙ.... පරියෙසන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පටිලභන්ති... සද්දෙ... ගන්ධෙ ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලභන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ජන්ති ... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ජන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යථා කලහකාරකො කලහපසුතො, කම්මකාරකො කම්මපසුතො, ගොචරෙ චරන්තො ගොචරපසුතො, ඣායී ඣානපසුතො; එවමෙව යෙපි කාමෙ එසන්ති ගවෙසති පරියෙසන්ති, තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ එසන්ති ගවෙසන්ති පරියෙසන්ති... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ...පෙ.... පරියෙසන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පටිලභන්ති... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලභන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා. යෙපි තණ්හාවසෙන රූපෙ පරිභුඤ්ජන්ති... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ජන්ති තච්චරිතා තබ්බහුලා තග්ගරුකා, තන්නින්නා තප්පොණා තප්පබ්භාරා තදධිමුත්තා තදධිපතෙය්‍යා, තෙපි කාමපසුතා.

පමූළ්හාති යෙභුය්‍යෙන දෙවමනුස්සා පඤ්චසු කාමගුණෙසු මුය්හන්ති සම්මුය්හන්ති සම්පමුය්හන්ති මූළ්හා සම්මූළ්හා සම්පමූළ්හා අවිජ්ජාය

අන්ධීකතා ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්නා පටිකුජ්ජිතාති – කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමූළ්හා.

අවදානියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨාති. අවදානියාති අවගච්ඡන්තීතිපි අවදානියා, මච්ඡරිනොපි වුච්චන්ති අවදානියා, බුද්ධානං සාවකානං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්තීති – අවදානියා. කථං අවගච්ඡන්තීති අවදානියා? නිරයං ගච්ඡන්ති, තිරච්ඡානයොනිං ගච්ඡන්ති, පෙත්තිවිසයං ගච්ඡන්තීති, එවං ආගච්ඡන්තීති – අවදානියා. කථං මච්ඡරිනො වුච්චන්ති අවදානියා? පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස, ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ච, ඛන්ධමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං ගාහො. ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. ඉමිනා මච්ඡරියෙන අවදඤ්ඤුතාය සමන්නාගතා ජනා පමත්තා. එවං මච්ඡරිනො වුච්චන්ති අවදානියා. කථං බුද්ධානං සාවකානං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්තීති – අවදානියා? බුද්ධානං සාවකානං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසිට්ඨිං න ආදියන්ති න සුස්සූසන්ති, න සොතං ඔදහන්ති, න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙන්ති, අනස්සවා අවචනකරා පටිලොමවුත්තිනො, අඤ්ඤෙනෙව මුඛං කරොන්ති. එවං බුද්ධානං සාවකානං [බුද්ධානං බුද්ධසාවකානං (සී. ස්‍යා.)] වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසිට්ඨිං නාදියන්තීති අවදානියාති – අවදානියා.

තෙ විසමෙ නිවිට්ඨාති විසමෙ කායකම්මෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ වචීකම්මෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ මනොකම්මෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ පාණාතිපාතෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ අදින්නාදානෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරෙ නිවිට්ඨා, විසමෙ මුසාවාදෙ නිවිට්ඨා, විසමාය පිසුණාය වාචාය නිවිට්ඨා, විසමාය ඵරුසාය වාචාය... විසමෙ සම්ඵප්පලාපෙ... විසමාය අභිජ්ඣාය නිවිට්ඨා, විසමෙ බ්‍යාපාදෙ... විසමාය මිච්ඡාදිට්ඨියා නිවිට්ඨා, විසමෙසු සඞ්ඛාරෙසු නිවිට්ඨා, විසමෙසු පඤ්චසු කාමගුණෙසු නිවිට්ඨා, විසමෙසු පඤ්චසු නීවරණෙසු නිවිට්ඨා විනිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධාති – අවදානියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා.

දුක්ඛූපනීතා පරිදෙවයන්තීති. දුක්ඛූපනීතාති දුක්ඛප්පත්තා දුක්ඛසම්පත්තා දුක්ඛූපගතා, මාරප්පත්තා මාරසම්පත්තා මාරූපගතා, මරණප්පත්තා මරණසම්පත්තා මරණූපගතා. **පරිදෙවයන්තීති** ලපන්ති ලාලපන්ති [සල්ලපන්ති (සී.)], සොචන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාළිං කන්දන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තීති – දුක්ඛූපනීතා පරිදෙවයන්ති.

කිංසූ භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙති ඉතො චුතා කිං භවිස්සාම? නෙරයිකා භවිස්සාම, තිරච්ඡානයොනිකා භවිස්සාම, පෙත්තිවිසයිකා භවිස්සාම, මනුස්සා භවිස්සාම, දෙවා භවිස්සාම, රූපී භවිස්සාම, අරූපී භවිස්සාම, සඤ්ඤී

භවිස්සාම, අසඤ්ඤී භවිස්සාම, නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්සාම, ‘‘භවිස්සාම නු ඛො මයං අනාගතමද්ධානං, නනු ඛො භවිස්සාම අනාගතමද්ධානං, කිං නු ඛො භවිස්සාම අනාගතමද්ධානං, කථං නු ඛො භවිස්සාම අනාගතමද්ධානං, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාම නු ඛො මයං අනාගතමද්ධාන’’න්ති සංසයපක්ඛන්දා විමතිපක්ඛන්දා ද්වෙළ්හකජාතා ලපන්ති ලාලපන්ති, සොචන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාළිං කන්දන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තීති – කිංසූ භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘කාමෙසු ගිද්ධා පසුතා පමූළ්හා, අවදානියා තෙ විසමෙ නිවිට්ඨා;
දුක්ඛූපනීතා පරිදෙවයන්ති, කිංසූ භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙ’’ති.

10.

තස්මා හි සික්ඛෙථ ඉධෙව ජන්තු, යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමන්ති ලොකෙ;
න තස්ස හෙතූ විසමං චරෙය්‍ය, අප්පඤ්හිදං ජීවිතමාහු ධීරා.

තස්මා හි සික්ඛෙථ ඉධෙව ජන්තූති. තස්මාති තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තන්නිදානා, එතමාදීනවං සම්පස්සමානො කාමෙසූති – තස්මා. **සික්ඛෙථාති** තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

කතමා අධිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. ඛුද්දකො සීලක්ඛන්ධො, මහන්තො සීලක්ඛන්ධො, සීලං පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මොක්ඛං පාමොක්ඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – අයං අධිසීලසික්ඛා.

කතමා අධිචිත්තසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති – ‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා අදුක්ඛමසුඛං උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං අධිචිත්තසික්ඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො, අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. සො ‘‘ඉදං දුක්ඛ’’න්ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං දුක්ඛසමුදයො’’ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධො’’ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති යථාභූතං පජානාති. ‘‘ඉමෙ ආසවා’’ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං ආසවසමුදයො’’ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං ආසවනිරොධො’’ති යථාභූතං පජානාති, ‘‘අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති යථාභූතං පජානාති – අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය, ජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පස්සන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පච්චවෙක්ඛන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං අධිට්ඨහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්ඛෙය්‍ය, වීරියං පග්ගණ්හන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සතිං උපට්ඨපෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං සමාදහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පඤ්ඤාය පජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පහාතබ්බං පජහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, භාවෙතබ්බං භාවෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍ය.

ඉධාති ඉමිස්සා දිට්ඨියා ඉමිස්සා ඛන්තියා ඉමිස්සා රුචියා ඉමස්මිං ආදායෙ ඉමස්මිං ධම්මෙ ඉමස්මිං විනයෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ඉමස්මිං පාවචනෙ ඉමස්මිං බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමස්මිං සත්ථුසාසනෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ – තෙන වුච්චති ඉධාති. **ජන්තූති** සත්තො නරො…පෙ.… මනුජොති – තස්මා හි සික්ඛෙථ ඉධෙව ජන්තු.

යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමන්ති ලොකෙති. යං කිඤ්චීති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං [පරිදායවචනමෙතං (ස්‍යා.)] – යං කිඤ්චීති. **විසමන්ති ජඤ්ඤාති** විසමං කායකම්මං විසමන්ති ජානෙය්‍ය, විසමං වචීකම්මං විසමන්ති ජානෙය්‍ය, විසමං මනොකම්මං විසමන්ති ජානෙය්‍ය, විසමං පාණාතිපාතං විසමොති ජානෙය්‍ය, විසමං අදින්නාදානං විසමන්ති ජානෙය්‍ය, විසමං කාමෙසුමිච්ඡාචාරං විසමොති ජානෙය්‍ය, විසමං මුසාවාදං විසමොති ජානෙය්‍ය, විසමං පිසුණං වාචං විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමං ඵරුසං වාචං විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමං සම්ඵප්පලාපං විසමොති ජානෙය්‍ය, විසමං අභිජ්ඣං විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමං බ්‍යාපාදං විසමොති ජානෙය්‍ය, විසමං මිච්ඡාදිට්ඨිං විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමෙ සඞ්ඛාරෙ විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ විසමාති ජානෙය්‍ය, විසමෙ පඤ්ච නීවරණෙ විසමාති ජානෙය්‍ය ආජානෙය්‍ය විජානෙය්‍ය පටිවිජානෙය්‍ය පටිවිජ්ඣෙය්‍ය. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ.… ආයතනලොකෙති – යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමන්ති ලොකෙ.

න තස්ස හෙතූ විසමං චරෙය්‍යාති. විසමස්ස කායකම්මස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස වචීකම්මස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස මනොකම්මස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස පාණාතිපාතස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස අදින්නාදානස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස කාමෙසුමිච්ඡාචාරස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස මුසාවාදස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය පිසුණාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය ඵරුසාය වාචාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස සම්ඵප්පලාපස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය අභිජ්ඣාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමස්ස බ්‍යාපාදස්ස හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය මිච්ඡාදිට්ඨියා හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං සඞ්ඛාරානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං පඤ්චන්නං කාමගුණානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමානං පඤ්චන්නං නීවරණානං හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය චෙතනාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය පත්ථනාය හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය, විසමාය පණිධියා හෙතු විසමං න චරෙය්‍ය න ආචරෙය්‍ය න සමාචරෙය්‍ය න සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – න තස්ස හෙතූ විසමං චරෙය්‍ය.

අප්පඤ්හිදං ජීවිතමාහු ධීරාති. ජීවිතන්ති ආයු ඨිති යපනා යාපනා ඉරියනා වත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං. අපි ච, ද්වීහි කාරණෙහි අප්පකං ජීවිතං – ඨිතිපරිත්තතාය වා අප්පකං ජීවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අප්පකං ජීවිතං. කථං ඨිතිපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං? අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති න ජීවිස්සති; අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති, න ජීවති න ජීවිත්ථ; පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවති, න ජීවිත්ථ න ජීවිස්සති.

‘‘ජීවිතං අත්තභාවො ච, සුඛදුක්ඛා ච කෙවලා;
එකචිත්තසමායුත්තා, ලහුසො වත්තතෙ ඛණො.

‘‘චුල්ලාසීතිසහස්සානි, කප්පා තිට්ඨන්ති යෙ මරූ;
නත්වෙව තෙපි ජීවන්ති, ද්වීහි චිත්තෙහි සංයුතා.

‘‘යෙ නිරුද්ධා මරන්තස්ස, තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ;
සබ්බෙපි සදිසා ඛන්ධා, ගතා අප්පටිසන්ධිකා.

‘‘අනන්තරා ච යෙ භග්ගා [භඞ්ගා (සී. ස්‍යා.)], යෙ ච භග්ගා අනාගතා;
තදන්තරෙ නිරුද්ධානං, වෙසමං නත්ථි ලක්ඛණෙ.

‘‘අනිබ්බත්තෙන න ජාතො, පච්චුප්පන්නෙන ජීවති;
චිත්තභග්ගා මතො ලොකො, පඤ්ඤත්ති පරමත්ථියා.

‘‘යථා නින්නා පවත්තන්ති, ඡන්දෙන පරිණාමිතා;
අච්ඡින්නධාරා වත්තන්ති, සළායතනපච්චයා.

‘‘අනිධානගතා භග්ගා, පුඤ්ජො නත්ථි අනාගතෙ;
නිබ්බත්තා යෙ ච [නිබ්බත්තායෙව (සබ්බත්ථ)] තිට්ඨන්ති, ආරග්ගෙ සාසපූපමා.

‘‘නිබ්බත්තානඤ්ච ධම්මානං, භඞ්ගො නෙසං පුරක්ඛතො;
පලොකධම්මා තිට්ඨන්ති, පුරාණෙහි අමිස්සිතා.

‘‘අදස්සනතො ආයන්ති, භඞ්ගා ගච්ඡන්ති දස්සනං;
විජ්ජුප්පාදොව ආකාසෙ, උප්පජ්ජන්ති වයන්ති චා’’ති.

එවං ඨිතිපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං.

කථං සරසපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං? අස්සාසූපනිබන්ධං ජීවිතං, පස්සාසූපනිබන්ධං ජීවිතං, අස්සාසපස්සාසූපනිබන්ධං ජීවිතං, මහාභූතූපනිබන්ධං ජීවිතං, කබළීකාරාහාරූපනිබන්ධං ජීවිතං, උස්මූපනිබන්ධං ජීවිතං, විඤ්ඤාණූපනිබන්ධං ජීවිතං. මූලම්පි ඉමෙසං දුබ්බලං, පුබ්බහෙතූපි ඉමෙසං දුබ්බලා. යෙ පච්චයා තෙපි දුබ්බලා, යෙපි පභාවිකා තෙපි දුබ්බලා. සහභූමි ඉමෙසං දුබ්බලා, සම්පයොගාපි ඉමෙසං දුබ්බලා, සහජාපි ඉමෙසං දුබ්බලා, යාපි පයොජිකා සාපි දුබ්බලා, අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ නිච්චදුබ්බලා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිපාතයන්ති ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි නත්ථි තායිතා, න චාපි ඨපෙන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ. යොපි නිබ්බත්තකො සො න විජ්ජති.

‘‘න ච කෙනචි කොචි හායති, ගන්ධබ්බා ච ඉමෙ හි සබ්බසො;
පුරිමෙහි පභාවිකා ඉමෙ, යෙපි පභාවිකා තෙ පුරෙ මතා;
පුරිමාපි ච පච්ඡිමාපි ච, අඤ්ඤමඤ්ඤං න කදාචි මද්දසංසූ’’ති.

එවං සරසපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං.

අපි ච චාතුමහාරාජිකානං දෙවානං ජීවිතං උපාදාය මනුස්සානං අප්පකං ජීවිතං පරිත්තකං ජීවිතං ථොකං [ථොකකං (ක.)] ජීවිතං ඛණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනද්ධනීයං ජීවිතං නචිරට්ඨිතිකං ජීවිතං. තාවතිංසානං දෙවානං…පෙ…. යාමානං දෙවානං… තුසිතානං දෙවානං… නිම්මානරතීනං දෙවානං… පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං… බ්‍රහ්මකායිකානං දෙවානං ජීවිතං උපාදාය මනුස්සානං අප්පකං ජීවිතං පරිත්තකං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ඛණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනද්ධනීයං ජීවිතං නචිරට්ඨිතිකං ජීවිතං.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘අප්පමිදං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං ආයු. ගමනියො සම්පරායො මන්තාය බොද්ධබ්බං, කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යො, භික්ඛවෙ, චිරං ජීවති සො වස්සසතං අප්පං වා භියෙයා’’.

‘‘අප්පමායු මනුස්සානං, හීළෙයා නං සුපොරිසො;
චරෙයාාදිත්තසීසොව නත්ථි මච්චුස්සනාගමො.

‘‘අච්චයන්ති අහොරත්තා, ජීවිතං උපරුජ්ඣති;
ආයු ඛියාති මච්චානං, කුන්නදීනංව ඔදක’’න්ති.

අප්පඤ්හිදං ජීවිතමාහු ධීරාති. ධීරාති ධීරා, ධිතිමාති ධීරා, ධිතිසම්පන්නාති ධීරා, ධීකතපාපාති ධීරා. ධී වුච්චති පඤ්ඤා. යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො සල්ලක්ඛණා උපලක්ඛණා පච්චුපලක්ඛණා පණ්ඩිච්චං කොසල්ලං නෙපුඤ්ඤං වෙභබ්‍යා චින්තා උපපරික්ඛා භූරි මෙධා පරිණායිකා විපස්සනා සම්පජඤ්ඤං පතොදො පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදො පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාඔභාසො පඤ්ඤාපජ්ජොතො පඤ්ඤාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, තාය පඤ්ඤාය සමන්නාගතත්තා ධීරා. අපි ච ඛන්ධධීරා ධාතුධීරා ආයතනධීරා, පටිච්චසමුප්පාදධීරා සතිපට්ඨානධීරා සම්මප්පධානධීරා ඉද්ධිපාදධීරා, ඉන්ද්‍රියධීරා බලධීරා බොජ්ඣඞ්ගධීරා මග්ගධීරා ඵලධීරා නිබ්බානධීරා. තෙ ධීරා එවමාහංසු – ‘‘මනුස්සානං අප්පකං ජීවිතං, පරිත්තකං ජීවිතං, ථොකං ජීවිතං, ඛණිකං ජීවිතං, ලහුකං ජීවිතං, ඉත්තරං ජීවිතං, අනද්ධනීයං ජීවිතං, නචිරට්ඨිතිකං ජීවිත’’න්ති. එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – අප්පඤ්හිදං ජීවිතමාහු ධීරා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තස්මා හි සික්ඛෙථ ඉධෙව ජන්තු, යං කිඤ්චි ජඤ්ඤා විසමන්ති ලොකෙ;
න තස්ස හෙතූ විසමං චරෙයා, අප්පඤ්හිදං ජීවිතමාහු ධීරා’’ති.

11.

පස්සාමි ලොකෙ පරිඵන්දමානං, පජං ඉමං තණ්හගතං භවෙසු;
හීනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපන්ති, අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසු.

පස්සාමි ලොකෙ පරිඵන්දමානන්ති. පස්සාමීති මංසචක්ඛුනාපි පස්සාමි, දිබ්බචක්ඛුනාපි පස්සාමි, පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි පස්සාමි, බුද්ධචක්ඛුනාපි පස්සාමි, සමන්තචක්ඛුනාපි පස්සාමි දක්ඛාමි ඔලොකෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරික්ඛාමි. **ලොකෙ**ති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ.

පරිඵන්දමානන්ති තණ්හාඵන්දනාය ඵන්දමානං, දිට්ඨිඵන්දනාය ඵන්දමානං, කිලෙසඵන්දනාය ඵන්දමානං, පයොගඵන්දනාය ඵන්දමානං, විපාකඵන්දනාය ඵන්දමානං, දුච්චරිතඵන්දනාය ඵන්දමානං, රත්තං රාගෙන ඵන්දමානං, දුට්ඨං දොසෙන ඵන්දමානං, මූළ්හං මොහෙන ඵන්දමානං, විනිබද්ධං මානෙන ඵන්දමානං, පරාමට්ඨං දිට්ඨියා ඵන්දමානං, වික්ඛෙපගතං උද්ධච්චෙන ඵන්දමානං, අනිට්ඨඞ්ගතං විචිකිච්ඡාය ඵන්දමානං, ථාමගතං අනුසයෙහි ඵන්දමානං, ලාභෙන ඵන්දමානං, අලාභෙන ඵන්දමානං, යසෙන ඵන්දමානං, අයසෙන ඵන්දමානං, පසංසාය ඵන්දමානං, නින්දාය ඵන්දමානං, සුඛෙන ඵන්දමානං, දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ජාතියා ඵන්දමානං, ජරාය ඵන්දමානං, බ්‍යාධිනා ඵන්දමානං, මරණෙන ඵන්දමානං, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසෙහි ඵන්දමානං, නෙරයිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, තිරච්ඡානයොනිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, පෙත්තිවිසයිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, මානුසිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ගබ්භොක්කන්තිමූලකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ගබ්භෙ ඨිතිමූලකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ගබ්භා වුට්ඨානමූලකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ජාතස්සූපනිබන්ධකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, අත්තූපක්කමෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, පරූපක්කමෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, දුක්ඛදුක්ඛෙන ඵන්දමානං, සඞ්ඛාරදුක්ඛෙන ඵන්දමානං, විපරිණාමදුක්ඛෙන ඵන්දමානං, චක්ඛුරොගෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, සොතරොගෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං, ඝානරොගෙන දුක්ඛෙන...පෙ.... ජිව්හාරොගෙන... කායරොගෙන... සීසරොගෙන... කණ්ණරොගෙන... මුඛරොගෙන... දන්තරොගෙන... කාසෙන... සාසෙන... පිනාසෙන... ඩාහෙන... ජරෙන... කුච්ඡිරොගෙන... මුච්ඡාය... පක්ඛන්දිකාය... සූලාය ... විසූචිකාය... කුට්ඨෙන... ගණ්ඩෙන... කිලාසෙන... සොසෙන... අපමාරෙන... දද්දුයා... කණ්ඩුයා... කච්ඡුයා... රඛසාය... විතච්ඡිකාය... ලොහිතෙන... පිත්තෙන... මධුමෙහෙන... අංසාය... පිළකාය... භගන්දලෙන [භගන්දලාය (ස්‍යා.)] ... පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සෙම්හසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සන්නිපාතිකෙන ආබාධෙන... උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන... විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන... ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන ... කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන... සීතෙන... උණ්හෙන... ජිඝච්ඡාය... පිපාසාය ... උච්චාරෙන... පස්සාවෙන... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙන දුක්ඛෙන... මාතුමරණෙන දුක්ඛෙන... පිතුමරණෙන දුක්ඛෙන... භාතුමරණෙන දුක්ඛෙන... භගිනිමරණෙන දුක්ඛෙන... පුත්තමරණෙන දුක්ඛෙන... ධීතුමරණෙන දුක්ඛෙන... ඤාතිබ්‍යසනෙන... භොගබ්‍යසනෙන... රොගබ්‍යසනෙන... සීලබ්‍යසනෙන... දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං සම්ඵන්දමානං විප්ඵන්දමානං වෙධමානං පවෙධමානං සම්පවෙධමානං පස්සාමි දක්ඛාමි ඔලොකෙමි නිජ්ඣායාමි උපපරික්ඛාමීති – පස්සාමි ලොකෙ පරිඵන්දමානං.

පජං ඉමං තණ්හගතං භවෙසූති. **පජාති** සත්තාධිවචනං. **තණ්හාති** රූපතණ්හා, සද්දතණ්හා, ගන්ධතණ්හා, රසතණ්හා, ඵොට්ඨබ්බතණ්හා, ධම්මතණ්හා. **තණ්හගතන්ති** තණ්හාගතං තණ්හානුගතං තණ්හායානුසටං තණ්හායාසන්නං තණ්හාය පාතිතං අභිභූතං පරියාදින්නචිත්තං. **භවෙසූති** කාමභවෙ රූපභවෙ අරූපභවෙති – පජං ඉමං තණ්හගතං භවෙසු.

හීනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපන්තීති. **හීනා නරාති** හීනා නරා හීනෙන කායකම්මෙන සමන්නාගතාති හීනා නරා, හීනෙන වචීකම්මෙන සමන්නාගතාති හීනා නරා, හීනෙන මනොකම්මෙන සමන්නාගතාති හීනා නරා, හීනෙන පාණාතිපාතෙන සමන්නාගතාති හීනා නරා, හීනෙන අදින්නාදානෙන…පෙ.… හීනෙන කාමෙසුමිච්ඡාචාරෙන… හීනෙන මුසාවාදෙන… හීනාය පිසුණාය වාචාය… හීනාය ඵරුසාය වාචාය… හීනෙන සම්ඵප්පලාපෙන… හීනාය අභිජ්ඣාය… හීනෙන බ්‍යාපාදෙන… හීනාය මිච්ඡාදිට්ඨියා… හීනෙහි සඞ්ඛාරෙහි… හීනෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි නීවරණෙහි… හීනාය චෙතනාය… හීනාය පත්ථනාය… හීනාය පණිධියා සමන්නාගතාති හීනා නරා හීනා නිහීනා ඔහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තාති – හීනා නරා. **මච්චුමුඛෙ ලපන්තීති.** **මච්චුමුඛෙති** මාරමුඛෙ මරණමුඛෙ, මච්චුප්පත්තා මච්චුසම්පත්තා මච්චූපාගතා, මාරප්පත්තා මාරසම්පත්තා මාරූපාගතා, මරණප්පත්තා මරණසම්පත්තා මරණූපාගතා ලපන්ති ලාලපන්ති සොචන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාළිං කන්දන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තීති – හීනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපන්ති.

අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසූති. **තණ්හාති** රූපතණ්හා…පෙ.… ධම්මතණ්හා. **භවාභවෙසූති** භවාභවෙ කම්මභවෙ පුනබ්භවෙ කාමභවෙ, කම්මභවෙ කාමභවෙ පුනබ්භවෙ රූපභවෙ, කම්මභවෙ රූපභවෙ පුනබ්භවෙ අරූපභවෙ, කම්මභවෙ අරූපභවෙ පුනබ්භවෙ පුනප්පුනබ්භවෙ, පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාභිනිබ්බත්තියා, අවීතතණ්හා අවිගතතණ්හා අචත්තතණ්හා අවන්තතණ්හා. අමුත්තතණ්හා අප්පහීනතණ්හා අප්පටිනිස්සට්ඨතණ්හාති – අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසු.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පස්සාමි ලොකෙ පරිඵන්දමානං, පජං ඉමං තණ්හගතං භවෙසු;
හීනා නරා මච්චුමුඛෙ ලපන්ති, අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසූ’’ති.

12.

මමායිතෙ පස්සථ ඵන්දමානෙ, මච්ඡෙව [මච්ඡොව (සී.)] **අප්පොදකෙ ඛීණසොතෙ;**
එතම්පි දිස්වා අමමො චරෙය්‍ය, භවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො.

පටුන

මමායිතෙ පස්සථ ඵන්දමානෙති. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච. කතමං තණ්හාමමත්තං? යාවතා තණ්හාසඞ්ඛාතෙන සීමකතං මරියාදිකතං ඔධිකතං පරියන්තකතං පරිග්ගහිතං මමායිතං. ඉදං මමං, එතං මමං, එත්තකං මමං, එත්තාවතා මමං, මම රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, අත්ථරණා පාවුරණා දාසිදාසා අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා ඛෙත්තං වත්ථු හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදො ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච, කෙවලම්පි මහාපථවිං තණ්හාවසෙන මමායති. යාවතා අට්ඨසතං තණ්හාවිචරිතං, ඉදං තණ්හාමමත්තං.

කතමං දිට්ඨිමමත්තං? වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි, දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි; යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිකං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං ගාහො පටිග්ගාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියෙසග්ගාහො විපරීතග්ගාහො විපල්ලාසග්ගාහො මිච්ඡාගාහො ‘‘අයාථාවකස්මිං යාථාවක’’න්ති ගාහො. යාවතා ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි, ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. **මමායිතෙ පස්සථ ඵන්දමානෙති** මමායිතං වත්ථුං අච්ඡෙදසංකිනොපි ඵන්දන්ති, අච්ඡින්දන්තෙපි ඵන්දන්ති, අච්ඡින්නෙපි ඵන්දන්ති, මමායිතං වත්ථුං විපරිණාමසංකිනොපි ඵන්දන්ති, විපරිණාමන්තෙපි ඵන්දන්ති, විපරිණතෙපි ඵන්දන්ති පඵන්දන්ති සම්ඵන්දන්ති විප්ඵන්දන්ති වෙධන්ති [වෙධෙන්ති (සයා.)] පවෙධන්ති සම්පවෙධන්ති. එවං ඵන්දමානෙ පඵන්දමානෙ සම්ඵන්දමානෙ විප්ඵන්දමානෙ වෙධමානෙ පවෙධමානෙ සම්පවෙධමානෙ පස්සථ දක්ඛථ ඔලොකෙථ නිජ්ඣායථ උපපරික්ඛථාති – මමායිතෙ පස්සථ ඵන්දමානෙ.

මච්ඡෙව අප්පොදකෙ ඛීණසොතෙති. යථා මච්ඡා අප්පොදකෙ පරිත්තොදකෙ උදකපරියාදානෙ කාකෙහි වා කුලලෙහි වා බලාකාහි වා පරිපාතියමානා උක්ඛිපියමානා ඛජ්ජමානා ඵන්දන්ති පඵන්දන්ති සම්ඵන්දන්ති විප්ඵන්දන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්ති; එවමෙව පජා මමායිතං වත්ථුං අච්ඡෙදසංකිනොපි ඵන්දන්ති, අච්ඡින්දන්තෙපි ඵන්දන්ති, අච්ඡින්නෙපි ඵන්දන්ති, මමායිතං වත්ථුං විපරිණාමසංකිනොපි ඵන්දන්ති, විපරිණාමන්තෙපි ඵන්දන්ති, විපරිණතෙපි ඵන්දන්ති පඵන්දන්ති සම්ඵන්දන්ති විප්ඵන්දන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්තීති – මච්ඡෙව අප්පොදකෙ ඛීණසොතෙ.

එතම්පි දිස්වා අමමො චරෙය්‍යාති. එතං ආදීනවං දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා [තිරයිත්වා (ක.)] විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා මමත්තෙසූති – එතම්පි දිස්වා. **අමමො චරෙය්‍යාති මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච...පෙ.... ඉදං තණ්හාමමත්තං...පෙ.... ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. තණ්හාමමත්තං පහාය

දිට්ඨිමමත්තං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං අමමායන්තො සොතං අමමායන්තො ඝානං අමමායන්තො ජිව්හං අමමායන්තො කායං අමමායන්තො මනං අමමායන්තො රූපෙ... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... ධම්මෙ... කුලං... ගණං... ආවාසං... ලාභං... යසං... පසංසං... සුඛං... චීවරං... පිණ්ඩපාතං... සෙනාසනං... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං... කාමධාතුං... රූපධාතුං... අරූපධාතුං... කාමභවං... රූපභවං... අරූපභවං... සඤ්ඤාභවං... අසඤ්ඤාභවං... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං... එකවොකාරභවං... චතුවොකාරභවං... පඤ්චවොකාරභවං... අතීතං... අනාගතං... පච්චුප්පන්නං... දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ අමමායන්තො අගණ්හන්තො අපරාමසන්තො අනභිනිවිසන්තො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති – එතම්පි දිස්වා අමමො චරෙය්‍ය.

භවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානොති. **භවෙසූති** කාමභවෙ රූපභවෙ අරූපභවෙ. **ආසත්ති** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **භවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානොති.** භවෙසු ආසත්තිං අකුබ්බමානො, ඡන්දං පෙමං රාගං ඛන්තිං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානොති – භවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘මමායිතෙ පස්සථ ඵන්දමානෙ, මච්ඡෙව අප්පොදකෙ ඛීණසොතෙ;
> එතම්පි දිස්වා අමමො චරෙය්‍ය, භවෙසු ආසත්තිමකුබ්බමානො’’ති.

13.

> **උභොසු අන්තෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං, ඵස්සං පරිඤ්ඤාය අනානුගිද්ධො;**
> යදත්තගරහී තදකුබ්බමානො, න ලිම්පතී [න ලිප්පති (සී.)] දිට්ඨසුතෙසු ධීරො.

උභොසු අන්තෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දන්ති. අන්තාති ඵස්සො එකො අන්තො ඵස්සසමුදයො දුතියො අන්තො, අතීතො එකො අන්තො අනාගතො දුතියො අන්තො, සුඛා වෙදනා එකො අන්තො දුක්ඛා වෙදනා දුතියො අන්තො, නාමං එකො අන්තො රූපං දුතියො අන්තො, ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි එකො අන්තො ඡ බාහිරානි ආයතනානි දුතියො අන්තො, සක්කායො එකො අන්තො සක්කායසමුදයො දුතියො අන්තො. **ඡන්දොති** යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනීවරණං. **උභොසු අන්තෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දන්ති** උභොසු අන්තෙසු ඡන්දං විනෙය්‍ය පටිවිනෙය්‍ය පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය

බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – උභොසු අන්තෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං.

ඵස්සං පරිඤ්ඤාය අනානුගිද්ධොති. ඵස්සොති චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො ඝානසම්ඵස්සො ජිව්හාසම්ඵස්සො කායසම්ඵස්සො මනොසම්ඵස්සො, අධිවචනසම්ඵස්සො, පටිඝසම්ඵස්සො, සුඛවෙදනීයො සම්ඵස්සො දුක්ඛවෙදනීයො සම්ඵස්සො අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයො සම්ඵස්සො, කුසලො ඵස්සො අකුසලො ඵස්සො අබ්‍යාකතො ඵස්සො, කාමාවචරො ඵස්සො රූපාවචරො ඵස්සො අරූපාවචරො ඵස්සො, සුඤ්ඤතො ඵස්සො අනිමිත්තො ඵස්සො අප්පණිහිතො ඵස්සො, ලොකියො ඵස්සො ලොකුත්තරො ඵස්සො, අතීතො ඵස්සො අනාගතො ඵස්සො පච්චුප්පන්නො ඵස්සො, යො එවරූපො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං – අයං වුච්චති ඵස්සො.

ඵස්සං පරිඤ්ඤායාති ඵස්සං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා – ඤාතපරිඤ්ඤාය, තීරණපරිඤ්ඤාය [තිරණපරිඤ්ඤාය (ස්‍යා.)], පහානපරිඤ්ඤාය. කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා? ඵස්සං ජානාති – අයං චක්ඛුසම්ඵස්සො, අයං සොතසම්ඵස්සො, අයං ඝානසම්ඵස්සො, අයං ජිව්හාසම්ඵස්සො, අයං කායසම්ඵස්සො, අයං මනොසම්ඵස්සො, අයං අධිවචනසම්ඵස්සො, අයං පටිඝසම්ඵස්සො, අයං සුඛවෙදනීයො ඵස්සො, අයං දුක්ඛවෙදනීයො ඵස්සො, අයං අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයො ඵස්සො, අයං කුසලො ඵස්සො, අයං අකුසලො ඵස්සො, අයං අබ්‍යාකතො ඵස්සො, අයං කාමාවචරො ඵස්සො, අයං රූපාවචරො ඵස්සො, අයං අරූපාවචරො ඵස්සො, අයං සුඤ්ඤතො ඵස්සො, අයං අනිමිත්තො ඵස්සො, අයං අප්පණිහිතො ඵස්සො, අයං ලොකියො ඵස්සො, අයං ලොකුත්තරො ඵස්සො, අයං අතීතො ඵස්සො, අයං අනාගතො ඵස්සො, අයං පච්චුප්පන්නො ඵස්සොති ජානාති පස්සති – අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කත්වා ඵස්සං තීරෙති. අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ඊතිතො උපද්දවතො භයතො උපසග්ගතො චලතො පභඞ්ගුතො අධුවතො අතාණතො අලෙණතො අසරණතො රිත්තතො තුච්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරකතො අඝමූලතො වධකතො විභවතො සාසවතො සඞ්ඛතතො මාරාමිසතො ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණධම්මතො සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මතො සංකිලෙසධම්මතො සමුදයතො අත්ථඞ්ගමතො අස්සාදතො ආදීනවතො නිස්සරණතො තීරෙති – අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පහානපරිඤ්ඤා? එවං තීරයිත්වා ඵස්සෙ ඡන්දරාගං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘යො, භික්ඛවෙ, ඵස්සෙසු ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං සො ඵස්සො පහීනො භවිස්සති උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවං කතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො’’ති – අයං පහානපරිඤ්ඤා. **ඵස්සං පරිඤ්ඤායාති.** ඵස්සං ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. **අනානුගිද්ධොති. ගෙධා** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසො ගෙධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති අගිද්ධො. සො රූපෙ අගිද්ධො සද්දෙ අගිද්ධො ගන්ධෙ අගිද්ධො රසෙ අගිද්ධො ඵොට්ඨබ්බෙ අගිද්ධො කුලෙ… ගණෙ… ආවාසෙ… ලාභෙ… යසෙ… පසංසාය… සුඛෙ… චීවරෙ… පිණ්ඩපාතෙ… සෙනාසනෙ… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ අගිද්ධො කාමධාතුයා… රූපධාතුයා… අරූපධාතුයා… කාමභවෙ… රූපභවෙ… අරූපභවෙ… සඤ්ඤාභවෙ… අසඤ්ඤාභවෙ… නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ… එකවොකාරභවෙ… චතුවොකාරභවෙ… පඤ්චවොකාරභවෙ… අතීතෙ… අනාගතෙ… පච්චුප්පන්නෙ… දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු අගිද්ධො අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො වීතගෙධො විගතගෙධො චත්තගෙධො වන්තගෙධො මුත්තගෙධො පහීනගෙධො පටිනිස්සට්ඨගෙධො වීතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛපටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – ඵස්සං පරිඤ්ඤාය අනානුගිද්ධො.

යදත්තගරහී තදකුබ්බමානොති. යදන්ති යං. **අත්තගරහීති** ද්වීහි කාරණෙහි අත්තානං ගරහති – කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති? කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුචරිතන්ති – අත්තානං ගරහති. කතං මෙ වචීදුච්චරිතං, අකතං මෙ වචීසුචරිතන්ති – අත්තානං ගරහති. කතං මෙ මනොදුච්චරිතං, අකතං මෙ මනොසුචරිතන්ති – අත්තානං ගරහති. කතො මෙ පාණාතිපාතො, අකතා මෙ පාණාතිපාතා වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතං මෙ අදින්නාදානං, අකතා මෙ අදින්නාදානා වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතො මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරො, අකතා මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතො මෙ මුසාවාදො, අකතා මෙ මුසාවාදා වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතා මෙ පිසුණා වාචා, අකතා මෙ පිසුණාය වාචාය වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතා මෙ ඵරුසා වාචා, අකතා මෙ ඵරුසාය වාචාය වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතො මෙ සම්ඵප්පලාපො, අකතා මෙ සම්ඵප්පලාපා වෙරමණීති – අත්තානං ගරහති. කතා මෙ අභිජ්ඣා, අකතා මෙ අනභිජ්ඣාති – අත්තානං ගරහති. කතො මෙ බ්‍යාපාදො, අකතො මෙ අබ්‍යාපාදොති – අත්තානං ගරහති. කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨීති – අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. අථ වා, සීලෙසුම්හි න පරිපූරකාරීති – අත්තානං ගරහති. ඉන්ද්‍රියෙසුම්හි අගුත්තද්වාරොති – අත්තානං ගරහති. භොජනෙම්හි

[භොජනෙ (ස්‍යා.)] අමත්තඤ්ඤූති – අත්තානං ගරහති. ජාගරියං අනනුයුත්තොති – අත්තානං ගරහති. සතිසම්පජඤ්ඤෙන අසමන්නාගතොති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානාති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානාති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදාති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතානි මෙ පඤ්චින්ද්‍රියානීති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතානි මෙ පඤ්ච බලානීති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගාති – අත්තානං ගරහති. අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගොති – අත්තානං ගරහති. දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාතන්ති – අත්තානං ගරහති. සමුදයො මෙ අප්පහීනොති – අත්තානං ගරහති. මග්ගො මෙ අභාවිතොති – අත්තානං ගරහති. නිරොධො මෙ අසච්ඡිකතොති – අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. එවං අත්තගරහිතං කම්මං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානොති – යදත්තගරහී තදකුබ්බමානො. **න ලිම්පතී දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති. ලෙපොති** ද්වෙ ලෙපා – තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච…පෙ…. අයං තණ්හාලෙපො…පෙ…. අයං දිට්ඨිලෙපො. **ධීරොති** පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවී. ධීරො තණ්හාලෙපං පහාය දිට්ඨිලෙපං පටිනිස්සජ්ජිත්වා දිට්ඨෙ න ලිම්පති, සුතෙ න ලිම්පති, මුතෙ න ලිම්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිම්පති, න පලිම්පති [න සංලිම්පති (ස්‍යා.)], න උපලිම්පති. අලිත්තො අපලිත්තො [අසංලිත්තො (ස්‍යා.)] අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – න ලිම්පතී දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘උභොසු අන්තෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං, ඵස්සං පරිඤ්ඤාය අනානුගිද්ධො;
යදත්තගරහී තදකුබ්බමානො, න ලිම්පතී දිට්ඨසුතෙසු ධීරො’’ති.

14.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඝං, පරිග්ගහෙසු මුනි නොපලිත්තො;
අබ්බූළ්හසල්ලො චරමප්පමත්තො, නාසීසතී ලොකමිමං පරඤ්ච.

සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඝන්ති. **සඤ්ඤාති** කාමසඤ්ඤා බ්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා අවිහිංසාසඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා සද්දසඤ්ඤා ගන්ධසඤ්ඤා රසසඤ්ඤා ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා ධම්මසඤ්ඤා – යා එවරූපා සඤ්ඤා සඤ්ජානනා සඤ්ජානිතත්තං – අයං වුච්චති සඤ්ඤා. **සඤ්ඤං පරිඤ්ඤාති** සඤ්ඤං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා – ඤාතපරිඤ්ඤාය, තීරණපරිඤ්ඤාය, පහානපරිඤ්ඤාය.

කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා? සඤ්ඤං ජානාති – අයං කාමසඤ්ඤා, අයං බ්‍යාපාදසඤ්ඤා, අයං විහිංසාසඤ්ඤා, අයං නෙක්ඛම්මසඤ්ඤා, අයං අබ්‍යාපාදසඤ්ඤා, අයං අවිහිංසාසඤ්ඤා, අයං රූපසඤ්ඤා, අයං සද්දසඤ්ඤා, අයං ගන්ධසඤ්ඤා, අයං රසසඤ්ඤා, අයං ඵොට්ඨබ්බසඤ්ඤා, අයං ධම්මසඤ්ඤාති ජානාති පස්සති – අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කත්වා සඤ්ඤං තීරෙති. අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ඊතිතො උපද්දවතො භයතො උපසග්ගතො චලතො පභඞ්ගුතො...පෙ.... සමුදයතො අත්ථඞ්ගමතො අස්සාදතො ආදීනවතො නිස්සරණතො තීරෙති – අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පහානපරිඤ්ඤා? එවං තීරයිත්වා සඤ්ඤාය ඡන්දරාගං පජහති විනොදෙති අනභාවං ගමෙති. වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘යො, භික්ඛවෙ, සඤ්ඤාය ඡන්දරාගො, තං පජහථ. එවං සා සඤ්ඤා පහීනා භවිස්සති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවං කතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා’’ති – අයං පහානපරිඤ්ඤා. **සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා**ති සඤ්ඤං ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. **විතරෙය්‍ය ඔඝ**න්ති කාමොඝං භවොඝං දිට්ඨොඝං අවිජ්ජොඝං තරෙය්‍ය උත්තරෙය්‍ය පතරෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය වීතිවත්තෙය්‍යාති – සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඝං.

පරිග්ගහෙසු මුනි නොපලිත්තොති. පරිග්ගහාති ද්වෙ පරිග්ගහා – තණ්හාපරිග්ගහො ච දිට්ඨිපරිග්ගහො ච...පෙ.... අයං තණ්හාපරිග්ගහො...පෙ.... අයං දිට්ඨිපරිග්ගහො. **මුනී**ති. මොනං වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි මොනප්පත්තොති. තීණි මොනෙය්‍යානි – කායමොනෙය්‍යං, වචීමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං.

කතමං කායමොනෙය්‍යං? තිවිධකායදුච්චරිතානං පහානං කායමොනෙය්‍යං, තිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණෙ ඤාණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං කායමොනෙය්‍යං, කායසඞ්ඛාරනිරොධො චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං – ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමං වචීමොනෙය්‍යං? චතුබ්බිධවචීදුච්චරිතානං පහානං වචීමොනෙය්‍යං, චතුබ්බිධං වචීසුචරිතං වචීමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණෙ ඤාණං වචීමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වචීමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො වචීමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගස්ස පහානං වචීමොනෙය්‍යං, වචීසඞ්ඛාරනිරොධො දුතියජ්ඣානසමාපත්ති වචීමොනෙය්‍යං – ඉදං වචීමොනෙය්‍යං.

කතමං මනොමොනෙය්‍යං? තිවිධමනොදුච්චරිතානං පහානං මනොමොනෙය්‍යං, තිවිධං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තාරම්මණෙ ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තසඞ්ඛාරනිරොධො සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං මනොමොනෙය්‍යං – ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

‘‘කායමුනිං වාචාමුනිං, මනොමුනිමනාසවං;
මුනිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං, ආහු සබ්බප්පහායිනං.

‘‘කායමුනිං වාචාමුනිං, මනොමුනිමනාසවං;
මුනිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං, ආහු නින්හාතපාපක’’න්ති [නිංන්හාතපාපකන්ති (ස්‍යා.)].

ඉමෙහි තීහි මොනෙය්‍යෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා ඡ මුනිනො [ඡ මුනයො (ස්‍යා.)] – අගාරමුනිනො, අනගාරමුනිනො, සෙඛමුනිනො, අසෙඛමුනිනො, පච්චෙකමුනිනො, මුනිමුනිනොති. කතමෙ අගාරමුනිනො? යෙ තෙ අගාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාතසාසනා – ඉමෙ අගාරමුනිනො. කතමෙ අනගාරමුනිනො? යෙ තෙ පබ්බජිතා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාතසාසනා – ඉමෙ අනගාරමුනිනො. සත්ත සෙඛා සෙඛමුනිනො. අරහන්තො අසෙඛමුනිනො. පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකමුනිනො. මුනිමුනිනො වුච්චන්ති තථාගතා අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා.

‘‘න මොනෙන මුනි හොති, මූළ්හරූපො අවිද්දසු;
යො ච තුලංව පග්ගය්හ, වරමාදාය පණ්ඩිතො.

‘‘පාපානි පරිවජ්ජෙති, ස මුනි තෙන සො මුනි;
යො මුනාති උභො ලොකෙ, මුනි තෙන පවුච්චති.

‘‘අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤත්වා ධම්මං, අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච සබ්බලොකෙ;
දෙවමනුස්සෙහි පූජිතො යො, සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනී’’ති.

ලෙපාති ද්වෙ ලෙපා – තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච…පෙ.… අයං තණ්හාලෙපො…පෙ.… අයං දිට්ඨිලෙපො. මුනි තණ්හාලෙපං පහාය දිට්ඨිලෙපං පටිනිස්සජ්ජිත්වා පරිග්ගහෙසු න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති. අලිත්තො අපලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – පරිග්ගහෙසු මුනි නොපලිත්තො.

අබ්බූළ්හසල්ලො චරමප්පමත්තොති. සල්ලන්ති සත්ත සල්ලානි – රාගසල්ලං, දොසසල්ලං, මොහසල්ලං, මානසල්ලං, දිට්ඨිසල්ලං,

සොකසල්ලං, කථංකථාසල්ලං [දුච්චරිතසල්ලං (සී.)]. යස්සෙතෙ සල්ලා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අබ්බූළ්හසල්ලො අබ්බහිතසල්ලො උද්ධතසල්ලො සමුද්ධතසල්ලො උප්පාටිතසල්ලො සමුප්පාටිතසල්ලො චත්තසල්ලො වන්තසල්ලො මුත්තසල්ලො පහීනසල්ලො පටිනිස්සට්ඨසල්ලො නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛපටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – අබ්බූළ්හසල්ලො.

චරන්ති චරන්තො විහරන්තො ඉරියන්තො වත්තෙන්තො පාලෙන්තො යපෙන්තො යාපෙන්තො. **අප්පමත්තොති** සක්කච්චකාරී සාතච්චකාරී අට්ඨිතකාරී අනොලීනවුත්තිකො අනික්ඛිත්තච්ඡන්දො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කථාහං අපරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හෙය්‍ය''න්ති යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච අප්පටිවානි ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කථාහං අපරිපූරං වා සමාධික්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා සමාධික්ඛන්ධං තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හෙය්‍ය''න්ති...පෙ.... කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කථාහං අපරිපූරං වා පඤ්ඤාක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං... විමුත්තික්ඛන්ධං... විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හෙය්‍ය''න්ති යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච අප්පටිවානි ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කථාහං අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛං පරිජානෙය්‍යං, අප්පහීනෙ වා කිලෙසෙ පජහෙය්‍යං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙය්‍යං, අසච්ඡිකතං වා නිරොධං සච්ඡිකරෙය්‍ය''න්ති යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච අප්පටිවානි ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසූති – අබ්බූළ්හසල්ලො චරමප්පමත්තො.

නාසීසතී ලොකමිමං පරඤ්චාති ඉමං ලොකං නාසීසති සකත්තභාවං, පරලොකං නාසීසති පරත්තභාවං; ඉමං ලොකං නාසීසති සකරූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං, පරං ලොකං නාසීසති පරරූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං; ඉමං ලොකං නාසීසති ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි, පරං ලොකං නාසීසති ඡ බාහිරානි ආයතනානි; ඉමං ලොකං නාසීසති මනුස්සලොකං, පරං ලොකං නාසීසති දෙවලොකං. ඉමං ලොකං නාසීසති කාමධාතුං, පරං ලොකං නාසීසති රූපධාතුං අරූපධාතුං; ඉමං ලොකං නාසීසති කාමධාතුං රූපධාතුං, පරං ලොකං නාසීසති අරූපධාතුං. පුන ගතිං වා උපපත්තිං වා පටිසන්ධිං වා භවං වා සංසාරං වා වට්ටං වා නාසීසති න ඉච්ඡති න සාදියති න පත්ථෙති න පිහෙති නාභිජප්පතීති – නාසීසතී ලොකමිමං පරඤ්චාති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සඤ්ඤං පරිඤ්ඤා විතරෙය්‍ය ඔඝං, පරිග්ගහෙසු මුනි නොපලිත්තො;
අබ්බූළ්හසල්ලො චරමප්පමත්තො, නාසීසතී ලොකමිමං පරඤ්චා’’ති.

ගුහට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො දුතියො.

3. දුට්ඨට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො

අථ දුට්ඨට්ඨකසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

15.

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ, අථොපි [අඤ්ඤෙපි තෙ (සී.), අඤ්ඤෙපි (ස්‍යා.)] **වෙ සච්චමනා වදන්ති;**
වාදඤ්ච ජාතං මුනි නො උපෙති, තස්මා මුනී නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චි.

වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙති තෙ තිත්ථියා දුට්ඨමනා විරුද්ධමනා පටිවිරුද්ධමනා ආහතමනා පච්චාහතමනා ආඝාතිතමනා පච්චාඝාතිතමනා වදන්ති උපවදන්ති භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච අභූතෙනාති – වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ.

අථොපි වෙ සච්චමනා වදන්තීති යෙ තෙසං තිත්ථියානං සද්දහන්තා ඔකප්පෙන්තා අධිමුච්චන්තා සච්චමනා සච්චසඤ්ඤිනො භූතමනා භූතසඤ්ඤිනො තථමනා තථසඤ්ඤිනො යාථාවමනා යාථාවසඤ්ඤිනො අවිපරීතමනා අවිපරීතසඤ්ඤිනො වදන්ති උපවදන්ති භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච අභූතෙනාති – අථොපි වෙ සච්චමනා වදන්ති.

වාදඤ්ච ජාතං මුනි නො උපෙතීති. සො වාදො ජාතො හොති සඤ්ජාතො නිබ්බත්තො අභිනිබ්බත්තො පාතුභූතො පරතොඝොසො අක්කොසො උපවාදො භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අභූතෙනාති – වාදඤ්ච ජාතං. **මුනි නො උපෙතී**ති. **මුනී**ති. මොනං වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි මොනප්පත්තො…පෙ…. සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. යො වාදං උපෙති සො ද්වීහි කාරණෙහි වාදං උපෙති – කාරකො කාරකතාය වාදං උපෙති, අථ වා වුච්චමානො උපවදියමානො කුප්පති බ්‍යාපජ්ජති පතිට්ඨීයති කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති. අකාරකොම්හීති යො වාදං උපෙති සො ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි වාදං උපෙති. මුනි ද්වීහි කාරණෙහි වාදං න උපෙති – අකාරකො මුනි අකාරකතාය වාදං න උපෙති, අථ වා වුච්චමානො උපවදියමානො න කුප්පති න බ්‍යාපජ්ජති න පතිට්ඨීයති න කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති. අකාරකොම්හීති මුනි ඉමෙහි ද්වීහි

කාරණෙහි වාදං න උපෙති න උපගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති න අභිනිවිසතීති – වාදඤ්ච ජාතං මුනි නො උපෙති.

තස්මා මුනී නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චීති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානං මුනිනො ආහතචිත්තතා ඛිලජාතතාපි නත්ථි. පඤ්චපි චෙතොඛිලා නත්ථි, තයොපි ඛිලා නත්ථි. රාගඛිලො දොසඛිලො මොහඛිලො නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති – තස්මා මුනී නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චීති.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපි එකෙ, අථොපි වෙ සච්චමනා වදන්ති;
> වාදඤ්ච ජාතං මුනි නො උපෙති, තස්මා මුනී නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චී’’ති.

16.

> **සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය, ඡන්දානුනීතො රුචියා නිවිට්ඨො;**
> **සයං සමත්තානි පකුබ්බමානො, යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය.**

සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍යාති. යං තෙ තිත්ථියා සුන්දරිපරිබ්බාජිකං හන්ත්වා සමණානං සක්‍යපුත්තියානං අවණ්ණං පකාසයිත්වා ‘‘එවං එතං ලාභං යසසක්කාරං සම්මානං පච්චාහරිස්සාමා’’ති තෙ එවංදිට්ඨිකා එවංඛන්තිකා එවංරුචිකා එවංලද්ධිකා එවංඅජ්ඣාසයා එවංඅධිප්පායා, තෙ නාසක්ඛිංසු සකං දිට්ඨිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං අතික්කමිතුං; අථ ඛො ස්වෙව අයසො තෙ පච්චාගතොති, එවම්පි – සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය. අථ වා ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති යො සො එවංවාදො, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය වීතිවත්තෙය්‍ය? තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමත්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති. එවම්පි – සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය? ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. අන්තවා ලොකො… අනන්තවා ලොකො… තං ජීවං තං සරීරං… අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං… හොති තථාගතො පරං මරණා… න හොති තථාගතො පරං මරණා… හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති යො සො එවං වාදො, සො සකං දිට්ඨිං සකං ඛන්තිං සකං රුචිං සකං ලද්ධිං සකං අජ්ඣාසයං සකං අධිප්පායං කථං අච්චයෙය්‍ය අතික්කමෙය්‍ය සමතික්කමෙය්‍ය වීතිවත්තෙය්‍ය? තං කිස්ස හෙතු? තස්ස සා දිට්ඨි තථා

සමත්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති. එවම්පි – සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය.

ඡන්දානුනීතො රුචියා නිවිට්ඨොති. ඡන්දානුනීතොති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා යායති නිය්‍යති වුය්හති සංහරීයති. යථා හත්ථියානෙන වා අස්සයානෙන වා රථයානෙන වා ගොයානෙන වා අජයානෙන වා මෙණ්ඩයානෙන වා ඔට්ඨයානෙන වා ඛරයානෙන වා යායති නිය්‍යති වුය්හති සංහරීයති, එවමෙව සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා යායති නිය්‍යති වුය්හති සංහරීයතීති – ඡන්දානුනීතො. **රුචියා නිවිට්ඨොති** සකාය දිට්ඨියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා නිවිට්ඨො පතිට්ඨිතො අල්ලීනො උපගතො අජ්ඣොසිතො අධිමුත්තොති – ඡන්දානුනීතො රුචියා නිවිට්ඨො.

සයං සමත්තානි පකුබ්බමානොති. සයං සමත්තං කරොති පරිපුණ්ණං කරොති අනොමං කරොති අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති. ‘‘අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤූ’’ති සයං සමත්තං කරොති පරිපුණ්ණං කරොති අනොමං කරොති අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති. ‘‘අයං ධම්මො ස්වාක්ඛාතො…පෙ…. අයං ගණො සුප්පටිපන්නො… අයං දිට්ඨි භද්දිකා… අයං පටිපදා සුපඤ්ඤත්තා… අයං මග්ගො නිය්‍යානිකො’’ති සයං සමත්තං කරොති පරිපුණ්ණං කරොති අනොමං කරොති අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති ජනෙති සඤ්ජනෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙතීති – සයං සමත්තානි පකුබ්බමානො.

යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍යාති යථා ජානෙය්‍ය, තථා වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති යථා ජානෙය්‍ය, තථා වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති යථා ජානෙය්‍ය, තථා වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍යාති – යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සකඤ්හි දිට්ඨිං කථමච්චයෙය්‍ය, ඡන්දානුනීතො රුචියා නිවිට්ඨො;
සයං සමත්තානි පකුබ්බමානො, යථා හි ජානෙය්‍ය තථා වදෙය්‍යා’’ති.

17.

යො අත්තනො සීලවතානි ජන්තු, අනානුපුට්ඨොව [අනානුපුට්ඨො ච (ස්‍යා.)] **පරෙස පාව** පාවා (සී. ස්‍යා.) **;**

අනරියධම්මං කුසලා තමාහු, යො ආතුමානං සයමෙව පාව [පාවා (සී.ස්‍යා.)] **.**

යො අත්තනො සීලවතානි ජන්තූති. **යොති** යො යාදිසො යථායුත්තො යථාවිහිතො යථාපකාරො යංඨානප්පත්තො යංධම්මසමන්නාගතො ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා. **සීලවතානීති** අත්ථි සීලඤ්චෙව වතඤ්ච [වත්තඤ්ච (ස්‍යා.), එවමුපරිපි], අත්ථි වතං න සීලං. කතමං සීලඤ්චෙව වතඤ්ච? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. යො තත්ථ සංයමො සංවරො අවීතික්කමො, ඉදං සීලං. යං සමාදානං තං වතං. සංවරට්ඨෙන සීලං; සමාදානට්ඨෙන වතං – ඉදං වුච්චති සීලඤ්චෙව වතඤ්ච. කතමං වතං, න සීලං? අට්ඨ ධුතඞ්ගානි – ආරඤ්ඤිකඞ්ගං, පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං, පංසුකූලිකඞ්ගං, තෙචීවරිකඞ්ගං, සපදානචාරිකඞ්ගං, ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං, නෙසජ්ජිකඞ්ගං, යථාසන්ථතිකඞ්ගං – ඉදං වුච්චති වතං, න සීලං. වීරියසමාදානම්පි වුච්චති වතං, න සීලං. ‘‘කාමං තචො ච න්හාරු [නහාරු (සී. ස්‍යා.)] ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු [අවසුස්සතු (ස්‍යා.)], සරීරෙ උපස්සුස්සතු මංසලොහිතං. යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසබලෙන පුරිසවීරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං, න තං අපාපුණිත්වා වීරියස්ස සණ්ඨානං භවිස්සතී’’ති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපං වීරියසමාදානං – ඉදං වුච්චති වතං, න සීලං.

‘‘නාසිස්සං න පිවිස්සාමි, විහාරතො න නික්ඛමෙ;
නපි පස්සං නිපාතෙස්සං, තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ’’ති.

චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ‘‘න තාවාහං ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතී’’ති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ‘‘න තාවාහං ඉමම්හා ආසනා වුට්ඨහිස්සාමි, චඞ්කමා ඔරොහිස්සාමි, විහාරා නික්ඛමිස්සාමි, අඩ්ඪයොගා නික්ඛමිස්සාමි, පාසාදා නික්ඛමිස්සාමි, හම්මියා නික්ඛමිස්සාමි, ගුහාය නික්ඛමිස්සාමි, ලෙණා නික්ඛමිස්සාමි, කුටියා නික්ඛමිස්සාමි, කූටාගාරා නික්ඛමිස්සාමි, අට්ටා නික්ඛමිස්සාමි, මාළා නික්ඛමිස්සාමි, උද්දණ්ඩා [උට්ටණ්ඩා (ක.)] නික්ඛමිස්සාමි උපට්ඨානසාලාය නික්ඛමිස්සාමි මණ්ඩපා නික්ඛමිස්සාමි, රුක්ඛමූලා නික්ඛමිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතී’’ති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ‘‘ඉමස්මිඤ්ඤෙව පුබ්බණ්හසමයං අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි ඵස්සයිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමී’’ති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ‘‘ඉමස්මිඤ්ඤෙව මජ්ඣන්හිකසමයං, සායන්හසමයං, පුරෙභත්තං, පච්ඡාභත්තං, පුරිමං යාමං, මජ්ඣිමං යාමං, පච්ඡිමං යාමං,

කාළෙ, ජුණ්හෙ, වස්සෙ, හෙමන්තෙ, ගිම්හෙ, පුරිමෙ වයොඛන්ධෙ, මජ්ඣිමෙ වයොඛන්ධෙ, පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි ඵස්සයිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමී''ති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. **ජන්තූති** සත්තො නරො මානවො [මාණවො (ක.)] පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු ජන්තු ඉන්දගු මනුජොති – යො අත්තනො සීලවතානි ජන්තු.

අනානුපුට්ඨොව පරෙස පාවාති. පරෙසන්ති පරෙසං ඛත්තියානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං සුද්දානං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙවානං මනුස්සානං. **අනානුපුට්ඨොති** අපුට්ඨො අපුච්ඡිතො අයාචිතො අනජ්ඣෙසිතො අපසාදිතො. **පාවාති** අත්තනො සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා පාවදති. අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා, වතසම්පන්නොති වා, සීලබ්බතසම්පන්නොති වා ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන [විජ්ජට්ඨානෙන (සයා.)] වා සුතෙන වා පටිභානෙන [පටිභාණෙන (සී. සයා. ක.)] වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා, උච්චා කුලා පබ්බජිතොති වා, මහාකුලා පබ්බජිතොති වා, මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා, උළාරභොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤාතො යසස්සී සගහට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිම්හි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්''ති වා, සුත්තන්තිකොති වා, විනයධරොති වා, ධම්මකථිකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා, පිණ්ඩපාතිකොති වා, පංසුකූලිකොති වා, තෙචීවරිකොති වා, සපදානචාරිකොති වා, ඛලුපච්ඡාභත්තිකොති වා, නෙසජ්ජිකොති වා, යථාසන්ථතිකොති වා, පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, තතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා පාවදති කථෙති භණති දීපයති වොහරතීති – අනානුපුට්ඨොව පරෙසං පාව.

අනරියධම්මං කුසලා තමාහූති. කුසලාති යෙ තෙ ඛන්ධකුසලා ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣඞ්ගකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා එවමාහංසු – ''අනරියානං එසො ධම්මො, නෙසො ධම්මො අරියානං; බාලානං එසො ධම්මො, නෙසො ධම්මො පණ්ඩිතානං; අසප්පුරිසානං එසො ධම්මො, නෙසො ධම්මො සප්පුරිසාන''න්ති. එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – අනරියධම්මං කුසලා තමාහු.

යො ආතුමානං සයමෙව පාවාති. **ආතුමා** වුච්චති අත්තා. **සයමෙව පාවාති** සයමෙව අත්තානං පාවදති – ‘‘අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා, වතසම්පන්නොති වා, සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා, උච්චා කුලා පබ්බජිතොති වා, මහාකුලා පබ්බජිතොති වා, මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා, උළාරභොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤාතො යසස්සී සගහට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිම්හි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති වා, සුත්තන්තිකොති වා, විනයධරොති වා, ධම්මකථිකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා, පිණ්ඩපාතිකොති වා, පංසුකූලිකොති වා, තෙචීවරිකොති වා, සපදානචාරිකොති වා, ඛලුපච්ඡාභත්තිකොති වා, නෙසජ්ජිකොති වා, යථාසන්ථතිකොති වා, පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, තතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා,

විභවඤ්ච භවඤ්ච විප්පහාය, වුසිතවා ඛීණපුනබ්භවො ස භික්ඛූ’’ති.

ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා’’ පාවදති කථෙති භණති දීපයති වොහරතීති – යො ආතුමානං සයමෙව පාවාති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යො අත්තනො සීලවතානි ජන්තු, අනානුපුට්ඨොව පරෙස පාව;
අනරියධම්මං කුසලා තමාහු, යො ආතුමානං සයමෙව පාවා’’ති.

18.

සන්තො ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතත්තො, ඉතිහන්ති සීලෙසු අකත්ථමානො;
තමරියධම්මං කුසලා වදන්ති, යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ.

සන්තො ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතත්තොති. **සන්තොති** රාගස්ස සමිතත්තා සන්තො, දොසස්ස සමිතත්තා සන්තො, මොහස්ස සමිතත්තා සන්තො, කොධස්ස…පෙ…. උපනාහස්ස… මක්ඛස්ස… පළාසස්ස [පලාසස්ස (සී. ක.)] … ඉස්සාය… මච්ඡරියස්ස… මායාය… සාඨෙය්‍යස්ස… ථම්භස්ස… සාරම්භස්ස… මානස්ස… අතිමානස්ස… මදස්ස… පමාදස්ස… සබ්බකිලෙසානං… සබ්බදුච්චරිතානං… සබ්බදරථානං… සබ්බපරිළාහානං… සබ්බසන්තාපානං… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං

සන්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති – සන්තො. **භික්ඛූති** සත්තන්නං ධම්මානං භින්නත්තා භික්ඛු – සක්කායදිට්ඨි භින්නා හොති, විචිකිච්ඡා භින්නා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො භින්නො හොති, රාගො භින්නො හොති, දොසො භින්නො හොති, මොහො භින්නො හොති, මානො භින්නො හොති. භින්නාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා [පොනොබ්භවිකා (ස්‍යා. ක.)] සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

''පජ්ජෙන කතෙන අත්තනා, [සභියාති භගවා]
පරිනිබ්බානගතො විතිණ්ණකඞ්ඛො;
විභවඤ්ච [විභවං (සී. ක.) සු. නි. 519] භවඤ්ච විප්පහාය,
වුසිතවා ඛීණපුනබ්භවො ස භික්ඛූ''ති.

සන්තො ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතත්තොති රාගස්ස නිබ්බාපිතත්තා අභිනිබ්බුතත්තො, දොසස්ස නිබ්බාපිතත්තා අභිනිබ්බුතත්තො, මොහස්ස නිබ්බාපිතත්තා අභිනිබ්බුතත්තො, කොධස්ස…පෙ…. උපනාහස්ස… මක්ඛස්ස… පළාසස්ස… ඉස්සාය… මච්ඡරියස්ස… මායාය… සාඨෙය්‍යස්ස… ථම්භස්ස… සාරම්භස්ස… මානස්ස… අතිමානස්ස… මදස්ස… පමාදස්ස… සබ්බකිලෙසානං… සබ්බදුච්චරිතානං… සබ්බදරථානං… සබ්බපරිළාහානං… සබ්බසන්තාපානං… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං නිබ්බාපිතත්තා අභිනිබ්බුතත්තොති – සන්තො ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතත්තො.

ඉතිහන්ති සීලෙසු අකත්ථමානොති. ඉතිහන්ති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං [පදානුපුබ්බතා මෙතං (ස්‍යා. ක.)] – ඉතිහන්ති. **සීලෙසු අකත්ථමානොති.** ඉධෙකච්චො කත්ථී හොති විකත්ථී. සො කත්ථති විකත්ථති. අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා, වතසම්පන්නොති වා, සීලබ්බතසම්පන්නොති වා, ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා…පෙ…. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා කත්ථති විකත්ථති. එවං න කත්ථති න විකත්ථති. කත්ථනා ආරතො විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – ඉතිහන්ති සීලෙසු අකත්ථමානො.

තමරියධම්මං කුසලා වදන්තීති. කුසලාති යෙ තෙ ඛන්ධකුසලා ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣඞ්ගකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා එවං වදන්ති – ''අරියානං එසො ධම්මො, නෙසො ධම්මො අනරියානං; පණ්ඩිතානං එසො ධම්මො, නෙසො ධම්මො බාලානං; සප්පුරිසානං එසො

ධම්මො, නෙසො ධම්මො අසප්පුරිසාන''න්ති. එවං වදන්ති, අරියානං එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – තමරියධම්මං කුසලා වදන්ති.

යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙති. යස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. **උස්සදාති** සත්තුස්සදා – රාගුස්සදො, දොසුස්සදො, මොහුස්සදො, මානුස්සදො, දිට්ඨුස්සදො, කිලෙසුස්සදො, කම්මුස්සදො. යස්සිමෙ [තස්සිමෙ (සී.ස්‍යා.)] උස්සදා නත්ථි න සන්ති න විජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති – යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ.

තෙනාහ භගවා –

''සන්තො ච භික්ඛු අභිනිබ්බුතත්තො, ඉතිහන්ති සීලෙසු අකත්ථමානො;
තමරියධම්මං කුසලා වදන්ති, යස්සුස්සදා නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ''ති.

19.

පකප්පිතා සඞ්ඛතා යස්ස ධම්මා, පුරක්ඛතා [පුරෙක්ඛතා (සී. ක.)] **සන්ති අවීවදාතා;**
යදත්තනි පස්සති ආනිසංසං, තං නිස්සිතො කුප්පපටිච්චසන්තිං.

පකප්පිතා සඞ්ඛතා යස්ස ධම්මාති. පකප්පනාති ද්වෙ පකප්පනා – තණ්හාපකප්පනා ච දිට්ඨිපකප්පනා ච…පෙ.… අයං තණ්හාපකප්පනා…පෙ.… අයං දිට්ඨිපකප්පනා. **සඞ්ඛතාති** සඞ්ඛතා අභිසඞ්ඛතා සණ්ඨපිතාතිපි – සඞ්ඛතා. අථ වා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මාතිපි – සඞ්ඛතා. **යස්සාති** දිට්ඨිගතිකස්ස. **ධම්මා** වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානීති – පකප්පිතා සඞ්ඛතා යස්ස ධම්මා.

පුරක්ඛතා සන්ති අවීවදාතාති. පුරක්ඛතාති ද්වෙ පුරෙක්ඛාරා – තණ්හාපුරෙක්ඛාරො ච දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො ච…පෙ.… අයං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො…පෙ.… අයං දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො. තස්ස තණ්හාපුරෙක්ඛාරො අප්පහීනො, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො අප්පටිනිස්සට්ඨො. තස්ස තණ්හාපුරෙක්ඛාරස්ස අප්පහීනත්තා, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරස්ස අප්පටිනිස්සට්ඨත්තා සො තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කත්වා චරති තණ්හාධජො තණ්හාකෙතු තණ්හාධිපතෙය්‍යො, දිට්ඨිධජො දිට්ඨිකෙතු

දිට්ඨාධිපතෙය්‍යො, තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො චරතීති – පුරක්ඛතා. **සන්තීති** සන්ති සංවිජ්ජන්ති අත්ථි උපලබ්භන්ති. **අවීවදාතාති** අවෙවදාතා අවොදාතා අපරිසුද්ධා සංකිලිට්ඨා සංකිලෙසිකාති – පුරක්ඛතා සන්ති අවීවදාතා.

යදත්තනි පස්සති ආනිසංසන්ති. යදත්තනීති යං අත්තනි. **අත්තා** වුච්චති දිට්ඨිගතං. අත්තනො දිට්ඨියා ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති – දිට්ඨධම්මිකඤ්ච ආනිසංසං, සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො? යංදිට්ඨිකො සත්ථා හොති, තංදිට්ඨිකා සාවකා හොන්ති. තංදිට්ඨිකං සත්ථාරං සාවකා සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති [ගරුකරොන්ති (සී. ස්‍යා.)] මානෙන්ති පූජෙන්ති අපචිතිං කරොන්ති. ලභති ච තතොනිදානං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං – අයං දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො. කතමො දිට්ඨියා සම්පරායිකො ආනිසංසො? අයං දිට්ඨි අලං නාගත්තාය වා සුපණ්ණත්තාය වා යක්ඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගන්ධබ්බත්තාය වා මහාරාජත්තාය වා ඉන්දත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා. අයං දිට්ඨි සුද්ධියා විසුද්ධියා පරිසුද්ධියා, මුත්තියා විමුත්තියා පරිමුත්තියා. ඉමාය දිට්ඨියා සුජ්ඣන්ති විසුජ්ඣන්ති පරිසුජ්ඣන්ති මුච්චන්ති විමුච්චන්ති පරිමුච්චන්ති. ඉමාය දිට්ඨියා සුජ්ඣිස්සාමි විසුජ්ඣිස්සාමි පරිසුජ්ඣිස්සාමි, මුච්චිස්සාමි විමුච්චිස්සාමි පරිමුච්චිස්සාමීති ආයතිං ඵලපාටිකඞ්ඛී හොති – අයං දිට්ඨියා සම්පරායිකො ආනිසංසො. අත්තනො දිට්ඨියා ඉමෙ ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති – යදත්තනි පස්සති ආනිසංසං.

තං නිස්සිතො කුප්පපටිච්චසන්තින්ති. තිස්සො සන්තියො – අච්චන්තසන්ති, තදඞ්ගසන්ති, සම්මුතිසන්ති. කතමා **අච්චන්තසන්ති**? අච්චන්තසන්ති වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අයං අච්චන්තසන්ති. කතමා **තදඞ්ගසන්ති**? පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස නීවරණා සන්තා හොන්ති; දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරා සන්තා හොන්ති; තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීති සන්තා හොති; චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛා සන්තා හොන්ති; ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤා පටිඝසඤ්ඤා නානත්තසඤ්ඤා සන්තා හොති; විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤා සන්තා හොති; ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤා සන්තා හොති; නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤා සන්තා හොති. අයං තදඞ්ගසන්ති. කතමා **සම්මුතිසන්ති**? සම්මුතිසන්තියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසන්තියො. අපි ච සම්මුතිසන්ති ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා සන්තීති. **තං නිස්සිතො කුප්පපටිච්චසන්තින්ති.** කුප්පසන්තිං පකුප්පසන්තිං එරිතසන්තිං සමෙරිතසන්තිං චලිතසන්තිං ඝට්ටිතසන්තිං කප්පිතසන්තිං පකප්පිතසන්තිං අනිච්චං සඞ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං ඛයධම්මං වයධම්මං

විරාගධම්මං නිරොධධම්මං, සන්තිං නිස්සිතො අසිතො අල්ලීනො උපගතො අජ්ඣොසිතො අධිමුත්තොති – තං නිස්සිතො කුප්පපටිච්චසන්තිං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පකප්පිතා සඞ්ඛතා යස්ස ධම්මා, පුරක්ඛතා සන්ති අවීවදාතා;
යදත්තනි පස්සති ආනිසංසං, තං නිස්සිතො කුප්පපටිච්චසන්ති’’න්ති.

20.

දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තා, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු, නිරස්සතී ආදියතී ච ධම්මං.

දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තාති. දිට්ඨීනිවෙසාති ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨිනිවෙසනං. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. අන්තවා ලොකො… අනන්තවා ලොකො … තං ජීවං තං සරීරං… අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං… හොති තථාගතො පරං මරණා… න හොති තථාගතො පරං මරණා… හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති අභිනිවෙසපරාමාසො දිට්ඨීනිවෙසනන්ති. **දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තාති** දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තා දුරතිවත්තා දුත්තරා දුප්පතරා දුස්සමතික්කමා දුබ්බිනිවත්තාති – [දුබ්බීතිවත්තාති (සී. स्या. ක.)] දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තා.

ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතන්ති. ධම්මෙසූති ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු. **නිච්ඡෙය්‍යාති** නිච්ඡිනිත්වා විනිච්ඡිනිත්වා විචිනිත්වා පවිචිනිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **සමුග්ගහීතන්ති** නිවෙසනෙසු ඔධිග්ගාහො බිලග්ගාහො වරග්ගාහො කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො සමුච්චයග්ගාහො. ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තන්ති – ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං.

තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසූති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානං. **නරොති** සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු ජන්තු ඉන්දගු මනුජො. **තෙසු නිවෙසනෙසූති** තෙසු දිට්ඨිනිවෙසනෙසූති – තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු.

නිරස්සතී ආදියතී ච ධම්මන්ති. නිරස්සතීති ද්වීහි කාරණෙහි නිරස්සති – පරවිච්ඡින්දනාය වා නිරස්සති, අනභිසම්භුණන්තො වා නිරස්සති. කථං පරවිච්ඡින්දනාය නිරස්සති? පරො විච්ඡින්දෙති – සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤූ, ධම්මො න ස්වාක්ඛාතො, ගණො න සුප්පටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤත්තා, මග්ගො න නියානිකො, නත්ථෙත්ථ සුද්ධි වා

විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නත්ථෙත්ථ සුජ්ඣන්ති වා විසුජ්ඣන්ති වා පරිසුජ්ඣන්ති වා මුච්චන්ති වා විමුච්චන්ති වා පරිමුච්චන්ති වා, හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා [ජතුක්කා (සී. ස්‍යා.)] පරිත්තාති – එවං පරො විච්ඡින්දෙති. එවං විච්ඡින්දියමානො සත්ථාරං නිරස්සති, ධම්මක්ඛානං නිරස්සති, ගණං නිරස්සති, දිට්ඨිං නිරස්සති, පටිපදං නිරස්සති, මග්ගං නිරස්සති. එවං පරවිච්ඡින්දනාය නිරස්සති. කථං අනභිසම්භුණන්තො නිරස්සති? සීලං අනභිසම්භුණන්තො සීලං නිරස්සති, වතං අනභිසම්භුණන්තො වතං නිරස්සති, සීලබ්බතං අනභිසම්භුණන්තො සීලබ්බතං නිරස්සති. එවං අනභිසම්භුණන්තො නිරස්සති. **ආදියතී ච ධම්මන්ති.** සත්ථාරං ගණ්හාති, ධම්මක්ඛානං ගණ්හාති, ගණං ගණ්හාති, දිට්ඨිං ගණ්හාති, පටිපදං ගණ්හාති, මග්ගං ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසතීති – නිරස්සතී ආදියතී ච ධම්මං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨීනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තා, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු, නිරස්සතී ආදියතී ච ධම්ම’’න්ති.

21.

ධොනස්ස හි නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ, පකප්පිතා දිට්ඨී භවාභවෙසු;
මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනො, ස කෙන ගච්ඡෙය්‍ය අනූපයො සො.

ධොනස්ස හි නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ පකප්පිතා දිට්ඨී භවාභවෙසූති. **ධොනොති.** ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා – යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො සල්ලක්ඛණා උපලක්ඛණා පච්චුපලක්ඛණා පණ්ඩිච්චං කොසල්ලං නෙපුඤ්ඤං වෙභබ්‍යා චින්තා උපපරික්ඛා භූරි මෙධා පරිණායිකා විපස්සනා සම්පජඤ්ඤං පතොදො පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදො පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාඔභාසො පඤ්ඤාපජ්ජොතො පඤ්ඤාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. කිංකාරණා ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා? තාය පඤ්ඤාය කායදුච්චරිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; වචීදුච්චරිතං… මනොදුච්චරිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; රාගො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච; දොසො…පෙ…. මොහො… කොධො… උපනාහො… මක්ඛො… පළාසො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච; ඉස්සා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච; මච්ඡරියං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; මායා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච; සාඨෙය්‍යං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච; ථම්භො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච; සාරම්භො… මානො… අතිමානො… මදො… පමාදො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො

ච නිද්ධොතො ච; සබ්බෙ කිලෙසා, සබ්බෙ දුච්චරිතා, සබ්බෙ දරථා, සබ්බෙ පරිළාහා, සබ්බෙ සන්තාපා, සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධූතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. තංකාරණා ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා.

අථ වා සම්මාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨි ධූතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච; සම්මාසඞ්කප්පෙන මිච්ඡාසඞ්කප්පො ධූතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච; සම්මාවාචාය මිච්ඡාවාචා ධූතා ච ධොතා ච...පෙ.... සම්මාකම්මන්තෙන මිච්ඡාකම්මන්තො ධූතො ච... සම්මාආජීවෙන මිච්ඡාආජීවො ධූතො ච... සම්මාවායාමෙන මිච්ඡාවායාමො ධූතො ච... සම්මාසතියා මිච්ඡාසති ධූතා ච... සම්මාසමාධිනා මිච්ඡාසමාධි ධූතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච; සම්මාඤාණෙන මිච්ඡාඤාණං ධූතං ච... සම්මාවිමුත්තියා මිච්ඡාවිමුත්ති ධූතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච.

අථ වා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සබ්බෙ කිලෙසා, සබ්බෙ දුච්චරිතා, සබ්බෙ දරථා, සබ්බෙ පරිළාහා, සබ්බෙ සන්තාපා, සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධූතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. අරහා ඉමෙහි ධොනෙය්‍යෙහි ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො; තස්මා අරහා ධොනො. සො ධූතරාගො ධූතපාපො ධූතකිලෙසො ධූතපරිළාහොති – ධොනො. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා. **ලොකෙති** අපායලොකෙ...පෙ.... ආයතනලොකෙ.

පකප්පිතාති ද්වෙ පකප්පනා – තණ්හාපකප්පනා ච දිට්ඨිපකප්පනා ච...පෙ.... අයං තණ්හාපකප්පනා...පෙ.... අයං දිට්ඨිපකප්පනා. **භවාභවෙසූති** භවාභවෙ කම්මභවෙ පුනබ්භවෙ කාමභවෙ, කම්මභවෙ කාමභවෙ පුනබ්භවෙ රූපභවෙ, කම්මභවෙ රූපභවෙ පුනබ්භවෙ අරූපභවෙ, කම්මභවෙ අරූපභවෙ පුනබ්භවෙ පුනප්පුනභවෙ පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාභිනිබ්බත්තියා. **ධොනස්ස හි නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ පකප්පිතා දිට්ඨී භවාභවෙසූති** ධොනස්ස කුහිඤ්චි ලොකෙ භවාභවෙසු ච කප්පිතා පකප්පිතා අභිසඞ්ඛතා සණ්ඨපිතා දිට්ඨි නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – ධොනස්ස හි නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ පකප්පිතා දිට්ඨී භවාභවෙසු.

මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනොති. මායා වුච්චති වඤ්චනිකා චරියා. ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා, වාචාය දුච්චරිතං චරිත්වා, මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණිදහති – ''මා මං ජඤ්ඤා''ති ඉච්ඡති, ''මා මං ජඤ්ඤා''ති සඞ්කප්පෙති, ''මා මං ජඤ්ඤා''ති වාචං භාසති, ''මා මං ජඤ්ඤා''ති කායෙන පරක්කමති. යා එවරූපා මායා

මායාවිතා අච්චසරා වඤ්චනා නිකති නිකිරණා පරිහරණා ගූහනා පරිගූහනා ඡාදනා පරිච්ඡාදනා අනුත්තානිකම්මං අනාවිකම්මං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා, අයං වුච්චති මායා.

මානොති එකවිධෙන මානො – යා චිත්තස්ස උන්නති [උණ්ණති (සයා. ක.)]. දුවිධෙන මානො – අත්තුක්කංසනමානො, පරවම්භනමානො. තිවිධෙන මානො – ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො. චතුබ්බිධෙන මානො – ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති. පඤ්චවිධෙන මානො – ‘‘ලාභිම්හි මනාපිකානං රූපාන’’න්ති මානං ජනෙති, ‘‘ලාභිම්හි මනාපිකානං සද්දානං...පෙ.... ගන්ධානං... රසානං... ඵොට්ඨබ්බාන’’න්ති මානං ජනෙති. ඡබ්බිධෙන මානො – චක්ඛුසම්පදාය මානං ජනෙති, සොතසම්පදාය... ඝානසම්පදාය... ජිව්හාසම්පදාය... කායසම්පදාය... මනොසම්පදාය මානං ජනෙති. සත්තවිධෙන මානො – මානො, අතිමානො, මානාතිමානො, ඔමානො, අධිමානො, අස්මිමානො, මිච්ඡාමානො. අට්ඨවිධෙන මානො – ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඔමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඔමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නින්දාය ඔමානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති, දුක්ඛෙන ඔමානං ජනෙති. නවවිධෙන මානො – සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යොහමස්මීති මානො, සෙය්‍යස්ස සදිසොහමස්මීති මානො, සෙය්‍යස්ස හීනොහමස්මීති මානො, සදිසස්ස සෙය්‍යොහමස්මීති මානො, සදිසස්ස සදිසොහමස්මීති මානො, සදිසස්ස හීනොහමස්මීති මානො, හීනස්ස සෙය්‍යොහමස්මීති මානො, හීනස්ස සදිසොහමස්මීති මානො, හීනස්ස හීනොහමස්මීති මානො. දසවිධෙන මානො – ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නාමො [උණ්ණමො (සයා. ක.)] ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති මානො. **මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනොති.** ධොනො මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනො.

ස කෙන ගච්ඡෙය්‍ය අනූපයො සොති. උපයාති ද්වෙ උපයා – තණ්හූපයො ච දිට්ඨූපයො ච...පෙ.... අයං තණ්හූපයො...පෙ.... අයං දිට්ඨූපයො. තස්ස තණ්හූපයො පහීනො, දිට්ඨූපයො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හූපයස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨූපයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා අනූපයො පුග්ගලො කෙන රාගෙන ගච්ඡෙය්‍ය, කෙන දොසෙන ගච්ඡෙය්‍ය, කෙන මොහෙන ගච්ඡෙය්‍ය, කෙන මානෙන ගච්ඡෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා ගච්ඡෙය්‍ය, කෙන උද්ධච්චෙන ගච්ඡෙය්‍ය, කාය විචිකිච්ඡාය ගච්ඡෙය්‍ය, කෙහි අනුසයෙහි ගච්ඡෙය්‍ය – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා

පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා. අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියො කෙන ගච්ඡෙය්‍ය – නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි පච්චයො නත්ථි කාරණං නත්ථි, යෙන ගච්ඡෙය්‍යාති – ස කෙන ගච්ඡෙය්‍ය අනූපයො සො.

තෙනාහ භගවා –

''ධොනස්ස හි නත්ථි කුහිඤ්චි ලොකෙ, පකප්පිතා දිට්ඨී භවාභවෙසු;
මායඤ්ච මානඤ්ච පහාය ධොනො, ස කෙන ගච්ඡෙය්‍ය අනූපයො සො''ති.

22.

උපයො හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං, අනූපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය;
අත්තා නිරත්තා න හි තස්ස අත්ථි, අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බං.

උපයො හි ධම්මෙසු උපෙති වාදන්ති. උපයාති ද්වෙ උපයා – තණ්හූපයො ච දිට්ඨූපයො ච…පෙ.… අයං තණ්හූපයො…පෙ.… අයං දිට්ඨූපයො. තස්ස තණ්හූපයො අප්පහීනො, දිට්ඨූපයො අප්පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හූපයස්ස අප්පහීනත්තා, දිට්ඨූපයස්ස අප්පටිනිස්සට්ඨත්තා ධම්මෙසු වාදං උපෙති – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා අප්පහීනා. අභිසඞ්ඛාරානං අප්පහීනත්තා ගතියා වාදං උපෙති. නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා වාදං උපෙති උපගච්ඡති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසතීති – උපයො හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං.

අනූපයං කෙන කථං වදෙය්‍යාති. උපයාති ද්වෙ උපයා – තණ්හූපයො ච දිට්ඨූපයො ච…පෙ.… අයං තණ්හූපයො…පෙ.… අයං දිට්ඨූපයො. තස්ස තණ්හූපයො පහීනො, දිට්ඨූපයො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හූපයස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨූපයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා අනූපයං පුග්ගලං කෙන රාගෙන වදෙය්‍ය, කෙන දොසෙන වදෙය්‍ය, කෙන මොහෙන වදෙය්‍ය, කෙන මානෙන වදෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා වදෙය්‍ය, කෙන උද්ධච්චෙන වදෙය්‍ය, කාය විචිකිච්ඡාය වදෙය්‍ය, කෙහි අනුසයෙහි වදෙය්‍ය – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා. අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියො කෙන වදෙය්‍ය – නෙරයිකොති වා…පෙ.… නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි, පච්චයො

නත්ථි, කාරණං නත්ථි, යෙන වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍යාති – අනූපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය.

අත්තා නිරත්තා න හි තස්ස අත්ථීති. **අත්තාති** අත්තානුදිට්ඨි නත්ථි. **නිරත්තාති** උච්ඡෙදදිට්ඨි නත්ථි. **අත්තාති** ගහිතං නත්ථි. **නිරත්තාති** මුඤ්චිතබ්බං නත්ථි. යස්සත්ථි ගහිතං, තස්සත්ථි මුඤ්චිතබ්බං; යස්සත්ථි මුඤ්චිතබ්බං, තස්සත්ථි ගහිතං. ගහණං මුඤ්චනා සමතික්කන්තො අරහා බුද්ධිපරිහානිවීතිවත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො ගතද්ධො ගතදිසො ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – අත්තා නිරත්තා න හි තස්ස අත්ථි.

අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බන්ති තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො සබ්බදිට්ඨිගතං ඉධෙව අධොසි ධුනි සන්ධුනි නිද්ධුනි පජහි විනොදෙසි බ්‍යන්තිං අකාසි අනභාවං ගමෙසීති – අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘උපයො හි ධම්මෙසු උපෙති වාදං, අනූපයං කෙන කථං වදෙය්‍ය;
> අත්තා නිරත්තා න හි තස්ස අත්ථි, අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බ’’න්ති.

දුට්ඨට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො තතියො.

4. සුද්ධට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො

අථ සුද්ධට්ඨකසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

23.

> **පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං, දිට්ඨෙන සංසුද්ධි නරස්ස හොති;**
> **එවාභිජානං පරමන්ති ඤත්වා, සුද්ධානුපස්සීති පච්චෙති ඤාණං.**

පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගන්ති. **පස්සාමි සුද්ධන්ති** පස්සාමි සුද්ධං, දක්ඛාමි සුද්ධං, ඔලොකෙමි සුද්ධං, නිජ්ඣායාමි සුද්ධං, උපපරික්ඛාමි සුද්ධං. **පරමං අරොගන්ති** පරමං ආරොග්‍යප්පත්තං තාණප්පත්තං ලෙණප්පත්තං සරණප්පත්තං අභයප්පත්තං අච්චුතප්පත්තං අමතප්පත්තං නිබ්බානප්පත්තන්ති – පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං.

දිට්ඨෙන සංසුද්ධි නරස්ස හොතීති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණං [චක්ඛුවිඤ්ඤාණෙන (සී. ස්‍යා.)] රූපදස්සනෙන නරස්ස සුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි, මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති හොති, නරො සුජ්ඣති විසුජ්ඣති

පරිසුජ්ඣති, මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චතීති – දිට්ඨෙන සංසුද්ධි නරස්ස හොති.

එවාභිජානං පරමන්ති ඤත්වාති. එවං අභිජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො. ‘‘ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවර’’න්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – එවාභිජානං පරමන්ති ඤත්වා.

සුද්ධානුපස්සීති පච්චෙති ඤාණන්ති. යො සුද්ධං පස්සති, සො සුද්ධානුපස්සී, **පච්චෙති ඤාණන්ති** චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපදස්සනෙන ඤාණන්ති පච්චෙති, මග්ගොති පච්චෙති, පථොති පච්චෙති, නියානන්ති පච්චෙතීති – සුද්ධානුපස්සී පච්චෙති ඤාණං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං, දිට්ඨෙන සංසුද්ධි නරස්ස හොති;
එවාභිජානං පරමන්ති ඤත්වා, සුද්ධානුපස්සීති පච්චෙති ඤාණ’’න්ති.

24.

දිට්ඨෙන චෙ සුද්ධි නරස්ස හොති, ඤාණෙන වා සො පජහාති දුක්ඛං;
අඤ්ඤෙන සො සුජ්ඣති සොපධීකො, දිට්ඨී හි නං පාව තථා වදානං.

දිට්ඨෙන චෙ සුද්ධි නරස්ස හොතීති. චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපදස්සනෙන චෙ නරස්ස සුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි, මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්ති හොති, නරො සුජ්ඣති විසුජ්ඣති පරිසුජ්ඣති, මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චතීති – දිට්ඨෙන චෙ සුද්ධි නරස්ස හොති.

ඤාණෙන වා සො පජහාති දුක්ඛන්ති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං රූපදස්සනෙන චෙ නරො ජාතිදුක්ඛං පජහති, ජරාදුක්ඛං පජහති, බ්‍යාධිදුක්ඛං පජහති, මරණදුක්ඛං පජහති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසදුක්ඛං පජහතීති – ඤාණෙන වා සො පජහාති දුක්ඛං.

අඤ්ඤෙන සො සුජ්ඣති සොපධීකොති. අඤ්ඤෙන අසුද්ධිමග්ගෙන මිච්ඡාපටිපදාය අනියානිකපථෙන අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා නරො සුජ්ඣති විසුජ්ඣති පරිසුජ්ඣති, මුච්චති විමුච්චති පරිමුච්චති. **සොපධීකොති** සරාගො සදොසො සමොහො සමානො සතණ්හො සදිට්ඨී සකිලෙසො සඋපාදානොති – අඤ්ඤෙන සො සුජ්ඣති සොපධීකො.

දිට්ඨී හි නං පාව තථා වදානන්ති. සාව දිට්ඨි තං පුග්ගලං පාවදති – ඉති වායං පුග්ගලො මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො. **තථා වදානන්ති** තථා වදන්තං කථෙන්තං භණන්තං දීපයන්තං වොහරන්තං. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති තථා වදන්තං කථෙන්තං භණන්තං දීපයන්තං වොහරන්තං. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. අන්තවා ලොකො… අනන්තවා ලොකො… තං ජීවං තං සරීරං… අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං… හොති තථාගතො පරං මරණා… න හොති තථාගතො පරං මරණා… හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති තථා වදන්තං කථෙන්තං භණන්තං දීපයන්තං වොහරන්තන්ති – දිට්ඨී හි නං පාව තථා වදානං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨෙන චෙ සුද්ධි නරස්ස හොති, ඤාණෙන වා සො පජහාති දුක්ඛං;
අඤ්ඤෙන සො සුජ්ඣති සොපධීකො, දිට්ඨී හි නං පාව තථා වදාන’’න්ති.

25.

න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ, දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා;
පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනූපලිත්තො, අත්තඤ්ජහො නයිධ පකුබ්බමානො.

න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති. **නාති** පටික්ඛෙපො. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො – සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිච්ඡා බාහිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති, රාගො බාහිතො හොති, දොසො බාහිතො හොති, මොහො බාහිතො හොති, මානො බාහිතො හොති. බාහිතාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

බාහිත්වා සබ්බපාපකානි, [සභියාති භගවා]
විමලො සාධුසමාහිතො ඨිතත්තො;
සංසාරමතිච්ච කෙවලී සො, අසිතො [අනිස්සිතො (සයා.)] තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා.

න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහාති. බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤෙන අසුද්ධිමග්ගෙන මිච්ඡාපටිපදාය අනියානිකපථෙන අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි අඤ්ඤත්‍ර

ඉන්ද්‍රියෙහි අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි අඤ්ඤත්‍ර අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං, නාහ න කථෙති න භණති න දීපයති න වොහරතීති – න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ.

දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිසුද්ධිකා. තෙ එකච්චානං රූපානං දස්සනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති, එකච්චානං රූපානං දස්සනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති. කතමෙසං රූපානං දස්සනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති? තෙ කාලතො වුට්ඨහිත්වා අභිමඞ්ගලගතානි රූපානි පස්සන්ති – චාටකසකුණං [වාතසකුණං (ස්‍යා.), චාපසකුණං (ක.)] පස්සන්ති, ඵුස්සවෙළුවලට්ඨිං පස්සන්ති, ගබ්භිනිත්ථිං පස්සන්ති, කුමාරකං ඛන්ධෙ ආරොපෙත්වා ගච්ඡන්තං පස්සන්ති, පුණ්ණඝටං පස්සන්ති, රොහිතමච්ඡං පස්සන්ති, ආජඤ්ඤං පස්සන්ති, ආජඤ්ඤරථං පස්සන්ති, උසභං පස්සන්ති, ගොකපිලං පස්සන්ති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති. කතමෙසං රූපානං දස්සනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති? පලාලපුඤ්ජං පස්සන්ති, තක්කඝටං පස්සන්ති, රිත්තඝටං පස්සන්ති, නටං පස්සන්ති, නග්ගසමණකං පස්සන්ති, ඛරං පස්සන්ති, ඛරයානං පස්සන්ති, එකයුත්තයානං පස්සන්ති, කාණං පස්සන්ති, කුණිං පස්සන්ති, ඛඤ්ජං පස්සන්ති, පක්ඛහතං [පක්ඛපාදං (ක.)] පස්සන්ති, ජිණ්ණකං පස්සන්ති, බ්‍යාධිකං [බ්‍යාධිතං (සී.)] පස්සන්ති. එවරූපානං රූපානං දස්සනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති. ඉමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිසුද්ධිකා. තෙ දිට්ඨෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති.

සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුතසුද්ධිකා. තෙ එකච්චානං සද්දානං සවනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති, එකච්චානං සද්දානං සවනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති. කතමෙසං සද්දානං සවනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති? තෙ කාලතො වුට්ඨහිත්වා අභිමඞ්ගලගතානි සද්දානි සුණන්ති – වඩ්ඪාති වා වඩ්ඪමානාති වා පුණ්ණාති වා ඵුස්සාති වා අසොකාති වා සුමනාති වා සුනක්ඛත්තාති වා සුමඞ්ගලාති වා සිරීති වා සිරීවඩ්ඪාති වා. එවරූපානං සද්දානං සවනං මඞ්ගලං පච්චෙන්ති. කතමෙසං සද්දානං සවනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති? කාණොති වා කුණීති වා ඛඤ්ජොති වා පක්ඛහතොති වා ජිණ්ණකොති වා බ්‍යාධිකොති වා මතොති වා ඡින්දන්ති වා භින්දන්ති වා දඩ්ඪන්ති වා නට්ඨන්ති වා නත්ථීති වා. එවරූපානං සද්දානං සවනං අමඞ්ගලං පච්චෙන්ති. ඉමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුතසුද්ධිකා. තෙ සුතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති.

සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සීලසුද්ධිකා. තෙ සීලමත්තෙන සංයමමත්තෙන සංවරමත්තෙන අවීතික්කමමත්තෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති. සමණොමුණ්ඩිකාපුත්තො [සමණො මණ්ඩිකාපුත්තො (සී.), සමණමුණ්ඩිකාපුත්තො (ස්‍යා.)] එවමාහ – ‘‘චතූහි ඛො අහං, ගහපති [ථපති (සී. ස්‍යා.) එවමුපරිපි], ධම්මෙහි

සමන්නාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤාපෙමි සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිප්පත්තං සමණං අයොජ්ජං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගහපති, න කායෙන පාපකං කම්මං කරොති, න පාපකං වාචං භාසති, න පාපකං සඞ්කප්පං සඞ්කප්පති, න පාපකං ආජීවං ආජීවති. ඉමෙහි ඛො අහං, ගහපති, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤාපෙමි සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිප්පත්තං සමණං අයොජ්ජං''. එවමෙව සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සීලසුද්ධිකා, තෙ සීලමත්තෙන සංයමමත්තෙන සංවරමත්තෙන අවීතික්කමමත්තෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති.

සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා වතසුද්ධිකා. තෙ හත්ථිවතිකා වා හොන්ති, අස්සවතිකා වා හොන්ති, ගොවතිකා වා හොන්ති, කුක්කුරවතිකා වා හොන්ති, කාකවතිකා වා හොන්ති, වාසුදෙවවතිකා වා හොන්ති, බලදෙවවතිකා වා හොන්ති, පුණ්ණභද්දවතිකා වා හොන්ති, මණිභද්දවතිකා වා හොන්ති, අග්ගිවතිකා වා හොන්ති, නාගවතිකා වා හොන්ති, සුපණ්ණවතිකා වා හොන්ති, යක්ඛවතිකා වා හොන්ති, අසුරවතිකා වා හොන්ති, ගන්ධබ්බවතිකා වා හොන්ති, මහාරාජවතිකා වා හොන්ති, චන්දවතිකා වා හොන්ති, සූරියවතිකා වා හොන්ති, ඉන්දවතිකා වා හොන්ති, බ්‍රහ්මවතිකා වා හොන්ති, දෙවවතිකා වා හොන්ති, දිසාවතිකා වා හොන්ති. ඉමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා වතසුද්ධිකා. තෙ වතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති.

සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා මුතසුද්ධිකා. තෙ කාලතො උට්ඨහිත්වා පථවිං ආමසන්ති, හරිතං ආමසන්ති, ගොමයං ආමසන්ති, කච්ඡපං ආමසන්ති, ඵාලං අක්කමන්ති, තිලවාහං ආමසන්ති, ඵුස්සතිලං ඛාදන්ති, ඵුස්සතෙලං මක්ඛෙන්ති, ඵුස්සදන්තකට්ඨං ඛාදන්ති, ඵුස්සමත්තිකාය න්හායන්ති, ඵුස්සසාටකං නිවාසෙන්ති, ඵුස්සවෙඨනං වෙඨෙන්ති. ඉමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා මුතසුද්ධිකා. තෙ මුතෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති. න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ.

දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති. බ්‍රාහ්මණො දිට්ඨසුද්ධියාපි සුද්ධිං නාහ, සුතසුද්ධියාපි සුද්ධිං නාහ, සීලසුද්ධියාපි සුද්ධිං නාහ, වතසුද්ධියාපි සුද්ධිං නාහ, මුතසුද්ධියාපි සුද්ධිං නාහ න කථෙති න භණති න දීපයති න වොහරතීති – න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා.

පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනූපලිත්තොති. පුඤ්ඤං වුච්චති යං කිඤ්චි තෙධාතුකං කුසලාභිසඞ්ඛාරං, **අපුඤ්ඤං** වුච්චති සබ්බං අකුසලං. යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා; එත්තාවතා පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච න ලිම්පති න පලිම්පති න

උපලිම්පති අලිත්තො අපලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනුපලිත්තො.

අත්තඤ්ජහො නයිධ පකුබ්බමානොති. අත්තඤ්ජහොති අත්තදිට්ඨිජහො. **අත්තඤ්ජහොති** ගාහං ජහො [ගාහජහො (සී. ස්‍යා.), අත්තගාහං ජහො (ක.)]. **අත්තඤ්ජහොති** තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං, සබ්බං තං චත්තං හොති වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨං. **නයිධ පකුබ්බමානොති** පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං වා අපකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානොති – අත්තඤ්ජහො නයිධ පකුබ්බමානො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහ, දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා;
පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනුපලිත්තො, අත්තඤ්ජහො නයිධ පකුබ්බමානො’’ති.

26.

පුරිමං පහාය අපරං සිතාසෙ, එජානුගා තෙ න තරන්ති සඞ්ගං;
තෙ උග්ගහායන්ති නිරස්සජන්ති, කපීව සාඛං පමුඤ්චං [පමුඛං (සී. ස්‍යා.)] **ගහාය.**

පුරිමං පහාය අපරං සිතාසෙති. පුරිමං සත්ථාරං පහාය පරං සත්ථාරං නිස්සිතා; පුරිමං ධම්මක්ඛානං පහාය අපරං ධම්මක්ඛානං නිස්සිතා; පුරිමං ගණං පහාය අපරං ගණං නිස්සිතා; පුරිමං දිට්ඨිං පහාය අපරං දිට්ඨිං නිස්සිතා; පුරිමං පටිපදං පහාය අපරං පටිපදං නිස්සිතා; පුරිමං මග්ගං පහාය අපරං මග්ගං නිස්සිතා සන්නිස්සිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – පුරිමං පහාය අපරං සිතාසෙ.

එජානුගා තෙ න තරන්ති සඞ්ගන්ති. එජා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **එජානුගාති** එජානුගා එජානුගතා එජානුසටා එජාය පන්නා පතිතා අභිභූතා පරියාදින්නචිත්තා. **තෙ න තරන්ති සඞ්ගන්ති** රාගසඞ්ගං දොසසඞ්ගං මොහසඞ්ගං මානසඞ්ගං දිට්ඨිසඞ්ගං කිලෙසසඞ්ගං දුච්චරිතසඞ්ගං න තරන්ති න උත්තරන්ති න පතරන්ති න සමතික්කමන්ති න වීතිවත්තන්තීති – එජානුගා තෙ න තරන්ති සඞ්ගං.

තෙ උග්ගහායන්ති නිරස්සජන්තීති සත්ථාරං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං සත්ථාරං ගණ්හන්ති; ධම්මක්ඛානං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ධම්මක්ඛානං ගණ්හන්ති; ගණං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං ගණං ගණ්හන්ති; දිට්ඨිං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං දිට්ඨිං ගණ්හන්ති; පටිපදං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං පටිපදං ගණ්හන්ති; මග්ගං ගණ්හන්ති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං මග්ගං ගණ්හන්ති; ගණ්හන්ති ච මුඤ්චන්ති ච ආදියන්ති ච නිරස්සජන්ති චාති – තෙ උග්ගහායන්ති නිරස්සජන්ති.

කපීව සාඛං පමුඤ්චං ගහායාති. යථා මක්කටො අරඤ්ඤෙ පවනෙ චරමානො සාඛං ගණ්හාති, තං මුඤ්චිත්වා අඤ්ඤං සාඛං ගණ්හාති. එවමෙව පුථුසමණබ්‍රාහ්මණා පුථුදිට්ඨිගතානි ගණ්හන්ති ච මුඤ්චන්ති ච ආදියන්ති ච නිරස්සජන්ති චාති – කපීව සාඛං පමුඤ්චං ගහාය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පුරිමං පහාය අපරං සිතාසෙ, එජානුගා තෙ න තරන්ති සඞ්ගං;
තෙ උග්ගහායන්ති නිරස්සජන්ති, කපීව සාඛං පමුඤ්චං ගහායා’’ති.

27.

සයං සමාදාය වතානි ජන්තු, උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසත්තො;
විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මං, න උච්චාවචං ගච්ඡති භූරිපඤ්ඤො.

සයං සමාදාය වතානි ජන්තූති. සයං සමාදායාති සාමං සමාදාය. **වතානීති** හත්ථිවතං වා අස්සවතං වා ගොවතං වා කුක්කුරවතං වා කාකවතං වා වාසුදෙවවතං වා බලදෙවවතං වා පුණ්ණභද්දවතං වා මණිභද්දවතං වා අග්ගිවතං වා නාගවතං වා සුපණ්ණවතං වා යක්ඛවතං වා අසුරවතං වා…පෙ…. දිසාවතං වා ආදාය සමාදාය ආදියිත්වා සමාදියිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා. **ජන්තූති** සත්තො නරො …පෙ…. මනුජොති – සයං සමාදාය වතානි ජන්තු.

උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසත්තොති සත්ථාරතො සත්ථාරං ගච්ඡති; ධම්මක්ඛානතො ධම්මක්ඛානං ගච්ඡති; ගණතො ගණං ගච්ඡති; දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගච්ඡති; පටිපදාය පටිපදං ගච්ඡති; මග්ගතො මග්ගං ගච්ඡති. **සඤ්ඤසත්තොති** කාමසඤ්ඤාය බ්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසාසඤ්ඤාය දිට්ඨිසඤ්ඤාය සත්තො විසත්තො ආසත්තො ලග්ගො ලග්ගිතො පලිබුද්ධො. යථා භිත්තිඛිලෙ වා නාගදන්තෙ වා භණ්ඩං සත්තං විසත්තං ආසත්තං ලග්ගං ලග්ගිතං පලිබුද්ධං, එවමෙව කාමසඤ්ඤාය බ්‍යාපාදසඤ්ඤාය විහිංසාසඤ්ඤාය දිට්ඨිසඤ්ඤාය සත්තො විසත්තො

ආසත්තො ලග්ගො ලග්ගිතො පලිබුද්ධොති – උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසත්තො.

විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මන්ති. විද්වාති විද්වා විජ්ජාගතො ඤාණී විභාවී මෙධාවී. **වෙදෙහීති වෙදා** වුච්චන්ති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. තෙහි වෙදෙහි ජාතිජරාමරණස්ස අන්තගතො අන්තප්පත්තො, කොටිගතො කොටිප්පත්තො, පරියන්තගතො පරියන්තප්පත්තො, වොසානගතො වොසානප්පත්තො, තාණගතො තාණප්පත්තො, ලෙණගතො ලෙණප්පත්තො, සරණගතො සරණප්පත්තො, අභයගතො අභයප්පත්තො, අච්චුතගතො අච්චුතප්පත්තො, අමතගතො අමතප්පත්තො, නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පත්තො. වෙදානං වා අන්තගතොති **වෙදගූ,** වෙදෙහි වා අන්තගතොති වෙදගූ, සත්තන්නං වා ධම්මානං විදිතත්තා වෙදගූ. සක්කායදිට්ඨි විදිතා හොති, විචිකිච්ඡා විදිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො විදිතො හොති, රාගො විදිතො හොති, දොසො විදිතො හොති, මොහො විදිතො හොති, මානො විදිතො හොති, විදිතාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

> වෙදානි විචෙය්‍ය කෙවලානි, [සභියාති භගවා]
> සමණානං යානීධත්ථි [යානිපත්ථි (සී. ස්‍යා.) සු. නි. 534] බ්‍රාහ්මණානං;
> සබ්බවෙදනාසු වීතරාගො, සබ්බං වෙදමතිච්ච වෙදගූ සොති.

විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මන්ති. සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං. සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; සබ්බෙ ධම්මා අනත්තාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණන්ති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; විඤ්ඤාණපච්චයා නාමරූපන්ති...පෙ.... නාමරූපපච්චයා සළායතනන්ති... සළායතනපච්චයා ඵස්සොති... ඵස්සපච්චයා වෙදනාති... වෙදනාපච්චයා තණ්හාති... තණ්හාපච්චයා උපාදානන්ති... උපාදානපච්චයා භවොති... භවපච්චයා ජාතීති... ජාතිපච්චයා ජරාමරණන්ති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධොති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; සඞ්ඛාරනිරොධා විඤ්ඤාණනිරොධොති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; විඤ්ඤාණනිරොධා නාමරූපනිරොධොති... නාමරූපනිරොධා සළායතනනිරොධොති... සළායතනනිරොධා ඵස්සනිරොධොති... ඵස්සනිරොධා වෙදනානිරොධොති... වෙදනානිරොධා තණ්හානිරොධොති... තණ්හානිරොධා උපාදානනිරොධොති... උපාදානනිරොධා භවනිරොධොති... භවනිරොධා ජාතිනිරොධොති... ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධොති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; ඉදං

දුක්ඛන්ති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; අයං දුක්ඛසමුදයොති... අයං දුක්ඛනිරොධොති... අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; ඉමෙ ආසවාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; අයං ආසවසමුදයොති... අයං ආසවනිරොධොති... අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං; ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යාති... ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බාති... ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බාති ... ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බාති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං. ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං. පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං. චතුන්නං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මං. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්මන්ති සමෙච්ච අභිසමෙච්ච ධම්මන්ති – විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මං.

න උච්චාවචං ගච්ඡති භූරිපඤ්ඤොති න සත්ථාරතො සත්ථාරං ගච්ඡති, න ධම්මක්ඛානතො ධම්මක්ඛානං ගච්ඡති, න ගණතො ගණං ගච්ඡති, න දිට්ඨියා දිට්ඨිං ගච්ඡති, න පටිපදාය පටිපදං ගච්ඡති, න මග්ගතො මග්ගං ගච්ඡති. **භූරිපඤ්ඤොති** භූරිපඤ්ඤො මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො. **භූරි** වුච්චති පථවී. තාය පථවිසමාය පඤ්ඤාය විපුලාය විත්ථතාය සමන්නාගතොති – න උච්චාවචං ගච්ඡති භූරිපඤ්ඤො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සයං සමාදාය වතානි ජන්තු, උච්චාවචං ගච්ඡති සඤ්ඤසත්තො;
විද්වා ච වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මං, න උච්චාවචං ගච්ඡති භූරිපඤ්ඤො’’ති.

28.

ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා;
තමෙව දස්සිං විවටං චරන්තං, කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වාති. සෙනා වුච්චති මාරසෙනා. කායදුච්චරිතං මාරසෙනා, වචීදුච්චරිතං මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං මාරසෙනා, රාගො මාරසෙනා, දොසො මාරසෙනා, මොහො මාරසෙනා, කොධො මාරසෙනා, උපනාහො...පෙ.... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා මාරසෙනා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘කාමා තෙ පඨමා සෙනා, දුතියා අරති වුච්චති;
තතියා ඛුප්පිපාසා තෙ, චතුත්ථී තණ්හා වුච්චති.

‘‘පඤ්චමී ථිනමිද්ධං තෙ, ඡට්ඨා භීරූ පවුච්චති;
සත්තමී විචිකිච්ඡා තෙ, මක්ඛො ථම්භො තෙ අට්ඨමො.

‘‘ලාභො සිලොකො සක්කාරො, මිච්ඡාලද්ධො ච යො යසො;
යො චත්තානං සමුක්කංසෙ, පරෙ ච අවජානති.

‘‘එසා නමුචි තෙ සෙනා, කණ්හස්සාභිප්පහාරිනී;
න නං අසූරො ජිනාති, ජෙත්වාව ලභතෙ සුඛ’’න්ති.

යතො චතූහි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා සබ්බෙ ච පටිසෙනිකරා කිලෙසා ජිතා ච පරාජිතා ච භග්ගා විප්පලුග්ගා පරම්මුඛා, සො වුච්චති විසෙනිභූතො. සො දිට්ඨෙ විසෙනිභූතො, සුතෙ විසෙනිභූතො, මුතෙ විසෙනිභූතො, විඤ්ඤාතෙ විසෙනිභූතොති – ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා.

තමෙව දස්සිං විවටං චරන්තන්ති. තමෙව සුද්ධදස්සිං විසුද්ධදස්සිං පරිසුද්ධදස්සිං වොදාතදස්සිං පරියොදාතදස්සිං. අථ වා, සුද්ධදස්සනං විසුද්ධදස්සනං පරිසුද්ධදස්සනං වොදාතදස්සනං පරියොදාතදස්සනං. **විවට**න්ති තණ්හාඡදනං දිට්ඨිඡදනං කිලෙසඡදනං දුච්චරිතඡදනං අවිජ්ජාඡදනං. තානි ඡදනානි විවටානි හොන්ති විද්ධංසිතානි උග්ඝාටිතානි සමුග්ඝාටිතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. **චරන්ත**න්ති චරන්තං විචරන්තං විහරන්තං ඉරියන්තං වත්තෙන්තං පාලෙන්තං යපෙන්තං යාපෙන්තන්ති – තමෙව දස්සිං විවටං චරන්තං.

කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති. **කප්පා**ති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච…පෙ…. අයං තණ්හාකප්පො…පෙ…. අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා කෙන රාගෙන කප්පෙය්‍ය, කෙන දොසෙන කප්පෙය්‍ය, කෙන මොහෙන කප්පෙය්‍ය, කෙන මානෙන කප්පෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය, කෙන උද්ධච්චෙන කප්පෙය්‍ය, කාය විචිකිච්ඡාය කප්පෙය්‍ය, කෙහි අනුසයෙහි කප්පෙය්‍ය – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා. අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියො කෙන කප්පෙය්‍ය – නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි, පච්චයො නත්ථි, කාරණං

නත්ථි, යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය. **ලොකස්මින්**ති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති – කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා;
තමෙව දස්සිං විවටං චරන්තං, කෙනීධ ලොකස්මි විකප්පයෙය්‍යා’’ති.

29.

න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති, අච්චන්තසුද්ධීති න තෙ වදන්ති;
ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජ, ආසං න කුබ්බන්ති කුහිඤ්චි ලොකෙ.

න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්තීති. **කප්පා**ති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච…පෙ…. අයං තණ්හාකප්පො…පෙ…. අයං දිට්ඨිකප්පො. තෙසං තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙන්ති න ජනෙන්ති න සඤ්ජනෙන්ති න නිබ්බත්තෙන්ති නාභිනිබ්බත්තෙන්තීති – න කප්පයන්ති. **න පුරෙක්ඛරොන්තී**ති. **පුරෙක්ඛාරා**ති ද්වෙ පුරෙක්ඛාරා – තණ්හාපුරෙක්ඛාරො ච දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො ච…පෙ…. අයං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො…පෙ…. අයං දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො. තෙසං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො පහීනො, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාපුරෙක්ඛාරස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා න තණ්හං වා න දිට්ඨිං වා පුරතො කත්වා චරන්ති, න තණ්හාධජා න තණ්හාකෙතූ න තණ්හාධිපතෙය්‍යා, න දිට්ඨිධජා න දිට්ඨිකෙතූ න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යා, න තණ්හාය වා න දිට්ඨියා වා පරිවාරිතා චරන්තීති – න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති.

අච්චන්තසුද්ධීති න තෙ වදන්තීති අච්චන්තසුද්ධිං සංසාරසුද්ධිං අකිරියදිට්ඨිං සස්සතවාදං න වදන්ති න කථෙන්ති න භණන්ති න දීපයන්ති න වොහරන්තීති – අච්චන්තසුද්ධීති න තෙ වදන්ති.

ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජාති. **ගන්ථා**ති චත්තාරො ගන්ථා – අභිජ්ඣා කායගන්ථො, බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. අත්තනො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්ථො; පරවාදෙසු ආඝාතො අප්පච්චයො බ්‍යාපාදො කායගන්ථො; අත්තනො සීලං වා වතං වා සීලවතං වා පරාමසන්තීති සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, අත්තනො දිට්ඨි ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. කිංකාරණා වුච්චති ආදානගන්ථො? තෙහි ගන්ථෙහි රූපං ආදියන්ති

උපාදියන්ති ගණ්හන්ති පරාමසන්ති අභිනිවිසන්ති; වෙදනං…පෙ…. සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං… ගතිං … උපපත්තිං… පටිසන්ධිං… භවං… සංසාරවට්ටං ආදියන්ති උපාදියන්ති ගණ්හන්ති පරාමසන්ති අභිනිවිසන්ති. තංකාරණා වුච්චති ආදානගන්ථො. **විසජ්ජාති** ගන්ථෙ වොසජ්ජිත්වා වා – විසජ්ජ. අථ වා ගන්ථෙ ගධිතෙ ගන්ථිතෙ බන්ධෙ විබන්ධෙ ආබන්ධෙ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පලිබුද්ධෙ බන්ධනෙ පොටයිත්වා – [ඵොටයිත්වා (සයා.)] විසජ්ජ. යථා වය්හං වා රථං වා සකටං වා සන්දමානිකං වා සජ්ජං විසජ්ජං කරොන්ති විකොපෙන්ති; එවමෙව ගන්ථෙ වොසජ්ජිත්වා – විසජ්ජ. අථ වා ගන්ථෙ ගධිතෙ ගන්ථිතෙ බන්ධෙ විබන්ධෙ ආබන්ධෙ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පලිබුද්ධෙ බන්ධනෙ පොටයිත්වා විසජ්ජාති – ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජ.

ආසං න කුබ්බන්ති කුහිඤ්චි ලොකෙති. ආසා වුච්චති තණ්හා යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **ආසං න කුබ්බන්තීති** ආසං න කුබ්බන්ති න ජනෙන්ති න සඤ්ජනෙන්ති න නිබ්බත්තෙන්ති න අභිනිබ්බත්තෙන්ති. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වා. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ…. ආයතනලොකෙති – ආසං න කුබ්බන්ති කුහිඤ්චි ලොකෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති, අච්චන්තසුද්ධීති න තෙ වදන්ති;
ආදානගන්ථං ගථිතං විසජ්ජ, ආසං න කුබ්බන්ති කුහිඤ්චි ලොකෙ’’ති.

30.

සීමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි, ඤත්වා ච දිස්වා ච සමුග්ගහීතං;
න රාගරාගී න විරාගරත්තො, තස්සීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතං.

සීමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි, ඤත්වා ච දිස්වා ච සමුග්ගහීතන්ති. සීමාති චතස්සො සීමායො – සක්කායදිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බතපරාමාසො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා – අයං පඨමා සීමා. ඔළාරිකං කාමරාගසඤ්ඤොජනං, පටිඝසඤ්ඤොජනං, ඔළාරිකො කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා – අයං දුතියා සීමා. අනුසහගතං කාමරාගසඤ්ඤොජනං, පටිඝසඤ්ඤොජනං, අනුසහගතො කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා – අයං තතියා සීමා. රූපරාගො අරූපරාගො මානො උද්ධච්චං අවිජ්ජා, මානානුසයො භවරාගානුසයො අවිජ්ජානුසයො, තදෙකට්ඨා ච කිලෙසා – අයං චතුත්ථා

සීමා. යතො ච චතූහි අරියමග්ගෙහි ඉමා චතස්සො සීමායො අතික්කන්තො හොති සමතික්කන්තො වීතිවත්තො, සො වුච්චති සීමාතිගො. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො – සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති, විචිකිච්ඡා බාහිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො බාහිතො හොති...පෙ.... අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. **තස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස.

ඤත්වාති පරචිත්තඤාණෙන වා ඤත්වා පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා ඤත්වා. **දිස්වාති** මංසචක්ඛුනා වා දිස්වා දිබ්බචක්ඛුනා වා දිස්වා. **සීමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි, ඤත්වා ච දිස්වා ච සමුග්ගහීතන්ති.** තස්ස ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං [විසෙට්ඨං (සී. ස්‍යා.)] පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – සීමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි ඤත්වා ච දිස්වා ච සමුග්ගහීතං.

න රාගරාගී න විරාගරත්තොති. රාගරත්තා වුච්චන්ති යෙ පඤ්චසු කාමගුණෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා. විරාගරත්තා වුච්චන්ති යෙ රූපාවචරඅරූපාවචරසමාපත්තීසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා. **න රාගරාගී න විරාගරත්තොති** යතො කාමරාගො ච රූපරාගො ච අරූපරාගො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා [අනභාවකතා (සී.), අනභාවංගතා (ස්‍යා.)] ආයතිං අනුප්පාදධම්මා. එත්තාවතා න රාගරාගී න විරාගරත්තො.

තස්සීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතන්ති. තස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. තස්ස ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – තස්සීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘සීමාතිගො බ්‍රාහ්මණො තස්ස නත්ථි, ඤත්වා ච දිස්වා ච සමුග්ගහීතං;
> න රාගරාගී න විරාගරත්තො, තස්සීධ නත්ථී පරමුග්ගහීත’’න්ති.

සුද්ධට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො චතුත්ථො.

5. පරමට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො

අථ පරමට්ඨකසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

31.

පරමන්ති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානො, යදුත්තරිං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙ;
හීනාති අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහ, තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තො.

පරමන්ති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානොති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා. තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ‘‘ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවර’’න්ති ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති පවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති. යථා ආගාරිකා වා ඝරෙසු වසන්ති, සාපත්තිකා වා ආපත්තීසු වසන්ති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසන්ති; එවමෙව සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා. තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ‘‘ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවර’’න්ති ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති පවසන්ති [සංවසන්ති (සයා.) නත්ථි සීහළපොත්ථකෙ] ආවසන්ති පරිවසන්තීති – පරමන්ති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානො.

යදුත්තරිං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙති. **යදන්ති** යං. **උත්තරිං කුරුතෙති** උත්තරිං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති ‘‘අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤූ’’ති උත්තරිං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති. ‘‘අයං ධම්මො ස්වාක්ඛාතො…, අයං ගණො සුප්පටිපන්නො…, අයං දිට්ඨි භද්දිකා…, අයං පටිපදා සුපඤ්ඤත්තා…, අයං මග්ගො නිය්‍යානිකො’’ති උත්තරිං කරොති, අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං කරොති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. **ජන්තූති** සත්තො නරො…පෙ…. මනුජො. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ…. ආයතනලොකෙති – යදුත්තරිං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙ.

හීනාති අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහාති අත්තනො සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ඨපෙත්වා සබ්බෙ පරප්පවාදෙ ඛිපති උක්ඛිපති පරික්ඛිපති. ‘‘සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤූ, ධම්මො න ස්වාක්ඛාතො, ගණො න සුප්පටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤත්තා, මග්ගො න නිය්‍යානිකො, නත්ථෙත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නත්ථෙත්ථ සුජ්ඣන්ති වා විසුජ්ඣන්ති වා පරිසුජ්ඣන්ති වා මුච්චන්ති වා විමුච්චන්ති වා පරිමුච්චන්ති වා, හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තා’’ති එවමාහ එවං කථෙති එවං භණති එවං දීපයති එවං වොහරතීති – හීනාති අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහ.

තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තොති. **තස්මාති** තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා. **විවාදානීති** දිට්ඨිකලහානි දිට්ඨිභණ්ඩනානි දිට්ඨිවිග්ගහානි දිට්ඨිවිවාදානි දිට්ඨිමෙධගානි ච. **අවීතිවත්තොති**

පටුන

අනතික්කන්තො අසමතික්කන්තො අවීතිවත්තොති – තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පරමන්ති දිට්ඨීසු පරිබ්බසානො, යදුත්තරිං කුරුතෙ ජන්තු ලොකෙ;
හීනාති අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහ, තස්මා විවාදානි අවීතිවත්තො’’ති.

32.

යදත්තනී පස්සති ආනිසංසං, දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා;
තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය, නිහීනතො පස්සති සබ්බමඤ්ඤං.

යදත්තනී පස්සති ආනිසංසං, දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වාති. **යදත්තනී**ති යං අත්තනි. **අත්තා** වුච්චති දිට්ඨිගතං. අත්තනො දිට්ඨියා ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති – දිට්ඨධම්මිකඤ්ච ආනිසංසං, සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො? යංදිට්ඨිකො සත්ථා හොති, තංදිට්ඨිකා සාවකා හොන්ති. තංදිට්ඨිකං සත්ථාරං සාවකා සක්කරොන්ති ගරුං කරොන්ති මානෙන්ති පූජෙන්ති, ලභති ච තතොනිදානං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං. අයං දිට්ඨියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො. කතමො දිට්ඨියා සම්පරායිකො ආනිසංසො? අයං දිට්ඨි අලං නාගත්තාය වා සුපණ්ණත්තාය වා යක්ඛත්තාය වා අසුරත්තාය වා ගන්ධබ්බත්තාය වා මහාරාජත්තාය වා ඉන්දත්තාය වා බ්‍රහ්මත්තාය වා දෙවත්තාය වා; අයං දිට්ඨි අලං සුද්ධියා විසුද්ධියා පරිසුද්ධියා මුත්තියා විමුත්තියා පරිමුත්තියා; ඉමාය දිට්ඨියා සුජ්ඣන්ති විසුජ්ඣන්ති පරිසුජ්ඣන්ති මුච්චන්ති විමුච්චන්ති පරිමුච්චන්ති; ඉමාය දිට්ඨියා සුජ්ඣිස්සාමි විසුජ්ඣිස්සාමි පරිසුජ්ඣිස්සාමි මුච්චිස්සාමි විමුච්චිස්සාමි පරිමුච්චිස්සාමි ආයතිං ඵලපාටිකඞ්ඛී හොති. අයං දිට්ඨියා සම්පරායිකො ආනිසංසො. අත්තනො දිට්ඨියා ඉමෙ ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති, දිට්ඨසුද්ධියාපි ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති, සුතසුද්ධියාපි ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති, සීලසුද්ධියාපි ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති, වතසුද්ධියාපි ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති, මුතසුද්ධියාපි ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති – දිට්ඨධම්මිකඤ්ච ආනිසංසං සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං. කතමො මුතසුද්ධියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො? යංදිට්ඨිකො සත්ථා හොති තංදිට්ඨිකා සාවකා හොන්ති…පෙ…. අයං මුතසුද්ධියා දිට්ඨධම්මිකො ආනිසංසො. කතමො මුතසුද්ධියා සම්පරායිකො ආනිසංසො? අයං දිට්ඨි අලං නාගත්තාය වා…පෙ…. අයං මුතසුද්ධියා සම්පරායිකො ආනිසංසො. මුතසුද්ධියාපි ඉමෙ ද්වෙ ආනිසංසෙ පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති – යදත්තනී පස්සති ආනිසංසං දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා.

තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහායාති. තදෙවාති තං දිට්ඨිගතං. **තත්ථාති** සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා. **සමුග්ගහායාති** ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරන්ති ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වාති – තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය.

නිහීනතො පස්සති සබ්බමඤ්ඤන්ති. අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො දිස්සති පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති – නිහීනතො පස්සති සබ්බමඤ්ඤං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘යදත්තනී පස්සති ආනිසංසං, දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා;
> තදෙව සො තත්ථ සමුග්ගහාය, නිහීනතො පස්සති සබ්බමඤ්ඤ’’න්ති.

33.

> **තං වාපි** [වාපි (සී.)] **ගන්ථං කුසලා වදන්ති, යං නිස්සිතො පස්සති හීනමඤ්ඤං;**
> **තස්මා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා, සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍ය.**

තං වාපි ගන්ථං කුසලා වදන්තීති. කුසලාති යෙ තෙ ඛන්ධකුසලා ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣඞ්ගකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා එවං වදන්ති – ‘‘ගන්ථො එසො, ලග්ගනං එතං, බන්ධනං එතං, පලිබොධො එසො’’ති. එවං වදන්ති එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – තං වාපි ගන්ථං කුසලා වදන්ති.

යං නිස්සිතො පස්සති හීනමඤ්ඤන්ති. යං නිස්සිතොති යං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතො සන්නිස්සිතො අල්ලීනො උපගතො අජ්ඣොසිතො අධිමුත්තො. **පස්සති හීනමඤ්ඤන්ති** අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො දිස්සති පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපනිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති – යං නිස්සිතො පස්සති හීනමඤ්ඤං.

තස්මා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා, සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍යාති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා සීලං වා සීලසුද්ධිං

වා වතං වා වතසුද්ධිං වා න නිස්සයෙය්‍ය න ගණ්හෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය නාභිනිවෙසෙය්‍යාති – තස්මා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තං වාපි ගන්ථං කුසලා වදන්ති, යං නිස්සිතො පස්සති හීනමඤ්ඤං;
තස්මා හි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා, සීලබ්බතං භික්ඛු න නිස්සයෙය්‍යා’’ති.

34.

දිට්ඨිම්පි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය, ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපි;
සමොති අත්තානමනූපනෙය්‍ය, හීනො න මඤ්ඤෙථ විසෙසි වාපි.

දිට්ඨිම්පි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය, ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපීති. අට්ඨසමාපත්තිඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන වා මිච්ඡාඤාණෙන වා, සීලෙන වා වතෙන වා සීලබ්බතෙන වා, දිට්ඨිං න කප්පයෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය න අභිනිබ්බත්තෙය්‍ය. **ලොකස්මින්ති** අපායලොකෙ…පෙ…. ආයතනලොකෙති – දිට්ඨිම්පි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපි.

සමොති අත්තානමනූපනෙය්‍යාති. සදිසොහමස්මීති අත්තානං න උපනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – සමොති අත්තානමනූපනෙය්‍ය.

හීනො න මඤ්ඤෙථ විසෙසි වාපීති. හීනොහමස්මීති අත්තානං න උපනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. සෙය්‍යොහමස්මීති අත්තානං න උපනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – හීනො න මඤ්ඤෙථ විසෙසි වාපි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨිම්පි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය, ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපි;
සමොති අත්තානමනූපනෙය්‍ය, හීනො න මඤ්ඤෙථ විසෙසි වාපී’’ති.

35.

අත්තං පහාය අනුපාදියානො, ඤාණෙනපි සො නිස්සයං නො කරොති;
ස වෙ වියත්තෙසු න වග්ගසාරී, දිට්ඨිම්පි සො න පච්චෙති කිඤ්චි.

අත්තං පහාය අනුපාදියානොති. **අත්තං පහායාති** අත්තදිට්ඨිං පහාය. **අත්තං පහායාති** ගාහං [අත්තගාහං (සී. ක.)] පහාය. **අත්තං පහායාති** තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – අත්තං පහාය. **අනුපාදියානොති** චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියමානො අගණ්හමානො අපරාමාසමානො අනභිනිවිසමානොති – අත්තං පහාය අනුපාදියානො.

ඤාණෙනපි සො නිස්සයං නො කරොතීති අට්ඨසමාපත්තිඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන වා මිච්ඡාඤාණෙන වා තණ්හානිස්සයං වා දිට්ඨිනිස්සයං වා න කරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බත්තෙති න අභිනිබ්බත්තෙතීති – ඤාණෙනපි සො නිස්සයං නො කරොති.

ස වෙ වියත්තෙසු න වග්ගසාරීති ස වෙ වියත්තෙසු භින්නෙසු ද්වෙජ්ඣාපන්නෙසු ද්වෙළ්හකජාතෙසු නානාදිට්ඨිකෙසු නානාඛන්තිකෙසු නානාරුචිකෙසු නානාලද්ධිකෙසු නානාදිට්ඨිනිස්සයං නිස්සිතෙසු ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තෙසු දොසාගතිං ගච්ඡන්තෙසු මොහාගතිං ගච්ඡන්තෙසු භයාගතිං ගච්ඡන්තෙසු න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති න දොසාගතිං ගච්ඡති න මොහාගතිං ගච්ඡති න භයාගතිං ගච්ඡති න රාගවසෙන ගච්ඡති න දොසවසෙන ගච්ඡති න මොහවසෙන ගච්ඡති න මානවසෙන ගච්ඡති න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති න අනුසයවසෙන ගච්ඡති න වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නියායති වුය්හති සංහරීයතීති – ස වෙ වියත්තෙසු න වග්ගසාරී.

දිට්ඨිම්පි සො න පච්චෙති කිඤ්චීති. තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො කිඤ්චි දිට්ඨිගතං න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති – දිට්ඨිම්පි සො න පච්චෙති කිඤ්චි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අත්තං පහාය අනුපාදියානො, ඤාණෙනපි සො නිස්සයං නො කරොති;
ස වෙ වියත්තෙසු න වග්ගසාරී, දිට්ඨිම්පි සො න පච්චෙති කිඤ්චී’’ති.

36.

යස්සූභයන්තෙ පණිධීධ නත්ථි, භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා;

නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචි, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං.

යස්සූභයන්තෙ පණිධීධ නත්ථි, භවාභවාය ඉධ වා හුරං වාති යස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. **අන්තොති** [අන්තාති (සයා.)] ඵස්සො එකො අන්තො, ඵස්සසමුදයො දුතියො අන්තො; අතීතො එකො අන්තො, අනාගතො දුතියො අන්තො; සුඛා වෙදනා එකො අන්තො, දුක්ඛා වෙදනා දුතියො අන්තො; නාමං එකො අන්තො, රූපං දුතියො අන්තො; ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි එකො අන්තො, ඡ බාහිරානි ආයතනානි දුතියො අන්තො; සක්කායො එකො අන්තො, සක්කායසමුදයො දුතියො අන්තො. **පණිධි** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං.

භවාභවායාති භවාභවාය කම්මභවාය පුනබ්භවාය කාමභවාය, කම්මභවාය කාමභවාය පුනබ්භවාය රූපභවාය, කම්මභවාය රූපභවාය පුනබ්භවාය අරූපභවාය, කම්මභවාය අරූපභවාය පුනබ්භවාය පුනප්පුනභවාය පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාභිනිබ්බත්තියා. **ඉධාති** සකත්තභාවො, **හුරාති** පරත්තභාවො; **ඉධාති** සකරූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං, **හුරාති** පරරූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණං; **ඉධාති** ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි, **හුරාති** ඡ බාහිරානි ආයතනානි; **ඉධාති** මනුස්සලොකො, **හුරාති** දෙවලොකො; **ඉධාති** කාමධාතු, **හුරාති** රූපධාතු අරූපධාතු; **ඉධාති** කාමධාතු රූපධාතු. **හුරාති** අරූපධාතු. **යස්සූභයන්තෙ පණිධීධ නත්ථි භවාභවාය ඉධ වා හුරං වාති.** යස්ස උභො අන්තෙ ච භවාභවාය ච ඉධ හුරඤ්ච පණිධි තණ්හා නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – යස්සූභයන්තෙ පණිධීධ නත්ථි භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා.

නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචීති. නිවෙසනාති ද්වෙ නිවෙසනා – තණ්හානිවෙසනා ච දිට්ඨිනිවෙසනා ච…පෙ…. අයං තණ්හානිවෙසනා…පෙ…. අයං දිට්ඨිනිවෙසනා. **තස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචීති** නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචි නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචි.

ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතන්ති. ධම්මෙසූති ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු. **නිච්ඡෙය්‍යාති** නිච්ඡිනිත්වා විනිච්ඡිනිත්වා විචිනිත්වා පවිචිනිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **සමුග්ගහීතන්ති** ඔධිග්ගාහො බිලග්ගාහො වරග්ගාහො කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො සමුච්චයග්ගාහො, ‘‘ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීත’’න්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි

න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍යා සමුග්ගහීතං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යස්සූභයන්තෙ පණිධීධ නත්ථි, භවාභවාය ඉධ වා හුරං වා;
නිවෙසනා තස්ස න සන්ති කෙචි, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීත’’න්ති.

37.

තස්සීධ දිට්ඨෙ ව සුතෙ මුතෙ වා, පකප්පිතා නත්ථි අණූපි සඤ්ඤා;
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං, කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තස්සීධ දිට්ඨෙ ව සුතෙ මුතෙ වා, පකප්පිතා නත්ථි අණූපි සඤ්ඤාති. **තස්සා**ති අරහතො ඛීණාසවස්ස. තස්ස දිට්ඨෙ වා දිට්ඨසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා සඤ්ඤාපුබ්බඞ්ගමතා සඤ්ඤාවිකප්පයෙය්‍යාතා සඤ්ඤාවිග්ගහෙන සඤ්ඤාය උට්ඨපිතා සමුට්ඨපිතා කප්පිතා පකප්පිතා සඞ්ඛතා අභිසඞ්ඛතා සණ්ඨපිතා, දිට්ඨි නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – තස්සීධ දිට්ඨෙ ව සුතෙ මුතෙ වා පකප්පිතා නත්ථි අණූපි සඤ්ඤා.

තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානන්ති. බ්‍රාහ්මණොති සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො – සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති…පෙ…. අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානන්ති. තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියන්තං අගණ්හන්තං අපරාමසන්තං අනභිනිවෙසන්තන්ති – තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං.

කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති. **කප්පා**ති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච…පෙ…. අයං තණ්හාකප්පො…පෙ…. අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා කෙන රාගෙන කප්පෙය්‍ය කෙන දොසෙන කප්පෙය්‍ය කෙන මොහෙන කප්පෙය්‍ය කෙන මානෙන කප්පෙය්‍ය කාය දිට්ඨියා කප්පෙය්‍ය කෙන උද්ධච්චෙන කප්පෙය්‍ය කාය විචිකිච්ඡාය කප්පෙය්‍ය කෙහි අනුසයෙහි කප්පෙය්‍ය – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා. අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියො කෙන කප්පෙය්‍ය – නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා

සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි පච්චයො නත්ථි කාරණං නත්ථි, යෙන කප්පෙය්‍ය විකප්පෙය්‍ය විකප්පං ආපජ්ජෙය්‍ය. **ලොකස්මින්ති** අපායලොකෙ...පෙ.... ආයතනලොකෙති – කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තස්සීධ දිට්ඨෙ ව සුතෙ මුතෙ වා, පකප්පිතා නත්ථි අණූපි සඤ්ඤා;
තං බ්‍රාහ්මණං දිට්ඨිමනාදියානං, කෙනීධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යා’’ති.

38.

න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති, ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතාසෙ;
න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යො, පාරඞ්ගතො න පච්චෙති තාදී.

න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්තීති. කප්පාති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච. කතමො තණ්හාකප්පො? යාවතා තණ්හාසඞ්ඛාතෙන සීමකතං මරියාදිකතං ඔධිකතං පරියන්තකතං පරිග්ගහිතං මමායිතං – ‘‘ඉදං මමං, එතං මමං, එත්තකං මමං, එත්තාවතා මමං, මම රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, අත්ථරණා පාවුරණා දාසිදාසා [දාසීදාසා (ස්‍යා. ක.)] අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා ඛෙත්තං වත්ථු හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදො ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච, කෙවලම්පි මහාපථවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා අට්ඨසතතණ්හාවිචරිතං – අයං තණ්හාකප්පො. කතමො දිට්ඨිකප්පො? වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි, දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකාදිට්ඨි, යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරං දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං ගාහො පටිග්ගාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො [විපරියෙසග්ගාහො (සී. ස්‍යා. ක.)] විපරීතග්ගාහො විපල්ලාසග්ගාහො මිච්ඡාගාහො, අයාථාවකස්මිං යාථාවකන්ති ගාහො, යාවතා ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි – අයං දිට්ඨිකප්පො. තෙසං තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙන්ති න ජනෙන්ති න සඤ්ජනෙන්ති න නිබ්බත්තෙන්ති න අභිනිබ්බත්තෙන්තීති – න කප්පයන්ති.

න පුරෙක්ඛරොන්තීති. පුරෙක්ඛාරාති ද්වෙ පුරෙක්ඛාරා – තණ්හාපුරෙක්ඛාරො ච දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො ච...පෙ.... අයං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො...පෙ.... අයං දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො. තෙසං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො පහීනො, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො පටිනිස්සට්ඨො.

තණ්හාපුරෙක්ඛාරස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා න තණ්හං වා න දිට්ඨිං වා පුරතො කත්වා චරන්ති න තණ්හාධජා න තණ්හාකෙතූ න තණ්හාධිපතෙය්‍යා න දිට්ඨිධජා න දිට්ඨිකෙතූ න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යා. න තණ්හාය වා න දිට්ඨියා වා පරිවාරෙත්වා චරන්තීති – න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති.

ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතාසෙති. **ධම්මා** වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. **තෙසන්ති** තෙසං අරහන්තානං ඛීණාසවානං. **න පටිච්ඡිතාසෙති** ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති න පටිච්ඡිතාසෙ. ‘‘අසස්සතො ලොකො... අන්තවා ලොකො... අනන්තවා ලොකො... තං ජීවං තං සරීරං... අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං... හොති තථාගතො පරං මරණා... න හොති තථාගතො පරං මරණා... හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති න පටිච්ඡිතාසෙති – ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතාසෙ.

න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යොති. **නාති** පටික්ඛෙපො. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො – සක්කායදිට්ඨි බාහිතා හොති...පෙ.... අසිතො තාදි වුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. **න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යොති.** බ්‍රාහ්මණො සීලෙන වා වතෙන වා සීලබ්බතෙන වා න යායති න නිය්‍යාති න වුය්හති න සංහරීයතීති – න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යො.

පාරඞ්ගතො න පච්චෙති තාදීති. පාරං වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. සො පාරඞ්ගතො පාරප්පත්තො අන්තගතො අන්තප්පත්තො කොටිගතො කොටිප්පත්තො [විත්ථාරො] ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – පාරඞ්ගතො. **න පච්චෙතීති** සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡති. සකදාගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡති. අනාගාමිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡති. අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති – පාරඞ්ගතො න පච්චෙති. **තාදීති** අරහා පඤ්චහාකාරෙහි තාදී – ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී, චත්තාවීති තාදී, තිණ්ණාවීති තාදී, මුත්තාවීති තාදී, තංනිද්දෙසා තාදී.

කථං අරහා ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී? අරහා ලාභෙපි තාදී, අලාභෙපි තාදී, යසෙපි තාදී, අයසෙපි තාදී, පසංසායපි තාදී, නින්දායපි තාදී, සුඛෙපි තාදී, දුක්ඛෙපි තාදී. එකච්චෙ බාහං [අඞ්ගං (සී.)] ගන්ධෙන ලිම්පෙය්‍යුං, එකච්චෙ බාහං [අඞ්ගං (සී.)] වාසියා තච්ඡෙය්‍යුං – අමුස්මිං නත්ථි රාගො, අමුස්මිං

නත්ථි පටිසං, අනුනයපටිඝවිප්පහීනො උග්ඝාතිනිඝාතිවීතිවත්තො අනුරොධවිරොධසමතික්කන්තො. එවං අරහා ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී.

කථං අරහා චත්තාවීති තාදී? අරහතො රාගො චත්තො වන්තො මුත්තො පහීනො පටිනිස්සට්ඨො. දොසො…පෙ…. මොහො… කොධො… උපනාහො… මක්ඛො… පළාසො… ඉස්සා… මච්ඡරියං… මායා… සාඨෙය්‍යං… ථම්භො… සාරම්භො… මානො… අතිමානො… මදො… පමාදො… සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා චත්තා වන්තා මුත්තා පහීනා පටිනිස්සට්ඨා. එවං අරහා චත්තාවීති තාදී.

කථං අරහා තිණ්ණාවීති තාදී? අරහා කාමොඝං තිණ්ණො භවොඝං තිණ්ණො දිට්ඨොඝං තිණ්ණො අවිජ්ජොඝං තිණ්ණො සබ්බං සංසාරපථං තිණ්ණො උත්තිණ්ණො නිත්තිණ්ණො අතික්කන්තො සමතික්කන්තො වීතිවත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති. එවං අරහා තිණ්ණාවීති තාදී.

කථං අරහා මුත්තාවීති තාදී? අරහතො රාගා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, දොසා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, මොහා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, කොධා…පෙ…. උපනාහා… මක්ඛා… පළාසා… ඉස්සාය… මච්ඡරියා… මායාය… සාඨෙය්‍යා… ථම්භා… සාරම්භා… මානා… අතිමානා… මදා… පමාදා… සබ්බකිලෙසෙහි… සබ්බදුච්චරිතෙහි… සබ්බදරථෙහි… සබ්බපරිළාහෙහි… සබ්බසන්තාපෙහි… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං. එවං අරහා මුත්තාවීති තාදී.

කථං අරහා තංනිද්දෙසා තාදී? අරහා සීලෙ සති සීලවාති තංනිද්දෙසා තාදී; සද්ධාය සති සද්ධොති තංනිද්දෙසා තාදී; වීරියෙ සති වීරියවාති තංනිද්දෙසා තාදී; සතියා සති සතිමාති තංනිද්දෙසා තාදී; සමාධිම්හි සති සමාහිතොති තංනිද්දෙසා තාදී; පඤ්ඤාය සති පඤ්ඤවාති තංනිද්දෙසා තාදී; විජ්ජාය සති තෙවිජ්ජොති තංනිද්දෙසා තාදී; අභිඤ්ඤාය සති ඡළභිඤ්ඤොති තංනිද්දෙසා තාදී. එවං අරහා තංනිද්දෙසා තාදීති – පාරඞ්ගතො න පච්චෙති තාදී.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘න කප්පයන්ති න පුරෙක්ඛරොන්ති, ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිතාසෙ;
> න බ්‍රාහ්මණො සීලවතෙන නෙය්‍යො, පාරඞ්ගතො න පච්චෙති තාදී’’ති.

පරමට්ඨකසුත්තනිද්දෙසො පඤ්චමො.

6. ජරාසුත්තනිද්දෙසො

අථ ජරාසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

39.

අප්පං වත ජීවිතං ඉදං, ඔරං වස්සසතාපි මියාති [මීයති (සී.)] **;**
යො චෙපි අතිච්ච ජීවති, අථ ඛො සො ජරසාපි මියාති.

අප්පං වත ජීවිතං ඉදන්ති. ජීවිතන්ති ආයු ඨිති යපනා යාපනා ඉරියනා වත්තනා පාලනා ජීවිතං ජීවිතින්ද්‍රියං. අපි ච, ද්වීහි කාරණෙහි අප්පකං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං – ඨිතිපරිත්තතාය වා අප්පකං ජීවිතං, සරසපරිත්තතාය වා අප්පකං ජීවිතං. කථං ඨිතිපරිත්තතාය වා අප්පකං ජීවිතං? අතීතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිත්ථ, න ජීවති න ජීවිස්සති; අනාගතෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවිස්සති, න ජීවති න ජීවිත්ථ; පච්චුප්පන්නෙ චිත්තක්ඛණෙ ජීවති, න ජීවිත්ථ න ජීවිස්සති.

‘‘ජීවිතං අත්තභාවො ච, සුඛදුක්ඛා ච කෙවලා;
එකචිත්තසමායුත්තා, ලහුසො වත්තතෙ ඛණො.

‘‘චුල්ලාසීතිසහස්සානි, කප්පා තිට්ඨන්ති යෙ මරූ;
න ත්වෙව තෙපි ජීවන්ති, ද්වීහි චිත්තෙහි සංයුතා [සමොහිතා (සී. স্যা. ක.)].

‘‘යෙ නිරුද්ධා මරන්තස්ස, තිට්ඨමානස්ස වා ඉධ;
සබ්බෙපි සදිසා ඛන්ධා, ගතා අප්පටිසන්ධිකා.

‘‘අනන්තරා ච යෙ භග්ගා, යෙ ච භග්ගා අනාගතා;
තදන්තරෙ නිරුද්ධානං, වෙසමං නත්ථි ලක්ඛණෙ.

‘‘අනිබ්බත්තෙන න ජාතො, පච්චුප්පන්නෙන ජීවති;
චිත්තභග්ගා මතො ලොකො, පඤ්ඤත්ති පරමත්ථියා.

‘‘යථා නින්නා පවත්තන්ති, ඡන්දෙන පරිණාමිතා;
අච්ඡින්නධාරා වත්තන්ති, සළායතනපච්චයා.

‘‘අනිධානගතා භග්ගා, පුඤ්ජො නත්ථි අනාගතෙ;
නිබ්බත්තා යෙ ච තිට්ඨන්ති, ආරග්ගෙ සාසපූපමා.

‘‘නිබ්බත්තානඤ්ච ධම්මානං, භඞ්ගො නෙසං පුරක්ඛතො;
පලොකධම්මා තිට්ඨන්ති, පුරාණෙහි අමිස්සිතා.

‘‘අදස්සනතො ආයන්ති, භඞ්ගා ගච්ඡන්ති දස්සනං;
විජ්ජුප්පාදොව ආකාසෙ, උප්පජ්ජන්ති වයන්ති චා’’ති.

එවං ඨිතිපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං.

කථං සරසපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං? අස්සාසූපනිබද්ධං [අස්සාසූපනිබන්ධං (ක.)] ජීවිතං, පස්සාසූපනිබද්ධං ජීවිතං, අස්සාසපස්සාසූපනිබද්ධං ජීවිතං, මහාභූතූපනිබද්ධං ජීවිතං, කබළීකාරාහාරූපනිබද්ධං ජීවිතං, උස්මූපනිබද්ධං ජීවිතං, විඤ්ඤාණූපනිබද්ධං ජීවිතං. මූලම්පි ඉමෙසං දුබ්බලං, පුබ්බහෙතූපි ඉමෙසං දුබ්බලා, යෙ පච්චයා තෙපි දුබ්බලා, යෙපි පභාවිකා තෙපි දුබ්බලා, සහභූපි ඉමෙසං දුබ්බලා, සම්පයොගාපි ඉමෙසං දුබ්බලා, සහජාපි ඉමෙසං දුබ්බලා, යාපි පයොජිකා සාපි දුබ්බලා. අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ නිච්චදුබ්බලා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනවට්ඨිතා ඉමෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤං පරිපාතයන්ති ඉමෙ, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස හි නත්ථි තායිතා, න චාපි ඨපෙන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉමෙ. යොපි නිබ්බත්තකො සො න විජ්ජති.

‘‘න ච කෙනචි කොචි හායති, ගන්ධබ්බා ච ඉමෙ හි සබ්බසො;
පුරිමෙහි පභාවිකා ඉමෙ, යෙපි පභාවිකා තෙ පුරෙ මතා;
පුරිමාපි ච පච්ඡිමාපි ච, අඤ්ඤමඤ්ඤං න කදාචි මද්දසංසූ’’ති.

එවං සරසපරිත්තතාය අප්පකං ජීවිතං.

අපි ච, චාතුමහාරාජිකානං [චාතුම්මහාරාජිකානං (සී.ස්‍යා.)] දෙවානං ජීවිතං උපාදාය මනුස්සානං අප්පකං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ඛණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනද්ධනීයං ජීවිතං නචිරට්ඨිතිකං ජීවිතං. තාවතිංසානං දෙවානං…පෙ.… යාමානං දෙවානං… තුසිතානං දෙවානං… නිම්මානරතීනං දෙවානං… පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං… බ්‍රහ්මකායිකානං දෙවානං ජීවිතං උපාදාය මනුස්සානං අප්පකං ජීවිතං පරිත්තං ජීවිතං ථොකං ජීවිතං ඛණිකං ජීවිතං ලහුකං ජීවිතං ඉත්තරං ජීවිතං අනද්ධනීයං ජීවිතං නචිරට්ඨිතිකං ජීවිතං. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘අප්පමිදං, භික්ඛවෙ, මනුස්සානං ආයු, ගමනියො සම්පරායො, මන්තාය බොද්ධබ්බං, කත්තබ්බං කුසලං, චරිතබ්බං බ්‍රහ්මචරියං, නත්ථි ජාතස්ස අමරණං. යො, භික්ඛවෙ, චිරං ජීවති, සො වස්සසතං අප්පං වා භියො.

‘‘අප්පමායු මනුස්සානං, හීළෙය්‍ය නං සුපොරිසො;
චරෙය්‍යාදිත්තසීසොව නත්ථි මච්චුස්සනාගමො.

‘‘අච්චයන්ති අහොරත්තා, ජීවිතං උපරුජ්ඣති;
ආයු ඛීයති මච්චානං, කුන්නදීනංව ඔදක’’න්ති.

අප්පං වත ජීවිතං ඉදං.

ඔරං වස්සසතාපි මීයතීති. කලලකාලෙපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අබ්බුදකාලෙපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති,

පෙසිකාලෙපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඝනකාලෙපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, පසාඛකාලෙපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ජාතමත්තොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, සූතිඝරෙපි [පසූතිඝරෙ (ස්‍යා.), සූතිකඝරෙ (ක.)] චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, අද්ධමාසිකොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, මාසිකොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ද්වෙමාසිකොපි...පෙ.... තෙමාසිකොපි... චතුමාසිකොපි... පඤ්චමාසිකොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ඡමාසිකොපි... සත්තමාසිකොපි... අට්ඨමාසිකොපි... නවමාසිකොපි... දසමාසිකොපි... සංවච්ඡරිකොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, ද්වෙවස්සිකොපි... තිවස්සිකොපි... චතුවස්සිකොපි... පඤ්චවස්සිකොපි ... ඡවස්සිකොපි... සත්තවස්සිකොපි... අට්ඨවස්සිකොපි... නවවස්සිකොපි... දසවස්සිකොපි... වීසතිවස්සිකොපි... තිංසවස්සිකොපි... චත්තාරීසවස්සිකොපි... පඤ්ඤාසවස්සිකොපි... සට්ඨිවස්සිකොපි... සත්තතිවස්සිකොපි... අසීතිවස්සිකොපි... නවුතිවස්සිකොපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජතීති – ඔරං වස්සසතාපි මීයති.

යො චෙපි අතිච්ච ජීවතීති. යො වස්සසතං අතික්කමිත්වා ජීවති සො එකං වා වස්සං ජීවති, ද්වෙ වා වස්සානි ජීවති, තීණි වා වස්සානි ජීවති, චත්තාරි වා වස්සානි ජීවති, පඤ්ච වා වස්සානි ජීවති...පෙ.... දස වා වස්සානි ජීවති, වීසති වා වස්සානි ජීවති, තිංසං වා වස්සානි ජීවති, චත්තාරීසං වා වස්සානි ජීවතීති – යො චෙපි අතිච්ච ජීවති. **අථ ඛො සො ජරසාපි මීයතීති**. යදා ජිණ්ණො හොති වුද්ධො මහල්ලකො අද්ධගතො වයොඅනුප්පත්තො ඛණ්ඩදන්තො පලිතකෙසො විලූනං ඛලිතසිරො [ඛලිතං සිරො (සී.)] වලිනං තිලකාහතගත්තො වඞ්කො භොග්ගො දණ්ඩපරායනො, සො ජරායපි චවති මරති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, නත්ථි මරණම්හා මොක්ඛො.

‘‘ඵලානමිව පක්කානං, පාතො පතනතො [පපතතො (සී.)] භයං;
එවං ජාතාන මච්චානං, නිච්චං මරණතො භයං.

‘‘යථාපි කුම්භකාරස්ස, කතා මත්තිකභාජනා;
සබ්බෙ භෙදනපරියන්තා, එවං මච්චාන ජීවිතං.

‘‘දහරා ච මහන්තා ච, යෙ බාලා යෙ ච පණ්ඩිතා;
සබ්බෙ මච්චුවසං යන්ති, සබ්බෙ මච්චුපරායනා.

‘‘තෙසං මච්චුපරෙතානං, ගච්ඡතං පරලොකතො;
න පිතා තායතෙ පුත්තං, ඤාතී වා පන ඤාතකෙ.

‘‘පෙක්ඛතඤ්ඤෙව ඤාතීනං, පස්ස ලාලප්පතං පුථු;
එකමෙකොව මච්චානං, ගොවජ්ඣො විය නීයති;
එවමබ්භාහතො ලොකො, මච්චුනා ච ජරාය චා’’ති.

අථ ඛො සො ජරසාපි මියාති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අප්පං වත ජීවිතං ඉදං, ඔරං වස්සසතාපි මියාති;
යො චෙපි අතිච්ච ජීවති, අථ ඛො සො ජරසාපි මියාතී’’ති.

40.

සොචන්ති ජනා මමායිතෙ, න හි සන්ති නිච්චා පරිග්ගහා;
විනාභාවං සන්තමෙවිදං, ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ.

සොචන්ති ජනා මමායිතෙති. **ජනාති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච…පෙ.… ඉදං තණ්හාමමත්තං…පෙ.… ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. මමායිතං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි සොචන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි සොචන්ති, අච්ඡින්නෙපි සොචන්ති. මමායිතං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි සොචන්ති, විපරිණාමන්තෙපි සොචන්ති, විපරිණතෙපි සොචන්ති කිලමන්ති පරිදෙවන්ති උරත්තාළිං කන්දන්ති සම්මොහං ආපජ්ජන්තීති – සොචන්ති ජනා මමායිතෙ.

න හි සන්ති නිච්චා පරිග්ගහාති. ද්වෙ පරිග්ගහා – තණ්හාපරිග්ගහො ච දිට්ඨිපරිග්ගහො ච…පෙ.… අයං තණ්හාපරිග්ගහො…පෙ.… අයං දිට්ඨිපරිග්ගහො. තණ්හාපරිග්ගහො අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො ඛයධම්මො වයධම්මො විරාගධම්මො නිරොධධම්මො විපරිණාමධම්මො. දිට්ඨිපරිග්ගහොපි අනිච්චො සඞ්ඛතො පටිච්චසමුප්පන්නො ඛයධම්මො වයධම්මො විරාගධම්මො නිරොධධම්මො විපරිණාමධම්මො. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘පස්සථ නො තුම්හෙ, භික්ඛවෙ, තං පරිග්ගහං ය්වායං පරිග්ගහො නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘සාධු, භික්ඛවෙ! අහම්පි ඛො එතං, භික්ඛවෙ, පරිග්ගහං න සමනුපස්සාමි, ය්වායං පරිග්ගහො නිච්චො ධුවො සස්සතො අවිපරිණාමධම්මො සස්සතිසමං තථෙව ඨස්සතී’’ති. පරිග්ගහා නිච්චා ධුවා සස්සතා අවිපරිණාමධම්මා නත්ථී න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති න උපලබ්භන්තීති – න හි සන්ති නිච්චා පරිග්ගහා.

විනාභාවං සන්තමෙවිදන්ති. නානාභාවෙ විනාභාවෙ අඤ්ඤථාභාවෙ සන්තෙ සංවිජ්ජමානෙ උපලබ්භියමානෙ. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘අලං, ආනන්ද! මා සොචි මා පරිදෙවි. නනු එතං, ආනන්ද, මයා පටිකච්චෙව [පටිගච්චෙව (සී.)] අක්ඛාතං – ‘සබ්බෙහෙව පියෙහි මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො අඤ්ඤථාභාවො. තං කුතෙත්ථ, ආනන්ද, ලබ්භා – යං තං ජාතං

භූතං සඞ්ඛතං පලොකධම්මං තං වත මා පලුජ්ජී’ති! නෙතං ඨානං විජ්ජති. පුරිමානං පුරිමානං ඛන්ධානං ධාතූනං ආයතනානං විපරිණාමඤ්ඤථාභාවා පච්ඡිමා පච්ඡිමා ඛන්ධා ච ධාතුයො ච ආයතනානි ච පවත්තන්තී’’ති – විනාභාවං සන්තමෙවිදං.

ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙති. **ඉතීති** පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං. **ඉතීති** ඉති දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා මමත්තෙසූති – ඉති දිස්වා. **නාගාරමාවසෙති** සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා පුත්තදාරපලිබොධං ඡින්දිත්වා ඤාතිපලිබොධං ඡින්දිත්වා මිත්තාමච්චපලිබොධං ඡින්දිත්වා සන්නිධිපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති – ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සොචන්ති ජනා මමායිතෙ, න හි සන්ති නිච්චා පරිග්ගහා;
විනාභාවං සන්තමෙවිදං, ඉති දිස්වා නාගාරමාවසෙ’’ති.

41.

මරණෙනපි තං පහීයති [පහියති (ක.)] **යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤති;**
එතම්පි විදිත්වාන [එතං දිස්වාන (සී. ක.)] **පණ්ඩිතො, න මමත්තාය නමෙථ මාමකො.**

මරණෙනපි තං පහීයතීති. **මරණන්ති** යා තෙසං තෙසං සත්තානං තම්හා තම්හා සත්තනිකායා චුති චවනතා භෙදො අන්තරධානං මච්චුමරණං කාලංකිරියා ඛන්ධානං භෙදො කළෙවරස්ස නික්ඛෙපො ජීවිතින්ද්‍රියස්සුපච්ඡෙදො. **තන්ති** රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං. **පහීයතීති** පහීයති ජහීයති විජහීයති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති. භාසිතම්පි හෙතං –

‘‘පුබ්බෙව මච්චං විජහන්ති භොගා, මච්චොව නෙ පුබ්බතරං ජහාති;
අසස්සතා භොගිනො කාමකාමී, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ.

‘‘උදෙති ආපූරති වෙති චන්දො, අත්තං ගමෙත්වාන පලෙති සූරියො;
විදිතා මයා සත්තුක ලොකධම්මා, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ’’ති.

මරණෙනපි තං පහීයති. **යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤතීති.** **යන්ති** රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං. **පුරිසොති** සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො [ලොකවොහාරො (සයා.)] නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො. **මමිදන්ති මඤ්ඤතීති** තණ්හාමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, දිට්ඨිමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, මානමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, කිලෙසමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, දුච්චරිතමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, පයොගමඤ්ඤනාය මඤ්ඤති, විපාකමඤ්ඤනාය මඤ්ඤතීති – යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤති.

එතම්පි විදිත්වාන පණ්ඩිතොති. එතං ආදීනවං ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා මමත්තෙසූති, එතම්පි විදිත්වා පණ්ඩිතො ධීරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති – එතම්පි විදිත්වාන පණ්ඩිතො.

න මමත්තාය නමෙථ මාමකොති. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච…පෙ.… ඉදං තණ්හාමමත්තං…පෙ.… ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. **මාමකොති** බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො. සො භගවන්තං මමායති, භගවා තං පුග්ගලං පරිග්ගණ්හාති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ කුහා ථද්ධා [බද්ධා (ක.) ඉතිවු. 108] ලපා සිඞ්ගී උන්නළා අසමාහිතා, න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මාමකා; අපගතා ච තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ඉමස්මා ධම්මවිනයා. න ච තෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති. යෙ ච ඛො තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ නික්කුහා නිල්ලපා ධීරා අත්ථද්ධා සුසමාහිතා, තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මාමකා; අනපගතා ච තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ඉමස්මා ධම්මවිනයා. තෙ ච ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වුද්ධිං විරූළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති''.

> ''කුහා ථද්ධා ලපා සිඞ්ගී, උන්නළා අසමාහිතා;
> න තෙ ධම්මෙ විරූහන්ති, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතෙ.
>
> ''නික්කුහා නිල්ලපා ධීරා, අත්ථද්ධා සුසමාහිතා;
> තෙ වෙ ධම්මෙ විරූහන්ති, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතෙ''.

න මමත්තාය නමෙථ මාමකොති. මාමකො තණ්හාමමත්තං පහාය දිට්ඨිමමත්තං පටිනිස්සජ්ජිත්වා මමත්තාය න නමෙය්‍ය න ඔනමෙය්‍ය, න තංනින්නො අස්ස න තප්පොණො න තප්පබ්භාරො න තදධිමුත්තො න තදධිපතෙය්‍යොති – න මමත්තාය නමෙථ මාමකො.

තෙනාහ භගවා –

> ''මරණෙනපි තං පහීයති, යං පුරිසො මමිදන්ති මඤ්ඤති;
> එතම්පි විදිත්වාන පණ්ඩිතො, න මමත්තාය නමෙථ මාමකො''ති.

42.

සුපිනෙන යථාපි සඞ්ගතං, පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති;
එවම්පි පියායිතං ජනං, පෙතං කාලඞ්කතං [කාලකතං (සී. ස්‍යා.)] **න පස්සති.**

සුපිනෙන යථාපි සඞ්ගතන්ති. සඞ්ගතං සමාගතං සමාහිතං සන්නිපතිතන්ති – සුපිනෙන යථාපි සඞ්ගතං. **පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සතීති** යථා පුරිසො සුපිනගතො චන්දං පස්සති, සූරියං පස්සති, මහාසමුද්දං පස්සති, සිනෙරුං පබ්බතරාජානං පස්සති, හත්ථිං පස්සති, අස්සං පස්සති, රථං පස්සති, පත්තිං පස්සති, සෙනාබ්‍යූහං පස්සති, ආරාමරාමණෙය්‍යකං පස්සති, වනරාමණෙය්‍යකං...පෙ.... භූමිරාමණෙය්‍යකං... පොක්ඛරණීරාමණෙය්‍යකං පස්සති; පටිබුද්ධො න කිඤ්චි පස්සතීති – පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති.

එවම්පි පියායිතං ජනන්ති. එවන්ති ඔපම්මසම්පටිපාදනං. **පියායිතං ජනන්ති** මමායිතං ජනං මාතරං වා පිතරං වා භාතරං වා භගිනිං වා පුත්තං වා ධීතරං වා මිත්තං වා අමච්චං වා ඤාතිං වා සාලොහිතං වාති – එවම්පි පියායිතං ජනං.

පෙතං කාලඞ්කතං න පස්සතීති. පෙතො වුච්චති මතො. කාලඞ්කතං න පස්සති න දක්ඛති නාධිගච්ඡති න වින්දති න පටිලභතීති – පෙතං කාලඞ්කතං න පස්සති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සුපිනෙන යථාපි සඞ්ගතං, පටිබුද්ධො පුරිසො න පස්සති;
එවම්පි පියායිතං ජනං, පෙතං කාලඞ්කතං න පස්සතී’’ති.

43.

දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා, යෙසං නාමමිදං පවුච්චති;
නාමංයෙවාවසිස්සති, [නාමමෙවා’වසිස්සති (සී. ස්‍යා.)] **අක්ඛෙය්‍යං පෙතස්ස ජන්තුනො.**

දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනාති. දිට්ඨාති යෙ චක්ඛුවිඤ්ඤාණාභිසම්භූතා. **සුතාති** යෙ සොතවිඤ්ඤාණාභිසම්භූතා. **තෙ ජනාති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා චාති – දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා.

යෙසං නාමමිදං පවුච්චතීති. යෙසන්ති යෙසං ඛත්තියානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං සුද්දානං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙවානං මනුස්සානං. **නාමන්ති** සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං

නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො. **පවුච්චතීති** වුච්චති පවුච්චති කථීයති භණීයති දීපීයති වොහරීයතීති – යෙසං නාමමිදං පවුච්චති.

නාමංයෙවාවසිස්සති අක්ඛෙය්‍යන්ති. රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං පහීයති ජහීයති විජහීයති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජති, නාමංයෙවාවසිස්සති. **අක්ඛෙය්‍යන්ති.** අක්ඛාතුං කථෙතුං භණිතුං දීපයිතුං වොහරිතුන්ති – නාමං එවාවසිස්සති අක්ඛෙය්‍යං. **පෙතස්ස ජන්තුනොති. පෙතස්සාති** මතස්ස කාලඞ්කතස්ස. **ජන්තුනොති** සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස ජන්තුස්ස ඉන්දගුස්ස මනුජස්සාති – පෙතස්ස ජන්තුනො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨාපි සුතාපි තෙ ජනා, යෙසං නාමමිදං පවුච්චති;
නාමංයෙවාවසිස්සති, අක්ඛෙය්‍යං පෙතස්ස ජන්තුනො’’ති.

44.

**සොකප්පරිදෙවමච්ඡරං, න ජහන්ති ගිද්ධා මමායිතෙ;
තස්මා මුනයො පරිග්ගහං, හිත්වා අචරිංසු ඛෙමදස්සිනො.**

සොකප්පරිදෙවමච්ඡරං න ජහන්ති ගිද්ධා මමායිතෙති. සොකොති ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො අන්තොදාහො අන්තොපරිදාහො [අන්තොඩාහො අන්තොපරිඩාහො (ස්‍යා.)] චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං. **පරිදෙවොති** ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස…පෙ.… දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පායනා ලාලප්පායිතත්තං. **මච්ඡරියන්ති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ච ඛන්ධමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං ගාහො – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ.… අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච …පෙ.… ඉදං තණ්හාමමත්තං…පෙ.… ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. මමායිතං වත්ථුං

අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි සොචන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි සොචන්ති, අච්ඡින්නෙපි සොචන්ති, මමායිතං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි සොචන්ති, විපරිණාමන්තෙපි සොචන්ති, විපරිණතෙපි සොචන්ති, මමායිතං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි පරිදෙවන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි පරිදෙවන්ති, අච්ඡින්නෙපි පරිදෙවන්ති. මමායිතං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි පරිදෙවන්ති, විපරිණාමන්තෙපි පරිදෙවන්ති, විපරිණතෙපි පරිදෙවන්ති. මමායිතං වත්ථුං රක්ඛන්ති ගොපෙන්ති පරිග්ගණ්හන්ති මමායන්ති මච්ඡරායන්ති; මමායිතස්මිං වත්ථුස්මිං සොකං න ජහන්ති, පරිදෙවං න ජහන්ති, මච්ඡරියං න ජහන්ති, ගෙධං න ජහන්ති නප්පජහන්ති න විනොදෙන්ති න බ්‍යන්තිං කරොන්ති න අනභාවං ගමෙන්තීති – සොකපරිදෙවමච්ඡරං නප්පජහන්ති ගිද්ධා මමායිතෙ.

තස්මා මුනයො පරිග්ගහං, හිත්වා අචරිංසු ඛෙමදස්සිනොති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා එතං ආදීනවං සම්පස්සමානා මමත්තෙසූති – තස්මා. **මුනයොති මොනං** වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතා මුනයො මොනප්පත්තා. තීණි මොනෙය්‍යානි – කායමොනෙය්‍යං, වචීමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **පරිග්ගහොති** ද්වෙ පරිග්ගහා – තණ්හාපරිග්ගහො ච දිට්ඨිපරිග්ගහො ච...පෙ.... අයං තණ්හාපරිග්ගහො...පෙ.... අයං දිට්ඨිපරිග්ගහො. මුනයො තණ්හාපරිග්ගහං පරිච්චජිත්වා දිට්ඨිපරිග්ගහං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චජිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා අචරිංසු විහරිංසු ඉරියිංසු වත්තිංසු පාලිංසු යපිංසු යාපිංසු. **ඛෙමදස්සිනොති ඛෙමං** වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. **ඛෙමදස්සිනොති** ඛෙමදස්සිනො තාණදස්සිනො ලෙණදස්සිනො සරණදස්සිනො අභයදස්සිනො අච්චුතදස්සිනො අමතදස්සිනො නිබ්බානදස්සිනොති – තස්මා මුනයො පරිග්ගහං හිත්වා අචරිංසු ඛෙමදස්සිනො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සොකප්පරිදෙවමච්ඡරං, න ජහන්ති ගිද්ධා මමායිතෙ;
තස්මා මුනයො පරිග්ගහං, හිත්වා අචරිංසු ඛෙමදස්සිනො’’ති.

45.

පතිලීනචරස්ස භික්ඛුනො, භජමානස්ස විවිත්තමාසනං;
සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙ.

පතිලීනචරස්ස භික්ඛුනොති. පතිලීනචරා වුච්චන්ති සත්ත සෙක්ඛා [සෙඛා (සී. ස්‍යා.)]. අරහා පතිලීනො. කිංකාරණා පතිලීනචරා වුච්චන්ති

සත්ත සෙක්ඛා? තෙ තතො තතො චිත්තං පතිලීනෙන්තා පතිකුටෙන්තා පතිවට්ටෙන්තා සන්නිරුද්ධන්තා [සන්නිරුම්හෙන්තා (සී.)] සන්නිග්ගණ්හන්තා සන්නිවාරෙන්තා රක්ඛන්තා ගොපෙන්තා චරන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති, චක්ඛුද්වාරෙ චිත්තං පතිලීනෙන්තා පතිකුටෙන්තා පතිවට්ටෙන්තා සන්නිරුද්ධන්තා සන්නිග්ගණ්හන්තා සන්නිවාරෙන්තා රක්ඛන්තා ගොපෙන්තා චරන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති, සොතද්වාරෙ චිත්තං…පෙ.… ඝානද්වාරෙ චිත්තං… ජිව්හාද්වාරෙ චිත්තං… කායද්වාරෙ චිත්තං… මනොද්වාරෙ චිත්තං පතිලීනෙන්තා පතිකුටෙන්තා පතිවට්ටෙන්තා සන්නිරුද්ධන්තා සන්නිග්ගණ්හන්තා සන්නිවාරෙන්තා රක්ඛන්තා ගොපෙන්තා චරන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති. යථා කුක්කුටපත්තං වා න්හාරුදද්දුලං වා අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තං පතිලීයති පතිකුටති පතිවට්ටති න සම්පසාරියති; එවමෙව තතො තතො චිත්තං පතිලීනෙන්තා පතිකුටෙන්තා පතිවට්ටෙන්තා සන්නිරුද්ධන්තා සන්නිග්ගණ්හන්තා සන්නිවාරෙන්තා රක්ඛන්තා ගොපෙන්තා චරන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති, චක්ඛුද්වාරෙ චිත්තං…පෙ.… සොතද්වාරෙ චිත්තං… ඝානද්වාරෙ චිත්තං… ජිව්හාද්වාරෙ චිත්තං… කායද්වාරෙ චිත්තං… මනොද්වාරෙ චිත්තං පතිලීනෙන්තා පතිකුටෙන්තා පතිවට්ටෙන්තා සන්නිරුද්ධන්තා සන්නිග්ගණ්හන්තා සන්නිවාරෙන්තා රක්ඛන්තා ගොපෙන්තා චරන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති. තංකාරණා පතිලීනචරා වුච්චන්ති සත්ත සෙක්ඛා. **භික්ඛුනොති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකස්ස වා භික්ඛුනො සෙක්ඛස්ස වා භික්ඛුනොති – පතිලීනචරස්ස භික්ඛුනො.

භජමානස්ස විවිත්තමාසනන්ති ආසනං වුච්චති යත්ථ නිසීදන්ති – මඤ්චො පීඨං භිසි තට්ටිකා චම්මඛණ්ඩො තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො පලාලසන්ථාරො. තං ආසනං අසප්පායරූපදස්සනෙන රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං, අසප්පායසද්දස්සවනෙන රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං, අසප්පායගන්ධඝායනෙන… අසප්පායරසසායනෙන… අසප්පායඵොට්ඨබ්බඵුසනෙන… අසප්පායෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං. තං විවිත්තං ආසනං භජතො සම්භජතො සෙවතො නිසෙවතො සංසෙවතො පටිසෙවතොති – භජමානස්ස විවිත්තමාසනං.

සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙති. සාමග්ගියොති තිස්සො සාමග්ගියො – ගණසාමග්ගී, ධම්මසාමග්ගී, අනභිනිබ්බත්තිසාමග්ගී. කතමා ගණසාමග්ගී? බහූ චෙපි භික්ඛූ සමග්ගා සම්මොදමානා අවිවදමානා ඛීරොදකීභූතා අඤ්ඤමඤ්ඤං පියචක්ඛූහි සම්පස්සන්තා විහරන්ති – අයං ගණසාමග්ගී. කතමා ධම්මසාමග්ගී? චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා,

පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො. තෙ එකතො පක්ඛන්දන්ති පසීදන්ති සම්පතිට්ඨන්ති විමුච්චන්ති; න තෙසං ධම්මානං විවාදො පවිවාදො අත්ථි – අයං ධම්මසාමග්ගී. කතමා අනභිනිබ්බත්තිසාමග්ගී? බහූ චෙපි භික්ඛූ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායන්ති; න තෙසං නිබ්බානධාතුයා [තෙන (සී.)] ඌනත්තං වා පුණ්ණත්තං වා පඤ්ඤායති – අයං අනභිනිබ්බත්තිසාමග්ගී. **භවනෙති** නෙරයිකානං නිරයො භවනං, තිරච්ඡානයොනිකානං තිරච්ඡානයොනි භවනං, පෙත්තිවිසයිකානං පෙත්තිවිසයො භවනං, මනුස්සානං මනුස්සලොකො භවනං, දෙවානං දෙවලොකො භවනන්ති. **සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙති.** තස්සෙසා සාමග්ගී එතං ඡන්නං එතං පතිරූපං එතං අනුච්ඡවිකං එතං අනුලොමං, යො එවං පටිච්ඡන්නෙ නිරයෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, තිරච්ඡානයොනියං අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, පෙත්තිවිසයෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, මනුස්සලොකෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍ය, දෙවලොකෙ අත්තානං න දස්සෙය්‍යාති එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පතිලීනචරස්ස භික්ඛුනො, භජමානස්ස විවිත්තමාසනං;
සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවනෙ න දස්සයෙ’’ති.

46.

සබ්බත්ථ මුනී අනිස්සිතො, න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං;
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං, පණ්ණෙ වාරි යථා න ලිම්පති.

සබ්බත්ථ මුනී අනිස්සිතොති. සබ්බං වුච්චති ද්වාදසායතනානි – චක්ඛුඤ්චෙව රූපා ච, සොතඤ්ච සද්දා ච, ඝානඤ්ච ගන්ධා ච, ජිව්හා ච රසා ච, කායො ච ඵොට්ඨබ්බා ච, මනො ච ධම්මා ච. **මුනීති.** මොනං වුච්චති ඤාණං…පෙ.… සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **අනිස්සිතොති.** ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච…පෙ.… අයං තණ්හානිස්සයො…පෙ.… අයං දිට්ඨිනිස්සයො. මුනි තණ්හානිස්සයං පහාය දිට්ඨිනිස්සයං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං අනිස්සිතො සොතං අනිස්සිතො ඝානං අනිස්සිතො ජිව්හං අනිස්සිතො කායං අනිස්සිතො මනං අනිස්සිතො රූපෙ… සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ… ධම්මෙ… කුලං… ගණං… ආවාසං… ලාභං… යසං… පසංසං… සුඛං… චීවරං… පිණ්ඩපාතං… සෙනාසනං… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං… කාමධාතුං… රූපධාතුං… අරූපධාතුං… කාමභවං… රූපභවං… අරූපභවං… සඤ්ඤාභවං… අසඤ්ඤාභවං … නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං… එකවොකාරභවං… චතුවොකාරභවං… පඤ්චවොකාරභවං… අතීතං… අනාගතං… පච්චුප්පන්නං… දිට්ඨං…

සුතං... මුතං... විඤ්ඤාතං... සබ්බෙ ධම්මෙ අනිස්සිතො අනල්ලීනො අනුපගතො අනජ්ඣොසිතො අනධිමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – සබ්බත්ථ මුනි අනිස්සිතො.

න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියන්ති. පියාති ද්වෙ පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා පියා? ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා ඵාසුකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා පුත්තා වා ධීතරා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා – ඉමෙ සඞ්ඛාරා පියා. **අප්පියාති** ද්වෙ අප්පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අප්පියා? ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති අනත්ථකාමා අහිතකාමා අඵාසුකාමා අයොගක්ඛෙමකාමා ජීවිතා වොරොපෙතුකාමා – ඉමෙ සත්තා අප්පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා අප්පියා? අමනාපිකා රූපා අමනාපිකා සද්දා අමනාපිකා ගන්ධා අමනාපිකා රසා අමනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා – ඉමෙ සඞ්ඛාරා අප්පියා. **න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියන්ති.** ‘‘අයං මෙ සත්තො පියො, ඉමෙ ච සඞ්ඛාරා මනාපා’’ති රාගවසෙන පියං න කරොති; ‘‘අයං මෙ සත්තො අප්පියො, ඉමෙ ච සඞ්ඛාරා අමනාපා’’ති පටිඝවසෙන අප්පියං න කරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බත්තෙති නාභිනිබ්බත්තෙතීති – න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං.

තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණෙ වාරි යථා න ලිම්පතීති. තස්මින්ති තස්මිං පුග්ගලෙ අරහන්තෙ ඛීණාසවෙ. **පරිදෙවොති** ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස ආදෙවො පරිදෙවො ආදෙවනා පරිදෙවනා ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පායනා ලාලප්පායිතත්තං. **මච්ඡරියන්ති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ච ඛන්ධමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං ගාහො – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං.

පණ්ණෙ වාරි යථා න ලිම්පතීති. පණ්ණං වුච්චති පදුමපත්තං. **වාරි** වුච්චති උදකං. යථා වාරි පදුමපත්තං න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තං අපලිත්තං අනුපලිත්තං, එවමෙව තස්මිං පුග්ගලෙ අරහන්තෙ ඛීණාසවෙ පරිදෙවො මච්ඡරියඤ්ච න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තා අපලිත්තා අනුපලිත්තා. සො ච පුග්ගලො අරහන්තො තෙහි කිලෙසෙහි න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තො අපලිත්තො

අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං පණ්ණෙ වාරි යථා න ලිම්පති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සබ්බත්ථ මුනී අනිස්සිතො, න පියං කුබ්බති නොපි අප්පියං;
තස්මිං පරිදෙවමච්ඡරං, පණ්ණෙ වාරි යථා න ලිම්පතී’’ති.

47.

උදබින්දු යථාපි පොක්ඛරෙ, පදුමෙ වාරි යථා න ලිම්පති;
එවං මුනි නොපලිම්පති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු [දිට්ඨසුතෙ මුතෙසු (සී.), දිට්ඨසුතං මුතෙසු (සයා. ක.)] **වා.**

උදබින්දු යථාපි පොක්ඛරෙති. උදබින්දු වුච්චති උදකථෙවො. පොක්ඛරං වුච්චති පදුමපත්තං. යථා උදබින්දු පදුමපත්තෙ න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තං අපලිත්තං අනුපලිත්තන්ති – උදබින්දු යථාපි පොක්ඛරෙ. **පදුමෙ වාරි යථා න ලිම්පතීති.** පදුමං වුච්චති පදුමපුප්ඵං. වාරි වුච්චති උදකං. යථා වාරි පදුමපුප්ඵං න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තං අපලිත්තං අනුපලිත්තන්ති – පදුමෙ වාරි යථා න ලිම්පති.

එවං මුනි නොපලිම්පති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වාති. එවන්ති ඔපම්මසම්පටිපාදනං. **මුනීති.** මොනං වුච්චති ඤාණං…පෙ…. සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **ලෙපාති** ද්වෙ ලෙපා – තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච…පෙ…. අයං තණ්හාලෙපො…පෙ…. අයං දිට්ඨිලෙපො. මුනි තණ්හාලෙපං පහාය දිට්ඨිලෙපං පටිනිස්සජ්ජිත්වා දිට්ඨෙ න ලිම්පති, සුතෙ න ලිම්පති, මුතෙ න ලිම්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති අලිත්තො අපලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – එවං මුනි නොපලිම්පති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘උදබින්දු යථාපි පොක්ඛරෙ, පදුමෙ වාරි යථා න ලිම්පති;
එවං මුනි නොපලිම්පති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වා’’ති.

48.

ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වා;
නාඤ්ඤෙන විසුද්ධිමිච්ඡති, න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති.

ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වාති. ධොනොති **ධොනා** වුච්චති පඤ්ඤා. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ…. අමොහො

ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. කිංකාරණා ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා? තාය පඤ්ඤාය කායදුච්චරිතං ධුතඤ්ච ධොත ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච, වචීදුච්චරිතං…පෙ.… මනොදුච්චරිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච, රාගො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච, දොසො… මොහො… කොධො… උපනාහො… මක්ඛො… පළාසො… ඉස්සා… මච්ඡරියං… මායා… සාඨෙය්‍යං… ථම්භො… සාරම්භො… මානො… අතිමානො… මදො… පමාදො… සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. තංකාරණා ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා.

අථ වා සම්මාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨි ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච, සම්මාසඞ්කප්පෙන මිච්ඡාසඞ්කප්පො ධුතො ච ධොතො ච සන්ධොතො ච නිද්ධොතො ච, සම්මාවාචාය මිච්ඡාවාචා ධුතා ච… සම්මාකම්මන්තෙන මිච්ඡාකම්මන්තො ධුතො ච… සම්මාආජීවෙන මිච්ඡාආජීවො ධුතො ච… සම්මාවායාමෙන මිච්ඡාවායාමො ධුතො ච… සම්මාසතියා මිච්ඡාසති ධුතා ච… සම්මාසමාධිනා මිච්ඡාසමාධි ධුතො ච… සම්මාඤාණෙන මිච්ඡාඤාණං ධුතඤ්ච… සම්මාවිමුත්තියා මිච්ඡාවිමුත්ති ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච.

අථ වා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. අරහා ඉමෙහි ධොනෙහි ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. තස්මා අරහා ධොනො. සො ධුතරාගො ධුතපාපො ධුතකිලෙසො ධුතපරිළාහොති – ධොනො.

ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වාති. ධොනො දිට්ඨං න මඤ්ඤති, දිට්ඨස්මිං න මඤ්ඤති, දිට්ඨතො න මඤ්ඤති, දිට්ඨා මෙති න මඤ්ඤති; සුතං න මඤ්ඤති, සුතස්මිං න මඤ්ඤති, සුතතො න මඤ්ඤති, සුතං මෙති න මඤ්ඤති; මුතං න මඤ්ඤති, මුතස්මිං න මඤ්ඤති, මුතතො න මඤ්ඤති, මුතං මෙති න මඤ්ඤති; විඤ්ඤාතං න මඤ්ඤති, විඤ්ඤාතස්මිං න මඤ්ඤති, විඤ්ඤාතතො න මඤ්ඤති, විඤ්ඤාතං මෙති න මඤ්ඤති. වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘අස්මීති, භික්ඛවෙ, මඤ්ඤිතමෙතං, අයමහමස්මීති මඤ්ඤිතමෙතං, භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, න භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, රූපී භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, අරූපී භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, සඤ්ඤී භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, අසඤ්ඤී භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං, නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤී භවිස්සන්ති මඤ්ඤිතමෙතං. මඤ්ඤිතං [මඤ්ඤිතං හි (සී.)], භික්ඛවෙ, රොගො, මඤ්ඤිතං ගණ්ඩො, මඤ්ඤිතං සල්ලං, මඤ්ඤිතං උපද්දවො. තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ,

අමඤ්ඤමානෙන චෙතසා විහරිස්සාමාති, එවඤ්හි වො, භික්ඛවෙ, සික්ඛිතබ්බ''න්ති – ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වා.

නාඤ්ඤෙන විසුද්ධිමිච්ඡතීති. ධොනො අඤ්ඤෙන අසුද්ධිමග්ගෙන මිච්ඡාපටිපදාය අනියාානිකපථෙන අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං න ඉච්ඡති න සාදියති න පත්ථෙති න පිහෙති නාභිජප්පතීති – නාඤ්ඤෙන විසුද්ධිමිච්ඡති.

න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජතීති. සබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනා රජ්ජන්ති, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්ත සෙක්ඛා විරජ්ජන්ති; අරහා නෙව රජ්ජති නො විරජ්ජති. විරත්තො සො ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තා, ඛයා දොසස්ස වීතදොසත්තා, ඛයා මොහස්ස වීතමොහත්තා. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො…පෙ…. ජාතිජරාමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජති.

තෙනාහ භගවා –

''ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති, යදිදං දිට්ඨසුතමුතෙසු වා;
නාඤ්ඤෙන විසුද්ධිමිච්ඡති, න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජතී''ති.

ජරාසුත්තනිද්දෙසො ඡට්ඨො.

7. තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තනිද්දෙසො

අථ තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

49.

මෙථුනමනුයුත්තස්ස, [ඉච්චායස්මා තිස්සො මෙත්තෙයො]
විඝාතං බ්‍රූහි මාරිස;
සුත්වාන තව සාසනං, විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ.

මෙථුනමනුයුත්තස්සාති. මෙථුනධම්මො නාම යො සො අසද්ධම්මො ගාමධම්මො වසලධම්මො දුට්ඨුල්ලො ඔදකන්තිකො රහස්සො ද්වයංද්වයසමාපත්ති. කිංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති – තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. යථා උභො කලහකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො භණ්ඩනකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො භස්සකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො විවාදකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො අධිකරණකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො වාදිනො මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො සල්ලාපකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති; එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං

අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති – තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො.

මෙථුනමනුයුත්තස්සාති. මෙථුනධම්මෙ යුත්තස්ස පයුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස තච්චරිතස්ස තබ්බහුලස්ස තග්ගරුකස්ස තන්නින්නස්ස තප්පොණස්ස තප්පබ්භාරස්ස තදධිමුත්තස්ස තදධිපතෙය්‍යස්සාති – මෙථුනමනුයුත්තස්ස.

ඉච්චායස්මා තිස්සො මෙත්තෙය්‍යොති. ඉච්චාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – ඉච්චාති. **ආයස්මාති** පියවචනං ගරුවචනං සගාරවවචනං සප්පතිස්සවචනමෙතං – ආයස්මාති. **තිස්සොති** තස්ස ථෙරස්ස නාමං සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපො. **මෙත්තෙය්‍යොති** තස්ස ථෙරස්ස ගොත්තං සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරොති – ඉච්චායස්මා තිස්සො මෙත්තෙය්‍යො.

විඝාතං බ්‍රූහි මාරිසාති. විඝාතන්ති විඝාතං උපඝාතං පීළනං ඝට්ටනං උපද්දවං උපසග්ගං බ්‍රූහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි [උත්තානිං කරොහි (ක.)] පකාසෙහි. **මාරිසාති** පියවචනං ගරුවචනං සගාරවවචනං සප්පතිස්සවචනමෙතං මාරිසාති – විඝාතං බ්‍රූහි මාරිස.

සුත්වාන තව සාසනන්ති. තුය්හං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං සුත්වා සුණිත්වා උග්ගහෙත්වා උපධාරයිත්වා උපලක්ඛයිත්වාති – සුත්වාන තව සාසනං.

විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙති. විවෙකොති තයො විවෙකා – කායවිවෙකො, චිත්තවිවෙකො, උපධිවිවෙකො. කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාසපුඤ්ජං, කායෙන විවිත්තො විහරති. සො එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති, එකො විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති – අයං කායවිවෙකො.

කතමො චිත්තවිවෙකො? පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස නීවරණෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීතියා චිත්තං විවිත්තං හොති, චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං

සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, සොතාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, සකදාගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, අනාගාමිස්ස අනුසහගතා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා අනුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උද්ධච්චා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති – අයං චිත්තවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? **උපධි** වුච්චන්ති කිලෙසා ච ඛන්ධා ච අභිසඞ්ඛාරා ච. උපධිවිවෙකො වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං – අයං උපධිවිවෙකො. කායවිවෙකො ච විවෙකට්ඨකායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං; චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානපත්තානං; උපධිවිවෙකො ච නිරූපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතානං. **විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙති.** සො ථෙරො පකතියා සික්ඛිතසික්ඛො. අපි ච ධම්මදෙසනං උපාදාය ධම්මදෙසනං සාවෙන්තො [යාචන්තො (සී.ස්‍යා.)] එවමාහ – විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙති.

තෙනාහ ථෙරො තිස්සමෙත්තෙය්‍යො –

‘‘මෙථුනමනුයුත්තස්ස, [ඉච්චායස්මා තිස්සො මෙත්තෙය්‍යො]
විඝාතං බ්‍රූහි මාරිස;
සුත්වාන තව සාසනං, විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙ’’ති.

50.

මෙථුනමනුයුත්තස්ස, [මෙත්තෙය්‍යාති භගවා]
මුස්සතෙ වාපි සාසනං;
මිච්ඡා ච පටිපජ්ජති, එතං තස්මිං අනාරියං.

මෙථුනමනුයුත්තස්සාති. මෙථුනධම්මො නාම යො සො අසද්ධම්මො ගාමධම්මො වසලධම්මො දුට්ඨුල්ලො ඔදකන්තිකො රහස්සො ද්වයංද්වයසමාපත්ති. කිංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති – තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. යථා

උභො කලහකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො භණ්ඩනකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො භස්සකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො විවාදකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො අධිකරණකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො වාදිනො මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො සල්ලාපකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති; එවමෙවං උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති – තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො.

මෙථුනමනුයුත්තස්සාති. මෙථුනධම්මෙ යුත්තස්ස පයුත්තස්ස ආයුත්තස්ස සමායුත්තස්ස තච්චරිතස්ස තබ්බහුලස්ස තග්ගරුකස්ස තන්නින්නස්ස තප්පොණස්ස තප්පබ්භාරස්ස තදධිමුත්තස්ස තදධිපතෙය්‍යස්සාති – මෙථුනමනුයුත්තස්ස.

මෙත්තෙය්‍යාති භගවා තං ථෙරං ගොත්තෙන ආලපති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති [භග්ගකණ්ඩකොති (සී. ස්‍යා.)] භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා, භජි වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි [අරඤ්ඤෙ වනපත්ථානි (සී.)] පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි [මනුස්සරාහසෙය්‍යකානි (සී. ස්‍යා.)] පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා, භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං [අභිඤ්ඤාණානං (සී.)] ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා. භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චෙහි කතං, න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතාහි කතං. විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – මෙත්තෙය්‍යාති භගවා.

මුස්සතෙ වාපි සාසනන්ති. ද්වීහි කාරණෙහි සාසනං මුස්සති – පරියත්තිසාසනම්පි මුස්සති, පටිපත්තිසාසනම්පි මුස්සති. කතමං පරියත්තිසාසනං? යං තස්ස පරියාපුටං – සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලං – ඉදං පරියත්තිසාසනං. තම්පි මුස්සති සම්මුස්සති පමුස්සති සම්පමුස්සති පරිබාහිරො හොතීති – එවම්පි මුස්සතෙ වාපි සාසනං.

කතමං පටිපත්තිසාසනං? සම්මාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අපච්චනීකපටිපදා අන්වත්ථපටිපදා ධම්මානුධම්මපටිපදා සීලෙසු පරිපූරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සතිසම්පජඤ්ඤං චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො – ඉදං පටිපත්තිසාසනං. තම්පි මුස්සති සම්මුස්සති පමුස්සති සම්පමුස්සති පරිබාහිරො හොතීති. එවම්පි මුස්සතෙ වාපි සාසනං.

මිච්ඡා ච පටිපජ්ජතීති. පාණම්පි හනති, අදින්නම්පි ආදියති, සන්ධිම්පි ඡින්දති, නිල්ලොපම්පි හරති, එකාගාරිකම්පි කරොති, පරිපන්ථෙපි තිට්ඨති, පරදාරම්පි ගච්ඡති, මුසාපි භණතීති – මිච්ඡා ච පටිපජ්ජති.

එතං තස්මිං අනාරියන්ති. එතං තස්මිං පුග්ගලෙ අනරියධම්මො බාලධම්මො මූළ්හධම්මො අඤ්ඤාණධම්මො අමරාවික්ඛෙපධම්මො, යදිදං මිච්ඡාපටිපදාති – එතං තස්මිං අනාරියං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘මෙථුනමනුයුත්තස්ස, [මෙත්තෙය්‍යාති භගවා]
මුස්සතෙ වාපි සාසනං;
මිච්ඡා ච පටිපජ්ජති, එතං තස්මිං අනාරිය’’න්ති.

51.

එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන, මෙථුනං යො නිසෙවති;
යානං භන්තංව තං ලොකෙ, හීනමාහු පුථුජ්ජනං.

එකො පුබ්බෙ චරිත්වානාති. ද්වීහි කාරණෙහි එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන – පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන වා ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන වා. කථං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන? සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා පුත්තදාරපලිබොධං ඡින්දිත්වා ඤාතිපලිබොධං ඡින්දිත්වා මිත්තාමච්චපලිබොධං ඡින්දිත්වා සන්නිධිපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති

පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන.

කථං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි. සො එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති. එවං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන.

මෙථුනං යො නිසෙවතීති. **මෙථුනධම්මො** නාම යො සො අසද්ධම්මො...පෙ.... තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. **මෙථුනං යො නිසෙවතීති.** යො අපරෙන සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තිත්වා මෙථුනං ධම්මං සෙවති නිසෙවති සංසෙවති පටිසෙවතීති – මෙථුනං යො නිසෙවති.

යානං භන්තංව තං ලොකෙති. **යානන්ති** හත්ථියානං අස්සයානං ගොයානං අජයානං මෙණ්ඩයානං ඔට්ඨයානං ඛරයානං භන්තං අදන්තං අකාරිතං අවිනීතං උප්පථං ගණ්හාති, විසමං ඛාණුම්පි පාසාණම්පි අභිරුහති, යානම්පි ආරොහනකම්පි භඤ්ජති, පපාතෙපි පපතති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනීතං උප්පථං ගණ්හාති; එවමෙවං සො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො උප්පථං ගණ්හාති, මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාති...පෙ.... මිච්ඡාසමාධිං ගණ්හාති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනීතං විසමං ඛාණුම්පි පාසාණම්පි අභිරුහති; එවමෙවං සො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො විසමං කායකම්මං අභිරුහති, විසමං වචීකම්මං අභිරුහති, විසමං මනොකම්මං අභිරුහති, විසමං පාණාතිපාතං අභිරුහති, විසමං අදින්නාදානං අභිරුහති, විසමං කාමෙසුමිච්ඡාචාරං අභිරුහති, විසමං මුසාවාදං අභිරුහති, විසමං පිසුණවාචං අභිරුහති, විසමං ඵරුසවාචං අභිරුහති, විසමං සම්ඵප්පලාපං අභිරුහති, විසමං අභිජ්ඣං අභිරුහති, විසමං බ්‍යාපාදං අභිරුහති, විසමං මිච්ඡාදිට්ඨිං අභිරුහති, විසමෙ සඞ්ඛාරෙ අභිරුහති, විසමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ අභිරුහති, විසමෙ නීවරණෙ අභිරුහති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනීතං යානම්පි ආරොහනකම්පි භඤ්ජති; එවමෙවං සො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො නිරයෙ අත්තානං භඤ්ජති, තිරච්ඡානයොනියං අත්තානං භඤ්ජති, පෙත්තිවිසයෙ අත්තානං භඤ්ජති, මනුස්සලොකෙ අත්තානං භඤ්ජති, දෙවලොකෙ අත්තානං භඤ්ජති. යථා තං භන්තං යානං අදන්තං අකාරිතං අවිනීතං පපාතෙ පපතති; එවමෙවං සො විබ්භන්තකො භන්තයානපටිභාගො ජාතිපපාතම්පි පපතති, ජරාපපාතම්පි පපතති, බ්‍යාධිපපාතම්පි පපතති, මරණපපාතම්පි පපතති, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසපපාතම්පි

පපතති. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙති – යානං භන්තංව තං ලොකෙ.

හීනමාහු පුථුජ්ජනන්ති. පුථුජ්ජනාති කෙනට්ඨෙන පුථුජ්ජනා? පුථු කිලෙසෙ ජනෙන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු අවිහතසක්කායදිට්ඨිකාති පුථුජ්ජනා, පුථු සත්ථාරානං මුඛුල්ලොකිකාති පුථුජ්ජනා, පුථු සබ්බගතීහි අවුට්ඨිතාති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාභිසඞ්ඛාරෙ [නානාභිසඞ්ඛාරෙහි (ස්‍යා.)] අභිසඞ්ඛරොන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාඔඝෙහි වුය්හන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාසන්තාපෙහි සන්තපන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාපරිළාහෙහි පරිදය්හන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු පඤ්චසු කාමගුණෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා [අජ්ඣොපන්නා (සී. ස්‍යා.)] ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධාති පුථුජ්ජනා, පුථු පඤ්චහි නීවරණෙහි ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්නා පටිකුජ්ජිතාති පුථුජ්ජනා. **හීනමාහු පුථුජ්ජනන්ති.** පුථුජ්ජනං හීනං නිහීනං ඔමකං ලාමකං ඡතුක්කං පරිත්තන්ති එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – හීනමාහු පුථුජ්ජනං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එකො පුබ්බෙ චරිත්වාන, මෙථුනං යො නිසෙවති;
යානං භන්තංව තං ලොකෙ, හීනමාහු පුථුජ්ජන’’න්ති.

52.

යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ, හායතෙ වාපි තස්ස සා;
එතම්පි දිස්වා සික්ඛෙථ, මෙථුනං විප්පහාතවෙ.

යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ, හායතෙ වාපි තස්ස සාති. කතමො යසො? ඉධෙකච්චො පුබ්බෙ සමණභාවෙ සක්කතො හොති ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං – අයං යසො. කතමා කිත්ති? ඉධෙකච්චො පුබ්බෙ සමණභාවෙ කිත්තිවණ්ණගතො හොති පණ්ඩිතො වියත්තො මෙධාවී බහුස්සුතො චිත්තකථී කල්‍යාණපටිභානො – සුත්තන්තිකොති වා විනයධරොති වා ධම්මකථිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකූලිකොති වා තෙචීවරිකොති වා සපදානචාරිකොති වා ඛලුපච්ඡාභත්තිකොති වා නෙසජ්ජිකොති වා යථාසන්ථතිකොති වා පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා තතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා, අයං කිත්තීති – යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ.

හායතෙ වාපි තස්ස සාති. තස්ස අපරෙන සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තස්ස සො ච යසො සා ච කිත්ති හායති පරිහායති පරිධංසති පරිපතති අන්තරධායති විප්පලුජ්ජතීති – යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ හායතෙ වාපි තස්ස සා.

එතම්පි දිස්වා සික්ඛෙථ මෙථුනං විප්පහාතවෙති. එතන්ති පුබ්බෙ සමණභාවෙ යසො කිත්ති ච, අපරභාගෙ බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තස්ස අයසො ච අකිත්ති ච; එතං සම්පත්තිං විපත්තිං. **දිස්වාති** පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – එතම්පි දිස්වා. **සික්ඛෙථාති** තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. කතමා අධිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. ඛුද්දකො සීලක්ඛන්ධො, මහන්තො සීලක්ඛන්ධො. සීලං පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මුඛං පමුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – අයං අධිසීලසික්ඛා.

කතමා අධිචිත්තසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති...පෙ.... දුතියං ඣානං... තතියං ඣානං... චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං අධිචිත්තසික්ඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මා දුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. සො ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති, ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති – අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. **මෙථුනධම්මො** නාම යො සො අසද්ධම්මො...පෙ.... තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො.

එතම්පි දිස්වා සික්ඛෙථ, මෙථුනං විප්පහාතවෙති. මෙථුනධම්මස්ස පහානාය වූපසමාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියා අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය, ජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පස්සන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පච්චවෙක්ඛන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං අධිට්ඨහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්ඛෙය්‍ය, වීරියං පග්ගණ්හන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සතිං උපට්ඨපෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං සමාදහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පඤ්ඤාය පජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පහාතබ්බං පජහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, භාවෙතබ්බං භාවෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං

සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – එතම්පි දිස්වා සික්ඛෙථ, මෙථුනං විප්පහාතවෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යසො කිත්ති ච යා පුබ්බෙ, හායතෙ වාපි තස්ස සා;
එතම්පි දිස්වා සික්ඛෙථ, මෙථුනං විප්පහාතවෙ’’ති.

53.

සඞ්කප්පෙහි පරෙතො සො, කපණො විය ඣායති;
සුත්වා පරෙසං නිග්ඝොසං, මඞ්කු හොති තථාවිධො.

සඞ්කප්පෙහි පරෙතො සො, කපණො විය ඣායතීති. කාමසඞ්කප්පෙන බ්‍යාපාදසඞ්කප්පෙන විහිංසාසඞ්කප්පෙන දිට්ඨිසඞ්කප්පෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො පිහිතො කපණො විය මන්දො විය මොමූහො විය ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති [අවජ්ඣායති (ස්‍යා.)]. යථා උලූකො රුක්ඛසාඛායං මූසිකං මගයමානො ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා කොත්ථු නදීතීරෙ මච්ඡෙ මගයමානො ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා බිළාරො සන්ධිසමලසඞ්කටීරෙ මූසිකං මගයමානො ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති, යථා ගද්‍රභො වහච්ඡින්නො සන්ධිසමලසඞ්කටීරෙ ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායති; එවමෙවං සො විබ්භන්තකො කාමසඞ්කප්පෙන බ්‍යාපාදසඞ්කප්පෙන විහිංසාසඞ්කප්පෙන දිට්ඨිසඞ්කප්පෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො පිහිතො කපණො විය මන්දො විය මොමූහො විය ඣායති පජ්ඣායති නිජ්ඣායති අපජ්ඣායතීති – සඞ්කප්පෙහි පරෙතො සො කපණො විය ඣායති.

සුත්වා පරෙසං නිග්ඝොසං, මඞ්කු හොති තථාවිධොති. **පරෙස**න්ති උපජ්ඣායා වා ආචරියා වා සමානුපජ්ඣායකා වා සමානාචරියකා වා මිත්තා වා සන්දිට්ඨා වා සම්භත්තා වා සහායා වා චොදෙන්ති – ‘‘තස්ස තෙ, ආවුසො, අලාභා, තස්ස තෙ දුල්ලද්ධං, යං ත්වං එවරූපං උළාරං සත්ථාරං ලභිත්වා එවං ස්වාක්ඛාතෙ ධම්මවිනයෙ පබ්බජිත්වා එවරූපං අරියගණං ලභිත්වා හීනස්ස මෙථුනධම්මස්ස කාරණා බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තොසි. සද්ධාපි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, හිරීපි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, ඔත්තප්පම්පි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, වීරියම්පි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, සතිපි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසු, පඤ්ඤාපි නාම තෙ නාහොසි කුසලෙසු ධම්මෙසූ’’ති. තෙසං වචනං බ්‍යප්පථං දෙසනං අනුසාසනං අනුසිට්ඨිං සුත්වා සුණිත්වා උග්ගහෙත්වා උපධාරයිත්වා උපලක්ඛයිත්වා මඞ්කු හොති, පීළිතො ඝට්ටිතො බ්‍යාධිතො දොමනස්සිතො හොති. **තථාවිධො**ති තථාවිධො තාදිසො තස්සණ්ඨිතො තප්පකාරො

තප්පටිභාගො. යො සො විබ්භන්තකොති – සුත්වා පරෙසං නිග්ඝොසං මඞ්කු හොති තථාවිධො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සඞ්කප්පෙහි පරෙතො සො, කපණො විය ඣායති;
සුත්වා පරෙසං නිග්ඝොසං, මඞ්කු හොති තථාවිධො’’ති.

54.

අථ සත්ථානි කුරුතෙ, පරවාදෙහි චොදිතො;
එස ඛ්වස්ස මහාගෙධො, මොසවජ්ජං පගාහති [සංගාහති (ක.)] **.**

අථ සත්ථානි කුරුතෙ, පරවාදෙහි චොදිතොති. අථාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. **සත්ථානීති** තීණි සත්ථානි – කායසත්ථං, වචීසත්ථං, මනොසත්ථං. තිවිධං කායදුච්චරිතං කායසත්ථං, චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං වචීසත්ථං, තිවිධං මනොදුච්චරිතං මනොසත්ථං. **පරවාදෙහි චොදිතොති.** උපජ්ඣායෙහි වා ආචරියෙහි වා සමානුපජ්ඣායකෙහි වා සමානාචරියකෙහි වා මිත්තෙහි වා සන්දිට්ඨෙහි වා සම්භත්තෙහි වා සහායෙහි වා චොදිතො සම්පජානමුසා භාසති. ‘‘අභිරතො අහං, භන්තෙ, අහොසිං පබ්බජ්ජාය. මාතා මෙ පොසෙතබ්බා, තෙනම්හි විබ්භන්තො’’ති භණති. ‘‘පිතා මෙ පොසෙතබ්බො, තෙනම්හි විබ්භන්තො’’ති භණති. ‘‘භාතා මෙ පොසෙතබ්බො... භගිනී මෙ පොසෙතබ්බා... පුත්තො මෙ පොසෙතබ්බො... ධීතා මෙ පොසෙතබ්බා... මිත්තා මෙ පොසෙතබ්බා... අමච්චා මෙ පොසෙතබ්බා... ඤාතකා මෙ පොසෙතබ්බා... සාලොහිතා මෙ පොසෙතබ්බා, තෙනම්හි විබ්භන්තො’’ති භණති. වචීසත්ථං කරොති සඞ්කරොති ජනෙති සඤ්ජනෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙතීති – අථ සත්ථානි කුරුතෙ, පරවාදෙහි චොදිතො.

එස ඛ්වස්ස මහාගෙධොති. එසො තස්ස මහාගෙධො මහාවනං මහාගහනං මහාකන්තාරො මහාවිසමො මහාකුටිලො මහාපඞ්කො මහාපලිපො මහාපලිබොධො මහාබන්ධනං, යදිදං සම්පජානමුසාවාදොති – එස ඛ්වස්ස මහාගෙධො.

මොසවජ්ජං පගාහතීති. මොසවජ්ජං වුච්චති මුසාවාදො. ඉධෙකච්චො සභග්ගතො වා පරිසග්ගතො වා ඤාතිමජ්ඣගතො වා පූගමජ්ඣගතො වා රාජකුලමජ්ඣගතො වා අභිනීතො සක්ඛිපුට්ඨො – ‘‘එහම්භො පුරිස, යං ජානාසි තං වදෙහී’’ති, සො අජානං වා ආහ – ‘‘ජානාමී’’ති, ‘‘ජානං’’ වා ආහ – ‘‘න ජානාමී’’ති, අපස්සං වා ආහ – ‘‘පස්සාමී’’ති, පස්සං වා ආහ – ‘‘න පස්සාමී’’ති. ඉති අත්තහෙතු වා පරහෙතු වා ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු වා සම්පජානමුසා භාසති – ඉදං වුච්චති මොසවජ්ජං.

අපි ච තීහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. පුබ්බෙවස්ස හොති – ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති, භණන්තස්ස හොති – ‘‘මුසා භණාමී’’ති, භණිතස්ස හොති – ‘‘මුසා මයා භණිත’’න්ති. ඉමෙහි තීහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. අපි ච චතූහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. පුබ්බෙවස්ස හොති – ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති, භණන්තස්ස හොති – ‘‘මුසා භණාමී’’ති, භණිතස්ස හොති – ‘‘මුසා මයා භණිත’’න්ති, විනිධාය දිට්ඨිං. ඉමෙහි චතූහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. අපි ච පඤ්චහාකාරෙහි... ඡහාකාරෙහි... සත්තහාකාරෙහි... අට්ඨහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. පුබ්බෙවස්ස හොති – ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති, භණන්තස්ස හොති – ‘‘මුසා භණාමී’’ති, භණිතස්ස හොති – ‘‘මුසා මයා භණිත’’න්ති, විනිධාය දිට්ඨිං, විනිධාය ඛන්තිං, විනිධාය රුචිං, විනිධාය සඤ්ඤං, විනිධාය භාවං. ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. **මොසවජ්ජං පගාහතී**ති. මොසවජ්ජං පගාහති ඔගාහති අජ්ඣොගාහති පවිසතීති – මොසවජ්ජං පගාහති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අථ සත්ථානි කුරුතෙ, පරවාදෙහි චොදිතො;
එස ඛ්වස්ස මහාගෙධො, මොසවජ්ජං පගාහතී’’ති.

55.

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො, එකච්චරියං [එකචරියං (සී. ස්‍යා.)] **අධිට්ඨිතො;**
ස චාපි මෙථුනෙ යුත්තො, මන්දොව පරිකිස්සති.

පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතොති. ඉධෙකච්චො පුබ්බෙ සමණභාවෙ කිත්තිවණ්ණගතො හොති – ‘‘පණ්ඩිතො වියත්තො මෙධාවී බහුස්සුතො චිත්තකථී කල්‍යාණපටිභානො සුත්තන්තිකොති වා විනයධරොති වා ධම්මකථිකොති වා...පෙ.... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී’’ති වා. එවං ඤාතො හොති පඤ්ඤාතො සමඤ්ඤාතො හොතීති – පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො.

එකච්චරියං අධිට්ඨිතොති. ද්වීහි කාරණෙහි එකච්චරියං අධිට්ඨිතො – පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන වා ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන වා. කථං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකච්චරියං අධිට්ඨිතො? සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා...පෙ.... එවං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකච්චරියං අධිට්ඨිතො. කථං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකච්චරියං අධිට්ඨිතො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි...පෙ.... එවං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකච්චරියං අධිට්ඨිතොති – එකච්චරියං අධිට්ඨිතො.

ස චාපි මෙථුනෙ යුත්තොති. මෙථුනධම්මො නාම යො සො අසද්ධම්මො ගාමධම්මො...පෙ.... තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. **ස**

චාපි මෙථුනෙ යුත්තොති. සො අපරෙන සමයෙන බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තිත්වා මෙථුනධම්මෙ යුත්තො [යුත්තො සංයුත්තො (සී.)] පයුත්තො ආයුත්තො සමායුත්තොති – ස චාපි මෙථුනෙ යුත්තො.

මන්දොව පරිකිස්සතීති. කපණො විය මන්දො විය මොමූහො විය කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සති. පාණම්පි හනති, අදින්නම්පි ආදියති, සන්ධිම්පි ඡින්දති, නිල්ලොපම්පි හරති, එකාගාරිකම්පි කරොති, පරිපන්ථෙපි තිට්ඨති, පරදාරම්පි ගච්ඡති, මුසාපි භණති. එවම්පි කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සති. තමෙනං රාජානො ගහෙත්වා විවිධා කම්මකාරණා කාරෙන්ති – කසාහිපි තාළෙන්ති, වෙත්තෙහිපි තාළෙන්ති, අද්ධදණ්ඩකෙහිපි තාළෙන්ති, හත්ථම්පි ඡින්දන්ති, පාදම්පි ඡින්දන්ති, හත්ථපාදම්පි ඡින්දන්ති, කණ්ණම්පි ඡින්දන්ති, නාසම්පි ඡින්දන්ති, කණ්ණනාසම්පි ඡින්දන්ති, බිලඞ්ගථාලිකම්පි කරොන්ති, සඞ්ඛමුණ්ඩිකම්පි කරොන්ති, රාහුමුඛම්පි කරොන්ති, ජොතිමාලිකම්පි කරොන්ති, හත්ථපජ්ජොතිකම්පි කරොන්ති, එරකවත්තිකම්පි කරොන්ති, චීරකවාසිකම්පි කරොන්ති, එණෙය්‍යකම්පි කරොන්ති, බළිසමංසිකම්පි කරොන්ති, කහාපණිකම්පි කරොන්ති, ඛාරාපතච්ඡිකම්පි [ඛාරාපටිච්ඡකම්පි (ක.)] කරොන්ති, පලිඝපරිවත්තිකම්පි කරොන්ති, පලාලපීඨකම්පි කරොන්ති, තත්තෙනපි තෙලෙන ඔසිඤ්චන්ති, සුනඛෙහිපි ඛාදාපෙන්ති, ජීවන්තම්පි සූලෙ උත්තාසෙන්ති, අසිනාපි සීසං ඡින්දන්ති. එවම්පි කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සති.

අථ වා කාමතණ්හාය අභිභූතො පරියාදින්නචිත්තො භොගෙ පරියෙසන්තො නාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දති, සීතස්ස පුරක්ඛතො උණ්හස්ස පුරක්ඛතො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙහි පීළියමානො ඛුප්පිපාසාය මිය්‍යමානො තිගුම්බං ගච්ඡති, තක්කොලං ගච්ඡති, තක්කසීලං ගච්ඡති, කාලමුඛං ගච්ඡති, පුරපූරං ගච්ඡති, වෙසුඞ්ගං ගච්ඡති, වෙරාපථං ගච්ඡති, ජවං ගච්ඡති, තාමලිං [කමලිං (ස්‍යා.), තංමලිං (ක.)] ගච්ඡති, වඞ්ගං ගච්ඡති, එළබන්ධනං ගච්ඡති, සුවණ්ණකූටං ගච්ඡති, සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡති, තම්බපාණිං ගච්ඡති, සුප්පාදකං ගච්ඡති, භාරුකච්ඡං ගච්ඡති, සුරට්ඨං ගච්ඡති, භඞ්ගලොකං ගච්ඡති, භඞ්ගණං ගච්ඡති, සරමතං ගණං ගච්ඡති, යොනං ගච්ඡති, පරමයොනං [පීනං (ස්‍යා.)] ගච්ඡති, විනකං [නවකං (සී.)] ගච්ඡති, මූලපදං ගච්ඡති, මරුකන්තාරං ගච්ඡති, ජණ්ණුපථං ගච්ඡති, අජපථං ගච්ඡති, මෙණ්ඩපථං ගච්ඡති, සඞ්කුපථං ගච්ඡති, ඡත්තපථං ගච්ඡති, වංසපථං ගච්ඡති, සකුණපථං ගච්ඡති, මූසිකපථං ගච්ඡති, දරිපථං ගච්ඡති, වෙත්තාචාරං ගච්ඡති. එවම්පි කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සති.

ගවෙසන්තො න වින්දති, අලාභමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එවම්පි කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සති.

ගවෙසන්තො වින්දති, ලද්ධාපි ආරක්ඛමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති – ‘‘කින්ති මෙ භොගෙ නෙව රාජානො හරෙය්‍යුං, න චොරා හරෙය්‍යුං, න අග්ගි දහෙය්‍යුං, න උදකං වහෙය්‍ය, න අප්පියා දායාදා හරෙය්‍යු’’න්ති. තස්ස එවං ආරක්ඛතො ගොපයතො තෙ භොගා විප්පලුජ්ජන්ති. සො විප්පයොගමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එවම්පි කිස්සති පරිකිස්සති පරිකිලිස්සතීති – ස චාපි මෙථුනෙ යුත්තො, මන්දොව පරිකිස්සති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පණ්ඩිතොති සමඤ්ඤාතො, එකචරියං අධිට්ඨිතො;
ස චාපි මෙථුනෙ යුත්තො, මන්දොව පරිකිස්සතී’’ති.

56.

එතමාදීනවං ඤත්වා, මුනිං පුබ්බාපරෙ ඉධ;
එකචරියං දළ්හං කයිරා, න නිසෙවෙථ මෙථුනං.

එතමාදීනවං ඤත්වා, මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධාති. එතන්ති පුබ්බෙ සමණභාවෙ යසො ච කිත්ති ච, අපරභාගෙ බුද්ධං ධම්මං සඞ්ඝං සික්ඛං පච්චක්ඛාය හීනායාවත්තස්ස අයසො ච අකිත්ති ච; එතං සම්පත්තිං විපත්තිඤ්ච. **ඤත්වාති** ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **මුනීති.** **මොනං** වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ.… සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **ඉධාති** ඉමිස්සා දිට්ඨියා ඉමිස්සා ඛන්තියා ඉමිස්සා රුචියා ඉමස්මිං ආදායෙ ඉමස්මිං ධම්මෙ ඉමස්මිං විනයෙ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ ඉමස්මිං පාවචනෙ ඉමස්මිං බ්‍රහ්මචරියෙ ඉමස්මිං සත්ථුසාසනෙ ඉමස්මිං අත්තභාවෙ ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙති – එතමාදීනවං ඤත්වා මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධ.

එකචරියං දළ්හං කයිරාති. ද්වීහි කාරණෙහි එකචරියං දළ්හං කරෙය්‍ය – පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන වා ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන වා. කථං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකචරියං දළ්හං කරෙය්‍ය? සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා පුත්තදාරපලිබොධං ඡින්දිත්වා ඤාතිපලිබොධං ඡින්දිත්වා මිත්තාමච්චපලිබොධං ඡින්දිත්වා සන්නිධිපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය. එවං පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකචරියං දළ්හං කරෙය්‍ය.

කථං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකචරියං දළ්හං කරෙය්‍ය? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවෙය්‍ය අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි

මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි. සො එකො ගච්ඡෙය්‍ය, එකො තිට්ඨෙය්‍ය, එකො නිසීදෙය්‍ය, එකො සෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසෙය්‍ය, එකො පටික්කමෙය්‍ය, එකො රහො නිසීදෙය්‍ය, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨෙය්‍ය, එකො චරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය. එවං ගණාවවස්සග්ගට්ඨෙන එකච්චරියං දළ්හං කරෙය්‍යාති – එකච්චරියං දළ්හං කරෙය්‍ය, ථිරං කරෙය්‍ය, දළ්හං සමාදානො අස්ස, අවට්ඨිතසමාදානො අස්ස කුසලෙසු ධම්මෙසූති – එකච්චරියං දළ්හං කයිරා.

න නිසෙවෙථ මෙථුනන්ති. මෙථුනධම්මො නාම යො සො අසද්ධම්මො ගාමධම්මො…පෙ…. තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. මෙථුනධම්මං න සෙවෙය්‍ය න නිසෙවෙය්‍ය න සංසෙවෙය්‍ය න පටිසෙවෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න සමාචරෙය්‍ය න සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – න නිසෙවෙථ මෙථුනං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධ;
එකච්චරියං දළ්හං කයිරා, න නිසෙවෙථ මෙථුන’’න්ති.

57.

විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථ, එතං අරියානමුත්තමං;
න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථ, ස වෙ නිබ්බානසන්තිකෙ.

විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථාති. විවෙකොති තයො විවෙකා – කායවිවෙකො, චිත්තවිවෙකො, උපධිවිවෙකො. කතමො කායවිවෙකො…පෙ…. අයං උපධිවිවෙකො. කායවිවෙකො ච විවෙකට්ඨකායානං නෙක්ඛම්මාභිරතානං. චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානප්පත්තානං. උපධිවිවෙකො ච නිරුපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතානං. **සික්ඛාති** තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා…පෙ…. අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. **විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථාති** විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථ.

එතං අරියානමුත්තමන්ති. අරියා වුච්චන්ති බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච පච්චෙකබුද්ධා ච. අරියානං එතං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං යදිදං විවෙකචරියාති – එතං අරියානමුත්තමං.

න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථාති. කායවිවෙකචරියාය උන්නතිං න කරෙය්‍ය, උන්නමං න කරෙය්‍ය, මානං න කරෙය්‍ය, ථාමං න කරෙය්‍ය, ථම්භං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන ථද්ධො අස්ස පත්ථද්ධො පග්ගහිතසිරොති – තෙන සෙට්ඨො න මඤ්ඤෙථ.

ස වෙ නිබ්බානසන්තිකෙති. සො නිබ්බානස්ස සන්තිකෙ සාමන්තා ආසන්නෙ අවිදූරෙ උපකට්ඨෙති – ස වෙ නිබ්බානසන්තිකෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙථ, එතං අරියානමුත්තමං;
න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙථ, ස වෙ නිබ්බානසන්තිකෙ’’ති.

58.

රිත්තස්ස මුනිනො චරතො, කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො;
ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති, කාමෙසු ගධිතා පජා.

රිත්තස්ස මුනිනො චරතොති. රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පවිවිත්තස්ස, කායදුච්චරිතෙන රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පවිවිත්තස්ස. වචීදුච්චරිතෙන…පෙ…. මනොදුච්චරිතෙන… රාගෙන… දොසෙන… මොහෙන… කොධෙන… උපනාහෙන… මක්ඛෙන… පළාසෙන… ඉස්සාය… මච්ඡරියෙන… මායාය… සාඨෙය්‍යෙන… ථම්භෙන… සාරම්භෙන… මානෙන… අතිමානෙන… මදෙන… පමාදෙන… සබ්බකිලෙසෙහි… සබ්බදුච්චරිතෙහි… සබ්බදරථෙහි… සබ්බපරිළාහෙහි… සබ්බසන්තාපෙහි… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි රිත්තස්ස විවිත්තස්ස පවිවිත්තස්ස. **මුනිනොති.** මොනං වුච්චති ඤාණං…පෙ…. සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **චරතොති** චරතො විහරතො ඉරියතො වත්තතො පාලයතො යපයතො යාපයතොති – රිත්තස්ස මුනිනො චරතො.

කාමෙසු අනපෙක්ඛිනොති. කාමාති උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. වත්ථුකාමෙ පරිජානිත්වා කිලෙසකාමෙ පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා කාමෙසු අනපෙක්ඛමානො චත්තකාමො වන්තකාමො මුත්තකාමො පහීනකාමො පටිනිස්සට්ඨකාමො, වීතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො [සීතීභූතො (සී.)] සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො.

ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති, කාමෙසු ගධිතා පජාති. පජාති සත්තාධිවචනං පජා කාමෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා. තෙ කාමොඝං තිණ්ණස්ස භවොඝං තිණ්ණස්ස දිට්ඨොඝං තිණ්ණස්ස අවිජ්ජොඝං තිණ්ණස්ස සබ්බසඞ්ඛාරපථං තිණ්ණස්ස උත්තිණ්ණස්ස නිත්තිණ්ණස්ස අතික්කන්තස්ස සමතික්කන්තස්ස වීතිවත්තස්ස පාරං ගතස්ස පාරං පත්තස්ස අන්තං ගතස්ස අන්තං පත්තස්ස කොටිං ගතස්ස කොටිං පත්තස්ස පරියන්තං ගතස්ස පරියන්තං පත්තස්ස

වොසානං ගතස්ස වොසානං පත්තස්ස තාණං ගතස්ස තාණං පත්තස්ස ලෙණං ගතස්ස ලෙණං පත්තස්ස සරණං ගතස්ස සරණං පත්තස්ස අභයං ගතස්ස අභයං පත්තස්ස අච්චුතං ගතස්ස අච්චුතං පත්තස්ස අමතං ගතස්ස අමතං පත්තස්ස නිබ්බානං ගතස්ස නිබ්බානං පත්තස්ස ඉච්ඡන්ති සාදියන්ති පත්ථයන්ති පිහයන්ති අභිජප්පන්ති. යථා ඉණායිකා ආනණ්‍යං [ආණණ්‍යං (අට්ඨ.)] පත්ථෙන්ති පිහයන්ති, යථා ආබාධිකා ආරොග්‍යං පත්ථෙන්ති පිහයන්ති, යථා බන්ධනබද්ධා බන්ධනමොක්ඛං පත්ථෙන්ති පිහයන්ති, යථා දාසා භුජිස්සං පත්ථෙන්ති පිහයන්ති, යථා කන්තාරද්ධානපක්ඛන්දා [කන්තාරද්ධානපක්ඛන්තා (සී.), කන්තාරද්ධානපක්ඛන්නා (ස්‍යා.)] ඛෙමන්තභූමිං පත්ථෙන්ති පිහයන්ති; එවමෙවං පජා කාමෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා තෙ කාමොඝං තිණ්ණස්ස භවොඝං තිණ්ණස්ස...පෙ.... නිබ්බානං ගතස්ස නිබ්බානං පත්තස්ස ඉච්ඡන්ති සාදියන්ති පත්ථයන්ති පිහයන්ති අභිජප්පන්තීති – ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති, කාමෙසු ගධිතා පජා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘රිත්තස්ස මුනිනො චරතො, කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො;
ඔඝතිණ්ණස්ස පිහයන්ති, කාමෙසු ගධිතා පජා’’ති.

තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තනිද්දෙසො සත්තමො.

8. පසූරසුත්තනිද්දෙසො

අථ පසූරසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

59.

ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති, නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු;
යං නිස්සිතා තත්ථ සුභං වදානා, පච්චෙකසච්චෙසු පුථූ නිවිට්ඨා.

ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්තීති. ඉධෙව සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො ... අන්තවා ලොකො... අනන්තවා ලොකො... තං ජීවං තං සරීරං... අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං... හොති තථාගතො පරං මරණා... න හොති තථාගතො පරං මරණා... හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති.

නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහූති. අත්තනො සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ඨපෙත්වා සබ්බෙ පරවාදෙ ඛිපන්ති උක්ඛිපන්ති පරික්ඛිපන්ති. ''සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤූ, ධම්මො න ස්වාක්ඛාතො, ගණො න සුප්පටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤත්තා, මග්ගො න නිය්‍යානිකො, නත්ථෙත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, න තත්ථ සුජ්ඣන්ති වා විසුජ්ඣන්ති වා පරිසුජ්ඣන්ති වා මුච්චන්ති වා විමුච්චන්ති වා පරිමුච්චන්ති වා, හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තා''ති – එවමාහංසු එවං වදන්ති එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු.

යං නිස්සිතා තත්ථ සුභං වදානාති. යං නිස්සිතාති යං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතා ආනිස්සිතා [පතිට්ඨිතා (සී.), සන්නිස්සිතා (ස්‍යා.)] අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා. **තත්ථාති** සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා. **සුභං වදානාති** සුභවාදා සොභනවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා [ධීරවාදා (ස්‍යා.)] ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – යං නිස්සිතා තත්ථ සුභං වදානා.

පච්චෙකසච්චෙසු පුථූ නිවිට්ඨාති. පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණා පුථූ පච්චෙකසච්චෙසු නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා. ''සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා. ''අසස්සතො ලොකො…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – පච්චෙකසච්චෙසු පුථූ නිවිට්ඨා.

තෙනාහ භගවා –

''ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති, නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු;
යං නිස්සිතා තත්ථ සුභං වදානා, පච්චෙකසච්චෙසු පුථූ නිවිට්ඨා''ති.

60.

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්හ, බාලං දහන්තී මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං;
වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජං, පසංසකාමා කුසලාවදානා.

තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්හාති. තෙ වාදකාමාති තෙ වාදකාමා වාදත්ථිකා වාදාධිප්පායා වාදපුරෙක්ඛාරා වාදපරියෙසනං චරන්තා. **පරිසං විගය්හාති** ඛත්තියපරිසං බ්‍රාහ්මණපරිසං ගහපතිපරිසං සමණපරිසං විගය්හ ඔගය්හ අජ්ඣොගාහෙත්වා පවිසිත්වාති – තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්හ.

බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති. **මිථූති** ද්වෙ ජනා ද්වෙ කලහකාරකා ද්වෙ භණ්ඩනකාරකා ද්වෙ භස්සකාරකා ද්වෙ විවාදකාරකා ද්වෙ අධිකරණකාරකා ද්වෙ වාදිනො ද්වෙ සල්ලාපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලතො හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො දහන්ති පස්සන්ති දක්ඛන්ති ඔලොකෙන්ති නිජ්ඣායන්ති උපපරික්ඛන්තීති – බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං.

වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජන්ති. අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතා ආනිස්සිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා. **කථොජ්ජං** වුච්චති කලහො භණ්ඩනං විග්ගහො විවාදො මෙධගං. අථ වා **කථොජ්ජන්ති** අනොජවන්තී නිසාකථා කථොජ්ජං වදන්ති, කලහං වදන්ති, භණ්ඩනං වදන්ති, විග්ගහං වදන්ති, විවාදං වදන්ති, මෙධගං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජං.

පසංසකාමා කුසලාවදානාති. **පසංසකාමාති** පසංසකාමා පසංසත්ථිකා පසංසාධිප්පායා පසංසපුරෙක්ඛාරා පසංසපරියෙසනං චරන්තා. **කුසලාවදානාති** කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – පසංසකාමා කුසලාවදානා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තෙ වාදකාමා පරිසං විගය්හ, බාලං දහන්ති මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං;
වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජං, පසංසකාමා කුසලාවදානා’’ති.

61.

යුත්තො කථායං පරිසාය මජ්ඣෙ, පසංසමිච්ඡං විනිඝාති හොති;
අපාහතස්මිං පන මඞ්කු හොති, නින්දාය සො කුප්පති රන්ධමෙසී.

යුත්තො කථායං පරිසාය මජ්ඣෙති. ඛත්තියපරිසාය වා බ්‍රාහ්මණපරිසාය වා ගහපතිපරිසාය වා සමණපරිසාය වා මජ්ඣෙ අත්තනො කථායං යුත්තො පයුත්තො ආයුත්තො සමායුත්තො සම්පයුත්තො කථෙතුන්ති – යුත්තො කථායං පරිසාය මජ්ඣෙ.

පසංසමිච්ඡං විනිඝාති හොතීති. **පසංසමිච්ඡන්ති** පසංසං ථොමනං කිත්තිං වණ්ණහාරියං ඉච්ඡන්තො සාදියන්තො පත්ථයන්තො පිහයන්තො අභිජප්පන්තො. **විනිඝාති හොතීති** පුබ්බෙව සල්ලාපා කථංකථී විනිඝාතී හොති. ‘‘ජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති, පරාජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති, කථං නිග්ගහං කරිස්සාමි, කථං පටිකම්මං කරිස්සාමි, කථං විසෙසං කරිස්සාමි, කථං පටිවිසෙසං කරිස්සාමි, කථං ආවෙඨියං [ආවෙධියං (ස්‍යා.)] කරිස්සාමි,

කථං නිබ්බෙඨියං [නිබ්බෙධියං (සයා. ක.)] කරිස්සාමි, කථං ඡෙදං කරිස්සාමි, කථං මණ්ඩලං කරිස්සාමී''ති, එවං පුබ්බෙව සල්ලාපා කථංකථී විනිඝාති හොතීති – පසංසමිච්ඡං විනිඝාති හොති.

අපාහතස්මිං පන මඞ්කු හොතීති. යෙ තෙ පඤ්හවීමංසකා පරිසා පාරිසජ්ජා පාසාරිකා [පාසනිකා (සයා.)], තෙ අපහරන්ති. ''අත්ථාපගතං භණිත''න්ති අත්ථතො අපහරන්ති, ''බ්‍යඤ්ජනාපගතං භණිත''න්ති බ්‍යඤ්ජනතො අපහරන්ති, ''අත්ථබ්‍යඤ්ජනාපගතං භණිත''න්ති අත්ථබ්‍යඤ්ජනතො අපහරන්ති, ''අත්ථො තෙ දුන්නීතො, බ්‍යඤ්ජනං තෙ දුරොපිතං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනං තෙ දුන්නීතං දුරොපිතං, නිග්ගහො තෙ අකතො, පටිකම්මං තෙ දුක්කටං, විසෙසො තෙ අකතො, පටිවිසෙසො තෙ දුක්කටො, ආවෙඨියා තෙ අකතා, නිබ්බෙඨියා තෙ දුක්කටා, ඡෙදො තෙ අකතො, මණ්ඩලං තෙ දුක්කටං විසමකථං දුක්කථිතං දුබ්භණිතං දුල්ලපිතං දුරුත්තං දුබ්භාසිත''න්ති අපහරන්ති. **අපාහතස්මිං පන මඞ්කු හොතීති**. අපාහතස්මිං මඞ්කු හොති පීළිතො ඝට්ටිතො බ්‍යාධිතො දොමනස්සිතො හොතීති – අපාහතස්මිං පන මඞ්කු හොති.

නින්දාය සො කුප්පති රන්ධමෙසීති. නින්දාය ගරහාය අකිත්තියා අවණ්ණහාරිකාය කුප්පති බ්‍යාපජ්ජති පතිට්ඨීයති, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොතීති – නින්දාය සො කුප්පති. **රන්ධමෙසීති** විරන්ධමෙසී අපරද්ධමෙසී ඛලිතමෙසී ගළිතමෙසී විවරමෙසීති – නින්දාය සො කුප්පති රන්ධමෙසී.

තෙනාහ භගවා –

''යුත්තො කථායං පරිසාය මජ්ඣෙ, පසංසමිච්ඡං විනිඝාති හොති;
අපාහතස්මිං පන මඞ්කු හොති, නින්දාය සො කුප්පති රන්ධමෙසී''ති.

62.

යමස්ස වාදං පරිහීනමාහු, අපාහතං පඤ්හවිමංසකාසෙ [පඤ්හවිමංසකා යෙ (සයා.)] ;
පරිදෙවති සොචති හීනවාදො, උපච්චගා මන්ති අනුත්ථුනාති.

යමස්ස වාදං පරිහීනමාහූති යං තස්ස වාදං හීනං නිහීනං පරිහීනං පරිහාපිතං න පරිපූරිතං, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – යමස්ස වාදං පරිහීනමාහු.

අපාහතං පඤ්හවිමංසකාසෙති. යෙ තෙ පඤ්හවීමංසකා පරිසා පාරිසජ්ජා පාසාරිකා, තෙ අපහරන්ති. ''අත්ථාපගතං භණිත''න්ති අත්ථතො අපහරන්ති, ''බ්‍යඤ්ජනාපගතං භණිත''න්ති බ්‍යඤ්ජනතො අපහරන්ති,

‘‘අත්ථබ්‍යඤ්ජනාපගතං භණිත’’න්ති අත්ථබ්‍යඤ්ජනතො අපහරන්ති, ‘‘අත්ථො තෙ දුන්නීතො, බ්‍යඤ්ජනං තෙ දුරොපිතං, අත්ථබ්‍යඤ්ජනං තෙ දුන්නීතං දුරොපිතං, නිග්ගහො තෙ අකතො, පටිකම්මං තෙ දුක්කටං, විසෙසො තෙ අකතො, පටිවිසෙසො තෙ දුක්කටො, ආවෙඨියා තෙ අකතා, නිබ්බෙඨියා තෙ දුක්කටා, ඡෙදො තෙ අකතො, මණ්ඩලං තෙ දුක්කටං විසමකථං දුක්කථිතං දුබ්භණිතං දුල්ලපිතං දුරුත්තං දුබ්භාසිත’’න්ති, අපහරන්තීති – අපාහතං පඤ්හවිමංසකාසෙ.

පරිදෙවති සොචති හීනවාදොති. පරිදෙවතීති ‘‘අඤ්ඤං මයා ආවජ්ජිතං අඤ්ඤං චින්තිතං අඤ්ඤං උපධාරිතං, අඤ්ඤං උපලක්ඛිතං සො මහාපක්ඛො මහාපරිසො මහාපරිවාරො; පරිසා චායං වග්ගා, න සමග්ගා; සමග්ගාය පරිසාය හෙතු කථාසල්ලාපො පුන භඤ්ජිස්සාමී’’ති, යා එවරූපා [යො එවරූපො (සයා.)] වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පායනා ලාලප්පායිතත්තන්ති – පරිදෙවති. **සොචතීති** ‘‘තස්ස ජයො’’ති සොචති ‘‘මය්හං පරාජයො’’ති සොචති, ‘‘තස්ස ලාභො’’ති සොචති, ‘‘මය්හං අලාභො’’ති සොචති, ‘‘තස්ස යසො’’ති සොචති, ‘‘මය්හං අයසො’’ති සොචති, ‘‘තස්ස පසංසා’’ති සොචති, ‘‘මය්හං නින්දා’’ති සොචති, ‘‘තස්ස සුඛ’’න්ති සොචති, ‘‘මය්හං දුක්ඛ’’න්ති සොචති, ‘‘සො සක්කතො ගරුකතො මානිතො පූජිතො අපචිතො ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං, අහමස්මි අසක්කතො අගරුකතො අමානිතො අපූජිතො අනපචිතො න ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාළිං කන්දති සම්මොහං ආපජ්ජතීති – පරිදෙවති සොචති. **හීනවාදොති** හීනවාදො නිහීනවාදො පරිහීනවාදො පරිහාපිතවාදො න පරිපූරවාදොති – පරිදෙවති සොචති හීනවාදො.

උපච්චගා මන්ති අනුත්ථුනාතීති. සො මං වාදෙන වාදං අච්චගා උපච්චගා අතික්කන්තො සමතික්කන්තො වීතිවත්තොති. එවම්පි උපච්චගා මන්ති. අථ වා මං වාදෙන වාදං අභිභවිත්වා අජ්ඣොත්ථරිත්වා පරියාදියිත්වා මද්දයිත්වා චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති. එවම්පි උපච්චගා මන්ති. අනුත්ථුනා වුච්චති වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පායනා ලාලප්පායිතත්තන්ති – උපච්චගා මන්ති අනුත්ථුනාති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යමස්ස වාදං පරිහීනමාහු, අපාහතං පඤ්හවිමංසකාසෙ;
පරිදෙවති සොචති හීනවාදො, උපච්චගා මන්ති අනුත්ථුනාතී’’ති.

63.

එතෙ විවාදා සමණෙසු ජාතා, එතෙසු උග්ඝාතිනිඝාති හොති;
එතම්පි දිස්වා විරමෙ කථොජ්ජං, න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා.

එතෙ විවාදා සමණෙසු ජාතාති. සමණාති යෙ කෙචි ඉතො බහිද්ධා පරිබ්බජූපගතා පරිබ්බජසමාපන්නා. එතෙ දිට්ඨිකලහා දිට්ඨිභණ්ඩනා දිට්ඨිවිග්ගහා දිට්ඨිවිවාදා දිට්ඨිමෙධගා සමණෙසු ජාතා සඤ්ජාතා නිබ්බත්තා අභිනිබ්බත්තා පාතුභූතාති – එතෙ විවාදා සමණෙසු ජාතා.

එතෙසු උග්ඝාතිනිඝාති හොතීති. ජයපරාජයො හොති, ලාභාලාභො හොති, යසායසො හොති, නින්දාපසංසා හොති, සුඛදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨානිට්ඨං හොති, අනුනයපටිඝං හොති, උග්ඝාතිතනිග්ඝාතිතං හොති, අනුරොධවිරොධො හොති, ජයෙන චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති පරාජයෙන චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, ලාභෙන චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති අලාභෙන චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, යසෙන චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති අයසෙන චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, පසංසාය චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති නින්දාය චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, සුඛෙන චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති දුක්ඛෙන චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, සොමනස්සෙන චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති දොමනස්සෙන චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොති, උන්නතියා [උණ්ණතියා (සයා. ක.)] චිත්තං උග්ඝාතිතං හොති ඔනතියා [ඔණතියා (සයා. ක.)] චිත්තං නිග්ඝාතිතං හොතීති – එතෙසු උග්ඝාතිනිඝාති හොති.

එතම්පි දිස්වා විරමෙ කථොජ්ජන්ති. එතම්පි දිස්වාති එතං ආදීනවං දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා දිට්ඨිකලහෙසු දිට්ඨිභණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙධගෙසූති – **එතම්පි දිස්වා විරමෙ කථොජ්ජන්ති. කථොජ්ජං** වුච්චති කලහො භණ්ඩනං විග්ගහො විවාදො මෙධගං. අථ වා **කථොජ්ජන්ති** අනොජවන්තී නිසාකථා කථොජ්ජං න කරෙය්‍ය, කලහං න කරෙය්‍ය, භණ්ඩනං න කරෙය්‍ය, විග්ගහං න කරෙය්‍ය, විවාදං න කරෙය්‍ය, මෙධගං න කරෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පයුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – එතම්පි දිස්වා විරමෙ කථොජ්ජං.

න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභාති. පසංසලාභා අඤ්ඤො අත්ථො නත්ථි අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො, සම්පරායිකො වා අත්ථො, උත්තානො වා අත්ථො, ගම්භීරො වා අත්ථො, ගූළ්හො වා අත්ථො, පටිච්ඡන්නො වා අත්ථො, නෙය්‍යො වා අත්ථො, නීතො වා අත්ථො, අනවජ්ජො වා අත්ථො, නික්කිලෙසො වා අත්ථො, වොදානො වා අත්ථො, පරමත්ථො වා අත්ථො නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්තීති – න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එතෙ විවාදා සමණෙසු ජාතා, එතෙසු උග්ඝාතිනිඝාති හොති;
එතම්පි දිස්වා විරමෙ කථොජ්ජං, න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා’’ති.

64.

පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති, අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ;
සො [සො තං (සී.)] හස්සතී උන්නමතී [උණ්ණමතී (ස්‍යා. ක.)] ච තෙන, පප්පුය්‍ය තමත්ථං යථා මනො අහු.

පසංසිතො වා පන තත්ථ හොතීති. තත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා පසංසිතො ථොමිතො කිත්තිතො වණ්ණිතො හොතීති – පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති.

අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙති. ඛත්තියපරිසාය වා බ්‍රාහ්මණපරිසාය වා ගහපතිපරිසාය වා සමණපරිසාය වා මජ්ඣෙ අත්තනො වාදං අක්ඛාය ආචික්ඛිත්වා අනුවාදං අක්ඛාය ආචික්ඛිත්වා ථම්භයිත්වා බ්‍රූහයිත්වා දීපයිත්වා ජොතයිත්වා වොහරිත්වා පරිග්ගණ්හිත්වාති – අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ.

සො හස්සතී උන්නමතී ච තෙනාති. සො තෙන ජයත්ථෙන තුට්ඨො හොති හට්ඨො පහට්ඨො අත්තමනො පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. අථ වා දන්තවිදංසකං හසමානො. **සො හස්සතී උන්නමතී ච තෙනාති** සො තෙන ජයත්ථෙන උන්නතො හොති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්සාති – සො හස්සතී උන්නමතී ච තෙන.

පප්පුය්‍ය තමත්ථං යථා මනො අහූති. තං ජයත්ථං පප්පුය්‍ය පාපුණිත්වා අධිගන්ත්වා වින්දිත්වා පටිලභිත්වා. **යථා මනො අහූති** යථා මනො අහු, යථා චිත්තො අහු, යථා සඞ්කප්පො අහු, යථා විඤ්ඤාණො අහූති – පප්පුය්‍ය තමත්ථං යථා මනො අහු.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පසංසිතො වා පන තත්ථ හොති, අක්ඛාය වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ;
සො හස්සතී උන්නමතී ච තෙන, පප්පුය්‍ය තමත්ථං යථා මනො අහූ’’ති.

65.

යා උන්නතී සාස්ස විඝාතභූමි, මානාතිමානං වදතෙ පනෙසො;
එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ, න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

යා උන්නතී සාස්ස විඝාතභූමීති. යා උන්නති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්සාති – යා උන්නති. **සාස්ස විඝාතභූමීති**

සා තස්ස විඝාතභූමි උපඝාතභූමි පීළනභූමි ඝට්ටනභූමි උපද්දවභූමි උපසග්ගභූමීති – යා උන්නතී සාස්ස විඝාතභූමි.

මානාතිමානං වදතෙ පනෙසොති. සො පුග්ගලො මානඤ්ච වදති අතිමානඤ්ච වදතීති – මානාතිමානං වදතෙ පනෙසො.

එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථාති. එතං ආදීනවං දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා දිට්ඨිකලහෙසු දිට්ඨිභණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙධගෙසූති – එතම්පි දිස්වා. **න විවාදයෙථාති** න කලහං කරෙය්‍ය න භණ්ඩනං කරෙය්‍ය න විග්ගහං කරෙය්‍ය න විවාදං කරෙය්‍ය, න මෙධගං කරෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පයුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ.

න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තීති. කුසලාති යෙ තෙ ඛන්ධකුසලා ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣඞ්ගකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා දිට්ඨිකලහෙන දිට්ඨිභණ්ඩනෙන දිට්ඨිවිග්ගහෙන දිට්ඨිවිවාදෙන දිට්ඨිමෙධගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං න වදන්ති න කථෙන්ති න භණන්ති න දීපයන්ති න වොහරන්තීති – න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යා උන්නතී සාස්ස විඝාතභූමි, මානාතිමානං වදතෙ පනෙසො;
එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ, න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති’’ති.

66.

සූරො යථා රාජඛාදාය පුට්ඨො, අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිච්ඡං;
යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සූර, පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධාය.

සූරො යථා රාජඛාදාය පුට්ඨොති. සූරොති සූරො වීරො වික්කන්තො අභීරූ අඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී. **රාජඛාදාය පුට්ඨොති** රාජඛාදනීයෙන රාජභොජනීයෙන පුට්ඨො පොසිතො ආපාදිතො වඩ්ඪිතොති – සූරො යථා රාජඛාදාය පුට්ඨො.

අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිච්ඡන්ති. සො ගජ්ජන්තො උග්ගජ්ජන්තො අභිගජ්ජන්තො එති උපෙති උපගච්ඡති පටිසූරං පටිපුරිසං පටිසත්තුං

පටිමල්ලං ඉච්ඡන්තො සාදියන්තො පත්ථයන්තො පිහයන්තො අභිජප්පන්තොති – අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිච්ඡං.

යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සූරාති. යෙනෙව සො දිට්ඨිගතිකො තෙන පලෙහි, තෙන වජ, තෙන ගච්ඡ, තෙන අතික්කම, සො තුය්හං පටිසූරො පටිපුරිසො පටිසත්තු පටිමල්ලොති – යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සූර.

පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධායාති. පුබ්බෙව බොධියා මූලෙ යෙ පටිසෙනිකරා කිලෙසා පටිලොමකරා පටිකණ්ඩකකරා පටිපක්ඛකරා තෙ නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා. **යදිදං යුධායාති** යදිදං යුද්ධත්ථාය කලහත්ථාය භණ්ඩනත්ථාය විග්ගහත්ථාය විවාදත්ථාය මෙධගත්ථායාති – පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධාය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සූරො යථා රාජඛාදාය පුට්ඨො, අභිගජ්ජමෙති පටිසූරමිච්ඡං;
යෙනෙව සො තෙන පලෙහි සූර, පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධායා’’ති.

67.

යෙ දිට්ඨිමුග්ගය්හ විවාදයන්ති, ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති;
තෙ ත්වං වදස්සූ න හි තෙධ අත්ථි, වාදම්හි ජාතෙ පටිසෙනිකත්තා.

යෙ දිට්ඨිමුග්ගය්හ විවාදයන්තීති යෙ ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා උග්ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විවාදයන්ති කලහං කරොන්ති භණ්ඩනං කරොන්ති ‘විග්ගහං කරොන්ති විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි, කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි, මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො, සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ, පුරෙ වචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡා වචනීයං පුරෙ අවච, අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං, ආරොපිතො තෙ වාදො, නිග්ගහිතො ත්වමසි, චර වාදප්පමොක්ඛාය, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති – යෙ දිට්ඨිමුග්ගය්හ විවාදයන්ති.

ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්තීති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ’’න්ති වාදයන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො...පෙ.... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ’’න්ති වාදයන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති.

තෙ ත්වං වදස්සූ න හි තෙධ අත්ථි, වාදම්හි ජාතෙ පටිසෙනිකත්තාති. තෙ ත්වං දිට්ඨිගතිකෙ වදස්සු වාදෙන වාදං, නිග්ගහෙන නිග්ගහං,

පටිකම්මෙන පටිකම්මං, විසෙසෙන විසෙසං, පටිවිසෙසෙන පටිවිසෙසං, ආවෙඨියාය ආවෙඨියං, නිබ්බෙඨියාය නිබ්බෙඨියං, ඡෙදෙන ඡෙදං, මණ්ඩලෙන මණ්ඩලං, තෙ තුය්හං පටිසූරා පටිපුරිසා පටිසත්තූ පටිමල්ලාති – තෙ ත්වං වදස්සු න හි තෙධ අත්ථි. **වාදම්හි ජාතෙ පටිසෙනිකත්තාති.** වාදෙ ජාතෙ සඤ්ජාතෙ නිබ්බත්තෙ අභිනිබ්බත්තෙ පාතුභූතෙයෙව පටිසෙනිකත්තා [පටිසෙනිකතා (ක.), එවං සෙසෙසු තීසු පදෙසුපි] පටිලොමකත්තා පටිභණ්ඩකත්තා පටිපක්ඛකත්තා කලහං කරෙය්‍යුං භණ්ඩනං කරෙය්‍යුං විග්ගහං කරෙය්‍යුං විවාදං කරෙය්‍යුං මෙධගං කරෙය්‍යුං, තෙ නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා…පෙ…. ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – තෙ ත්වං වදස්සු න හි තෙධ අත්ථි වාදම්හි ජාතෙ පටිසෙනිකත්තා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යෙ දිට්ඨිමුග්ගය්හ විවාදයන්ති, ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති;
තෙ ත්වං වදස්සු න හි තෙධ අත්ථි, වාදම්හි ජාතෙ පටිසෙනිකත්තා’’ති.

68.

විසෙනිකත්වා පන යෙ චරන්ති, දිට්ඨීහි දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා;
තෙසු ත්වං කිං ලභෙථ පසූර, යෙසීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතං.

විසෙනිකත්වා පන යෙ චරන්තීති. සෙනා වුච්චති මාරසෙනා. කායදුච්චරිතං මාරසෙනා, වචීදුච්චරිතං මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං මාරසෙනා, ලොභො මාරසෙනා, දොසො මාරසෙනා, මොහො මාරසෙනා, කොධො… උපනාහො… මක්ඛො… පළාසො… ඉස්සා… මච්ඡරියං… මායා… සාඨෙය්‍යං… ථම්භො… සාරම්භො… මානො… අතිමානො… මදො… පමාදො… සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා මාරසෙනා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘කාමා තෙ පඨමා සෙනා, දුතියා අරති වුච්චති…පෙ….;
න නං අසූරො ජිනාති, ජෙත්වාව ලභතෙ සුඛ’’න්ති.

යතො චතූහි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා සබ්බෙ ච පටිසෙනිකරා කිලෙසා ජිතා ච පරාජිතා ච භග්ගා විප්පලුග්ගා පරම්මුඛා, තෙන වුච්චති විසෙනිකත්වාති. **යෙති** අරහන්තො ඛීණාසවා. **චරන්තීති** චරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්තීති – විසෙනිකත්වා පන යෙ චරන්ති.

දිට්ඨීහි දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානාති. යෙසං ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි, තෙ දිට්ඨීහි දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා අප්පටිවිරුජ්ඣමානා අප්පහීයමානා අප්පටිහඤ්ඤමානා අප්පටිහතමානාති – දිට්ඨීහි දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා.

තෙසු ත්වං කිං ලභෙථ පසූරාති. තෙසු අරහන්තෙසු ඛීණාසවෙසු කිං ලභෙථ පටිසූරං පටිපුරිසං පටිසත්තුං පටිමල්ලන්ති – තෙසු ත්වං කිං ලභෙථ පසූර.

යෙසීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතන්ති. යෙසං අරහන්තානං ඛීණාසවානං ‘‘ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවර’’න්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං, නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – යෙසීධ නත්ථී පරමුග්ගහීතං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘විසෙනිකත්වා පන යෙ චරන්ති, දිට්ඨීහි දිට්ඨිං අවිරුජ්ඣමානා;
තෙසු ත්වං කිං ලභෙථ පසූර, යෙසීධ නත්ථී පරමුග්ගහීත’’න්ති.

69.

අථ ත්වං පවිතක්කමාගමා, [පවිතක්කමාගම (සී.), සවිතක්කමාගමා (ක.)] **මනසා දිට්ඨිගතානි චින්තයන්තො;**
ධොනෙන යුගං සමාගමා, න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙ.

අථ ත්වං පවිතක්කමාගමාති. අථාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. **පවිතක්කමාගමාති** තක්කෙන්තො විතක්කෙන්තො සඞ්කප්පෙන්තො ‘‘ජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති, පරාජයො නු ඛො මෙ භවිස්සති, කථං නිග්ගහං කරිස්සාමි, කථං පටිකම්මං කරිස්සාමි, කථං විසෙසං කරිස්සාමි, කථං පටිවිසෙසං කරිස්සාමි, කථං ආවෙඨියං කරිස්සාමි, කථං නිබ්බෙඨියං කරිස්සාමි, කථං ඡෙදං කරිස්සාමි, කථං මණ්ඩලං කරිස්සාමි’’ එවං තක්කෙන්තො විතක්කෙන්තො සඞ්කප්පෙන්තො ආගතොසි උපගතොසි සම්පත්තොසි මයා සද්ධිං සමාගතොසීති – අථ ත්වං පවිතක්කමාගමා.

මනසා දිට්ඨිගතානි චින්තයන්තොති. මනොති යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං, මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. චිත්තෙන දිට්ඨිං චින්තෙන්තො විචින්තෙන්තො ‘‘සස්සතො ලොකො’’ති වා, ‘‘අසස්සතො

ලොකො’’ති වා…පෙ.… ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වාති – මනසා දිට්ඨිගතානි චින්තයන්තො.

ධොනෙන යුගං සමාගමා, න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙති. **ධොනා** වුච්චති පඤ්ඤා. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ.… අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. කිංකාරණා ධොනා වුච්චති පඤ්ඤා? තාය පඤ්ඤාය කායදුච්චරිතං ධුතඤ්ච ධොතඤ්ච සන්ධොතඤ්ච නිද්ධොතඤ්ච, වචීදුච්චරිතං…පෙ.… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. අථ වා සම්මාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨි… සම්මාසඞ්කප්පෙන මිච්ඡාසඞ්කප්පො…පෙ.… සම්මාවිමුත්තියා මිච්ඡාවිමුත්ති ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. අථ වා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා ධුතා ච ධොතා ච සන්ධොතා ච නිද්ධොතා ච. භගවා ඉමෙහි ධොනෙය්‍යෙහි ධම්මෙහි උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො, තස්මා භගවා ධොනො. සො ධුතරාගො ධුතපාපො ධුතකිලෙසො ධුතපරිළාහොති – ධොනොති.

ධොනෙන යුගං සමාගමා, න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙති. පසූරො පරිබ්බාජකො න පටිබලො ධොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිත්වා සාකච්ඡෙතුං සල්ලපිතුං සාකච්ඡං සමාපජ්ජිතුං. තං කිස්ස හෙතු? පසූරො පරිබ්බාජකො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො. සො හි භගවා අග්ගො ච සෙට්ඨො ච විසිට්ඨො ච පාමොක්ඛො ච උත්තමො ච පවරො ච. යථා සසො න පටිබලො මත්තෙන මාතඞ්ගෙන සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; යථා කොත්ථුකො න පටිබලො සීහෙන මිගරඤ්ඤා සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; යථා වච්ඡකො තරුණකො ධෙනුපකො න පටිබලො උසභෙන චලකකුනා [බලක්කකුනා (සයා.)] සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; යථා ධඞ්කො න පටිබලො ගරුළෙන වෙනතෙය්‍යෙන සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; යථා චණ්ඩාලො න පටිබලො රඤ්ඤා චක්කවත්තිනා සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; යථා පංසුපිසාචකො න පටිබලො ඉන්දෙන දෙවරඤ්ඤා සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිතුං; එවමෙව පසූරො පරිබ්බාජකො න පටිබලො ධොනෙන බුද්ධෙන භගවතා සද්ධිං යුගං සමාගමං සමාගන්ත්වා යුගග්ගාහං ගණ්හිත්වා සාකච්ඡෙතුං සල්ලපිතුං සාකච්ඡං සමාපජ්ජිතුං. තං කිස්ස හෙතු? පසූරො පරිබ්බාජකො හීනපඤ්ඤො නිහීනපඤ්ඤො ඔමකපඤ්ඤො ලාමකපඤ්ඤො ඡතුක්කපඤ්ඤො පරිත්තපඤ්ඤො. සො හි භගවා මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො, පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභින්නඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො, චතුවෙසාරජ්ජප්පත්තො දසබලධාරී,

පුරිසාසභො පුරිසසීහො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤො පුරිසධොරය්හො, අනන්තඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අඩ්ඪො මහද්ධනො ධනවා, නෙතා විනෙතා අනුනෙතා, පඤ්ඤාපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙක්ඛෙතා පසාදෙතා. සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ච පනස්ස එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා.

සො හි භගවා ජානං ජානාති පස්සං පස්සති, චක්ඛුභූතො ඤාණභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො, වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නින්නෙතා අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමී තථාගතො; නත්ථි තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං [අඵුසිතං (සෲ.)] පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති. යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථි ධම්මං ජානිතබ්බං. අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො, සම්පරායිකො වා අත්ථො, උත්තානො වා අත්ථො, ගම්භීරො වා අත්ථො, ගූළ්හො වා අත්ථො, පටිච්ඡන්නො වා අත්ථො, නෙය්‍යො වා අත්ථො, නීතො වා අත්ථො, අනවජ්ජො වා අත්ථො, නික්කිලෙසො වා අත්ථො, වොදානො වා අත්ථො, පරමත්ථො වා අත්ථො, සබ්බං තං අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං වචීකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති, සබ්බං මනොකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති. අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණං, අනාගතෙ අප්පටිහතං ඤාණං, පච්චුප්පන්නෙ අප්පටිහතං ඤාණං, යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි. අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා. යථා ද්වින්නං සමුග්ගපටලානං සම්මා ඵුසිතානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො; එවමෙව බුද්ධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො; යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි. අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා සබ්බධම්මෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති.

සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබද්ධා ආකඞ්ඛපටිබද්ධා මනසිකාරපටිබද්ධා චිත්තුප්පාදපටිබද්ධා. සබ්බසත්තෙසු බුද්ධස්ස භගවතො

ඤාණං පවත්තති, සබ්බෙසඤ්ච සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති අනුසයං ජානාති චරිතං ජානාති අධිමුත්තිං ජානාති. අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

යථා යෙ කෙචි මච්ඡකච්ඡපා අන්තමසො තිමිතිමිඞ්ගලං උපාදාය අන්තොමහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති. යථා යෙ කෙචි පක්ඛී අන්තමසො ගරුළං වෙනතෙය්‍යං උපාදාය ආකාසස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව යෙපි තෙ සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤාය තෙපි බුද්ධඤාණස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති. බුද්ධඤාණං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤං ඵරිත්වා අභිභවිත්වා තිට්ඨතියෙව.

යෙපි තෙ ඛත්තියපණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා ගහපතිපණ්ඩිතා සමණපණ්ඩිතා නිපුණා කතපරප්පවාදා වාලවෙධිරූපා. වොභින්දන්තා [තෙ භින්දන්තා (ක.)] මඤ්ඤෙ චරන්ති පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතානි. තෙ පඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිසඞ්ඛරිත්වා තථාගතෙ උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡන්ති ගූළ්හානි ච පටිච්ඡන්නානි ච. කථිතා විසජ්ජිතාව තෙ පඤ්හා භගවතා හොන්ති නිද්දිට්ඨකාරණා උපක්ඛිත්තකා ච. තෙ භගවතො සම්පජ්ජන්ති. අථ ඛො භගවාව තත්ථ අතිරොචති යදිදං පඤ්ඤායාති – ධොනෙන යුගං සමාගමා, න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අථ ත්වං පවිතක්කමාගමා, මනසා දිට්ඨිගතානි චින්තයන්තො;
ධොනෙන යුගං සමාගමා, න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතවෙ’’ති.

පසූරසුත්තනිද්දෙසො අට්ඨමො.

9. මාගණ්ඩියසුත්තනිද්දෙසො

අථ මාගණ්ඩියසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

70.

දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච, නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුනස්මිං;
කිමෙවිදං මුත්තකරීසපුණ්ණං, පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ.

දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච, නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුනස්මින්ති. තණ්හඤ්ච අරතිඤ්ච රගඤ්ච මාරධීතරො දිස්වා පස්සිත්වා මෙථුනධම්මෙ ඡන්දො වා රාගො වා පෙමං වා නාහොසීති – දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුනස්මිං.

කිමෙවිදං මුත්තකරීසපුණ්ණං, පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙති. කිමෙවිදං සරීරං මුත්තපුණ්ණං කරීසපුණ්ණං සෙම්හපුණ්ණං රුහිරපුණ්ණං අට්ඨිසඞ්ඝාතන්හාරුසම්බන්ධං රුධිරමංසාවලෙපනං චම්මවිනද්ධං ඡවියා පටිච්ඡන්නං ඡිද්දාවඡිද්දං උග්ඝරන්තං පග්ඝරන්තං කිමිසඞ්ඝනිසෙවිතං නානාකලිමලපරිපූරං පාදෙන අක්කමිතුං න ඉච්ඡෙය්‍ය, කුතො පන සංවාසො වා සමාගමො වාති – කිමෙවිදං මුත්තකරීසපුණ්ණං, පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ. අනච්ඡරියඤ්චෙතං මනුස්සො දිබ්බෙ කාමෙ පත්ථයන්තො මානුසකෙ කාමෙ න ඉච්ඡෙය්‍ය, මානුසකෙ වා කාමෙ පත්ථයන්තො දිබ්බෙ කාමෙ න ඉච්ඡෙය්‍ය. යං ත්වං උභොපි න ඉච්ඡසි න සාදියසි න පත්ථෙසි න පිහෙසි නාභිජප්පසි, කිං තෙ දස්සනං, කතමාය ත්වං දිට්ඨියා සමන්නාගතොති පුච්ඡතීති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච, නාහොසි ඡන්දො අපි මෙථුනස්මිං;
කිමෙවිදං මුත්තකරීසපුණ්ණං, පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ’’ති.

71.

එතාදිසං චෙ රතනං න ඉච්ඡසි, නාරිං නරින්දෙහි බහූහි පත්ථිතං;
දිට්ඨිගතං සීලවතං නු ජීවිතං, භවූපපත්තිඤ්ච වදෙසි කීදිසං.

72.

ඉදං වදාමීති න තස්ස හොති, [මාගණ්ඩියාති [මාගන්දියාති (සී. ස්‍යා.)] **භගවා]**
ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය, අජ්ඣත්තසන්තිං පචිනං අදස්සං.

ඉදං වදාමීති න තස්ස හොතීති. ඉදං වදාමීති ඉදං වදාමි, එතං වදාමි, එත්තකං වදාමි, එත්තාවතා වදාමි, ඉදං දිට්ඨිගතං වදාමි – ‘‘සස්සතො ලොකො’’ති වා…පෙ.… ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වා. **න තස්ස හොතීති** න මය්හං හොති, ‘‘එත්තාවතා වදාමී’’ති න තස්ස හොතීති – ඉදං වදාමීති න තස්ස හොති.

මාගණ්ඩියාති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං…පෙ.… සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – මාගණ්ඩියාති භගවා.

ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතන්ති. ධම්මෙසූති ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු. **නිච්ඡෙය්‍යාති** නිච්ඡිනිත්වා විනිච්ඡිනිත්වා විචිනිත්වා පවිචිනිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, ඔධිග්ගාහො බිලග්ගාහො වරග්ගාහො කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො

සමුච්චයග්ගාහො, ‘‘ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීත’’න්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං, නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං.

පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහායාති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අථ වා ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති දිට්ඨිගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං, සදුක්ඛං සවිඝාතං සඋපායාසං සපරිළාහං, න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතීති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අථ වා ‘‘අසස්සතො ලොකො, අන්තවා ලොකො, අනන්තවා ලොකො, තං ජීවං තං සරීරං, අඤ්ඤං ජීවං අඤ්ඤං සරීරං, හොති තථාගතො පරං මරණා, න හොති තථාගතො පරං මරණා, හොති ච න ච හොති තථාගතො පරං මරණා, නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති දිට්ඨිගතමෙතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං, සදුක්ඛං සවිඝාතං සඋපායාසං සපරිළාහං න නිබ්බිදාය න විරාගාය න නිරොධාය න උපසමාය න අභිඤ්ඤාය න සම්බොධාය න නිබ්බානාය සංවත්තතීති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අථ වා ඉමා දිට්ඨියො එවංගහිතා එවංපරාමට්ඨා එවංගතිකා භවිස්සන්ති එවංඅභිසම්පරායාති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අථ වා ඉමා දිට්ඨියො නිරයසංවත්තනිකා තිරච්ඡානයොනිසංවත්තනිකා පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකාති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අථ වා ඉමා දිට්ඨියො අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මාති. දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො

දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමි. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය.

අජ්ඣත්තසන්තිං පචිනං අදස්සන්ති. අජ්ඣත්තසන්තිං අජ්ඣත්තං රාගස්ස සන්තිං, දොසස්ස සන්තිං, මොහස්ස සන්තිං, කොධස්ස... උපනාහස්ස... මක්ඛස්ස ... පළාසස්ස... ඉස්සාය... මච්ඡරියස්ස ... මායාය... සාඨෙය්‍යස්ස... ථම්භස්ස... සාරම්භස්ස... මානස්ස... අතිමානස්ස... මදස්ස... පමාදස්ස... සබ්බකිලෙසානං... සබ්බදුච්චරිතානං... සබ්බදරථානං... සබ්බපරිළාහානං... සබ්බසන්තාපානං... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තිං උපසන්තිං වූපසන්තිං නිබ්බුතිං පටිපස්සද්ධිං සන්තිං. **පචිනන්ති** පචිනන්තො විචිනන්තො පවිචිනන්තො තුලයන්තො තීරයන්තො විභාවයන්තො විභූතං කරොන්තො, ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා''ති පචිනන්තො විචිනන්තො පවිචිනන්තො තුලයන්තො තීරයන්තො විභාවයන්තො විභූතං කරොන්තො, ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා''ති... ''සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා''ති පචිනන්තො විචිනන්තො පවිචිනන්තො... ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ති පචිනන්තො විචිනන්තො පවිචිනන්තො තුලයන්තො තීරයන්තො විභාවයන්තො විභූතං කරොන්තො. **අදස්සන්ති** අදස්සං අදක්ඛිං අපස්සිං පටිවිජ්ඣින්ති – අජ්ඣත්තසන්තිං පචිනං අදස්සං.

තෙනාහ භගවා –

''ඉදං වදාමීති න තස්ස හොති, [මාගණ්ඩියාති භගවා]
ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
පස්සඤ්ච දිට්ඨීසු අනුග්ගහාය;
අජ්ඣත්තසන්තිං පචිනං අදස්ස''න්ති.

73.

විනිච්ඡයා යානි පකප්පිතානි, [ඉති මාගණ්ඩියො]
තෙ වෙ මුනී බ්‍රූසි අනුග්ගහාය;
අජ්ඣත්තසන්තීති යමෙතමත්ථං, කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං තං.

විනිච්ඡයා යානි පකප්පිතානීති. විනිච්ඡයා වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිවිනිච්ඡයා. **පකප්පිතානීති** කප්පිතා පකප්පිතා අභිසඞ්ඛතා සණ්ඨපිතාතිපි පකප්පිතා. අථ වා අනිච්චා සඞ්ඛතා පටිච්චසමුප්පන්නා ඛයධම්මා වයධම්මා විරාගධම්මා නිරොධධම්මා විපරිණාමධම්මාතිපි පකප්පිතාති – විනිච්ඡයා යානි පකප්පිතානි.

ඉති මාගණ්ඩියොති. ඉතීති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – ඉතීති.

මාගණ්ඩියොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො – ඉති මාගණ්ඩියොති.

තෙ වෙ මුනී බ්‍රූසි අනුග්ගහාය, අජ්ඣත්තසන්තීති යමෙතමත්ථන්ති. **තෙ වෙති** ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. **මුනීති.** මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනීති. **අනුග්ගහායාති** දිට්ඨීසු ආදීනවං පස්සන්තො දිට්ඨියො න ගණ්හාමි න පරාමසාමි නාභිනිවිසාමීති ච භණසි, අජ්ඣත්තසන්තීති ච භණසි. **යමෙතමත්ථන්ති** යං පරමත්ථන්ති – තෙ වෙ මුනී බ්‍රූසි අනුග්ගහාය, අජ්ඣත්තසන්තීති යමෙතමත්ථං.

කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං තන්ති. **කථං නූති** පදං සංසයපුච්ඡා විමතිපුච්ඡා ද්වෙළ්හකපුච්ඡා අනෙකංසපුච්ඡා, එවං නු ඛො නනු ඛො කිං නු ඛො කථං නු ඛොති – කථං නු. **ධීරෙහීති** ධීරෙහි පණ්ඩිතෙහි පඤ්ඤවන්තෙහි [පඤ්ඤාවන්තෙහි (සී. ස්‍යා.)] බුද්ධිමන්තෙහි ඤාණීහි විභාවීහි මෙධාවීහි. **පවෙදිතන්ති** වෙදිතං පවෙදිතං ආචික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤාපිතං පට්ඨපිතං විවටං විභත්තං උත්තානීකතං පකාසිතන්ති – කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං තං.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො –

‘‘විනිච්ඡයා යානි පකප්පිතානි, [ඉති මාගණ්ඩියො]
තෙ වෙ මුනී බ්‍රූසි අනුග්ගහාය;
අජ්ඣත්තසන්තීති යමෙතමත්ථං, කථං නු ධීරෙහි පවෙදිතං ත’’න්ති.

74.

න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන, [මාගණ්ඩියාති භගවා]
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ;
අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන;
එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහාය, සන්තො අනිස්සාය භවං න ජප්පෙ.

න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙනාති. දිට්ඨෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; සුතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; දිට්ඨසුතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; ඤාණෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසීති – න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන.

මාගණ්ඩියාති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං...පෙ.... සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – මාගණ්ඩියාති භගවා.

සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහාති. සීලෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; වතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; සීලබ්බතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසීති – සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ.

අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙනාති. දිට්ඨිපි ඉච්ඡිතබ්බා. දසවත්ථුකා සම්මාදිට්ඨි – අත්ථි දින්නං, අත්ථි යිට්ඨං, අත්ථි හුතං, අත්ථි සුකතදුක්කටානං [සුකටදුක්කටානං (සී.)] කම්මානං ඵලං විපාකො, අත්ථි අයං ලොකො, අත්ථි පරො ලොකො, අත්ථි මාතා, අත්ථි පිතා, අත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා, අත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සම්මග්ගතා [සමග්ගතා (ක.)] සම්මාපටිපන්නා යෙ ඉමඤ්ච ලොකං පරඤ්ච ලොකං සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වා පවෙදෙන්තීති; සවනම්පි ඉච්ඡිතබ්බං – පරතො ඝොසො, සුත්තං, ගෙය්‍යං, වෙය්‍යාකරණං, ගාථා, උදානං, ඉතිවුත්තකං, ජාතකං, අබ්භුතධම්මං, වෙදල්ලං; ඤාණම්පි ඉච්ඡිතබ්බං – කම්මස්සකතඤාණං, සච්චානුලොමිකඤාණං [කම්මස්සකතං ඤාණං සච්චානුලොමිකං ඤාණං (සී. ක.) ඤාණවිභඞ්ගෙපි], අභිඤ්ඤාඤාණං, සමාපත්තිඤාණං; සීලම්පි ඉච්ඡිතබ්බං – පාතිමොක්ඛසංවරො; වතම්පි ඉච්ඡිතබ්බං – අට්ඨ ධුතඞ්ගානි – ආරඤ්ඤිකඞ්ගං, පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං, පංසුකූලිකඞ්ගං, තෙචීවරිකඞ්ග, සපදානචාරිකඞ්ගං, ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං, නෙසජ්ජිකඞ්ගං, යථාසන්ථතිකඞ්ගන්ති.

අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙනාති. නාපි සම්මාදිට්ඨිමත්තෙන, නාපි සවනමත්තෙන, නාපි ඤාණමත්තෙන, නාපි සීලමත්තෙන, නාපි වතමත්තෙන අජ්ඣත්තසන්තිං පත්තො හොති, නාපි විනා එතෙහි ධම්මෙහි අජ්ඣත්තසන්තිං පාපුණාති. අපි ච සම්භාරා ඉමෙ ධම්මා හොන්ති අජ්ඣත්තසන්තිං පාපුණිතුං අධිගන්තුං ඵස්සිතුං සච්ඡිකාතුන්ති – අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.

එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහායාති. එතෙති කණ්හපක්ඛිකානං ධම්මානං සමුග්ඝාතතො පහානං ඉච්ඡිතබ්බං, තෙධාතුකෙසු කුසලෙසු ධම්මෙසු අතම්මයතා [අකම්මයතා (සී. ක.)] ඉච්ඡිතබ්බා, යතො කණ්හපක්ඛියා ධම්මා සමුග්ඝාතපහානෙන පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, තෙධාතුකෙසු ච කුසලෙසු ධම්මෙසු අතම්මයතා හොති, එත්තාවතාපි න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසති. අථ වා න ගණ්හිතබ්බා න පරාමසිතබ්බා නාභිනිවිසිතබ්බාති. එවම්පි එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහාය. යතො තණ්හා ච දිට්ඨි ච මානො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති,

එත්තාවතාපි න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති. එවම්පි එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහාය.

යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති, එත්තාවතාපි න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති. එවම්පි එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහාය.

සන්තො අනිස්සාය භවං න ජප්පෙති. සන්තොති රාගස්ස සමිතත්තා සන්තො, දොසස්ස සමිතත්තා සන්තො, මොහස්ස සමිතත්තා සන්තො, කොධස්ස... උපනාහස්ස... මක්ඛස්ස... පළාසස්ස... ඉස්සාය... මච්ඡරියස්ස... මායාය... සාඨෙය්‍යස්ස... ථම්භස්ස... සාරම්භස්ස... මානස්ස... අතිමානස්ස... මදස්ස... පමාදස්ස... සබ්බකිලෙසානං... සබ්බදුච්චරිතානං... සබ්බදරථානං... සබ්බපරිළාහානං... සබ්බසන්තාපානං... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති – සන්තො.

අනිස්සායාති ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච...පෙ.... අයං තණ්හානිස්සයො...පෙ.... අයං දිට්ඨිනිස්සයො. තණ්හානිස්සයං පහාය දිට්ඨිනිස්සයං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං අනිස්සාය, සොතං අනිස්සාය, ඝානං අනිස්සාය, ජිව්හං අනිස්සාය, කායං අනිස්සාය, මනං අනිස්සාය, රූපෙ... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... කුලං... ගණං... ආවාසං... ලාභං... යසං... පසංසං... සුඛං... චීවරං... පිණ්ඩපාතං... සෙනාසනං... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං... කාමධාතුං... රූපධාතුං... අරූපධාතුං... කාමභවං... රූපභවං... අරූපභවං... සඤ්ඤාභවං... අසඤ්ඤාභවං... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං... එකවොකාරභවං... චතුවොකාරභවං... පඤ්චවොකාරභවං... අතීතං... අනාගතං... පච්චුප්පන්නං... දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ අනිස්සාය අග්ගණ්හිත්වා අපරාමසිත්වා අනභිනිවිසිත්වාති – සන්තො අනිස්සාය. **භවං න ජප්පෙති** කාමභවං න ජප්පෙය්‍ය, රූපභවං න ජප්පෙය්‍ය, අරූපභවං න ජප්පෙය්‍ය නප්පජප්පෙය්‍ය න අභිජප්පෙය්‍යාති – සන්තො අනිස්සාය භවං න ජප්පෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන, [මාගණ්ඩියාති භගවා]
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ;
අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන;
එතෙ ච නිස්සජ්ජ අනුග්ගහාය, සන්තො අනිස්සාය භවං න ජප්පෙ’’ති.

75.

නො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන, [ඉති මාගණ්ඩියො]
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ;
අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන;
මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මං, දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධිං.

නො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙනාති. දිට්ඨියාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසි; සුතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං... දිට්ඨසුතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං... ඤාණෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසීති – නො වෙ කිර දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන.

ඉති මාගණ්ඩියොති ඉතීති පදසන්ධි...පෙ..... **මාගණ්ඩියොති** තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං...පෙ.... ඉති මාගණ්ඩියො.

සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහාති. සීලෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං...පෙ.... වතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං...පෙ.... සීලබ්බතෙනාපි සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං නාහ න කථෙසි න භණසි න දීපයසි න වොහරසීති – සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ.

අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙනාති. දිට්ඨිපි ඉච්ඡිතබ්බාති එවං භණසි, සවනම්පි ඉච්ඡිතබ්බන්ති එවං භණසි, ඤාණම්පි ඉච්ඡිතබ්බන්ති එවං භණසි, න සක්කොසි එකංසෙන අනුජානිතුං, නපි සක්කොසි එකංසෙන පටික්ඛිපිතුන්ති – අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන.

මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මන්ති. මොමූහධම්මො අයං තුය්හං බාලධම්මො මූළ්හධම්මො අඤ්ඤාණධම්මො අමරාවික්ඛෙපධම්මොති එවං මඤ්ඤාමි එවං ජානාමි එවං ආජානාමි එවං විජානාමි එවං පටිවිජානාමි එවං පටිවිජ්ඣාමීති – මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මං.

දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධින්ති. සුද්ධිදිට්ඨියා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති; ''සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති දිට්ඨියා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති; ''අසස්සතො ලොකො...පෙ.... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති දිට්ඨියා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්තීති – දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධිං.

තෙනාහ සො බ්‍රාහ්මණො –

‘‘නො චෙ කිර දිට්ඨියා න සුතියා න ඤාණෙන, [ඉති මාගණ්ඩියො]
සීලබ්බතෙනාපි න සුද්ධිමාහ;
අදිට්ඨියා අස්සුතියා අඤාණා, අසීලතා අබ්බතා නොපි තෙන;
මඤ්ඤාමහං මොමුහමෙව ධම්මං, දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධි’’න්ති.

76.

දිට්ඨීඤ්ච [දිට්ඨීසු (සී. స్యා. ක.)] **නිස්සායනුපුච්ඡමානො,**
[මාගණ්ඩියාති භගවා]
සමුග්ගහීතෙසු පමොහමාගා [සමොහමාගා (ක.)] **;**
ඉතො ච නාද්දක්ඛි අණුම්පි සඤ්ඤං, තස්මා තුවං මොමුහතො දහාසි.

දිට්ඨීඤ්ච නිස්සායනුපුච්ඡමානොති. මාගණ්ඩියො බ්‍රාහ්මණො දිට්ඨිං නිස්සාය දිට්ඨිං පුච්ඡති, ලග්ගනං නිස්සාය ලග්ගනං පුච්ඡති, බන්ධනං නිස්සාය බන්ධනං පුච්ඡති, පලිබොධං නිස්සාය පලිබොධං පුච්ඡති. **අනුපුච්ඡමානොති** පුනප්පුනං පුච්ඡතීති – දිට්ඨීඤ්ච නිස්සායනුපුච්ඡමානො.

මාගණ්ඩියාති භගවා තං බ්‍රාහ්මණං නාමෙන ආලපති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං…පෙ…. සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – මාගණ්ඩියාති භගවා.

සමුග්ගහීතෙසු පමොහමාගාති. යා සා දිට්ඨි තයා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තා, තායෙව ත්වං දිට්ඨියා මූළ්හොසි පමූළ්හොසි සම්මූළ්හොසි මොහං ආගතොසි පමොහං ආගතොසි සම්මොහං ආගතොසි අන්ධකාරං පක්ඛන්දොසීති – සමුග්ගහීතෙසු පමොහමාගා.

ඉතො ච නාද්දක්ඛි අණුම්පි සඤ්ඤන්ති. ඉතො අජ්ඣත්තසන්තිතො වා පටිපදාතො වා ධම්මදෙසනාතො වා, යුත්තසඤ්ඤං පත්තසඤ්ඤං ලක්ඛණසඤ්ඤං කාරණසඤ්ඤං ඨානසඤ්ඤං න පටිලභති, කුතො ඤාණන්ති. එවම්පි ඉතො ච නාද්දක්ඛි අණුම්පි සඤ්ඤං. අථ වා අනිච්චං වා අනිච්චසඤ්ඤානුලොමං වා, දුක්ඛං වා දුක්ඛසඤ්ඤානුලොමං වා, අනත්තං වා අනත්තසඤ්ඤානුලොමං වා, සඤ්ඤුප්පාදමත්තං වා සඤ්ජානිතමත්තං වා න පටිලභති, කුතො ඤාණන්ති. එවම්පි ඉතො ච නාද්දක්ඛි අණුම්පි සඤ්ඤං.

තස්මා තුවං මොමුහතො දහාසීති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා මොමූහධම්මතො බාලධම්මතො මූළ්හධම්මතො අඤ්ඤාණධම්මතො අමරාවික්ඛෙපධම්මතො දහාසි පස්සසි දක්ඛසි ඔලොකෙසි නිජ්ඣායසි උපපරික්ඛසීති – තස්මා තුවං මොමුහතො දහාසි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨිඤ්ච නිස්සායනුපුච්ඡමානො, [මාගණ්ඩියාති භගවා]
සමුග්ගහීතෙසු පමොහමාගා;
ඉතො ච නාද්දක්ඛි අණුම්පි සඤ්ඤං, තස්මා තුවං මොමුහතො දහාසී’’ති.

77.

සමො විසෙසී උද වා නිහීනො, යො මඤ්ඤති සො විවදෙථ තෙන;
තීසු විධාසු අවිකම්පමානො, සමො විසෙසීති න තස්ස හොති.

සමො විසෙසී උද වා නිහීනො, යො මඤ්ඤති සො විවදෙථ තෙනාති. සදිසොහමස්මීති වා සෙය්‍යොහමස්මීති වා හීනොහමස්මීති වා යො මඤ්ඤති, සො තෙන මානෙන තාය දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලෙන කලහං කරෙය්‍ය භණ්ඩනං කරෙය්‍ය විග්ගහං කරෙය්‍ය විවාදං කරෙය්‍ය මෙධගං කරෙය්‍ය – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි, කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි, මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො, සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ, පුරෙ වචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡා වචනීයං පුරෙ අවච, අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං, ආරොපිතො තෙ වාදො, නිග්ගහිතො ත්වමසි, චර වාදප්පමොක්ඛාය, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති – සමො විසෙසී උද වා නිහීනො යො මඤ්ඤති සො විවදෙථ තෙන.

තීසු විධාසු අවිකම්පමානො, සමො විසෙසීති න තස්ස හොතීති. යස්සෙතා තිස්සො විධා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො තීසු විධාසු න කම්පති න විකම්පති, අවිකම්පමානස්ස පුග්ගලස්ස සදිසොහමස්මීති වා සෙය්‍යොහමස්මීති වා හීනොහමස්මීති වා. **න තස්ස හොතීති.** න මය්හං හොතීති තීසු විධාසු අවිකම්පමානො, සමො විසෙසීති – න තස්ස හොති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සමො විසෙසී උද වා නිහීනො, යො මඤ්ඤති සො විවදෙථ තෙන;
තීසු විධාසු අවිකම්පමානො, සමො විසෙසීති න තස්ස හොතී’’ති.

78.

සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය, මුසාති වා සො විවදෙථ කෙන;
යස්මිං සමං විසමං වාපි නත්ථි, ස කෙන වාදං පටිසංයුජෙය්‍ය.

සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍යාති. බ්‍රාහ්මණොති සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො…පෙ…. අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා.

සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍යාති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය කිං කථෙය්‍ය කිං භණෙය්‍ය කිං දීපයෙය්‍ය කිං වොහරෙය්‍ය; ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය කිං කථෙය්‍ය කිං භණෙය්‍ය කිං දීපයෙය්‍ය කිං වොහරෙය්‍යාති – සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය.

මුසාති වා සො විවදෙථ කෙනාති. බ්‍රාහ්මණො මය්හංව සච්චං, තුය්හං මුසාති කෙන මානෙන, කාය දිට්ඨියා, කෙන වා පුග්ගලෙන කලහං කරෙය්‍ය භණ්ඩනං කරෙය්‍ය විග්ගහං කරෙය්‍ය විවාදං කරෙය්‍ය මෙධගං කරෙය්‍ය – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ…. නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති – මුසාති වා සො විවදෙථ කෙන.

යස්මිං සමං විසමං වාපි නත්ථීති. යස්මින්ති යස්මිං පුග්ගලෙ අරහන්තෙ ඛීණාසවෙ සදිසොහමස්මීති මානො නත්ථි, සෙය්‍යොහමස්මීති මානො නත්ථි, හීනොහමස්මීති ඔමානො නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – යස්මිං සමං විසමං වාපි නත්ථි.

ස කෙන වාදං පටිසංයුජෙය්‍යාති. සො කෙන මානෙන, කාය දිට්ඨියා, කෙන වා පුග්ගලෙන වාදං පටිසඤ්ඤොජෙය්‍ය පටිබලෙය්‍ය කලහං කරෙය්‍ය භණ්ඩනං කරෙය්‍ය විග්ගහං කරෙය්‍ය විවාදං කරෙය්‍ය මෙධගං කරෙය්‍ය – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ…. නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති – ස කෙන වාදං පටිසංයුජෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සච්චන්ති සො බ්‍රාහ්මණො කිං වදෙය්‍ය, මුසාති වා සො විවදෙථ කෙන;
යස්මිං සමං විසමං වාපි නත්ථි, ස කෙන වාදං පටිසංයුජෙය්‍යා’’ති.

79.

ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී, ගාමෙ අකුබ්බං මුනි සන්ථවානි [සන්ධවානි (ක.)] **;**
කාමෙහි රිත්තො අපුරෙක්ඛරානො, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා.

අථ ඛො හාලිද්දකානි [හලිද්දකානී (සී.)] ගහපති යෙනායස්මා මහාකච්චානො තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා ආයස්මන්තං මහාකච්චානං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදි. එකමන්තං නිසින්නො ඛො හාලිද්දකානි ගහපති ආයස්මන්තං මහාකච්චානං එතදවොච – ‘‘වුත්තමිදං භන්තෙ, කච්චාන, භගවතා අට්ඨකවග්ගිකෙ මාගණ්ඩියපඤ්හෙ –

‘‘ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී, ගාමෙ අකුබ්බං මුනි සන්ථවානි;
කාමෙහි රිත්තො අපුරෙක්ඛරානො, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා’’ති.

‘‘ඉමස්ස නු ඛො භන්තෙ, කච්චාන, භගවතා සඞ්ඛිත්තෙන භාසිතස්ස කථං වික්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති?

‘‘රූපධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො රූපධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච [රාගවිනිබද්ධඤ්ච (සී.)] පන විඤ්ඤාණං ඔකසාරීති වුච්චති. වෙදනාධාතු ඛො, ගහපති... සඤ්ඤාධාතු ඛො, ගහපති... සඞ්ඛාරධාතු ඛො, ගහපති, විඤ්ඤාණස්ස ඔකො සඞ්ඛාරධාතුරාගවිනිබන්ධඤ්ච පන විඤ්ඤාණං ඔකසාරීති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, ඔකසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අනොකසාරී හොති? රූපධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපායුපාදානා [උපයුපාදානා (ක.)] චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා තෙ තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා; තස්මා තථාගතො අනොකසාරීති වුච්චති. වෙදනාධාතුයා ඛො, ගහපති... සඤ්ඤාධාතුයා ඛො, ගහපති... සඞ්ඛාරධාතුයා ඛො, ගහපති... විඤ්ඤාණධාතුයා ඛො, ගහපති, යො ඡන්දො යො රාගො යා නන්දී යා තණ්හා යෙ උපායුපාදානා චෙතසො අධිට්ඨානාභිනිවෙසානුසයා තෙ තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා; තස්මා තථාගතො අනොකසාරීති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, අනොකසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, නිකෙතසාරී හොති? රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, නිකෙතසාරීති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත... ගන්ධනිමිත්ත... රසනිමිත්ත... ඵොට්ඨබ්බනිමිත්ත... ධම්මනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, නිකෙතසාරීති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, නිකෙතසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අනිකෙතසාරී හොති? රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා; තස්මා තථාගතො අනිකෙතසාරීති වුච්චති. සද්දනිමිත්ත... ගන්ධනිමිත්ත... රසනිමිත්ත... ඵොට්ඨබ්බනිමිත්ත... ධම්මනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො, ගහපති, තථාගතස්ස පහීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා; තස්මා තථාගතො අනිකෙතසාරීති වුච්චති. එවං ඛො, ගහපති, අනිකෙතසාරී හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, ගාමෙ සන්ථවජාතො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො භික්ඛු ගිහීහි සංසට්ඨො විහරති සහනන්දී සහසොකී, සුඛිතෙසු සුඛිතො, දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා වොයොගං ආපජ්ජති. එවං ඛො, ගහපති, ගාමෙ සන්ථවජාතො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, ගාමෙ න සන්ථවජාතො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො භික්ඛු ගිහීහි අසංසට්ඨො විහරති න සහනන්දී න සහසොකී, න සුඛිතෙසු සුඛිතො, න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු න අත්තනා වොයොගං ආපජ්ජති. එවං ඛො, ගහපති, ගාමෙ න සන්ථවජාතො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කාමෙහි අරිත්තො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො භික්ඛු කාමෙසු අවීතරාගො හොති අවිගතච්ඡන්දො අවිගතපෙමො අවිගතපිපාසො අවිගතපරිළාහො අවිගතතණ්හො. එවං ඛො, ගහපති, කාමෙහි අරිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කාමෙහි රිත්තො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො භික්ඛු කාමෙසු වීතරාගො හොති විගතච්ඡන්දො විගතපෙමො විගතපිපාසො විගතපරිළාහො විගතතණ්හො. එවං ඛො, ගහපති, කාමෙහි රිත්තො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, පුරෙක්ඛරානො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චස්ස භික්ඛුනො එවං හොති – ‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති, ‘එවංවෙදනො සියං... එවංසඤ්ඤො සියං... එවංසඞ්ඛාරො සියං... එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. එවං ඛො, ගහපති, පුරෙක්ඛරානො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, අපුරෙක්ඛරානො හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චස්ස භික්ඛුනො එවං හොති – ‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති න තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති, ‘එවංවෙදනො සියං... එවංසඤ්ඤො සියං... එවංසඞ්ඛාරො සියං... එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’න්ති න තත්ථ නන්දිං සමන්නානෙති. එවං ඛො, ගහපති, අපුරෙක්ඛරානො හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කථං විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො එවරූපිං කථං කත්තා හොති – ‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි, අහං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාමි, කිං ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානිස්සසි, මිච්ඡාපටිපන්නො ත්වමසි, අහමස්මි සම්මාපටිපන්නො, සහිතං මෙ, අසහිතං තෙ, පුරෙ වචනීයං පච්ඡා අවච, පච්ඡා වචනීයං පුරෙ අවච, අධිචිණ්ණං තෙ විපරාවත්තං, ආරොපිතො තෙ වාදො, නිග්ගහිතො ත්වමසි, චර වාදප්පමොක්ඛාය, නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’ති. එවං ඛො, ගහපති, කථං විග්ගය්හ ජනෙන කත්තා හොති.

‘‘කථඤ්ච, ගහපති, කථං විග්ගය්හ ජනෙන න කත්තා හොති? ඉධ, ගහපති, එකච්චො න එවරූපිං කථං කත්තා හොති – ‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ…. නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’ති. එවං ඛො, ගහපති, විග්ගය්හ ජනෙන න කත්තා හොති. ඉති ඛො, ගහපති, යං තං වුත්තං භගවතා අට්ඨකවග්ගිකෙ මාගණ්ඩියපඤ්හෙ –

‘‘ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී, ගාමෙ අකුබ්බං මුනි සන්ථවානි;
කාමෙහි රිත්තො අපුරෙක්ඛරානො, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා’’ති.

‘‘ඉමස්ස ඛො, ගහපති, භගවතා සඞ්ඛිත්තෙන භාසිතස්ස එවං විත්ථාරෙන අත්ථො දට්ඨබ්බො’’ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඔකං පහාය අනිකෙතසාරී, ගාමෙ අකුබ්බං මුනි සන්ථවානි;
කාමෙහි රිත්තො අපුරෙක්ඛරානො, කථං න විග්ගය්හ ජනෙන කයිරා’’ති.

80.

යෙහි විවිත්තො විචරෙය්‍ය ලොකෙ, න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගො;
එලම්බුජං කණ්ඩකවාරිජං [කණ්ටකං වාරිජං (සී.)] **යථා, ජලෙන පඞ්කෙන චනූපලිත්තං;**
එවං මුනී සන්තිවාදො අගිද්ධො, කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තො.

යෙහි විවිත්තො විචරෙය්‍ය ලොකෙති. **යෙහීති** යෙහි දිට්ඨිගතෙහි. **විවිත්තොති** කායදුච්චරිතෙන රිත්තො විවිත්තො පවිවිත්තො, වචීදුච්චරිතෙන… මනොදුච්චරිතෙන… රාගෙන…පෙ…. සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි රිත්තො විවිත්තො පවිවිත්තො. **විචරෙය්‍යාති** විචරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය. **ලොකෙති** මනුස්සලොකෙති – යෙහි විවිත්තො විචරෙය්‍ය ලොකෙ.

න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගොති. **නාගොති** ආගුං න කරොතීති – නාගො, න ගච්ඡතීති – නාගො, නාගච්ඡතීති – නාගො. කථං ආගුං න කරොතීති – නාගො? ආගු වුච්චන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

ආගුං න කරොති කිඤ්චි ලොකෙ, [සභියාති භගවා]
සබ්බසඤ්ඤොගෙ විසජ්ජ බන්ධනානි;
සබ්බත්ථ න සජ්ජති විමුත්තො, නාගො තාදී පවුච්චතෙ තථත්තා.

එවං ආගුං න කරොතීති – නාගො.

කථං න ගච්ඡතීති – නාගො? න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දොසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, නානුසයවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නීයති වුය්හති සංහරීයති. එවං න ගච්ඡතීති – නාගො.

කථං නාගච්ඡතීති – නාගො? සොතාපත්තිමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡති. සකදාගාමිමග්ගෙන... අනාගාමිමග්ගෙන... අරහත්තමග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා තෙ කිලෙසෙ න පුනෙති න පච්චෙති න පච්චාගච්ඡති. එවං නාගච්ඡතීති – නාගො.

න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගොති. නාගො න තානි දිට්ඨිගතානි ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍ය; ''සස්සතො ලොකො...පෙ.... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති වදෙය්‍ය කථෙය්‍ය භණෙය්‍ය දීපයෙය්‍ය වොහරෙය්‍යාති – න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගො.

එලම්බුජං කණ්ඩකවාරිජං යථා, ජලෙන පඞ්කෙන චනූපලිත්තන්ති. එලං වුච්චති උදකං, අම්බුජං වුච්චති පදුමං, කණ්ඩකො වුච්චති ඛරදණ්ඩො, වාරි වුච්චති උදකං, වාරිජං වුච්චති පදුමං වාරිසම්භවං, ජලං වුච්චති උදකං, පඞ්කො වුච්චති කද්දමො. යථා පදුමං වාරිජං වාරිසම්භවං ජලෙන ච පඞ්කෙන ච න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති, අලිත්තං අසංලිත්තං අනුපලිත්තන්ති – එලම්බුජං කණ්ඩකවාරිජං යථා ජලෙන පඞ්කෙන චනූපලිත්තං.

එවං මුනී සන්තිවාදො අගිද්ධො, කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තොති. **එවන්ති** ඔපම්මසංපටිපාදනං. **මුනීති**. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **සන්තිවාදොති** සන්තිවාදො මුනි තාණවාදො ලෙණවාදො සරණවාදො අභයවාදො අච්චුතවාදො අමතවාදො නිබ්බානවාදොති – එවං මුනි සන්තිවාදො. **අගිද්ධොති**. ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසො ගෙධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො සො වුච්චති අගිද්ධො. සො රූපෙ අගිද්ධො, සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... කුලෙ... ගණෙ... ආවාසෙ... ලාභෙ... යසෙ... පසංසාය... සුඛෙ... චීවරෙ... පිණ්ඩපාතෙ ... සෙනාසනෙ... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ... කාමධාතුයා ... රූපධාතුයා... අරූපධාතුයා... කාමභවෙ... රූපභවෙ... අරූපභවෙ...

පටුන

සඤ්ඤාභවෙ... අසඤ්ඤාභවෙ... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවෙ... එකවොකාරභවෙ... චතුවොකාරභවෙ... පඤ්චවොකාරභවෙ... අතීතෙ... අනාගතෙ... පච්චුප්පන්නෙ... දිට්ඨ-සුත-මුත-විඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු අගිද්ධො අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣොසන්නො [අනජ්ඣාපන්නො (සී.), අනජ්ඣොපන්නො (ස්‍යා.)], වීතගෙධො විගතගෙධො චත්තගෙධො වන්තගෙධො මුත්තගෙධො පහීනගෙධො පටිනිස්සට්ඨගෙධො, වීතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො, නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – එවං මුනි සන්තිවාදො අගිද්ධො.

කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තොති. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච...පෙ.... ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා...පෙ.... ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. **ලෙපාති** ද්වෙ ලෙපා – තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච...පෙ.... අයං තණ්හාලෙපො...පෙ.... අයං දිට්ඨිලෙපො. මුනි තණ්හාලෙපං පහාය දිට්ඨිලෙපං පටිනිස්සජ්ජිත්වා කාමෙ ච ලොකෙ ච න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති, අලිත්තො අපලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – එවං මුනී සන්තිවාදො අගිද්ධො, කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තො.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘යෙහි විවිත්තො විචරෙය්‍ය ලොකෙ, න තානි උග්ගය්හ වදෙය්‍ය නාගො;
> එලම්බුජං කණ්ඩකවාරිජං යථා, ජලෙන පඞ්කෙන චනූපලිත්තං;
> එවං මුනී සන්තිවාදො අගිද්ධො, කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තො’’ති.

81.

> **න වෙදගූ දිට්ඨියා** [දිට්ඨියායකො (ක. අට්ඨ.) සු. නි. 852] **න මුතියා,**
> **ස මානමෙති න හි තම්මයො සො;**
> **න කම්මුනා නොපි සුතෙන නෙය්‍යො, අනූපනීතො ස නිවෙසනෙසු.**

න වෙදගූ දිට්ඨියා න මුතියා, ස මානමෙතීති. **නාති** පටික්ඛෙපො. **වෙදගූති.** වෙදො වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං, පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. තෙහි වෙදෙහි ජාතිජරාමරණස්ස අන්තගතො අන්තප්පත්තො, කොටිගතො කොටිප්පත්තො, පරියන්තගතො පරියන්තප්පත්තො, වොසානගතො වොසානප්පත්තො, තාණගතො තාණප්පත්තො, ලෙණගතො ලෙණප්පත්තො, සරණගතො සරණප්පත්තො, අභයගතො අභයප්පත්තො,

අච්චුතගතො අච්චුතප්පත්තො, අමතගතො අමතප්පත්තො, නිබ්බානගතො නිබ්බානප්පත්තො, වෙදානං වා අන්තං ගතොති වෙදගූ, වෙදෙහි වා අන්තං ගතොති වෙදගූ, සත්තන්නං වා ධම්මානං විදිතත්තා වෙදගූ, සක්කායදිට්ඨි විදිතා හොති, විචිකිච්ඡා විදිතා හොති, සීලබ්බතපරාමාසො විදිතො හොති, රාගො විදිතො හොති, දොසො විදිතො හොති, මොහො විදිතො හොති, මානො විදිතො හොති, විදිතාස්ස හොන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සංකිලෙසිකා පොනොභවිකා සදරා දුක්ඛවිපාකා ආයතිං ජාතිජරාමරණියා.

වෙදානි විචෙය්‍ය කෙවලානි, [සභියාති භගවා]
සමණානං යානීධත්ථි බ්‍රාහ්මණානං;
සබ්බවෙදනාසු වීතරාගො, සබ්බං වෙදමතිච්ච වෙදගූ සොති.

න දිට්ඨියාති තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො දිට්ඨියා න යායති න නීයති න වුය්හති න සංහරීයති, නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති – න වෙදගූ දිට්ඨියා. **න මුතියාති** මුතරූපෙන වා පරතො සොසෙන වා මහාජනසම්මුතියා වා මානං නෙති න උපෙති න උපගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – න වෙදගූ දිට්ඨියා න මුතියා ස මානමෙති.

න හි තම්මයො සොති න තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන තම්මයො හොති තප්පරමො තප්පරායනො. යතො තණ්හා ච දිට්ඨි ච මානො චස්ස පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා එත්තාවතා න තම්මයො හොති න තප්පරමො න තප්පරායනොති – ස මානමෙති න හි තම්මයො සො.

න කම්මුනා නොපි සුතෙන නෙය්‍යොති. න කම්මුනාති පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙන වා අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරෙන වා ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරෙන වා න යායති න නීයති න වුය්හති න සංහරීයතීති – න කම්මුනා. **නොපි සුතෙන නෙය්‍යොති** සුතසුද්ධියා වා පරතො සොසෙන වා මහාජනසම්මුතියා වා න යායති න නීයති න වුය්හති න සංහරීයතීති – න කම්මුනා නොපි සුතෙන නෙය්‍යො.

අනූපනීතො ස නිවෙසනෙසූති. උපයාති ද්වෙ උපයා – තණ්හූපයො ච දිට්ඨූපයො ච…පෙ…. අයං තණ්හූපයො…පෙ…. අයං දිට්ඨූපයො. තස්ස තණ්හූපයො පහීනො, දිට්ඨූපයො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හූපයස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨූපයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා සො නිවෙසනෙසු අනූපනීතො අනුපලිත්තො අනුපගතො අනජ්ඣොසිතො අනධිමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – අනූපනීතො ස නිවෙසනෙසු.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න වෙදගූ දිට්ඨියා න මුතියා, ස මානමෙති න හි තම්මයො සො;
න කම්මුනා නොපි සුතෙන නෙයෙයා, අනූපනීතො ස නිවෙසනෙසූ’’ති.

82.

සඤ්ඤාවිරත්තස්ස න සන්ති ගන්ථා, පඤ්ඤාවිමුත්තස්ස න සන්ති මොහා;
සඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගහෙසුං, තෙ ඝට්ටමානා [ඝට්ටයන්තා (ස්‍යා.) සු. නි. 853] **විචරන්ති ලොකෙ.**

සඤ්ඤාවිරත්තස්ස න සන්ති ගන්ථාති. යො සමථපුබ්බඞ්ගමං අරියමග්ගං භාවෙති තස්ස ආදිතො උපාදාය ගන්ථා වික්ඛම්භිතා හොන්ති, අරහත්තෙ පත්තෙ අරහතො ගන්ථා ච මොහා ච නීවරණා ච කාමසඤ්ඤා බ්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා දිට්ඨිසඤ්ඤා ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති – සඤ්ඤාවිරත්තස්ස න සන්ති ගන්ථා.

පඤ්ඤාවිමුත්තස්ස න සන්ති මොහාති. යො විපස්සනාපුබ්බඞ්ගමං අරියමග්ගං භාවෙති, තස්ස ආදිතො උපාදාය මොහා වික්ඛම්භිතා හොන්ති, අරහත්තෙ පත්තෙ අරහතො මොහා ච ගන්ථා ච නීවරණා ච කාමසඤ්ඤා බ්‍යාපාදසඤ්ඤා විහිංසාසඤ්ඤා දිට්ඨිසඤ්ඤා ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති – පඤ්ඤාවිමුත්තස්ස න සන්ති මොහා.

සඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගහෙසුං, තෙ ඝට්ටමානා විචරන්ති ලොකෙති. යෙ සඤ්ඤං ගණ්හන්ති කාමසඤ්ඤං බ්‍යාපාදසඤ්ඤං විහිංසාසඤ්ඤං තෙ සඤ්ඤාවසෙන ඝට්ටෙන්ති සඞ්ඝට්ටෙන්ති. රාජානොපි රාජූහි විවදන්ති, ඛත්තියාපි ඛත්තියෙහි විවදන්ති, බ්‍රාහ්මණාපි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදන්ති, ගහපතීපි ගහපතීහි විවදන්ති, මාතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි මාතරා විවදති, පිතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි පිතරා විවදති, භාතාපි භාතරා විවදති, භගිනීපි භගිනියා විවදති, භාතාපි භගිනියා විවදති, භගිනීපි භාතරා විවදති, සහායොපි සහායෙන විවදති. තෙ තත්ථ කලහවිග්ගහවිවාදමාපන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණීහිපි උපක්කමන්ති, ලෙඩ්ඩූහිපි [ලෙට්ටූහිපි (ක.)] උපක්කමන්ති, දණ්ඩෙහිපි උපක්කමන්ති, සත්ථෙහිපි උපක්කමන්ති. තෙ තත්ථ මරණම්පි නිගච්ඡන්ති මරණමත්තම්පි දුක්ඛං. යෙ දිට්ඨිං ගණ්හන්ති ‘‘සස්සතො ලොකො’’ති වා…පෙ.… ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා’’ති වා තෙ දිට්ඨිවසෙන ඝට්ටෙන්ති සඞ්ඝට්ටෙන්ති, සත්ථාරතො සත්ථාරං ඝට්ටෙන්ති, ධම්මක්ඛානතො ධම්මක්ඛානං ඝට්ටෙන්ති, ගණතො ගණං ඝට්ටෙන්ති,

දිට්ඨියා දිට්ඨිං සට්ටෙන්ති, පටිපදාය පටිපදං සට්ටෙන්ති, මග්ගතො මග්ගං සට්ටෙන්ති.

අථ වා තෙ විවදන්ති, කලහං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ…. නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති. තෙසං අභිසඞ්ඛාරා අප්පහීනා; අභිසඞ්ඛාරානං අප්පහීනත්තා ගතියා සට්ටෙන්ති, නිරයෙ සට්ටෙන්ති, තිරච්ඡානයොනියා සට්ටෙන්ති, පෙත්තිවිසයෙ සට්ටෙන්ති, මනුස්සලොකෙ සට්ටෙන්ති, දෙවලොකෙ සට්ටෙන්ති, ගතියා ගතිං… උපපත්තියා උපපත්තිං… පටිසන්ධියා පටිසන්ධිං… භවෙන භවං… සංසාරෙන සංසාරං… වට්ටෙන වට්ටං සට්ටෙන්ති සඞ්ඝට්ටෙන්ති වදන්ති විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තෙන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ…. ආයතනලොකෙති – සඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගහෙසුං තෙ සට්ටමානා විචරන්ති ලොකෙ.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘සඤ්ඤාවිරත්තස්ස න සන්ති ගන්ථා, පඤ්ඤාවිමුත්තස්ස න සන්ති මොහා;
> සඤ්ඤඤ්ච දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගහෙසුං, තෙ සට්ටමානා විචරන්ති ලොකෙ’’ති.

මාගණ්ඩියසුත්තනිද්දෙසො නවමො.

10. පුරාභෙදසුත්තනිද්දෙසො

අථ පුරාභෙදසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

83.

> **කථංදස්සී කථංසීලො, උපසන්තොති වුච්චති;**
> **තං මෙ ගොතම පබ්‍රූහි, පුච්ඡිතො උත්තමං නරං.**

කථංදස්සී කථංසීලො, උපසන්තොති වුච්චතීති. **කථංදස්සීති** කීදිසෙන දස්සනෙන සමන්නාගතො, කිංසණ්ඨිතෙන, කිංපකාරෙන, කිංපටිභාගෙනාති – කථංදස්සී. **කථංසීලොති** කීදිසෙන සීලෙන සමන්නාගතො, කිංසණ්ඨිතෙන, කිංපකාරෙන, කිංපටිභාගෙනාති – කථංදස්සී කථංසීලො. **උපසන්තොති වුච්චතීති** සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති වුච්චති පවුච්චති කථීයති භණීයති දීපීයති වොහරීයති. කථංදස්සීති අධිපඤ්ඤං පුච්ඡති, කථංසීලොති අධිසීලං පුච්ඡති, උපසන්තොති අධිචිත්තං පුච්ඡතීති – කථංදස්සී කථංසීලො උපසන්තොති වුච්චති.

තං මෙ ගොතම පබ්‍රූහීති. තන්ති යං පුච්ඡාමි, යං යාචාමි, යං අජ්ඣෙසාමි, යං පසාදෙමි. **ගොතමාති** සො නිම්මිතො බුද්ධං භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති. **පබ්‍රූහීති** බ්‍රූහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – තං මෙ ගොතම පබ්‍රූහි.

පුච්ඡිතො උත්තමං නරන්ති. පුච්ඡිතොති පුට්ඨො පුච්ඡිතො යාචිතො අජ්ඣෙසිතො පසාදිතො. **උත්තමං නරන්ති** අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං නරන්ති – පුච්ඡිතො උත්තමං නරං.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘කථංදස්සී කථංසීලො, උපසන්තොති වුච්චති;
තං මෙ ගොතම පබ්‍රූහි, පුච්ඡිතො උත්තමං නර’’න්ති.

84.

වීතතණ්හො පුරාභෙදා, [ඉති භගවා]
පුබ්බමන්තමනිස්සිතො;
වෙමජ්ඣෙ නුපසඞ්ඛෙය්‍යො,
තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං.

වීතතණ්හො පුරාභෙදාති. පුරා කායස්ස භෙදා, පුරා අත්තභාවස්ස භෙදා, පුරා කළෙවරස්ස නික්ඛෙපා, පුරා ජීවිතින්ද්‍රියස්ස උපච්ඡෙදා වීතතණ්හො විගතතණ්හො චත්තතණ්හො වන්තතණ්හො මුත්තතණ්හො පහීනතණ්හො පටිනිස්සට්ඨතණ්හො, වීතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො, නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරති.

භගවාති ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගතණ්හොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා, භජි වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා, භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං

පඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා. භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චෙහි කතං, න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං, න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතාහි කතං; විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – වීතතණ්හො පුරාභෙදාති භගවා.

පුබ්බමන්තමනිස්සිතොති පුබ්බන්තො වුච්චති අතීතො අද්ධා. අතීතං අද්ධානං ආරබ්භ තණ්හා පහීනා, දිට්ඨි පටිනිස්සට්ඨා තණ්හාය පහීනත්තා, දිට්ඨියා පටිනිස්සට්ඨත්තා. එවම්පි පුබ්බමන්තමනිස්සිතො. අථ වා ‘‘එවංරූපො අහොසිං අතීතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති, ‘‘එවංවෙදනො අහොසිං... එවංසඤ්ඤො අහොසිං... එවංසඞ්ඛාරො අහොසිං... එවංවිඤ්ඤාණො අහොසිං අතීතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති. එවම්පි පුබ්බමන්තමනිස්සිතො. අථ වා ‘‘ඉති මෙ චක්ඛු [චක්ඛුං (සී. ක.)] අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති රූපා’’ති තත්ථ න ඡන්දරාගපටිබද්ධං හොති විඤ්ඤාණං, න ඡන්දරාගපටිබද්ධත්තා විඤ්ඤාණස්ස න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි පුබ්බමන්තමනිස්සිතො. ‘‘ඉති මෙ සොතං අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති සද්දා’’ති, ‘‘ඉති මෙ ඝානං අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති ගන්ධා’’ති, ‘‘ඉති මෙ ජිව්හා අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති රසා’’ති, ‘‘ඉති මෙ කායො අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති ඵොට්ඨබ්බා’’ති, ‘‘ඉති මෙ මනො අහොසි අතීතමද්ධානං – ඉති ධම්මා’’ති තත්ථ න ඡන්දරාගපටිබද්ධං හොති විඤ්ඤාණං, න ඡන්දරාගපටිබද්ධත්තා විඤ්ඤාණස්ස න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි පුබ්බමන්තමනිස්සිතො. අථ වා යානි තානි පුබ්බෙ මාතුගාමෙන සද්ධිං හසිතලපිතකීළිතානි න තදස්සාදෙති, න තං නිකාමෙති, න ච තෙන විත්තිං ආපජ්ජති. එවම්පි පුබ්බමන්තමනිස්සිතො.

වෙමජ්ඣෙ නුපසඞ්ඛෙය්‍යොති. වෙමජ්ඣං වුච්චති පච්චුප්පන්නො අද්ධා. පච්චුප්පන්නං අද්ධානං ආරබ්භ තණ්හා පහීනා, දිට්ඨි පටිනිස්සට්ඨා. තණ්හාය පහීනත්තා, දිට්ඨියා පටිනිස්සට්ඨත්තා රත්තොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, දුට්ඨොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, මූළ්හොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, විනිබද්ධොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, පරාමට්ඨොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, වික්ඛෙපගතොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, අනිට්ඨඞ්ගතොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, ථාමගතොති නුපසඞ්ඛෙය්‍යො; තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා; අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියා නුපසඞ්ඛෙය්‍යො, නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා

පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි පච්චයො නත්ථි කාරණං නත්ථි යෙන සඞ්ඛං ගච්ඡෙය්‍යාති – වෙමජ්ඣෙ නුපසඞ්ඛෙය්‍යො.

තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතන්ති. **තස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **පුරෙක්ඛාරාති** ද්වෙ පුරෙක්ඛාරා – තණ්හාපුරෙක්ඛාරො ච දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො ච…පෙ…. අයං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො…පෙ…. අයං දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො. තස්ස තණ්හාපුරෙක්ඛාරො පහීනො, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො පටිනිස්සට්ඨො. තණ්හාපුරෙක්ඛාරස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා න තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කත්වා චරති, න තණ්හාධජො න තණ්හාකෙතු න තණ්හාධිපතෙය්‍යො, න දිට්ඨිධජො න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යො, න තණ්හාය වා දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො චරති. එවම්පි තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං. අථ වා ‘‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති, ‘‘එවංවෙදනො සියං… එවංසඤ්ඤො සියං… එවංසඞ්ඛාරො සියං… එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති. එවම්පි තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං. අථ වා ‘‘ඉති මෙ චක්ඛු සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති රූපා’’ති අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං. ‘‘ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති සද්දා’’ති, ‘‘ඉති මෙ ඝානං සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති ගන්ධා’’ති, ‘‘ඉති මෙ ජිව්හා සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති රසා’’ති, ‘‘ඉති මෙ කායො සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති ඵොට්ඨබ්බා’’ති, ‘‘ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති ධම්මා’’ති අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං. අථ වා ‘‘ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො’’ති වා අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දතො. එවම්පි තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘වීතතණ්හො පුරාභෙදා, [ඉති භගවා]
පුබ්බමන්තමනිස්සිතො;
වෙමජ්ඣෙ නුපසඞ්ඛෙය්‍යො,
තස්ස නත්ථි පුරක්ඛත’’න්ති.

85.

අක්කොධනො අසන්තාසී, අවිකත්ථී අකුක්කුචො;

මන්තභාණී අනුද්ධතො, ස වෙ වාචායතො මුනි.

අක්කොධනො අසන්තාසීති. **අක්කොධනොති** යඤ්හි ඛො වුත්තං. අපි ච කොධො තාව වත්තබ්බො. දසහාකාරෙහි කොධො ජායති – ‘‘අනත්ථං මෙ අචරී’’ති කොධො ජායති, ‘‘අනත්ථං මෙ චරතී’’ති කොධො ජායති, ‘‘අනත්ථං මෙ චරිස්සතී’’ති කොධො ජායති, ‘‘පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරි... අනත්ථං චරති... අනත්ථං චරිස්සතී’’ති කොධො ජායති, ‘‘අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරි... අත්ථං චරති... අත්ථං චරිස්සතී’’ති කොධො ජායති, අට්ඨානෙ වා පන කොධො ජායති. යො එවරූපො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො, පටිඝං පටිවිරොධො, කොපො පකොපො සම්පකොපො, දොසො පදොසො සම්පදොසො, චිත්තස්ස බ්‍යාපත්ති මනොපදොසො, කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං, බ්‍යාපත්ති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතත්තං, විරොධො පටිවිරොධො චණ්ඩික්කං, අසුරොපො [අස්සුරොපො (සී. ක.)] අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති කොධො.

අපි ච කොධස්ස අධිමත්තපරිත්තතා වෙදිතබ්බා. අත්ථි කඤ්චි [කිඤ්චි (ක.)] කාලං කොධො චිත්තාවිලකරණමත්තො හොති, න ච තාව මුඛකුලානවිකුලානො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො මුඛකුලානවිකුලානමත්තො හොති, න ච තාව හනුසඤ්චොපනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො හනුසඤ්චොපනමත්තො හොති, න ච තාව ඵරුසවාචං නිච්ඡාරණො [ඵරුසවාචනිච්ඡාරණො (ස්‍යා.)] හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො ඵරුසවාචං නිච්ඡාරණමත්තො හොති, න ච තාව දිසාවිදිසානුවිලොකනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො දිසාවිදිසානුවිලොකනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථපරාමසනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො දණ්ඩසත්ථපරාමසනමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථඅබ්භුක්කිරණො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො දණ්ඩසත්ථඅබ්භුක්කිරණමත්තො හොති, න ච තාව දණ්ඩසත්ථඅභිනිපාතනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො දණ්ඩසත්ථඅභිනිපාතමත්තො හොති, න ච තාව ඡින්නවිච්ඡින්නකරණො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො ඡින්නවිච්ඡින්නකරණමත්තො හොති, න ච තාව සම්භඤ්ජනපලිභඤ්ජනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො සම්භඤ්ජනපලිභඤ්ජනමත්තො හොති, න ච තාව අඞ්ගමඞ්ගඅපකඩ්ඪනො හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො අඞ්ගමඞ්ගඅපකඩ්ඪනමත්තො හොති, න ච තාව ජීවිතාවොරොපනො [ජීවිතපනාසනො (ස්‍යා.)] හොති; අත්ථි කඤ්චි කාලං කොධො ජීවිතාවොරොපනමත්තො හොති, න ච තාව සබ්බචාගපරිච්චාගාය සණ්ඨිතො හොති. යතො කොධො පරපුග්ගලං ඝාතෙත්වා අත්තානං ඝාතෙති, එත්තාවතා කොධො පරමුස්සදගතො පරමවෙපුල්ලප්පත්තො හොති. යස්ස සො කොධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති අක්කොධනො. කොධස්ස පහීනත්තා අක්කොධනො,

කොධවත්ථුස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා අක්කොධනො, කොධහෙතුස්ස උපච්ඡින්නත්තා අක්කොධනොති – අක්කොධනො.

අසන්තාසීති ඉධෙකච්චො තාසී හොති උත්තාසී පරිත්තාසී, සො තසති න උත්තසති පරිත්තසති භායති සන්තාසං ආපජ්ජති. කුලං වා න ලභාමි, ගණං වා න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං වා න ලභාමි, යසං වා න ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා න ලභාමි, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං වා න ලභාමි, අප්පඤ්ඤාතොම්හීති තසති උත්තසති පරිත්තසති භායති සන්තාසං ආපජ්ජති.

ඉධ භික්ඛු අසන්තාසී හොති අනුත්තාසී අපරිත්තාසී; සො න තසති න උත්තසති න පරිත්තසති න භායති න සන්තාසං ආපජ්ජති. කුලං වා න ලභාමි, ගණං වා න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං වා න ලභාමි, යසං වා න ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා න ලභාමි, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං වා න ලභාමි, අප්පඤ්ඤාතොම්හීති න තසති න උත්තසති න පරිත්තසති න භායති න සන්තාසං ආපජ්ජතීති – අක්කොධනො අසන්තාසී.

අවිකත්ථී අකුක්කුචොති. ඉධෙකච්චො කත්ථී හොති විකත්ථී, සො කත්ථති විකත්ථති – අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. උච්චා කුලා පබ්බජිතොති වා මහාකුලා පබ්බජිතොති වා, මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා උළාරභොගකුලා පබ්බජිතොති වා, ඤාතො යසස්සී ගහට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා, ලාභිම්හි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති වා, සුත්තන්තිකොති වා විනයධරොති වා ධම්මකථිකොති වා, ආරඤ්ඤිකොති වා පිණ්ඩපාතිකොති වා පංසුකූලිකොති වා තෙචීවරිකොති වා, සපදානචාරිකොති වා ඛලුපච්ඡාභත්තිකොති වා නෙසජ්ජිකොති වා යථාසන්ථතිකොති වා, පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා තතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා… විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා… ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා… නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා කත්ථති විකත්ථති. එවං න කත්ථති න විකත්ථති, කත්ථනා විකත්ථනා ආරතො විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – අවිකත්ථී.

අකුක්කුචොති. කුක්කුච්චන්ති හත්ථකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, පාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, හත්ථපාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතා කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතා, විකාලෙ කාලසඤ්ඤිතා කාලෙ විකාලසඤ්ඤිතා, අවජ්ජෙ වජ්ජසඤ්ඤිතා වජ්ජෙ අවජ්ජසඤ්ඤිතා; යං එවරූපං කුක්කුච්චං කුක්කුච්චායනා කුක්කුච්චායිතත්තං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො – ඉදං වුච්චති කුක්කුච්චං.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො? ''කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුචරිත''න්ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''කතං මෙ වචීදුච්චරිතං, අකතං මෙ වචීසුචරිතං... කතං මෙ මනොදුච්චරිතං, අකතං මෙ මනොසුචරිත''න්ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''කතො මෙ පාණාතිපාතො, අකතා මෙ පාණාතිපාතා වෙරමණී''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''කතං මෙ අදින්නාදානං, අකතා මෙ අදින්නාදානා වෙරමණී''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''කතො මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරො, අකතා මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරා වෙරමණී''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''කතො මෙ මුසාවාදො, අකතා මෙ මුසාවාදා වෙරමණී''ති... ''කතා මෙ පිසුණා වාචා, අකතා මෙ පිසුණාය වාචාය වෙරමණී''ති... ''කතා මෙ ඵරුසා වාචා, අකතා මෙ ඵරුසාය වාචාය වෙරමණී''ති... ''කතො මෙ සම්ඵප්පලාපො, අකතා මෙ සම්ඵප්පලාපා වෙරමණී''ති... ''කතා මෙ අභිජ්ඣා, අකතා මෙ අනභිජ්ඣා''ති... ''කතො මෙ බ්‍යාපාදො, අකතො මෙ අබ්‍යාපාදො''ති... ''කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨී''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො.

අථ වා ''සීලෙසුම්හි න පරිපූරකාරී''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ''ඉන්ද්‍රියෙසුම්හි අගුත්තද්වාරො''ති... ''භොජනෙ අමත්තඤ්ඤුම්හී''ති... ''ජාගරියං අනනුයුත්තොම්හී''ති... ''න සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතොම්හී''ති... ''අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා''ති... ''අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා''ති... ''අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා''ති... ''අභාවිතානි මෙ පඤ්චින්ද්‍රියානී''ති... ''අභාවිතානි මෙ පඤ්ච බලානී''ති... ''අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා''ති... ''අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො''ති... ''දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාත''න්ති... ''සමුදයො මෙ අප්පහීනො''ති... ''මග්ගො මෙ අභාවිතො''ති... ''නිරොධො මෙ අසච්ඡිකතො''ති – උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. යස්සෙතං කුක්කුච්චං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං

පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති අකුක්කුච්චොති – අවිකත්ථී අකුක්කුචො.

මන්තභාණී අනුද්ධතොති. මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ…. අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. මන්තාය පරිග්ගහෙත්වා පරිග්ගහෙත්වා වාචං භාසති බහුම්පි කථෙන්තො බහුම්පි භණන්තො බහුම්පි දීපයන්තො බහුම්පි වොහරන්තො. දුක්කථිතං දුබ්භණිතං දුල්ලපිතං දුරුත්තං දුබ්භාසිතං වාචං න භාසතීති – මන්තභාණී. **අනුද්ධතොති.** තත්ථ කතමං උද්ධච්චං? යං චිත්තස්ස උද්ධච්චං අවූපසමො චෙතසො වික්ඛෙපො භන්තත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති උද්ධච්චං. යස්සෙතං උද්ධච්චං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති අනුද්ධතොති – මන්තභාණී අනුද්ධතො.

ස වෙ වාචායතො මුනීති. ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාදා පටිවිරතො හොති සච්චවාදී සච්චසන්ධො ථෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. පිසුණං වාචං පහාය පිසුණාය වාචාය පටිවිරතො හොති – ඉතො සුත්වා න අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා න ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය. ඉති භින්නානං වා සන්ධාතා, සහිතානං වා අනුප්පදාතා, සමග්ගාරාමො සමග්ගරතො සමග්ගනන්දී සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති. ඵරුසං වාචං පහාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො හොති – යා සා වාචා නෙලා කණ්ණසුඛා පෙමනීයා හදයඞ්ගමා පොරී බහුජනකන්තා බහුජනමනාපා තථාරූපිං වාචං භාසිතා හොති. සම්ඵප්පලාපං පහාය සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතො හොති – කාලවාදී භූතවාදී අත්ථවාදී ධම්මවාදී විනයවාදී නිධානවතිං වාචං භාසිතා හොති කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසංහිතං. චතූහි වචීසුචරිතෙහි සමන්නාගතො චතුද්දොසාපගතං වාචං භාසති, බාත්තිංසාය තිරච්ඡානකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති.

දස කථාවත්ථූනි කථෙසි, සෙය්‍යථිදං – අප්පිච්ඡකථං කථෙති, සන්තුට්ඨිකථං කථෙති, පවිවෙකකථං… අසංසග්ගකථං… වීරියාරම්භකථං… සීලකථං… සමාධිකථං… පඤ්ඤාකථං… විමුත්තිකථං … විමුත්තිඤාණදස්සනකථං… සතිපට්ඨානකථං… සම්මප්පධානකථං… ඉද්ධිපාදකථං… ඉන්ද්‍රියකථං… බලකථං… බොජ්ඣඞ්ගකථං… මග්ගකථං… ඵලකථං… නිබ්බානකථං කථෙති. **වාචායතොති** යත්තො පරියත්තො ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො වූපසන්තො. **මුනීති. මොන**ං වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ…. අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි…පෙ…. සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනීති – ස වෙ වාචායතො මුනි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අක්කොධනො අසන්තාසී, අවිකත්ථී අකුක්කුචො;
මන්තභාණී අනුද්ධතො, ස වෙ වාචායතො මුනී’’ති.

86.

නිරාසත්ති අනාගතෙ, අතීතං නානුසොචති;
විවෙකදස්සී ඵස්සෙසු, දිට්ඨීසු ච න නීයති.

නිරාසත්ති අනාගතෙති. **ආසත්ති** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා ආසත්ති තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති. එවම්පි නිරාසත්ති අනාගතෙ. අථ වා ‘‘එවංරූපො සියං අනාගතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති, ‘‘එවංවෙදනො සියං… එවංසඤ්ඤො සියං… එවංසඞ්ඛාරො සියං… එවංවිඤ්ඤාණො සියං අනාගතමද්ධාන’’න්ති තත්ථ නන්දිං න සමන්නානෙති. එවම්පි නිරාසත්ති අනාගතෙ. අථ වා ‘‘ඉති මෙ චක්ඛු සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති රූපා’’ති අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි නිරාසත්ති අනාගතෙ. ‘‘ඉති මෙ සොතං සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති සද්දා’’ති…පෙ…. ‘‘ඉති මෙ මනො සියා අනාගතමද්ධානං – ඉති ධම්මා’’ති අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි නිරාසත්ති අනාගතෙ. අථ වා ‘‘ඉමිනාහං සීලෙන වා වතෙන වා තපෙන වා බ්‍රහ්මචරියෙන වා දෙවො වා භවිස්සාමි දෙවඤ්ඤතරො වා’’ති අප්පටිලද්ධස්ස පටිලාභාය චිත්තං න පණිදහති, චෙතසො අප්පණිධානප්පච්චයා න තදභිනන්දති; න තදභිනන්දන්තො. එවම්පි නිරාසත්ති අනාගතෙ.

අතීතං නානුසොචතීති. විපරිණතං වා වත්ථුං න සොචති, විපරිණතස්මිං වා වත්ථුස්මිං න සොචති, ‘‘චක්ඛු මෙ විපරිණත’’න්ති න සොචති, ‘‘සොතං මෙ… ඝානං මෙ… ජිව්හා මෙ… කායො මෙ… රූපා මෙ… සද්දා මෙ… ගන්ධා මෙ… රසා මෙ… ඵොට්ඨබ්බා මෙ… කුලං මෙ… ගණො මෙ… ආවාසො මෙ… ලාභො මෙ… යසො මෙ… පසංසා මෙ… සුඛං මෙ… චීවරං මෙ… පිණ්ඩපාතො මෙ… සෙනාසනං මෙ… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරො මෙ… මාතා මෙ… පිතා මෙ… භාතා මෙ… භගිනී මෙ… පුත්තො මෙ… ධීතා මෙ… මිත්තා මෙ… අමච්චා මෙ… ඤාතකා මෙ… සාලොහිතා මෙ විපරිණතා’’ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති – අතීතං නානුසොචති.

විවෙකදස්සී ඵස්සෙසූති. චක්ඛුසම්ඵස්සො සොතසම්ඵස්සො ඝානසම්ඵස්සො ජිව්හාසම්ඵස්සො කායසම්ඵස්සො මනොසම්ඵස්සො,

අධිවචනසම්ඵස්සො පටිඝසම්ඵස්සො, සුඛවෙදනීයො ඵස්සො දුක්ඛවෙදනීයො ඵස්සො අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයො ඵස්සො, කුසලො ඵස්සො අකුසලො ඵස්සො අබ්‍යාකතො ඵස්සො, කාමාවචරො ඵස්සො රූපාවචරො ඵස්සො අරූපාවචරො ඵස්සො, සුඤ්ඤතො ඵස්සො අනිමිත්තො ඵස්සො අප්පණිහිතො ඵස්සො, ලොකියො ඵස්සො ලොකුත්තරො ඵස්සො, අතීතො ඵස්සො අනාගතො ඵස්සො පච්චුප්පන්නො ඵස්සො; යො එවරූපො ඵස්සො ඵුසනා සම්ඵුසනා සම්ඵුසිතත්තං – අයං වුච්චති ඵස්සො.

විවෙකදස්සී ඵස්සෙසූති. චක්ඛුසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා, සොතසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... ඝානසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... ජිව්හාසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... කායසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... මනොසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... අධිවචනසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... පටිඝසම්ඵස්සං විවිත්තං පස්සති... සුඛවෙදනීයං ඵස්සං... දුක්ඛවෙදනීයං ඵස්සං... අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයං ඵස්සං... කුසලං ඵස්සං... අකුසලං ඵස්සං... අබ්‍යාකතං ඵස්සං... කාමාවචරං ඵස්සං... රූපාවචරං ඵස්සං... අරූපාවචරං ඵස්සං... ලොකියං ඵස්සං විවිත්තං පස්සති අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා.

අථ වා අතීතං ඵස්සං අනාගතෙහි ච පච්චුප්පන්නෙහි ච ඵස්සෙහි විවිත්තං පස්සති, අනාගතං ඵස්සං අතීතෙහි ච පච්චුප්පන්නෙහි ච ඵස්සෙහි විවිත්තං පස්සති, පච්චුප්පන්නං ඵස්සං අතීතෙහි ච අනාගතෙහි ච ඵස්සෙහි විවිත්තං පස්සති. අථ වා යෙ තෙ ඵස්සා අරියා අනාසවා ලොකුත්තරා සුඤ්ඤතපටිසඤ්ඤුත්තා, තෙ ඵස්සෙ විවිත්තෙ පස්සති රාගෙන දොසෙන මොහෙන කොධෙන උපනාහෙන මක්ඛෙන පළාසෙන ඉස්සාය මච්ඡරියෙන මායාය සාඨෙය්‍යෙන ථම්භෙන සාරම්භෙන මානෙන අතිමානෙන මදෙන පමාදෙන සබ්බකිලෙසෙහි සබ්බදුච්චරිතෙහි සබ්බදරථෙහි සබ්බපරිළාහෙහි සබ්බසන්තාපෙහි සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි විවිත්තෙ පස්සතීති – විවෙකදස්සී ඵස්සෙසු.

දිට්ඨීසු ච න නීයතීති. තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො දිට්ඨියා න යායති න නීයති න වුය්හති න සංහරීයති; නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති – දිට්ඨීසු ච න නීයති.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘නිරාසත්ති අනාගතෙ, අතීතං නානුසොචති;
> විවෙකදස්සී ඵස්සෙසු, දිට්ඨීසු ච න නීයතී’’ති.

87.

පතිලීනො අකුහකො, අපිහාලු අමච්ඡරී;
අප්පගබ්භො අජෙගුච්ඡො, පෙසුණෙය්‍යෙ ච නො යුතො.

පතිලීනො අකුහකොති. පතිලීනොති රාගස්ස පහීනත්තා පතිලීනො, දොසස්ස පහීනත්තා පතිලීනො, මොහස්ස පහීනත්තා පතිලීනො, කොධස්ස... උපනාහස්ස ... මක්ඛස්ස... පළාසස්ස... ඉස්සාය... මච්ඡරියස්ස...පෙ.... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා පතිලීනො. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පතිලීනො හොති? ඉමස්ස, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අස්මිමානො පහීනො හොති උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු පතිලීනො හොතී’’ති – පතිලීනො.

අකුහකොති තීණි කුහනවත්ථූනි – පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධ ගහපතිකා භික්ඛුං නිමන්තෙන්ති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. සො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො අත්ථිකො චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං භිය්‍යොකම්‍යතං උපාදාය චීවරං පච්චක්ඛාති, පිණ්ඩපාතං පච්චක්ඛාති, සෙනාසනං පච්චක්ඛාති, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පච්චක්ඛාති. සො එවමාහ – ‘‘කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන චීවරෙන! එතං සාරුප්පං යං සමණො සුසානා වා සඞ්කාරකූටා වා පාපණිකා වා නන්තකානි උච්චිනිත්වා සඞ්ඝාටිං කත්වා ධාරෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන පිණ්ඩපාතෙන! එතං සාරුප්පං යං සමණො උඤ්ඡාචරියාය පිණ්ඩියාලොපෙන ජීවිකං කප්පෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන සෙනාසනෙන! එතං සාරුප්පං යං සමණො රුක්ඛමූලිකො වා අස්ස සොසානිකො වා අබ්භොකාසිකො වා. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන! එතං සාරුප්පං යං සමණො පූතිමුත්තෙන වා හරිතකීඛණ්ඩෙන වා ඔසධං කරෙය්‍යා’’ති. තදුපාදාය ලූඛං චීවරං ධාරෙති, ලූඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජති, ලූඛං සෙනාසනං පටිසෙවති, ලූඛං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානන්ති – ‘‘අයං සමණො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො ආරද්ධවීරියො ධුතවාදො’’ති භිය්‍යො භිය්‍යො නිමන්තෙන්ති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. සො එවමාහ – ‘‘තිණ්ණං සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති. සද්ධාය සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති, දෙය්‍යධම්මස්ස සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති, දක්ඛිණෙය්‍යානං සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති. ‘තුම්හාකඤ්චෙවායං සද්ධා අත්ථි, දෙය්‍යධම්මො ච සංවිජ්ජති, අහඤ්ච

පටිග්ගාහකො. සචෙහං න පටිග්ගහෙස්සාමි, එවං තුම්හෙ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරා භවිස්සන්ති. න මය්හං ඉමිනා අත්ථො. අපි ච තුම්හාකංයෙව අනුකම්පාය පටිග්ගණ්හාමී'''ති. තදුපාදාය බහුම්පි චීවරං පටිග්ගණ්හාති, බහුම්පි පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හාති, බහුම්පි ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිග්ගණ්හාති. යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිප්පායො, ''එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතී''ති, ගමනං සණ්ඨපෙති ඨානං සණ්ඨපෙති නිසජ්ජං සණ්ඨපෙති සයනං සණ්ඨපෙති, පණිධාය ගච්ඡති පණිධාය තිට්ඨති පණිධාය නිසීදති පණිධාය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගච්ඡති සමාහිතො විය තිට්ඨති සමාහිතො විය නිසීදති සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාථකජ්ඣායීව හොති. යා එවරූපා ඉරියාපථස්ස ඨපනා ආඨපනා [අට්ඨපනා (සී.)] සණ්ඨපනා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිප්පායො, ''එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතී''ති, අරියධම්මසන්නිස්සිතං වාචං භාසති. ''යො එවරූපං චීවරං ධාරෙති සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති; ''යො එවරූපං පත්තං ධාරෙති... ලොහථාලකං ධාරෙති... ධම්මකරණං ධාරෙති... පරිසාවනං ධාරෙති... කුඤ්චිකං ධාරෙති... උපාහනං ධාරෙති... කායබන්ධනං ධාරෙති... ආයොගං ධාරෙති සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති; ''යස්ස එවරූපො උපජ්ඣායො සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති; ''යස්ස එවරූපො ආචරියො... එවරූපා සමානුපජ්ඣායකා... සමානාචරියකා... මිත්තා... සන්දිට්ඨා... සම්භත්තා... සහායා සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති; ''යො එවරූපෙ විහාරෙ වසති සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති; ''යො එවරූපෙ අඩ්ඪයොගෙ වසති... පාසාදෙ වසති... හම්මියෙ වසති... ගුහායං වසති... ලෙණෙ වසති... කුටියා වසති... කූටාගාරෙ වසති... අට්ටෙ වසති ... මාළෙ වසති... උද්දණ්ඩෙ වසති... උපට්ඨානසාලායං වසති... මණ්ඩපෙ වසති... රුක්ඛමූලෙ වසති, සො සමණො මහෙසක්ඛො''ති භණති.

අථ වා කොරජිකකොරජිකො [කොරඤ්ජිකකොරඤ්ජිකො (සී.)] භාකුටිකභාකුටිකො කුහකකුහකො ලපකලපකො මුඛසම්භාවිකො, ''අයං සමණො ඉමාසං එවරූපානං සන්තානං විහාරසමාපත්තීනං ලාභී''ති තාදිසං ගම්භීරං ගූළ්හං නිපුණං පටිච්ඡන්නං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤතාපටිසංයුත්තං කථං කථෙසි. යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු. යස්සිමානි තීණි කුහනවත්ථූනි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි, සො වුච්චති අකුහකොති – පතිලීනො අකුහකො.

අපිහාලු අමච්ඡරීති. පිහා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා පිහා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අපිහාලු. සො රූපෙ න පිහෙති, සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ… කුලං… ගණං… ආවාසං… ලාභං… යසං… පසංසං… සුඛං… චීවරං… පිණ්ඩපාතං… සෙනාසනං… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං… කාමධාතුං… රූපධාතුං… අරූපධාතුං… කාමභවං… රූපභවං… අරූපභවං… සඤ්ඤාභවං… අසඤ්ඤාභවං … නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං… එකවොකාරභවං… චතුවොකාරභවං… පඤ්චවොකාරභවං… අතීතං… අනාගතං… පච්චුප්පන්නං… දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න පිහෙති න ඉච්ඡති න සාදියති න පත්ථෙති නාභිජප්පතීති – අපිහාලු. **අමච්ඡරීති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරං මච්ඡරායනා මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ච ඛන්ධමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං ගාහො – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. යස්සෙතං මච්ඡරියං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති අමච්ඡරීති – අපිහාලු අමච්ඡරී.

අප්පගබ්භො අජෙගුච්ඡොති. පාගබ්භියන්ති තීණි පාගබ්භියානි – කායිකං පාගබ්භියං, වාචසිකං පාගබ්භියං, චෙතසිකං පාගබ්භියං. කතමං කායිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ගණගතොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, භොජනසාලායම්පි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ජන්තාඝරෙපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, උදකතිත්ථෙපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිසන්තොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිට්ඨොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං සඞ්ඝගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතො අචිත්තීකාරකතො [අචිත්තිකාරකතො (සයා. ක.)] ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වාපි නිසීදති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං සඞ්ඝගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ගණගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ගණගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපාහනානං චඞ්කමන්තානං සඋපාහනො චඞ්කමති, නීචෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තානං උච්චෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමති, ඡමාය චඞ්කමන්තානං චඞ්කමෙ චඞ්කමති, ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති,

උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වා නිසීදති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං ගණගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං භොජනසාලායං කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො භොජනසාලායං අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනුපඛජ්ජ නිසීදති, නවෙපි භික්ඛූ ආසනෙන පටිබාහති, ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වාපි නිසීදති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං භොජනසාලායං කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ජන්තාඝරෙ අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, අනාපුච්ඡම්පි අනජ්ඣිට්ඨොපි කට්ඨං පක්ඛිපති, ද්වාරම්පි පිදහති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො උදකතිත්ථෙ අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි ඔතරති, පුරතොපි ඔතරති, ඝට්ටයන්තොපි න්හායති [නහායති (සී.)], පුරතොපි න්හායති, උපරිතොපි න්හායති, ඝට්ටයන්තොපි උත්තරති, පුරතොපි උත්තරති, උපරිතොපි උත්තරති. එවං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිසන්තො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි ගච්ඡති, පුරතොපි ගච්ඡති, වොක්කම්මාපි ථෙරානං භික්ඛූනං පුරතො පුරතො ගච්ඡති. එවං අන්තරඝරං පවිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිට්ඨො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිට්ඨො, ‘‘න පවිස [පවිසථ (සී.) එවමඤ්ඤෙසු පදද්වයෙසුපි], භන්තෙ’’ති වුච්චමානො පවිසති, ‘‘න තිට්ඨ, භන්තෙ’’ති වුච්චමානො තිට්ඨති, ‘‘න නිසීද, භන්තෙ’’ති වුච්චමානො නිසීදති, අනොකාසම්පි පවිසති, අනොකාසෙපි තිට්ඨති, අනොකාසෙපි නිසීදති, යානිපි තානි හොන්ති කුලානං ඔවරකානි ගූළ්හානි ච පටිච්ඡන්නානි ච. යත්ථ කුලිත්ථියො කුලධීතරො කුලසුණ්හායො කුලකුමාරියො නිසීදන්ති, තත්ථපි සහසා පවිසති කුමාරකස්සපි සිරං පරාමසති. එවං අන්තරඝරං පවිට්ඨො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති – ඉදං කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කතමං වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිට්ඨොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං සඞ්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡං වා අනජ්ඣිට්ඨො වා ආරාමගතානං භික්ඛූනං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, පාතිමොක්ඛං උද්දිසති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං සඞ්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ගණගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡං වා අනජ්ඣිට්ඨො වා ආරාමගතානං භික්ඛූනං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. ආරාමගතානං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිට්ඨො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිට්ඨො ඉත්ථිං වා කුමාරිං වා එවමාහ – ‘‘ඉත්ථංනාමෙ ඉත්ථංගොත්තෙ කිං අත්ථි? යාගු අත්ථි, භත්තං අත්ථි, ඛාදනීයං අත්ථි. කිං පිවිස්සාම, කිං භුඤ්ජිස්සාම, කිං ඛාදිස්සාම? කිං වා අත්ථි, කිං වා මෙ දස්සථා’’ති විප්පලපති, යා එවරූපා වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පනා ලාලප්පිතත්තං. එවං අන්තරඝරං පවිට්ඨො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති – ඉදං වාචසිකං පාගබ්භියං.

කතමං චෙතසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො න උච්චා කුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චා කුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන, න මහාකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන, න මහාභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාභොගකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන, න උළාරභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො... න සුත්තන්තිකො සමානො සුත්තන්තිකෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන, න විනයධරො සමානො... න ධම්මකථිකො සමානො... න ආරඤ්ඤිකො සමානො... න පිණ්ඩපාතිකො සමානො... න පංසුකූලිකො සමානො... න තෙචීවරිකො සමානො... න සපදානචාරිකො සමානො... න ඛලුපච්ඡාභත්තිකො සමානො... න නෙසජ්ජිකො සමානො... න යථාසන්ථතිකො සමානො... න පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී සමානො පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභිනා සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන...පෙ.... න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභිනා සද්ධිං සදිසං අත්තානං දහති චිත්තෙන – ඉදං චෙතසිකං පාගබ්භියං. යස්සිමානි තීණි පාගබ්භියානි

පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි, සො වුච්චති අප්පගබ්භොති – අප්පගබ්භො.

අජෙගුච්ඡොති. අත්ථි පුග්ගලො ජෙගුච්ඡො, අත්ථි අජෙගුච්ඡො. කතමො ච පුග්ගලො ජෙගුච්ඡො? ඉධෙකච්චො පුග්ගලො දුස්සීලො හොති පාපධම්මො අසුචිසඞ්කස්සරසමාචාරො පටිච්ඡන්නකම්මන්තො අස්සමණො සමණපටිඤ්ඤො අබ්‍රහ්මචාරී බ්‍රහ්මචාරිපටිඤ්ඤො අන්තොපූති අවස්සුතො කසම්බුජාතො – අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුච්ඡො. අථ වා කොධනො හොති උපායාසබහුලො, අප්පම්පි වුත්තො සමානො අභිසජ්ජති කුප්පති බ්‍යාපජ්ජති පතිට්ඨීයති, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති – අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුච්ඡො. අථ වා කොධනො හොති උපනාහී, මක්ඛී හොති පළාසී, ඉස්සුකී හොති මච්ඡරී, සඨො හොති මායාවී, ථද්ධො හොති අතිමානී, පාපිච්ඡො හොති මිච්ඡාදිට්ඨී [මිච්ඡාදිට්ඨි (සී.)], සන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති ආදානග්ගාහී දුප්පටිනිස්සග්ගී – අයං වුච්චති පුග්ගලො ජෙගුච්ඡො.

කතමො ච පුග්ගලො අජෙගුච්ඡො? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු – අයං වුච්චති පුග්ගලො අජෙගුච්ඡො. අථ වා අක්කොධනො හොති අනුපායාසබහුලො, බහුම්පි වුත්තො සමානො න අභිසජ්ජති න කුප්පති න බ්‍යාපජ්ජති න පතිට්ඨීයති, න කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති – අයං වුච්චති පුග්ගලො අජෙගුච්ඡො. අථ වා අක්කොධනො හොති අනුපනාහී, අමක්ඛී හොති අපළාසී, අනිස්සුකී හොති අමච්ඡරී, අසඨො හොති අමායාවී, අථද්ධො හොති අනතිමානී, න පාපිච්ඡො හොති න මිච්ඡාදිට්ඨී, අසන්දිට්ඨිපරාමාසී හොති අනාදානග්ගාහී සුප්පටිනිස්සග්ගී – අයං වුච්චති පුග්ගලො අජෙගුච්ඡො. සබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනා ජෙගුච්ඡා, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය අට්ඨ අරියපුග්ගලා අජෙගුච්ඡාති – අප්පගබ්භො අජෙගුච්ඡො.

පෙසුණෙය්‍යෙ ච නො යුතොති. පෙසුඤ්ඤන්ති ඉධෙකච්චො පිසුණවාචො හොති, ඉතො සුත්වා අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය. ඉති සමග්ගානං වා භෙත්තා [භෙදෙ (ක.)], භින්නානං වා අනුප්පදාතා, වග්ගාරාමො, වග්ගරතො, වග්ගනන්දී, වග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති – ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤං.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති – පියකම්‍යතාය වා, භෙදාධිප්පායෙන [භෙදාධිප්පායො (බහූසු)] වා. කථං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති? ඉමස්ස පියො භවිස්සාමි, මනාපො භවිස්සාමි, විස්සාසිකො භවිස්සාමි, අබ්භන්තරිකො භවිස්සාමි, සුහදයො භවිස්සාමීති. එවං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති. කථං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති? ‘‘කථං ඉමෙ නානා අස්සු විනා අස්සු වග්ගා අස්සු ද්වෙධා අස්සු ද්වෙජ්ඣා අස්සු ද්වෙ පක්ඛා අස්සු භිජ්ජෙය්‍යුං න

සමාගච්ඡෙය්‍යුං දුක්ඛං න ඵාසු [අඵාසුං (සී.)] විහරෙය්‍යු''න්ති. එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති. යස්සෙතං පෙසුඤ්ඤං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො පෙසුඤ්ඤෙ නො යුතො න යුත්තො න පයුත්තො න සම්මායුත්තොති – පෙසුණෙය්‍යෙ ච නො යුතො.

තෙනාහ භගවා –

''පතිලීනො අකුහකො, අපිහාලු අමච්ඡරී;
අප්පගබ්භො අජෙගුච්ඡො, පෙසුණෙය්‍යෙ ච නො යුතො''ති.

88.

සාතියෙසු අනස්සාවී, අතිමානෙ ච නො යුතො;
සණ්හො ච පටිභානවා, න සද්ධො න විරජ්ජති.

සාතියෙසු අනස්සාවීති. **සාතියා** වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා. කිංකාරණා සාතියා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා? යෙභුය්‍යෙන දෙවමනුස්සා පඤ්ච කාමගුණෙ ඉච්ඡන්ති සාතියන්ති පත්ථයන්ති පිහයන්ති අභිජප්පන්ති, තංකාරණා සාතියා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා. යෙසං එසා සාතියා තණ්හා අප්පහීනා තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා සවති ආසවති [පසවති (ස්‍යා.)] සන්දති පවත්තති, සොතතො සද්දතණ්හා... ඝානතො ගන්ධතණ්හා... ජිව්හාතො රසතණ්හා... කායතො ඵොට්ඨබ්බතණ්හා... මනතො ධම්මතණ්හා සවති ආසවති සන්දති පවත්තති. යෙසං එසා සාතියා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා තෙසං චක්ඛුතො රූපතණ්හා න සවති නාසවති [න පසවති (ස්‍යා.)] න සන්දති න පවත්තති, සොතතො සද්දතණ්හා...පෙ.... මනතො ධම්මතණ්හා න සවති නාසවති න සන්දති න පවත්තතීති – සාතියෙසු අනස්සාවී.

අතිමානෙ ච නො යුතොති. කතමො අතිමානො? ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති අතිමානො. යස්සෙසො අතිමානො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො අතිමානෙ ච නො යුතො න යුත්තො නප්පයුත්තො න සම්මායුත්තොති – අතිමානෙ ච නො යුතො.

සණ්හො ච පටිභානවාති. **සණ්හොති** සණ්හෙන කායකම්මෙන සමන්නාගතොති සණ්හො, සණ්හෙන වචීකම්මෙන... සණ්හෙන මනොකම්මෙන සමන්නාගතොති සණ්හො, සණ්හෙහි සතිපට්ඨානෙහි සමන්නාගතොති සණ්හො, සණ්හෙහි සම්මප්පධානෙහි... සණ්හෙහි

ඉද්ධිපාදෙහි... සඞ්ඛෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි... සඞ්ඛෙහි බලෙහි... සඞ්ඛෙහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි සමන්නාගතොති සඞ්ඛො, සඞ්ඛෙන අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතොති – සඞ්ඛො.

පටිභානවාති තයො පටිභානවන්තො – පරියත්තිපටිභානවා, පරිපුච්ඡාපටිභානවා, අධිගමපටිභානවා. කතමො පරියත්තිපටිභානවා? ඉධෙකච්චස්ස පකතියා පරියාපුටං හොති – සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලං, තස්ස පරියත්තිං නිස්සාය පටිභායති – අයං පරියත්තිපටිභානවා. කතමො පරිපුච්ඡාපටිභානවා? ඉධෙකච්චො පරිපුච්ඡිතා [පරිපුච්ඡිතං (සී.), පරිපුච්ඡකො (ස්‍යා.)] හොති අත්තත්ථෙ ච ඤායත්ථෙ ච ලක්ඛණෙ ච කාරණෙ ච ඨානාඨානෙ ච, තස්ස තං පරිපුච්ඡං නිස්සාය පටිභායති – අයං පරිපුච්ඡාපටිභානවා. කතමො අධිගමපටිභානවා? ඉධෙකච්චස්ස අධිගතා හොන්ති චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො චත්තාරො අරියමග්ගා චත්තාරි සාමඤ්ඤඵලානි චතස්සො පටිසම්භිදායො ඡ අභිඤ්ඤායො, තස්ස අත්ථො ඤාතො ධම්මො ඤාතො නිරුත්ති ඤාතා, අත්ථෙ ඤාතෙ අත්ථො පටිභායති, ධම්මෙ ඤාතෙ ධම්මො පටිභායති, නිරුත්තියා ඤාතාය නිරුත්ති පටිභායති; ඉමෙසු තීසු ඤාණෙසු ඤාණං පටිභානපටිසම්භිදා. ඉමාය පටිභානපටිසම්භිදාය උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො සො වුච්චති පටිභානවා. යස්ස පරියත්ති නත්ථි, පරිපුච්ඡා නත්ථි, අධිගමො නත්ථි, කිං තස්ස පටිභායිස්සතීති – සඞ්ඛො ච පටිභානවා.

න සද්ධො න විරජ්ජතීති. න සද්ධොති සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං න කස්සචි සද්දහති අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා දෙවස්ස වා මාරස්ස වා බ්‍රහ්මුනො වා. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං...පෙ.... ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති... ‘‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති... ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’ති...පෙ.... ‘‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’න්ති... ‘‘අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’ති...පෙ.... ‘‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’ති... ‘‘ඉදං දුක්ඛ’’න්ති...පෙ.... ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති... ‘‘ඉමෙ ආසවා’’ති...පෙ.... ‘‘අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති... ‘‘ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා’’ති...පෙ.... ‘‘ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා’’ති සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං...පෙ.... ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච, පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච...පෙ.... චතුන්නං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං...පෙ.... ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති සාමං සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං න කස්සචි සද්දහති අඤ්ඤස්ස

සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා දෙවස්ස වා මාරස්ස වා බ්‍රහ්මුනො වා [බ්‍රහ්මුනො වා…පෙ.… (සී. ක.)].

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘සද්දහසි ත්වං, සාරිපුත්ත, සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානං; වීරියින්ද්‍රියං… සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසාන’’න්ති?

‘‘න ඛ්වාහං එත්ථ, භන්තෙ, භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමි සද්ධින්ද්‍රියං… වීරියින්ද්‍රියං… සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානං. යෙසං නූනෙතං, භන්තෙ, අඤ්ඤාතං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය, තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යුං සද්ධින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානං. වීරියින්ද්‍රියං… සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං … පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානං. යෙසඤ්ච ඛො එතං, භන්තෙ, ඤාතං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵස්සිතං පඤ්ඤාය, නික්කඞ්ඛා තෙ තත්ථ නිබ්බිචිකිච්ඡා. සද්ධින්ද්‍රියං… වීරියින්ද්‍රියං… සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානං. මය්හඤ්ච ඛො, එතං භන්තෙ, ඤාතං දිට්ඨං විදිතං සච්ඡිකතං ඵස්සිතං පඤ්ඤාය, නික්කඞ්ඛොහං තත්ථ නිබ්බිචිකිච්ඡො. සද්ධින්ද්‍රියං… වීරියින්ද්‍රියං… සතින්ද්‍රියං… සමාධින්ද්‍රියං… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසාන’’න්ති.

‘‘සාධු සාධු, සාරිපුත්ත! යෙසඤ්හෙතං, සාරිපුත්ත, අඤ්ඤාතං අස්ස අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය, තෙ තත්ථ පරෙසං සද්ධාය ගච්ඡෙය්‍යුං සද්ධින්ද්‍රියං…පෙ.… පඤ්ඤින්ද්‍රියං භාවිතං බහුලීකතං අමතොගධං හොති අමතපරායනං අමතපරියොසානන්ති.

‘‘අස්සද්ධො අකතඤ්ඤූ ච, සන්ධිච්ඡෙදො ච යො නරො;
හතාවකාසො වන්තාසො, ස වෙ උත්තමපොරිසො’’ති.

න සද්ධො න විරජ්ජතීති. සබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනා රජ්ජන්ති, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්ත සෙක්ඛා විරජ්ජන්ති. අරහා නෙව රජ්ජති නො විරජ්ජති, විරත්තො සො ඛයා රාගස්ස වීතරාගත්තා ඛයා දොසස්ස වීතදොසත්තා, ඛයා මොහස්ස වීතමොහත්තා. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො…පෙ.… ජාතිමරණසංසාරො නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – න සද්ධො න විරජ්ජති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සාතියෙසු අනස්සාවී, අතිමානෙ ච නො යුතො;
සණ්හො ච පටිභානවා, න සද්ධො න විරජ්ජතී’’ති.

89.

ලාභකම්‍යා න සික්ඛති, අලාභෙ ච න කුප්පති;
අවිරුද්ධො ච තණ්හාය, රසෙසු [රසෙ ච (සී. స్యా.)] **නානුගිජ්ඣති.**

ලාභකම්‍යා න සික්ඛති, අලාභෙ ච න කුප්පතීති. කථං ලාභකම්‍යා සික්ඛති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං හොති – ‘‘කෙන නු ඛො අයමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති? තස්ස එවං හොති – ‘‘අයං ඛො ආයස්මා සුත්තන්තිකො, තෙනායමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති. සො ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා ලාභාභිනිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙන්තො සුත්තන්තං පරියාපුණාති. එවම්පි ලාභකම්‍යා සික්ඛති.

අථ වා භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං හොති – ‘‘කෙන නු ඛො අයමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති? තස්ස එවං හොති – ‘‘අයං ඛො ආයස්මා විනයධරො…පෙ…. ධම්මකථිකො… ආභිධම්මිකො, තෙනායමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති. සො ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා ලාභාභිනිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙන්තො අභිධම්මං පරියාපුණාති. එවම්පි ලාභකම්‍යා සික්ඛති.

අථ වා භික්ඛු භික්ඛුං පස්සති ලාභිං චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං. තස්ස එවං හොති – ‘‘කෙන නු ඛො අයමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති? තස්ස එවං හොති – ‘‘අයං ඛො ආයස්මා ආරඤ්ඤිකො… පිණ්ඩපාතිකො… පංසුකූලිකො… තෙචීවරිකො… සපදානචාරිකො… ඛලුපච්ඡාභත්තිකො… නෙසජ්ජිකො… යථාසන්ථතිකො, තෙනායමායස්මා ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති. සො ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා ලාභාභිනිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙන්තො ආරඤ්ඤිකො හොති…පෙ…. යථාසන්ථතිකො හොති. එවම්පි ලාභකම්‍යා සික්ඛති.

කථං න ලාභකම්‍යා සික්ඛති? ඉධ භික්ඛු න ලාභහෙතු, න ලාභපච්චයා, න ලාභකාරණා, න ලාභාභිනිබ්බත්තියා, න ලාභං පරිපාචෙන්තො, යාවදෙව

අත්තදමත්ථාය අත්තසමත්ථාය අත්තපරිනිබ්බාපනත්ථාය සුත්තන්තං පරියාපුණාති, විනයං පරියාපුණාති, අභිධම්මං පරියාපුණාති. එවම්පි න ලාභකම්‍යා සික්ඛති.

අථ වා භික්ඛු න ලාභහෙතු, න ලාභපච්චයා, න ලාභකාරණා, න ලාභාභිනිබ්බත්තියා, න ලාභං පරිපාචෙන්තො, යාවදෙව අප්පිච්ඡඤ්ඤෙව [අප්පිච්ඡංයෙව (සී.)] නිස්සාය සන්තුට්ඨිඤ්ඤෙව නිස්සාය සල්ලෙඛඤ්ඤෙව නිස්සාය පවිවෙකඤ්ඤෙව නිස්සාය ඉදමත්ථිතඤ්ඤෙව [ඉදමත්ථිකතඤ්ඤෙව (සී.)] නිස්සාය ආරඤ්ඤිකො හොති, පිණ්ඩපාතිකො හොති, පංසුකූලිකො හොති, තෙචීවරිකො හොති, සපදානචාරිකො හොති, ඛලුපච්ඡාභත්තිකො හොති, නෙසජ්ජිකො හොති, යථාසන්ථතිකො හොති. එවම්පි න ලාභකම්‍යා සික්ඛතීති – ලාභකම්‍යා න සික්ඛති.

අලාභෙ ච න කුප්පතීති. කථං අලාභෙ කුප්පති? ඉධෙකච්චො ‘‘කුලං වා න ලභාමි, ගණං වා න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං වා න ලභාමි, යසං වා න ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා න ලභාමි, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං වා න ලභාමි, අප්පඤ්ඤාතොම්හී’’ති කුප්පති බ්‍යාපජ්ජති පතිට්ඨීයති, කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති. එවං අලාභෙ කුප්පති.

කථං අලාභෙ න කුප්පති? ඉධ භික්ඛු ‘‘කුලං වා න ලභාමි ගණං වා න ලභාමි...පෙ.... අප්පඤ්ඤාතොම්හී’’ති න කුප්පති න බ්‍යාපජ්ජති න පතිට්ඨීයති, න කොපඤ්ච දොසඤ්ච අප්පච්චයඤ්ච පාතුකරොති. එවං අලාභෙ න කුප්පතීති – ලාභකම්‍යා න සික්ඛති අලාභෙ ච න කුප්පති.

අවිරුද්ධො ච තණ්හාය, රසෙසු නානුගිජ්ඣතීති. **විරුද්ධො**ති යො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො, පටිඝං පටිවිරොධො, කොපො පකොපො සම්පකොපො, දොසො පදොසො සම්පදොසො, චිත්තස්ස බ්‍යාපත්ති මනොපදොසො, කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං, බ්‍යාපත්ති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතත්තං විරොධො පටිවිරොධො, චණ්ඩික්කං, අසුරොපො, අනත්තමනතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති විරොධො. යස්සෙසො විරොධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති අවිරුද්ධො. **තණ්හා**ති රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. **රසො**ති මූලරසො ඛන්ධරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො, අම්බිලං මධුරං තිත්තකං කටුකං ලොණිකං ඛාරිකං ලම්බිකං [ලපිලං (සී.), ලම්බිලං (ස්‍යා.), ලබිලං (ක.), ආයතනවිභඞ්ගෙ] කසාවො සාදු අසාදු සීතං උණ්හං. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා රසගිද්ධා. තෙ ජිව්හග්ගෙන රසග්ගානි පරියෙසන්තා ආහිණ්ඩන්ති, තෙ අම්බිලං ලභිත්වා අනම්බිලං පරියෙසන්ති, අනම්බිලං

ලභිත්වා අම්බිලං පරියෙසන්ති; මධුරං ලභිත්වා අමධුරං පරියෙසන්ති, අමධුරං ලභිත්වා මධුරං පරියෙසන්ති; තිත්තකං ලභිත්වා අතිත්තකං පරියෙසන්ති, අතිත්තකං ලභිත්වා තිත්තකං පරියෙසන්ති; කටුකං ලභිත්වා අකටුකං පරියෙසන්ති, අකටුකං ලභිත්වා කටුකං පරියෙසන්ති; ලොණිකං ලභිත්වා අලොණිකං පරියෙසන්ති, අලොණිකං ලභිත්වා ලොණිකං පරියෙසන්ති; ඛාරිකං ලභිත්වා අඛාරිකං පරියෙසන්ති, අඛාරිකං ලභිත්වා ඛාරිකං පරියෙසන්ති; ලම්බිකං ලභිත්වා කසාවං පරියෙසන්ති, කසාවං ලභිත්වා ලම්බිකං පරියෙසන්ති; සාදුං ලභිත්වා අසාදුං පරියෙසන්ති, අසාදුං ලභිත්වා සාදුං පරියෙසන්ති; සීතං ලභිත්වා උණ්හං පරියෙසන්ති, උණ්හං ලභිත්වා සීතං පරියෙසන්ති. තෙ යං යං ලභිත්වා තෙන තෙන න සන්තුස්සන්ති අපරාපරං පරියෙසන්ති, මනාපිකෙසු රසෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා. යස්සෙසා රසතණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති – ''නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා යාපනාය විහිංසූපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය. ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඞ්ඛාමි, නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො චා''ති.

යථා වනං ආලිම්පෙය්‍ය යාවදෙව රොපනත්ථාය, යථා වා පන අක්ඛං අබ්භඤ්ජෙය්‍ය යාවදෙව භාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය, යථා වා පන පුත්තමංසං ආහාරං ආහරෙය්‍ය යාවදෙව කන්තාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය; එවමෙව භික්ඛු පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති – ''නෙව දවාය...පෙ.... ඵාසුවිහාරො චා''ති. රසතණ්හං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති, රසතණ්හාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – අවිරුද්ධො ච තණ්හාය රසෙසු නානුගිජ්ඣති.

තෙනාහ භගවා –

''ලාභකම්‍යා න සික්ඛති, අලාභෙ ච න කුප්පති;
අවිරුද්ධො ච තණ්හාය, රසෙසු නානුගිජ්ඣතී''ති.

90.

උපෙක්ඛකො සදා සතො, න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමං;
න විසෙසී න නීචෙය්‍යො, තස්ස නො සන්ති උස්සදා.

උපෙක්ඛකො සදා සතොති. උපෙක්ඛකොති ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය සමන්නාගතො. චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො, උපෙක්ඛකො

විහරති සතො සම්පජානො. චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිහංසති [නාභිහසති (සී.ස්‍යා.)] න රාගං ජනෙති, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. චක්ඛුනා ඛො පනෙව රූපං දිස්වා අමනාපං න මඞ්කු හොති අප්පතිට්ඨිතචිත්තො [අප්පතිට්ඨීන චිත්තො (ස්‍යා.), අප්පතිට්ඨනචිත්තො (ක.)] අලීනමනසො [ආදිනමනසො (ස්‍යා.)] අබ්‍යාපන්නචෙතසො, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. සොතෙන සද්දං සුත්වා... ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා... ජිව්හාය රසං සායිත්වා... කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපං නාභිගිජ්ඣති නාභිහංසති න රාගං ජනෙති, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. මනසා ඛො පනෙව ධම්මං විඤ්ඤාය අමනාපං න මඞ්කු හොති අප්පතිට්ඨිතචිත්තො අලීනමනසො අබ්‍යාපන්නචෙතසො, තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං.

චක්ඛුනා රූපං දිස්වා මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය මනාපාමනාපෙසු ධම්මෙසු තස්ස ඨිතොව කායො හොති, ඨිතං චිත්තං අජ්ඣත්තං සුසණ්ඨිතං සුවිමුත්තං.

චක්ඛුනා රූපං දිස්වා රජනීයෙ න රජ්ජති, දුස්සනීයෙ [දොසනීයෙ (බහූසු)] න දුස්සති, මොහනීයෙ න මුය්හති, කොපනීයෙ න කුප්පති, මදනීයෙ න මජ්ජති, කිලෙසනීයෙ න කිලිස්සති. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය රජනීයෙ න රජ්ජති දුස්සනීයෙ න දුස්සති, මොහනීයෙ න මුය්හති, කොපනීයෙ න කුප්පති, මදනීයෙ න මජ්ජති, කිලෙසනීයෙ න කිලිස්සති. දිට්ඨෙ දිට්ඨමත්තො, සුතෙ සුතමත්තො, මුතෙ මුතමත්තො, විඤ්ඤාතෙ විඤ්ඤාතමත්තො. දිට්ඨෙ න ලිම්පති, සුතෙ න ලිම්පති, මුතෙ න ලිම්පති, විඤ්ඤාතෙ න ලිම්පති. දිට්ඨෙ අනූපයො අනපායො අනිස්සිතො අප්පටිබද්ධො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති. සුතෙ... මුතෙ... විඤ්ඤාතෙ අනූපයො අනපායො අනිස්සිතො අප්පටිබද්ධො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති.

සංවිජ්ජති අරහතො චක්ඛු, පස්සති අරහා චක්ඛුනා රූපං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ථි, සුවිමුත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජති අරහතො සොතං, සුණාති අරහා සොතෙන සද්දං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ථි, සුවිමුත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජති අරහතො ඝානං, ඝායති අරහා ඝානෙන ගන්ධං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ථි, සුවිමුත්තචිත්තො අරහා. සංවිජ්ජති අරහතො ජිව්හා, සායති අරහා ජිව්හාය රසං...පෙ.... සංවිජ්ජති අරහතො කායො, ඵුසති අරහා කායෙන ඵොට්ඨබ්බං...පෙ.... සංවිජ්ජති අරහතො

මනො, විජානාති අරහා මනසා ධම්මං. ඡන්දරාගො අරහතො නත්ථි සුවිමුත්තචිත්තො අරහා.

චක්ඛු රූපාරාමං රූපරතං රූපසම්මුදිතං, තං අරහතො දන්තං ගුත්තං රක්ඛිතං සංවුතං, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. සොතං සද්දාරාමං...පෙ.... ඝානං ගන්ධාරාමං... ජිව්හා රසාරාමා රසරතා රසසම්මුදිතා, සා අරහතො දන්තා ගුත්තා රක්ඛිතා සංවුතා, තස්සා ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති. කායො ඵොට්ඨබ්බාරාමො...පෙ.... මනො ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මසම්මුදිතො, සො අරහතො දන්තො ගුත්තො රක්ඛිතො සංවුතො, තස්ස ච සංවරාය ධම්මං දෙසෙති.

‘‘දන්තං නයන්ති සමිතිං, දන්තං රාජාභිරූහති;
දන්තො සෙට්ඨො මනුස්සෙසු, යොතිවාක්‍යං තිතික්ඛති.

‘‘වරමස්සතරා දන්තා, ආජානීයා ච [ආජානියාච (ස්‍යා.)] සින්ධවා;
කුඤ්ජරා ච මහානාගා, අත්තදන්තො තතො වරං.

‘‘න හි එතෙහි යානෙහි, ගච්ඡෙය්‍ය අගතං දිසං;
යථාත්තනා සුදන්තෙන, දන්තො දන්තෙන ගච්ඡති.

‘‘විධාසු න විකම්පන්ති, විප්පමුත්තා පුනබ්භවා;
දන්තභූමිමනුප්පත්තා, තෙ ලොකෙ විජිතාවිනො.

‘‘යස්සින්ද්‍රියානි භාවිතානි [විභාවිතානි (සී.)], අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච [අජ්ඣත්තබහිද්ධා ච (සී.), අජ්ඣත්තඤ්ච බහිද්ධා ච (ස්‍යා. ක.) සු. නි. 521] සබ්බලොකෙ;
නිබ්බිජ්ඣ ඉමං [නිබ්බිජ්ඣිමං (ස්‍යා.), නිබ්බිජ්ජ ඉමං (ක.)] පරඤ්ච ලොකං, කාලං කඞ්ඛති භාවිතො ස දන්තො’’ති.

උපෙක්ඛකො සදාති. සදා සබ්බදා සබ්බකාලං නිච්චකාලං ධුවකාලං...පෙ.... පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු... චිත්තෙ... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො...පෙ.... සො වුච්චති සතොති – උපෙක්ඛකො සදා සතො.

න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමන්ති. ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානං න ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමං.

න විසෙසී න නීචෙය්‍යොති. ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති අතිමානං න ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා.

‘‘හීනොහමස්මී’’ති ඔමානං න ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – න විසෙසී න නීචෙය්‍යො.

තස්ස නො සන්ති උස්සදාති. තස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. **උස්සදාති** සත්තුස්සදා – රාගුස්සදො දොසුස්සදො මොහුස්සදො මානුස්සදො දිට්ඨුස්සදො කිලෙසුස්සදො කම්මුස්සදො. තස්සිමෙ උස්සදා නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – තස්ස නො සන්ති උස්සදා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘උපෙක්ඛකො සදා සතො, න ලොකෙ මඤ්ඤතෙ සමං;
න විසෙසී න නීචෙය්‍යො, තස්ස නො සන්ති උස්සදා’’ති.

91.

යස්ස නිස්සයතා [නිස්සයනා (ක.)] **නත්ථි, ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො;**
භවාය විභවාය වා, තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

යස්ස නිස්සයතා නත්ථීති. යස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. **නිස්සයාති** ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච…පෙ…. අයං තණ්හානිස්සයො…පෙ…. අයං දිට්ඨිනිස්සයො. තස්ස තණ්හානිස්සයො පහීනො, දිට්ඨිනිස්සයො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හානිස්සයස්ස පහීනත්තා දිට්ඨිනිස්සයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා නිස්සයතා යස්ස නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – යස්ස නිස්සයතා නත්ථි.

ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතොති. ඤත්වාති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති… ‘‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති…පෙ…. ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **අනිස්සිතොති** ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච…පෙ…. අයං තණ්හානිස්සයො…පෙ…. අයං දිට්ඨිනිස්සයො. තණ්හානිස්සයං පහාය දිට්ඨිනිස්සයං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං අනිස්සිතො, සොතං අනිස්සිතො, ඝානං අනිස්සිතො, ජිව්හං අනිස්සිතො, කායං අනිස්සිතො, මනං අනිස්සිතො, රූපෙ… සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ… කුලං… ගණං… ආවාසං…පෙ…. දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ අනිස්සිතො අනල්ලීනො අනුපගතො අනජ්ඣොසිතො අනධිමුත්තො නික්ඛන්තො

නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො.

භවාය විභවාය වා, තණ්හා යස්ස න විජ්ජතීති. **තණ්හාති** රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. **යස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **භවායාති** භවදිට්ඨියා, **විභවායාති** විභවදිට්ඨියා; **භවායාති** සස්සතදිට්ඨියා, **විභවායාති** උච්ඡෙදදිට්ඨියා; **භවායාති** පුනප්පුනභවාය පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාභිනිබ්බත්තියා. තණ්හා යස්ස නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – භවාය විභවාය වා තණ්හා යස්ස න විජ්ජති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යස්ස නිස්සයතා නත්ථි, ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො;
භවාය විභවාය වා, තණ්හා යස්ස න විජ්ජතී’’ති.

92.

තං බ්‍රූමි උපසන්තොති, කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං;
ගන්ථා තස්ස න විජ්ජන්ති, අතරී සො විසත්තිකං.

තං බ්‍රූමි උපසන්තොති. උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති. තං බ්‍රූමි තං කථෙමි තං භණාමි තං දීපයාමි තං වොහරාමීති – තං බ්‍රූමි උපසන්තොති.

කාමෙසු අනපෙක්ඛිනන්ති. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. වත්ථුකාමෙ පරිජානිත්වා, කිලෙසකාමෙ පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා කාමෙසු අනපෙක්ඛිනො වීතකාමො චත්තකාමො වන්තකාමො මුත්තකාමො පහීනකාමො පටිනිස්සට්ඨකාමො, කාමෙසු වීතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං.

ගන්ථා තස්ස න විජ්ජන්තීති. **ගන්ථාති** චත්තාරො ගන්ථා – අභිජ්ඣා කායගන්ථො, බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. අත්තනො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්ථො, පරවාදෙසු ආඝාතො අප්පච්චයො බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, අත්තනො සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා පරාමාසො සීලබ්බතපරාමාසො

කායගන්ථො, අත්තනො දිට්ඨි ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. **තස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **ගන්ථා තස්ස න විජ්ජන්තීති.** ගන්ථා තස්ස නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – ගන්ථා තස්ස න විජ්ජන්ති.

අතරී සො විසත්තිකන්ති. විසත්තිකා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **විසත්තිකාති** කෙනට්ඨෙන විසත්තිකා? විසතාති විසත්තිකා, විසාලාති විසත්තිකා, විසටාති විසත්තිකා, විසමාති විසත්තිකා, විසක්කතීති විසත්තිකා, විසංහරතීති විසත්තිකා, විසංවාදිකාති විසත්තිකා, විසමූලාති විසත්තිකා, විසඵලාති විසත්තිකා, විසපරිභොගාති විසත්තිකා, විසාලා වා පන සා තණ්හා රූපෙ… සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ… කුලෙ… ගණෙ… ආවාසෙ…පෙ…. දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු විසතං විත්ථතාති විසත්තිකා. **අතරී සො විසත්තිකන්ති.** සො ඉමං විසත්තිකං තණ්හං අතරි උත්තරි පතරි සමතික්කමි වීතිවත්තීති – අතරී සො විසත්තිකං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තං බ්‍රූමි උපසන්තොති, කාමෙසු අනපෙක්ඛිනං;
ගන්ථා තස්ස න විජ්ජන්ති, අතරී සො විසත්තික’’න්ති.

93.

න තස්ස පුත්තා පසවො, ඛෙත්තං වත්ථුඤ්ච විජ්ජති;
අත්තා වාපි නිරත්තා වා, න තස්මිං උපලබ්භති.

න තස්ස පුත්තා පසවො, ඛෙත්තං වත්ථුඤ්ච විජ්ජතීති. නාති පටික්ඛෙපො. **තස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **පුත්තාති** චත්තාරො පුත්තා – අත්තජො පුත්තො, ඛෙත්තජො පුත්තො, දින්නකො පුත්තො, අන්තෙවාසිකො පුත්තො. **පසවොති.** අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා. **ඛෙත්තන්ති** සාලිඛෙත්තං වීහිඛෙත්තං මුග්ගඛෙත්තං මාසඛෙත්තං යවඛෙත්තං ගොධුමඛෙත්තං තිලඛෙත්තං. **වත්ථුන්ති** ඝරවත්ථුං කොට්ඨවත්ථුං පුරෙවත්ථුං පච්ඡාවත්ථුං ආරාමවත්ථුං විහාරවත්ථුං. **න තස්ස පුත්තා පසවො, ඛෙත්තං වත්ථුඤ්ච විජ්ජතීති.** තස්ස පුත්තපරිග්ගහො වා පසුපරිග්ගහො වා ඛෙත්තපරිග්ගහො වා වත්ථුපරිග්ගහො වා නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – න තස්ස පුත්තා පසවො, ඛෙත්තං වත්ථුඤ්ච විජ්ජති.

අත්තා වාපි නිරත්තා වා, න තස්මිං උපලබ්භතීති. අත්තාති අත්තදිට්ඨි, **නිරත්තාති** උච්ඡෙදදිට්ඨි; **අත්තාති** ගහිතං නත්ථි, **නිරත්තාති** මුඤ්චිතබ්බං

නත්ථි. යස්ස නත්ථි ගහිතං තස්ස නත්ථි මුඤ්චිතබ්බං. යස්ස නත්ථි මුඤ්චිතබ්බං තස්ස නත්ථි ගහිතං. ගාහමුඤ්චනසමතික්කන්තො අරහා වුද්ධිපරිහානිවීතිවත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො…පෙ…. ජාතිමරණසංසාරො නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – අත්තා වාපි නිරත්තා වා, න තස්මිං උපලබ්භති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න තස්ස පුත්තා පසවො, ඛෙත්තං වත්ථුඤ්ච විජ්ජති;
අත්තා වාපි නිරත්තා වා, න තස්මිං උපලබ්භතී’’ති.

94.

යෙන නං වජ්ජුං පුථුජ්ජනා, අථො සමණබ්‍රාහ්මණා;
තං තස්ස අපුරක්ඛතං, තස්මා වාදෙසු නෙජති.

යෙන නං වජ්ජුං පුථුජ්ජනා, අථො සමණබ්‍රාහ්මණාති. පුථුජ්ජනාති පුථු කිලෙසෙ ජනෙන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු අවිහතසක්කායදිට්ඨිකාති පුථුජ්ජනා, පුථු සත්ථාරානං මුඛුල්ලොකිකාති [මුඛුල්ලොකකාති (සී.)] පුථුජ්ජනා, පුථු සබ්බගතීහි අවුට්ඨිතාති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාභිසඞ්ඛාරෙ අභිසඞ්ඛරොන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාඔඝෙහි වුය්හන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාසන්තාපෙහි සන්තපෙන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු නානාපරිළාහෙහි පරිඩය්හන්තීති පුථුජ්ජනා, පුථු පඤ්චසු කාමගුණෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධාති පුථුජ්ජනා, පුථු පඤ්චහි නීවරණෙහි ආවුතා නිවුතා ඔවුතා පිහිතා පටිච්ඡන්නා පටිකුජ්ජිතාති – පුථුජ්ජනා. **සමණාති** යෙ කෙචි ඉතො බහිද්ධා පරිබ්බජූපගතා පරිබ්බජසමාපන්නා. **බ්‍රාහ්මණාති** යෙ කෙචි භොවාදිකා. **යෙන නං වජ්ජුං පුථුජ්ජනා, අථො සමණබ්‍රාහ්මණාති.** පුථුජ්ජනා යෙන තං රාගෙන වදෙය්‍යුං, යෙන දොසෙන වදෙය්‍යුං, යෙන මොහෙන වදෙය්‍යුං, යෙන මානෙන වදෙය්‍යුං, යාය දිට්ඨියා වදෙය්‍යුං, යෙන උද්ධච්චෙන වදෙය්‍යුං, යාය විචිකිච්ඡාය වදෙය්‍යුං, යෙහි අනුසයෙහි වදෙය්‍යුං, රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා; අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියා [ගතියො (සයා.)] යෙන තං වදෙය්‍යුං – නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා. සො හෙතු නත්ථි පච්චයො නත්ථි කාරණං නත්ථි යෙන නං වදෙය්‍යුං කථෙය්‍යුං භණෙය්‍යුං දීපයෙය්‍යුං වොහරෙය්‍යුන්ති – යෙන නං වජ්ජුං පුථුජ්ජනා, අථො සමණබ්‍රාහ්මණා.

තං තස්ස අපුරක්ඛතන්ති. තස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. **පුරෙක්ඛාරාති** ද්වෙ පුරෙක්ඛාරා – තණ්හාපුරෙක්ඛාරො ච දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො ච…පෙ….

අයං තණ්හාපුරෙක්ඛාරො...පෙ.... අයං දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො. තස්ස තණ්හාපුරෙක්ඛාරො පහීනො, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හාපුරෙක්ඛාරස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිපුරෙක්ඛාරස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා න තණ්හං වා දිට්ඨිං වා පුරතො කත්වා චරති, න තණ්හාධජො න තණ්හාකෙතු න තණ්හාධිපතෙය්‍යො, න දිට්ඨිධජො න දිට්ඨිකෙතු න දිට්ඨාධිපතෙය්‍යො, න තණ්හාය වා න දිට්ඨියා වා පරිවාරිතො චරතීති – තං තස්ස අපුරක්ඛතං.

තස්මා වාදෙසු නෙජතීති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා වාදෙසු උපවාදෙසු නින්දාය ගරහාය අකිත්තියා අවණ්ණහාරිකාය නෙජති න ඉඤ්ජති න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධතීති – තස්මා වාදෙසු නෙජති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යෙන නං වජ්ජුං පුථුජ්ජනා, අථො සමණබ්‍රාහ්මණා;
තං තස්ස අපුරක්ඛතං, තස්මා වාදෙසු නෙජතී’’ති.

95.

වීතගෙධො අමච්ඡරී, න උස්සෙසු වදතෙ මුනි;
න සමෙසු න ඔමෙසු, කප්පං නෙති අකප්පියො.

වීතගෙධො අමච්ඡරීති. ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසො ගෙධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති වීතගෙධො. සො රූපෙ අගිද්ධො...පෙ.... දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු අගිද්ධො අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣොසිතො, වීතගෙධො විගතගෙධො චත්තගෙධො වන්තගෙධො මුත්තගෙධො පහීනගෙධො පටිනිස්සට්ඨගෙධො නිච්ඡාතො...පෙ.... බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – වීතගෙධො. **අමච්ඡරීති මච්ඡරියන්ති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං...පෙ.... ගාහො – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. යස්සෙතං මච්ඡරියං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති අමච්ඡරීති – වීතගෙධො අමච්ඡරී.

න උස්සෙසු වදතෙ මුනි, න සමෙසු න ඔමෙසූති. මුනීති. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති වා, ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති වා, ‘‘හීනොහමස්මී’’ති වා න වදති න කථෙති න භණති න දීපයති න වොහරතීති – න උස්සෙසු වදතෙ මුනි, න සමෙසු න ඔමෙසු.

කප්පං නෙති අකප්පියොති. කප්පාති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච...පෙ.... අයං තණ්හාකප්පො...පෙ.... අයං දිට්ඨිකප්පො.

තස්ස තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා නෙති න උපෙති න උපගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – කප්පං නෙති. **අකප්පියොති.** කප්පාති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච...පෙ.... අයං තණ්හාකප්පො...පෙ.... අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො; තස්ස තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බත්තෙති නාභිනිබ්බත්තෙතීති – කප්පං නෙති අකප්පියො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘වීතගෙධො අමච්ඡරී, න උස්සෙසු වදතෙ මුනි;
න සමෙසු න ඔමෙසු, කප්පං නෙති අකප්පියො’’ති.

96.

යස්ස ලොකෙ සකං නත්ථි, අසතා ච න සොචති;
ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති, ස වෙ සන්තොති වුච්චති.

යස්ස ලොකෙ සකං නත්ථීති. **යස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **ලොකෙ සකං නත්ථීති.** තස්ස මය්හං වා ඉදං පරෙසං වා ඉදන්ති කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං, ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං, නත්ථි න සන්ති...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – යස්ස ලොකෙ සකං නත්ථි. **අසතා ච න සොචතීති.** විපරිණතං වා වත්ථුං න සොචති, විපරිණතස්මිං වා වත්ථුස්මිං න සොචති. චක්ඛු මෙ විපරිණතන්ති න සොචති. සොතං මෙ... ඝානං මෙ... ජිව්හා මෙ... කායො මෙ... මනො මෙ... රූපා මෙ... සද්දා මෙ... ගන්ධා මෙ... රසා මෙ... ඵොට්ඨබ්බා මෙ... කුලං මෙ... ගණො මෙ... ආවාසො මෙ... ලාභො මෙ... යසො මෙ... පසංසා මෙ... සුඛං මෙ... චීවරං මෙ... පිණ්ඩපාතො මෙ... සෙනාසනං මෙ... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරො මෙ... මාතා මෙ... පිතා මෙ... භාතා මෙ... භගිනී මෙ... පුත්තො මෙ... ධීතා මෙ... මිත්තා මෙ... අමච්චා මෙ... ඤාතකා මෙ... සාලොහිතා මෙ විපරිණතාති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි, අසතා ච න සොචති.

අථ වා අසන්තාය [අසතාය (සී.), අසාතාය (ස්‍යා.)] දුක්ඛාය වෙදනාය ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජති. චක්ඛුරොගෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජති, සොතරොගෙන...

සානරොගෙන... ජිව්හාරොගෙන... කායරොගෙන... සීසරොගෙන... කණ්ණරොගෙන... මුඛරොගෙන... දන්තරොගෙන... කාසෙන... සාසෙන... පිනාසෙන... ඩාහෙන... ජරෙන... කුච්ඡිරොගෙන... මුච්ඡාය... පක්ඛන්දිකාය... සූලෙන... විසූචිකාය... කුට්ඨෙන... ගණ්ඩෙන... කිලාසෙන... සොසෙන... අපමාරෙන... දද්දුයා... කණ්ඩුයා... කච්ඡුයා... රඛසාය ... විතච්ඡිකාය... ලොහිතෙන... පිත්තෙන... මධුමෙහෙන... අංසාය... පිළකාය... භගන්දලෙන [භගන්දලාය (සී. స్యా.)] ... පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සෙම්හසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සන්නිපාතිකෙන ආබාධෙන... උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන... විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන... ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන... කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන... සීතෙන... උණ්හෙන... ජිඝච්ඡාය... පිපාසාය... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙහි ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි, අසතා ච න සොචති.

අථ වා අසන්තෙ අසංවිජ්ජමානෙ අනුපලබ්භමානෙ [අනුපලබ්භියමානෙ (స్యా. ක.)] – ‘‘අහො වත මෙ තං නත්ථි, සියා වත මෙ තං, තං වතාහං න ච ලභාමී’’ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි අසතා ච න සොචති. **ධම්මෙසු ච න ගච්ඡතීති** න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දොසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති න ච වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නීයති වුය්හති සංහරීයතීති – ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති.

ස වෙ සන්තොති වුච්චතීති. සො සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති වුච්චති පවුච්චති කථීයති භණීයති දීපීයති වොහරීයතීති – ස වෙ සන්තොති වුච්චති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යස්ස ලොකෙ සකං නත්ථි, අසතා ච න සොචති;
ධම්මෙසු ච න ගච්ඡති, ස වෙ සන්තොති වුච්චතී’’ති.

පුරාභෙදසුත්තනිද්දෙසො දසමො.

11. කලහවිවාදසුත්තනිද්දෙසො

අථ කලහවිවාදසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

97.

කුතොපහූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ච;
මානාතිමානා සහපෙසුණා ච, කුතොපහූතා තෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි.

කුතොපහූතා කලහා විවාදාති. කලහොති එකෙන ආකාරෙන කලහො; විවාදොතිපි තඤ්ඤෙව. යො කලහො සො විවාදො, යො විවාදො සො කලහො. අථ වා අපරෙන ආකාරෙන විවාදො වුච්චති කලහස්ස පුබ්බභාගො විවාදො. රාජානොපි රාජූහි විවදන්ති, ඛත්තියාපි ඛත්තියෙහි විවදන්ති, බ්‍රාහ්මණාපි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදන්ති, ගහපතීපි ගහපතීහි විවදන්ති, මාතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි මාතරා විවදති, පිතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි පිතරා විවදති, භාතාපි භාතරා විවදති, භාතාපි භගිනියා විවදති, භගිනීපි භාතරා විවදති, සහායොපි සහායෙන විවදති – අයං විවාදො. කතමො කලහො? ආගාරිකා දණ්ඩපසුතා කායෙන වාචාය කලහං කරොන්ති, පබ්බජිතා ආපත්තිං ආපජ්ජන්තා කායෙන වාචාය කලහං කරොන්ති – අයං කලහො.

කුතොපහූතා කලහා විවාදාති. කලහා ච විවාදා ච කුතොපහූතා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති කලහස්ස ච විවාදස්ස ච මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, නිදානං පුච්ඡති, සම්භවං පුච්ඡති, පභවං පුච්ඡති, සමුට්ඨානං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්මණං පුච්ඡති, පච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති [අජ්ඣෙසති (සී.)] පසාදෙතීති – කුතොපහූතා කලහා විවාදා.

පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා චාති. පරිදෙවොති ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, භොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, රොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, සීලබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස, ආදෙවො පරිදෙවො, ආදෙවනා පරිදෙවනා, ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං, වාචා පලාපො විප්පලාපො ලාලප්පො ලාලප්පායනා ලාලප්පායිතත්තං. **සොකොති** ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, භොගරොගසීලදිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස, අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස, සොකො සොචනා සොචිතත්තං, අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො, අන්තොඩාහො අන්තොපරිඩාහො, චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං සොකසල්ලං. **මච්ඡරන්ති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං, කුලමච්ඡරියං, ලාභමච්ඡරියං, වණ්ණමච්ඡරියං, ධම්මමච්ඡරියං. යං එවරූපං මච්ඡරියං මච්ඡරායනං මච්ඡරායිතත්තං වෙවිච්ඡං කදරියං කටුකඤ්චුකතා අග්ගහිතත්තං චිත්තස්ස – ඉදං වුච්චති මච්ඡරියං. අපි ච, ඛන්ධමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ධාතුමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං, ආයතනමච්ඡරියම්පි මච්ඡරියං ගාහො. ඉදං වුච්චති මච්ඡරියන්ති – පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ච.

මානාතිමානා සහපෙසුණා චාති. **මානොති** ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. **අතිමානොති** ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. **පෙසුඤ්ඤන්ති** ඉධෙකච්චො පිසුණවාචො හොති – ඉතො සුත්වා අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය. ඉති සමග්ගානං වා භෙත්තා, භින්නානං වා අනුප්පදාතා, වග්ගාරාමො වග්ගරතො වග්ගනන්දී වග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති – ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤං. අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති – පියකම්‍යතාය වා භෙදාධිප්පායෙන වා. කථං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති? ඉමස්ස පියො භවිස්සාමි, මනාපො භවිස්සාමි, විස්සාසිකො භවිස්සාමි, අබ්භන්තරිකො භවිස්සාමි, සුහදයො භවිස්සාමීති – එවං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති. කථං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති? කථං ඉමෙ නානා අස්සු, විනා අස්සු, වග්ගා අස්සු, ද්විධා අස්සු, ද්වෙජ්ඣා අස්සු, ද්වෙ පක්ඛා අස්සු, භිජ්ජෙය්‍යුං න සමාගච්ඡෙය්‍යුං, දුක්ඛං න ඵාසු විහරෙය්‍යුන්ති – එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරතීති – මානාතිමානා සහපෙසුණා ච.

කුතොපහූතා තෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහීති. කලහො ච විවාදො ච පරිදෙවො ච සොකො ච මච්ඡරියඤ්ච මානො ච අතිමානො ච පෙසුඤ්ඤඤ්චාති – ඉමෙ අට්ඨ කිලෙසා කුතොපහූතා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති. ඉමෙසං අට්ඨන්නං කිලෙසානං මූලං පුච්ඡති, හෙතුං පුච්ඡති, නිදානං පුච්ඡති, සම්භවං පුච්ඡති, පභවං පුච්ඡති, සමුට්ඨානං පුච්ඡති, ආහාරං පුච්ඡති, ආරම්මණං පුච්ඡති, පච්චයං පුච්ඡති, සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – කුතොපහූතා තෙ තදිඞ්ඝං බ්‍රූහීති. ඉඞ්ඝ බ්‍රූහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – කුතොපහූතා තෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘කුතොපහූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ච;
මානාතිමානා සහපෙසුණා ච, කුතොපහූතා තෙ තදිඞ්ඝ බ්‍රූහී’’ති.

98.

පියප්පහූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ච;
මානාතිමානා සහපෙසුණා ච, මච්ඡෙරයුත්තා කලහා විවාදා;
විවාදජාතෙසු ච පෙසුණානි.

පියප්පහූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා චාති. පියාති ද්වෙ පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා පියා? ඉධ යස්ස තෙ හොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා ඵාසුකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා පුත්තො වා ධීතා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා මනාපිකා ගන්ධා මනාපිකා රසා මනාපිකා ඵොට්ඨබ්බා – ඉමෙ සඞ්ඛාරා පියා.

පියං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි කලහං කරොන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි කලහං කරොන්ති, අච්ඡින්නෙපි කලහං කරොන්ති. පියං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි කලහං කරොන්ති, විපරිණාමන්තෙපි කලහං කරොන්ති, විපරිණතෙපි කලහං කරොන්ති. පියං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි විවදන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි විවදන්ති, අච්ඡින්නෙපි විවදන්ති. පියං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි විවදන්ති, විපරිණාමන්තෙපි විවදන්ති, විපරිණතෙපි විවදන්ති. පියං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි පරිදෙවන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි පරිදෙවන්ති, අච්ඡින්නෙපි පරිදෙවන්ති. පියං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි පරිදෙවන්ති, විපරිණාමන්තෙපි පරිදෙවන්ති, විපරිණතෙපි පරිදෙවන්ති. පියං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි සොචන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි සොචන්ති, අච්ඡින්නෙපි සොචන්ති. පියං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි සොචන්ති, විපරිණාමන්තෙපි සොචන්ති, විපරිණතෙපි සොචන්ති. පියං වත්ථුං රක්ඛන්ති ගොපෙන්ති පරිග්ගණ්හන්ති මමායන්ති මච්ඡරායන්ති.

මානාතිමානා සහපෙසුණා චාති. පියං වත්ථුං නිස්සාය මානං ජනෙන්ති, පියං වත්ථුං නිස්සාය අතිමානං ජනෙන්ති. කථං පියං වත්ථුං නිස්සාය මානං ජනෙන්ති? මයං ලාභිනො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගන්ධානං රසානං ඵොට්ඨබ්බානන්ති. එවං පියං වත්ථුං නිස්සාය මානං ජනෙන්ති. කථං පියං වත්ථුං නිස්සාය අතිමානං ජනෙන්ති? මයං ලාභිනො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගන්ධානං රසානං ඵොට්ඨබ්බානං, ඉමෙ පනඤ්ඤෙ න ලාභිනො මනාපිකානං රූපානං සද්දානං ගන්ධානං රසානං ඵොට්ඨබ්බානන්ති. එවං පියං වත්ථුං නිස්සාය අතිමානං ජනෙන්ති. **පෙසුඤ්ඤ**න්ති ඉධෙකච්චො පිසුණවාචො හොති, ඉතො සුත්වා අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය…පෙ…. එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරතීති…පෙ…. මානාතිමානා සහපෙසුණා ච.

මච්ඡෙරයුත්තා කලහා විවාදාති. කලහො ච විවාදො ච පරිදෙවො ච සොකො ච මානො ච අතිමානො ච පෙසුඤ්ඤඤ්චාති – ඉමෙ සත්ත කිලෙසා මච්ඡරියෙ යුත්තා පයුත්තා ආයුත්තා සමායුත්තාති – මච්ඡෙරයුත්තා කලහා විවාදා.

විවාදජාතෙසු ච පෙසුණානීති. විවාදෙ ජාතෙ සඤ්ජාතෙ නිබ්බත්තෙ අභිනිබ්බත්තෙ පාතුභූතෙ පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති; ඉතො සුත්වා අමුත්‍ර

අක්ඛායන්ති ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා ඉමෙසං අක්ඛායන්ති අමූසං භෙදාය. ඉති සමග්ගානං වා භෙත්තාරො, භින්නානං වා අනුප්පදාතාරො, වග්ගාරාමා වග්ගරතා වග්ගනන්දී වග්ගකරණිං වාචං භාසිතාරො හොන්ති – ඉදං වුච්චති පෙසුඤ්ඤං. අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති – පියකම්‍යතාය වා භෙදාධිප්පායෙන වා. කථං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති? ඉමස්ස පියා භවිස්සාම, මනාපා භවිස්සාම, විස්සාසිකා භවිස්සාම, අබ්භන්තරිකා භවිස්සාම, සුහදයා භවිස්සාමාති. එවං පියකම්‍යතාය පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති. කථං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්ති? ''කථං ඉමෙ නානා අස්සු, විනා අස්සු, වග්ගා අස්සු, ද්වෙධා අස්සු, ද්වෙජ්ඣා අස්සු, ද්වෙ පක්ඛා අස්සු, භිජ්ජෙය්‍යුං න සමාගච්ඡෙය්‍යුං, දුක්ඛං න ඵාසු විහරෙය්‍යු''න්ති – එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරන්තීති – විවාදජාතෙසු ච පෙසුණානි.

තෙනාහ භගවා –

''පියප්පහූතා කලහා විවාදා, පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා ච;
මානාතිමානා සහපෙසුණා ච, මච්ඡෙරයුත්තා කලහා විවාදා;
විවාදජාතෙසු ච පෙසුණානී''ති.

99.

පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානා, යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙ;
ආසා ච නිට්ඨා ච කුතොනිදානා, යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්ති.

පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානාති. පියා කුතොනිදානා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති පියානං මූලං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානා.

යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙති. **යෙ චාපීති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච. **ලොභාති** යො ලොභො ලුබ්භනා ලුබ්භිතත්තං සාරාගො සාරජ්ජනා සාරජ්ජිතත්තං අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **විචරන්තීති** විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති – යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙ.

ආසා ච නිට්ඨා ච කුතොනිදානාති. ආසා ච නිට්ඨා ච කුතොනිදානා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති ආසාය ච

නිට්ඨාය ච මූලං පුච්ඡති…පෙ…. සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – ආසා ච නිට්ඨා ච කුතොනිදානා. **යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්තීති**. යෙ නරස්ස පරායනා හොන්ති දීපා හොන්ති තාණා හොන්ති ලෙණා හොන්ති සරණා හොන්ති නිට්ඨා පරායනා හොන්තීති – යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්ති.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

> ‘‘පියා සු ලොකස්මිං කුතොනිදානා, යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙ;
> ආසා ච නිට්ඨා ච කුතොනිදානා, යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්තී’’ති.

100.

> **ඡන්දානිදානානි පියානි ලොකෙ, යෙ චාපි** [යෙ වාපි (ස්‍යා.)] **ලොභා විචරන්ති ලොකෙ;**
> **ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිදානා, යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්ති.**

ඡන්දානිදානානි පියානි ලොකෙති. **ඡන්දොති** යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං කාමච්ඡන්දනීවරණං. අපි ච පඤ්ච ඡන්දා – පරියෙසනච්ඡන්දො, පටිලාභච්ඡන්දො, පරිභොගච්ඡන්දො, සන්නිධිච්ඡන්දො, විසජ්ජනච්ඡන්දො. කතමො පරියෙසනච්ඡන්දො? ඉධෙකච්චො අජ්ඣොසිතොයෙව අත්ථිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පරියෙසති, සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ පරියෙසති – අයං පරියෙසනච්ඡන්දො. කතමො පටිලාභච්ඡන්දො? ඉධෙකච්චො අජ්ඣොසිතොයෙව අත්ථිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පටිලභති, සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ පටිලභති – අයං පටිලාභච්ඡන්දො. කතමො පරිභොගච්ඡන්දො? ඉධෙකච්චො අජ්ඣොසිතොයෙව අත්ථිකො ඡන්දජාතො රූපෙ පරිභුඤ්ජති, සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ පරිභුඤ්ජති – අයං පරිභොගච්ඡන්දො. කතමො සන්නිධිච්ඡන්දො? ඉධෙකච්චො අජ්ඣොසිතොයෙව අත්ථිකො ඡන්දජාතො ධනසන්නිචයං කරොති ‘‘ආපදාසු භවිස්සතී’’ති – අයං සන්නිධිච්ඡන්දො. කතමො විසජ්ජනච්ඡන්දො? ඉධෙකච්චො අජ්ඣොසිතොයෙව අත්ථිකො ඡන්දජාතො ධනං විසජ්ජෙති හත්ථාරොහානං අස්සාරොහානං රථිකානං ධනුග්ගහානං පත්තිකානං ‘‘ඉමෙ මං රක්ඛිස්සන්ති ගොපිස්සන්ති සම්පරිවාරිස්සන්තී’’ති – අයං විසජ්ජනච්ඡන්දො. **පියානීති** ද්වෙ පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා…පෙ…. ඉමෙ සත්තා පියා…පෙ…. ඉමෙ සඞ්ඛාරා පියා. **ඡන්දානිදානානි පියානි ලොකෙති**. පියා ඡන්දනිදානා ඡන්දසමුදයා ඡන්දජාතිකා ඡන්දපභවාති – ඡන්දානිදානානි පියානි ලොකෙ.

යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙති. **යෙ චාපීති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච. **ලොභාති** යො ලොභො ලුබ්භනා ලුබ්භිතත්තං සාරාගො සාරජ්ජනා සාරජ්ජිතත්තං අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **විචරන්තීති** විචරන්ති විහරන්ති ඉරියන්ති වත්තන්ති පාලෙන්ති යපෙන්ති යාපෙන්ති. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ…. ආයතනලොකෙති – යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙ.

ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිදානාති. ආසා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **නිට්ඨාති** ඉධෙකච්චො රූපෙ පරියෙසන්තො රූපං පටිලභති, රූපනිට්ඨො හොති, සද්දෙ… ගන්ධෙ… රසෙ… ඵොට්ඨබ්බෙ… කුලං… ගණං… ආවාසං… ලාභං… යසං… පසංසං… සුඛං… චීවරං… පිණ්ඩපාතං… සෙනාසනං… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං … සුත්තන්තං… විනයං… අභිධම්මං… ආරඤ්ඤිකඞ්ගං… පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං… පංසුකූලිකඞ්ගං… තෙචීවරිකඞ්ගං… සපදානචාරිකඞ්ගං… ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං… නෙසජ්ජිකඞ්ගං… යථාසන්ථතිකඞ්ගං… පඨමං ඣානං… දුතියං ඣානං… තතියං ඣානං… චතුත්ථං ඣානං… ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිං… විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තිං… ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං … නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං පරියෙසන්තො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිං පටිලභති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තිනිට්ඨො හොති.

‘‘ආසාය කසතෙ ඛෙත්තං, බීජං ආසාය වප්පති;
ආසාය වාණිජා යන්ති, සමුද්දං ධනහාරකා;
යාය ආසාය තිට්ඨාමි, සා මෙ ආසා සමිජ්ඣතී’’ති.

ආසාය සමිද්ධි වුච්චතෙ නිට්ඨා. **ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිදානාති.** ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතො ඡන්දනිදානා ඡන්දසමුදයා ඡන්දජාතිකා ඡන්දපභවාති – ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිදානා.

යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්තීති. යෙ නරස්ස පරායනා හොන්ති දීපා හොන්ති තාණා හොන්ති ලෙණා හොන්ති සරණා හොන්ති නිට්ඨා පරායනා හොන්තීති – යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඡන්දානිදානානි පියානි ලොකෙ, යෙ චාපි ලොභා විචරන්ති ලොකෙ;
ආසා ච නිට්ඨා ච ඉතොනිදානා, යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්තී’’ති.

101.

පටුන

ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො, විනිච්ඡයා චාපි [චාපි (සී.ස්‍යා.)] **කුතොපහූතා;**

කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච, යෙ චාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා.

ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානොති. ඡන්දො කුතොනිදානො කුතොජාතො කුතොසඤ්ජාතො කුතොනිබ්බත්තො කුතොඅභිනිබ්බත්තො කුතොපාතුභූතො, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවොති ඡන්දස්ස මූලං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො.

විනිච්ඡයා චාපි කුතොපහූතාති. විනිච්ඡයා කුතොපහූතා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති විනිච්ඡයානං මූලං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – විනිච්ඡයා චාපි කුතොපහූතා.

කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා චාති. කොධොති යො එවරූපො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො, පටිඝං පටිවිරොධො, කොපො පකොපො සම්පකොපො, දොසො පදොසො සම්පදොසො, චිත්තස්ස බ්‍යාපත්ති මනොපදොසො, කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං, බ්‍යාපත්ති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතත්තං, විරොධො පටිවිරොධො, චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස. මොසවජ්ජං වුච්චති මුසාවාදො. කථංකථා වුච්චති විචිකිච්ඡාති – කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච.

යෙ චාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තාති. යෙ චාපීති යෙ කොධෙන ච මොසවජ්ජෙන ච කථංකථාය ච සහගතා සහජාතා සංසට්ඨා සම්පයුත්තා, එකුප්පාදා එකනිරොධා එකවත්ථුකා එකාරම්මණා – ඉමෙ වුච්චන්ති යෙ චාපි ධම්මා. අථ වා යෙ තෙ කිලෙසා අඤ්ඤජාතිකා අඤ්ඤවිහිතකා – ඉමෙ වුච්චන්ති යෙ චාපි ධම්මා. **සමණෙන වුත්තාති** සමණෙන සමිතපාපෙන බ්‍රාහ්මණෙන බාහිතපාපධම්මෙන භික්ඛුනා භින්නකිලෙසමූලෙන සබ්බාකුසලමූලබන්ධනා පමුත්තෙන වුත්තා පවුත්තා ආචික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවටා විභත්තා උත්තානීකතා පකාසිතාති – යෙ චාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො, විනිච්ඡතා චාපි කුතොපහූතා;

කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච, යෙ චාපි ධම්මා සමණෙන වුත්තා''ති.

102.

සාතං අසාතන්ති යමාහු ලොකෙ, තමූපනිස්සාය පභොති ඡන්දො;
රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්ච, විනිච්ඡයං කුබ්බති [කුරුතෙ (ස්‍යා.)] **ජන්තු ලොකෙ.**

සාතං අසාතන්ති යමාහු ලොකෙති. **සාතන්ති** සුඛා ච වෙදනා, ඉට්ඨඤ්ච වත්ථු [වත්ථුං (සී. ක.)]. **අසාතන්ති** දුක්ඛා ච වෙදනා, අනිට්ඨඤ්ච වත්ථු. **යමාහු ලොකෙති** යං ආහංසු යං කථෙන්ති යං භණන්ති යං දීපෙන්ති යං වොහරන්තීති – සාතං අසාතන්ති යමාහු ලොකෙ.

තමූපනිස්සාය පභොති ඡන්දොති. සාතාසාතං නිස්සාය, සුඛදුක්ඛං නිස්සාය, සොමනස්සදොමනස්සං නිස්සාය, ඉට්ඨානිට්ඨං නිස්සාය, අනුනයපටිඝං නිස්සාය ඡන්දො පභොති පභවති ජායති සඤ්ජායති නිබ්බත්තති අභිනිබ්බත්තතීති – තමූපනිස්සාය පභොති ඡන්දො.

රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්චාති. **රූපෙසූති** චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. කතමො රූපානං භවො? යො රූපානං භවො ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො – අයං රූපානං භවො. කතමො රූපානං විභවො? යො රූපානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං – අයං රූපානං විභවො. **රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්චාති** රූපෙසු භවඤ්ච විභවඤ්ච දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්ච.

විනිච්ඡයං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙති. **විනිච්ඡයාති** ද්වෙ විනිච්ඡයා – තණ්හාවිනිච්ඡයො ච, දිට්ඨිවිනිච්ඡයො ච. කථං තණ්හාවිනිච්ඡයං කරොති? ඉධෙකච්චස්ස අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති. තස්ස එවං හොති – ''කෙන නු ඛො මෙ උපායෙන අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්තී''ති. තස්ස පන එවං හොති ''සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානානුයොගං අනුයුත්තස්ස මෙ අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති; විකාලවිසිඛාචරියානුයොගං අනුයුත්තස්ස මෙ අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති; සමජ්ජාභිචරණං අනුයුත්තස්ස මෙ… ජූතප්පමාදට්ඨානානුයොගං අනුයුත්තස්ස මෙ… පාපමිත්තානුයොගං අනුයුත්තස්ස මෙ අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති; ආලස්‍යානුයොගං අනුයුත්තස්ස මෙ අනුප්පන්නා චෙව භොගා න උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච භොගා පරික්ඛයං ගච්ඡන්තී''ති එවං ඤාණං කත්වා ඡ භොගානං

අපායමුඛානි න සෙවති, ඡ භොගානං ආයමුඛානි සෙවති. එවම්පි තණ්හාවිනිච්ඡයං කරොති.

අථ වා කසියා වා වණිජ්ජාය වා ගොරක්ඛෙන වා ඉස්සත්ථෙන [ඉස්සත්තෙන (ක. සී. ක.) ඉසු + සත්ථ] වා රාජපොරිසෙන වා සිප්පඤ්ඤතරෙන වා පටිපජ්ජති. එවම්පි තණ්හාවිනිච්ඡයං කරොති. කථං දිට්ඨිවිනිච්ඡයං කරොති? චක්ඛුස්මිං උප්පන්නෙ ජානාති – ''අත්තා මෙ උප්පන්නො''ති, චක්ඛුස්මිං අන්තරහිතෙ ජානාති – ''අත්තා මෙ අන්තරහිතො විගතො මෙ අත්තා''ති. එවම්පි දිට්ඨිවිනිච්ඡයං කරොති. සොතස්මිං... ඝානස්මිං... ජිව්හාය... කායස්මිං... රූපස්මිං... සද්දස්මිං... ගන්ධස්මිං... රසස්මිං... ඵොට්ඨබ්බස්මිං උප්පන්නෙ ජානාති – ''අත්තා මෙ උප්පන්නො''ති, ඵොට්ඨබ්බස්මිං අන්තරහිතෙ ජානාති – ''අත්තා මෙ අන්තරහිතො විගතො මෙ අත්තා''ති. එවම්පි දිට්ඨිවිනිච්ඡයං කරොති ජනෙති සඤ්ජනෙති නිබ්බත්තෙති අභිනිබ්බත්තෙති. **ජන්තූ**ති සත්තො නරො මානවො...පෙ.... මනුජො. **ලොකෙති** අපායලොකෙ ...පෙ.... ආයතනලොකෙති – විනිච්ඡයං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙ.

තෙනාහ භගවා –

''සාතං අසාතන්ති යමාහු ලොකෙ, තමූපනිස්සාය පහොති ඡන්දො;
රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්ච, විනිච්ඡයං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙ''ති.

103.

කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච, එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙ;
කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ, ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මා.

කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා චාති. **කොධොති** යො එවරූපො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො...පෙ.... මොසවජ්ජං වුච්චති මුසාවාදො. කථංකථා වුච්චති විචිකිච්ඡා. ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි කොධො ජායති, අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි කොධො ජායති. ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි මුසාවාදො උප්පජ්ජති, අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි මුසාවාදො උප්පජ්ජති. ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි කථංකථා උප්පජ්ජති, අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සායපි කථංකථා උප්පජ්ජති.

කථං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කොධො ජායති? පකතියා අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කොධො ජායති. අනත්ථං මෙ අචරීති කොධො ජායති, අනත්ථං මෙ චරතීති කොධො ජායති, අනත්ථං මෙ චරිස්සතීති කොධො ජායති; පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරි ... අනත්ථං චරති... අනත්ථං චරිස්සතීති කොධො ජායති; අප්පියස්ස මෙ අමනාපස්ස අත්ථං අචරි... අත්ථං චරති...

අත්ථං චරිස්සතීති කොධො ජායති. එවං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කොධො ජායති.

කථං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කොධො ජායති? ඉට්ඨං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි කොධො ජායති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි කොධො ජායති, අච්ඡින්නෙපි කොධො ජායති. ඉට්ඨං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි කොධො ජායති, විපරිණාමන්තෙපි කොධො ජායති, විපරිණතෙපි කොධො ජායති. එවං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කොධො ජායති.

කථං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය මුසාවාදො උප්පජ්ජති? ඉධෙකච්චො අන්දුබන්ධනෙන [අද්දුබන්ධනෙන (ස්‍යා. ක.)] වා බද්ධො [බන්ධො (ස්‍යා. ක.)]; තස්ස බන්ධනස්ස මොක්ඛත්ථාය සම්පජානමුසා භාසති... රජ්ජුබන්ධනෙන වා බද්ධො... සඞ්ඛලිකබන්ධනෙන වා බද්ධො... වෙත්තබන්ධනෙන වා බද්ධො... ලතාබන්ධනෙන වා බද්ධො... පක්ඛෙපබන්ධනෙන වා බද්ධො... පරික්ඛෙපබන්ධනෙන වා බද්ධො... ගාමනිගමනගරරට්ඨබන්ධනෙන වා බද්ධො... ජනපදබන්ධනෙන වා බද්ධො; තස්ස බන්ධනස්ස මොක්ඛත්ථාය සම්පජානමුසා භාසති. එවං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය මුසාවාදො උප්පජ්ජතීති.

කථං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය මුසාවාදො උප්පජ්ජති? ඉධෙකච්චො මනාපිකානං [මනාපානං (සී.)] රූපානං හෙතු සම්පජානමුසා භාසති... මනාපිකානං සද්දානං... ගන්ධානං... රසානං... ඵොට්ඨබ්බානං හෙතු... චීවරහෙතු... පිණ්ඩපාතහෙතු... සෙනාසනහෙතු... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු සම්පජානමුසා භාසති. එවං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය මුසාවාදො උප්පජ්ජති.

කථං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කථංකථා උප්පජ්ජති? ''මුච්චිස්සාමි [මුඤ්චිස්සාමි (සී.)] නු ඛො චක්ඛුරොගතො, න නු ඛො මුච්චිස්සාමි චක්ඛුරොගතො. මුච්චිස්සාමි නු ඛො සොතරොගතො... ඝානරොගතො... ජිව්හාරොගතො... කායරොගතො... සීසරොගතො... කණ්ණරොගතො... මුඛරොගතො... මුච්චිස්සාමි නු ඛො දන්තරොගතො, න නු ඛො මුච්චිස්සාමි දන්තරොගතො''ති. එවං අනිට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කථංකථා උප්පජ්ජති.

කථං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කථංකථා උප්පජ්ජති? ''ලභිස්සාමි නු ඛො මනාපිකෙ [මනාපියෙ (සී. ක.)] රූපෙ, න නු ඛො ලභිස්සාමි මනාපිකෙ රූපෙ. ලභිස්සාමි නු ඛො මනාපිකෙ සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... කුලං... ගණං... ආවාසං... ලාභං... යසං... පසංසං... සුඛං... චීවරං... පිණ්ඩපාතං... සෙනාසනං... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාර''න්ති. එවං ඉට්ඨං වත්ථුං නිස්සාය කථංකථා උප්පජ්ජතීති – කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච.

එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙති. සාතාසාතෙ සන්තෙ, සුඛදුක්ඛෙ සන්තෙ, සොමනස්සදොමනස්සෙ සන්තෙ, ඉට්ඨානිට්ඨෙ සන්තෙ, අනුනයපටිඝෙ සන්තෙ සංවිජ්ජමානෙ අත්ථි උපලබ්භමානෙති – එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙ.

කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙති. ඤාණම්පි ඤාණපථො, ඤාණස්ස ආරම්මණම්පි ඤාණපථො, ඤාණසහභුනොපි ධම්මා ඤාණපථො. යථා අරියමග්ගො අරියපථො, දෙවමග්ගො දෙවපථො, බ්‍රහ්මමග්ගො බ්‍රහ්මපථො; එවමෙව ඤාණම්පි ඤාණපථො, ඤාණස්ස ආරම්මණම්පි ඤාණපථො, ඤාණසහභුනොපි ධම්මා ඤාණපථො.

සික්ඛෙති තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. කතමා අධිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, ඛුද්දකො සීලක්ඛන්ධො... මහන්තො සීලක්ඛන්ධො... සීලං පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මුඛං පමුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – අයං අධිසීලසික්ඛා. කතමා අධිචිත්තසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං අධිචිත්තසික්ඛා. කතමා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති, උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. සො ''ඉදං දුක්ඛ''න්ති යථාභූතං පජානාති...පෙ.... ''අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති යථාභූතං පජානාති, ''ඉමෙ ආසවා''ති යථාභූතං පජානාති...පෙ.... ''අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති යථාභූතං පජානාති – අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙති. කථංකථී පුග්ගලො සකඞ්ඛො සවිලෙඛො සද්වෙළ්හකො සවිචිකිච්ඡො, ඤාණාධිගමාය ඤාණඵුසනාය ඤාණසච්ඡිකිරියාය අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය; ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය, ජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පස්සන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පච්චවෙක්ඛන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං අධිට්ඨහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්ඛෙය්‍ය, වීරියං පග්ගණ්හන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සතිං උපට්ඨහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං සමාදහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පඤ්ඤාය පජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පහාතබ්බං පජහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, භාවෙතබ්බං භාවෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ.

ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මාති. ඤත්වාති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා වුත්තා පවුත්තා ආචික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවටා විභත්තා උත්තානීකතා [උත්තානිං කතා (ක.)] පකාසිතා. ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා''ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා වුත්තා පවුත්තා ආචික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවටා විභත්තා උත්තානීකතා පකාසිතා, ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා''ති... ''සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා''ති... ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''ති...පෙ.... ''ජාතිපච්චයා ජරාමරණ''න්ති... ''අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො''ති...පෙ.... ''ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො''ති... ''ඉදං දුක්ඛ''න්ති...පෙ.... ''අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති... ''ඉමෙ ආසවා''ති...පෙ.... ''අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති... ''ඉමෙ ධම්මා අභිඤ්ඤෙය්‍යා''ති... ''ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා''ති... ''ඉමෙ ධම්මා පහාතබ්බා''ති... ''ඉමෙ ධම්මා භාවෙතබ්බා''ති... ''ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා''ති... ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච... පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං... චතුන්නං මහාභූතානං... ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ත්න්ත්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා වුත්තා පවුත්තා ආචික්ඛිතා දෙසිතා පඤ්ඤපිතා පට්ඨපිතා විවටා විභත්තා උත්තානීකතා පකාසිතා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''අභිඤ්ඤායාහං, භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අනභිඤ්ඤාය. සනිදානාහං, භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අනිදානං. සප්පාටිහාරියාහං, භික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි, නො අප්පාටිහාරියං. තස්ස මය්හං, භික්ඛවෙ, අභිඤ්ඤාය ධම්මං දෙසයතො, නො අනභිඤ්ඤාය, සනිදානං ධම්මං දෙසයතො, නො අනිදානං, සප්පාටිහාරියං ධම්මං දෙසයතො, නො අප්පාටිහාරියං, කරණීයො ඔවාදො, කරණීයා අනුසාසනී. අලඤ්ච පන, භික්ඛවෙ, වො තුට්ඨියා අලං පාමොජ්ජාය අලං සොමනස්සාය සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝොති. ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිං භඤ්ඤමානෙ දසසහස්සී ලොකධාතු අකම්පිත්ථා''ති – ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මා.

තෙනාහ භගවා –

> ''කොධො මොසවජ්ජඤ්ච කථංකථා ච, එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙ;
> කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ, ඤත්වා පවුත්තා සමණෙන ධම්මා''ති.

104.

> **සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානා, කිස්මිං අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ;**

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං, එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානං.

සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානාති. සාතා අසාතා කුතොනිදානා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති සාතාසාතානං මූලං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානා.

කිස්මිං අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙති. කිස්මිං අසන්තෙ අසංවිජ්ජමානෙ නත්ථි අනුපලබ්භමානෙ සාතාසාතා න භවන්ති නප්පභවන්ති න ජායන්ති න සඤ්ජායන්ති න නිබ්බත්තන්ති න අභිනිබ්බත්තන්තීති – කිස්මිං අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ.

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථන්ති. කතමො සාතාසාතානං භවො? යො සාතාසාතානං භවො පභවො ජාති සඤ්ජාති නිබ්බත්ති අභිනිබ්බත්ති පාතුභාවො – අයං සාතාසාතානං භවො. කතමො සාතාසාතානං විභවො? යො සාතාසාතානං ඛයො වයො භෙදො පරිභෙදො අනිච්චතා අන්තරධානං – අයං සාතාසාතානං විභවො. **යමෙතමත්ථන්ති** යං පරමත්ථන්ති – විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං.

එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානන්ති. එතන්ති යං පුච්ඡාමි යං යාචාමි යං අජ්ඣෙසාමි යං පසාදෙමි. **පබ්‍රූහීති** බ්‍රූහි වදෙහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – එතං මෙ පබ්‍රූහි. **යතොනිදානන්ති** යංනිදානං යංසමුදයං යංජාතිකං යංපභවන්ති – එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදානං.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානා, කිස්මිං අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ;
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං, එතං මෙ පබ්‍රූහි යතොනිදාන’’න්ති.

105.

ඵස්සනිදානං සාතං අසාතං, ඵස්සෙ අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ;
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං, එතං තෙ පබ්‍රූමි ඉතොනිදානං.

ඵස්සනිදානං සාතං අසාතන්ති. සුඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛා වෙදනා. යා තස්සෙව සුඛවෙදනීයස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා, යං තජ්ජං වෙදයිතං සුඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා සුඛා වෙදනා සා නිරුජ්ඣති, සා වූපසම්මති. දුක්ඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති දුක්ඛා වෙදනා. යා තස්සෙව දුක්ඛවෙදනීයස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා, යං තජ්ජං වෙදයිතං දුක්ඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා දුක්ඛා වෙදනා සා

නිරුජ්ඣති, සා වූපසම්මති. අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පජ්ජති අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා. යා තස්සෙව අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයස්ස ඵස්සස්ස නිරොධා, යං තජ්ජං වෙදයිතං අදුක්ඛමසුඛවෙදනීයං ඵස්සං පටිච්ච උප්පන්නා අදුක්ඛමසුඛා වෙදනා සා නිරුජ්ඣති, වූපසම්මති. **ඵස්සනිදානං සාතං අසාතන්ති.** සාතාසාතා ඵස්සනිදානා ඵස්සසමුදයා ඵස්සජාතිකා ඵස්සප්පභවාති – ඵස්සනිදානං සාතං අසාතං.

ඵස්සෙ අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙති. ඵස්සෙ අසන්තෙ අසංවිජ්ජමානෙ නත්ථි අනුපලබ්භමානෙ සාතාසාතා න භවන්ති නප්පභවන්ති න ජායන්ති න සඤ්ජායන්ති න නිබ්බත්තන්ති නාභිනිබ්බත්තන්ති න පාතුභවන්තීති – ඵස්සෙ අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ.

විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථන්ති. භවදිට්ඨිපි ඵස්සනිදානා, විභවදිට්ඨිපි ඵස්සනිදානා. **යමෙතමත්ථන්ති** යං පරමත්ථන්ති – විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං.

එතං තෙ පබ්‍රූමි ඉතොනිදානන්ති. එතන්ති යං පුච්ඡසි යං යාචසි යං අජ්ඣෙසසි යං පසාදෙසි. **පබ්‍රූමීති** බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමීති – එතං තෙ පබ්‍රූමි. **ඉතොනිදානන්ති** ඉතො ඵස්සනිදානං ඵස්සසමුදයං ඵස්සජාතිකං ඵස්සප්පභවන්ති – එතං තෙ පබ්‍රූමි ඉතොනිදානං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඵස්සනිදානං සාතං අසාතං, ඵස්සෙ අසන්තෙ න භවන්ති හෙතෙ;
විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං, එතං තෙ පබ්‍රූමි ඉතොනිදාන’’න්ති.

106.

ඵස්සො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො, පරිග්ගහා චාපි [වාපි (සී. ස්‍යා.)] **කුතොපහූතා;**
කිස්මිං අසන්තෙ න මමත්තමත්ථි, කිස්මිං විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා.

ඵස්සො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානොති. ඵස්සො කුතොනිදානො කුතොජාතො කුතොසඤ්ජාතො කුතොනිබ්බත්තො කුතොඅභිනිබ්බත්තො කුතොපාතුභූතො, කිංනිදානො කිංසමුදයො කිංජාතිකො කිංපභවොති ඵස්සස්ස මූලං පුච්ඡති හෙතුං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – ඵස්සො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො.

පරිග්ගහා චාපි කුතොපහූතාති පරිග්ගහා කුතොපහූතා කුතොජාතා කුතොසඤ්ජාතා කුතොනිබ්බත්තා කුතොඅභිනිබ්බත්තා කුතොපාතුභූතා, කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවාති පරිග්ගහානං මූලං පුච්ඡති

හෙතුං පුච්ඡති...පෙ.... සමුදයං පුච්ඡති පපුච්ඡති යාචති අජ්ඣෙසති පසාදෙතීති – පරිග්ගහා චාපි කුතොපහූතා.

කිස්මිං අසන්තෙ න මමත්තමත්ථීති. කිස්මිං අසන්තෙ අසංවිජ්ජමානෙ නත්ථි අනුපලබ්භමානෙ මමත්තා නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – කිස්මිං අසන්තෙ න මමත්තමත්ථි.

කිස්මිං විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සාති. කිස්මිං විභූතෙ විභවිතෙ අතික්කන්තෙ සමතික්කන්තෙ වීතිවත්තෙ ඵස්සා න ඵුසන්තීති – කිස්මිං විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

''ඵස්සො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො, පරිග්ගහා චාපි කුතොපහූතා;
කිස්මිං අසන්තෙ න මමත්තමත්ථි, කිස්මිං විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා''ති.

107.

නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො, ඉච්ඡානිදානානි පරිග්ගහානි;
ඉච්ඡායසන්ත්‍යා න මමත්තමත්ථි, රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා.

නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සොති. චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. චක්ඛු ච [චක්ඛුඤ්ච (බහූසු)] රූපා ච රූපස්මිං චක්ඛුසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො. සොතඤ්ච පටිච්ච සද්දෙ ච උප්පජ්ජති සොතවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. සොතඤ්ච සද්දා ච රූපස්මිං සොතසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො. ඝානඤ්ච පටිච්ච ගන්ධෙ ච උප්පජ්ජති ඝානවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ඝානඤ්ච ගන්ධා ච රූපස්මිං ඝානසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො. ජිව්හඤ්ච පටිච්ච රසෙ ච උප්පජ්ජති ජිව්හාවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. ජිව්හා ච රසා ච රූපස්මිං ජිව්හාසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො. කායඤ්ච පටිච්ච ඵොට්ඨබ්බෙ ච උප්පජ්ජති කායවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. කායො ච ඵොට්ඨබ්බා ච රූපස්මිං කායසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො. මනඤ්ච පටිච්ච ධම්මෙ ච උප්පජ්ජති මනොවිඤ්ඤාණං, තිණ්ණං සඞ්ගති ඵස්සො. වත්ථු රූපං රූපස්මිං, ධම්මා

රූපිනො රූපස්මිං මනොසම්ඵස්සං ඨපෙත්වා සම්පයුත්තකා ධම්මා නාමස්මිං. එවම්පි නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො.

ඉච්ඡානිදානානි පරිග්ගහානීති. ඉච්ඡා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **පරිග්ගහාති** ද්වෙ පරිග්ගහා – තණ්හාපරිග්ගහො ච දිට්ඨිපරිග්ගහො ච…පෙ…. අයං තණ්හාපරිග්ගහො…පෙ…. අයං දිට්ඨිපරිග්ගහො. **ඉච්ඡානිදානානි පරිග්ගහානීති**. පරිග්ගහා ඉච්ඡානිදානා ඉච්ඡාහෙතුකා ඉච්ඡාපච්චයා ඉච්ඡාකාරණා ඉච්ඡාපභවාති – ඉච්ඡානිදානානි පරිග්ගහානි.

ඉච්ඡායසන්ත්‍යා න මමත්තමත්ථීති. ඉච්ඡා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච …පෙ…. ඉදං තණ්හාමමත්තං …පෙ…. ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. **ඉච්ඡායසන්තྱා න මමත්තමත්ථීති**. ඉච්ඡාය අසන්ත්‍යා අසංවිජ්ජමානාය නත්ථි අනුපලබ්භමානාය මමත්තා නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – ඉච්ඡායසන්ත්‍යා න මමත්තමත්ථි.

රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සාති. **රූපෙති** චත්තාරො ච මහාභූතා චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. **රූපෙ විභූතෙති** චතූහාකාරෙහි [චතූහි කාරණෙහි (ස්‍යා.)] රූපං විභූතං හොති – ඤාතවිභූතෙන [ඤාණවිභූතෙන (සී.), තදට්ඨකථායං පන ඤාතවීතිවත්තෙනාති දිස්සති], තීරණවිභූතෙන, පහානවිභූතෙන, සමතික්කමවිභූතෙන. කථං ඤාතවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? රූපං ජානාති – ‘‘යං කිඤ්චි රූපං සබ්බං රූපං චත්තාරි ච මහාභූතානි චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූප’’න්ති ජානාති පස්සති. එවං ඤාතවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති.

කථං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං ඤාතං කත්වා රූපං තීරෙති, අනිච්චතො දුක්ඛතො රොගතො ගණ්ඩතො සල්ලතො අඝතො ආබාධතො පරතො පලොකතො ඊතිතො උපද්දවතො භයතො උපසග්ගතො චලතො පභඞ්ගුතො අධුවතො අතාණතො අලෙණතො අසරණතො රිත්තතො තුච්ඡතො සුඤ්ඤතො අනත්තතො ආදීනවතො විපරිණාමධම්මතො අසාරකතො අඝමූලතො වධකතො විභවතො සාසවතො සඞ්ඛතතො මාරාමිසතො ජාතිධම්මතො ජරාධම්මතො බ්‍යාධිධම්මතො මරණධම්මතො, සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසධම්මතො සංකිලෙසිකධම්මතො සමුදයතො අත්ථඞ්ගමතො, අස්සාදතො ආදීනවතො නිස්සරණතො තීරෙති. එවං තීරණවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති.

කථං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති? එවං තීරයිත්වා රූපෙ ඡන්දරාගං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘යො, භික්ඛවෙ, රූපෙ ඡන්දරාගො තං පජහථ. එවං තං රූපං පහීනං භවිස්සති උච්ඡින්නමූලං තාලාවත්ථුකතං අනභාවංකතං ආයතිං අනුප්පාදධම්ම’’න්ති. එවං පහානවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති.

කථං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. චතස්සො අරූපසමාපත්තියො පටිලද්ධස්ස රූපා විභූතා හොන්ති විභාවිතා අතික්කන්තා සමතික්කන්තා වීතිවත්තා. එවං සමතික්කමවිභූතෙන රූපං විභූතං හොති. ඉමෙහි චතූහි කාරණෙහි රූපං විභූතං හොති.

රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සාති. රූපෙ විභූතෙ විභාවිතෙ අතික්කන්තෙ සමතික්කන්තෙ වීතිවත්තෙ පඤ්ච ඵස්සා න ඵුසන්ති – චක්ඛුසම්ඵස්සො, සොතසම්ඵස්සො, ඝානසම්ඵස්සො, ජිව්හාසම්ඵස්සො, කායසම්ඵස්සොති – රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්ච ඵස්සො, ඉච්ඡානිදානානි පරිග්ගහානි;
ඉච්ඡායසන්ත්‍යා න මමත්තමත්ථි, රූපෙ විභූතෙ න ඵුසන්ති ඵස්සා’’ති.

108.

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං, සුඛං දුඛඤ්චාපි [දුක්ඛං වාපි (ස්‍යා.)] **කථං විභොති;**
එතං මෙ පබ්‍රූහි යථා විභොති, තං ජානියාමාති [ජානිස්සාමාති (සී. ක.)] **මෙ මනො අහු.**

කථං සමෙතස්ස විභොති රූපන්ති. කථං සමෙතස්සාති කථං සමෙතස්ස කථං පටිපන්නස්ස කථං ඉරියන්තස්ස කථං වත්තෙන්තස්ස කථං පාලෙන්තස්ස කථං යපෙන්තස්ස කථං යාපෙන්තස්ස රූපං විභොති විභාවීයති අතික්කමීයති සමතික්කමීයති [විභාවියාති අතික්කමියාති සමතික්කමියාති (බහූසු)] වීතිවත්තීයතීති – කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං.

සුඛං දුඛඤ්චාපි කථං විභොතීති සුඛඤ්ච දුක්ඛඤ්ච කථං විභොති විභාවීයති අතික්කමීයති සමතික්කමීයති වීතිවත්තීයතීති – සුඛං දුඛඤ්චාපි කථං විභොති.

එතං මෙ පබ්‍රූහි යථා විභොතීති. එතන්ති යං පුච්ඡාමි යං යාචාමි යං අජ්ඣෙසාමි යං පසාදෙමීති – එතං. **මෙ පබ්‍රූහීති** මෙ පබ්‍රූහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – එතං මෙ

පබ්‍රූහි. **යථා විභොතීති** යථා විභොති විභාවීයති අතික්කමීයති සමතික්කමීයති වීතිවත්තීයතීති – එතං මෙ පබ්‍රූහි යථා විභොති.

තං ජානියාමාති මෙ මනො අහූති. තං ජානියාමාති තං ජානෙය්‍යාම ආජානෙය්‍යාම විජානෙය්‍යාම පටිවිජානෙය්‍යාම පටිවිජ්ඣෙය්‍යාමාති – තං ජානියාම. **ඉති මෙ මනො අහූති** ඉති මෙ මනො අහු, ඉති මෙ චිත්තං අහු, ඉති මෙ සඞ්කප්පො අහු, ඉති මෙ විඤ්ඤාණං අහූති – තං ජානියාම ඉති මෙ මනො අහු.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘කථං සමෙතස්ස විභොති රූපං, සුඛං දුඛඤ්චාපි කථං විභොති;
එතං මෙ පබ්‍රූහි යථා විභොති, තං ජානියාමාති මෙ මනො අහූ’’ති.

109.

න සඤ්ඤසඤ්ඤී න විසඤ්ඤසඤ්ඤී, නොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤී;
එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං, සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා.

න සඤ්ඤසඤ්ඤී න විසඤ්ඤසඤ්ඤීති. සඤ්ඤසඤ්ඤිනො වුච්චන්ති යෙ පකතිසඤ්ඤාය ඨිතා, නපි සො පකතිසඤ්ඤාය ඨිතො. විසඤ්ඤසඤ්ඤිනො වුච්චන්ති උම්මත්තකා යෙ ච ඛිත්තචිත්තා [උක්ඛිත්තචිත්තා (ස්‍යා.)], නපි සො උම්මත්තකො, නොපි ඛිත්තචිත්තොති – න සඤ්ඤසඤ්ඤී න විසඤ්ඤසඤ්ඤී.

නොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤීති. අසඤ්ඤිනො වුච්චන්ති නිරොධසමාපන්නා යෙ ච අසඤ්ඤසත්තා, නපි සො නිරොධසමාපන්නො, නපි අසඤ්ඤසත්තො. විභූතසඤ්ඤිනො වුච්චන්ති යෙ චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනං ලාභිනො, නපි සො චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනං ලාභීති – නොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤී.

එවං සමෙතස්ස විභොති රූපන්ති. ඉධ භික්ඛු සුඛස්ස ච පහානා…පෙ.… චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ පරිසුද්ධෙ පරියොදාතෙ අනඞ්ගණෙ විගතූපක්කිලෙසෙ මුදුභූතෙ කම්මනියෙ ඨිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිපටිලාභත්ථාය චිත්තං අභිනීහරති අභිනින්නාමෙති ආරුප්පමග්ගසමඞ්ගීති. එවං සමෙතස්ස එවං පටිපන්නස්ස එවං ඉරියන්තස්ස එවං වත්තෙන්තස්ස එවං පාලෙන්තස්ස එවං යපෙන්තස්ස එවං යාපෙන්තස්ස රූපං විභොති විභාවීයති අතික්කමීයති සමතික්කමීයති වීතිවත්තීයතීති – එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං.

සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛාති. පපඤ්චායෙව පපඤ්චසඞ්ඛා තණ්හාපපඤ්චසඞ්ඛා, දිට්ඨිපපඤ්චසඞ්ඛා, මානපපඤ්චසඞ්ඛා

සඤ්ඤානිදානා සඤ්ඤාසමුදයා සඤ්ඤාජාතිකා සඤ්ඤාපභවාති – සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා.

තෙනාහ භගවා –

''න සඤ්ඤසඤ්ඤී න විසඤ්ඤසඤ්ඤී, නොපි අසඤ්ඤී න විභූතසඤ්ඤී;
එවං සමෙතස්ස විභොති රූපං, සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඞ්ඛා''ති.

110.

යං තං අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නො, අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි;
එත්තාවතග්ගං නු වදන්ති හෙකෙ, යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ;
උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තො.

යං තං අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නොති. යං තං අපුච්ඡිම්හ අයාචිම්හ අජ්ඣෙසිම්හ පසාදයිම්හ. **අකිත්තයී නොති** කිත්තිතං පකිත්තිතං ආචික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤපිතං පට්ඨපිතං විවටං විභත්තං උත්තානීකතං පකාසිතන්ති – යං තං අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නො.

අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඞ්ඝ බ්‍රූහීති. අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම, අඤ්ඤං තං යාචාම, අඤ්ඤං තං අජ්ඣෙසාම, අඤ්ඤං තං පසාදෙම, උත්තරිං තං පුච්ඡාම. **තදිඞ්ඝ බ්‍රූහීති** ඉඞ්ඝ බ්‍රූහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි.

එත්තාවතග්ගං නු වදන්ති හෙකෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙති. එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එතා අරූපසමාපත්තියො අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. **යක්ඛස්සාති** සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස ජන්තුස්ස ඉන්දගුස්ස මනුජස්ස. **සුද්ධින්ති** සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං. **ඉධ පණ්ඩිතාසෙති** ඉධ පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – එත්තාවතග්ගං නු වදන්ති හෙකෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ.

උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තොති. උදාහු එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා එතා අරූපසමාපත්තියො අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා වීතිවත්තෙත්වා එත්තො අරූපසමාපත්තිතො අඤ්ඤං උත්තරිං යක්ඛස්ස සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තො.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘යං තං අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නො, අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිඞ්ඝ බ්‍රූහි;
එත්තාවතග්ගං නු වදන්ති හෙකෙ, යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ;
උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තො’’ති.

111.

එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙකෙ, යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ;
තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති, අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා.

එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙකෙ, යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සස්සතවාදා, එතා අරූපසමාපත්තියො අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. **යක්ඛස්සාති** සත්තස්ස නරස්ස මානවස්ස පොසස්ස පුග්ගලස්ස ජීවස්ස ජාගුස්ස ජන්තුස්ස ඉන්දගුස්ස මනුජස්ස. **සුද්ධින්ති** සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං. **ඉධ පණ්ඩිතාසෙති** ඉධ පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙකෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ.

තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති, අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානාති තෙසංයෙව සමණබ්‍රාහ්මණානං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උච්ඡෙදවාදා භවතජ්ජිතා විභවං අභිනන්දන්ති, තෙ සත්තස්ස සමං උපසමං වූපසමං නිරොධං පටිපස්සද්ධින්ති වදන්ති, යතො කිං, හො, අයං අත්තා කායස්ස භෙදා උච්ඡිජ්ජති විනස්සති න හොති පරං මරණා, එත්තාවතා අනුපාදිසෙසොති. **කුසලාවදානාති** කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙකෙ, යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ;
තෙසං පනෙකෙ සමයං වදන්ති, අනුපාදිසෙසෙ කුසලාවදානා’’ති.

112.

එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති, ඤත්වා මුනී නිස්සයෙ සො වීමංසී;
ඤත්වා විමුත්තො න විවාදමෙති, භවාභවාය න සමෙති ධීරො.

එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති. එතෙති දිට්ඨිගතිකෙ. **උපනිස්සිතාති** සස්සතදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා, උච්ඡෙදදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා,

සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති.

ඤත්වා මුනී නිස්සයෙ සො වීමංසීති. මුනීති. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. මුනි සස්සතදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා, උච්ඡෙදදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා, සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨිනිස්සිතාති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **සො වීමංසීති** පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති ඤත්වා මුනි නිස්සයෙ සො වීමංසී. **ඤත්වා විමුත්තො න විවාදමෙතීති** ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **විමුත්තොති** මුත්තො විමුත්තො පරිමුත්තො සුවිමුත්තො අච්චන්තඅනුපාදාවිමොක්ඛෙන. ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා''ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා මුත්තො විමුත්තො පරිමුත්තො සුවිමුත්තො අච්චන්තඅනුපාදාවිමොක්ඛෙන. ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා''ති... ''සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා''ති...පෙ.... ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා මුත්තො විමුත්තො පරිමුත්තො සුවිමුත්තො අච්චන්තඅනුපාදාවිමොක්ඛෙනාති – ඤත්වා විමුත්තො. **න විවාදමෙතීති** න කලහං කරොති, න භණ්ඩනං කරොති, න විග්ගහං කරොති, න විවාදං කරොති, න මෙධගං කරොති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''එවං විමුත්තචිත්තො ඛො, අග්ගිවෙස්සන, භික්ඛු න කෙනචි සංවදති, න කෙනචි විවදති, යඤ්ච ලොකෙ වුත්තං තෙන ච වොහරති අපරාමස''න්ති – ඤත්වා විමුත්තො න විවාදමෙති.

භවාභවාය න සමෙති ධීරොති. භවාභවායාති භවාය කම්මභවාය පුනබ්භවාය කාමභවාය, කම්මභවාය කාමභවාය පුනබ්භවාය රූපභවාය, කම්මභවාය රූපභවාය පුනබ්භවාය අරූපභවාය, කම්මභවාය අරූපභවාය පුනබ්භවාය පුනප්පුනබ්භවාය පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාය පුනප්පුනාභිනිබ්බත්තියා න සමෙති න සමාගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසති. **ධීරොති** ධීරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති – භවාභවාය න සමෙති ධීරො.

තෙනාහ භගවා –

''එතෙ ච ඤත්වා උපනිස්සිතාති, ඤත්වා මුනී නිස්සයෙ සො වීමංසී;
ඤත්වා විමුත්තො න විවාදමෙති, භවාභවාය න සමෙති ධීරො''ති.

කලහවිවාදසුත්තනිද්දෙසො එකාදසමො.

12. චූළවියූහසුත්තනිද්දෙසො

අථ චූළවියූහසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

113.

සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානා, විග්ගය්හ නානා කුසලා වදන්ති;
යො එවං ජානාති [එවං පජානාති (සී.)] **ස වෙදි ධම්මං, ඉදං පටික්කොසමකෙවලී සො.**

සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානාති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා; තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති. යථා අගාරිකා ඝරෙසු වසන්ති, සාපත්තිකා වා ආපත්තීසු වසන්ති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසන්ති; එවමෙව සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා, තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්තීති – සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානා.

විග්ගය්හ නානා කුසලා වදන්තීති. විග්ගය්හාති ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා නානා වදන්ති විවිධං වදන්ති අඤ්ඤොඤ්ඤං වදන්ති පුථු [පුථුං (සී.)] වදන්ති, න එකං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. **කුසලාති** කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – විග්ගය්හ නානා කුසලා වදන්ති.

යො එවං ජානාති ස වෙදි ධම්මන්ති. යො ඉමං [ඉදං (සී. ක.)] ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ජානාති සො ධම්මං වෙදි අඤ්ඤාසි අපස්සි පටිවිජ්ඣීති – යො එවං ජානාති ස වෙදි ධම්මං.

ඉදං පටික්කොසමකෙවලී සොති. යො ඉමං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං පටික්කොසති, අකෙවලී සො අසමත්තො සො අපරිපුණ්ණො සො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තොති – ඉදං පටික්කොසමකෙවලී සො.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘සකං සකං දිට්ඨිපරිබ්බසානා, විග්ගය්හ නානා කුසලා වදන්ති;
යො එවං ජානාති ස වෙදි ධම්මං, ඉදං පටික්කොසමකෙවලී සො’’ති.

114.

එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, බාලො පරො අක්කුසලොති චාහු;

සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං, සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා.

එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්තීති. එවං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති – ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි...පෙ.... නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී''ති – එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති.

බාලො පරො අක්කුසලොති චාහූති. පරො බාලො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො අකුසලො අවිද්වා අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාණී අවිභාවී දුප්පඤ්ඤොති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – බාලො පරො අක්කුසලොති චාහු.

සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසන්ති. ඉමෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං වාදො කතමො සච්චො තච්ඡො තථො භූතො යාථාවො අවිපරීතොති – සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං.

සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානාති. සබ්බෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

> ''එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, බාලො පරො අක්කුසලොති චාහු;
> සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං, සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා''ති.

115.

> **පරස්ස චෙ ධම්මමනානුජානං, බාලොමකො හොති නිහීනපඤ්ඤො;**
> **සබ්බෙව බාලා සුනිහීනපඤ්ඤා, සබ්බෙවිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා.**

පරස්ස චෙ ධම්මමනානුජානන්ති. පරස්ස ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං අනානුජානන්තො අනානුපස්සන්තො අනානුමනන්තො අනානුමඤ්ඤන්තො අනානුමොදන්තොති – පරස්ස චෙ ධම්මමනානුජානං.

බාලොමකො හොති නිහීනපඤ්ඤොති. පරො බාලො හොති හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො, හීනපඤ්ඤො නිහීනපඤ්ඤො ඔමකපඤ්ඤො ලාමකපඤ්ඤො ඡතුක්කපඤ්ඤො පරිත්තපඤ්ඤොති – බාලොමකො හොති නිහීනපඤ්ඤො.

සබ්බෙව බාලා සුනිහීනපඤ්ඤාති. සබ්බෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා බාලා හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තා, සබ්බෙව හීනපඤ්ඤා

නිහීනපඤ්ඤා ඔමකපඤ්ඤා ලාමකපඤ්ඤා ඡතුක්කපඤ්ඤා පරිත්තපඤ්ඤාති – සබ්බෙව බාලා සුනිහීනපඤ්ඤා.

සබ්බෙවිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානාති. සබ්බෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා; තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති. යථා අගාරිකා වා ඝරෙසු වසන්ති, සාපත්තිකා වා ආපත්තීසු වසන්ති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසන්ති; එවමෙව සබ්බෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා…පෙ.… පරිවසන්තීති – සබ්බෙවිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පරස්ස චෙ ධම්මමනානුජානං, බාලොමකො හොති නිහීනපඤ්ඤො;
සබ්බෙව බාලා සුනිහීනපඤ්ඤා, සබ්බෙවිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා’’ති.

116.

සන්දිට්ඨියා චෙව නවීවදාතා, [චෙවනවෙවදාතා (සී.), චෙ පන විවදාතා (ස්‍යා.)] **සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතීමා;**
න තෙසං කොචි පරිහීනපඤ්ඤො, දිට්ඨී හි තෙසම්පි තථා සමත්තා.

සන්දිට්ඨියා චෙව නවීවදාතාති. සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා අනවීවදාතා අවොදාතා අපරියොදාතා සංකිලිට්ඨා සංකිලෙසිකාති – සන්දිට්ඨියා චෙව නවීවදාතා.

සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතීමාති. සුද්ධපඤ්ඤා විසුද්ධපඤ්ඤා පරිසුද්ධපඤ්ඤා වොදාතපඤ්ඤා පරියොදාතපඤ්ඤා. අථ වා සුද්ධදස්සනා විසුද්ධදස්සනා පරිසුද්ධදස්සනා වොදාතදස්සනා පරියොදාතදස්සනාති – සංසුද්ධපඤ්ඤා. **කුසලාති** කුසලා පණ්ඩිතා පඤ්ඤවන්තො ඉද්ධිමන්තො ඤාණිනො විභාවිනො මෙධාවිනොති – සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා. **මුතීමාති** මුතිමා පණ්ඩිතා පඤ්ඤවන්තො ඉද්ධිමන්තො ඤාණිනො විභාවිනො මෙධාවිනොති – සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතීමා.

තෙසං න කොචි පරිහීනපඤ්ඤොති. තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං න කොචි හීනපඤ්ඤො නිහීනපඤ්ඤො ඔමකපඤ්ඤො ලාමකපඤ්ඤො ඡතුක්කපඤ්ඤො පරිත්තපඤ්ඤො අත්ථි. සබ්බෙව සෙට්ඨපඤ්ඤා විසිට්ඨපඤ්ඤා පාමොක්ඛපඤ්ඤා උත්තමපඤ්ඤා පවරපඤ්ඤාති – තෙසං න කොචි පරිහීනපඤ්ඤො.

දිට්ඨී හි තෙසම්පි තථා සමත්තාති. තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨී තථා සමත්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – දිට්ඨී හි තෙසම්පි තථා සමත්තා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සන්දිට්ඨියා චෙව නවීවදාතා, සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුතීමා;
තෙසං න කොචි පරිහීනපඤ්ඤො, දිට්ඨී හි තෙසම්පි තථා සමත්තා’’ති.

117.

න වාහමෙතං තථියන්ති [තථිවන්ති (ස්‍යා.)] **බ්‍රූමි, යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං;**
සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං, තස්මා හි බාලොති පරං දහන්ති.

න වාහමෙතං තථියන්ති බ්‍රූමීති. නාති පටික්ඛෙපො. එතන්ති ‘‘ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි නාහං එතං තච්ඡං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීත’’න්ති බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමීති – න වාහමෙතං තථියන්ති බ්‍රූමි.

යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති. මිථූති ද්වෙ ජනා, ද්වෙ කලහකාරකා, ද්වෙ භණ්ඩනකාරකා, ද්වෙ භස්සකාරකා, ද්වෙ විවාදකාරකා, ද්වෙ අධිකරණකාරකා, ද්වෙ වාදිනො, ද්වෙ සල්ලපකා; තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලො [බාලතො (සී. ක.) එවමඤ්ඤෙසු ඡප්පදෙසුපි තොපච්චයන්තවසෙන] හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තොති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං.

සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති – සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං. ‘‘අසස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති...පෙ.... ‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති – සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං.

තස්මා හි බාලොති පරං දහන්තීති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා පරං බාලො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තොති දහන්ති පස්සන්ති දක්ඛන්ති ඔලොකෙන්ති නිජ්ඣායන්ති උපපරික්ඛන්තීති – තස්මා හි බාලොති පරං දහන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න වාහමෙතං තථියන්ති බ්‍රූමි, යමාහු බාලා මිථු අඤ්ඤමඤ්ඤං;

සකං සකං දිට්ඨිමකංසු සච්චං, තස්මා හි බාලොති පරං දහන්ති''ති.

118.

යමාහු සච්චං තථියන්ති එකෙ, තමාහු අඤ්ඤෙපි [අඤ්ඤෙ (සී. ක.)] **තුච්ඡං මුසාති;**
එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, කස්මා න එකං සමණා වදන්ති.

යමාහු සච්චං තථියන්ති එකෙති. යං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ''ඉදං සච්චං තච්ඡං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීත''න්ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – යමාහු සච්චං තථියන්ති එකෙ.

තමාහු අඤ්ඤෙපි තුච්ඡං මුසාතීති. තමෙව ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ''තුච්ඡං එතං, මුසා එතං, අභූතං එතං, අලිකං එතං, අයාථාවං එත''න්ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – තමාහු අඤ්ඤෙපි තුච්ඡං මුසාති.

එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්තීති. එවං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති – ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි...පෙ.... නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී''ති – එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති.

කස්මා න එකං සමණා වදන්තීති. කස්මාති කස්මා කිංකාරණා කිංහෙතු කිංපච්චයා කිංනිදානා කිංසමුදයා කිංජාතිකා කිංපභවා න එකං වදන්ති නානා වදන්ති විවිධං වදන්ති අඤ්ඤොඤ්ඤං [අඤ්ඤොඤ්ඤෙ (ක.)] වදන්ති පුථු වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – කස්මා න එකං සමණා වදන්ති.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

''යමාහු සච්චං තථියන්ති එකෙ, තමාහු අඤ්ඤෙපි තුච්ඡං මුසාති;
එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, කස්මා න එකං සමණා වදන්තී''ති.

119.

එකඤ්හි සච්චං න දුතීයමත්ථි, යස්මිං පජා නො විවදෙ පජානං;
නානා තෙ සච්චානි සයං ථුනන්ති, තස්මා න එකං සමණා වදන්ති.

එකඤ්හි සච්චං න දුතීයමත්ථීති. එකං සච්චං වුච්චති දුක්ඛනිරොධො නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අථ වා එකං සච්චං වුච්චති – මග්ගසච්චං, නියානසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අරියො

අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි, සම්මාසඞ්කප්පො, සම්මාවාචා, සම්මාකම්මන්තො, සම්මාආජීවො, සම්මාවායාමො, සම්මාසති, සම්මාසමාධීති – එකඤ්හි සච්චං න දුතීයමත්ථි.

යස්මිං පජා නො විවදෙ පජානන්ති. යස්මින්ති යස්මිං සච්චෙ. **පජාති** සත්තාධිවචනං. **පජානන්ති** [පජානං (සී. ක.), පජා (ස්‍යා.)] යං සච්චං පජානන්තා ආජානන්තා විජානන්තා පටිවිජානන්තා පටිවිජ්ඣන්තා න කලහං කරෙය්‍යුං, න භණ්ඩනං කරෙය්‍යුං, න විග්ගහං කරෙය්‍යුං, න විවාදං කරෙය්‍යුං, න මෙධගං කරෙය්‍යුං, කලහං භණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මෙධගං පජහෙය්‍යුං, විනොදෙය්‍යුං, බ්‍යන්තිං කරෙය්‍යුං [බ්‍යන්තීකරෙය්‍යුං (සී. ස්‍යා.)], අනභාවං ගමෙය්‍යුන්ති – යස්මිං පජා නො විවදෙ පජානං.

නානා තෙ සච්චානි සයං ථුනන්තීති. නානා තෙ සච්චානි සයං ථුනන්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති සයං ථුනන්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ.… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති සයං ථුනන්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – නානා තෙ සච්චානි සයං ථුනන්ති.

තස්මා න එකං සමණා වදන්තීති. තස්මාති තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා න එකං වදන්ති නානා වදන්ති විවිධං වදන්ති අඤ්ඤොඤ්ඤං වදන්ති පුථු වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – තස්මා න එකං සමණා වදන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එකඤ්හි සච්චං න දුතීයමත්ථි, යස්මිං පජා නො විවදෙ පජානං;
නානා තෙ සච්චානි සයං ථුනන්ති, තස්මා න එකං සමණා වදන්තී’’ති.

120.

කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා, පවාදියාසෙ කුසලාවදානා;
සච්චානි සුතානි බහූනි නානා, උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්ති.

කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානාති. කස්මාති කස්මා කිංකාරණා කිංහෙතු කිංපච්චයා කිංනිදානා සච්චානි නානා [නානානි (ක.)] වදන්ති, විවිධානි වදන්ති, අඤ්ඤොඤ්ඤානි වදන්ති, පුථූනි වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා.

පවාදියාසෙ කුසලාවදානාති. පවාදියාසෙති විප්පවදන්තීතිපි පවාදියාසෙ. අථ වා සකං සකං දිට්ඨිගතං පවදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති

වොහරන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ’’න්ති පවදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ’’න්ති පවදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. **කුසලාවදානාති** කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ධීරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – පවාදියාසෙ කුසලාවදානා.

සච්චානි සුතානි බහූනි නානාති සච්චානි සුතානි බහුකානි නානානි විවිධානි අඤ්ඤොඤ්ඤානි පුථූනීති – සච්චානි සුතානි බහූනි නානා.

උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්තීති උදාහු තක්කෙන සඞ්කප්පෙන යායන්ති නීයන්ති වුය්හන්ති සංහරීයන්තීති. එවම්පි උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්ති. අථ වා තක්කපරියාහතං වීමංසානුචරිතං සයං පටිභානං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති. එවම්පි උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්ති.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා, පවාදියාසෙ කුසලාවදානා;
සච්චානි සුතානි බහූනි නානා, උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්තී’’ති.

121.

න හෙව සච්චානි බහූනි නානා, අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චානි ලොකෙ;
තක්කඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වා, සච්චං මුසාති ද්වයධම්මමාහු.

න හෙව සච්චානි බහූනි නානාති න හෙව සච්චානි බහුකානි නානානි විවිධානි අඤ්ඤොඤ්ඤානි පුථූනීති – න හෙව සච්චානි බහූනි නානා.

අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චානි ලොකෙති අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චග්ගාහා එකඤ්ඤෙව සච්චං ලොකෙ කථීයති භණීයති දීපීයති වොහරීයති – දුක්ඛනිරොධො නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අථ වා එකං සච්චං වුච්චති මග්ගසච්චං, නිය්‍යානසච්චං, දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං – සම්මාදිට්ඨි …පෙ…. සම්මාසමාධීති – අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චානි ලොකෙ.

තක්කඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වා, සච්චං මුසාති ද්වයධම්මමාහූති. තක්කං විතක්කං සඞ්කප්පං තක්කයිත්වා විතක්කයිත්වා සඞ්කප්පයිත්වා දිට්ඨිගතානි ජනෙන්ති සඤ්ජනෙන්ති නිබ්බත්තෙන්ති අභිනිබ්බත්තෙන්ති. දිට්ඨිගතානි ජනෙත්වා සඤ්ජනෙත්වා නිබ්බත්තෙත්වා අභිනිබ්බත්තෙත්වා ‘‘මය්හං සච්චං තුය්හං මුසා’’ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං

දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – තක්කඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වා සච්චං මුසාති ද්වයධම්මමාහු.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න හෙව සච්චානි බහූනි නානා, අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිච්චානි ලොකෙ;
තක්කඤ්ච දිට්ඨීසු පකප්පයිත්වා, සච්චං මුසාති ද්වයධම්මමාහූ’’ති.

122.

දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා, එතෙ ච [එතෙසු (සී.)] **නිස්සාය විමානදස්සී;**
විනිච්ඡයෙ ඨත්වා පහස්සමානො, බාලො පරො අක්කුසලොති චාහ.

දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා, එතෙ ච නිස්සාය විමානදස්සීති. දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා, සුතං වා සුතසුද්ධිං වා, සීලං වා සීලසුද්ධිං වා, වතං වා වතසුද්ධිං වා, මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිස්සාය උපනිස්සාය ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වාති – දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා. **එතෙ ච නිස්සාය විමානදස්සීති.** න සම්මානෙතීතිපි විමානදස්සී. අථ වා දොමනස්සං ජනෙතීතිපි විමානදස්සීති – දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා එතෙ ච නිස්සාය විමානදස්සී.

විනිච්ඡයෙ ඨත්වා පහස්සමානොති. විනිච්ඡයා වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. දිට්ඨිවිනිච්ඡයෙ විනිච්ඡයදිට්ඨියා ඨත්වා පතිට්ඨහිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වාති – විනිච්ඡයෙ ඨත්වා. **පහස්සමානොති** තුට්ඨො හොති හට්ඨො පහට්ඨො අත්තමනො පරිපුණ්ණසඞ්කප්පො. අථ වා දන්තවිදංසකං පහස්සමානොති – විනිච්ඡයෙ ඨත්වා පහස්සමානො.

බාලො පරො අක්කුසලොති චාහාති. පරො බාලො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො අකුසලො අවිද්වා අවිජ්ජාගතො අඤ්ඤාණී අවිභාවී අමෙධාවී දුප්පඤ්ඤොති, එවමාහ එවං කථෙති එවං භණති එවං දීපයති එවං වොහරතීති – බාලො පරො අක්කුසලොති චාහ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙ වා, එතෙ ච නිස්සාය විමානදස්සී;
විනිච්ඡයෙ ඨත්වා පහස්සමානො, බාලො පරො අක්කුසලොති චාහා’’ති.

123.

යෙනෙව බාලොති පරං දහාති, තෙනාතුමානං කුසලොති චාහ;

සයමත්තනා සො කුසලාවදානො, අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාව.

යෙනෙව බාලොති පරං දහාතීති. යෙනෙව හෙතුනා යෙන පච්චයෙන යෙන කාරණෙන යෙන පභවෙන පරං බාලතො හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො දහති පස්සති දක්ඛති ඔලොකෙති නිජ්ඣායති උපපරික්ඛතීති – යෙනෙව බාලොති පරං දහාති.

තෙනාතුමානං කුසලොති චාහාති. ආතුමානො වුච්චති අත්තා. සොපි තෙනෙව හෙතුනා තෙන පච්චයෙන තෙන කාරණෙන තෙන පභවෙන අත්තානං අහමස්මි කුසලො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති – තෙනාතුමානං කුසලොති චාහ.

සයමත්තනා සො කුසලාවදානොති. සයමෙව අත්තානං කුසලවාදො පණ්ඩිතවාදො ධීරවාදො ඤායවාදො හෙතුවාදො ලක්ඛණවාදො කාරණවාදො ඨානවාදො සකාය ලද්ධියාති – සයමත්තනා සො කුසලාවදානො.

අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවාති. න සම්මානෙතීතිපි අඤ්ඤං විමානෙති. අථ වා දොමනස්සං ජනෙතීතිපි අඤ්ඤං විමානෙති. **තදෙව පාවාති** තදෙව තං දිට්ඨිගතං පාවදති ‘‘ඉතිපායං පුග්ගලො මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො’’ති – අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවද.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යෙනෙව බාලොති පරං දහාති, තෙනාතුමානං කුසලොති චාහ;
සයමත්තනා සො කුසලාවදානො, අඤ්ඤං විමානෙති තදෙව පාවා’’ති.

124.

අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තො, මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමානී;
සයමෙව සාමං මනසාභිසිත්තො, දිට්ඨී හි සා තස්ස තථා සමත්තා.

අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති. අතිසාරදිට්ඨියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. කිංකාරණා අතිසාරදිට්ඨියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි? සබ්බා තා දිට්ඨියො කාරණාතික්කන්තා ලක්ඛණාතික්කන්තා ඨානාතික්කන්තා, තංකාරණා අතිසාරදිට්ඨියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. සබ්බාපි දිට්ඨියො අතිසාරදිට්ඨියො [සබ්බෙපි තිත්ථියා අතිසාරදිට්ඨියා (ස්‍යා.)]. කිංකාරණා සබ්බාපි දිට්ඨියො වුච්චන්ති අතිසාරදිට්ඨියො? තෙ [තා (ක.)] අඤ්ඤමඤ්ඤං අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා වීතිවත්තිත්වා දිට්ඨිගතානි ජනෙන්ති සඤ්ජනෙන්ති නිබ්බත්තෙන්ති අභිනිබ්බත්තෙන්ති, තංකාරණා සබ්බාපි දිට්ඨියො වුච්චන්ති

අතිසාරදිට්ඨියො. **අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තොති**. අතිසාරදිට්ඨියා සමත්තො පරිපුණ්ණො අනොමොති – අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තො.

මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමානීති. සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිමානෙන මත්තො පමත්තො උම්මත්තො අතිමත්තොති – මානෙන මත්තො. **පරිපුණ්ණමානීති** පරිපුණ්ණමානී සමත්තමානී අනොමමානීති – මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමානී.

සයමෙව සාමං මනසාභිසිත්තොති. සයමෙව අත්තානං චිත්තෙන අභිසිඤ්චති ‘‘අහමස්මි කුසලො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවී’’ති – සයමෙව සාමං මනසාභිසිත්තො.

දිට්ඨී හි සා තස්ස තථා සමත්තාති. තස්ස සා දිට්ඨි තථා සමත්තා සමාදින්නා ගහිතා පරාමට්ඨා අභිනිවිට්ඨා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – දිට්ඨී හි සා තස්ස තථා සමත්තා.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘අතිසාරදිට්ඨියා සො සමත්තො, මානෙන මත්තො පරිපුණ්ණමානී;
> සයමෙව සාමං මනසාභිසිත්තො, දිට්ඨී හි සා තස්ස තථා සමත්තා’’ති.

125.

> **පරස්ස චෙ හි වචසා නිහීනො, තුමො සහා හොති නිහීනපඤ්ඤො;**
> **අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරො, න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි.**

පරස්ස චෙ හි වචසා නිහීනොති පරස්ස චෙ වාචාය වචනෙන නින්දිතකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො බාලො හොති හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තොති – පරස්ස චෙ හි වචසා නිහීනො. **තුමො සහා හොති නිහීනපඤ්ඤොති**. සොපි තෙනෙව සහා හොති හීනපඤ්ඤො නිහීනපඤ්ඤො ඔමකපඤ්ඤො ලාමකපඤ්ඤො ඡතුක්කපඤ්ඤො පරිත්තපඤ්ඤොති – තුමො සහා හොති නිහීනපඤ්ඤො.

අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරොති අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති – අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරො.

න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථීති. සමණෙසු න කොචි බාලො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො අත්ථි, සබ්බෙව සෙට්ඨපඤ්ඤා [අග්ගපඤ්ඤා සෙට්ඨපඤ්ඤා (ස්‍යා.)] විසිට්ඨපඤ්ඤා

පාමොක්ඛපඤ්ඤා උත්තමපඤ්ඤා පවරපඤ්ඤාති – න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පරස්ස චෙ හි වචසා නිහීනො, තුමො සහා හොති නිහීනපඤ්ඤො;
අථ චෙ සයං වෙදගූ හොති ධීරො, න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථී’’ති.

126.

අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං, අපරද්ධා සුද්ධිමකෙවලී තෙ;
එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො වදන්ති, සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙභිරත්තා.

අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං, අපරද්ධා සුද්ධිමකෙවලී තෙති. ඉතො අඤ්ඤං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං යෙ අභිවදන්ති, තෙ සුද්ධිමග්ගං විසුද්ධිමග්ගං පරිසුද්ධිමග්ගං වොදාතමග්ගං පරියොදාතමග්ගං විරද්ධා අපරද්ධා ඛලිතා ගලිතා අඤ්ඤාය අපරද්ධා අකෙවලී තෙ, අසමත්තා තෙ, අපරිපුණ්ණා තෙ, හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තාති – අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං, අපරද්ධා සුද්ධිමකෙවලී තෙ.

එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො වදන්තීති. තිත්ථං වුච්චති දිට්ඨිගතං. තිත්ථියා වුච්චන්ති දිට්ඨිගතිකා. පුථුදිට්ඨියා පුථුදිට්ඨිගතානි වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො වදන්ති.

සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙභිරත්තාති. සකාය දිට්ඨියා දිට්ඨිරාගෙන රත්තා අභිරත්තාති – සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙභිරත්තා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අඤ්ඤං ඉතො යාභිවදන්ති ධම්මං, අපරද්ධා සුද්ධිමකෙවලී තෙ;
එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො වදන්ති, සන්දිට්ඨිරාගෙන හි තෙභිරත්තා’’ති.

127.

ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති, නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු;
එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො නිවිට්ඨා, සකායනෙ තත්ථ දළ්හං වදානා.

ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්තීති. ඉධ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති ඉධ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ.… නෙව හොති න න හොති

තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොසමඤ්ඤ''න්ති ඉධ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති.

නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහූති. අත්තනො සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං ඨපෙත්වා සබ්බෙ පරවාදෙ ඛිපන්ති උක්ඛිපන්ති පරික්ඛිපන්ති. ''සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤූ, ධම්මො න ස්වාක්ඛාතො, ගණො න සුප්පටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤත්තා, මග්ගො න නිය්‍යානිකො, නත්ථෙත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා, මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නත්ථෙත්ථ සුජ්ඣන්ති වා විසුජ්ඣන්ති වා පරිසුජ්ඣන්ති වා, මුච්චන්ති වා විමුච්චන්ති වා පරිමුච්චන්ති වා හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තා''ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු.

එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො නිවිට්ඨාති. තිත්ථං වුච්චති දිට්ඨිගතං. තිත්ථියා වුච්චන්ති දිට්ඨිගතිකා. පුථුදිට්ඨියා [පුථුතිත්ථියා (සී. ක.) පුරිමගාථාය පාඨභෙදො නත්ථි] පුථුදිට්ඨිගතෙසු නිවිට්ඨා පතිට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො නිවිට්ඨා.

සකායනෙ තත්ථ දළ්හං වදානාති. ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙ දළ්හවාදා ථිරවාදා බලිකවාදා අවට්ඨිතවාදාති – සකායනෙ තත්ථ දළ්හං වදානා.

තෙනාහ භගවා –

''ඉධෙව සුද්ධිං ඉති වාදයන්ති, නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු;
එවම්පි තිත්ථ්‍යා පුථුසො නිවිට්ඨා, සකායනෙ තත්ථ දළ්හං වදානා''ති.

128.

සකායනෙ වාපි දළ්හං වදානො, කමෙත්ථ [කං තත්ථ (සී. ක.)] **බාලොති පරං දහෙය්‍ය;**
සයංව [සයමෙව (ස්‍යා.)] **සො මෙධගමාවහෙය්‍ය, පරං වදං බාලමසුද්ධිධම්මං.**

සකායනෙ වාපි දළ්හං වදානොති. ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙ දළ්හවාදො ථිරවාදො බලිකවාදො අවට්ඨිතවාදොති – සකායනෙ වාපි දළ්හං වදානො.

කමෙත්ථ බාලොති පරං දහෙය්‍යාති. එත්ථාති සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා පරං බාලතො හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො කං දහෙය්‍ය කං පස්සෙය්‍ය

කං දක්ඛෙයා කං ඔලොකෙයා කං නිජ්ඣායෙයා කං උපපරික්ඛෙයාති – කමෙත්ථ බාලොති පරං දහෙයා.

සයංව සො මෙධගමාවහෙයා, පරං වදං බාලමසුද්ධිධම්මන්ති. පරො බාලො හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තො අසුද්ධිධම්මො අවිසුද්ධිධම්මො අපරිසුද්ධිධම්මො අවොදාතධම්මොති – එවං වදන්තො එවං කථෙන්තො එවං භණන්තො එවං දීපයන්තො එවං වොහරන්තො සයමෙව කලහං භණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මෙධගං ආවහෙයා සමාවහෙයා ආහරෙයා සමාහරෙයා ආකඩ්ඪෙයා සමාකඩ්ඪෙයා ගණ්හෙයා පරාමසෙයා අභිනිවිසෙයාාති – සයංව සො මෙධගමාවහෙයා පරං වදං බාලමසුද්ධිධම්මං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සකායනෙ වාපි දළ්හං වදානො, කමෙත්ථ බාලොති පරං දහෙයා;
සයංව සො මෙධගමාවහෙයා, පරං වදං බාලමසුද්ධිධම්ම’’න්ති.

129.

විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමාය, උද්ධංස [උද්ධං සො (සාා.)] **ලොකස්මිං විවාදමෙති;**
හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි, න මෙධගං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙ.

විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමායාති. විනිච්ඡයා වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. විනිච්ඡයදිට්ඨියා ඨත්වා පතිට්ඨහිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විනිච්ඡයෙ ඨත්වා. **සයං පමායාති** සයං පමාය පමිනිත්වා. ‘‘අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤූ’’ති සයං පමාය පමිනිත්වා, ‘‘අයං ධම්මො ස්වාක්ඛාතො... අයං ගණො සුප්පටිපන්නො... අයං දිට්ඨි භද්දිකා... අයං පටිපදා සුපඤ්ඤත්තා... අයං මග්ගො නියාානිකො’’ති සයං පමාය පමිනිත්වාති – විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමාය.

උද්ධංස ලොකස්මිං විවාදමෙතීති. උද්ධංසො වුච්චති අනාගතං. අත්තනො වාදං උද්ධං ඨපෙත්වා සයමෙව කලහං භණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මෙධගං එති උපෙති උපගච්ඡති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසතීති. එවම්පි උද්ධංස ලොකස්මිං විවාදමෙති. අථ වා අඤ්ඤෙන උද්ධං වාදෙන සද්ධිං කලහං කරොති භණ්ඩනං කරොති විග්ගහං කරොති විවාදං කරොති මෙධගං කරොති – ‘‘න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි...පෙ.... නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී’’ති. එවම්පි උද්ධංස ලොකස්මිං විවාදමෙති.

හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානීති. විනිච්ඡයා වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි. දිට්ඨිවිනිච්ඡයා සබ්බෙ විනිච්ඡයෙ [සබ්බා විනිච්ඡිතදිට්ඨියො (සාා.), සබ්බා විනිච්ඡයදිට්ඨියො (ක.)] හිත්වා චජිත්වා පරිච්චජිත්වා ජහිත්වා

පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි.

න මෙධගං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙති. න කලහං කරොති, න භණ්ඩනං කරොති, න විග්ගහං කරොති, න විවාදං කරොති, න මෙධගං කරොති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘එවං විමුත්තචිත්තො ඛො, අග්ගිවෙස්සන, භික්ඛු න කෙනචි සංවදති, න කෙනචි විවදති, යඤ්ච ලොකෙ වුත්තං තෙන ච වොහරති අපරාමස’’න්ති. **ජන්තූති** සත්තො නරො මානවො පොසො පුග්ගලො ජීවො ජාගු ජන්තු ඉන්දගු මනුජො. **ලොකෙති** අපායලොකෙ…පෙ.… ආයතනලොකෙති – න මෙධගං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘විනිච්ඡයෙ ඨත්වා සයං පමාය, උද්ධංස ලොකස්මිං විවාදමෙති;
හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි, න මෙධගං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙ’’ති.

චූළවියූහසුත්තනිද්දෙසො ද්වාදසමො.

13. මහාවියූහසුත්තනිද්දෙසො

අථ මහාවියූහසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

130.

යෙ කෙචිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා, ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති [සච්චන්ති පවාදයන්ති (ස්‍යා.)] **;**
සබ්බෙව තෙ නින්දමන්වානයන්ති, අථො පසංසම්පි ලභන්ති තත්ථ.

යෙ කෙචිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානාති. යෙ කෙචීති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං – යෙ කෙචීති. **දිට්ඨිපරිබ්බසානාති.** සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා දිට්ඨිගතිකා; තෙ ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං දිට්ඨිගතං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසන්ති සංවසන්ති ආවසන්ති පරිවසන්ති. යථා අගාරිකා වා ඝරෙසු වසන්ති, සාපත්තිකා වා ආපත්තීසු වසන්ති, සකිලෙසා වා කිලෙසෙසු වසන්ති; එවමෙව සන්තෙකෙ…පෙ.… පරිවසන්තීති – යෙ කෙචිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා.

ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්තීති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති. ‘‘අසස්සතො ලොකො…පෙ.… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං

මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති.

සබ්බෙව තෙ නින්දමන්වානයන්තීති. සබ්බෙව තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා නින්දමෙව අන්වෙන්ති, ගරහමෙව අන්වෙන්ති, අකිත්තිමෙව අන්වෙන්ති; සබ්බෙ නින්දිතායෙව හොන්ති, ගරහිතායෙව හොන්ති, අකිත්තිතායෙව හොන්තීති – සබ්බෙව තෙ නින්දමන්වානයන්ති.

අථො පසංසම්පි ලභන්ති තත්ථාති. තත්ථ සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා පසංසං ථොමනං කිත්තිං වණ්ණහාරිකං ලභන්ති පටිලභන්ති උපගච්ඡන්ති වින්දන්තීති – අථො පසංසම්පි ලභන්ති තත්ථ.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

''යෙ කෙචිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා, ඉදමෙව සච්චන්ති ච වාදයන්ති;
සබ්බෙව තෙ නින්දමන්වානයන්ති, අථො පසංසම්පි ලභන්ති තත්ථා''ති.

131.

අප්පඤ්හි එතං න අලං සමාය, දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රූමි;
එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ, ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමිං.

අප්පඤ්හි එතං න අලං සමායාති. අප්පඤ්හි එතන්ති අප්පකං එතං, ඔමකං එතං, ථොකකං එතං, ලාමකං එතං, ඡතුක්කං එතං, පරිත්තකං එතන්ති – අප්පඤ්හි එතං. **න අලං සමායාති** නාලං රාගස්ස සමාය, දොසස්ස සමාය, මොහස්ස සමාය, කොධස්ස... උපනාහස්ස... මක්ඛස්ස... පළාසස්ස... ඉස්සාය... මච්ඡරියස්ස... මායාය... සාඨෙය්‍යස්ස... ථම්භස්ස... සාරම්භස්ස... මානස්ස... අතිමානස්ස... මදස්ස... පමාදස්ස... සබ්බකිලෙසානං... සබ්බදුච්චරිතානං... සබ්බදරථානං ... සබ්බපරිළාහානං... සබ්බසන්තාපානං... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සමාය උපසමාය වූපසමාය නිබ්බානාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියාති – අප්පඤ්හි එතං න අලං සමාය.

දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රූමීති. දිට්ඨිකලහස්ස දිට්ඨිභණ්ඩනස්ස දිට්ඨිවිග්ගහස්ස දිට්ඨිවිවාදස්ස දිට්ඨිමෙධගස්ස ද්වෙ ඵලානි හොන්ති – ජයපරාජයො හොති, ලාභාලාභො හොති, යසායසො හොති, නින්දාපසංසො හොති, සුඛදුක්ඛං හොති, සොමනස්සදොමනස්සං හොති, ඉට්ඨානිට්ඨං හොති, අනුනයපටිඝං හොති, උග්ඝාතිනිග්ඝාති හොති, අනුරොධවිරොධො හොති. අථ වා තං කම්මං නිරයසංවත්තනිකං, තිරච්ඡානයොනිසංවත්තනිකං, පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකන්ති බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි

පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමීති – දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රූමි.

එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථාති. එතම්පි දිස්වාති එතං ආදීනවං දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා දිට්ඨිකලහෙසු දිට්ඨිභණ්ඩනෙසු දිට්ඨිවිග්ගහෙසු දිට්ඨිවිවාදෙසු දිට්ඨිමෙධගෙසූති – එතම්පි දිස්වා. **න විවාදයෙථාති** න කලහං කරෙය්‍ය, න භණ්ඩනං කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මෙධගං කරෙය්‍ය, කලහං භණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මෙධගං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහා භණ්ඩනා විග්ගහා විවාදා මෙධගා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ.

ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමින්ති. අවිවාදභූමිං වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. එතං අවිවාදභූමිං ඛෙමතො තාණතො ලෙණතො සරණතො අභයතො අච්චුතතො අමතතො නිබ්බානතො පස්සන්තො දක්ඛන්තො ඔලොකෙන්තො නිජ්ඣායන්තො උපපරික්ඛන්තොති – ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමිං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘අප්පඤ්හි එතං න අලං සමාය, දුවෙ විවාදස්ස ඵලානි බ්‍රූමි;
> එතම්පි දිස්වා න විවාදයෙථ, ඛෙමාභිපස්සං අවිවාදභූමි’’න්ති.

132.

> **යා කාචිමා සම්මුතියො පුථුජ්ජා, සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වා;**
> **අනූපයො සො උපයං කිමෙය්‍ය, දිට්ඨෙ සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානො.**

යා කාචිමා සම්මුතියො පුථුජ්ජාති. යා කාචීති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං – යා කාචීති. **සම්මුතියොති.** සම්මුතියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසම්මුතියො. **පුථුජ්ජාති** පුථුජ්ජනෙහි ජනිතා සම්මුතියොති පුථුජ්ජා, පුථු නානාජනෙහි ජනිතා වා සම්මුතියොති පුථුජ්ජාති – යා කාචිමා සම්මුතියො පුථුජ්ජා.

සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වාති. විද්වා විජ්ජාගතො ඤාණී විභාවී මෙධාවී. සබ්බාව එතා දිට්ඨිසම්මුතියො නෙති න උපෙති න උපගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වා.

අනූපයො සො උපයං කිමෙය්‍යාති. උපයොති ද්වෙ උපයා – තණ්හූපයො ච දිට්ඨූපයො ච…පෙ.… අයං තණ්හූපයො…පෙ.… අයං දිට්ඨූපයො. තස්ස තණ්හූපයො පහීනො, දිට්ඨූපයො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හූපයස්ස පහීනත්තා,

දිට්ඨුපයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා අනූපයො පුග්ගලො කිං රූපං උපෙය්‍ය උපගච්ඡෙය්‍ය ගණ්හෙය්‍ය පරාමසෙය්‍ය අභිනිවිසෙය්‍ය අත්තා මෙති. කිං වෙදනං... කිං සඤ්ඤං... කිං සඞ්ඛාරෙ... කිං විඤ්ඤාණං... කිං ගතිං... කිං උපපත්තිං... කිං පටිසන්ධිං... කිං භවං ... කිං සංසාරං... කිං වට්ටං උපෙය්‍ය උපගච්ඡෙය්‍ය ගණ්හෙය්‍ය පරාමසෙය්‍ය අභිනිවෙසෙය්‍යාති – අනූපයො සො උපයං කිමෙය්‍ය.

දිට්ඨෙ සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානොති. දිට්ඨෙ වා දිට්ඨසුද්ධියා වා සුතෙ වා සුතසුද්ධියා වා මුතෙ වා මුතසුද්ධියා වා ඛන්තිං අකුබ්බමානො ඡන්දං අකුබ්බමානො පෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානොති – දිට්ඨෙ සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යා කාචිමා සම්මුතියො පුථුජ්ජා, සබ්බාව එතා න උපෙති විද්වා;
අනූපයො සො උපයං කිමෙය්‍ය, දිට්ඨෙ සුතෙ ඛන්තිමකුබ්බමානො’’ති.

133.

සීලුත්තමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිං, වතං සමාදාය උපට්ඨිතාසෙ;
ඉධෙව සික්ඛෙම අථස්ස සුද්ධිං, භවූපනීතා කුසලාවදානා.

සීලුත්තමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධින්ති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සීලුත්තමවාදා; තෙ සීලමත්තෙන සඤ්ඤමමත්තෙන සංවරමත්තෙන අවීතික්කමමත්තෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිවිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිවිමුත්තිං ආහු [ආහංසු (සී. ක.)] වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්ති.

සමණමුණ්ඩිකාපුත්තො එවමාහ – ‘‘චතූහි ඛො අහං, ගහපති, ධම්මෙහි සමන්නාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙමි සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිපත්තං සමණං අයොජ්ඣං. කතමෙහි චතූහි? ඉධ, ගහපති, න කායෙන පාපකම්මං කරොති, න පාපිකං [පාපකං (සී.)] වාචං භාසති, න පාපකං සඞ්කප්පං සඞ්කප්පෙති, න පාපකං ආජීවං ආජීවති. ඉමෙහි ඛො අහං, ගහපති, චතූහි ධම්මෙහි සමන්නාගතං පුරිසපුග්ගලං පඤ්ඤපෙමි සම්පන්නකුසලං පරමකුසලං උත්තමපත්තිපත්තං සමණං අයොජ්ඣං; එවමෙව සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සීලුත්තමවාදා; තෙ සීලමත්තෙන සඤ්ඤමමත්තෙන සංවරමත්තෙන අවීතික්කමමත්තෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං ආහු වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තී’’ති – සීලුත්තමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිං.

වතං සමාදාය උපට්ඨිතාසෙති. වතන්ති හත්ථිවතං වා අස්සවතං වා ගොවතං වා කුක්කුරවතං වා කාකවතං වා වාසුදෙවවතං වා බලදෙවවතං වා

පුණ්ණභද්දවතං වා මණිභද්දවතං වා අග්ගිවතං වා නාගවතං වා සුපණ්ණවතං වා යක්ඛවතං වා අසුරවතං වා ගන්ධබ්බවතං වා මහාරාජවතං වා චන්දවතං වා සූරියවතං වා ඉන්දවතං වා බ්‍රහ්මවතං වා දෙවවතං වා දිසාවතං වා ආදාය සමාදාය ආදියිත්වා සමාදියිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා උපට්ඨිතා පච්චුපට්ඨිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – වතං සමාදාය උපට්ඨිතාසෙ.

ඉධෙව සික්ඛෙම අථස්ස සුද්ධින්ති. **ඉධාති** සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා. **සික්ඛෙමාති** සික්ඛෙම ආචරෙම සමාචරෙම සමාදාය වත්තෙමාති – ඉධෙව සික්ඛෙම. **අථස්ස සුද්ධින්ති** අථස්ස සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තින්ති – ඉධෙව සික්ඛෙම අථස්ස සුද්ධිං.

භවූපනීතා කුසලාවදානාති. **භවූපනීතාති** භවූපනීතා භවූපගතා භවජ්ඣොසිතා භවාධිමුත්තාති – භවූපනීතා. **කුසලාවදානාති** කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – භවූපනීතා කුසලාවදානා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සීලුත්තමා සඤ්ඤමෙනාහු සුද්ධිං, වතං සමාදාය උපට්ඨිතාසෙ;
ඉධෙව සික්ඛෙම අථස්ස සුද්ධිං, භවූපනීතා කුසලාවදානා’’ති.

134.

සචෙ චුතො සීලවතතො හොති, පවෙධතී [ස වෙධතී (සී සයා.)] **කම්මවිරාධයිත්වා;**
පජප්පතී [ස ජප්පතී (සී. සයා.)] **පත්ථයතී ච සුද්ධිං, සත්ථාව හීනො පවසං සරම්හා.**

සචෙ චුතො සීලවතතො හොතීති. ද්වීහි කාරණෙහි සීලවතතො චවති – පරවිච්ඡින්දනාය වා චවති, අනභිසම්භුණන්තො වා චවති. කථං පරවිච්ඡින්දනාය චවති? පරො විච්ඡින්දති සො සත්ථා න සබ්බඤ්ඤූ, ධම්මො න ස්වාක්ඛාතො, ගණො න සුප්පටිපන්නො, දිට්ඨි න භද්දිකා, පටිපදා න සුපඤ්ඤත්තා, මග්ගො න නියyානිකො, නත්ථෙත්ථ සුද්ධි වා විසුද්ධි වා පරිසුද්ධි වා, මුත්ති වා විමුත්ති වා පරිමුත්ති වා, නත්ථෙත්ථ සුජ්ඣන්ති වා විසුජ්ඣන්ති වා පරිසුජ්ඣන්ති වා, මුච්චන්ති වා විමුච්චන්ති වා, පරිමුච්චන්ති වා, හීනා නිහීනා ඔමකා ලාමකා ඡතුක්කා පරිත්තාති. එවං පරො විච්ඡින්දති. එවං විච්ඡින්දියමානො සත්ථාරා චවති, ධම්මක්ඛානා චවති, ගණා චවති, දිට්ඨියා චවති, පටිපදාය චවති, මග්ගතො චවති. එවං පරිවිච්ඡින්දනාය චවති. කථං අනභිසම්භුණන්තො චවති? සීලං අනභිසම්භුණන්තො සීලතො චවති, වතං අනභිසම්භුණන්තො වතතො චවති, සීලබ්බතං අනභිසම්භුණන්තො

සීලබ්බතතො වචති. එවං අනභිසම්භුණන්තො වචතීති – සචෙ චුතො සීලවතතො හොති.

පවෙධති කම්මවිරාධයිත්වාති. පවෙධතීති සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා ‘‘විරද්ධං මයා, අපරද්ධං මයා, ඛලිතං මයා, ගලිතං මයා, අඤ්ඤාය අපරද්ධො අහ’’න්ති වෙධති පවෙධති සම්පවෙධතීති – පවෙධති. **කම්මවිරාධයිත්වාති** පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරං වා ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරං වා ‘‘විරද්ධං මයා, අපරද්ධං මයා, ඛලිතං මයා, ගලිතං මයා, අඤ්ඤාය අපරද්ධො අහ’’න්ති වෙධති පවෙධති සම්පවෙධතීති – පවෙධති කම්මවිරාධයිත්වා.

පජප්පතී පත්ථයතී ච සුද්ධින්ති. පජප්පතීති සීලං වා ජප්පති, වතං වා ජප්පති, සීලබ්බතං වා ජප්පති පජප්පති අභිජප්පතීති – පජප්පති. **පත්ථයතී ච සුද්ධින්ති** සීලසුද්ධිං වා පත්ථෙති, වතසුද්ධිං වා පත්ථෙති, සීලබ්බතසුද්ධිං වා පත්ථෙති පිහෙති අභිජප්පතීති – පජප්පතී පත්ථයතී ච සුද්ධිං.

සත්ථාව හීනො පවසං සරම්භාති. යථා පුරිසො සරතො නික්ඛන්තො සත්ථෙන පවසං වසන්තො සත්ථා ඔහීනො, තං වා සත්ථං අනුබන්ධති සකං වා සරං පච්චාගච්ඡති; එවමෙව සො දිට්ඨිගතිකො තං වා සත්ථාරං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා සත්ථාරං ගණ්හාති, තං වා ධම්මක්ඛානං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා ධම්මක්ඛානං ගණ්හාති, තං වා ගණං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා ගණං ගණ්හාති, තං වා දිට්ඨිං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා දිට්ඨිං ගණ්හාති, තං වා පටිපදං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා පටිපදං ගණ්හාති, තං වා මග්ගං ගණ්හාති අඤ්ඤං වා මග්ගං ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසතීති – සත්ථාව හීනො පවසං සරම්භා.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘සචෙ චුතො සීලවතතො හොති, පවෙධතී කම්මවිරාධයිත්වා;
> පජප්පතී පත්ථයතී ච සුද්ධිං, සත්ථාව හීනො පවසං සරම්භා’’ති.

135.

> **සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං, කම්මඤ්ච සාවජ්ජනවජ්ජමෙතං;**
> **සුද්ධිං අසුද්ධින්ති අපත්ථයානො, විරතො චරෙ සන්තිමනුග්ගහාය.**

සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බන්ති. සබ්බා සීලසුද්ධියො පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා, සබ්බා වතසුද්ධියො පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා, සබ්බා සීලබ්බතසුද්ධියො පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං.

කම්මඤ්ච සාවජ්ජනවජ්ජමෙතන්ති. සාවජ්ජකම්මං වුච්චති – කණ්හං කණ්හවිපාකං. අනවජ්ජකම්මං වුච්චති – සුක්කං සුක්කවිපාකං. සාවජ්ජඤ්ච

කම්මං අනවජ්ජඤ්ච කම්මං පහාය පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – කම්මඤ්ච සාවජ්ජනවජ්ජමෙතං.

සුද්ධිං අසුද්ධින්ති අපත්ථයානොති. **අසුද්ධින්ති** අසුද්ධිං පත්ථෙන්ති, අකුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති. **සුද්ධින්ති** සුද්ධිං පත්ථෙන්ති, පඤ්ච කාමගුණෙ පත්ථෙන්ති; අසුද්ධිං පත්ථෙන්ති, අකුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති, පඤ්ච කාමගුණෙ පත්ථෙන්ති; සුද්ධිං පත්ථෙන්ති, ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පත්ථෙන්ති, අසුද්ධිං පත්ථෙන්ති, අකුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති, පඤ්ච කාමගුණෙ පත්ථෙන්ති, ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පත්ථෙන්ති; සුද්ධිං පත්ථෙන්ති, තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති, අසුද්ධිං පත්ථෙන්ති, අකුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති, පඤ්ච කාමගුණෙ පත්ථෙන්ති, ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පත්ථෙන්ති, තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙන්ති; සුද්ධිං පත්ථෙන්ති, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකා [කල්‍යාණපුථුජ්ජනා (ස්‍යා.) එවමීදිසෙසු ඨානෙසු] නියාමාවක්කන්තිං [නියාමාවත්තන්තිං (ක.)] පත්ථෙන්ති. සෙක්ඛා අග්ගධම්මං අරහත්තං පත්ථෙන්ති. අරහත්තෙ පත්තෙ අරහා නෙව අකුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙති, නපි පඤ්ච කාමගුණෙ පත්ථෙති, නපි ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පත්ථෙති, නපි තෙධාතුකෙ කුසලෙ ධම්මෙ පත්ථෙති, නපි නියාමාවක්කන්තිං පත්ථෙති, නපි අග්ගධම්මං අරහත්තං පත්ථෙති. පත්ථනා සමතික්කන්තො අරහා වුද්ධිපාරිහානිවීතිවත්තො [වුද්ධිපාරිහානිං වීතිවත්තො (සී.)]. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො…පෙ.… ජාතිජරාමරණසංසාරො නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – සුද්ධිං අසුද්ධින්ති අපත්ථයානො.

විරතො චරෙ සන්තිමනුග්ගහායාති. **විරතොති** සුද්ධිඅසුද්ධියා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො, විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – විරතො. **චරෙති** චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති – විරතො චරෙ. **සන්තිමනුග්ගහායාති** සන්තියො වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසන්තියො අගණ්හන්තො අපරාමසන්තො අනභිනිවිසන්තොති – විරතො චරෙ සන්තිමනුග්ගහාය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සීලබ්බතං වාපි පහාය සබ්බං, කම්මඤ්ච සාවජ්ජනවජ්ජමෙතං;
සුද්ධිං අසුද්ධින්ති අපත්ථයානො, විරතො චරෙ සන්තිමනුග්ගහායා’’ති.

136.

තමූපනිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා, අථ වාපි දිට්ඨං ච සුතං මුතං වා;
උද්ධංසරා සුද්ධිමනුත්ථුනන්ති, අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසු.

තමූපනිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වාති. සන්තෙකෙ සමණබ්රාහ්මණා තපොජිගුච්ඡවාදා තපොජිගුච්ඡසාරා තපොජිගුච්ඡනිස්සිතා ආනිස්සිතා අල්ලීනා උපගතා අජ්ඣොසිතා අධිමුත්තාති – තමූපනිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා.

අථ වාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වාති. දිට්ඨං වා දිට්ඨසුද්ධිං වා සුතං වා සුතසුද්ධිං වා මුතං වා මුතසුද්ධිං වා නිස්සාය උපනිස්සාය ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වාති – අථ වාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

උද්ධංසරා සුද්ධිමනුත්ථුනන්තීති. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරාවාදා. කතමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරාවාදා? යෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා අච්චන්තසුද්ධිකා, සංසාරසුද්ධිකා, අකිරියදිට්ඨිකා, සස්සතවාදා – ඉමෙ තෙ සමණබ්‍රාහ්මණා උද්ධංසරාවාදා. තෙ සංසාරෙ සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං ථුනන්ති වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – උද්ධංසරා සුද්ධිමනුත්ථුනන්ති.

අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසූති. **තණ්හා**ති රූපතණ්හා සද්දතණ්හා ගන්ධතණ්හා රසතණ්හා ඵොට්ඨබ්බතණ්හා ධම්මතණ්හා. **භවාභවෙසූ**ති භවාභවෙ කම්මභවෙ පුනබ්භවෙ කාමභවෙ, කම්මභවෙ කාමභවෙ පුනබ්භවෙ රූපභවෙ, කම්මභවෙ රූපභවෙ පුනබ්භවෙ අරූපභවෙ, කම්මභවෙ අරූපභවෙ පුනබ්භවෙ පුනප්පුනබ්භවෙ පුනප්පුනගතියා පුනප්පුනඋපපත්තියා පුනප්පුනපටිසන්ධියා පුනප්පුනඅත්තභාවාභිනිබ්බත්තියා අවීතතණ්හා අවිගතතණ්හා අචත්තතණ්හා අවන්තතණ්හා අමුත්තතණ්හා අප්පහීනතණ්හා අප්පටිනිස්සට්ඨතණ්හාති – අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසු.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘තමූපනිස්සාය ජිගුච්ඡිතං වා, අථ වාපි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා;
> උද්ධංසරා සුද්ධිමනුත්ථුනන්ති, අවීතතණ්හාසෙ භවාභවෙසූ’’ති.

137.

> **පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි, පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු;**
> **චුතූපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි, ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ව ජප්පෙ.**

පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානීති. පත්ථනා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **පත්ථයමානස්සා**ති පත්ථයමානස්ස ඉච්ඡමානස්ස සාදියමානස්ස පිහයමානස්ස අභිජප්පයමානස්සාති – පත්ථයමානස්ස හි. **ජප්පිතානී**ති. **ජප්පනා** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලන්ති – පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි.

පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසූති. පකප්පනාති ද්වෙ පකප්පනා – තණ්හාපකප්පනා ච දිට්ඨිපකප්පනා ච...පෙ.... අයං තණ්හාපකප්පනා...පෙ.... අයං දිට්ඨිපකප්පනා. **පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසූති.** පකප්පිතං වත්ථුං අච්ඡෙදසඞ්කිනොපි වෙධෙන්ති, අච්ඡිජ්ජන්තෙපි වෙධෙන්ති, අච්ඡින්නෙපි වෙධෙන්ති; පකප්පිතං වත්ථුං විපරිණාමසඞ්කිනොපි වෙධෙන්ති, විපරිණමන්තෙපි වෙධෙන්ති, විපරිණතෙපි වෙධෙන්ති පවෙධෙන්ති සම්පවෙධෙන්තීති – පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු.

චුතූපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථීති. යස්සාති අරහතො ඛීණාසවස්ස. යස්ස ගමනං ආගමනං ගමනාගමනං කාලංගති භවාභවො චුති ච උපපත්ති ච නිබ්බත්ති ච භෙදො ච ජාති ච ජරාමරණඤ්ච නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – චුතූපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි.

ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ච ජප්පෙති. සො කෙන රාගෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන දොසෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මොහෙන වෙධෙය්‍ය, කෙන මානෙන වෙධෙය්‍ය, කාය දිට්ඨියා වෙධෙය්‍ය, කෙන උද්ධච්චෙන වෙධෙය්‍ය, කාය විචිකිච්ඡාය වෙධෙය්‍ය, කෙහි අනුසයෙහි වෙධෙය්‍ය – රත්තොති වා දුට්ඨොති වා මූළ්හොති වා විනිබද්ධොති වා පරාමට්ඨොති වා වික්ඛෙපගතොති වා අනිට්ඨඞ්ගතොති වා ථාමගතොති වා. තෙ අභිසඞ්ඛාරා පහීනා; අභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියා කෙන වෙධෙය්‍ය – නෙරයිකොති වා තිරච්ඡානයොනිකොති වා පෙත්තිවිසයිකොති වා මනුස්සොති වා දෙවොති වා රූපීති වා අරූපීති වා සඤ්ඤීති වා අසඤ්ඤීති වා නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීති වා, සො හෙතු නත්ථි පච්චයො නත්ථි කාරණං නත්ථි යෙන වෙධෙය්‍ය පවෙධෙය්‍ය සම්පවෙධෙය්‍යාති – ස කෙන වෙධෙය්‍ය. **කුහිංච ජප්පෙති** කුහිං වා ජප්පෙය්‍ය කිම්හි ජප්පෙය්‍ය, කත්ථ ජප්පෙය්‍ය පජප්පෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍යාති – ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ච ජප්පෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි, පවෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු;
චුතූපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි, ස කෙන වෙධෙය්‍ය කුහිං ච ජප්පෙ’’ති.

138.

යමාහු ධම්මං පරමන්ති එකෙ, තමෙව හීනන්ති පනාහු අඤ්ඤෙ;
සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං, සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා.

යමාහු ධම්මං පරමන්ති එකෙති. යං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ‘‘ඉදං පරමං අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං

පවර''න්ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – යමාහු ධම්මං පරමන්ති එකෙ.

තමෙව හීනන්ති පනාහු අඤ්ඤෙති තමෙව ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ''හීනං එතං, නිහීනං එතං, ඔමකං එතං, ලාමකං එතං, ඡතුක්කං එතං, පරිත්තකං එත''න්ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – තමෙව හීනන්ති පනාහු අඤ්ඤෙ.

සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසන්ති. ඉමෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං වාදො කතමො සච්චො තච්ඡො තථො භූතො යාථාවො අවිපරීතොති – සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං.

සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානාති. සබ්බෙවිමෙ සමණබ්‍රාහ්මණා කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා ථිරවාදා ඤායවාදා හෙතුවාදා ලක්ඛණවාදා කාරණවාදා ඨානවාදා සකාය ලද්ධියාති – සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

''යමාහු ධම්මං පරමන්ති එකෙ, තමෙව හීනන්ති පනාහු අඤ්ඤෙ;
සච්චො නු වාදො කතමො ඉමෙසං, සබ්බෙව හීමෙ කුසලාවදානා''ති.

139.

සකඤ්හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහු, අඤ්ඤස්ස ධම්මං පන හීනමාහු;
එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, සකං සකං සම්මුතිමාහු සච්චං.

සකඤ්හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහූති සකං ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ''ඉදං සමත්තං පරිපුණ්ණං අනොම''න්ති, එවමාහංසු…පෙ.… එවං වොහරන්තීති – සකඤ්හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහු.

අඤ්ඤස්ස ධම්මං පන හීනමාහූති. අඤ්ඤස්ස ධම්මං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ''හීනං එතං, නිහීනං එතං, ඔමකං එතං, ලාමකං එතං, ඡතුක්කං එතං, පරිත්තකං එත''න්ති, එවමාහංසු එවං කථෙන්ති එවං භණන්ති එවං දීපයන්ති එවං වොහරන්තීති – අඤ්ඤස්ස ධම්මං පන හීනමාහු.

එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්තීති එවං ගහෙත්වා උග්ගහෙත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වා විවාදයන්ති, කලහං කරොන්ති, භණ්ඩනං කරොන්ති, විග්ගහං කරොන්ති, විවාදං කරොන්ති, මෙධගං කරොන්ති – ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි…පෙ.… නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී''ති – එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති.

සකං සකං සම්මුතිමාහු සච්චන්ති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති – සකං සකං සම්මුතිමාහු සච්චං. ‘‘අසස්සතො ලොකො …පෙ.… නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති – සකං සකං සම්මුතිමාහු සච්චං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සකඤ්හි ධම්මං පරිපුණ්ණමාහු, අඤ්ඤස්ස ධම්මං පන හීනමාහු;
එවම්පි විග්ගය්හ විවාදයන්ති, සකං සකං සම්මුතිමාහු සච්ච’’න්ති.

140.

පරස්ස චෙ වම්භයිතෙන හීනො, න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස;
පුථූ හි අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං, නිහීනතො සම්හි දළ්හං වදානා.

පරස්ස චෙ වම්භයිතෙන හීනොති පරස්ස චෙ වම්භයිතකාරණා නින්දිතකාරණා ගරහිතකාරණා උපවදිතකාරණා පරො බාලො හොති හීනො නිහීනො ඔමකො ලාමකො ඡතුක්කො පරිත්තොති – පරස්ස චෙ වම්භයිතෙන හීනො.

න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්සාති. ධම්මෙසු න කොචි අග්ගො සෙට්ඨො විසිට්ඨො පාමොක්ඛො උත්තමො පවරො අස්සාති – න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස.

පුථූ හි අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං, නිහීනතොති. බහුකාපි බහූනං ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නින්දන්ති ගරහන්ති හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො, බහුකාපි එකස්ස ධම්මං වදන්ති උපවදන්ති නින්දන්ති ගරහන්ති හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො, එකොපි බහූනං ධම්මං වදති උපවදති නින්දති ගරහති හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතො, එකොපි එකස්ස ධම්මං වදති උපවදති නින්දති ගරහති හීනතො නිහීනතො ඔමකතො ලාමකතො ඡතුක්කතො පරිත්තතොති – පුථූ හි අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං.

නිහීනතො සම්හි දළ්හං වදානාති. ධම්මො සකායනං, දිට්ඨි සකායනං, පටිපදා සකායනං, මග්ගො සකායනං, සකායනෙ දළ්හවාදා ථිරවාදා බලිකවාදා අවට්ඨිතවාදාති – නිහීනතො සම්හි දළ්හං වදානා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පරස්ස චෙ වම්භයිතෙන හීනො, න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අස්ස;
පුථූ හි අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං, නිහීනතො සම්හි දළ්හං වදානා’’ති.

141.

සද්ධම්මපූජාපි [සද්ධම්මපූජා ච (සී. ස්‍යා.)] **පනා තථෙව, යථා පසංසන්ති සකායනානි;**
සබ්බෙව වාදා [සබ්බෙ පවාදා (ස්‍යා.)] **තථියා** [තථි වා (බහූසු)] **භවෙය්‍යුං, සුද්ධී හි නෙසං පච්චත්තමෙව.**

සද්ධම්මපූජාපි පනා තථෙවාති. කතමා සද්ධම්මපූජා? සකං සත්ථාරං සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පූජෙති ‘‘අයං සත්ථා සබ්බඤ්ඤූ’’ති – අයං සද්ධම්මපූජා. සකං ධම්මක්ඛානං සකං ගණං සකං දිට්ඨිං සකං පටිපදං සකං මග්ගං සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පූජෙති ‘‘අයං මග්ගො නිය්‍යානිකො’’ති – අයං සද්ධම්මපූජා. **සද්ධම්මපූජාපි පනා තථෙවාති** සද්ධම්මපූජා තථා තච්ඡා භූතා යාථාවා අවිපරීතාති – සද්ධම්මපූජාපි පනා තථෙව.

යථා පසංසන්ති සකායනානීති. ධම්මො සකායනං දිට්ඨි සකායනං පටිපදා සකායනං මග්ගො සකායනං, සකායනානි පසංසන්ති ථොමෙන්ති කිත්තෙන්ති වණ්ණෙන්තීති – යථා පසංසන්ති සකායනානි.

සබ්බෙව වාදා තථියා භවෙය්‍යුන්ති සබ්බෙව වාදා තථා තච්ඡා භූතා යාථාවා අවිපරීතා භවෙය්‍යුන්ති – සබ්බෙව වාදා තථියා භවෙය්‍යුං.

සුද්ධී හි නෙසං පච්චත්තමෙවාති. පච්චත්තමෙව තෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානං සුද්ධි විසුද්ධි පරිසුද්ධි, මුත්ති විමුත්ති පරිමුත්තීති – සුද්ධී හි නෙසං පච්චත්තමෙව.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සද්ධම්මපූජාපි පනා තථෙව, යථා පසංසන්ති සකායනානි;
සබ්බෙව වාදා තථියා භවෙය්‍යුං, සුද්ධී හි නෙසං පච්චත්තමෙවා’’ති.

142.

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථි, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තො, න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං.

න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථීති. නාති පටික්ඛෙපො. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො…පෙ.… අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. **න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථීති** බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යතා නත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරනෙය්‍යො, න පරපත්තියො, න පරපච්චයො, න පරපටිබද්ධගූ [පරපටිබන්ධගූ (ක.)] ජානාති පස්සති අසම්මූළ්හො සම්පජානො පටිස්සතො. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති

බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යතා නත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරනෙය්‍යො, න පරපත්තියො, න පරපච්චයො, න පරපටිබද්ධගූ ජානාති පස්සති අසම්මූළ්හො සම්පජානො පටිස්සතො. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති…පෙ…. ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යතා නත්ථි, බ්‍රාහ්මණො න පරනෙය්‍යො, න පරපත්තියො, න පරපච්චයො, න පරපටිබද්ධගූ ජානාති පස්සති අසම්මූළ්හො සම්පජානො පටිස්සතොති – න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථි.

ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතන්ති. **ධම්මෙසූති** ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිගතෙසු. **නිච්ඡෙය්‍යාති** නිච්ඡිනිත්වා විනිච්ඡිනිත්වා විචිනිත්වා පවිචිනිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. ඔධිග්ගාහො බිලග්ගාහො වරග්ගාහො කොට්ඨාසග්ගාහො උච්චයග්ගාහො සමුච්චයග්ගාහො ‘‘ඉදං සච්චං තථං භූතං යාථාවං අවිපරීත’’න්ති ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති – ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං.

තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තොති. **තස්මාති** තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා දිට්ඨිකලහානි දිට්ඨිභණ්ඩනානි දිට්ඨිවිග්ගහානි දිට්ඨිවිවාදානි දිට්ඨිමෙධගානි උපාතිවත්තො අතික්කන්තො සමතික්කන්තො වීතිවත්තොති – තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තො.

න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤන්ති. අඤ්ඤං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි, අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි, අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි, අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා, අග්ගං සෙට්ඨං විසිට්ඨං පාමොක්ඛං උත්තමං පවරං ධම්මං න පස්සති න දක්ඛති න ඔලොකෙති න නිජ්ඣායති න උපපරික්ඛතීති – න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථි, ධම්මෙසු නිච්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතං;
> තස්මා විවාදානි උපාතිවත්තො, න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤ’’න්ති.

143.

> **ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතං, දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධිං;**
> **අදක්ඛි චෙ කිඤ්හි තුමස්ස තෙන, අතිසිත්වා අඤ්ඤෙන වදන්ති සුද්ධිං.**

පටුන

ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතන්ති. **ජානාමීති** පරචිත්තඤාණෙන [පරචිත්තවිජානනඤාණෙන (සී.) අට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා] වා ජානාමි, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා ජානාමි. **පස්සාමීති** මංසචක්ඛුනා වා පස්සාමි, දිබ්බෙන චක්ඛුනා වා පස්සාමි. **තථෙව එතන්ති** එතං තථං තච්ඡං භූතං යාථාවං අවිපරීතන්ති – ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතං.

දිට්ඨීයා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධින්ති. දිට්ඨීයා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති. ''සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති දිට්ඨීයා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්ති. ''අසස්සතො ලොකො…පෙ…. නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ''න්ති දිට්ඨීයා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං පච්චෙන්තීති – දිට්ඨීයා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධිං.

අදක්ඛි චෙ කිඤ්හි තුමස්ස තෙනාති. **අදක්ඛීති** පරචිත්තඤාණෙන වා අදක්ඛි, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා අදක්ඛි, මංසචක්ඛුනා වා අදක්ඛි, දිබ්බෙන චක්ඛුනා වා අදක්ඛීති – අදක්ඛි චෙ. **කිඤ්හි තුමස්ස තෙනාති.** තස්ස තෙන දස්සනෙන කිං කතං? න දුක්ඛපරිඤ්ඤා අත්ථි, න සමුදයස්ස පහානං අත්ථි, න මග්ගභාවනා අත්ථි, න ඵලසච්ඡිකිරියා අත්ථි, න රාගස්ස සමුච්ඡෙදපහානං අත්ථි, න දොසස්ස සමුච්ඡෙදපහානං අත්ථි, න මොහස්ස සමුච්ඡෙදපහානං අත්ථි, න කිලෙසානං සමුච්ඡෙදපහානං අත්ථි, න සංසාරවට්ටස්ස උපච්ඡෙදො අත්ථීති – අදක්ඛි චෙ කිඤ්හි තුමස්ස තෙන.

අතිසිත්වා අඤ්ඤෙන වදන්ති සුද්ධින්ති තෙ තිත්ථියා සුද්ධිමග්ගං විසුද්ධිමග්ගං පරිසුද්ධිමග්ගං වොදාතමග්ගං පරිවොදාතමග්ගං අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා වීතිවත්තිත්වා අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි, අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි, අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති. එවම්පි අතිසිත්වා අඤ්ඤෙන වදන්ති සුද්ධිං.

අථ වා බුද්ධා ච බුද්ධසාවකා ච පච්චෙකබුද්ධා ච තෙසං තිත්ථියානං අසුද්ධිමග්ගං අවිසුද්ධිමග්ගං අපරිසුද්ධිමග්ගං අවොදාතමග්ගං අපරිවොදාතමග්ගං අතික්කමිත්වා සමතික්කමිත්වා වීතිවත්තිත්වා චතූහි සතිපට්ඨානෙහි චතූහි සම්මප්පධානෙහි චතූහි ඉද්ධිපාදෙහි පඤ්චහි ඉන්ද්‍රියෙහි පඤ්චහි බලෙහි සත්තහි බොජ්ඣඞ්ගෙහි අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං, මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං වදන්ති කථෙන්ති භණන්ති දීපයන්ති වොහරන්තීති – එවම්පි අතිසිත්වා අඤ්ඤෙන වදන්ති සුද්ධිං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ජානාමි පස්සාමි තථෙව එතං, දිට්ඨියා එකෙ පච්චෙන්ති සුද්ධිං;
අදක්ඛි චෙ කිඤ්හි තුමස්ස තෙන, අතිසිත්වා අඤ්ඤෙන වදන්ති සුද්ධි’’න්ති.

144.

පස්සං නරො දක්ඛති නාමරූපං, දිස්වාන වා ඤායති [ඤස්සති (සී. ස්‍යා.)] **තානිමෙව;**
කාමං බහුං පස්සතු අප්පකං වා, න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

පස්සං නරො දක්ඛති නාමරූපන්ති පස්සං නරො දක්ඛති පරචිත්තඤාණෙන වා පස්සන්තො, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා පස්සන්තො, මංසචක්ඛුනා වා පස්සන්තො, දිබ්බෙන චක්ඛුනා වා පස්සන්තො නාමරූපංයෙව දක්ඛති නිච්චතො සුඛතො අත්තතො, න තෙසං ධම්මානං සමුදයං වා අත්ථඞ්ගමං වා අස්සාදං වා ආදීනවං වා නිස්සරණං වා දක්ඛතීති – පස්සං නරො දක්ඛති නාමරූපං.

දිස්වාන වා ඤායති තානිමෙවාති. දිස්වාති පරචිත්තඤාණෙන වා දිස්වා, පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා දිස්වා, මංසචක්ඛුනා වා දිස්වා, දිබ්බෙන චක්ඛුනා වා දිස්වා, නාමරූපංයෙව දිස්වා ඤායති නිච්චතො සුඛතො අත්තතො, න තෙසං ධම්මානං සමුදයං වා අත්ථඞ්ගමං වා අස්සාදං වා ආදීනවං වා නිස්සරණං වා ඤායතීති – දිස්වාන වා ඤායති තානිමෙව.

කාමං බහුං පස්සතු අප්පකං වාති. කාමං බහුකං වා පස්සන්තො නාමරූපං අප්පකං වා නිච්චතො සුඛතො අත්තතොති – කාමං බහුං පස්සතු අප්පකං වා.

න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තීති. කුසලාති යෙ තෙ ඛන්ධකුසලා ධාතුකුසලා ආයතනකුසලා පටිච්චසමුප්පාදකුසලා සතිපට්ඨානකුසලා සම්මප්පධානකුසලා ඉද්ධිපාදකුසලා ඉන්ද්‍රියකුසලා බලකුසලා බොජ්ඣඞ්ගකුසලා මග්ගකුසලා ඵලකුසලා නිබ්බානකුසලා, තෙ කුසලා පරචිත්තඤාණෙන වා පුබ්බෙනිවාසානුස්සතිඤාණෙන වා මංසචක්ඛුනා වා දිබ්බෙන චක්ඛුනා වා නාමරූපදස්සනෙන සුද්ධිං විසුද්ධිං පරිසුද්ධිං මුත්තිං විමුත්තිං පරිමුත්තිං න වදන්ති න කථෙන්ති න භණන්ති න දීපයන්ති න වොහරන්තීති – න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පස්සං නරො දක්ඛති නාමරූපං, දිස්වාන වා ඤායති තානිමෙව;
කාමං බහුං පස්සතු අප්පකං වා, න හි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්ති’’ති.

145.

නිවිස්සවාදී න හි සුබ්බිනායො, පකප්පිතා දිට්ඨිපුරෙක්ඛරානො;
යං නිස්සිතො තත්ථ සුභං වදානො, සුද්ධිං වදෙ තත්ථ තථද්දසා සො.

නිවිස්සවාදී න හි සුබ්බිනායොති. ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති නිවිස්සවාදී, ‘‘අසස්සතො ලොකො...පෙ.... නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති – නිවිස්සවාදී. **න හි සුබ්බිනායොති.** නිවිස්සවාදී දුබ්බිනයො දුප්පඤ්ඤාපයො [දුප්පඤ්ඤාපියො (සී.) එවමීදිසෙසු ඨානෙසු] දුන්නිජ්ඣාපයො දුප්පෙක්ඛාපයො දුප්පසාදයොති – නිවිස්සවාදී න හි සුබ්බිනායො.

පකප්පිතා දිට්ඨිපුරෙක්ඛරානොති. කප්පිතා පකප්පිතා අභිසඞ්ඛතා සණ්ඨපිතා දිට්ඨිං පුරෙක්ඛතො කත්වා චරති. දිට්ඨිධජො දිට්ඨිකෙතු දිට්ඨාධිපතෙය්‍යො දිට්ඨියා පරිවාරිතො චරතීති – පකප්පිතා දිට්ඨිපුරෙක්ඛරානො.

යං නිස්සිතො තත්ථ සුභං වදානොති. යං නිස්සිතොති යං සත්ථාරං ධම්මක්ඛානං ගණං දිට්ඨිං පටිපදං මග්ගං නිස්සිතො ආනිස්සිතො අල්ලීනො උපගතො අජ්ඣොසිතො අධිමුත්තොති – යං නිස්සිතො. **තත්ථාති** සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා. **සුභං වදානොති** සුභවාදො සොභනවාදො පණ්ඩිතවාදො ථිරවාදො ඤායවාදො හෙතුවාදො ලක්ඛණවාදො කාරණවාදො ඨානවාදො සකාය ලද්ධියාති – යං නිස්සිතො තත්ථ සුභං වදානො.

සුද්ධිං වදෙ තත්ථ තථද්දසා සොති. සුද්ධිවාදො විසුද්ධිවාදො පරිසුද්ධිවාදො වොදාතවාදො පරිවොදාතවාදො. අථ වා සුද්ධිදස්සනො විසුද්ධිදස්සනො පරිසුද්ධිදස්සනො වොදාතදස්සනො පරිවොදාතදස්සනොති – සුද්ධිං වාදො. **තත්ථාති** සකාය දිට්ඨියා සකාය ඛන්තියා සකාය රුචියා සකාය ලද්ධියා තථං තච්ඡං භූතං යාථාවං අවිපරීතන්ති අද්දස්ස අදක්ඛි අපස්සි පටිවිජ්ඣීති – සුද්ධිං වාදො තත්ථ තථද්දසා සො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘නිවිස්සවාදී න හි සුබ්බිනායො, පකප්පිතා දිට්ඨිපුරෙක්ඛරානො;
යං නිස්සිතො තත්ථ සුභං වදානො, සුද්ධිං වදෙ තත්ථ තථද්දසා සො’’ති.

146.

න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛා, න දිට්ඨිසාරී නපි ඤාණබන්ධු;

ඤත්වා ච සො සම්මුතියො පුථුජ්ජා, උපෙක්ඛතී උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ.

න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛාති. නාති පටික්ඛෙපො. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො…පෙ…. අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. **කප්පාති** ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච…පෙ…. අයං තණ්හාකප්පො…පෙ…. අයං දිට්ඨිකප්පො. සඞ්ඛා වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා…පෙ…. අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. **න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛාති.** බ්‍රාහ්මණො සඞ්ඛාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා… සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා…පෙ…. යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ත්න්ත්ති සඞ්ඛාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා නෙති න උපෙති න උපගච්ඡති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛා.

න දිට්ඨිසාරී නපි ඤාණබන්ධූති. තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො දිට්ඨියා න යායති න නීයති න වුය්හති න සංහරීයති නපි තං දිට්ඨිගතං සාරතො පච්චෙති න පච්චාගච්ඡතීති – න දිට්ඨිසාරී. **නපි ඤාණබන්ධූති** අට්ඨසමාපත්තිඤාණෙන වා පඤ්චාභිඤ්ඤාඤාණෙන වා තණ්හාබන්ධුං වා දිට්ඨිබන්ධුං වා න කරොති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බත්තෙති නාභිනිබ්බත්තෙතීති – න දිට්ඨිසාරී නපි ඤාණබන්ධු.

ඤත්වා ච සො සම්මුතියො පුථුජ්ජාති. **ඤත්වාති** ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති…පෙ…. ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – ඤත්වා ච සො. **සම්මුතියො** වුච්චන්ති ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි දිට්ඨිසම්මුතියො. **පුථුජ්ජාති** පුථුජ්ජනෙහි ජනිතා වා තා සම්මුතියොති – පුථුජ්ජා. පුථු නානාජනෙහි ජනිතා වා සම්මුතියොති පුථුජ්ජාති – ඤත්වා ච සො සම්මුතියො පුථුජ්ජා.

උපෙක්ඛතී උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙති. අඤ්ඤෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගණ්හන්ති පරාමසන්ති අභිනිවිසන්ති. අරහා උපෙක්ඛති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – උපෙක්ඛතී උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සඞ්ඛා, න දිට්ඨිසාරී නපි ඤාණබන්ධු;
ඤත්වා ච සො සම්මුතියො පුථුජ්ජා, උපෙක්ඛතී උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ’’ති.

147.

විස්සජ්ජ ගන්ථානි මුනීධ ලොකෙ, විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරී;
සන්තො අසන්තෙසු උපෙක්ඛකො සො, අනුග්ගහො උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ.

විස්සජ්ජ ගන්ථානි මුනීධ ලොකෙති. ගන්ථාති චත්තාරො ගන්ථා – අභිජ්ඣා කායගන්ථො, බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. අත්තනො දිට්ඨියා රාගො අභිජ්ඣා කායගන්ථො, පරවාදෙසු ආඝාතො අප්පච්චයො බ්‍යාපාදො කායගන්ථො, අත්තනො සීලං වා වතං වා සීලබ්බතං වා පරාමසති සීලබ්බතපරාමාසො කායගන්ථො, අත්තනො දිට්ඨිං අභිනිවෙසො කායගන්ථො ඉදංසච්චාභිනිවෙසො කායගන්ථො. **විස්සජ්ජාති** ගන්ථෙ වොස්සජ්ජිත්වා විස්සජ්ජ. අථ වා ගන්ථෙ ගධිතෙ ගන්ථිතෙ [ගථිතෙ ගණ්ඨිතෙ (බහූසු) සුද්ධට්ඨකසුත්තෙ සත්තමගාථාවණ්ණනා ඔලොකෙතබ්බා] බන්ධෙ විබන්ධෙ ආබන්ධෙ [බද්ධෙ විබද්ධෙ ආබද්ධෙ (සී.)] ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පලිබුද්ධෙ බන්ධනෙ ඵොටයිත්වා විස්සජ්ජ. යථා වය්හං වා රථං වා සකටං වා සන්දමානිකං වා සජ්ජං විස්සජ්ජං කරොන්ති විකොපෙන්ති; එවමෙව ගන්ථෙ වොස්සජ්ජිත්වා විස්සජ්ජ. අථ වා ගන්ථෙ ගථිතෙ ගණ්ඨිතෙ බන්ධෙ විබන්ධෙ ආබන්ධෙ ලග්ගෙ ලග්ගිතෙ පලිබුද්ධෙ බන්ධනෙ ඵොටයිත්වා විස්සජ්ජ. **මුනීති. මොනං** වුච්චති ඤාණං…පෙ…. සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **ඉධාති** ඉමිස්සා දිට්ඨියා…පෙ…. ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙති – විස්සජ්ජ ගන්ථානි මුනීධ ලොකෙ.

විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරීති. විවාදජාතෙසු සඤ්ජාතෙසු නිබ්බත්තෙසු අභිනිබ්බත්තෙසු පාතුභූතෙසු [විවාදෙ ජාතෙ සඤ්ජාතෙ නිබ්බත්තෙ අභිනිබ්බත්තෙ පාතුභූතෙ (සී. ක.)] ඡන්දාගතිං ගච්ඡන්තෙසු දොසාගතිං ගච්ඡන්තෙසු භයාගතිං ගච්ඡන්තෙසු මොහාගතිං ගච්ඡන්තෙසු න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දොසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නීයති වුය්හති සංහරීයතීති – විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරී.

සන්තො අසන්තෙසු උපෙක්ඛකො සොති. සන්තොති රාගස්ස සන්තත්තා සන්තො, දොසස්ස සන්තත්තා සන්තො, මොහස්ස සන්තත්තා සන්තො…පෙ…. සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා

සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති – සන්තො. **අසන්තෙසූති** අසන්තෙසු අනුපසන්තෙසු අවූපසන්තෙසු අනිබ්බුතෙසු අප්පටිපස්සද්ධෙසූති – සන්තො අසන්තෙසු. **උපෙක්ඛකො සොති** අරහා ඡළඞ්ගුපෙක්ඛාය සමන්නාගතො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති න දුම්මනො උපෙක්ඛකො විහරති සතො සම්පජානො. සොතෙන සද්දං සුත්වා...පෙ.... කාලං කඞ්ඛති භාවිතො සන්තොති – සන්තො අසන්තෙසු උපෙක්ඛකො සො.

අනුග්ගහො උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙති. අඤ්ඤෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ගණ්හන්තෙ පරාමසන්තෙ අභිනිවිසන්තෙ. අරහා උපෙක්ඛති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – අනුග්ගහො උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘විස්සජ්ජ ගන්ථානි මුනීධ ලොකෙ, විවාදජාතෙසු න වග්ගසාරී;
සන්තො අසන්තෙසු උපෙක්ඛකො සො, අනුග්ගහො උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙ’’ති.

148.

පුබ්බාසවෙ හිත්වා නවෙ අකුබ්බං, න ඡන්දගූ නොපි නිවිස්සවාදී;
ස විප්පමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධීරො, න ලිම්පති ලොකෙ අනත්තගරහී.

පුබ්බාසවෙ හිත්වා නවෙ අකුබ්බන්ති. පුබ්බාසවා වුච්චන්ති අතීතා රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණා. අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උප්පජ්ජෙය්‍යුං තෙ කිලෙසෙ හිත්වා චජිත්වා පරිච්චජිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – පුබ්බාසවෙ හිත්වා. **නවෙ අකුබ්බන්ති** නවා වුච්චන්ති පච්චුප්පන්නා රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණා. පච්චුප්පන්නෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ ඡන්දං [ඛන්තිං (ක.)] අකුබ්බමානො පෙමං අකුබ්බමානො රාගං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානොති – පුබ්බාසවෙ හිත්වා නවෙ අකුබ්බං.

න ඡන්දගූ නොපි නිවිස්සවාදීති. න ඡන්දාගතිං ගච්ඡති, න දොසාගතිං ගච්ඡති, න මොහාගතිං ගච්ඡති, න භයාගතිං ගච්ඡති, න රාගවසෙන ගච්ඡති, න දොසවසෙන ගච්ඡති, න මොහවසෙන ගච්ඡති, න මානවසෙන ගච්ඡති, න දිට්ඨිවසෙන ගච්ඡති, න උද්ධච්චවසෙන ගච්ඡති, න විචිකිච්ඡාවසෙන ගච්ඡති, න අනුසයවසෙන ගච්ඡති, න වග්ගෙහි ධම්මෙහි යායති නීයති වුය්හති න සංහරීයතීති – න ඡන්දගූ. **නොපි නිවිස්සවාදීති** ‘‘සස්සතො ලොකො, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති න නිවිස්සවාදී...පෙ....

‘‘නෙව හොති න න හොති තථාගතො පරං මරණා, ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ’’න්ති න නිවිස්සවාදීති – න ඡන්දගූ නොපි නිවිස්සවාදී.

ස විප්පමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධීරොති තස්ස ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. සො දිට්ඨිගතෙහි විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති. **ධීරොති** ධීරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවීති – ස විප්පමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධීරො.

න ලිම්පති ලොකෙ අනත්තගරහීති. ලෙපාති ද්වෙ ලෙපා – තණ්හාලෙපො ච දිට්ඨිලෙපො ච…පෙ…. අයං තණ්හාලෙපො …පෙ…. අයං දිට්ඨිලෙපො. තස්ස තණ්හාලෙපො පහීනො, දිට්ඨිලෙපො පටිනිස්සට්ඨො; තස්ස තණ්හාලෙපස්ස පහීනත්තා, දිට්ඨිලෙපස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා අපායලොකෙ න ලිම්පති, මනුස්සලොකෙ න ලිම්පති, දෙවලොකෙ න ලිම්පති, ඛන්ධලොකෙ න ලිම්පති, ධාතුලොකෙ න ලිම්පති, ආයතනලොකෙ න ලිම්පති න පලිම්පති න උපලිම්පති, අලිත්තො අපලිත්තො අනුපලිත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – න ලිම්පති ලොකෙ.

අනත්තගරහීති ද්වීහි කාරණෙහි අත්තානං ගරහති – කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති? ‘‘කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුචරිත’’න්ති අත්තානං ගරහති. ‘‘කතං මෙ වචීදුච්චරිතං…පෙ…. කතං මෙ මනොදුච්චරිතං … කතො මෙ පාණාතිපාතො…පෙ…. කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨී’’ති අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති.

අථ වා ‘‘සීලෙසුම්හි න පරිපූරකාරී’’ති අත්තානං ගරහති. ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසුම්හි අගුත්තද්වාරො’’ති… ‘‘භොජනෙම්හි අමත්තඤ්ඤූ’’ති… ‘‘ජාගරියම්හි අනනුයුත්තො’’ති… ‘‘න සතිසම්පජඤ්ඤෙනාම්හි සමන්නාගතො’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා’’ති… ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති… ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්ච බලානී’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා’’ති… ‘‘අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො’’ති… ‘‘දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාත’’න්ති… ‘‘දුක්ඛසමුදයො මෙ අප්පහීනො’’ති… ‘‘මග්ගො මෙ අභාවිතො’’ති… ‘‘නිරොධො මෙ අසච්ඡිකතො’’ති අත්තානං ගරහති. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච අත්තානං ගරහති. එවං අත්තගරහී. තයිදං කම්මං අකුබ්බමානො අජනයමානො අසඤ්ජනයමානො අනිබ්බත්තයමානො අනභිනිබ්බත්තයමානො අනත්තගරහීති – න ලිම්පති ලොකෙ අනත්තගරහී.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පුබ්බාසවෙ හිත්වා නවෙ අකුබ්බං, න ඡන්දගූ නොපි නිවිස්සවාදී;
ස විප්පමුත්තො දිට්ඨිගතෙහි ධීරො, න ලිම්පති ලොකෙ අනත්තගරහී’’ති.

149.

ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා;
ස පන්නභාරො මුනි විප්පමුත්තො, න කප්පියො නූපරතො න පත්ථියො.[ඉති භගවා]

ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වාති. **සෙනා** වුච්චති මාරසෙනා. කායදුච්චරිතං මාරසෙනා, වචීදුච්චරිතං මාරසෙනා, මනොදුච්චරිතං මාරසෙනා, රාගො… දොසො… මොහො… කොධො… උපනාහො… මක්ඛො… පළාසො… ඉස්සා… මච්ඡරියං… මායා… සාඨෙය්‍යං… ථම්භො… සාරම්භො… මානො… අතිමානො… මදො… පමාදො… සබ්බෙ කිලෙසා… සබ්බෙ දුච්චරිතා… සබ්බෙ දරථා… සබ්බෙ පරිළාහා… සබ්බෙ සන්තාපා… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා මාරසෙනා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘කාමා තෙ පඨමා සෙනා, දුතියා අරති වුච්චති…පෙ….;
න නං අසූරො ජිනාති, ජෙත්වාව ලභතෙ සුඛ’’න්ති.

යතො චතූහි අරියමග්ගෙහි සබ්බා ච මාරසෙනා සබ්බෙ ච පටිසෙනිකරා කිලෙසා ජිතා ච පරාජිතා ච භග්ගා විප්පලුග්ගා පරම්මුඛා – සො වුච්චති විසෙනිභූතො. සො දිට්ඨෙ විසෙනිභූතො, සුතෙ… මුතෙ … විඤ්ඤාතෙ විසෙනිභූතොති – ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා.

ස පන්නභාරො මුනි විප්පමුත්තොති. භාරාති තයො භාරා – ඛන්ධභාරො, කිලෙසභාරො, අභිසඞ්ඛාරභාරො. කතමො ඛන්ධභාරො? පටිසන්ධියා රූපං වෙදනා සඤ්ඤා සඞ්ඛාරා විඤ්ඤාණං – අයං ඛන්ධභාරො. කතමො කිලෙසභාරො? රාගො දොසො මොහො…පෙ…. සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා – අයං කිලෙසභාරො. කතමො අභිසඞ්ඛාරභාරො? පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො – අයං අභිසඞ්ඛාරභාරො. යතො ඛන්ධභාරො ච කිලෙසභාරො ච අභිසඞ්ඛාරභාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, සො වුච්චති පන්නභාරො පතිතභාරො ඔරොපිතභාරො සමොරොපිතභාරො නික්ඛිත්තභාරො පටිපස්සද්ධභාරො.

මුනීති මොනං වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො සල්ලක්ඛණා උපලක්ඛණා පච්චුපලක්ඛණා, පණ්ඩිච්චං කොසල්ලං නෙපුඤ්ඤං වෙභබ්‍යා චින්තා උපපරික්ඛා භූරි මෙධා පරිනායිකා

විපස්සනා සම්පජඤ්ඤං පතොදො පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං පඤ්ඤාසත්ථං පඤ්ඤාපාසාදො පඤ්ඤාආලොකො පඤ්ඤාඔභාසො පඤ්ඤාපජ්ජොතො පඤ්ඤාරතනං අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. තෙන ඤාණෙන සමන්නාගතො මුනි මොනප්පත්තො.

තීණි මොනෙය්‍යානි – කායමොනෙය්‍යං, වචීමොනෙය්‍යං, මනොමොනෙය්‍යං. කතමං කායමොනෙය්‍යං? තිවිධානං කායදුච්චරිතානං [තිවිධකායදුච්චරිතානං (ක.) මහානි. 14] පහානං කායමොනෙය්‍යං, තිවිධං කායසුචරිතං කායමොනෙය්‍යං, කායාරම්මණෙ ඤාණං කායමොනෙය්‍යං, කායපරිඤ්ඤා කායමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො කායමොනෙය්‍යං, කායෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං කායමොනෙය්‍යං, කායසඞ්ඛාරනිරොධො චතුත්ථජ්ඣානසමාපත්ති කායමොනෙය්‍යං – ඉදං කායමොනෙය්‍යං.

කතමං වචීමොනෙය්‍යං? චතුබ්බිධානං වචීදුච්චරිතානං පහානං වචීමොනෙය්‍යං, චතුබ්බිධං වචීසුචරිතං වචීමොනෙය්‍යං, වාචාරම්මණෙ ඤාණං වචීමොනෙය්‍යං, වාචාපරිඤ්ඤා වචීමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො වචීමොනෙය්‍යං, වාචාය ඡන්දරාගස්ස පහානං වචීමොනෙය්‍යං, වචීසඞ්ඛාරනිරොධො දුතියජ්ඣානසමාපත්ති වචීමොනෙය්‍යං – ඉදං වචීමොනෙය්‍යං.

කතමං මනොමොනෙය්‍යං? තිවිධානං මනොදුච්චරිතානං පහානං මනොමොනෙය්‍යං, තිවිධං මනොසුචරිතං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තාරම්මණෙ ඤාණං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තපරිඤ්ඤා මනොමොනෙය්‍යං, පරිඤ්ඤාසහගතො මග්ගො මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තෙ ඡන්දරාගස්ස පහානං මනොමොනෙය්‍යං, චිත්තසඞ්ඛාරනිරොධො සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධසමාපත්ති මනොමොනෙය්‍යං – ඉදං මනොමොනෙය්‍යං.

‘‘කායමුනිං වාචාමුනිං, මනොමුනිමනාසවං;
මුනිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං, ආහු සබ්බප්පහායිනං.

‘‘කායමුනිං වාචාමුනිං, මනොමුනිමනාසවං;
මුනිං මොනෙය්‍යසම්පන්නං, ආහු නින්හාතපාපක’’න්ති [නිනහාතපාපකන්ති (සී.)].

ඉමෙහි තීහි මොනෙය්‍යෙහි ධම්මෙහි සමන්නාගතා ඡ මුනිනො [මුනයො (සී. ස්‍යා. ක.)] – අගාරමුනිනො, අනගාරමුනිනො, සෙඛමුනිනො, අසෙඛමුනිනො, පච්චෙකමුනිනො, මුනිමුනිනොති [මුනිමුනිනො (සී. ස්‍යා. ක.) මහානි. 14]. කතමෙ අගාරමුනිනො? යෙ තෙ අගාරිකා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාතසාසනා – ඉමෙ අගාරමුනිනො. කතමෙ අනගාරමුනිනො? යෙ තෙ පබ්බජිතා දිට්ඨපදා විඤ්ඤාතසාසනා – ඉමෙ අනගාරමුනිනො. සත්ත සෙඛා

සෙඛමුනිනො, අරහන්තො අසෙඛමුනිනො. පච්චෙකබුද්ධා පච්චෙකමුනිනො. මුනිමුනිනො වුච්චන්ති තථාගතා අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා.

‘‘න මොනෙන මුනි හොති, මූළ්හරූපො අවිද්දසු;
යො ච තුලංව පග්ගය්හ, වරමාදාය පණ්ඩිතො.

‘‘පාපානි පරිවජ්ජෙති, ස මුනි තෙන සො මුනි;
යො මුනාති උභො ලොකෙ, මුනි තෙන පවුච්චති.

‘‘අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤත්වා ධම්මං, අජ්ඣත්තං බහිද්ධා ච සබ්බලොකෙ;
දෙවමනුස්සෙහි පූජිතො යො, සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි’’.

විප්පමුත්තොති මුනිනො රාගා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං; දොසා චිත්තං... මොහා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං...පෙ.... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති – ස පන්නභාරො මුනි විප්පමුත්තො.

න කප්පියො නූපරතො න පත්ථියොති භගවාති. කප්පාති ද්වෙ කප්පා – තණ්හාකප්පො ච දිට්ඨිකප්පො ච...පෙ.... අයං තණ්හාකප්පො...පෙ.... අයං දිට්ඨිකප්පො. තස්ස තණ්හාකප්පො පහීනො, දිට්ඨිකප්පො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හාකප්පස්ස පහීනත්තා දිට්ඨිකප්පස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා න කප්පෙති න ජනෙති න සඤ්ජනෙති න නිබ්බත්තෙති නාභිනිබ්බත්තෙතීති – න කප්පියො. **නූපරතොති**. සබ්බෙ බාලපුථුජ්ජනා රජ්ජන්ති, පුථුජ්ජනකල්‍යාණකං උපාදාය සත්ත සෙඛා අප්පත්තස්ස පත්තියා අනධිගතස්ස අධිගමාය අසච්ඡිකතස්ස සච්ඡිකිරියාය ආරමන්ති විරමන්ති පටිවිරමන්ති, අරහා ආරතො විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – න කප්පියො නූපරතො. **න පත්ථියොති. පත්ථනා** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා පත්ථනා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති න පත්ථියො.

භගවාති ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා; භාජී වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා,

භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා, භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතරා කතං න භාතරා කතං න භගිනියා කතං න මිත්තාමච්චෙහි කතං න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං න දෙවතාහි කතං; විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – න කප්පියො නූපරතො න පත්ථියො ඉති භගවා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ස සබ්බධම්මෙසු විසෙනිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨං ව සුතං මුතං වා;
ස පන්නභාරො මුනි විප්පමුත්තො, න කප්පියො නූපරතො න පත්ථියො’’.[ඉති භගවාති]

මහාවියූහසුත්තනිද්දෙසො තෙරසමො.

14. තුවට්ටකසුත්තනිද්දෙසො

අථ තුවට්ටකසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

150.

පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබන්ධු, [ආදිච්චබන්ධූ (සී. ස්‍යා.)] **විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසි** [මහෙසිං (සී. ස්‍යා.)] **;**
කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු, අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි.

පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබන්ධූති. පුච්ඡාති තිස්සො පුච්ඡා – අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා, දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා, විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා. කතමා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා? පකතියා ලක්ඛණං අඤ්ඤාතං හොති අදිට්ඨං අතුලිතං අතීරිතං අවිභූතං අවිභාවිතං, තස්ස ඤාණාය දස්සනාය තුලනාය තීරණාය විභාවනාය පඤ්හං පුච්ඡති – අයං අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා. කතමා දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා?

පකතියා ලක්ඛණං ඤාතං හොති දිට්ඨං තුලිතං තීරිතං විභූතං විභාවිතං, අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං සංසන්දනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති – අයං දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා. කතමා විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා? පකතියා සංසයපක්ඛන්දො [සංසයපක්ඛන්නො (සී. ස්‍යා.)] හොති විමතිපක්ඛන්දො ද්වෙළ්හකජාතො, ‘‘එවං නු ඛො, න නු ඛො, කිං නු ඛො, කථං නු ඛො’’ති සො විමතිච්ඡෙදනත්ථාය පඤ්හං පුච්ඡති – අයං විමතිච්ඡෙදනා පුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – මනුස්සපුච්ඡා, අමනුස්සපුච්ඡා, නිම්මිතපුච්ඡා. කතමා මනුස්සපුච්ඡා? මනුස්සා බුද්ධං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්ති, භික්ඛූ පුච්ඡන්ති, භික්ඛුනියො පුච්ඡන්ති, උපාසකා පුච්ඡන්ති, උපාසිකායො පුච්ඡන්ති, රාජානො පුච්ඡන්ති, ඛත්තියා පුච්ඡන්ති, බ්‍රාහ්මණා පුච්ඡන්ති, වෙස්සා පුච්ඡන්ති, සුද්දා පුච්ඡන්ති, ගහට්ඨා පුච්ඡන්ති, පබ්බජිතා පුච්ඡන්ති – අයං මනුස්සපුච්ඡා. කතමා අමනුස්සපුච්ඡා? අමනුස්සා බුද්ධං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡන්ති, නාගා පුච්ඡන්ති, සුපණ්ණා පුච්ඡන්ති, යක්ඛා පුච්ඡන්ති, අසුරා පුච්ඡන්ති, ගන්ධබ්බා පුච්ඡන්ති, මහාරාජානො පුච්ඡන්ති, ඉන්දා පුච්ඡන්ති, බ්‍රහ්මානො පුච්ඡන්ති, දෙවතායො පුච්ඡන්ති – අයං අමනුස්සපුච්ඡා. කතමා නිම්මිතපුච්ඡා? යං භගවා රූපං අභිනිම්මිනාති මනොමයං සබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගං අහීනින්ද්‍රියං තං සො නිම්මිතො බුද්ධං භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්හං පුච්ඡති, භගවා තස්ස [නත්ථි සී. ස්‍යා. පොත්ථකෙසු] විසජ්ජෙති – අයං නිම්මිතපුච්ඡා. ඉමා තිස්සො පුච්ඡා.

අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – අත්තත්ථපුච්ඡා, පරත්ථපුච්ඡා, උභයත්ථපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – දිට්ඨධම්මිකත්ථපුච්ඡා, සම්පරායිකත්ථපුච්ඡා, පරමත්ථපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – අනවජ්ජත්ථපුච්ඡා, නික්කිලෙසත්ථපුච්ඡා [නික්ඛෙපත්ථපුච්ඡා (සී. ක.)], වොදානත්ථපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – අතීතපුච්ඡා, අනාගතපුච්ඡා, පච්චුප්පන්නපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – අජ්ඣත්තපුච්ඡා, බහිද්ධාපුච්ඡා, අජ්ඣත්තබහිද්ධාපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – කුසලපුච්ඡා, අකුසලපුච්ඡා, අබ්‍යාකතපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – ඛන්ධපුච්ඡා, ධාතුපුච්ඡා, ආයතනපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – සතිපට්ඨානපුච්ඡා, සම්මප්පධානපුච්ඡා, ඉද්ධිපාදපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – ඉන්ද්‍රියපුච්ඡා, බලපුච්ඡා, බොජ්ඣඞ්ගපුච්ඡා. අපරාපි තිස්සො පුච්ඡා – මග්ගපුච්ඡා, ඵලපුච්ඡා, නිබ්බානපුච්ඡා.

පුච්ඡාමි **තන්ති** පුච්ඡාමි තං යාචාමි තං අජ්ඣෙසාමි තං පසාදෙමි තං, ‘‘කථයස්සු මෙ’’ති – පුච්ඡාමි තං. **ආදිච්චබන්ධූ**ති. ආදිච්චො වුච්චති සූරියො [සුරියො (සී. ස්‍යා.)]. සූරියො ගොතමො ගොත්තෙන, භගවාපි ගොතමො ගොත්තෙන, භගවා සූරියස්ස ගොත්තඤාතකො ගොත්තබන්ධු; තස්මා බුද්ධො ආදිච්චබන්ධූති – පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබන්ධු.

විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසීති. **විවෙකාති** තයො විවෙකා – කායවිවෙකො, චිත්තවිවෙකො, උපධිවිවෙකො. කතමො කායවිවෙකො? ඉධ භික්ඛු විවිත්තං සෙනාසනං භජති අරඤ්ඤං රුක්ඛමූලං පබ්බතං කන්දරං ගිරිගුහං සුසානං වනපත්ථං අබ්භොකාසං පලාලපුඤ්ජං කායෙන විවිත්තෙන විහරති. සො එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති – අයං කායවිවෙකො.

කතමො චිත්තවිවෙකො? පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස නීවරණෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීතියා චිත්තං විවිත්තං හොති, චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති, ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං විවිත්තං හොති. සොතාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. සකදාගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. අනාගාමිස්ස අනුසහගතා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා අනුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති. අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උද්ධච්චා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා, තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං විවිත්තං හොති – අයං චිත්තවිවෙකො.

කතමො උපධිවිවෙකො? **උපධි** වුච්චන්ති කිලෙසා ච ඛන්ධා ච අභිසඞ්ඛාරා ච. උපධිවිවෙකො වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං – අයං උපධිවිවෙකො. කායවිවෙකො ච විවෙකට්ඨකායානං [වූපකට්ඨකායානං (සී.)] නෙක්ඛම්මාභිරතානං, චිත්තවිවෙකො ච පරිසුද්ධචිත්තානං පරමවොදානපත්තානං, උපධිවිවෙකො ච නිරූපධීනං පුග්ගලානං විසඞ්ඛාරගතානං. **සන්තීති** එකෙන ආකාරෙන සන්තිපි සන්තිපදම්පි තංයෙව අමතං නිබ්බානං, යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘සන්තමෙතං පදං, පණීතමෙතං පදං, යදිදං සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො

නිරොධො නිබ්බාන''න්ති. අථ අපරෙන ආකාරෙන යෙ ධම්මා සන්තාධිගමාය සන්තිඵුසනාය සන්තිසච්ඡිකිරියාය සංවත්තන්ති, සෙය්‍යථිදං – චත්තාරො සතිපට්ඨානා, චත්තාරො සම්මප්පධානා, චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, පඤ්චින්ද්‍රියානි, පඤ්ච බලානි, සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා, අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො – ඉමෙ වුච්චන්ති සන්තිපදං තාණපදං ලෙණපදං සරණපදං අභයපදං අච්චුතපදං අමතපදං නිබ්බානපදං.

මහෙසීති මහෙසි භගවා. මහන්තං සීලක්ඛන්ධං එසී ගවෙසී පරියෙසීති මහෙසි, මහන්තං සමාධික්ඛන්ධං...පෙ.... මහන්තං පඤ්ඤාක්ඛන්ධං... මහන්තං විමුත්තික්ඛන්ධං... මහන්තං විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං එසී ගවෙසී පරියෙසීති මහෙසි; මහතො තමොකායස්ස පදාලනං, මහතො විපල්ලාසස්ස භෙදනං, මහතො තණ්හාසල්ලස්ස අබ්බහනං [අබ්බූහනං (සී. ස්‍යා.), අබ්භුහනං (ක.)], මහතො දිට්ඨිසඞ්ඝාතස්ස විනිවෙඨනං, මහතො මානධජස්ස පපාතනං [පවාහනං (ස්‍යා.)], මහතො අභිසඞ්ඛාරස්ස වූපසමං, මහතො ඔඝස්ස නිත්ථරණං, මහතො භාරස්ස නික්ඛෙපනං, මහතො සංසාරවට්ටස්ස උපච්ඡෙදං, මහතො සන්තාපස්ස නිබ්බාපනං, මහතො පරිළාහස්ස පටිපස්සද්ධිං, මහතො ධම්මධජස්ස උස්සාපනං එසී ගවෙසී පරියෙසීති මහෙසි, මහන්තෙ සතිපට්ඨානෙ මහන්තෙ සම්මප්පධානෙ මහන්තෙ ඉද්ධිපාදෙ මහන්තානි ඉන්ද්‍රියානි මහන්තානි බලානි මහන්තෙ බොජ්ඣඞ්ගෙ මහන්තං අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං මහන්තං පරමත්ථං අමතං නිබ්බානං එසී ගවෙසී පරියෙසීති මහෙසි; මහෙසක්ඛෙහි වා සත්තෙහි එසිතො ගවෙසිතො පරියෙසිතො කහං බුද්ධො කහං භගවා කහං දෙවදෙවො කහං නරාසභොති මහෙසීති – විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසි.

කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛූති. කථං දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා අත්තනො රාගං නිබ්බාපෙති, දොසං නිබ්බාපෙති, මොහං නිබ්බාපෙති, කොධං...පෙ.... උපනාහං... මක්ඛං... පළාසං... ඉස්සං... මච්ඡරියං... මායං... සාඨෙය්‍යං... ථම්භං... සාරම්භං... මානං... අතිමානං... මදං... පමාදං... සබ්බෙ කිලෙසෙ... සබ්බෙ දුච්චරිතෙ... සබ්බෙ දරථෙ... සබ්බෙ පරිළාහෙ... සබ්බෙ සන්තාපෙ ... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙ නිබ්බාපෙති සමෙති උපසමෙති වූපසමෙති පටිපස්සම්භෙති. **භික්ඛූති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙඛො වා භික්ඛූති – කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු.

අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චීති. චතූහි උපාදානෙහි අනුපාදියමානො අගණ්හයමානො අපරාමසමානො අනභිනිවිසමානො. **ලොකස්මින්ති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ, ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. **කිඤ්චීති** කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතන්ති – අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චි.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

“පුච්ඡාමි තං ආදිච්චබන්ධු, විවෙකං සන්තිපදඤ්ච මහෙසි;
කථං දිස්වා නිබ්බාති භික්ඛු, අනුපාදියානො ලොකස්මිං කිඤ්චී”ති.

151.

මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය, [ඉති භගවා]
මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙ [සබ්බමුපරුද්ධෙ (ස්‍යා.)] **;**
යා කාචි තණ්හා අජ්ඣත්තං, තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙ.

මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය, [ඉති භගවා] මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙති. පපඤ්චායෙව පපඤ්චසඞ්ඛා. තණ්හාපපඤ්චසඞ්ඛා දිට්ඨිපපඤ්චසඞ්ඛා. කතමං තණ්හාපපඤ්චස්ස මූලං? අවිජ්ජාමූලං, අයොනිසොමනසිකාරො මූලං, අස්මිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තප්පං මූලං, උද්ධච්චං මූලං – ඉදං තණ්හාපපඤ්චස්ස මූලං. කතමං දිට්ඨිපපඤ්චස්ස මූලං? අවිජ්ජාමූලං, අයොනිසොමනසිකාරො මූලං, අස්මිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තප්පං මූලං, උද්ධච්චං මූලං – ඉදං දිට්ඨිපපඤ්චස්ස මූලං.

භගවාති ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා; භජි වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා, භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා, භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතරා කතං න භාතරා කතං න භගිනියා කතං න මිත්තාමච්චෙහි කතං න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං න දෙවතාහි කතං; විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ

සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය ඉති භගවා.

මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙති. මන්තා වුච්චති පඤ්ඤා. යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... අමොහො ධම්මවිචයො සම්මාදිට්ඨි. **අස්මීති** රූපෙ අස්මීති මානො අස්මීති ඡන්දො අස්මීති අනුසයො; වෙදනාය... සඤ්ඤාය... සඞ්ඛාරෙසු... විඤ්ඤාණෙ අස්මීති මානො අස්මීති ඡන්දො අස්මීති අනුසයොති. මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය ඉති භගවා. **මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙති.** පපඤ්චසඞ්ඛාය මූලඤ්ච අස්මිමානඤ්ච මන්තාය සබ්බං රුන්ධෙය්‍ය උපරුන්ධෙය්‍ය නිරොධෙය්‍ය වූපසමෙය්‍ය අත්ථඞ්ගමෙය්‍ය පටිපස්සම්භෙය්‍යාති – මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය ඉති භගවා, මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙ.

යා කාචි තණ්හා අජ්ඣත්තන්ති. යා කාචීති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං – යා කාචීති. **තණ්හාති** රූපතණ්හා...පෙ.... ධම්මතණ්හා. **අජ්ඣත්තන්ති** අජ්ඣත්තසමුට්ඨානා වා [අජ්ඣත්තං සමුට්ඨාති (ස්‍යා.)] සා තණ්හාති – අජ්ඣත්තං. අථ වා **අජ්ඣත්තිකං** වුච්චති චිත්තං. යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. චිත්තෙන සා තණ්හා සහගතා සහජාතා සංසට්ඨා සම්පයුත්තා එකුප්පාදා එකනිරොධා එකවත්ථුකා එකාරම්මණාතිපි අජ්ඣත්තන්ති – යා කාචි තණ්හා අජ්ඣත්තං.

තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙති. සදාති සදා සබ්බදා සබ්බකාලං නිච්චකාලං ධුවකාලං, සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං පොඞ්ඛානුපොඞ්ඛං උදකූමිගජාතං අවීචිසන්තතිසහිතං ඵුසිතං, පුරෙභත්තං පච්ඡාභත්තං, පුරිමං යාමං මජ්ඣිමං යාමං පච්ඡිමං යාමං, කාළෙ ජුණ්හෙ, වස්සෙ හෙමන්තෙ ගිම්හෙ, පුරිමෙ වයොඛන්ධෙ මජ්ඣිමෙ වයොඛන්ධෙ පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො. අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – අසති පරිවජ්ජනාය සතො, සතිකරණීයානං ධම්මානං කතත්තා සතො, සතිපටිපක්ඛානං ධම්මානං හතත්තා සතො, සතිනිමිත්තානං අසම්මුට්ඨත්තා සතො. අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – සතියා සමන්නාගතත්තා සතො, සතියා වසිතත්තා සතො, සතියා පාගුඤ්ඤතාය සතො, සතියා අපච්චොරොහනතාය සතො. අපරෙහිපි චතූහි කාරණෙහි සතො – සත්තත්තා සතො, සන්තත්තා සතො, සමිතත්තා සතො, සන්තධම්මසමන්නාගතත්තා සතො. බුද්ධානුස්සතියා සතො, ධම්මානුස්සතියා සතො, සඞ්ඝානුස්සතියා සතො, සීලානුස්සතියා සතො, චාගානුස්සතියා සතො, දෙවතානුස්සතියා සතො, ආනාපානස්සතියා සතො, මරණස්සතියා සතො, කායගතාසතියා සතො, උපසමානුස්සතියා

සතො. යා සති අනුස්සති පටිස්සති, සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුස්සනතා, සති සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො එකායනමග්ගො – අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො, උපගතො සමුපගතො, උපපන්නො සමුපපන්නො, සමන්නාගතො සො වුච්චති සතො.

සික්ඛෙති තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. කතමා අධිසීලසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු, ඛුද්දකො සීලක්ඛන්ධො... මහන්තො සීලක්ඛන්ධො, සීලං පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මුඛං පමුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා – අයං අධිසීලසික්ඛා.

කතමා අධිචිත්තසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාරං විවෙකජං පීතිසුඛං පඨමං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. විතක්කවිචාරානං වූපසමා අජ්ඣත්තං සම්පසාදනං චෙතසො එකොදිභාවං අවිතක්කං අවිචාරං සමාධිජං පීතිසුඛං දුතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. පීතියා ච විරාගා උපෙක්ඛකො ච විහරති සතො ච සම්පජානො සුඛඤ්ච කායෙන පටිසංවෙදෙති, යං තං අරියා ආචික්ඛන්ති ‘‘උපෙක්ඛකො සතිමා සුඛවිහාරී’’ති තතියං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති. සුඛස්ස ච පහානා දුක්ඛස්ස ච පහානා පුබ්බෙව සොමනස්සදොමනස්සානං අත්ථඞ්ගමා **අදුක්ඛමසුඛං** උපෙක්ඛාසතිපාරිසුද්ධිං චතුත්ථං ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති – අයං අධිචිත්තසික්ඛා.

කතමා අධිපඤ්ඤාසික්ඛා? ඉධ භික්ඛු පඤ්ඤවා හොති, උදයත්ථගාමිනියා පඤ්ඤාය සමන්නාගතො අරියාය නිබ්බෙධිකාය සම්මාදුක්ඛක්ඛයගාමිනියා. සො ඉදං දුක්ඛන්ති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති, ඉමෙ ආසවාති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවසමුදයොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරොධොති යථාභූතං පජානාති, අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදාති යථාභූතං පජානාති – අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා.

තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙති. තාසං තණ්හානං විනයාය පටිවිනයාය පහානාය වූපසමාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියා අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය; ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පස්සන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පච්චවෙක්ඛන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං අධිට්ඨහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්ඛෙය්‍ය, වීරියං පග්ගණ්හන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සතිං උපට්ඨපෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, චිත්තං සමාදහන්තො

සික්ඛෙය්‍ය, පඤ්ඤාය පජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය, පහාතබ්බං පජහන්තො සික්ඛෙය්‍ය, භාවෙතබ්බං භාවෙන්තො සික්ඛෙය්‍ය, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙ.

තෙනාහ භගවා –

"මූලං පපඤ්චසඞ්ඛාය, [ඉති භගවා]
මන්තා අස්මීති සබ්බමුපරුන්ධෙ;
යා කාචි තණ්හා අජ්ඣත්තං, තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙ"ති.

152.

යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා, අජ්ඣත්තං අථ වාපි බහිද්ධා;
න තෙන ථාමං කුබ්බෙථ, න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා.

යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා අජ්ඣත්තන්ති. යං කිඤ්චි අත්තනො ගුණං ජානෙය්‍ය කුසලෙ වා ධම්මෙ අබ්‍යාකතෙ වා ධම්මෙ. කතමෙ අත්තනො ගුණා? උච්චා කුලා පබ්බජිතො වා අස්සං [අස්ස (ස්‍යා.)], මහාභොගකුලා පබ්බජිතො වා අස්සං, උළාරභොගකුලා පබ්බජිතො වා අස්සං, ඤාතො යසස්සී සගහට්ඨපබ්බජිතානන්ති වා අස්සං, ලාභිම්හි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති වා අස්සං, සුත්තන්තිකො වා අස්සං, විනයධරො වා අස්සං, ධම්මකථිකො වා අස්සං, ආරඤ්ඤිකො වා අස්සං, පිණ්ඩපාතිකො වා අස්සං, පංසුකූලිකො වා අස්සං, තෙචීවරිකො වා අස්සං, සපදානචාරිකො වා අස්සං, ඛලුපච්ඡාභත්තිකො වා අස්සං, නෙසජ්ජිකො වා අස්සං, යථාසන්ථතිකො වා අස්සං, පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා අස්සං, දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා අස්සං, තතියස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා අස්සං, චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභීති වා අස්සං, ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා අස්සං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා... ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා අස්සං – ඉමෙ වුච්චන්ති අත්තනො ගුණා. යං කිඤ්චි අත්තනො ගුණං ජානෙය්‍ය ආජානෙය්‍ය විජානෙය්‍ය පටිවිජානෙය්‍ය පටිවිජ්ඣෙය්‍යාති – යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා අජ්ඣත්තං. **අථ වාපි බහිද්ධාති.** උපජ්ඣායස්ස වා ආචරියස්ස වා තෙ ගුණා අස්සූති [අස්සූති අජ්ඣත්තං (බහූසු)] – අථ වාපි බහිද්ධා.

න තෙන ථාමං කුබ්බෙථාති. අත්තනො වා ගුණෙන පරෙසං වා ගුණෙන ථාමං න කරෙය්‍ය, ථම්භං න කරෙය්‍ය, මානං න කරෙය්‍ය, උන්නතිං න කරෙය්‍ය, උන්නමං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන ථද්ධො අස්ස පත්ථද්ධො පග්ගහිතසිරොති – න තෙන ථාමං කුබ්බෙථ.

න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තාති. සතානං සන්තානං සප්පුරිසානං බුද්ධානං බුද්ධසාවකානං පච්චෙකබුද්ධානං සා නිබ්බුතීති න වුත්තා න පවුත්තා න ආචික්ඛිතා න දෙසිතා න පඤ්ඤපිතා න පට්ඨපිතා න විවටා න විභත්තා න උත්තානීකතා නප්පකාසිතාති – න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා, අජ්ඣත්තං අථ වාපි බහිද්ධා;
න තෙන ථාමං කුබ්බෙථ, න හි සා නිබ්බුති සතං වුත්තා’’ති.

153.

සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤෙය්‍ය, නීචෙය්‍යො අථ වාපි සරික්ඛො;
ඵුට්ඨො අනෙකරූපෙහි, නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨෙ.

සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤෙය්‍යාති. ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති අතිමානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤෙය්‍ය.

නීචෙය්‍යො අථ වාපි සරික්ඛොති. ‘‘හීනොහමස්මී’’ති ඔමානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානං න ජනෙය්‍ය ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති – නීචෙය්‍යො අථ වාපි සරික්ඛො.

ඵුට්ඨො අනෙකරූපෙහීති. අනෙකවිධෙහි ආකාරෙහි ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතොති – ඵුට්ඨො අනෙකරූපෙහි.

නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨෙති. ආතුමා වුච්චති අත්තා. අත්තානං කප්පෙන්තො විකප්පෙන්තො විකප්පං ආපජ්ජන්තො න තිට්ඨෙය්‍යාති – නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සෙය්‍යො න තෙන මඤ්ඤෙය්‍ය, නීචෙය්‍යො අථ වාපි සරික්ඛො;
ඵුට්ඨො අනෙකරූපෙහි, නාතුමානං විකප්පයං තිට්ඨෙ’’ති.

154.

අජ්ඣත්තමෙවුපසමෙ, න අඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍ය;

අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස, නත්ථි අත්තා [අත්තං (ස්‍යා.)] **කුතො නිරත්තා** [නිරත්තං (ස්‍යා.)] **වා.**

අජ්ඣත්තමෙවුපසමෙති. අජ්ඣත්තං රාගං සමෙය්‍ය, දොසං සමෙය්‍ය, මොහං සමෙය්‍ය, කොධං...පෙ.... උපනාහං... මක්ඛං... පළාසං... ඉස්සං... මච්ඡරියං... මායං... සාඨෙය්‍යං... ථම්භං... සාරම්භං ... මානං... අතිමානං... මදං... පමාදං... සබ්බෙ කිලෙසෙ... සබ්බෙ දුච්චරිතෙ... සබ්බෙ දරථෙ... සබ්බෙ පරිළාහෙ... සබ්බෙ සන්තාපෙ... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙ සමෙය්‍ය උපසමෙය්‍ය වූපසමෙය්‍ය නිබ්බාපෙය්‍ය පටිපස්සම්භෙය්‍යාති – අජ්ඣත්තමෙවුපසමෙ.

න අඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍යාති. අඤ්ඤතො අසුද්ධිමග්ගෙන, මිච්ඡාපටිපදාය, අනිය්‍යානපථෙන, අඤ්ඤත්‍ර සතිපට්ඨානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර සම්මප්පධානෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉද්ධිපාදෙහි, අඤ්ඤත්‍ර ඉන්ද්‍රියෙහි, අඤ්ඤත්‍ර බලෙහි, අඤ්ඤත්‍ර බොජ්ඣඞ්ගෙහි, අඤ්ඤත්‍ර අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා සන්තිං උපසන්තිං වූපසන්තිං නිබ්බුතිං පටිපස්සද්ධිං න එසෙය්‍ය න ගවෙසෙය්‍ය න පරියෙසෙය්‍යාති – න අඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍ය.

අජ්ඣත්තං උපසන්තස්සාති. අජ්ඣත්තං රාගං සන්තස්ස, දොසං සන්තස්ස, මොහං සන්තස්ස...පෙ.... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙ සන්තස්ස උපසන්තස්ස වූපසන්තස්ස නිබ්බුතස්ස පටිපස්සද්ධියාති – අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස.

නත්ථි අත්තා කුතො නිරත්තා වාති. නත්ථීති පටික්ඛෙපො. **අත්තාති** අත්තදිට්ඨි නත්ථි; **නිරත්තාති** උච්ඡෙදදිට්ඨි නත්ථි. **අත්තාති** ගහිතං නත්ථි; **නිරත්තාති** මුඤ්චිතබ්බං නත්ථි. යස්සත්ථි ගහිතං, තස්සත්ථි මුඤ්චිතබ්බං. තස්ස ගහිතං ගාහං මුඤ්චනං සමතික්කන්තො අරහා වුද්ධිපාරිහානිවීතිවත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො...පෙ.... ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවොති – නත්ථි අත්තා කුතො නිරත්තා වා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අජ්ඣත්තමෙවුපසමෙ, න අඤ්ඤතො භික්ඛු සන්තිමෙසෙය්‍ය;
අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස, නත්ථි අත්තා කුතො නිරත්තා වා’’ති.

155.

මජ්ඣෙ යථා සමුද්දස්ස, ඌමි නො ජායතී ඨිතො හොති;
එවං ඨිතො අනෙජස්ස, උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය [කරෙ (සී.)] **කුහිඤ්චි.**

මජ්ඣෙ යථා සමුද්දස්ස, ඌමි නො ජායතී ඨිතො හොතීති. සමුද්දො චතුරාසීතියොජනසහස්සානි උබ්බෙධෙන ගම්භීරො. හෙට්ඨා චත්තාරීසයොජනසහස්සානි උදකං මච්ඡකච්ඡපෙහි කම්පති. උපරි චත්තාරීසයොජනසහස්සානි උදකං වාතෙහි කම්පති. මජ්ඣෙ චත්තාරීසයොජනසහස්සානි උදකං න කම්පති න විකම්පති න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධති. අනෙරිතො අඝට්ටිතො අචලිතො අලුළිතො අභන්තො වූපසන්තො තත්‍ර ඌමි නො ජායති, ඨිතො හොති සමුද්දොති. එවම්පි මජ්ඣෙ යථා සමුද්දස්ස ඌමි නො ජායතී ඨිතො හොති.

අථ වා සත්තන්නං පබ්බතානං අන්තරිකාසු සත්තසීදන්තරා මහාසමුද්දා. [සීදන්තරසමුද්දො (ස්‍යා.)] තත්‍ර උදකං න කම්පති න විකම්පති න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධති. අනෙරිතො අඝට්ටිතො අචලිතො අලුළිතො අභන්තො වූපසන්තො තත්‍ර ඌමි නො ජායති, ඨිතො හොති සමුද්දොති. එවම්පි මජ්ඣෙ යථා සමුද්දස්ස ඌමි නො ජායතී ඨිතො හොති.

එවං ඨිතො අනෙජස්සාති. **එවන්ති** ඔපම්මසම්පටිපාදනං. **ඨිතොති** ලාභෙපි න කම්පති, අලාභෙපි න කම්පති, යසෙපි න කම්පති, අයසෙපි න කම්පති, පසංසායපි න කම්පති, නින්දායපි න කම්පති, සුඛෙපි න කම්පති, දුක්ඛෙපි න කම්පති න විකම්පති න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධතීති – එවං ඨිතො. **අනෙජස්සාති** එජා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා එජා තණ්හා පහීනා උච්ඡින්නා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අනෙජො. එජාය පහීනත්තා අනෙජො; සො ලාභෙපි න ඉඤ්ජති, අලාභෙපි න ඉඤ්ජති, යසෙපි න ඉඤ්ජති, අයසෙපි න ඉඤ්ජති, පසංසායපි න ඉඤ්ජති, නින්දායපි න ඉඤ්ජති, සුඛෙපි න ඉඤ්ජති, දුක්ඛෙපි න ඉඤ්ජති, න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධතීති – එවං ඨිතො අනෙජස්ස.

උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති. **උස්සදාති** සත්තුස්සදා – රාගුස්සදං [රාගුස්සදො (ස්‍යා.)], දොසුස්සදං, මොහුස්සදං, මානුස්සදං, දිට්ඨුස්සදං, කිලෙසුස්සදං, කම්මුස්සදං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිස්මිඤ්චි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති – උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘මජ්ඣෙ යථා සමුද්දස්ස, ඌමි නො ජායතී ඨිතො හොති;
එවං ඨිතො අනෙජස්ස, උස්සදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චී’’ති.

156.

අකිත්තයී විවටචක්ඛු, සක්ඛිධම්මං පරිස්සයවිනයං;
පටිපදං වදෙහි භද්දන්තෙ, පාතිමොක්ඛං අථ වාපි සමාධිං.

අකිත්තයී විවටචක්ඛූති. **අකිත්තයීති** කිත්තිතං ආචික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤපිතං පට්ඨපිතං විවටං විභත්තං උත්තානීකතං පකාසිතන්ති – අකිත්තයි [අකිත්තයීති අකිත්තයි පරිකිත්තයි ආචික්ඛි දෙසෙසි පඤ්ඤපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විභජි උත්තානිමකාසි පකාසෙසීති අකිත්තයි (ස්‍යා.)]. **විවටචක්ඛූති** භගවා පඤ්චහි චක්ඛූහි විවටචක්ඛු – මංසචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු, දිබ්බෙන චක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු, පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු, බුද්ධචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු, සමන්තචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු.

කථං භගවා මංසචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු? මංසචක්ඛුම්හිපි භගවතො පඤ්ච වණ්ණා සංවිජ්ජන්ති – නීලො ච වණ්ණො, පීතකො ච වණ්ණො, ලොහිතකො ච වණ්ණො, කණ්හො ච වණ්ණො, ඔදාතො ච වණ්ණො. අක්ඛිලොමානි ච භගවතො යත්ථ ච අක්ඛිලොමානි පතිට්ඨිතානි තං නීලං හොති සුනීලං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං උමාපුප්ඵසමානං [උම්මාපුප්ඵසමානං (සී. ක.), උම්මාරපුප්ඵසමානං (ස්‍යා.)]. තස්ස පරතො පීතකං හොති සුපීතකං සුවණ්ණවණ්ණං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණිකාරපුප්ඵසමානං. උභයතො ච අක්ඛිකූටානි භගවතො ලොහිතකානි හොන්ති සුලොහිතකානි පාසාදිකානි දස්සනෙය්‍යානි ඉන්දගොපකසමානානි. මජ්ඣෙ කණ්හං හොති සුකණ්හං අලූඛං සිනිද්ධං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අද්දාරිට්ඨකසමානං [අළාරිට්ඨකසමානං (ස්‍යා.)]. තස්ස පරතො ඔදාතං හොති සුඔදාතං සෙතං පණ්ඩරං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං ඔසධිතාරකසමානං. තෙන භගවා පාකතිකෙන මංසචක්ඛුනා අත්තභාවපරියාපන්නෙන පුරිමසුචරිතකම්මාභිනිබ්බත්තෙන සමන්තා යොජනං පස්සති දිවා චෙව රත්තිඤ්ච. යදා හිපි චතුරඞ්ගසමන්නාගතො අන්ධකාරො හොති. සූරියො වා අත්ථඞ්ගතො හොති. කාළපක්ඛො ච උපොසථො හොති. තිබ්බො ච වනසණ්ඩො හොති. මහා ච කාළමෙඝො [අකාලමෙඝො (ස්‍යා.)] අබ්භුට්ඨිතො හොති. එවරූපෙපි චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ අන්ධකාරෙ සමන්තා යොජනං පස්සති. නත්ථි සො කුට්ටො [කුඩ්ඩො (සී.)] වා කවාටං වා පාකාරො වා පබ්බතො වා ගච්ඡො වා ලතා වා ආවරණං රූපානං දස්සනාය. එකඤ්චෙ තිලඵලං නිමිත්තං කත්වා තිලවාහෙ පක්ඛිපෙය්‍ය. තඤ්ඤෙව තිලඵලං උද්ධරෙය්‍ය. එවං පරිසුද්ධං භගවතො පාකතිකං මංසචක්ඛු. එවං භගවා මංසචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු.

කථං භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු? භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ. යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති – ‘‘ඉමෙ වත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා

මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා. ඉමෙ වා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා''ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ; යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති. ආකඞ්ඛමානො ච භගවා එකම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, ද්වෙපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, තිස්සොපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, චතස්සොපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්චපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, දසපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, වීසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, තිංසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, චත්තාලීසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්ඤාසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, සතම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, සහස්සිම්පි චූළනිකං ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, ද්විසහස්සිම්පි මජ්ඣිමිකං ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, තිසහස්සිම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, මහාසහස්සිම්පි [තිසහස්සිං මහාසහස්සිම්පි (සී. ක.)] ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය. යාවතකං වා පන ආකඞ්ඛෙය්‍ය තාවතකං පස්සෙය්‍ය. එවං පරිසුද්ධං භගවතො දිබ්බචක්ඛු. එවං භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු.

කථං භගවා පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු? භගවා මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභින්නඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො චතුවෙසාරජ්ජප්පත්තො දසබලධාරී පුරිසාසභො පුරිසසීහො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤො පුරිසධොරය්හො අනන්තඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අඩ්ඪො මහද්ධනො ධනවා නෙතා විනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤාපෙතා අනිජ්ඣාපෙතා පෙක්ඛෙතා පසාදෙතා. සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා.

සො හි භගවා ජානං ජානාති පස්සං පස්සති, චක්ඛුභූතො ඤාණභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නින්නෙතා අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමී තථාගතො. නත්ථි තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං [අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං (ස්‍යා.) මහානි. 69] උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති. යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථි ජානිතබ්බං [අත්ථි ධම්මං ජානිතබ්බං (සී. ක.)] අත්තත්ථො වා පරත්ථො වා උභයත්ථො වා දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො සම්පරායිකො වා අත්ථො උත්තානො වා අත්ථො ගම්භීරො වා අත්ථො

ගූළ්හො වා අත්ථො පටිච්ඡන්නො වා අත්ථො නෙය්‍යො වා අත්ථො නීතො වා අත්ථො අනවජ්ජො වා අත්ථො නික්කිලෙසො වා අත්ථො වොදානො වා අත්ථො පරමත්ථො වා අත්ථො, සබ්බං තං [පරමත්ථො වා, සබ්බන්තං (ස්‍යා.)] අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති සබ්බං වචීකම්මං... සබ්බං මනොකම්මං... අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණං, අනාගතෙ පච්චුප්පන්නෙ අප්පටිහතං ඤාණං. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං; නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි. අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා. යථා ද්වින්නං සමුග්ගපටලානං සම්මාඵුසිතානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො; එවමෙව බුද්ධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං; නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං. නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි. අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා.

සබ්බධම්මෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති. සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබද්ධා ආකඞ්ඛපටිබද්ධා මනසිකාරපටිබද්ධා චිත්තුප්පාදපටිබද්ධා. සබ්බසත්තෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති. සබ්බෙසං සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති [පරිවත්තන්ති (ක.) පසූරසුත්තනිද්දෙසෙ අවසානෙපි].

යථා යෙ කෙචි මච්ඡකච්ඡපා අන්තමසො තිමිතිමිඞ්ගලං උපාදාය අන්තොමහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති [පරිවත්තන්ති (ක.) පසූරසුත්තනිද්දෙසෙ අවසානෙපි]. යථා යෙ කෙචි පක්ඛී අන්තමසො ගරුළං වෙනතෙය්‍යං උපාදාය ආකාසස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව යෙපි තෙ සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤාය තෙපි බුද්ධඤාණස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති; බුද්ධඤාණං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤං ඵරිත්වා අභිභවිත්වා තිට්ඨති. යෙපි තෙ ඛත්තියපණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා ගහපතිපණ්ඩිතා සමණපණ්ඩිතා නිපුණා කතපරප්පවාදා වාලවෙධිරූපා වොභින්දන්තා මඤ්ඤෙ චරන්ති

පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතානි, තෙ පඤ්හං අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිසඞ්ඛරිත්වා තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡන්ති ගූළ්හානි ච පටිච්ඡන්නානි ච. කථිතා විසජ්ජිතා ච තෙ පඤ්හා භගවතා හොන්ති නිද්දිට්ඨකාරණා. උපක්ඛිත්තකා ච තෙ භගවතො සම්පජ්ජන්ති. අථ ඛො භගවා තත්ථ අතිරොචති යදිදං පඤ්ඤායාති. එවං භගවා පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු.

කථං භගවා බුද්ධචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු? භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ, අප්පෙකච්චෙ න පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිනියං වා පදුමිනියං වා පුණ්ඩරීකිනියං වා අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකා අනුග්ගතානි අන්තොනිමුග්ගපොසීනි, අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි සමොදකං ඨිතානි, අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකා අච්චුග්ගම්ම තිට්ඨන්ති අනුපලිත්තානි උදකෙන; එවමෙව භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ, අප්පෙකච්චෙ න පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ. ජානාති භගවා – ‘‘අයං පුග්ගලො රාගචරිතො, අයං දොසචරිතො, අයං මොහචරිතො, අයං විතක්කචරිතො, අයං සද්ධාචරිතො, අයං ඤාණචරිතො’’ති. රාගචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති; දොසචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස මෙත්තාභාවනං ආචික්ඛති; මොහචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කාලෙන ධම්මස්සවනෙ කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ නිවෙසෙති; විතක්කචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානස්සතිං ආචික්ඛති; සද්ධාචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස පසාදනීයං නිමිත්තං ආචික්ඛති බුද්ධසුබොධිං [බුද්ධසුබුද්ධතං (ක.)] ධම්මසුධම්මතං සඞ්ඝසුප්පටිපත්තිං සීලානි ච; අත්තනො ඤාණචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස ආචික්ඛති විපස්සනානිමිත්තං අනිච්චාකාරං දුක්ඛාකාරං අනත්තාකාරං.

> ‘‘සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො, යථාපි පස්සෙ ජනතං සමන්තතො;
> තථූපමං ධම්මමයං සුමෙධ, පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛු;
> සොකාවතිණ්ණං ජනතමපෙතසොකො, අවෙක්ඛස්සු ජාතිජරාභිභූත’’න්ති.

එවං භගවා බුද්ධචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු.

කථං භගවා සමන්තචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛු? **සමන්තචක්ඛු** වුච්චති සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො.

> ‘‘න තස්ස අදිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි, අථො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං;
> සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථි නෙය්‍යං, තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛූ’’ති.

එවං භගවා සමන්තචක්ඛුනාපි විවටචක්ඛූති – අකිත්තයි විවටචක්ඛු.

සක්ඛිධම්මං පරිස්සයවිනයන්ති. **සක්ඛිධම්මන්ති** න ඉතිහිතිහං, න ඉතිකිරාය, න පරම්පරාය, න පිටකසම්පදාය, න තක්කහෙතු, න නයහෙතු, න ආකාරපරිවිතක්කෙන, න දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සාමං සයමභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මන්ති – සක්ඛිධම්මං. **පරිස්සයවිනයන්ති.** **පරිස්සයාති** ද්වෙ පරිස්සයා – පාකටපරිස්සයා ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච. කතමෙ පාකටපරිස්සයා? සීහා බ්‍යග්ඝා දීපී අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා [ගොමහිසා (ස්‍යා.) මහානි. 5] හත්ථී අහි විච්ඡිකා සතපදී, චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා, චක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝානරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩාහො [ඩහො (සී. ස්‍යා.) මහානි. 5] ජරො කුච්ඡිරොගො මුච්ඡා පක්ඛන්දිකා සූලා විසූචිකා කුට්ඨං ගණ්ඩො කිලාසො සොසො අපමාරො දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු රඛසා විතච්ඡිකා ලොහිතපිත්තං [ලොහිතං පිත්තං (ස්‍යා. ක.)] මධුමෙහො අංසා පිළකා භගන්දලා, පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා සෙම්හසමුට්ඨානා ආබාධා වාතසමුට්ඨානා ආබාධා සන්නිපාතිකා ආබාධා උතුපරිණාමජා ආබාධා විසමපරිහාරජා ආබාධා ඔපක්කමිකා ආබාධා කම්මවිපාකජා ආබාධා, සීතං උණ්හං ජිඝච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සා ඉති වා – ඉමෙ වුච්චන්ති පාකටපරිස්සයා.

කතමෙ පටිච්ඡන්නපරිස්සයා? කායදුච්චරිතං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං කාමච්ඡන්දනීවරණං බ්‍යාපාදනීවරණං ථිනමිද්ධනීවරණං උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං විචිකිච්ඡානීවරණං රාගො දොසො මොහො කොධො උපනාහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිළාහා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා – ඉමෙ වුච්චන්ති පටිච්ඡන්නපරිස්සයා.

පරිස්සයාති කෙනට්ඨෙන පරිස්සයා? පරිසහන්තීති පරිස්සයා, පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා, තත්‍රාසයාති පරිස්සයා. කථං පරිසහන්තීති

පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්ති. එවං පරිසහන්තීති – පරිස්සයා.

කථං පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. කතමෙසං කුසලානං ධම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චනීකපටිපදාය අවිරුද්ධපටිපදාය අන්වත්ථපටිපදාය ධම්මානුධම්මපටිපදාය සීලෙසු පරිපූරකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාය ජාගරියානුයොගස්ස සතිසම්පජඤ්ඤස්ස චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගස්ස චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයොගස්ස – ඉමෙසං කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. එවම්පි පරිහානාය සංවත්තන්තීති – පරිස්සයා.

කථං තත්‍රාසයාති පරිස්සයා? තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයා. යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයන්ති, දකෙ දකාසයා පාණා සයන්ති, වනෙ වනාසයා පාණා සයන්ති, රුක්ඛෙ රුක්ඛාසයා පාණා සයන්ති; එවමෙව තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයාති. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘සාන්තෙවාසිකො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාස්සවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති, සමුදාචරන්ති [සමුදාචාරෙන්ති (සී.)] නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාචරියකොති වුච්චති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා … මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාස්සවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති, සමුදාචරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාචරියකොති වුච්චති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරතී’’ති. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘තයොමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලා අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා.

කතමෙ තයො? ලොභො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලො [අන්තරාමලං (සී. ක.) ඉතිවු. 88] අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො; දොසො, භික්ඛවෙ...පෙ.... මොහො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලො අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො අන්තරාමලා අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා''ති.

''අනත්ථජනනො ලොභො, ලොභො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති, ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං [අන්ධතමං (ස්‍යා.) ඉතිවු. 88] තදා හොති, යං ලොභො සහතෙ නරං.

''අනත්ථජනනො දොසො, දොසො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''කුද්ධො අත්ථං න ජානාති, කුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං දොසො සහතෙ නරං.

''අනත්ථජනනො මොහො, මොහො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''මූළ්හො අත්ථං න ජානාති, මූළ්හො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං මොහො සහතෙ නර''න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''තයො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. කතමෙ තයො? ලොභො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය; දොසො ඛො, මහාරාජ...පෙ.... මොහො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. ඉමෙ ඛො, මහාරාජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය.

''ලොභො දොසො ච මොහො ච, පුරිසං පාපචෙතසං;
හිංසන්ති අත්තසම්භූතා, තචසාරංව සම්ඵල''න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘රාගො ච දොසො ච ඉතො නිදානා, අරතී රතී ලොමහංසො ඉතොජා;
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතක්කා, කුමාරකා ධඞ්කමිවොස්සජන්තී’’ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

පරිස්සයවිනයන්ති පරිස්සයවිනයං පරිස්සයප්පහානං පරිස්සයවූපසමං පරිස්සයපටිනිස්සග්ගං පරිස්සයපටිපස්සද්ධිං අමතං නිබ්බානන්ති – සක්ඛිධම්මං පරිස්සයවිනයං.

පටිපදං වදෙහි භද්දන්තෙති. පටිපදං වදෙහි – සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්චනීකපටිපදං අවිරුද්ධපටිපදං අන්වත්ථපටිපදං ධම්මානුධම්මපටිපදං සීලෙසු පරිපූරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතං ජාගරියානුයොගං සතිසම්පජඤ්ඤං චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ චත්තාරො සම්මප්පධානෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනිඤ්ච පටිපදං වදෙහි ආචික්ඛ දෙසෙහි පඤ්ඤපෙහි පට්ඨපෙහි විවර විභජ උත්තානීකරොහි පකාසෙහීති – පටිපදං වදෙහි. **භද්දන්තෙති** සො නිම්මිතො බුද්ධං භගවන්තං ආලපති. අථ වා යං ත්වං ධම්මං ආචික්ඛසි දෙසෙසි පඤ්ඤපෙසි පට්ඨපෙසි විවරි විභජි උත්තානීඅකාසි පකාසෙසි සබ්බං තං සුන්දරං භද්දකං කල්‍යාණං අනවජ්ජං සෙවිතබ්බන්ති – පටිපදං වදෙහි භද්දන්තෙ.

පාතිමොක්ඛං අථ වාපි සමාධින්ති. පාතිමොක්ඛන්ති සීලං පතිට්ඨා ආදි චරණං සංයමො සංවරො මුඛං පමුඛං කුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා. **අථ වාපි සමාධින්ති** යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහතමානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධීති – පාතිමොක්ඛං අථ වාපි සමාධිං.

තෙනාහ සො නිම්මිතො –

‘‘අකිත්තයී විවටචක්ඛු, සක්ඛිධම්මං පරිස්සයවිනයං;
පටිපදං වදෙහි භද්දන්තෙ, පාතිමොක්ඛං අථ වාපි සමාධි’’න්ති.

157.

චක්ඛූහි නෙව ලොලස්ස, ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං;
රසෙ ච නානුගිජ්ඣෙය්‍ය, න ච මමායෙථ කිඤ්චි ලොකස්මිං.

චක්ඛූහි නෙව ලොලස්සාති. කථං චක්ඛුලොලො? ඉධෙකච්චො චක්ඛුලොලියෙන සමන්නාගතො හොති – ‘‘අදිට්ඨං දක්ඛිතබ්බං, දිට්ඨං සමතික්කමිතබ්බ’’න්ති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන

ගාමං නිගමෙන නිගමං නගරෙන නගරං රට්ඨෙන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දීඝචාරිකං අනවට්ඨිතචාරිකං [අනවත්ථිතචාරිකං (සී.ස්‍යා.)] අනුයුත්තො ච හොති රූපස්ස දස්සනාය. එවම්පි චක්ඛුලොලො හොති.

අථ වා භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො අසංවුතො ගච්ඡති හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, අස්සං ඔලොකෙන්තො, රථං ඔලොකෙන්තො, පත්තිං ඔලොකෙන්තො, ඉත්ථියො ඔලොකෙන්තො, පුරිසෙ ඔලොකෙන්තො, කුමාරකෙ ඔලොකෙන්තො, කුමාරිකායො ඔලොකෙන්තො, අන්තරාපණං ඔලොකෙන්තො, ඝරමුඛානි ඔලොකෙන්තො, උද්ධං ඔලොකෙන්තො, අධො ඔලොකෙන්තො, දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවම්පි චක්ඛුලොලො හොති.

අථ වා භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය න පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. එවම්පි චක්ඛුලොලො හොති.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපං විසූකදස්සනං අනුයුත්තා විහරන්ති, සෙය්‍යථිදං – නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණිස්සරං වෙතාළං කුම්භථූණං [කුම්භථූනං (සී. ස්‍යා. ක.)] සොභනකං [සොභනගරකං (සී. ස්‍යා.)] චණ්ඩාලං වංසං ධොවනං හත්ථියුද්ධං අස්සයුද්ධං මහිංසයුද්ධං [මහිසයුද්ධං (සී. ස්‍යා.)] උසභයුද්ධං අජයුද්ධං මෙණ්ඩයුද්ධං කුක්කුටයුද්ධං වට්ටකයුද්ධං දණ්ඩයුද්ධං මුට්ඨියුද්ධං නිබ්බුද්ධං උය්‍යොධිකං බලග්ගං සෙනාබ්‍යූහං අනීකදස්සනං ඉති වා. එවම්පි චක්ඛුලොලො හොති.

කථං න චක්ඛුලොලො හොති? ඉධ භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො සංවුතො ගච්ඡති න හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, න අස්සං ඔලොකෙන්තො, න රථං ඔලොකෙන්තො, න පත්තිං ඔලොකෙන්තො, න ඉත්ථියො ඔලොකෙන්තො, න පුරිසෙ ඔලොකෙන්තො, න කුමාරකෙ ඔලොකෙන්තො, න කුමාරිකායො ඔලොකෙන්තො, න අන්තරාපණං ඔලොකෙන්තො, න ඝරමුඛානි ඔලොකෙන්තො, න උද්ධං ඔලොකෙන්තො, න අධො ඔලොකෙන්තො, න දිසාවිදිසාවිපෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවම්පි න චක්ඛුලොලො හොති.

අථ වා භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. එවම්පි න චක්ඛුලොලො හොති.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපං විසූකදස්සනං අනනුයුත්තා විහරන්ති, සෙය්‍යථිදං – නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං...පෙ.... අනීකදස්සනං ඉති වා. එවරූපා විසූකදස්සනා පටිවිරතො හොති. එවම්පි න චක්ඛුලොලො හොති.

චක්ඛූහි නෙව ලොලස්සාති. චක්ඛුලොලියං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, චක්ඛුලොලියා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – චක්ඛූහි නෙව ලොලස්ස.

ගාමකථාය ආවරයෙ සොතන්ති. ගාමකථා වුච්චති බාත්තිංස තිරච්ඡානකථා, සෙය්‍යථිදං – රාජකථා චොරකථා මහාමත්තකථා සෙනාකථා භයකථා යුද්ධකථා අන්නකථා පානකථා වත්ථකථා යානකථා සයනකථා මාලාකථා ගන්ධකථා ඤාතිකථා ගාමකථා නිගමකථා නගරකථා ජනපදකථා ඉත්ථිකථා [ඉත්ථිකථා පුරිසකථා (බහූසු)] සූරකථා විසිඛාකථා කුම්භට්ඨානකථා පුබ්බපෙතකථා නානත්තකථා ලොකක්ඛායිකා සමුද්දක්ඛායිකා ඉතිභවාභවකථා ඉති වා. **ගාමකථාය ආවරයෙ සොතන්ති.** ගාමකථාය සොතං ආවරෙය්‍ය නිවාරෙය්‍ය සංවරෙය්‍ය රක්ඛෙය්‍ය ගොපෙය්‍ය පිදහෙය්‍ය පච්ඡින්දෙය්‍යාති – ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං.

රසෙ ච නානුගිජ්ඣෙය්‍යාති. රසෙ චාති මූලරසො ඛන්ධරසො තචරසො පත්තරසො පුප්ඵරසො ඵලරසො අම්බිලං මධුරං තිත්තකං කටුකං ලොණිකං ඛාරිකං ලම්බිකං කසාවො සාදු අසාදු සීතං උණ්හං. සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා රසගිද්ධා; තෙ ජිව්හග්ගෙන රසග්ගානි පරියෙසන්තා ආහිණ්ඩන්ති, තෙ අම්බිලං ලභිත්වා අනම්බිලං පරියෙසන්ති, අනම්බිලං ලභිත්වා අම්බිලං පරියෙසන්ති...පෙ.... සීතං ලභිත්වා උණ්හං පරියෙසන්ති, උණ්හං ලභිත්වා සීතං පරියෙසන්ති. තෙ යං යං ලභිත්වා තෙන තෙන න තුස්සන්ති, අපරාපරං පරියෙසන්ති, මනාපිකෙසු රසෙසු රත්තා ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣොසන්නා ලග්ගා ලග්ගිතා පලිබුද්ධා. යස්සෙසා රසතණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය...පෙ.... අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො චාති.

යථා වණං ආලිම්පෙය්‍ය යාවදෙව ආරුහණත්ථාය [ආරුහනත්ථාය (ක.) පුරාභෙදසුත්තනිද්දෙසෙ සත්තමගාථාවණ්ණනායං], යථා වා පන අක්ඛං අබ්භඤ්ජෙය්‍ය යාවදෙව භාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය, යථා වා පුත්තමංසං ආහාරං ආහාරෙය්‍ය යාවදෙව කන්තාරස්ස නිත්ථරණත්ථාය; එවමෙවං භික්ඛු පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය...පෙ.... අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො චාති රසතණ්හං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, රසතණ්හාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො

නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – රසෙ ච නානුගිජ්ඣෙය්‍ය.

න ච මමායෙථ කිඤ්චි ලොකස්මින්ති. මමත්තාති ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච ...පෙ.... ඉදං තණ්හාමමත්තං...පෙ.... ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. තණ්හාමමත්තං පහාය දිට්ඨිමමත්තං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං න මමායෙය්‍ය න ගණ්හෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය නාභිනිවිසෙය්‍ය; සොතං... ඝානං... ජිව්හං... කායං... රූපෙ... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... කුලං... ගණං... ආවාසං... ලාභං... යසං... පසංසං... සුඛං... චීවරං... පිණ්ඩපාතං... සෙනාසනං... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං... කාමධාතුං... රූපධාතුං... අරූපධාතුං... කාමභවං... රූපභවං... අරූපභවං... සඤ්ඤාභවං... අසඤ්ඤාභවං... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං ... එකවොකාරභවං... චතුවොකාරභවං... පඤ්චවොකාරභවං ... අතීතං... අනාගතං... පච්චුප්පන්නං... දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ න මමායෙය්‍ය න ගණ්හෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය නාභිනිවිසෙය්‍ය. **කිඤ්චීති** කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං. **ලොකස්මින්ති** අපායලොකෙ...පෙ.... ආයතනලොකෙති – න ච මමායෙථ කිඤ්චි ලොකස්මිං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘චක්ඛූහි නෙව ලොලස්ස, ගාමකථාය ආවරයෙ සොතං;
රසෙ ච නානුගිජ්ඣෙය්‍ය, න ච මමායෙථ කිඤ්චි ලොකස්මි’’න්ති.

158.

ඵස්සෙන යදා ඵුට්ඨස්ස, පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි;
භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍ය, භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය.

ඵස්සෙන යදා ඵුට්ඨස්සාති. ඵස්සොති රොගඵස්සො. රොගඵස්සෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්ස; චක්ඛුරොගෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්ස, සොතරොගෙන...පෙ.... ඝානරොගෙන... ජිව්හාරොගෙන... කායරොගෙන... සීසරොගෙන... කණ්ණරොගෙන... මුඛරොගෙන... දන්තරොගෙන... කාසෙන... සාසෙන... පිනාසෙන... ඩාහෙන... ජරෙන... කුච්ඡිරොගෙන... මුච්ඡාය... පක්ඛන්දිකාය... සූලාය... විසූචිකාය... කුට්ඨෙන... ගණ්ඩෙන... කිලාසෙන... සොසෙන... අපමාරෙන... දද්දුයා... කණ්ඩුයා ... කච්ඡුයා... රඛසාය... විතච්ඡිකාය... ලොහිතෙන... පිත්තෙන... මධුමෙහෙන... අංසාය... පිළකාය... භගන්දලෙන... පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සෙම්හසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සන්නිපාතිකෙන

ආබාධෙන... උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන... විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන... ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන... කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන... සීතෙන... උණ්හෙන... ජිඝච්ඡාය... පිපාසාය... උච්චාරෙන... පස්සාවෙන... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙහි ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්සාති – ඵස්සෙන යදා ඵුට්ඨස්ස.

පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති. ආදෙවං පරිදෙවං ආදෙවනං පරිදෙවනං ආදෙවිතත්තං පරිදෙවිතත්තං වාචා පලාපං විප්පලාපං ලාලප්පං ලාලප්පායනං ලාලප්පායිතත්තං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති – පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි.

භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍යාති. කාමභවං න ජප්පෙය්‍ය, රූපභවං න ජප්පෙය්‍ය, අරූපභවං න ජප්පෙය්‍ය න පජප්පෙය්‍ය නාභිජප්පෙය්‍යාති – භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍ය.

භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යාති. භෙරවාති එකෙනාකාරෙන භයම්පි භෙරවම්පි තඤ්ඤෙව. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘එතං නූන තං භයං භෙරවං න ජහෙ ආගච්ඡතී’’ති. බහිද්ධාරම්මණං වුත්තං සීහා බ්‍යග්ඝා දීපි අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා අස්සා හත්ථී අහි විච්ඡිකා සතපදී, චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා. අථාපරෙන ආකාරෙන භයං වුච්චති අජ්ඣත්තිකං චිත්තසමුට්ඨානං භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙතසො උබ්බෙගො උත්‍රාසො, ජාතිභයං ජරාභයං බ්‍යාධිභයං මරණභයං රාජභයං චොරභයං අග්ගිභයං උදකභයං අත්තානුවාදභයං පරානුවාදභයං දණ්ඩභයං දුග්ගතිභයං ඌමිභයං කුම්භීලභයං ආවට්ටභයං සුසුකාභයං [සුංසුකාභයං (ස්‍යා.)] ආජීවිකභයං අසිලොකභයං පරිසාය සාරජ්ජභයං මදනභයං දුග්ගතිභයං භයං භයානකං ඡම්භිතත්තං ලොමහංසො චෙතසො උබ්බෙගො උත්‍රාසො. **භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යාති** භෙරවෙ පස්සිත්වා වා සුණිත්වා වා න වෙධෙය්‍ය න පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිතසෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරූ අස්ස අඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී, පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඵස්සෙන යදා ඵුට්ඨස්ස, පරිදෙවං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි;
භවඤ්ච නාභිජප්පෙය්‍ය, භෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යා’’ති.

159.

අන්නානමථො පානානං, ඛාදනීයානමථොපි වත්ථානං;

ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරා, න ච පරිත්තසෙ තානි අලභමානො.

අන්නානමථො පානානං, ඛාදනීයානමථොපි වත්ථානන්ති. **අන්නානන්ති** ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංසං. **පානානන්ති** අට්ඨ පානානි – අම්බපානං, ජම්බුපානං, චොචපානං, මොචපානං, මධුපානං, මුද්දිකපානං, සාලුකපානං, ඵාරුසකපානං. අපරානිපි අට්ඨ පානානි – කොසම්බපානං, කොලපානං, බදරපානං, ඝතපානං, තෙලපානං, පයොපානං, යාගුපානං, රසපානං. **ඛාදනීයානන්ති** පිට්ඨඛජ්ජකං, පූවඛජ්ජකං, මූලඛජ්ජකං, තචඛජ්ජකං, පත්තඛජ්ජකං, පුප්ඵඛජ්ජකං, ඵලඛජ්ජකං. **වත්ථානන්ති** ඡ චීවරානි – ඛොමං, කප්පාසිකං, කොසෙය්‍යං, කම්බලං, සාණං, භඞ්ගන්ති – අන්නානමථො පානානං ඛාදනීයානමථොපි වත්ථානං.

ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරාති. **ලද්ධාති** ලද්ධා ලභිත්වා අධිගන්ත්වා වින්දිත්වා පටිලභිත්වා න කුහනාය, න ලපනාය, න නෙමිත්තිකතාය, න නිප්පෙසිකතාය, න ලාභෙන ලාභං නිජිගීසනතාය [නිජිගිංසනතාය (සී. ස්‍යා.)], න කට්ඨදානෙන, න වෙළුදානෙන, න පත්තදානෙන, න පුප්ඵදානෙන, න ඵලදානෙන, න සිනානදානෙන, න චුණ්ණදානෙන, න මත්තිකාදානෙන, න දන්තකට්ඨදානෙන, න මුඛොදකදානෙන, න චාටුකම්‍යතාය, න මුග්ගසූප්‍යතාය [න මුග්ගසුප්පතාය (සී.), න මුග්ගසූපතාය (ස්‍යා.)], න පාරිභටයතාය, න පීඨමද්දිකතාය [පිට්ඨිමංසිකතාය (සී.), පිට්ඨිමද්දිකතාය (ක.)], න වත්ථුවිජ්ජාය, න තිරච්ඡානවිජ්ජාය, න අඞ්ගවිජ්ජාය, න නක්ඛත්තවිජ්ජාය, න දූතගමනෙන, න පහිණගමනෙන, න ජඞ්ඝපෙසනියෙන, න වෙජ්ජකම්මෙන, න නවකම්මෙන, න පිණ්ඩපටිපිණ්ඩකෙන, න දානානුප්පදානෙන ධම්මෙන සමෙන ලද්ධා ලභිත්වා අධිගන්ත්වා වින්දිත්වා පටිලභිත්වාති – ලද්ධා. **න සන්නිධිං කයිරාති** අන්නසන්නිධිං පානසන්නිධිං වත්ථසන්නිධිං යානසන්නිධිං සයනසන්නිධිං ගන්ධසන්නිධිං ආමිසසන්නිධිං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍යාති – ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරා.

න ච පරිත්තසෙ තානි අලභමානොති. අන්නං වා න ලභාමි, පානං වා න ලභාමි, වත්ථං වා න ලභාමි, කුලං වා න ලභාමි, ගණං වා න ලභාමි, ආවාසං වා න ලභාමි, ලාභං වා න ලභාමි, යසං වා න ලභාමි, පසංසං වා න ලභාමි, සුඛං වා න ලභාමි, චීවරං වා න ලභාමි, පිණ්ඩපාතං වා න ලභාමි, සෙනාසනං වා න ලභාමි, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං වා න ලභාමි, ගිලානුපට්ඨාකං වා න ලභාමි, ‘‘අප්පඤ්ඤාතොම්හී’’ති න තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරූ අස්ස අඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී, පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – න ච පරිත්තසෙ තානි අලභමානො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අන්නානමථො පානානං, ඛාදනීයානමථොපි වත්ථානං;
ලද්ධා න සන්නිධිං කයිරා, න ච පරිත්තසෙ තානි අලභමානො’’ති.

160.

ඣායී න පාදලොලස්ස, විරමෙ කුක්කුච්චා නප්පමජ්ජෙය්‍ය;
අථාසනෙසු සයනෙසු, අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍ය.

ඣායී න පාදලොලස්සාති. ඣායීති පඨමෙනපි ඣානෙන ඣායී, දුතියෙනපි ඣානෙන ඣායී, තතියෙනපි ඣානෙන ඣායී, චතුත්ථෙනපි ඣානෙන ඣායී, සවිතක්කසවිචාරෙනපි ඣානෙන ඣායී, අවිතක්කවිචාරමත්තෙනපි ඣානෙන ඣායී, අවිතක්කඅවිචාරෙනපි ඣානෙන ඣායී, සප්පීතිකෙනපි ඣානෙන ඣායී, නිප්පීතිකෙනපි ඣානෙන ඣායී, පීතිසහගතෙනපි ඣානෙන ඣායී, සාතසහගතෙනපි ඣානෙන ඣායී, සුඛසහගතෙනපි ඣානෙන ඣායී, උපෙක්ඛාසහගතෙනපි ඣානෙන ඣායී, සුඤ්ඤතෙනපි ඣානෙන ඣායී, අනිමිත්තෙනපි ඣානෙන ඣායී, අප්පණිහිතෙනපි ඣානෙන ඣායී, ලොකියෙනපි ඣානෙන ඣායී, ලොකුත්තරෙනපි ඣානෙන ඣායී, ඣානරතො එකත්තමනුයුත්තො පරමත්ථගරුකොති [සදත්ථගරුකොති (සී. ස්‍යා.)] – ඣායී.

න පාදලොලස්සාති. කථං පාදලොලො හොති? ඉධෙකච්චො පාදලොලියෙන සමන්නාගතො හොති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං නගරෙන නගරං රට්ඨෙන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දීඝචාරිකං අනවට්ඨිතචාරිකං අනුයුත්තො විහරති. එවම්පි පාදලොලො හොති.

අථ වා භික්ඛු අන්තොපිසඞ්ඝාරාමෙ පාදලොලියෙන සමන්නාගතො හොති. න අත්ථහෙතු න කාරණහෙතු උද්ධතො අවූපසන්තචිත්තො පරිවෙණතො පරිවෙණං ගච්ඡති විහාරතො විහාරං ගච්ඡති අඩ්ඪයොගතො අඩ්ඪයොගං ගච්ඡති පාසාදතො පාසාදං ගච්ඡති හම්මියතො හම්මියං ගච්ඡති ගුහාය ගුහං ගච්ඡති ලෙණතො ලෙණං ගච්ඡති කුටිතො කුටිං ගච්ඡති කූටාගාරතො කූටාගාරං ගච්ඡති අට්ටතො අට්ටං ගච්ඡති මාළතො මාළං ගච්ඡති උද්දණ්ඩතො උද්දණ්ඩං ගච්ඡති උපට්ඨානසාලතො උපට්ඨානසාලං ගච්ඡති මණ්ඩලමාළතො මණ්ඩලමාළං ගච්ඡති රුක්ඛමූලතො රුක්ඛමූලං ගච්ඡති. යත්ථ වා පන භික්ඛූ නිසීදන්ති තහිං ගච්ඡති, තත්ථ එකස්ස වා දුතියො හොති, ද්වින්නං වා තතියො හොති, තිණ්ණං වා චතුත්ථො හොති. තත්ථ බහුං සම්ඵප්පලාපං පලපති, සෙය්‍යථිදං – රාජකථං චොරකථං මහාමත්තකථං සෙනාකථං භයකථං යුද්ධකථං අන්නකථං පානකථං වත්ථකථං යානකථං සයනකථං මාලාකථං ගන්ධකථං ඤාතිකථං ගාමකථං නිගමකථං නගරකථං ජනපදකථං ඉත්ථිකථං සූරකථං විසිඛාකථං කුම්භට්ඨානකථං පුබ්බපෙතකථං නානත්තකථං ලොකක්ඛායිකං සමුද්දක්ඛායිකං ඉති භවාභවකථං ඉති වා. එවම්පි පාදලොලො හොති.

න පාදලොලස්සාති. පාදලොලියං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, පාදලොලියා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍ය, පටිසල්ලානාරාමො අස්ස පටිසල්ලානරතො අජ්ඣත්තං චෙතොසමථමනුයුත්තො අනිරාකතජ්ඣානො විපස්සනාය සමන්නාගතො බ්‍රූහෙතා සුඤ්ඤාගාරානං ඣායී ඣානරතො එකත්තමනුයුත්තො පරමත්ථගරුකොති – ඣායී න පාදලොලස්ස.

විරමෙ කුක්කුච්චා නප්පමජ්ජෙය්‍යාති. කුක්කුච්චන්ති හත්ථකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, පාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, හත්ථපාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතා, කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතා, අවජ්ජෙ වජ්ජසඤ්ඤිතා, වජ්ජෙ අවජ්ජසඤ්ඤිතා, යං එවරූපං කුක්කුච්චං කුක්කුච්චායනා කුක්කුච්චායිතත්තං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො – ඉදං වුච්චති කුක්කුච්චං.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො – කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො? ‘‘කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුචරිත’’න්ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො, ‘‘කතං මෙ වචීදුච්චරිතං, අකතං මෙ වචීසුචරිත’’න්ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො, ‘‘කතං මෙ මනොදුච්චරිතං, අකතං මෙ මනොසුචරිතන්ති…පෙ…. ‘‘කතො මෙ පාණාතිපාතො, අකතා මෙ පාණාතිපාතා වෙරමණී’’ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං…පෙ…. මනොවිලෙඛො, ‘‘කතං මෙ අදින්නාදානං… කතො මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරො… කතො මෙ මුසාවාදො… කතා මෙ පිසුණවාචා… කතා මෙ ඵරුසවාචා… කතො මෙ සම්ඵප්පලාපො… කතා මෙ අභිජ්ඣා… කතො මෙ බ්‍යාපාදො… කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨී’’ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො.

අථ වා ‘‘සීලෙසුම්හි න පරිපූරකාරී’’ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො, ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසුම්හි අගුත්තද්වාරො’’ති…පෙ…. ‘‘භොජනෙ අමත්තඤ්ඤුම්හී’’ති… ‘‘ජාගරියං අනනුයුත්තොම්හී’’ති… ‘‘න සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතොම්හී’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා’’ති… ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති… ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්ච බලානී’’ති… ‘‘අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා’’ති… ‘‘අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො’’ති… ‘‘දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාත’’න්ති… ‘‘සමුදයො මෙ

අප්පහීනො''ති... ''මග්ගො මෙ අභාවිතො''ති... ''නිරොධො මෙ අසච්ඡිකතො''ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. **විරමෙ කුක්කුච්චාති** කුක්කුච්චා ආරමෙය්‍ය විරමෙය්‍ය පටිවිරමෙය්‍ය කුක්කුච්චං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය. කුක්කුච්චා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – විරමෙ කුක්කුච්චා.

නප්පමජ්ජෙය්‍යාති සක්කච්චකාරී අස්ස සාතච්චකාරී අට්ඨිතකාරී අනොලීනවුත්තිකො අනික්ඛිත්තච්ඡන්දො අනික්ඛිත්තධුරො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කදාහං අපරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං, පරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං තත්ථ තත්ථ පඤ්ඤාය අනුග්ගණ්හෙය්‍ය''න්ති? යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච ථාමො ච අප්පටිවානී ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ''කදාහං අපරිපූරං වා සමාධික්ඛන්ධං...පෙ.... පඤ්ඤාක්ඛන්ධං... විමුත්තික්ඛන්ධං... විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං... කදාහං අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛං පරිජානෙය්‍යං, අප්පහීනෙ වා කිලෙසෙ පජහෙය්‍යං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙය්‍යං, අසච්ඡිකතං වා නිරොධං සච්ඡිකරෙය්‍ය''න්ති? යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච ථාමො ච අප්පටිවානී ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසූති – විරමෙ කුක්කුච්චා නප්පමජ්ජෙය්‍ය.

අථාසනෙසු සයනෙසු, අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍යාති. අථාති පදසන්ධි...පෙ.... ආසනං වුච්චති යත්ථ නිසීදති – මඤ්චො පීඨං භිසි තට්ටිකා චම්මඛණ්ඩො තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො පලාලසන්ථාරො. සයනං වුච්චති සෙනාසනං විහාරො අඩ්ඪයොගො පාසාදො හම්මියං ගුහාති – අථාසනෙසු සයනෙසු.

අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍යාති. අප්පසද්දෙසු අප්පනිග්ඝොසෙසු විජනවාතෙසු මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකෙසු පටිසල්ලානසාරුප්පෙසු සෙනාසනෙසු චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය විහරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති – අථාසනෙසු සයනෙසු අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

''ඛාදී න පාදලොලස්ස, විරමෙ කුක්කුච්චා නප්පමජ්ජෙය්‍ය;
අථාසනෙසු සයනෙසු, අප්පසද්දෙසු භික්ඛු විහරෙය්‍යා''ති.

161.

නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍ය, ජාගරියං භජෙය්‍ය ආතාපී;

තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩං, මෙථුනං විප්පජහෙ සවිභූසං.

නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍යාති. රත්තින්දිවං ඡකොට්ඨාසං කාරෙත්වා පඤ්චකොට්ඨාසං පටිපජ්ජෙය්‍ය එකකොට්ඨාසං නිප්පජ්ජෙය්‍යාති – නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍ය.

ජාගරියං භජෙය්‍ය ආතාපීති. ඉධ භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙය්‍ය, රත්තියා පඨමං යාමං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙය්‍ය, රත්තියා මජ්ඣිමං යාමං දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙය්‍ය පාදෙපාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසිකරිත්වා, රත්තියා පච්ඡිමං යාමං පච්චුට්ඨාය චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙය්‍ය.

ජාගරියං භජෙය්‍යාති ජාගරියං භජෙය්‍ය සම්භජෙය්‍ය සෙවෙය්‍ය නිසෙවෙය්‍ය සංසෙවෙය්‍ය පටිසෙවෙය්‍යාති – ජාගරියං භජෙය්‍ය.

ආතාපීති. ආතප්පං වුච්චති වීරියං [විරියං (සී. ස්‍යා.)]. යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සොළ්හී ථාමො ධිති අසිථිලපරක්කමතා අනික්ඛිත්තච්ඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගහො වීරියං වීරියින්ද්‍රියං වීරියබලං සම්මාවායාමො. ඉමිනා ආතාපෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො සො වුච්චති ආතාපීති – ජාගරියං භජෙය්‍ය ආතාපී.

තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩං, මෙථුනං විප්පජහෙ සවිභූසන්ති. තන්දීති [තන්දින්ති (සී.)] තන්දී තන්දියනා තන්දියිතත්තං [නත්ථි අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දෙසෙ ඛුද්දකවත්ථුවිභඞ්ගෙපි] තන්දිමනකතා ආලස්‍යං ආලස්‍යායනා ආලස්‍යායිතත්තං. මායා වුච්චති වඤ්චනිකා චරියා. ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා...පෙ.... වාචාය මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණිදහති. මා මං ජඤ්ඤාති [ජඤ්ඤූති (ක.)] ඉච්ඡති, මා මං ජඤ්ඤාති සඞ්කප්පෙති, මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති, මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරක්කමති. යා එවරූපා මායාවිතා අච්චසරා වඤ්චනා නිකති නිකිරණා පරිහරණා ගූහනා පරිගූහනා ඡාදනා පරිච්ඡාදනා [පටිච්ඡාදනා (සී. ක.) මහානිද්දෙසෙ] අනුත්තානීකම්මං අනාවිකම්මං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා – අයං වුච්චති මායා. **හස්සන්ති** ඉධෙකච්චො අතිවෙලං දන්තවිදංසකං හසති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘කුමාරකමිදං, භික්ඛවෙ, අරියස්ස විනයෙ යදිදං අතිවෙලං දන්තවිදංසකං හසිත’’න්ති.

ඛිඩ්ඩාති ද්වෙ ඛිඩ්ඩා – කායිකා ච ඛිඩ්ඩා වාචසිකා ච ඛිඩ්ඩා. කතමා කායිකා ඛිඩ්ඩා? හත්ථීහිපි කීළන්ති, අස්සෙහිපි කීළන්ති, රථෙහිපි කීළන්ති, ධනූහිපි කීළන්ති, අට්ඨපදෙහිපි කීළන්ති, දසපදෙහිපි කීළන්ති, ආකාසෙපි කීළන්ති, පරිහාරපථෙපි කීළන්ති, සන්තිකායපි කීළන්ති, ඛලිකායපි කීළන්ති, ඝටිකායපි කීළන්ති, සලාකහත්ථෙනපි කීළන්ති, අක්ඛෙනපි කීළන්ති, පඞ්කචීරෙනපි කීළන්ති, වඞ්කකෙනපි කීළන්ති, මොක්ඛචිකායපි කීළන්ති, චිඞ්ගුලකෙනපි කීළන්ති, පත්තාළ්හකෙනපි කීළන්ති, රථකෙනපි කීළන්ති, ධනුකෙනපි කීළන්ති, අක්ඛරිකායපි කීළන්ති, මනෙසිකායපි කීළන්ති, යථාවජ්ජෙනපි කීළන්ති – අයං කායිකා ඛිඩ්ඩා. කතමා වාචසිකා ඛිඩ්ඩා? මුඛභෙරිකං [මුඛභෙරියං (සයා.)] මුඛාලම්බරං මුඛඩිණ්ඩිමකං [මුඛදෙණ්ඩිමකං (සී. සයා.)] මුඛවලිමකං මුඛභෙරුළකං [මුඛභෙරුලකං (සී.)] මුඛදද්දරිකං නාටකං ලාපං ගීතං දවකම්මං – අයං වාචසිකා ඛිඩ්ඩා.

මෙථුනධම්මො නාම යො සො අසද්ධම්මො ගාමධම්මො වසලධම්මො දුට්ඨුල්ලො ඔදකන්තිකො රහස්සො ද්වයංද්වයසමාපත්ති. කිංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො? උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො. යථා උභො කලහකාරකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති, උභො භණ්ඩනකාරකා...පෙ.... උභො භස්සකාරකා... උභො අධිකරණකාරකා... උභො විවාදකාරකා... උභො වාදිනො... උභො සල්ලාපකා මෙථුනකාති වුච්චන්ති; එවමෙව උභින්නං රත්තානං සාරත්තානං අවස්සුතානං පරියුට්ඨිතානං පරියාදින්නචිත්තානං උභින්නං සදිසානං ධම්මොති, තංකාරණා වුච්චති මෙථුනධම්මො.

විභූසාති ද්වෙ විභූසා – අත්ථි අගාරියස්ස විභූසා, අත්ථි පබ්බජිතස්ස විභූසා. කතමා අගාරියස්ස විභූසා? කෙසා ච මස්සු ච මාලා ච ගන්ධා ච විලෙපනා ච ආභරණා ච පිළන්ධනා ච වත්ථඤ්ච සයනාසනඤ්ච වෙඨනඤ්ච උච්ඡාදනං පරිමද්දනං න්හාපනං සම්බාහනං ආදාසං අඤ්ජනං මාලාවිලෙපනං මුඛචුණ්ණකං මුඛලෙපං හත්ථබන්ධං සිඛාබන්ධං [වසික්ඛාබන්ධං (සයා.)] දණ්ඩනාළියං ඛග්ගං ඡත්තං චිත්‍රා උපාහනා උණ්හීසං මණිං වාළබීජනිං ඔදාතානි වත්ථානි දීඝදසානි ඉති වා – අයං අගාරියස්ස විභූසා. කතමා පබ්බජිතස්ස විභූසා? චීවරමණ්ඩනා පත්තමණ්ඩනා සෙනාසනමණ්ඩනා ඉමස්ස වා පූතිකායස්ස බාහිරානං වා පරික්ඛාරානං මණ්ඩනා විභූසනා කෙළනා පරිකෙළනා ගෙධිතතා ගෙධිතත්තං චපලතා චාපල්‍යං – අයං පබ්බජිතස්ස විභූසා.

තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩං, මෙථුනං විප්පජහෙ සවිභූසන්ති. තන්දිඤ්ච මායඤ්ච හස්සඤ්ච ඛිඩ්ඩඤ්ච මෙථුනධම්මඤ්ච සවිභූසං සපරිවාරං සපරිභණ්ඩං සපරික්ඛාරං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය ඛ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩං, මෙථුනං විප්පජහෙ සවිභූසං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘නිද්දං න බහුලීකරෙය්‍ය, ජාගරියං භජෙය්‍ය ආතාපී;
තන්දිං මායං හස්සං ඛිඩ්ඩං, මෙථුනං විප්පජහෙ සවිභූස’’න්ති.

162.

ආථබ්බණං සුපිනං ලක්ඛණං, නො විදහෙ අථොපි නක්ඛත්තං;
විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං, තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය.

ආථබ්බණං සුපිනං ලක්ඛණං, නො විදහෙ අථොපි නක්ඛත්තන්ති. ආථබ්බණිකා ආථබ්බණං පයොජෙන්ති, නගරෙ වා රුද්ධෙ [රුන්ධෙ (ක.)] සඞ්ගාමෙ වා පච්චුපට්ඨිතෙ පරසෙනපච්චත්ථිකෙසු පච්චාමිත්තෙසු ඊතිං උප්පාදෙන්ති, උපද්දවං උප්පාදෙන්ති, රොගං උප්පාදෙන්ති, පජ්ජරකං කරොන්ති, සූලං කරොන්ති, විසූචිකං කරොන්ති, පක්ඛන්දිකං කරොන්ති. එවං ආථබ්බණිකා ආථබ්බණං පයොජෙන්ති.

සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසන්ති, යො පුබ්බණ්හසමයං සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො හොති. යො මජ්ඣන්හිකසමයං [මජ්ඣන්තිකසමයං (බහූසු)] සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො හොති. යො සායන්හසමයං සුපිනං පස්සති, එවං විපාකො හොති. යො පුරිමෙ යාමෙ…පෙ.… යො මජ්ඣිමෙ යාමෙ… යො පච්ඡිමෙ යාමෙ… යො දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නො… යො වාමෙන පස්සෙන නිපන්නො… යො උත්තානං නිපන්නො… යො අවකුජ්ජ නිපන්නො… යො චන්දං පස්සති… යො සූරියං පස්සති… යො මහාසමුද්දං පස්සති… යො සිනෙරුං පබ්බතරාජානං පස්සති… යො හත්ථිං පස්සති… යො අස්සං පස්සති… යො රථං පස්සති… යො පත්තිං පස්සති… යො සෙනාබ්‍යූහං පස්සති… යො ආරාමරාමණෙය්‍යකං පස්සති… යො වනරාමණෙය්‍යකං පස්සති… යො භූමිරාමණෙය්‍යකං පස්සති… යො පොක්ඛරණීරාමණෙය්‍යකං [පොක්ඛරණිරාමණෙය්‍යකං (ස්‍යා.)] පස්සති, එවං විපාකො හොතීති. එවං සුපිනපාඨකා සුපිනං ආදිසන්ති.

ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසන්ති – මණිලක්ඛණං දණ්ඩලක්ඛණං වත්ථලක්ඛණං අසිලක්ඛණං උසුලක්ඛණං ධනුලක්ඛණං ආවුධලක්ඛණං ඉත්ථිලක්ඛණං පුරිසලක්ඛණං කුමාරිකාලක්ඛණං කුමාරලක්ඛණං දාසිලක්ඛණං දාසලක්ඛණං හත්ථිලක්ඛණං අස්සලක්ඛණං මහිංසලක්ඛණං උසභලක්ඛණං ගොණලක්ඛණං අජලක්ඛණං මෙණ්ඩලක්ඛණං කුක්කුටලක්ඛණං වට්ටලක්ඛණං ගොධාලක්ඛණං කණ්ණිකාලක්ඛණං කච්ඡපලක්ඛණං මිගලක්ඛණං ඉති වාති. එවං ලක්ඛණපාඨකා ලක්ඛණං ආදිසන්ති.

නක්ඛත්තපාඨකා නක්ඛත්තං ආදිසන්ති. අට්ඨවීසති නක්ඛත්තානි. ඉමිනා නක්ඛත්තෙන ඝරප්පවෙසො කත්තබ්බො, ඉමිනා නක්ඛත්තෙන මකුටං බන්ධිතබ්බං, ඉමිනා නක්ඛත්තෙන වාරෙය්‍යං කාරෙතබ්බං, ඉමිනා

නක්ඛත්තෙන බීජනීහාරො [බීජනිහාරො (සයා. ක.)] කත්තබ්බො, ඉමිනා නක්ඛත්තෙන සංවාසො [සරවාසො (සයා.)] ගන්තබ්බොති. එවං නක්ඛත්තපාඨකා නක්ඛත්තං ආදිසන්ති.

ආථබ්බණං සුපිනං ලක්ඛණං, නො විදහෙ අථොපි නක්ඛත්තන්ති. ආථබ්බණඤ්ච සුපිනඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච නක්ඛත්තඤ්ච නො විදහෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න සමාචරෙය්‍ය න සමාදාය වත්තෙය්‍ය. අථ වා න ගණ්හෙය්‍ය න උග්ගණ්හෙය්‍ය න ධාරෙය්‍ය න උපධාරෙය්‍ය න උපලක්ඛෙය්‍ය නප්පයොජෙය්‍යාති – ආථබ්බණං සුපිනං ලක්ඛණං, නො විදහෙ අථොපි නක්ඛත්තං.

විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං, තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති. විරුතං වුච්චති මිගචාක්කං. මිගචාක්කපාඨකා [මිගචක්කං. මිගචක්කපාඨකා (සයා.)] මිගචාක්කං ආදිසන්ති – සකුන්තානං වා චතුප්පදානං වා රුතං [රුදං (සයා.)] වස්සිතං ජානන්තීති. එවං මිගචාක්කපාඨකා මිගචාක්කං ආදිසන්ති. ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්ති. ද්වීහි කාරණෙහි ගබ්භො න සණ්ඨාති – පාණකෙහි වා වාතකුප්පෙහි වා. පාණකානං වා වාතකුප්පානං වා පටිඝාතාය ඔසධං දෙන්තීති. එවං ගබ්භකරණීයා ගබ්භං සණ්ඨාපෙන්ති. **තිකිච්ඡාති** පඤ්ච තිකිච්ඡා – සාලාකියං, සල්ලකත්තියං, කායතිකිච්ඡං, භූතියං, කොමාරභච්චං. **මාමකොති** බුද්ධමාමකො ධම්මමාමකො සඞ්ඝමාමකො, සො වා භගවන්තං මමායති භගවා වා තං පුග්ගලං පරිග්ගණ්හාති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ කුහා ථද්ධා ලපා සිඞ්ගී උන්නළා අසමාහිතා න මෙ තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මාමකා, අපගතා ච තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ඉමස්මා ධම්මවිනයා, න ච තෙ භික්ඛූ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වුද්ධිං විරුළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති. යෙ ච ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ නික්කුහා නිල්ලපා ධීරා අත්ථද්ධා සුසමාහිතා තෙ ඛො මෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ මාමකා න ච අපගතා තෙ, භික්ඛවෙ, භික්ඛූ ඉමස්මා ධම්මවිනයා, තෙ ච භික්ඛූ ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වුද්ධිං විරුළ්හිං වෙපුල්ලං ආපජ්ජන්ති’’.

‘‘කුහා ථද්ධා ලපා සිඞ්ගී, උන්නළා අසමාහිතා;
න තෙ ධම්මෙ විරූහන්ති, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතෙ.

‘‘නික්කුහා නිල්ලපා ධීරා, අත්ථද්ධා සුසමාහිතා;
තෙ වෙ ධම්මෙ විරූහන්ති, සම්මාසම්බුද්ධදෙසිතෙ’’.

විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං, තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යාති. විරුතඤ්ච ගබ්භකරණඤ්ච තිකිච්ඡඤ්ච මාමකො න සෙවෙය්‍ය න නිසෙවෙය්‍ය න සංසෙවෙය්‍ය නප්පටිසෙවෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න සමාචරෙය්‍ය න සමාදාය වත්තෙය්‍ය. අථ වා න ගණ්හෙය්‍ය න උග්ගණ්හෙය්‍ය න ධාරෙය්‍ය න

උපධාරෙය්‍ය න උපලක්ඛෙය්‍ය නප්පයොජෙය්‍යාති – විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ආථබ්බණං සුපිනං ලක්ඛණං, නො විදහෙ අථොපි නක්ඛත්තං;
විරුතඤ්ච ගබ්භකරණං, තිකිච්ඡං මාමකො න සෙවෙය්‍යා’’ති.

163.

නින්දාය නප්පවෙධෙය්‍ය, න උන්නමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛු;
ලොභං සහ මච්ඡරියෙන, කොධං පෙසුණියඤ්ච පනුදෙය්‍ය.

නින්දාය නප්පවෙධෙය්‍යාති. ඉධෙකච්චෙ භික්ඛූ නින්දන්ති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා නින්දන්ති ගරහන්ති උපවදන්ති, නින්දිතො ගරහිතො උපවදිතො නින්දාය ගරහාය උපවාදෙන අකිත්තියා අවණ්ණහාරිකාය න වෙධෙය්‍ය නප්පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිතසෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරූ අස්ස අඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී, පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – නින්දාය නප්පවෙධෙය්‍ය.

න උන්නමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛූති. ඉධෙකච්චෙ භික්ඛූ පසංසන්ති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා පසංසන්ති ථොමෙන්ති කිත්තෙන්ති වණ්ණෙන්ති, පසංසිතො ථොමිතො කිත්තිතො වණ්ණිතො පසංසාය ථොමනෙන කිත්තියා වණ්ණහාරිකාය උන්නතිං න කරෙය්‍ය උන්නමං න කරෙය්‍ය මානං න කරෙය්‍ය ථම්භං න කරෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය න තෙන ථද්ධො අස්ස පත්ථද්ධො පග්ගහිතසිරොති – න උන්නමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛු.

ලොභං සහ මච්ඡරියෙන, කොධං පෙසුණියඤ්ච පනුදෙය්‍යාති. **ලොභොති** යො ලොභො ලුබ්භනා ලුබ්භිතත්තං සාරාගො සාරජ්ජනා සාරජ්ජිතත්තං අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **මච්ඡරියන්ති** පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං…පෙ.… ගාහො වුච්චති මච්ඡරියං. **කොධොති** යො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො පටිඝං පටිවිරොධො, කොපො පකොපො සම්පකොපො, දොසො පදොසො සම්පදොසො, චිත්තස්ස බ්‍යාපත්ති මනොපදොසො, කොධො කුජ්ඣනා කුජ්ඣිතත්තං, දොසො දුස්සනා දුස්සිතත්තං, බ්‍යාපත්ති බ්‍යාපජ්ජනා බ්‍යාපජ්ජිතත්තං, විරොධො

පටිවිරොධො චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස. **පෙසුණ්ණන්ති** ඉධෙකච්චො පිසුණවාචො හොති ඉතො සුත්වා අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය. ඉති සමග්ගානං වා භෙත්තා භින්නානං වා අනුප්පදාතා, වග්ගාරාමො වග්ගරතො වග්ගනන්දී වග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති – ඉදං වුච්චති පෙසුණ්ණං.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි පෙසුණ්ණං උපසංහරති – පියකම්‍යතාය වා භෙදාධිප්පායෙන වා. කථං පියකම්‍යතාය පෙසුණ්ණං උපසංහරති? ඉමස්ස පියො භවිස්සාමි මනාපො භවිස්සාමි විස්සාසිකො භවිස්සාමි අබ්භන්තරිකො භවිස්සාමි සුහදයො භවිස්සාමීති. එවං පියකම්‍යතාය පෙසුණ්ණං උපසංහරති. කථං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුණ්ණං උපසංහරති? කථං ඉමෙ නානා අස්සු විනා අස්සු වග්ගා අස්සු ද්වෙධා අස්සු ද්වෙජ්ඣා අස්සු ද්වෙ පක්ඛා අස්සු භිජ්ජෙය්‍යුං න සමාගච්ඡෙය්‍යුං දුක්ඛං න ඵාසු විහරෙය්‍යුන්ති. එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුණ්ණං උපසංහරති. **ලොභං සහ මච්ඡරියෙන, කොධං පෙසුණියඤ්ච පනුදෙය්‍යාති.** ලොභඤ්ච මච්ඡරියඤ්ච කොධඤ්ච පෙසුණ්ණඤ්ච නුදෙය්‍ය පනුදෙය්‍ය පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – ලොභං සහ මච්ඡරියෙන, කොධං පෙසුණියඤ්ච පනුදෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘නින්දාය නප්පවෙධෙය්‍ය, න උන්නමෙය්‍ය පසංසිතො භික්ඛු;
ලොභං සහ මච්ඡරියෙන, කොධං පෙසුණියඤ්ච පනුදෙය්‍යා’’ති.

164.

කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි;
ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍ය, ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍ය.

කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති. යෙ කයවික්කයා විනයෙ පටික්ඛිත්තා න තෙ ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙතා. කථං කයවික්කයෙ තිට්ඨති? පඤ්චන්නං සද්ධිං පත්තං වා චීවරං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පරික්ඛාරං වඤ්චනියං වා කරොන්තො උදයං වා පත්ථයන්තො පරිවත්තෙති. එවං කයවික්කයෙ තිට්ඨති. කථං කයවික්කයෙ න තිට්ඨති? පඤ්චන්නං සද්ධිං පත්තං වා චීවරං වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි පරික්ඛාරං න වඤ්චනියං වා කරොන්තො න උදයං වා පත්ථයන්තො පරිවත්තෙති. එවං කයවික්කයෙ න තිට්ඨති. **කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති.** කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය න සන්තිට්ඨෙය්‍ය, කයවික්කයං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කයවික්කයා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය.

උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චීති. කතමෙ උපවාදකරාති කිලෙසා? සන්තෙකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා ඉද්ධිමන්තො දිබ්බචක්ඛුකා පරචිත්තවිදුනො, තෙ දූරතොපි පස්සන්ති ආසන්නාපි න දිස්සන්ති චෙතසාපි චිත්තං පජානන්ති, දෙවතාපි ඛො සන්ති ඉද්ධිමන්තිනියො දිබ්බචක්ඛුකා පරචිත්තවිදුනියො, තා දූරතොපි පස්සන්ති, ආසන්නාපි න දිස්සන්ති චෙතසාපි චිත්තං පජානන්ති. තෙ ඔළාරිකෙහි වා කිලෙසෙහි මජ්ඣිමෙහි වා කිලෙසෙහි සුඛුමෙහි වා කිලෙසෙහි උපවදෙය්‍යුං. කතමෙ ඔළාරිකා කිලෙසා? කායදුච්චරිතං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං – ඉමෙ වුච්චන්ති ඔළාරිකා කිලෙසා. කතමෙ මජ්ඣිමා කිලෙසා? කාමවිතක්කො බ්‍යාපාදවිතක්කො විහිංසාවිතක්කො – ඉමෙ වුච්චන්ති මජ්ඣිමා කිලෙසා. කතමෙ සුඛුමා කිලෙසා? ඤාතිවිතක්කො, ජනපදවිතක්කො, අපරවිතක්කො, පරානුද්දයතා පටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො, ලාභසක්කාරසිලොකපටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො, අනවඤ්ඤත්තිපටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො – ඉමෙ වුච්චන්ති සුඛුමා කිලෙසා. තෙ ඔළාරිකෙහි වා කිලෙසෙහි මජ්ඣිමෙහි වා කිලෙසෙහි සුඛුමෙහි වා කිලෙසෙහි න උපවදෙය්‍ය උපවාදං න කරෙය්‍ය උපවාදකරෙ කිලෙසෙ න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය, උපවාදකරෙ කිලෙසෙ පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, උපවාදකරෙහි කිලෙසෙහි ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍ය. **කුහිඤ්චීති** කුහිඤ්චි කිම්හිචි කත්ථචි අජ්ඣත්තං වා බහිද්ධා වා අජ්ඣත්තබහිද්ධා වාති – උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි.

ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍යාති. කථං ගාමෙ සජ්ජති? ඉධ භික්ඛු ගාමෙ ගිහීහි සංසට්ඨො විහරති සහනන්දී සහසොකී සුඛිතෙසු සුඛිතො දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා වොයොගං ආපජ්ජති. එවම්පි ගාමෙ සජ්ජති.

අථ වා භික්ඛු පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති අරක්ඛිතෙනෙව කායෙන අරක්ඛිතාය වාචාය අරක්ඛිතෙන චිත්තෙන අනුපට්ඨිතාය සතියා අසංවුතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි. සො තත්‍ර තත්‍ර සජ්ජති තත්‍ර තත්‍ර ගණ්හාති තත්‍ර තත්‍ර බජ්ඣති තත්‍ර තත්‍ර අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. එවම්පි ගාමෙ සජ්ජති.

කථං ගාමෙ න සජ්ජති? ඉධ භික්ඛු ගාමෙ ගිහීහි අසංසට්ඨො විහරති න සහනන්දී න සහසොකී න සුඛිතෙසු සුඛිතො න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, උප්පන්නෙසු කිච්චකරණීයෙසු න අත්තනා වොයොගං ආපජ්ජති. එවම්පි ගාමෙ න සජ්ජති.

අථ වා භික්ඛු පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති රක්ඛිතෙනෙව කායෙන රක්ඛිතාය වාචාය රක්ඛිතෙන චිත්තෙන උපට්ඨිතාය සතියා සංවුතෙහි ඉන්ද්‍රියෙහි. සො තත්‍ර තත්‍ර න සජ්ජති තත්‍ර තත්‍ර න ගණ්හාති තත්‍ර තත්‍ර න බජ්ඣති තත්‍ර තත්‍ර න අනයබ්‍යසනං ආපජ්ජති. එවම්පි ගාමෙ න සජ්ජති. **ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍යාති** ගාමෙ න සජ්ජෙය්‍ය න ගණ්හෙය්‍ය න බජ්ඣෙය්‍ය න පලිබජ්ඣෙය්‍ය, අගිද්ධො අස්ස අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣොසන්නො වීතගෙධො විගතගෙධො චත්තගෙධො...පෙ.... බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරෙය්‍යාති – ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍ය.

ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යාති. කතමා ලපනා? ලාභසක්කාරසිලොකසන්නිස්සිතස්ස පාපිච්ඡස්ස ඉච්ඡාපකතස්ස ආමිසචක්ඛුකස්ස ලොකධම්මගරුකස්ස යා පරෙසං ආලපනා ලපනා සල්ලපනා උල්ලපනා සමුල්ලපනා උන්නහනා සමුන්නහනා උක්කාචනා සමුක්කාචනා [උක්කාපනා සමුක්කාපනා (ස්‍යා.)] අනුපියභාණිතා චාතුකම්‍යතා මුග්ගසූප්‍යතා පාරිභට‍යතා පරපිට්ඨිමංසිකතා [පිට්ඨිමංසිකතා (ක.) විසුද්ධිමග්ගෙ සීලනිද්දෙසවණ්ණනා ඔලොකෙතබ්බා], යා තත්ථ සණ්හවාචතා සඛිලවාචතා සිථිලවාචතා [මෙත්තවාචකතා (ස්‍යා.)] අඵරුසවාචතා – අයං වුච්චති ලපනා.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි ජනං ලපති – අත්තානං වා නීචං ඨපෙන්තො පරං උච්චං ඨපෙන්තො ජනං ලපති, අත්තානං වා උච්චං ඨපෙන්තො පරං නීචං ඨපෙන්තො ජනං ලපති. කථං අත්තානං නීචං ඨපෙන්තො පරං උච්චං ඨපෙන්තො ජනං ලපති? ‘‘තුම්හෙ මෙ බහූපකාරා, අහං තුම්හෙ නිස්සාය ලභාමි චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං, යෙපි මෙ අඤ්ඤෙ දාතුං වා කාතුං වා මඤ්ඤන්ති, තුම්හෙ නිස්සාය තුම්හෙ සම්පස්සන්තා යම්පි මෙ පුරාණං මාතාපෙත්තිකං නාමධෙය්‍යං තම්පි මෙ අන්තරහිතං. තුම්හෙහි අහං ඤායාමි අසුකස්ස කුලූපකො අසුකාය කුලූපකො’’ති. එවං අත්තානං නීචං ඨපෙන්තො පරං උච්චං ඨපෙන්තො ජනං ලපති.

කථං අත්තානං උච්චං ඨපෙන්තො පරං නීචං ඨපෙන්තො ජනං ලපති? ‘‘අහං තුම්හාකං බහූපකාරො, තුම්හෙ මං ආගම්ම බුද්ධං සරණං ගතා, ධම්මං සරණං ගතා, සඞ්ඝං සරණං ගතා, පාණාතිපාතා පටිවිරතා, අදින්නාදානා පටිවිරතා, කාමෙසුමිච්ඡාචාරා පටිවිරතා, මුසාවාදා පටිවිරතා, සුරාමෙරයමජ්ජප්පමාදට්ඨානා පටිවිරතා. අහං තුම්හාකං උද්දෙසං දෙමි, පරිපුච්ඡං දෙමි, උපොසථං ආචික්ඛාමි, නවකම්මං අධිට්ඨාමි. අථ පන තුම්හෙ මං උජ්ඣිත්වා අඤ්ඤෙ සක්කරොථ ගරුං කරොථ මානෙථ පූජෙථා’’ති. එවං අත්තානං උච්චං ඨපෙන්තො පරං නීචං ඨපෙන්තො ජනං ලපති.

ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යාති. ලාභහෙතු ලාභපච්චයා ලාභකාරණා ලාභාභිනිබ්බත්තියා ලාභං පරිපාචෙන්තො ජනං න ලපයෙය්‍ය, ලපනං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, ලපනා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘කයවික්කයෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, උපවාදං භික්ඛු න කරෙය්‍ය කුහිඤ්චි;
ගාමෙ ච නාභිසජ්ජෙය්‍ය, ලාභකම්‍යා ජනං න ලපයෙය්‍යා’’ති.

165.

න ච කත්ථිකො [කත්ථිතා (ස්‍යා. ක.)] **සියා භික්ඛු, න ච වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍ය;**
පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍ය, කථං විග්ගාහිකං න කථයෙය්‍ය.

න ච කත්ථිකො සියා භික්ඛූති. ඉධෙකච්චො කත්ථී හොති විකත්ථී. සො කත්ථති විකත්ථති අහමස්මි සීලසම්පන්නොති වා වතසම්පන්නොති වා සීලබ්බතසම්පන්නොති වා ජාතියා වා ගොත්තෙන වා කොලපුත්තියෙන වා වණ්ණපොක්ඛරතාය වා ධනෙන වා අජ්ඣෙනෙන වා කම්මායතනෙන වා සිප්පායතනෙන වා විජ්ජාට්ඨානෙන වා සුතෙන වා පටිභානෙන වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. උච්චා කුලා පබ්බජිතොති වා මහාභොගකුලා පබ්බජිතොති වා උළාරභොගකුලා පබ්බජිතොති වා සුත්තන්තිකොති වා විනයධරොති වා ධම්මකථිකොති වා ආරඤ්ඤිකොති වා…පෙ.… නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභීති වා කත්ථති විකත්ථති. එවං න කත්ථෙය්‍ය න විකත්ථෙය්‍ය, කත්ථං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කත්ථනා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – න ච කත්ථිකො සියා භික්ඛු.

න ච වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍යාති. කතමා පයුත්තවාචා? ඉධෙකච්චො චීවරපයුත්තං වාචං භාසති, පිණ්ඩපාතපයුත්තං වාචං භාසති, සෙනාසනපයුත්තං වාචං භාසති, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරපයුත්තං වාචං භාසති – අයම්පි වුච්චති පයුත්තවාචා.

අථ වා චීවරහෙතු පිණ්ඩපාතහෙතු සෙනාසනහෙතු ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු සච්චම්පි භණති මුසාපි භණති, පිසුණම්පි භණති අපිසුණම්පි භණති, ඵරුසම්පි භණති අඵරුසම්පි භණති, සම්ඵප්පලාපම්පි භණති අසම්ඵප්පලාපම්පි භණති, මන්තාපි වාචං භාසති – අයම්පි වුච්චති පයුත්තවාචා. අථ වා පසන්නචිත්තො පරෙසං ධම්මං දෙසෙති

– ‘‘අහො වත මෙ ධම්මං සුණෙය්‍යුං, සුත්වාව ධම්මං පසීදෙය්‍යුං, පසන්නා ච මෙ පසන්නාකාරං කරෙය්‍යු’’න්ති – අයං වුච්චති පයුත්තවාචා. **න ච වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍යාති.** අන්තමසො ධම්මදෙසනං වාචං උපාදාය පයුත්තවාචං න භාසෙය්‍ය න කථෙය්‍ය න භණෙය්‍ය න දීපෙය්‍ය න වොහරෙය්‍ය, පයුත්තං වාචං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, පයුත්තවාචාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – න ච වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍ය.

පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍යාති. පාගබ්භියන්ති තීණි පාගබ්භියානි – කායිකං පාගබ්භියං, වාචසිකං පාගබ්භියං, චෙතසිකං පාගබ්භියං. කතමං කායිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ගණගතොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, භොජනසාලායපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ජන්තාඝරෙපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, උදකතිත්ථෙපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිසන්තොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිට්ඨොපි කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං සඞ්ඝගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වා නිසීදති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං සඞ්ඝගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ගණගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ගණගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරානං භික්ඛූනං අනුපාහනානං චඞ්කමන්තානං සඋපාහනො චඞ්කමති, නීචෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමන්තානං උච්චෙ චඞ්කමෙ චඞ්කමති, ඡමාය චඞ්කමන්තානං චඞ්කමෙ චඞ්කමති, ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වාපි නිසීදති, ඨිතොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං ගණගතො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං භොජනසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො භොජනසාලාය අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනුපඛජ්ජ නිසීදති, නවෙපි භික්ඛූ ආසනෙන පටිබාහති, ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති, ඝට්ටයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, සසීසං පාරුපිත්වා නිසීදති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං භොජනසාලාය කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ජන්තාඝරෙ අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි තිට්ඨති,

සඞ්ඝයන්තොපි නිසීදති, පුරතොපි තිට්ඨති, පුරතොපි නිසීදති, උච්චෙපි ආසනෙ නිසීදති, අනාපුච්ඡාපි කට්ඨං පක්ඛිපති, අනාපුච්ඡාපි ද්වාරං පිදහති. එවං ජන්තාඝරෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො උදකතිත්ථෙ අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි ඔතරති, පුරතොපි ඔතරති, ඝට්ටයන්තොපි න්හායති, පුරතොපි න්හායති, උපරිතොපි න්හායති, ඝට්ටයන්තොපි උත්තරති, පුරතොපි උත්තරති. එවං උදකතිත්ථෙ කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිසන්තො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ ඝට්ටයන්තොපි ගච්ඡති, පුරතොපි ගච්ඡති, වොක්කම්මපි ථෙරානං භික්ඛූනං පුරතො ගච්ඡති. එවං අන්තරඝරං පවිසන්තො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිට්ඨො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිට්ඨො ''න පවිස, භන්තෙ''ති වුච්චමානො පවිසති, ''න තිට්ඨ, භන්තෙ''ති වුච්චමානො තිට්ඨති, ''න නිසීද, භන්තෙ''ති වුච්චමානො නිසීදති, අනොකාසම්පි පවිසති, අනොකාසෙපි තිට්ඨති, අනොකාසෙපි නිසීදති, යානිපි තානි හොන්ති කුලානං ඔවරකානි ගූළ්හානි ච පටිච්ඡන්නානි ච, යත්ථ කුලිත්ථියො කුලධීතරො කුලසුණ්හායො කුලකුමාරියො නිසීදන්ති තත්ථපි සහසා පවිසති, කුමාරකස්ස සීසම්පි පරාමසති. එවං අන්තරඝරං පවිට්ඨො කායිකං පාගබ්භියං දස්සෙති – ඉදං කායිකං පාගබ්භියං.

කතමං වාචසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, ගණගතොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති, අන්තරඝරං පවිට්ඨොපි වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති. කථං සඞ්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො සඞ්ඝගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡං වා අනජ්ඣිට්ඨො වා ආරාමගතානං භික්ඛූනං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, පාතිමොක්ඛං උද්දිසති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං සඞ්ඝගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො ගණගතො අචිත්තීකාරකතො ථෙරෙ භික්ඛූ අනාපුච්ඡං වා අනජ්ඣිට්ඨො වා ආරාමගතානං භික්ඛූනං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති; ආරාමගතානං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං ධම්මං භණති, පඤ්හං විසජ්ජෙති, ඨිතකොපි භණති, බාහාවික්ඛෙපකොපි භණති. එවං ගණගතො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති.

කථං අන්තරඝරං පවිට්ඨො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති? ඉධෙකච්චො අන්තරඝරං පවිට්ඨො ඉත්ථිං වා කුමාරිං වා එවමාහ – ''ඉත්ථන්නාමෙ ඉත්ථංගොත්තෙ කිං අත්ථි? යාගු අත්ථි, භත්තං අත්ථි, ඛාදනීයං අත්ථි? කිං

පිවිස්සාම, කිං භුඤ්ජිස්සාම, කිං ඛාදිස්සාම, කිං වා අත්ථි, කිං වා මෙ දස්සථා''ති විප්පලපති. එවං අන්තරසරං පවිට්ඨයො වාචසිකං පාගබ්භියං දස්සෙති – ඉදං වාචසිකං පාගබ්භියං.

කතමං චෙතසිකං පාගබ්භියං? ඉධෙකච්චො න උච්චා කුලා පබ්බජිතො සමානො උච්චා කුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න මහාභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො මහාභොගකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න උළාරභොගකුලා පබ්බජිතො සමානො උළාරභොගකුලා පබ්බජිතෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න සුත්තන්තිකො සමානො සුත්තන්තිකෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න විනයධරො සමානො විනයධරෙන... න ධම්මකථිකො සමානො ධම්මකථිකෙන... න ආරඤ්ඤිකො සමානො ආරඤ්ඤකෙන... න පිණ්ඩපාතිකො සමානො පිණ්ඩපාතිකෙන... න පංසුකූලිකො සමානො පංසුකූලිකෙන... න තෙචීවරිකො සමානො තෙචීවරකෙන... න සපදානචාරිකො සමානො සපදානචාරිකෙන... න ඛලුපච්ඡාභත්තිකො සමානො ඛලුපච්ඡාභත්තිකෙන... න නෙසජ්ජිකො සමානො නෙසඥ්ඥිකෙන... න යථාසන්ථතිකො සමානො යථාසන්ථතිකෙන සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභී සමානො පඨමස්ස ඣානස්ස ලාභිනා සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන, න දුතියස්ස ඣානස්ස ලාභී සමානො දුතියස්ස... න තතියස්ස ඣානස්ස ලාභී සමානො තතියස්ස... න චතුත්ථස්ස ඣානස්ස ලාභී සමානො ලාභී සමානො චතුත්ථස්ස... න ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො ආකාසනඤ්චායතනසමාපත්තියා... න විඤ්ඤාණඤ්චායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො විඤ්ඤාණඤ්චායතන සමාපත්තියා... න ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තියා... න නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභී සමානො නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනසමාපත්තියා ලාභිනා සද්ධිං සදිසං අත්තානං කරොති චිත්තෙන – ඉදං චෙතසිකං පාගබ්භියං. **න සික්ඛෙය්‍යාති** පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍ය න චරෙය්‍ය න ආචරෙය්‍ය න සමාචරෙය්‍ය න සමාදාය වත්තෙය්‍ය, පාගබ්භියං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, පාගබ්භියා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍ය.

කථං විග්ගාහිකං න කථයෙය්‍යාති. කතමා විග්ගාහිකා කථා? ඉධෙකච්චො එවරූපිං කථං කත්තා හොති – ''න ත්වං ඉමං ධම්මවිනයං ආජානාසි...පෙ.... නිබ්බෙඨෙහි වා සචෙ පහොසී''ති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ''විග්ගාහිකාය ඛො, මොග්ගල්ලාන, කථාය සති කථාබාහුල්ලං පාටිකඞ්ඛං, කථාබාහුල්ලෙ සති උද්ධච්චං, උද්ධතස්ස අසංවරො, අසංවුතස්ස ආරා චිත්තං සමාධිම්හා''ති. **කථං විග්ගාහිකං න කථයෙය්‍යාති.**

විග්ගාහිකං කථං න කථෙය්‍ය න භණෙය්‍ය න දීපෙය්‍ය න වොහරෙය්‍ය, විග්ගාහිකං කථං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, විග්ගාහිකකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – කථං විග්ගාහිකං න කථෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න ච කත්ථිකො සියා භික්ඛු, න ච වාචං පයුත්තං භාසෙය්‍ය;
පාගබ්භියං න සික්ඛෙය්‍ය, කථං විග්ගාහිකං න කථයෙය්‍යා’’ති.

166.

මොසවජ්ජෙ න නියෙථ, සම්පජානො සඨානි න කයිරා;
අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය, සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙ.

මොසවජ්ජෙ න නියෙථාති. මොසවජ්ජං වුච්චති මුසාවාදො. ඉධෙකච්චො සභග්ගතො [සභාගග්ගතො (සී. ක.)] වා පරිසග්ගතො [පරිසගතො (සී. ක.)] වා…පෙ.… ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු වා සම්පජානමුසා භාසිතා හොති – ඉදං වුච්චති මොසවජ්ජං. අපි ච තීහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති – පුබ්බෙවස්ස හොති ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති, භණන්තස්ස හොති ‘‘මුසා භණාමී’’ති, භණිතස්ස හොති ‘‘මුසා මයා භණිත’’න්ති, ඉමෙහි තීහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. අපි ච චතූහාකාරෙහි… පඤ්චහාකාරෙහි… ඡහාකාරෙහි… සත්තහාකාරෙහි… අට්ඨහාකාරෙහි… මුසාවාදො හොති – පුබ්බෙවස්ස හොති ‘‘මුසා භණිස්ස’’න්ති, භණන්තස්ස හොති ‘‘මුසා භණාමී’’ති, භණිතස්ස හොති ‘‘මුසා මයා භණිත’’න්ති විනිධාය දිට්ඨිං විනිධාය ඛන්තිං විනිධාය රුචිං විනිධාය සඤ්ඤං විනිධාය භාවං – ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. **මොසවජ්ජෙ න නියෙථාති.** මොසවජ්ජෙ න යායෙය්‍ය න නියායෙය්‍ය න වහෙය්‍ය [න වුය්හෙය්‍ය (සී. ක.), නත්ථි ස්‍යා. පොත්ථකෙ] න සංහරෙය්‍ය, මොසවජ්ජං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, මොසවජ්ජා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – මොසවජ්ජෙ න නියෙථ.

සම්පජානො සඨානි න කයිරාති. කතමං සාඨෙය්‍යං? ඉධෙකච්චො සඨො හොති පරිසඨො, යං තත්ථ සඨං සඨතා සාඨෙය්‍යං කක්කරතා කක්කරියං පරික්ඛත්තතා පාරික්ඛත්තියං – ඉදං වුච්චති සාඨෙය්‍යං. **සම්පජානො සඨානි න කයිරාති.** සම්පජානො හුත්වා සාඨෙය්‍යං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍ය, සාඨෙය්‍යං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, සාඨෙය්‍යා ආරතො අස්ස

විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – සම්පජානො සඨානි න කයිරා.

අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය, සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙති. අථාති පදසන්ධි…පෙ…. පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. ඉධෙකච්චො ලූඛජීවිතං ජීවන්තො පරං පණීතජීවිතං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති – ‘‘කිං පනායං බහුලාජීවො සබ්බං සංභක්ඛෙති, සෙය්‍යථිදං – මූලබීජං ඛන්ධබීජං ඵළුබීජං අග්ගබීජං බීජබීජමෙව පඤ්චමං අසනිවිචක්කදන්තකූටසමණප්පධානෙනා’’ති [අසනීව චක්කං දන්තකූටං සමණප්පධානෙනාති (සී.)]. සො තාය ලූඛජීවිතාය පරං පණීතජීවිතං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති.

ඉධෙකච්චො පණීතජීවිතං ජීවන්තො පරං ලූඛජීවිතං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති – ‘‘කිං පනායං අප්පපුඤ්ඤො අප්පෙසක්ඛො න ලාභී චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරාන’’න්ති. සො තාය පණීතජීවිතාය පරං ලූඛජීවිතං ජීවන්තං අතිමඤ්ඤති. ඉධෙකච්චො පඤ්ඤාසම්පන්නො හොති. සො පුට්ඨො පඤ්හං විසජ්ජෙති. තස්ස එවං හොති – ‘‘අහමස්මි පඤ්ඤාසම්පන්නො, ඉමෙ පනඤ්ඤෙ න පඤ්ඤාසම්පන්නා’’ති. සො තාය පඤ්ඤාසම්පදාය පරං අතිමඤ්ඤති. ඉධෙකච්චො සීලසම්පන්නො හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. තස්ස එවං හොති – ‘‘අහමස්මි සීලසම්පන්නො, ඉමෙ පනඤ්ඤෙ භික්ඛූ දුස්සීලා පාපධම්මා’’ති. සො තාය සීලසම්පදාය පරං අතිමඤ්ඤති. ඉධෙකච්චො වතසම්පන්නො හොති ආරඤ්ඤිකො වා පිණ්ඩපාතිකො වා පංසුකූලිකො වා තෙචීවරිකො වා සපදානචාරිකො වා ඛලුපච්ඡාභත්තිකො වා නෙසජ්ජිකො වා යථාසන්ථතිකො වා. තස්ස එවං හොති – ‘‘අහමස්මි වත සම්පන්නො, ඉමෙ පනඤ්ඤෙ න වතසම්පන්නා’’ති. සො තාය වතසම්පදාය පරං අතිමඤ්ඤති. **අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය, සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙති.** ලූඛජීවිතාය වා පණීතජීවිතාය වා පඤ්ඤාසම්පදාය වා සීලසම්පදාය වා වතසම්පදාය වා පරං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, නාවජානෙය්‍ය, න තෙන මානං ජනෙය්‍ය, න තෙන ථද්ධො අස්ස, පත්ථද්ධො පග්ගහිතසිරොති – අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘මොසවජ්ජෙ න නියෙථ, සම්පජානො සඨානි න කයිරා;
අථ ජීවිතෙන පඤ්ඤාය, සීලබ්බතෙන නාඤ්ඤමතිමඤ්ඤෙ’’ති.

167.

සුත්වා රුසිතො [දූසිතො (සී. ස්‍යා.)] **බහුං වාචං, සමණානං වා පුථුජනානං** [පුථුවචනානං (සී. ස්‍යා.)] **;**
එරුසෙන නෙ න පටිවජ්ජා, න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්ති [පටිසෙනි කරොති (ස්‍යා.)] **.**

සුත්වා රුසිතො බහුං වාචං, සමණානං පුථුජනානන්ති. රුසිතොති දූසිතො ඛුංසිතො ඝට්ටිතො වම්භිතො ගරහිතො උපවදිතො. **සමණානන්ති** යෙ කෙචි ඉතො බහිද්ධා පරිබ්බජූපගතා පරිබ්බජසමාපන්නා. **පුථුජනානන්ති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච, තෙ බහුකාහි වාචාහි අනිට්ඨාහි අකන්තාහි අමනාපාහි අක්කොසෙය්‍යුං පරිභාසෙය්‍යුං රොසෙය්‍යුං විරොසෙය්‍යුං හිංසෙය්‍යුං විහිංසෙය්‍යුං හෙඨෙය්‍යුං විහෙඨෙය්‍යුං ඝාතෙය්‍යුං උපඝාතෙය්‍යුං උපඝාතං කරෙය්‍යුං තෙසං බහුං වාචං අනිට්ඨං අකන්තං අමනාපං සුත්වා සුණිත්වා උග්ගහෙත්වා උපධාරයිත්වා උපලක්ඛයිත්වාති – සුත්වා රුසිතො බහුං වාචං, සමණානං වා පුථුජනානං.

එරුසෙන නෙ න පටිවජ්ජාති. එරුසෙනාති එරුසෙන කක්ඛළෙන න පටිවජ්ජා නප්පටිභණෙය්‍ය, අක්කොසන්තං න පච්චක්කොසෙය්‍ය, රොසන්තං නප්පටිරොසෙය්‍ය, භණ්ඩනං නප්පටිභණ්ඩෙය්‍ය න කලහං කරෙය්‍ය න භණ්ඩනං කරෙය්‍ය න විග්ගහං කරෙය්‍ය න විවාදං කරෙය්‍ය න මෙධගං කරෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – එරුසෙන නෙ න පටිවජ්ජා.

න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්තීති. සන්තොති රාගස්ස සන්තත්තා සන්තො, දොසස්ස... මොහස්ස... කොධස්ස... උපනාහස්ස...පෙ.... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති – සන්තො. **න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්තීති.** සන්තො පටිසෙනිං පටිමල්ලං පටිකණ්ටකං [පටිබන්ධනං (සී.)] පටිපක්ඛං න කරොන්ති න ජනෙන්ති න සඤ්ජනෙන්ති න නිබ්බත්තෙන්ති නාභිනිබ්බත්තෙන්තීති – න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්ති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සුත්වා රුසිතො බහුං වාචං, සමණානං වා පුථුජනානං;
එරුසෙන නෙ න පටිවජ්ජා, න හි සන්තො පටිසෙනිං කරොන්තී’’ති.

168.

එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය, විචිනං භික්ඛු සදා සතො සික්ඛෙ;
සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වා, සාසනෙ ගොතමස්ස නප්පමජ්ජෙය්‍ය.

එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤායාති. එතන්ති ආචික්ඛිතං දෙසිතං පඤ්ඤපිතං පට්ඨපිතං විවටං විභත්තං උත්තානීකතං පකාසිතං ධම්මං අඤ්ඤාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති. එවම්පි එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය. අථ වා සමඤ්ච විසමඤ්ච පථඤ්ච විපථඤ්ච සාවජ්ජඤ්ච අනවජ්ජඤ්ච හීනඤ්ච පණීතඤ්ච කණ්හඤ්ච සුක්කඤ්ච විඤ්ඤූගරහිතඤ්ච විඤ්ඤූපසත්ථඤ්ච ධම්මං අඤ්ඤාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති. එවම්පි එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය. අථ වා සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්චනීකපටිපදං අවිරුද්ධපටිපදං අන්වත්ථපටිපදං ධම්මානුධම්මපටිපදං සීලෙසු පරිපූරකාරිතං ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතං භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතං ජාගරියානුයොගං සතිසම්පජඤ්ඤං, චත්තාරො සතිපට්ඨානෙ චත්තාරො සම්මප්පධානෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදෙ පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගෙ අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං, නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනිඤ්ච පටිපදං ධම්මං අඤ්ඤාය ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති. එවම්පි තඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය.

විචිනං භික්ඛු සදා සතො සික්ඛෙති. විචිනන්ති විචිනන්තො පවිචිනන්තො තුලයන්තො තීරයන්තො විභාවයන්තො විභූතං කරොන්තො. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති…පෙ…. ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති විචිනන්තො පවිචිනන්තො තුලයන්තො තීරයන්තො විභාවයන්තො විභූතං කරොන්තොති – විචිනං භික්ඛු. **සදාති** සදා සබ්බදා සබ්බකාලං…පෙ…. පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො…පෙ…. සො වුච්චති සතො. **සික්ඛෙති** තිස්සො සික්ඛායො – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා…පෙ…. අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය…පෙ…. සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – විචිනං භික්ඛු සදා සතො සික්ඛෙ.

සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වාති. රාගස්ස නිබ්බුතිං සන්තීති ඤත්වා, දොසස්ස… මොහස්ස…පෙ…. සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං නිබ්බුතිං සන්තීති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වා.

සාසනෙ ගොතමස්ස නප්පමජ්ජෙය්‍යාති. ගොතමස්ස සාසනෙ බුද්ධසාසනෙ ජිනසාසනෙ තථාගතසාසනෙ දෙවසාසනෙ අරහන්තසාසනෙ. **නප්පමජ්ජෙය්‍යාති** සක්කච්චකාරී අස්ස සාතච්චකාරී අට්ඨිතකාරී

අනොලීනවුත්තිකො අනික්ඛිත්තච්ඡන්දො අනික්ඛිත්තධුරො කුසලෙසු ධම්මෙසු. ‘‘කදාහං අපරිපූරං වා සීලක්ඛන්ධං පරිපූරෙය්‍යං…පෙ…. අපරිපූරං වා සමාධික්ඛන්ධං… පඤ්ඤාක්ඛන්ධං… විමුත්තික්ඛන්ධං… විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධං? කදාහං අපරිඤ්ඤාතං වා දුක්ඛං පරිජානෙය්‍යං, අප්පහීනෙ වා කිලෙසෙ පජහෙය්‍යං, අභාවිතං වා මග්ගං භාවෙය්‍යං, අසච්ඡිකතං වා නිරොධං සච්ඡිකරෙය්‍ය’’න්ති? යො තත්ථ ඡන්දො ච වායාමො ච උස්සාහො ච උස්සොළ්හී ච ථාමො ච අප්පටිවානී ච සති ච සම්පජඤ්ඤඤ්ච ආතප්පං පධානං අධිට්ඨානං අනුයොගො අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසූති – සාසනෙ ගොතමස්ස නප්පමජ්ජෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤාය, විචිනං භික්ඛු සදා සතො සික්ඛෙ;
සන්තීති නිබ්බුතිං ඤත්වා, සාසනෙ ගොතමස්ස නප්පමජ්ජෙය්‍යා’’ති.

169.

අභිභූ හි සො අනභිභූතො, සක්ඛිධම්මමනීතිහමද්දසී;
තස්මා හි තස්ස භගවතො සාසනෙ, අප්පමත්තො සදා නමස්සමනුසික්ඛෙ.[ඉති භගවා]

අභිභූ හි සො අනභිභූතොති. **අභිභූති** රූපාභිභූ [අභිභූතරූපා (ස්‍යා.) එවමඤ්ඤෙසු පඤ්චපදෙසුපි] සද්දාභිභූ ගන්ධාභිභූ රසාභිභූ ඵොට්ඨබ්බාභිභූ ධම්මාභිභූ, අනභිභූතො කෙහිචි කිලෙසෙහි, අභිභොසි නෙ පාපකෙ [අභිභූ හි නෙ හීනෙ පාපකෙ (සී. ක.), අභිභූ හි පාපකෙ (ස්‍යා.)] අකුසලෙ ධම්මෙ සංකිලෙසිකෙ පොනොභවිකෙ සදරෙ දුක්ඛවිපාකෙ ආයතිං ජාතිජරාමරණියෙති – අභිභූ හි සො අනභිභූතො.

සක්ඛිධම්මමනීතිහමද්දසීති. **සක්ඛිධම්ම**න්ති න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරියාය න පරම්පරාය න පිටකසම්පදාය න තක්කහෙතු න නයහෙතු න ආකාරපරිවිතක්කෙන න දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සාමං සයමභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛධම්මං අද්දසි අද්දක්ඛි අපස්සි පටිවිජ්ඣීති – සක්ඛිධම්මමනීතිහමද්දසී.

තස්මා හි තස්ස භගවතො සාසනෙති. **තස්මාති** තස්මා තංකාරණා තංහෙතු තප්පච්චයා තංනිදානා. **තස්ස භගවතො සාසනෙති.** තස්ස භගවතො සාසනෙ ගොතමසාසනෙ බුද්ධසාසනෙ ජිනසාසනෙ තථාගතසාසනෙ දෙවසාසනෙ අරහන්තසාසනෙති – තස්මා තස්ස භගවතො සාසනෙ.

අප්පමත්තො සදා නමස්සමනුසික්ඛෙ (ඉති භගවා)ති. **අප්පමත්තොති** සක්කච්චකාරී…පෙ…. අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු. **සදාති** සදා සබ්බකාලං…පෙ…. පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ. **නමස්සන්ති** කායෙන වා

නමස්සමානො වාචාය වා නමස්සමානො චිත්තෙන වා නමස්සමානො අන්වත්ථපටිපත්තියා වා නමස්සමානො ධම්මානුධම්මපටිපත්තියා වා නමස්සමානො සක්කුරුමානො ගරුකුරුමානො [සක්කාරමානො ගරුකාරමානො (ස්‍යා.)] මානයමානො පූජයමානො අපචයමානො. **අනුසික්ඛෙති** තිස්සො සික්ඛායො – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා...පෙ.... අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය...පෙ.... සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය චරෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍ය. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං...පෙ.... සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – අප්පමත්තො සදා නමස්සමනුසික්ඛෙ. (ඉති භගවා).

තෙනාහ භගවා –

‘‘අභිභූ හි සො අනභිභූතො, සක්ඛිධම්මමනීතිහමද්දසි;
තස්මා හි තස්ස භගවතො සාසනෙ, අප්පමත්තො සදා නමස්සමනුසික්ඛෙ’’. [ඉති භගවාති]

තුවට්ටකසුත්තනිද්දෙසො [තුවටකසුත්තනිද්දෙසො (සී. ස්‍යා.) සුත්තනිපාතෙපි] චුද්දසමො.

15. අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දෙසො

අථ අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

170.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං, ජනං පස්සථ මෙධගං;
සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි, යථා සංවිජිතං මයා.

අත්තදණ්ඩා භයං ජාතන්ති. දණ්ඩාති තයො දණ්ඩා – කායදණ්ඩො, වචීදණ්ඩො, මනොදණ්ඩො. තිවිධං කායදුච්චරිතං කායදණ්ඩො, චතුබ්බිධං වචීදුච්චරිතං වචීදණ්ඩො, තිවිධං මනොදුච්චරිතං මනොදණ්ඩො. **භයන්ති** ද්වෙ භයානි – දිට්ඨධම්මිකඤ්ච භයං සම්පරායිකඤ්ච භයං. කතමං දිට්ඨධම්මිකං භයං? ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරති, වාචාය දුච්චරිතං චරති, මනසා දුච්චරිතං චරති, පාණම්පි හනති, අදින්නම්පි ආදියති, සන්ධිම්පි ඡින්දති, නිල්ලොපම්පි හරති, එකාගාරිකම්පි කරොති, පරිපන්ථෙපි තිට්ඨති, පරදාරම්පි ගච්ඡති, මුසාපි භණති. තමෙනං ගහෙත්වා රඤ්ඤො දස්සෙන්ති – ‘‘අයං, දෙව, චොරො ආගුචාරී. ඉමස්ස යං ඉච්ඡසි තං දණ්ඩං පණෙහී’’ති. තමෙනං රාජා පරිභාසති. සො පරිභාසපච්චයා භයම්පි උප්පාදෙති, දුක්ඛං දොමනස්සං [දුක්ඛදොමනස්සං (ස්‍යා.)] පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං.

එත්තකෙනපි රාජා න තුස්සති. තමෙනං රාජා බන්ධාපෙති අන්දුබන්ධනෙන වා රජ්ජුබන්ධනෙන වා සඞ්ඛලිකබන්ධනෙන වා වෙත්තබන්ධනෙන වා ලතාබන්ධනෙන වා පක්ඛෙපබන්ධනෙන වා [පෙක්ඛබන්ධනෙන වා (සයා.)] පරික්ඛෙපබන්ධනෙන වා ගාමබන්ධනෙන වා නිගමබන්ධනෙන වා නගරබන්ධනෙන වා රට්ඨබන්ධනෙන වා ජනපදබන්ධනෙන වා අන්තමසො සවචනීයම්පි කරොති – ‘‘න තෙ ලබ්භා ඉතො පක්කමිතු’’න්ති. සො බන්ධනපච්චයාපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං.

එත්තකෙනපි රාජා න තුස්සති. රාජා තස්ස ධනං ආහරාපෙති – සතං වා සහස්සං වා සතසහස්සං වා. සො ධනජානිපච්චයාපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං.

එත්තකෙනපි රාජා න තුස්සති. තමෙනං රාජා විවිධා කම්මකාරණා කාරාපෙති – කසාහිපි තාළෙති, වෙත්තෙහිපි තාළෙති, අඩ්ඪදණ්ඩකෙහිපි තාළෙති, හත්ථම්පි ඡින්දති, පාදම්පි ඡින්දති, හත්ථපාදම්පි ඡින්දති, කණ්ණම්පි ඡින්දති, නාසම්පි ඡින්දති, කණ්ණනාසම්පි ඡින්දති, බිලඞ්ගථාලිකම්පි කරොති, සඞ්ඛමුණ්ඩිකම්පි කරොති, රාහුමුඛම්පි කරොති, ජොතිමාලිකම්පි කරොති, හත්ථපජ්ජොතිකම්පි කරොති, එරකපත්තිකම්පි කරොති, චීරකවාසිකම්පි කරොති, එණෙය්‍යකම්පි කරොති, බළිසමංසිකම්පි කරොති, කහාපණිකම්පි කරොති, ඛාරාපතච්ඡිකම්පි කරොති, පලිඝපරිවත්තකම්පි කරොති, පලාලපීඨකම්පි කරොති, තත්තෙනපි තෙලෙන ඔසිඤ්චති, සුනඛෙහිපි ඛාදාපෙති, ජීවන්තම්පි සූලෙ උත්තාසෙති, අසිනාපි සීසං ඡින්දති. සො කම්මකාරණපච්චයාපි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං. රාජා ඉමෙසං චතුන්නං දණ්ඩානං ඉස්සරො.

සො සකෙන කම්මෙන කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපජ්ජති. තමෙනං නිරයපාලා පඤ්චවිධබන්ධනං නාම කම්මකාරණං කාරෙන්ති – තත්තං අයොඛිලං හත්ථෙ ගමෙන්ති, තත්තං අයොඛිලං දුතියෙ හත්ථෙ ගමෙන්ති, තත්තං අයොඛිලං පාදෙ ගමෙන්ති, තත්තං අයොඛිලං දුතියෙ පාදෙ ගමෙන්ති, තත්තං අයොඛිලං මජ්ඣෙ උරස්මිං ගමෙන්ති. සො තත්ථ දුක්ඛා තිබ්බා [තිප්පා (සයා.)] කටුකා වෙදනා වෙදෙති; න ච තාව කාලංකරොති යාව න තං පාපකම්මං බ්‍යන්තීහොති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං.

තමෙනං නිරයපාලා සංවෙසෙත්වා [සංවෙසිත්වා (ස්‍යා.) ම. නි. 3.267] කුධාරීහි [කුධාරීහි (ස්‍යා. ක.)] තච්ඡෙන්ති. සො තත්ථ දුක්ඛා තිබ්බා කටුකා වෙදනා වෙදෙති; න ච තාව කාලංකරොති යාව න තං පාපකම්මං බ්‍යන්තීහොති. තමෙනං නිරයපාලා උද්ධංපාදං [උද්ධපාදං (සී.)] අධොසිරං ගහෙත්වා වාසීහි තච්ඡෙන්ති. තමෙනං නිරයපාලා රථෙ යොජෙත්වා ආදිත්තාය පථවියා සම්පජ්ජලිතාය සජොතිභූතාය සාරෙන්තිපි පච්චාසාරෙන්තිපි [භාරෙන්තිපි පච්චාභාරෙන්තිපි (සී. ක.)] ...පෙ.... තමෙනං නිරයපාලා මහන්තං අඞ්ගාරපබ්බතං ආදිත්තං සම්පජ්ජලිතං සජොතිභූතං ආරොපෙන්තිපි ඔරොපෙන්තිපි...පෙ.... තමෙනං නිරයපාලා උද්ධංපාදං අධොසිරං ගහෙත්වා තත්තාය ලොහකුම්භියා පක්ඛිපන්ති ආදිත්තාය සම්පජ්ජලිතාය සජොතිභූතාය. සො තත්ථ ඵෙණුද්දෙහකං පච්චති. සො තත්ථ ඵෙණුද්දෙහකං පච්චමානො සකිම්පි උද්ධං ගච්ඡති, සකිම්පි අධො ගච්ඡති, සකිම්පි තිරියං ගච්ඡති. සො තත්ථ දුක්ඛා තිබ්බා කටුකා වෙදනා වෙදෙති; න ච තාව කාලංකරොති යාව න තං පාපකම්මං බ්‍යන්තීහොති. එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං. තමෙනං නිරයපාලා මහානිරයෙ පක්ඛිපන්ති. සො ඛො පන මහානිරයො –

‘‘චතුක්කණ්ණො චතුද්වාරො, විභත්තො භාගසො මිතො;
අයොපාකාරපරියන්තො [... පරියත්තො (ස්‍යා. ක.)], අයසා පටිකුජ්ජිතො.

‘‘තස්ස අයොමයා භූමි, ජලිතා තෙජසා යුතා;
සමන්තා යොජනසතං, ඵරිත්වා තිට්ඨති සබ්බදා.

‘‘කදරියාතපනා ඝොරා, අච්චිමන්තො දුරාසදා;
ලොමහංසනරූපා ච, භිස්මා පටිභයා දුඛා.

‘‘පුරත්ථිමාය භිත්තියා, අච්චික්ඛන්ධො සමුට්ඨිතො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, පච්ඡිමාය පටිහඤ්ඤති.

‘‘පච්ඡිමාය ච භිත්තියා, අච්චික්ඛන්ධො සමුට්ඨිතො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, පුරත්ථිමාය පටිහඤ්ඤති.

‘‘උත්තරාය ච භිත්තියා, අච්චික්ඛන්ධො සමුට්ඨිතො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, දක්ඛිණාය පටිහඤ්ඤති.

‘‘දක්ඛිණාය ච භිත්තියා, අච්චික්ඛන්ධො සමුට්ඨිතො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, උත්තරාය පටිහඤ්ඤති.

‘‘හෙට්ඨතො ච සමුට්ඨාය, අච්චික්ඛන්ධො භයානකො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, ඡදනස්මිං පටිහඤ්ඤති.

‘‘ඡදනම්හා සමුට්ඨාය, අච්චික්ඛන්ධො භයානකො;
දහන්තො පාපකම්මන්තෙ, භූමියං පටිහඤ්ඤති.

‘‘අයොකපාලමාදිත්තං, සන්තත්තං ජලිතං යථා;
එවං අවීචිනිරයො, හෙට්ඨා උපරි පස්සතො.

‘‘තත්ථ සත්තා මහාලුද්දා, මහාකිබ්බිසකාරිනො;
අච්චන්තපාපකම්මන්තා, පච්චන්ති න ච මියාරෙ [මීයරෙ (සී.)].

‘‘ජාතවෙදසමො කායො, තෙසං නිරයවාසිනං;
පස්ස කම්මානං දළ්හත්තං, න භස්මා හොති නපී මසි.

‘‘පුරත්ථිමෙනපි ධාවන්ති, තතො ධාවන්ති පච්ඡිමං;
උත්තරෙනපි ධාවන්ති, තතො ධාවන්ති දක්ඛිණං.

‘‘යං යං දිසං පධාවන්ති [දිසම්පි ධාවන්ති (ස්‍යා.)], තං තං ද්වාරං පිධීයති [පිථීයති (සී. ස්‍යා.)];
අභිනික්ඛමිතාසා තෙ, සත්තා මොක්ඛගවෙසිනො.

‘‘න තෙ තතො නික්ඛමිතුං, ලභන්ති කම්මපච්චයා;
තෙසඤ්ච පාපකම්මන්තං, අවිපක්කං කතං බහු’’න්ති.

එතං භයං දුක්ඛං දොමනස්සං කුතො තස්ස? අත්තදණ්ඩතො ජාතං සඤ්ජාතං නිබ්බත්තං අභිනිබ්බත්තං පාතුභූතං. යානි ච නෙරයිකානි දුක්ඛානි යානි ච තිරච්ඡානයොනිකානි දුක්ඛානි යානි ච පෙත්තිවිසයිකානි දුක්ඛානි යානි ච මානුසිකානි දුක්ඛානි; තානි කුතො ජාතානි කුතො සඤ්ජාතානි කුතො නිබ්බත්තානි කුතො අභිනිබ්බත්තානි කුතො පාතුභූතානි? අත්තදණ්ඩතො ජාතානි සඤ්ජාතානි නිබ්බත්තානි අභිනිබ්බත්තානි පාතුභූතානීති – අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං.

ජනං පස්සථ මෙධගන්ති. **ජනන්ති** ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච මෙධගං ජනං කලහං ජනං විරුද්ධං ජනං පටිවිරුද්ධං ජනං ආහතං ජනං පච්චාහතං ජනං ආඝාතිතං ජනං පච්චාඝාතිතං ජනං පස්සථ දක්ඛථ ඔලොකෙථ නිජ්ඣායෙථ උපපරික්ඛථාති – ජනං පස්සථ මෙධගං.

සංවෙගං කිත්තයිස්සාමීති. සංවෙගං උබ්බෙගං උත්‍රාසං භයං පීළනං ඝට්ටනං උපද්දවං උපසග්ගං. **කිත්තයිස්සාමීති** පකිත්තයිස්සාමි ආචික්ඛිස්සාමි දෙසෙස්සාමි පඤ්ඤපෙස්සාමි පට්ඨපෙස්සාමි විවරිස්සාමි විභජිස්සාමි උත්තානීකරිස්සාමි පකාසිස්සාමීති – සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි.

යථා සංවිජිතං මයාති. යථා මයා අත්තනායෙව අත්තානං සංවෙජිතො උබ්බෙජිතො සංවෙගමාපාදිතොති – යථා සංවිජිතං මයා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං, ජනං පස්සථ මෙධගං;
සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි, යථා සංවිජිතං මයා’’ති.

171.

ඵන්දමානං පජං දිස්වා, මච්ඡෙ අප්පොදකෙ යථා;
අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි බ්‍යාරුද්ධෙ, දිස්වා මං භයමාවිසි.

ඵන්දමානං පජං දිස්වාති. පජාති සත්තාධිවචනං. පජං තණ්හාඵන්දනාය ඵන්දමානං දිට්ඨිඵන්දනාය ඵන්දමානං කිලෙසඵන්දනාය ඵන්දමානං දුච්චරිතඵන්දනාය ඵන්දමානං පයොගඵන්දනාය ඵන්දමානං විපාකඵන්දනාය ඵන්දමානං රත්තං රාගෙන ඵන්දමානං දුට්ඨං දොසෙන ඵන්දමානං මූළ්හං මොහෙන ඵන්දමානං විනිබද්ධං මානෙන ඵන්දමානං පරාමට්ඨං දිට්ඨියා ඵන්දමානං වික්ඛෙපගතං උද්ධච්චෙන ඵන්දමානං අනිට්ඨඞ්ගතං විචිකිච්ඡාය ඵන්දමානං ථාමගතං අනුසයෙහි ඵන්දමානං ලාභෙන ඵන්දමානං අලාභෙන ඵන්දමානං යසෙන ඵන්දමානං අයසෙන ඵන්දමානං පසංසාය ඵන්දමානං නින්දාය ඵන්දමානං සුඛෙන ඵන්දමානං දුක්ඛෙන ඵන්දමානං ජාතියා ඵන්දමානං ජරාය ඵන්දමානං බ්‍යාධිනා ඵන්දමානං මරණෙන ඵන්දමානං සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසෙහි ඵන්දමානං නෙරයිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං තිරච්ඡානයොනිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං පෙත්තිවිසයිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං මානුසිකෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං ගබ්භොක්කන්තිමූලකෙන දුක්ඛෙන... ගබ්භට්ඨිතිමූලකෙන [ගබ්භෙඨිතිමූලකෙන (ක.) මහානි. 11] දුක්ඛෙන... ගබ්භාවුට්ඨානමූලකෙන දුක්ඛෙන... ජාතස්සූපනිබන්ධකෙන දුක්ඛෙන... ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකෙන දුක්ඛෙන... අත්තූපක්කමෙන දුක්ඛෙන... පරූපක්කමෙන දුක්ඛෙන... දුක්ඛදුක්ඛෙන... සඞ්ඛාරදුක්ඛෙන... විපරිණාමදුක්ඛෙන... චක්ඛුරොගෙන දුක්ඛෙන... සොතරොගෙන ... ඝානරොගෙන... ජිව්හාරොගෙන ... කායරොගෙන... සීසරොගෙන ... කණ්ණරොගෙන... මුඛරොගෙන... දන්තරොගෙන... කාසෙන... සාසෙන... පිනාසෙන... ඩාහෙන... ජරෙන... කුච්ඡිරොගෙන... මුච්ඡාය... පක්ඛන්දිකාය... සූලාය... විසූචිකාය... කුට්ඨෙන... ගණ්ඩෙන... කිලාසෙන... සොසෙන... අපමාරෙන... දද්දුයා... කණ්ඩුයා... කච්ඡුයා... රඛසාය... විතච්ඡිකාය... ලොහිතෙන... පිත්තෙන... මධුමෙහෙන... අංසාය... පීළකාය... භගන්දලෙන... පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සෙම්හසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සන්නිපාතිකෙන ආබාධෙන... උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන... විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන ... ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන... කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන... සීතෙන...

උණ්හෙන... ජිඝච්ඡාය... පිපාසාය... උච්චාරෙන... පස්සාවෙන... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙන දුක්ඛෙන... මාතුමරණෙන දුක්ඛෙන... පිතුමරණෙන දුක්ඛෙන... භාතුමරණෙන දුක්ඛෙන... භගිනිමරණෙන දුක්ඛෙන... පුත්තමරණෙන දුක්ඛෙන... ධීතුමරණෙන දුක්ඛෙන... ඤාතිමරණෙන දුක්ඛෙන... භොගබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන... රොගබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන... සීලබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන... දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන ඵන්දමානං සම්ඵන්දමානං විප්ඵන්දමානං වෙධමානං පවෙධමානං සම්පවෙධමානං. **දිස්වාති** දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – ඵන්දමානං පජං දිස්වා.

මච්ඡෙ අප්පොදකෙ යථාති යථා මච්ඡා අප්පොදකෙ උදකපරියාදානෙ කාකෙහි වා කුලලෙහි වා බලාකාහි වා පරිපාතියමානා උක්ඛිපියමානා ඛජ්ජමානා ඵන්දන්ති සම්ඵන්දන්ති විප්ඵන්දන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්ති; එවමෙව පජා තණ්හාඵන්දනාය ඵන්දන්ති...පෙ.... දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන ඵන්දන්ති සම්ඵන්දන්ති විප්ඵන්දන්ති වෙධන්ති පවෙධන්ති සම්පවෙධන්තීති – මච්ඡෙ අප්පොදකෙ යථා.

අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි බ්‍යාරුද්ධෙති අඤ්ඤමඤ්ඤං සත්තා විරුද්ධා පටිවිරුද්ධා ආහතා පච්චාහතා ආඝාතිතා පච්චාඝාතිතා. රාජානොපි රාජූහි විවදන්ති, ඛත්තියාපි ඛත්තියෙහි විවදන්ති, බ්‍රාහ්මණාපි බ්‍රාහ්මණෙහි විවදන්ති, ගහපතීපි ගහපතීහි විවදන්ති, මාතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි මාතරා විවදති, පිතාපි පුත්තෙන විවදති, පුත්තොපි පිතරා විවදති, භාතාපි භාතරා විවදති, භගිනීපි භගිනියා විවදති, භාතාපි භගිනියා විවදති, භගිනිපි භාතරා විවදති, සහායොපි සහායෙන විවදති; තෙ තත්ථ කලහවිග්ගහවිවාදාපන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤං පාණීහිපි උපක්කමන්ති, ලෙඩ්ඩූහිපි උපක්කමන්ති, දණ්ඩෙහිපි උපක්කමන්ති, සත්ථෙහිපි උපක්කමන්ති, තෙ තත්ථ මරණම්පි නිගච්ඡන්ති මරණමත්තම්පි දුක්ඛන්ති – අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි බ්‍යාරුද්ධෙ.

දිස්වා මං භයමාවිසීති. දිස්වාති දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා භයං පීළනං ඝට්ටනං උපද්දවො උපසග්ගො ආවිසීති [ආවීසීති (සී.), ආවිසතීති (ස්‍යා.)] – දිස්වා මං භයමාවිසි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඵන්දමානං පජං දිස්වා, මච්ඡෙ අප්පොදකෙ යථා;
අඤ්ඤමඤ්ඤෙහි බ්‍යාරුද්ධෙ, දිස්වා මං භයමාවිසී’’ති.

172.

සමන්තමසාරො ලොකො, දිසා සබ්බා සමෙරිතා;
ඉච්ඡං භවනමත්තනො, නාද්දසාසිං අනොසිතං.

සමන්තමසාරො ලොකොති. ලොකොති නිරයලොකො තිරච්ඡානයොනිලොකො පෙත්තිවිසයලොකො මනුස්සලොකො දෙවලොකො, ඛන්ධලොකො ධාතුලොකො ආයතනලොකො, අයං ලොකො පරො ලොකො, බ්‍රහ්මලොකො දෙවලොකො – අයං වුච්චති ලොකො. නිරයලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිච්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා. තිරච්ඡානයොනිලොකො...පෙ.... පෙත්තිවිසයලොකො... මනුස්සලොකො... දෙවලොකො... ඛන්ධලොකො... ධාතුලොකො... ආයතනලොකො... අයං ලොකො... පරො ලොකො... බ්‍රහ්මලොකො... දෙවලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිච්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා.

යථා පන නළො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා එරණ්ඩො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා උදුම්බරො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා සෙතකච්ඡො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා පාරිභද්දකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා ඵෙණපිණ්ඩො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා උදකපුබ්බුළං [බුබ්බුලකං (සී.), පුබ්බුළකං (ස්‍යා.)] අසාරං නිස්සාරං සාරාපගතං, යථා මරීචි අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා, යථා කදලික්ඛන්ධො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො, යථා මායා අසාරා නිස්සාරා සාරාපගතා; එවමෙව නිරයලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිච්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා.

තිරච්ඡානයොනිලොකො... පෙත්තිවිසයලොකො... මනුස්සලොකො... දෙවලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිච්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වා. ඛන්ධලොකො... ධාතුලොකො... ආයතනලොකො... අයං ලොකො... පරො ලොකො... බ්‍රහ්මලොකො... දෙවලොකො අසාරො නිස්සාරො සාරාපගතො නිච්චසාරසාරෙන වා සුඛසාරසාරෙන වා අත්තසාරසාරෙන වා නිච්චෙන වා ධුවෙන වා සස්සතෙන වා අවිපරිණාමධම්මෙන වාති – සමන්තමසාරො ලොකො.

දිසා සබ්බා සමෙරිතාති. යෙ පුරත්ථිමාය දිසාය සඞ්ඛාරා, තෙපි එරිතා සමෙරිතා චලිතා ඝට්ටිතා අනිච්චතාය ජාතියා අනුගතා ජරාය අනුසටා බ්‍යාධිනා අභිභූතා මරණෙන අබ්භාහතා දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතා අතාණා අලෙණා අසරණා අසරණීභූතා. යෙ පච්ඡිමාය දිසාය සඞ්ඛාරා...පෙ.... යෙ උත්තරාය දිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ දක්ඛිණාය දිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ පුරත්ථිමාය

අනුදිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ පච්ඡිමාය අනුදිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ උත්තරාය අනුදිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ දක්ඛිණාය අනුදිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ හෙට්ඨිමාය දිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ උපරිමාය දිසාය සඞ්ඛාරා... යෙ දසසු දිසාසු සඞ්ඛාරා, තෙපි එරිතා සමෙරිතා චලිතා ඝට්ටිතා අනිච්චතාය ජාතියා අනුගතා ජරාය අනුසටා බ්‍යාධිනා අභිභූතා මරණෙන අබ්භාහතා දුක්ඛෙ පතිට්ඨිතා අතාණා අලෙණා අසරණා අසරණීභූතා. භාසිතම්පි චෙතං –

‘‘කිඤ්චාපි චෙතං ජලතී විමානං, ඔභාසයං උත්තරියං දිසාය;
රූපෙ රණං දිස්වා සදා පවෙධිතං, තස්මා න රූපෙ රමතී සුමෙධො.

‘‘මච්චුනාබ්භාහතො ලොකො, ජරාය පරිවාරිතො;
තණ්හාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො, ඉච්ඡාධූමායිතො [ඉච්ඡාධුමායිකො (සයා.)] සදා.

‘‘සබ්බො ආදීපිතො ලොකො, සබ්බො ලොකො පධූපිතො;
සබ්බො පජ්ජලිතො ලොකො, සබ්බො ලොකො පකම්පිතො’’ති.

දිසා සබ්බා සමෙරිතා.

ඉච්ඡං භවනමත්තනොති. අත්තනො භවනං තාණං ලෙණං සරණං ගතිං පරායනං ඉච්ඡන්තො සාදියන්තො පත්ථයන්තො පිහයන්තො අභිජප්පන්තොති – ඉච්ඡං භවනමත්තනො. **නාද්දසාසිං අනොසිතන්ති.** අජ්ඣොසිතංයෙව අද්දසං, අනජ්ඣොසිතං නාද්දසං, සබ්බං යොබ්බඤ්ඤං ජරාය ඔසිතං, සබ්බං ආරොග්‍යං බ්‍යාධිනා ඔසිතං, සබ්බං ජීවිතං මරණෙන ඔසිතං, සබ්බං ලාභං අලාභෙන ඔසිතං, සබ්බං යසං අයසෙන ඔසිතං, සබ්බං පසංසං නින්දාය ඔසිතං, සබ්බං සුඛං දුක්ඛෙන ඔසිතං.

‘‘ලාභො අලාභො යසො අයසො ච, නින්දා පසංසා ච සුඛං දුඛඤ්ච;
එතෙ අනිච්චා මනුජෙසු ධම්මා, අසස්සතා විපරිණාමධම්මා’’ති.

නාද්දසාසිං අනොසිතං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සමන්තමසාරො ලොකො, දිසා සබ්බා සමෙරිතා;
ඉච්ඡං භවනමත්තනො, නාද්දසාසිං අනොසිත’’න්ති.

173.

ඔසානෙ ත්වෙව බ්‍යාරුද්ධෙ, දිස්වා මෙ අරතී අහු;
අථෙත්ථ සල්ලමද්දක්ඛිං, දුද්දසං හදයස්සිතං.

ඔසානෙ ත්වෙව බ්‍යාරුද්ධෙති. ඔසානෙ ත්වෙවාති සබ්බං යොබ්බඤ්ඤං ජරා ඔසාපෙති, සබ්බං ආරොග්‍යං බ්‍යාධි ඔසාපෙති, සබ්බං ජීවිතං මරණං

ඔසාපෙති, සබ්බං ලාභං අලාභො ඔසාපෙති, සබ්බං යසං අයසො ඔසාපෙති, සබ්බං පසංසං නින්දා ඔසාපෙති, සබ්බං සුඛං දුක්ඛං ඔසාපෙතීති – ඔසානෙ ත්වෙව. **බ්‍යාරුද්ධෙති** යොබ්බඤ්ඤකාමා සත්තා ජරාය පටිවිරුද්ධා, ආරොග්‍යකාමා සත්තා බ්‍යාධිනා පටිවිරුද්ධා, ජීවිතුකාමා සත්තා මරණෙන පටිවිරුද්ධා, ලාභකාමා සත්තා අලාභෙන පටිවිරුද්ධා, යසකාමා සත්තා අයසෙන පටිවිරුද්ධා, පසංසකාමා සත්තා නින්දාය පටිවිරුද්ධා, සුඛකාමා සත්තා දුක්ඛෙන පටිවිරුද්ධා ආහතා පච්චාහතා ආඝාතිතා පච්චාඝාතිතාති – ඔසානෙ ත්වෙව බ්‍යාරුද්ධෙ.

දිස්වා මෙ අරතී අහූති. දිස්වාති දිස්වා පස්සිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වාති – දිස්වා. **මෙ අරතීති** යා අරති යා අනභිරති යා අනභිරමනා යා උක්කණ්ඨිතා යා පරිතසිතා අහූති – දිස්වා මෙ අරතී අහු.

අථෙත්ථ සල්ලමද්දක්ඛින්ති. අථාති පදසන්ධි…පෙ…. පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. **එත්ථාති** සත්තෙසු. **සල්ලන්ති** සත්ත සල්ලානි – රාගසල්ලං, දොසසල්ලං, මොහසල්ලං, මානසල්ලං, දිට්ඨිසල්ලං, සොකසල්ලං, කථංකථාසල්ලං. **අද්දක්ඛින්ති** අද්දසං අදක්ඛිං අපස්සිං පටිවිජ්ඣින්ති – අථෙත්ථ සල්ලමද්දක්ඛිං.

දුද්දසං හදයස්සිතන්ති. දුද්දසන්ති දුද්දසං දුද්දක්ඛං දුප්පස්සං දුබ්බුජ්ඣං දුරනුබුජ්ඣං දුප්පටිවිජ්ඣන්ති – දුද්දසං. **හදයස්සිතන්ති** හදයං වුච්චති චිත්තං. යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. **හදයස්සිතන්ති** හදයනිස්සිතං චිත්තසිතං චිත්තනිස්සිතං චිත්තෙන සහගතං සහජාතං සංසට්ඨං සම්පයුත්තං එකුප්පාදං එකනිරොධං එකවත්ථුකං එකාරම්මණන්ති – දුද්දසං හදයස්සිතං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඔසානෙ ත්වෙව බ්‍යාරුද්ධෙ, දිස්වා මෙ අරතී අහු;
අථෙත්ථ සල්ලමද්දක්ඛිං, දුද්දසං හදයස්සිත’’න්ති.

174.

යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො, දිසා සබ්බා විධාවති;
තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ, න ධාවති න සීදති.

යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො, දිසා සබ්බා විධාවතීති. සල්ලන්ති. සත්ත සල්ලානි – රාගසල්ලං, දොසසල්ලං, මොහසල්ලං, මානසල්ලං, දිට්ඨිසල්ලං, සොකසල්ලං, කථංකථාසල්ලං. කතමං රාගසල්ලං? යො රාගො සාරාගො අනුනයො අනුරොධො නන්දිරාගො චිත්තස්ස සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං – ඉදං රාගසල්ලං.

කතමං දොසසල්ලං? ‘‘අනත්ථං මෙ අචරී’’ති ආඝාතො ජායති ‘‘අනත්ථං මෙ චරතී’’ති ආඝාතො ජායති, ‘‘අනත්ථං මෙ චරිස්සතී’’ති ආඝාතො ජායති…පෙ…. චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස – ඉදං දොසසල්ලං.

කතමං මොහසල්ලං? දුක්ඛෙ අඤ්ඤාණං…පෙ…. දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තෙ අඤ්ඤාණං, අපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, පුබ්බන්තාපරන්තෙ අඤ්ඤාණං, ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං. යං එවරූපං අදස්සනං අනභිසමයො අනනුබොධො අසම්බොධො අප්පටිවෙධො අසඞ්ගාහණා අපරියොගාහණා [අසඞ්ගාහනා අපරියොගාහනා (සයා.), අසඞ්ගාහනා අපරියොගාහනා (ක.)] අසමපෙක්ඛනා අපච්චවෙක්ඛනා අපච්චක්ඛකම්මං දුම්මෙජ්ඣං බාල්‍යං මොහො පමොහො සම්මොහො අවිජ්ජා අවිජ්ජොඝො අවිජ්ජායොගො අවිජ්ජානුසයො අවිජ්ජාපරියුට්ඨානං අවිජ්ජාලඞ්ගී මොහො අකුසලමූලං – ඉදං මොහසල්ලං.

කතමං මානසල්ලං? ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්ස – ඉදං මානසල්ලං.

කතමං දිට්ඨිසල්ලං? වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි, දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි. යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං ගාහො පටිග්ගාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො [කුමග්ගො (ක.) මහානි. 38] මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො විපරීතග්ගාහො විපල්ලාසග්ගාහො මිච්ඡාගාහො අයාථාවකස්මිං ‘‘යාථාවක’’න්ති ගාහො යාවතා ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි – ඉදං දිට්ඨිසල්ලං.

කතමං සොකසල්ලං? ඤාතිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස රොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස භොගබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස සීලබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස දිට්ඨිබ්‍යසනෙන වා ඵුට්ඨස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන බ්‍යසනෙන සමන්නාගතස්ස අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන දුක්ඛධම්මෙන ඵුට්ඨස්ස සොකො සොචනා සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො අන්තොඩාහො අන්තොපරිඩාහො චෙතසො පරිජ්ඣායනා දොමනස්සං – ඉදං සොකසල්ලං.

කතමං කථංකථාසල්ලං? දුක්ඛෙ කඞ්ඛා, දුක්ඛසමුදයෙ කඞ්ඛා, දුක්ඛනිරොධෙ කඞ්ඛා, දුක්ඛනිරොධගාමිනියා පටිපදාය කඞ්ඛා, පුබ්බන්තෙ කඞ්ඛා, අපරන්තෙ කඞ්ඛා, පුබ්බන්තාපරන්තෙ කඞ්ඛා,

ඉදප්පච්චයතාපටිච්චසමුප්පන්නෙසු ධම්මෙසු කඞ්ඛා. යා එවරූපා කඞ්ඛා කඞ්ඛායනා කඞ්ඛායිතත්තං විමති විචිකිච්ඡා ද්වෙළ්හකං ද්වෙධාපථො සංසයො අනෙකංසග්ගාහො ආසප්පනා පරිසප්පනා අපරියොගාහණා ඡම්භිතත්තං චිත්තස්ස මනොවිලෙඛො – ඉදං කථංකථාසල්ලං.

යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො, දිසා සබ්බා විධාවතීති. රාගසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො කායෙන දුච්චරිතං චරති, වාචාය දුච්චරිතං චරති, මනසා දුච්චරිතං චරති, පාණම්පි හනති, අදින්නම්පි ආදියති, සන්ධිම්පි ඡින්දති, නිල්ලොපම්පි හරති, එකාගාරිකම්පි කරොති, පරිපන්ථෙපි තිට්ඨති, පරදාරම්පි ගච්ඡති, මුසාපි භණති; එවම්පි රාගසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති. අථ වා රාගසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො භොගෙ පරියෙසන්තො නාවාය මහාසමුද්දං පක්ඛන්දති. සීතස්ස පුරක්ඛතො උණ්හස්ස පුරක්ඛතො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙහි පීළියමානො [රිස්සමානො (සී.ස්‍යා.)] ඛුප්පිපාසාය මිය්‍යමානො තිගුම්බං ගච්ඡති, තක්කොලං ගච්ඡති, තක්කසීලං ගච්ඡති, කාළමුඛං ගච්ඡති, පුරපූරං ගච්ඡති, වෙසුඞ්ගං ගච්ඡති, වෙරාපථං ගච්ඡති, ජවං ගච්ඡති, තාමලිං ගච්ඡති, වඞ්කං ගච්ඡති, එළබන්ධනං ගච්ඡති, සුවණ්ණකූටං ගච්ඡති, සුවණ්ණභූමිං ගච්ඡති, තම්බපණ්ණිං ගච්ඡති, සුප්පාදකං [සුප්පාරකං (සී. ක.), සුප්පාරං (ස්‍යා.)] ගච්ඡති, භාරුකච්ඡං ගච්ඡති, සුරට්ඨං ගච්ඡති, භඞ්ගලොකං [අඞ්ගලොකං (සී.), අඞ්ගණෙකං (ස්‍යා.)] ගච්ඡති, භඞ්ගණං [ගඞ්ගණං (සී. ස්‍යා.)] ගච්ඡති, පරමභඞ්ගණං ගච්ඡති, යොනං ගච්ඡති, පරමයොනං ගච්ඡති, විනකං ගච්ඡති, මූලපදං ගච්ඡති, මරුකන්තාරං ගච්ඡති, ජණ්ණුපථං ගච්ඡති, අජපථං ගච්ඡති, මෙණ්ඩපථං ගච්ඡති, සඞ්කුපථං ගච්ඡති, ඡත්තපථං ගච්ඡති, වංසපථං ගච්ඡති, සකුණපථං ගච්ඡති, මූසිකපථං ගච්ඡති, දරිපථං ගච්ඡති, වෙත්තාචාරං ගච්ඡති; පරියෙසන්තො න ලභති, අලාභමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති, පරියෙසන්තො ලභති, ලද්ධා ආරක්ඛමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති ''කින්ති මෙ භොගෙ නෙව රාජානො හරෙය්‍යුං න චොරා හරෙය්‍යුං න අග්ගි දහෙය්‍ය න උදකං වහෙය්‍ය න අප්පියා දායාදා හරෙය්‍යු''න්ති. තස්ස එවං ආරක්ඛතො ගොපයතො තෙ භොගා විප්පලුජ්ජන්ති, සො විප්පයොගමූලකම්පි දුක්ඛං දොමනස්සං පටිසංවෙදෙති. එවම්පි රාගසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

දොසසල්ලෙන...පෙ.... මොහසල්ලෙන... මානසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො කායෙන දුච්චරිතං චරති, වාචාය දුච්චරිතං චරති, මනසා දුච්චරිතං චරති, පාණම්පි හනති, අදින්නම්පි ආදියති, සන්ධිම්පි ඡින්දති, නිල්ලොපම්පි හරති, එකාගාරිකම්පි කරොති, පරිපන්ථෙපි තිට්ඨති, පරදාරම්පි ගච්ඡති, මුසාපි භණති. එවං

මානසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

දිට්ඨිසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අචෙලකො හොති මුත්තාචාරො හත්ථාපලෙඛනො [හත්ථාවලෙඛනො (සයා.)], න එහිභදන්තිකො, න තිට්ඨභදන්තිකො; නාභිහටං, න උද්දිස්සකතං, න නිමන්තනං සාදියති, සො න කුම්භිමුඛා පටිග්ගණ්හාති, න කළොපිමුඛා [ඛළොපිමුඛා (සී.)] පටිග්ගණ්හාති, න එළකමන්තරං, න දණ්ඩමන්තරං, න මුසලමන්තරං, න ද්වින්නං භුඤ්ජමානානං, න ගබ්භිනියා, න පායමානාය, න පුරිසන්තරගතාය, න සංකිත්තීසු, න යත්ථ සා උපට්ඨිතො හොති, න යත්ථ මක්ඛිකා සණ්ඩසණ්ඩචාරිනී. න මච්ඡං න මංසං න සුරං න මෙරයං න ථුසොදකං පිවති. සො එකාගාරිකො වා හොති එකාලොපිකො, ද්වාගාරිකො වා හොති ද්වාලොපිකො...පෙ.... සත්තාගාරිකො වා හොති සත්තාලොපිකො. එකිස්සාපි දත්තියා යාපෙති, ද්වීහිපි දත්තීහි යාපෙති...පෙ.... සත්තහිපි දත්තීහි යාපෙති. එකාහිකම්පි ආහාරං ආහාරෙති, ද්වීහිකම්පි ආහාරං ආහාරෙති...පෙ.... සත්තාහිකම්පි ආහාරං ආහාරෙති. ඉති එවරූපං අඩ්ඪමාසිකම්පි පරියායභත්තභොජනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. එවම්පි දිට්ඨිසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

අථ වා දිට්ඨිසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො සො සාකභක්ඛො වා හොති, සාමාකභක්ඛො වා හොති, නීවාරභක්ඛො වා හොති, දද්දුලභක්ඛො වා හොති, හටභක්ඛො වා හොති, කණභක්ඛො වා හොති, ආචාමභක්ඛො වා හොති, පිඤ්ඤාකභක්ඛො වා හොති, තිලභක්ඛො වා හොති, තිණභක්ඛො වා හොති, ගොමයභක්ඛො වා හොති, වනමූලඵලාහාරො යාපෙති පවත්තඵලභොජනො. සො සාණානිපි ධාරෙති, මසාණානිපි ධාරෙති, ඡවදුස්සානිපි ධාරෙති, පංසුකූලානිපි ධාරෙති, තිරීටානිපි ධාරෙති, අජිනානිපි ධාරෙති, අජිනක්ඛිපම්පි ධාරෙති, කුසචීරම්පි ධාරෙති, වාකචීරම්පි ධාරෙති, ඵලකචීරම්පි ධාරෙති, කෙසකම්බලම්පි ධාරෙති, උලූකපක්ඛම්පි ධාරෙති, කෙසමස්සුලොචකොපි හොති, කෙසමස්සුලොචනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. උබ්භට්ඨකොපි හොති ආසනපටික්ඛිත්තො, උක්කුටිකොපි හොති උක්කුටිකප්පධානමනුයුත්තො, කණ්ටකාපස්සයිකො හොති, කණ්ටකාපස්සයෙ සෙය්‍යං කප්පෙති, ඵලකසෙය්‍යම්පි කප්පෙති, ථණ්ඩිලසෙය්‍යම්පි කප්පෙති, එකපස්සයිකො හොති රජොජල්ලධරො, අබ්භොකාසිකොපි හොති යථාසන්ථතිකො, වෙකටිකොපි හොති විකටභොජනානුයොගමනුයුත්තො, අපානකොපි හොති අපානකත්තමනුයුත්තො, සායතතියකම්පි උදකොරොහනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. ඉති එවරූපං අනෙකවිහිතං කායස්ස ආතාපනපරිතාපනානුයොගමනුයුත්තො විහරති. එවම්පි

දිට්ඨිසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

සොකසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො සොචති කිලමති පරිදෙවති උරත්තාළිං කන්දති සම්මොහං ආපජ්ජති. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

''භූතපුබ්බං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමිස්සායෙව සාවත්ථියා අඤ්ඤතරිස්සා ඉත්ථියා මාතා කාලමකාසි. සා තස්සා කාලං කිරියාය උම්මත්තිකා ඛිත්තචිත්තා රථියාය රථියං, සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – 'අපි මෙ මාතරං අද්දසථ, අපි මෙ මාතරං අද්දසථා'ති.

''භූතපුබ්බං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමිස්සායෙව සාවත්ථියා අඤ්ඤතරිස්සා ඉත්ථියා පිතා කාලමකාසි... භාතා කාලමකාසි... භගිනී කාලමකාසි... පුත්තො කාලමකාසි... ධීතා කාලමකාසි... සාමිකො කාලමකාසි. සා තස්ස කාලං කිරියාය උම්මත්තිකා ඛිත්තචිත්තා රථියාය රථියං, සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – 'අපි මෙ සාමිකං අද්දසථ, අපි මෙ සාමිකං අද්දසථා'ති.

''භූතපුබ්බං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමිස්සායෙව සාවත්ථියා අඤ්ඤතරස්ස පුරිසස්ස මාතා කාලමකාසි. සො තස්සා කාලං කිරියාය උම්මත්තකො ඛිත්තචිත්තො රථියාය රථියං, සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – 'අපි මෙ මාතරං අද්දසථ, අපි මෙ මාතරං අද්දසථා'ති.

''භූතපුබ්බං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමිස්සායෙව සාවත්ථියා අඤ්ඤතරස්ස පුරිසස්ස පිතා කාලමකාසි... භාතා කාලමකාසි... භගිනී කාලමකාසි... පුත්තො කාලමකාසි... ධීතා කාලමකාසි... පජාපති කාලමකාසි. සො තස්සා කාලං කිරියාය උම්මත්තකො ඛිත්තචිත්තො රථියාය රථියං, සිඞ්ඝාටකෙන සිඞ්ඝාටකං උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ – 'අපි මෙ පජාපතිං අද්දසථ, අපි මෙ පජාපතිං අද්දසථා'ති.

''භූතපුබ්බං, බ්‍රාහ්මණ, ඉමිස්සායෙව සාවත්ථියා අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ඤාතිකුලං අගමාසි. තස්සා තෙ ඤාතකා සාමිකං අච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතුකාමා, සා ච තං න ඉච්ඡති. අථ ඛො සා ඉත්ථී සාමිකං එතදවොච – 'ඉමෙ, අය්‍යපුත්ත, ඤාතකා තව අච්ඡින්දිත්වා අඤ්ඤස්ස දාතුකාමා, උභො මයං මරිස්සාමා'ති. අථ ඛො සො පුරිසො තං ඉත්ථිං ද්විධා ඡෙත්වා අත්තානං ඔපාතෙති – 'උභො පෙච්ච භවිස්සාමා'''ති. එවං සොකසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

කථංකථාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො සංසයපක්ඛන්දො හොති විමතිපක්ඛන්දො ද්වෙළ්හකජාතො

– ‘‘අහොසිං නු ඛො අහං අතීතමද්ධානං, නනු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කථං නු ඛො අහොසිං අතීතමද්ධානං, කිං හුත්වා කිං අහොසිං නු ඛො අතීතමද්ධානං, භවිස්සාමි නු ඛො අහං අනාගතමද්ධානං, නනු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං, කිං නු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං, කථං නු ඛො භවිස්සාමි අනාගතමද්ධානං, කිං හුත්වා කිං භවිස්සාමි නු ඛො අනාගතමද්ධානං, එතරහි වා පච්චුප්පන්නං අද්ධානං අජ්ඣත්තං කථංකථී හොති, අහං නු ඛොස්මි, නො නු ඛොස්මි, කිං නු ඛොස්මි කථං නු ඛොස්මි, අයං නු ඛො සත්තො කුතො ආගතො, සො කුහිං ගාමී භවිස්සතී’’ති. එවං කථංකථාසල්ලෙන ඔතිණ්ණො විද්ධො ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරති.

තෙ සල්ලෙ අභිසඞ්ඛරොති; තෙ සල්ලෙ අභිසඞ්ඛරොන්තො සල්ලාභිසඞ්ඛාරවසෙන පුරත්ථිමං දිසං ධාවති, පච්ඡිමං දිසං ධාවති, උත්තරං දිසං ධාවති, දක්ඛිණං දිසං ධාවති. තෙ සල්ලාභිසඞ්ඛාරා අප්පහීනා; සල්ලාභිසඞ්ඛාරානං අප්පහීනත්තා ගතියා ධාවති, නිරයෙ ධාවති, තිරච්ඡානයොනියා ධාවති, පෙත්තිවිසයෙ ධාවති, මනුස්සලොකෙ ධාවති, දෙවලොකෙ ධාවති, ගතියා ගතිං, උපපත්තියා උපපත්තිං, පටිසන්ධියා පටිසන්ධිං, භවෙන භවං, සංසාරෙන සංසාරං, වට්ටෙන වට්ටං ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරතීති – යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො දිසා සබ්බා විධාවති.

තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ, න ධාවති න සීදතීති. තමෙව රාගසල්ලං දොසසල්ලං මොහසල්ලං මානසල්ලං දිට්ඨිසල්ලං සොකසල්ලං කථංකථාසල්ලං අබ්බුය්හ අබ්බුහිත්වා උද්ධරිත්වා සමුද්ධරිත්වා උප්පාටයිත්වා සමුප්පාටයිත්වා [උප්පාදයිත්වා සමුප්පාදයිත්වා (ස්‍යා. ක.)] පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා නෙව පුරත්ථිමං දිසං ධාවති න පච්ඡිමං දිසං ධාවති න උත්තරං දිසං ධාවති න දක්ඛිණං දිසං ධාවති. තෙ සල්ලාභිසඞ්ඛාරා පහීනා; සල්ලාභිසඞ්ඛාරානං පහීනත්තා ගතියා න ධාවති, නිරයෙ න ධාවති, තිරච්ඡානයොනියා න ධාවති, පෙත්තිවිසයෙ න ධාවති, මනුස්සලොකෙ න ධාවති, දෙවලොකෙ න ධාවති, න ගතියා ගතිං, න උපපත්තියා උපපත්තිං, න පටිසන්ධියා පටිසන්ධිං, න භවෙන භවං, න සංසාරෙන සංසාරං, න වට්ටෙන වට්ටං ධාවති විධාවති සන්ධාවති සංසරතීති – තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ න ධාවති. **න සීදතීති** කාමොඝෙ න සීදති, භවොඝෙ න සීදති, දිට්ඨොඝෙ න සීදති, අවිජ්ජොඝෙ න සීදති, න සංසීදති න ඔසීදති න අවසීදති න ගච්ඡති න අවගච්ඡතීති – තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ, න ධාවති න සීදති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණො, දිසා සබ්බා විධාවති;
තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ, න ධාවති න සීදතී’’ති.

175.

තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති, යානි ලොකෙ ගධිතානි;
න තෙසු පසුතො සියා, නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ;
සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනො.

තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති, යානි ලොකෙ ගධිතානීති. සික්ඛාති හත්ථිසික්ඛා අස්සසික්ඛා රථසික්ඛා ධනුසික්ඛා සාලාකියං සල්ලකත්තියං කායතිකිච්ඡං භූතියං කොමාරභච්චං [කොමාරතිකිච්ඡං (ස්‍යා.), කොමාරසච්චං (ක.)]. **අනුගීයන්තීති** ගීයන්ති නිග්ගීයන්ති කථීයන්ති භණීයන්ති දීපීයන්ති වොහරීයන්ති. අථ වා ගීයන්ති ගණ්හීයන්ති උග්ගණ්හීයන්ති ධාරීයන්ති උපධාරීයන්ති උපලක්ඛීයන්ති ගධිතපටිලාභාය. ගධිතා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා – චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසඤ්හිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා…පෙ.… ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසඤ්හිතා රජනීයා. කිංකාරණා ගධිතා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා? යෙභුය්‍යෙන දෙවමනුස්සා පඤ්ච කාමගුණෙ ඉච්ඡන්ති සාදියන්ති පත්ථයන්ති පිහයන්ති අභිජප්පන්ති තංකාරණා ගධිතා වුච්චන්ති පඤ්ච කාමගුණා. **ලොකෙති** මනුස්සලොකෙති – තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති, යානි ලොකෙ ගධිතානි.

න තෙසු පසුතො සියාති. තාසු වා සික්ඛාසු තෙසු වා පඤ්චසු කාමගුණෙසු න පසුතො සියා, න තන්නින්නො අස්ස, න තප්පොණො, න තප්පබ්භාරො, න තදධිමුත්තො, න තදධිපතෙය්‍යොති – න තෙසු පසුතො සියා.

නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙති. නිබ්බිජ්ඣාති පටිවිජ්ඣිත්වා. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති පටිවිජ්ඣිත්වා, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති පටිවිජ්ඣිත්වා…පෙ.… ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති පටිවිජ්ඣිත්වා. **සබ්බසොති** සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං – සබ්බසොති. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා…පෙ.… ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමාති – නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ.

සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනොති. සික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා…පෙ.… අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. **නිබ්බානමත්තනොති** අත්තනො රාගස්ස නිබ්බාපනාය දොසස්ස නිබ්බාපනාය මොහස්ස නිබ්බාපනාය…පෙ.… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සමාය උපසමාය වූපසමාය නිබ්බාපනාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියා අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය, ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය ජානන්තො

සික්ඛෙය්‍ය...පෙ.... සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති, යානි ලොකෙ ගධිතානි;
න තෙසු පසුතො සියා, නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ;
සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනො’’ති.

176.

සච්චො සියා අප්පගබ්භො, අමායො රිත්තපෙසුණො;
අක්කොධනො ලොභපාපං, වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනි.

සච්චො සියා අප්පගබ්භොති. සච්චො සියාති සච්චවාචාය සමන්නාගතො සියා, සම්මාදිට්ඨියා සමන්නාගතො සියා, අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සමන්නාගතො සියාති – සච්චො සියා. **අප්පගබ්භොති** තීණි පාගබ්භියානි – කායිකං පාගබ්භියං, වාචසිකං පාගබ්භියං, චෙතසිකං පාගබ්භියං...පෙ.... ඉදං චෙතසිකං පාගබ්භියං. යස්සිමානි තීණි පාගබ්භියානි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි, සො වුච්චති අප්පගබ්භොති – සච්චො සියා අප්පගබ්භො.

අමායො රිත්තපෙසුණොති. මායා වුච්චති වඤ්චනිකා චරියා. ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා වාචාය දුච්චරිතං චරිත්වා මනසා දුච්චරිතං චරිත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණිදහති, මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති, මා මං ජඤ්ඤාති සඞ්කප්පෙති, මා මං ජඤ්ඤාති වාචං භාසති, මා මං ජඤ්ඤාති කායෙන පරක්කමති. යා එවරූපා මායා මායාවිතා අච්චසරා වඤ්චනා නිකති නිකිරණා පරිහරණා ගූහනා පරිගූහනා ඡාදනා පරිච්ඡාදනා අනුත්තානීකම්මං අනාවිකම්මං වොච්ඡාදනා පාපකිරියා – අයං වුච්චති මායා. යස්සෙසා මායා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අමායො. **රිත්තපෙසුණොති** පෙසුඤ්ඤන්ති ඉධෙකච්චො පිසුණවාචො හොති...පෙ.... එවං භෙදාධිප්පායෙන පෙසුඤ්ඤං උපසංහරති. යස්සෙතං පෙසුඤ්ඤං පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති රිත්තපෙසුණො විවිත්තපෙසුණො පවිවිත්තපෙසුණොති – අමායො රිත්තපෙසුණො.

අක්කොධනො ලොභපාපං, වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනීති. අක්කොධනොති හි ඛො වුත්තං, අපි ච කොධො තාව වත්තබ්බො. දසහාකාරෙහි කොධො ජායති. ‘‘අනත්ථං මෙ අචරී’’ති කොධො ජායති...පෙ.... යස්සෙසො කොධො පහීනො සමුච්ඡින්නො වූපසන්තො පටිපස්සද්ධො

අභබ්බුප්පත්තිකො ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති අක්කොධනො. කොධස්ස පහීනත්තා අක්කොධනො, කොධවත්ථුස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා අක්කොධනො, කොධහෙතුස්ස උපච්ඡින්නත්තා අක්කොධනො. **ලොභොති** යො ලොභො ලුබ්භනා ලුබ්භිතත්තං...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. වෙවිච්ඡං වුච්චති පඤ්ච මච්ඡරියානි – ආවාසමච්ඡරියං...පෙ.... ගාහො වුච්චති මච්ඡරියං. **මුනීති**. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. **අක්කොධනො ලොභපාපං, වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනීති**. මුනි ලොභපාපඤ්ච වෙවිච්ඡඤ්ච අතරි උත්තරි පතරි සමතික්කමි වීතිවත්තයීති [වීතිවත්තීති (ක.)] – අක්කොධනො ලොභපාපං, වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනි.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘සච්චො සියා අප්පගබ්භො, අමායො රිත්තපෙසුණො;
> අක්කොධනො ලොභපාපං, වෙවිච්ඡං විතරෙ මුනී’’ති.

177.

> **නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනං, පමාදෙන න සංවසෙ;**
> **අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, නිබ්බානමනසො නරො.**

නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනන්ති. **නිද්දාති** යා කායස්ස අකල්‍යතා අකම්මඤ්ඤතා ඔනාහො පරියොනාහො අන්තොසමොරොධො මිද්ධං සුප්පං පචලායිකා සුප්පං සුප්පනා සුප්පිතත්තං. **තන්දින්ති** යා තන්දී [තන්දි (සී. స్యා. ක.)] තන්දියනා තන්දියිතත්තං තන්දිමනකතා ආලස්‍යං ආලස්‍යායනා ආලස්‍යායිතත්තං. **ථීනන්ති** යා චිත්තස්ස අකල්‍යතා අකම්මඤ්ඤතා ඔලීයනා සල්ලීයනා ලීනං ලීයනා ලීයිතත්තං, ථීනං ථීයනා ථීයිතත්තං චිත්තස්ස. **නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනන්ති**. නිද්දඤ්ච තන්දිඤ්ච ථීනඤ්ච සහෙ සහෙය්‍ය පරිසහෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනං.

පමාදෙන න සංවසෙති. පමාදො වත්තබ්බො කායදුච්චරිතෙ වා වචීදුච්චරිතෙ වා මනොදුච්චරිතෙ වා පඤ්චසු වා කාමගුණෙසු. චිත්තස්ස වොසග්ගො වොසග්ගානුප්පාදනං [වොස්සග්ගො වොස්සග්ගානුප්පාදනං (බහූසු)] වා කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා නික්ඛිත්තච්ඡන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබහුලීකම්මං අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො. යො එවරූපො පමාදො පමජ්ජනා පමජ්ජිතත්තං – අයං වුච්චති පමාදො. **පමාදෙන න සංවසෙති** පමාදෙන න වසෙය්‍ය න සංවසෙය්‍ය න ආවසෙය්‍ය න පරිවසෙය්‍ය, පමාදං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, පමාදා ආරතො අස්ස විරතො

පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – පමාදෙන න සංවසෙ.

අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති. අතිමානොති ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති අතිමානො. **අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති.** අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය න සංතිට්ඨෙය්‍ය, අතිමානං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, අතිමානා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය.

නිබ්බානමනසො නරොති. ඉධෙකච්චො දානං දෙන්තො සීලං සමාදියන්තො උපොසථකම්මං කරොන්තො පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙන්තො පරිවෙණං සම්මජ්ජන්තො චෙතියං වන්දන්තො චෙතියෙ ගන්ධමාලං ආරොපෙන්තො චෙතියං පදක්ඛිණං කරොන්තො යං කිඤ්චි තෙධාතුකං කුසලාභිසඞ්ඛාරං අභිසඞ්ඛරොන්තො න ගතිහෙතු න උපපත්තිහෙතු න පටිසන්ධිහෙතු න භවහෙතු න සංසාරහෙතු න වට්ටහෙතු, සබ්බං තං විසංයොගාධිප්පායො නිබ්බානනින්නො නිබ්බානපොණො නිබ්බානපබ්භාරො අභිසඞ්ඛරොතීති. එවම්පි නිබ්බානමනසො නරො. අථ වා සබ්බසඞ්ඛාරධාතුයා චිත්තං පටිවාපෙත්වා [පටිවාසෙත්වා (ක.)] අමතාය ධාතුයා චිත්තං උපසංහරති – ‘‘එතං සන්තං එතං පණීතං යදිදං සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බාන’’න්ති. එවම්පි නිබ්බානමනසො නරො.

‘‘න පණ්ඩිතා උපධිසුඛස්ස හෙතු, දදන්ති දානානි පුනබ්භවාය;
කාමඤ්ච තෙ උපධිපරික්ඛයාය, දදන්ති දානං අපුනබ්භවාය.

‘‘න පණ්ඩිතා උපධිසුඛස්ස හෙතු, භාවෙන්ති ඣානානි පුනබ්භවාය;
කාමඤ්ච තෙ උපධිපරික්ඛයාය, භාවෙන්ති ඣානං අපුනබ්භවාය.

‘‘තෙ නිබ්බුතිං ආසිසමානසා [ආසිංසමානා (සී.), අභිමානා (ස්‍යා.)] දදන්ති, තන්නින්නචිත්තා [තන්නින්නා තඤ්චිත්තා (ක.)] තදධිමුත්තා;
නජ්ජො යථා සාගරමජ්ඣුපෙතා [සාගරමජ්ඣගතා (ස්‍යා.)], භවන්ති නිබ්බානපරායනා තෙ’’ති.

නිබ්බානමනසො නරො. තෙනාහ භගවා –

‘‘නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනං, පමාදෙන න සංවසෙ;
අතිමානෙ න තිට්ඨෙය්‍ය, නිබ්බානමනසො නරො’’ති.

178.

මොසවජ්ජෙ න නියෙථ, [නීයෙථ (ක.)] **රූපෙ ස්නෙහං න කුබ්බයෙ;**
මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය, සාහසා විරතො චරෙ.

මොසවජ්ජෙ න නියෙථාති. මොසවජ්ජං වුච්චති මුසාවාදො. ඉධෙකච්චො සභග්ගතො වා පරිසග්ගතො වා ඤාතිමජ්ඣගතො වා පූගමජ්ඣගතො වා රාජකුලමජ්ඣගතො වා අභිනීතො සක්ඛිපුට්ඨො – ‘‘එහම්භො පුරිස, යං ජානාසි තං වදෙහී’’ති, සො අජානං වා ආහ – ‘‘ජානාමී’’ති, ජානං වා ආහ – ‘‘න ජානාමී’’ති, අපස්සං වා ආහ – ‘‘පස්සාමී’’ති, පස්සං වා ආහ – ‘‘න පස්සාමී’’ති. ඉති අත්තහෙතු වා පරහෙතු වා ආමිසකිඤ්චික්ඛහෙතු වා සම්පජානමුසා භාසිතා හොති – ඉදං වුච්චති මොසවජ්ජං. අපි ච තීහාකාරෙහි…පෙ…. චතූහාකාරෙහි… පඤ්චහාකාරෙහි… ඡහාකාරෙහි… සත්තහාකාරෙහි… අට්ඨහාකාරෙහි…පෙ…. ඉමෙහි අට්ඨහාකාරෙහි මුසාවාදො හොති. **මොසවජ්ජෙ න නියෙථාති.** මොසවජ්ජෙ න යායෙය්‍ය න නියායෙය්‍ය න වහෙය්‍ය න සංහරෙය්‍ය, මොසවජ්ජං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, මොසවජ්ජා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – මොසවජ්ජෙ න නියෙථ.

රූපෙ ස්නෙහං න කුබ්බයෙති. රූපන්ති චත්තාරො ච මහාභූතා, චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. **රූපෙ ස්නෙහං න කුබ්බයෙති.** රූපෙ ස්නෙහං න කරෙය්‍ය ඡන්දං න කරෙය්‍ය පෙමං න කරෙය්‍ය රාගං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍යාති – රූපෙ ස්නෙහං න කුබ්බයෙ.

මානඤ්ච පරිජානෙය්‍යාති. මානොති එකවිධෙන මානො – යා චිත්තස්ස උන්නති. දුවිධෙන මානො – අත්තුක්කංසනමානො, පරවම්භනමානො. තිවිධෙන මානො – ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො. චතුවිධෙන මානො – ලාභෙන මානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, සුඛෙන මානං ජනෙති. පඤ්චවිධෙන මානො – ‘‘ලාභිම්හි මනාපිකානං රූපාන’’න්ති මානං ජනෙති, ‘‘ලාභිම්හි මනාපිකානං සද්දානං…පෙ…. ගන්ධානං… රසානං… ඵොට්ඨබ්බාන’’න්ති මානං ජනෙති. ඡබ්බිධෙන මානො – චක්ඛුසම්පදාය මානං ජනෙති, සොතසම්පදාය…පෙ…. ඝානසම්පදාය… ජිව්හාසම්පදාය… කායසම්පදාය… මනොසම්පදාය මානං ජනෙති. සත්තවිධෙන මානො – අතිමානො, මානාතිමානො, ඔමානො, සදිසමානො, අධිමානො, අස්මිමානො, මිච්ඡාමානො. අට්ඨවිධෙන මානො – ලාභෙන මානං ජනෙති, අලාභෙන ඔමානං ජනෙති, යසෙන මානං ජනෙති, අයසෙන ඔමානං ජනෙති, පසංසාය මානං ජනෙති, නින්දාය ඔමානං ජනෙති, සුඛෙන මානං

පටුන

ජනෙති, දුක්ඛෙන ඔමානං ජනෙති. නවවිධෙන මානො – සෙය්‍යස්ස ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, සෙය්‍යස්ස ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, සෙය්‍යස්ස ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො, සදිසස්ස ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, සදිසස්ස ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, සදිසස්ස ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො, හීනස්ස ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති මානො, හීනස්ස ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති මානො, හීනස්ස ‘‘හීනොහමස්මී’’ති මානො. දසවිධෙන මානො – ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. යො එවරූපො මානො මඤ්ඤනා මඤ්ඤිතත්තං උන්නති උන්නමො ධජො සම්පග්ගාහො කෙතුකම්‍යතා චිත්තස්ස – අයං වුච්චති මානො.

මානඤ්ච පරිජානෙය්‍යාති. මානං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානෙය්‍ය – ඤාතපරිඤ්ඤාය, තීරණපරිඤ්ඤාය, පහානපරිඤ්ඤාය. කතමා ඤාතපරිඤ්ඤා? මානං ජානාති අයං එකවිධෙන මානො – යා චිත්තස්ස උන්නති. අයං දුවිධෙන මානො – අත්තුක්කංසනමානො පරවම්භනමානො…පෙ…. අයං දසවිධෙන මානො – ඉධෙකච්චො මානං ජනෙති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා…පෙ…. අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනාති ජානාති පස්සති – අයං ඤාතපරිඤ්ඤා.

කතමා තීරණපරිඤ්ඤා? එවං ඤාතං කත්වා මානං තීරෙති අනිච්චතො දුක්ඛතො…පෙ…. නිස්සරණතො තීරෙති – අයං තීරණපරිඤ්ඤා.

කතමා පහානපරිඤ්ඤා? එවං තීරයිත්වා මානං පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති – අයං පහානපරිඤ්ඤා. **මානඤ්ච පරිජානෙය්‍යාති** මානං ඉමාහි තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානෙය්‍යාති – මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය.

සාහසා විරතො චරෙති. කතමා සාහසා චරියා? රත්තස්ස රාගචරියා සාහසා චරියා, දුට්ඨස්ස දොසචරියා සාහසා චරියා, මූළ්හස්ස මොහචරියා සාහසා චරියා, විනිබද්ධස්ස මානචරියා සාහසා චරියා, පරාමට්ඨස්ස දිට්ඨිචරියා සාහසා චරියා, වික්ඛෙපගතස්ස උද්ධච්චචරියා සාහසා චරියා, අනිට්ඨඞ්ගතස්ස විචිකිච්ඡාචරියා සාහසා චරියා, ථාමගතස්ස අනුසයචරියා සාහසා චරියා – අයං සාහසා චරියා. **සාහසා විරතො චරෙති** සාහසා චරියාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍ය චරෙය්‍ය විචරෙය්‍ය ඉරියෙය්‍ය වත්තෙය්‍ය පාලෙය්‍ය යපෙය්‍ය යාපෙය්‍යාති – සාහසා විරතො චරෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘මොසවජ්ජෙ න නීයෙථ, රූපෙ ස්නෙහං න කුබ්බයෙ;

මානඤ්ච පරිජානෙය්‍ය, සාහසා විරතො චරෙ’’ති.

179.

පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය, නවෙ ඛන්තිං න කුබ්බයෙ [ඛන්තිමකුබ්බයෙ (බහූසු)] **;**

හීයමානෙ න සොචෙය්‍ය, ආකාසං [ආකස්සං (ස්‍යා.)] **න සිතො සියා.**

පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍යාති. පුරාණං වුච්චති අතීතා රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණා. අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන නාභිනන්දෙය්‍ය නාභිවදෙය්‍ය න අජ්ඣොසෙය්‍ය, අභිනන්දනං අභිවදනං අජ්ඣොසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය.

නවෙ ඛන්තිං න කුබ්බයෙති. නවා වුච්චති පච්චුප්පන්නා රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණා. පච්චුප්පන්නෙ සඞ්ඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන ඛන්තිං න කරෙය්‍ය ඡන්දං න කරෙය්‍ය පෙමං න කරෙය්‍ය රාගං න කරෙය්‍ය න ජනෙය්‍ය න සඤ්ජනෙය්‍ය න නිබ්බත්තෙය්‍ය නාභිනිබ්බත්තෙය්‍යාති – නවෙ ඛන්තිං න කුබ්බයෙ.

හීයමානෙ න සොචෙය්‍යාති. හීයමානෙ හායමානෙ පරිහායමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අන්තරධායමානෙ න සොචෙය්‍ය න කිලමෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය න පරිදෙවෙය්‍ය න උරත්තාළිං කන්දෙය්‍ය න සම්මොහං ආපජ්ජෙය්‍ය. චක්ඛුස්මිං හීයමානෙ හායමානෙ පරිහායමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අන්තරධායමානෙ, සොතස්මිං…පෙ.… ඝානස්මිං… ජිව්හාය… කායස්මිං… රූපස්මිං… සද්දස්මිං… ගන්ධස්මිං… රසස්මිං… ඵොට්ඨබ්බස්මිං… කුලස්මිං… ගණස්මිං… ආවාසස්මිං… ලාභස්මිං… යසස්මිං… පසංසාය… සුඛස්මිං… චීවරස්මිං… පිණ්ඩපාතස්මිං… සෙනාසනස්මිං… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරස්මිං හීයමානෙ හායමානෙ පරිහායමානෙ වෙමානෙ විගච්ඡමානෙ අන්තරධායමානෙ න සොචෙය්‍ය න කිලමෙය්‍ය න පරාමසෙය්‍ය න පරිදෙවෙය්‍ය න උරත්තාළිං කන්දෙය්‍ය න සම්මොහං ආපජ්ජෙය්‍යාති – හීයමානෙ න සොචෙය්‍ය.

ආකාසං න සිතො සියාති. ආකාසං වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ.… අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. කිංකාරණා ආකාසං වුච්චති තණ්හා? යාය තණ්හාය රූපං ආකස්සති සමාකස්සති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසති, වෙදනං…පෙ.… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං… ගතිං… උපපත්තිං… පටිසන්ධිං… භවං… සංසාරං… වට්ටං ආකස්සති සමාකස්සති ගණ්හාති පරාමසති අභිනිවිසති; තංකාරණා ආකාසං වුච්චති තණ්හා. **ආකාසං න සිතො සියාති.** තණ්හානිස්සිතො න සියා. තණ්හං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, තණ්හාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො

විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – ආකාසං න සිතො සියා.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පුරාණං නාභිනන්දෙය්‍ය, නවෙ ඛන්තිං න කුබ්බයෙ;
හීයමානෙ න සොචෙය්‍ය, ආකාසං න සිතො සියා’’ති.

180.

ගෙධං බ්‍රූමි මහොඝොති, ආජවං [ආචමං (ස්‍යා. ක.)] **බ්‍රූමි ජප්පනං;**
ආරම්මණං පකම්පනං, [පකප්පනං (ස්‍යා. ක.)] **කාමපඞ්කො දුරච්චයො.**

ගෙධං බ්‍රූමි මහොඝොතිති. ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. මහොඝො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **ගෙධං බ්‍රූමි මහොඝොති**ති. ගෙධං ‘‘මහොඝො’’ති බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි දෙසෙමි පඤ්ඤපෙමි පට්ඨපෙමි විවරාමි විභජාමි උත්තානීකරොමි පකාසෙමීති – ගෙධං බ්‍රූමි මහොඝොති.

ආජවං බ්‍රූමි ජප්පනන්ති. ආජවා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. ජප්පනාපි වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. **ආජවං බ්‍රූමි ජප්පනන්ති** ආජවං ‘‘ජප්පනා’’ති බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි…පෙ…. උත්තානීකරොමි පකාසෙමීති – ආජවං බ්‍රූමි ජප්පනං.

ආරම්මණං පකම්පනන්ති. ආරම්මණම්පි වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. පකම්පනාපි වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලන්ති – ආරම්මණං පකම්පනං.

කාමපඞ්කො දුරච්චයොති. කාමපඞ්කො කාමකද්දමො කාමකිලෙසො කාමපලිපො කාමපලිබොධො [කාමපලිරොධො (සී. ක.)] දුරච්චයො දුරතිවත්තො දුත්තරො දුප්පතරො දුස්සමතික්කමො දුබ්බීතිවත්තොති – කාමපඞ්කො දුරච්චයො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ගෙධං බ්‍රූමි මහොඝොති, ආජවං බ්‍රූමි ජප්පනං;
ආරම්මණං පකම්පනං, කාමපඞ්කො දුරච්චයො’’ති.

181.

සච්චා අවොක්කමං මුනි, ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො;
සබ්බං සො පටිනිස්සජ්ජ, ස වෙ සන්තොති වුච්චති.

සච්චා අවොක්කමං මුනීති. සච්චවාචාය අවොක්කමන්තො, සම්මාදිට්ඨියා අවොක්කමන්තො, අරියා අට්ඨඞ්ගිකා මග්ගා අවොක්කමන්තො. **මුනීති**. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනීති – සච්චා අවොක්කමං මුනි.

ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති. ථලං වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. **බ්‍රාහ්මණොති** සත්තන්නං ධම්මානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණො...පෙ.... අසිතො තාදි පවුච්චතෙ ස බ්‍රහ්මා. **ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණොති**. ථලෙ තිට්ඨති දීපෙ තිට්ඨති තාණෙ තිට්ඨති ලෙණෙ තිට්ඨති සරණෙ තිට්ඨති අභයෙ තිට්ඨති අච්චුතෙ තිට්ඨති අමතෙ තිට්ඨති නිබ්බානෙ තිට්ඨතීති – ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො.

සබ්බං සො පටිනිස්සජ්ජාති. සබ්බං වුච්චති ද්වාදසායතනානි – චක්ඛු චෙව රූපා ච ...පෙ.... මනො චෙව ධම්මා ච. යතො අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දරාගො පහීනො හොති උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, එත්තාවතාපි සබ්බං චත්තං හොති වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨං. යතො තණ්හා ච දිට්ඨි ච මානො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, එත්තාවතාපි සබ්බං චත්තං හොති වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨං. යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, එත්තාවතාපි සබ්බං චත්තං හොති වන්තං මුත්තං පහීනං පටිනිස්සට්ඨන්ති – සබ්බං සො පටිනිස්සජ්ජ.

ස වෙ සන්තොති වුච්චතීති. සො සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධොති වුච්චති කථීයති භණීයති දීපීයති වොහරීයතීති – ස වෙ සන්තොති වුච්චති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘සච්චා අවොක්කමං මුනි, ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො;
සබ්බං සො පටිනිස්සජ්ජ, ස වෙ සන්තොති වුච්චතී’’ති.

182.

ස වෙ විද්වා [විද්ධා (සයා.)] **ස වෙදගූ, ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො;**
සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානො, න පිහෙතීධ කස්සචි.

ස වෙ විද්වා ස වෙදගූති. විද්වාති විද්වා විජ්ජාගතො ඤාණී විභාවී මෙධාවී. **වෙදගූති.** වෙදා වුච්චන්ති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං…පෙ…. සබ්බවෙදනාසු වීතරාගො සබ්බවෙදමතිච්ච වෙදගූ සොති – ස වෙ විද්වා ස වෙදගූ.

ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතොති. ඤත්වාති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති…පෙ…. ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ත්න්ත්ති ඤත්වා ජානිත්වා තුලයිත්වා තීරයිත්වා විභාවයිත්වා විභූතං කත්වා. **අනිස්සිතොති** ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච…පෙ…. අයං තණ්හානිස්සයො…පෙ…. අයං දිට්ඨිනිස්සයො. තණ්හානිස්සයං පහාය දිට්ඨිනිස්සයං පටිනිස්සජ්ජිත්වා චක්ඛුං අනිස්සිතො… සොතං අනිස්සිතො… ඝානං අනිස්සිතො…පෙ…. දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ අනිස්සිතො අනල්ලීනො අනුපගතො අනජ්ඣොසිතො අනධිමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො.

සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති. යතො අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දරාගො පහීනො හොති උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, එත්තාවතාපි සම්මා සො ලොකෙ චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති…පෙ…. යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, එත්තාවතාපි සම්මා සො ලොකෙ චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙතීති – සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානො.

න පිහෙතීධ කස්සචීති. පිහා වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා පිහා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො කස්සචි න පිහෙති ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වාති – න පිහෙතීධ කස්සචි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ස වෙ විද්වා ස වෙදගූ, ඤත්වා ධම්මං අනිස්සිතො;
සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානො, න පිහෙතීධ කස්සචී’’ති.

183.

යොධ කාමෙ අච්චතරි, සඞ්ගං ලොකෙ දුරච්චයං;
න සො සොචති නාජ්ඣෙති, ඡින්නසොතො අබන්ධනො.

යොධ කාමෙ අච්චතරි, සඞ්ගං ලොකෙ දුරච්චයන්ති. **යොති** යො යාදිසො යථායුත්තො යථාවිහිතො යථාපකාරො යං ඨානප්පත්තො යං ධම්මසමන්නාගතො ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා දෙවො වා මනුස්සො වා. **කාමාති** උද්දානතො ද්වෙ කාමා – වත්ථුකාමා ච කිලෙසකාමා ච…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති වත්ථුකාමා…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති කිලෙසකාමා. **සඞ්ගාති** සත්ත සඞ්ගා – රාගසඞ්ගො, දොසසඞ්ගො, මොහසඞ්ගො, මානසඞ්ගො, දිට්ඨිසඞ්ගො, කිලෙසසඞ්ගො, දුච්චරිතසඞ්ගො. **ලොකෙති** අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙ. **සඞ්ගං ලොකෙ දුරච්චයන්ති.** යො කාමෙ ච සඞ්ගෙ ච ලොකෙ දුරච්චයෙ දුරතිවත්තෙ දුත්තරෙ දුප්පතරෙ දුස්සමතික්කමෙ දුබ්බීතිවත්තෙ අතරි උත්තරි පතරි සමතික්කමි වීතිවත්තයීති – යොධ කාමෙ අච්චතරි, සඞ්ගං ලොකෙ දුරච්චයං.

න සො සොචති නාජ්ඣෙතීති. විපරිණතං වා වත්ථුං න සොචති, විපරිණතස්මිං වා වත්ථුස්මිං න සොචති. ‘‘චක්ඛු මෙ විපරිණත’’න්ති න සොචති…පෙ…. සොතං මෙ… ඝානං මෙ… ජිව්හා මෙ… කායො මෙ… රූපා මෙ… සද්දා මෙ… ගන්ධා මෙ… රසා මෙ… ඵොට්ඨබ්බා මෙ… කුලං මෙ… ගණො මෙ… ආවාසො මෙ… ලාභො මෙ… යසො මෙ… පසංසා මෙ… සුඛං මෙ… චීවරං මෙ… පිණ්ඩපාතො මෙ… සෙනාසනං මෙ… ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරා මෙ… මාතා මෙ… පිතා මෙ… භාතා මෙ… භගිනී මෙ… පුත්තො මෙ… ධීතා මෙ… මිත්තා මෙ… අමච්චා මෙ… ඤාතී මෙ… ‘‘සාලොහිතා මෙ විපරිණතා’’ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති – න සොචති. **නාජ්ඣෙතීති** නජ්ඣෙති න අජ්ඣෙති න උපනිජ්ඣායති න නිජ්ඣායති න පජ්ඣායති. අථ වා න ජායති න ජීයති න මීයති න චවති න උපපජ්ජතීති – නාජ්ඣෙතීති – න සො සොචති නාජ්ඣෙති.

ඡින්නසොතො අබන්ධනොති. සොතං වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො…පෙ…. අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා සොතා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා…පෙ…. ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති ඡින්නසොතො. **අබන්ධනොති** රාගබන්ධනං දොසබන්ධනං මොහබන්ධනං මානබන්ධනං දිට්ඨිබන්ධනං කිලෙසබන්ධනං දුච්චරිතබන්ධනං, යස්සෙතෙ බන්ධනා පහීනා සමුච්ඡින්නා…පෙ…. ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අබන්ධනොති – ඡින්නසොතො අබන්ධනො.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යොධ කාමෙ අච්චතරි, සඞ්ගං ලොකෙ දුරච්චයං;

න සො සොචති නාජ්ඣෙති, ඡින්නසොතො අබන්ධනො’’ති.

184.

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි, පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනං;
මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසි, උපසන්තො චරිස්සසි.

යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහීති. අතීතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ යෙ කිලෙසා උප්පජ්ජෙය්‍යුං තෙ කිලෙසෙ සොසෙහි විසොසෙහි සුක්ඛාපෙහි විසුක්ඛාපෙහි අබීජං කරොහි පජහ විනොදෙහි බ්‍යන්තිං කරොහි අනභාවං ගමෙහීති. එවම්පි යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි. අථ වා යෙ අතීතා කම්මාභිසඞ්ඛාරා අවිපක්කවිපාකා තෙ කම්මාභිසඞ්ඛාරෙ සොසෙහි විසොසෙහි සුක්ඛාපෙහි විසුක්ඛාපෙහි අබීජං කරොහි පජහ විනොදෙහි බ්‍යන්තිං කරොහි අනභාවං ගමෙහීති. එවම්පි යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි.

පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනන්ති. පච්ඡා වුච්චති අනාගතං. අනාගතෙ සඞ්ඛාරෙ ආරබ්භ යානි උප්පජ්ජෙය්‍යුං රාගකිඤ්චනං දොසකිඤ්චනං මොහකිඤ්චනං මානකිඤ්චනං දිට්ඨිකිඤ්චනං කිලෙසකිඤ්චනං දුච්චරිතකිඤ්චනං, ඉමානි කිඤ්චනානි [ඉමෙ කිඤ්චනා (ක.) පස්ස දී. නි. 3.305] තුය්හං මා අහු මා අකාසි මා ජනෙසි මා සඤ්ජනෙසි මා නිබ්බත්තෙසි මා අභිනිබ්බත්තෙසි පජහ විනොදෙහි බ්‍යන්තිං කරොහි අනභාවං ගමෙහීති – පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනං.

මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසීති. මජ්ඣං වුච්චති පච්චුප්පන්නා රූපවෙදනාසඤ්ඤාසඞ්ඛාරවිඤ්ඤාණා. පච්චුප්පන්නෙ සඞ්ඛාරෙ තණ්හාවසෙන දිට්ඨිවසෙන න ගහෙස්සසි න උග්ගහෙස්සසි න ගණ්හිස්සසි න පරාමසිස්සසි නාභිනන්දිස්සසි නාභිවදිස්සසි න අජ්ඣොසිස්සසි, අභිනන්දනං අභිවදනං අජ්ඣොසානං ගාහං පරාමාසං අභිනිවෙසං පජහිස්සසි විනොදෙස්සසි බ්‍යන්තිං කරිස්සසි අනභාවං ගමෙස්සසීති – මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසි.

උපසන්තො චරිස්සසීති. රාගස්ස සන්තත්තා සමිතත්තා උපසමිතත්තා, දොසස්ස සන්තත්තා සමිතත්තා උපසමිතත්තා…පෙ.… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තත්තා සමිතත්තා උපසමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො පටිපස්සද්ධො චරිස්සසි විහරිස්සසි ඉරියිස්සසි වත්තිස්සසි පාලිස්සසි යපිස්සසි යාපිස්සසීති – උපසන්තො චරිස්සසි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘යං පුබ්බෙ තං විසොසෙහි, පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනං;
මජ්ඣෙ චෙ නො ගහෙස්සසි, උපසන්තො චරිස්සසී’’ති.

185.

සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථි මමායිතං;
අසතා ච න සොචති, ස වෙ ලොකෙ න ජීයති.

සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථි මමායිතන්ති. සබ්බසොති සබ්බෙන සබ්බං සබ්බථා සබ්බං අසෙසං නිස්සෙසං පරියාදියනවචනමෙතං – සබ්බසොති. **නාමන්ති** චත්තාරො අරූපිනො ඛන්ධා. **රූපන්ති** චත්තාරො ච මහාභූතා, චතුන්නඤ්ච මහාභූතානං උපාදාය රූපං. **යස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. **මමායිතන්ති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච...පෙ.... ඉදං තණ්හාමමත්තං...පෙ.... ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. **සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථි මමායිතන්ති** සබ්බසො නාමරූපස්මිං මමත්තා යස්ස නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථි මමායිතං.

අසතා ච න සොචතීති. විපරිණතං වා වත්ථුං න සොචති, විපරිණතස්මිං වා වත්ථුස්මිං න සොචති. ‘‘චක්ඛු මෙ විපරිණත’’න්ති න සොචති, සොතං මෙ... ඝානං මෙ... ජිව්හා මෙ... කායො මෙ... රූපා මෙ... සද්දා මෙ... ගන්ධා මෙ... රසා මෙ... ඵොට්ඨබ්බා මෙ... කුලං මෙ... ගණො මෙ... ආවාසො මෙ... ලාභො මෙ...පෙ.... ‘‘සාලොහිතා මෙ විපරිණතා’’ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි අසතා ච න සොචති.

අථ වා අසතාය දුක්ඛාය වෙදනාය ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි අසතා ච න සොචති. අථ වා චක්ඛුරොගෙන ඵුට්ඨො පරෙතො...පෙ.... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි අසතා ච න සොචති. අථ වා අසන්තෙ අසංවිජ්ජමානෙ අනුපලබ්භමානෙ ‘‘අහු වත මෙ, තං වත මෙ නත්ථි, සියා වත මෙ, තං වතාහං න ලභාමී’’ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති. එවම්පි අසතා ච න සොචති.

ස වෙ ලොකෙ න ජීයතීති. යස්ස ‘‘මය්හං වා ඉදං පරෙසං වා ඉද’’න්ති කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං අත්ථි, තස්ස ජානි අත්ථි.

භාසිතම්පි හෙතං –

‘‘ජීනො [ජිණ්ණෙ (සී.), ජින්නො (ස්‍යා.)] රථස්සං [රථස්සෙ (සී.) පඤ්චකනිපාතෙ (ආදිම්හි) මණිකුණ්ඩලජාතකට්ඨකථා ඔලොකෙතබ්බා] මණිකුණ්ඩලෙ ච, පුත්තෙ ච දාරෙ ච තථෙව ජීනො;
සබ්බෙසු භොගෙසු අසෙවිතෙසු, කස්මා න සන්තප්පසි සොකකාලෙ.

‘‘පුබ්බෙව මච්චං විජහන්ති භොගා, මච්චො ධනෙ පුබ්බතරං ජහාසි;
අසස්සතා [අසස්සකා (සී.), අස්සකා (ස්‍යා.)] භාවිනො කාමකාමී, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ.

‘‘උදෙති ආපූරති වෙති චන්දො, අත්ථං තපෙත්වාන [අත්ථං ගමිත්වාන (බහූසු)] පලෙති සූරියො;
විදිතා මයා සත්තුක ලොකධම්මා, තස්මා න සොචාමහං සොකකාලෙ’’ති.

යස්ස ‘‘මය්හං වා ඉදං පරෙසං වා ඉද’’න්ති කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි, තස්ස ජානි නත්ථි. භාසිතම්පි හෙතං – ‘‘‘නන්දසි, සමණා’ති. ‘කිං ලද්ධා, ආවුසො’ති? ‘තෙන හි, සමණ, සොචසී’ති. ‘කිං ජීයිත්ථ, ආවුසො’ති? ‘තෙන හි, සමණ, නෙව නන්දසි න සොචසී’ති. ‘එවමාවුසො’’’ති.

‘‘චිරස්සං වත පස්සාම, බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං;
අනන්දිං අනීඝං භික්ඛුං, තිණ්ණං ලොකෙ විසත්තික’’න්ති.

ස වෙ ලොකෙ න ජීයති. තෙනාහ භගවා –

‘‘සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථි මමායිතං;
අසතා ච න සොචති, ස වෙ ලොකෙ න ජීයතී’’ති.

186.

යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං;
මමත්තං සො අසංවින්දං, නත්ථි මෙති න සොචති.

යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනන්ති. **යස්සාති** අරහතො ඛීණාසවස්ස. යස්ස ‘‘මය්හං වා ඉදං පරෙසං වා ඉද’’න්ති කිඤ්චි රූපගතං වෙදනාගතං සඤ්ඤාගතං සඞ්ඛාරගතං විඤ්ඤාණගතං ගහිතං පරාමට්ඨං අභිනිවිට්ඨං අජ්ඣොසිතං අධිමුත්තං නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජති නුපලබ්භති, පහීනං සමුච්ඡින්නං වූපසන්තං පටිපස්සද්ධං අභබ්බුප්පත්තිකං ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪන්ති. එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘නායං, භික්ඛවෙ, කායො තුම්හාකං, නපි අඤ්ඤෙසං. පුරාණමිදං, භික්ඛවෙ, කම්මං අභිසඞ්ඛතං අභිසඤ්චෙතයිතං වෙදනියං දට්ඨබ්බං. තත්‍ර, භික්ඛවෙ, සුතවා අරියසාවකො පටිච්චසමුප්පාදංයෙව සාධුකං යොනිසො මනසිකරොති – ‘ඉති ඉමස්මිං සති ඉදං හොති ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමස්මිං අසති ඉදං න හොති ඉමස්ස නිරොධා ඉදං නිරුජ්ඣති, යදිදං අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා, සඞ්ඛාරපච්චයා විඤ්ඤාණං…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති. අවිජ්ජායත්වෙව අසෙසවිරාගනිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො…පෙ.… එවමෙතස්ස කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස නිරොධො හොතී’’’ති. එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා –

‘‘සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සු, මොඝරාජ සදා සතො;
අත්තානුදිට්ඨිං ඌහච්ච [උහච්ච (ක.) සු. නි. 1125], එවං මච්චුතරො සියා;
එවං ලොකං අවෙක්ඛන්තං, මච්චුරාජා න පස්සතී’’ති.

එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

වුත්තම්පි හෙතං භගවතා – ‘‘යං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං? රූපං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. තං කිං මඤ්ඤථ, භික්ඛවෙ, යං ඉමස්මිං ජෙතවනෙ තිණකට්ඨසාඛාපලාසං, තං ජනො හරෙය්‍ය වා ඩහෙය්‍ය [දහෙය්‍ය (සී. ක.) සං. නි. 3.33] වා යථාපච්චයං වා කරෙය්‍ය, අපි නු තුම්හාකං එවමස්ස – ‘අම්හෙ ජනො හරති වා ඩහති වා යථාපච්චයං වා කරොතී’’ති? ‘‘නො හෙතං, භන්තෙ’’. ‘‘තං කිස්ස හෙතු’’? ‘‘න හි නො එතං, භන්තෙ, අත්තා වා අත්තනියං වා’’ති. ‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. කිඤ්ච, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං? රූපං, භික්ඛවෙ, න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සති. වෙදනා… සඤ්ඤා… සඞ්ඛාරා… විඤ්ඤාණං න තුම්හාකං, තං පජහථ. තං වො පහීනං දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය භවිස්සතී’’ති. එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. භාසිතම්පි හෙතං –

‘‘සුද්ධධම්මසමුප්පාදං, සුද්ධසඞ්ඛාරසන්තතිං;
පස්සන්තස්ස යථාභූතං, න භයං හොති ගාමණි.

‘‘තිණකට්ඨසමං ලොකං, යදා පඤ්ඤාය පස්සති;
නාඤ්ඤං පත්ථයතෙ කිඤ්චි, අඤ්ඤත්‍ර අප්පටිසන්ධියා’’ති [පටිසන්ධියාති (සී.)].

එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. වජිරා භික්ඛුනී මාරං පාපිමන්තං එතදවොච –

‘‘කං නු සත්තොති පච්චෙසි, මාර දිට්ඨිගතං නු තෙ;
සුද්ධසඞ්ඛාරපුඤ්ජොයං, නයිධ සත්තුපලබ්භති.

‘‘යථා හි [යථාපි (බහූසු) සං. නි. 1.171] අඞ්ගසම්භාරා, හොති සද්දො රථො ඉති;
එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු, හොති සත්තොති සම්මුති [සම්මති (ස්‍යා.)].

‘‘දුක්ඛමෙව හි සම්භොති, දුක්ඛං තිට්ඨති වෙති ච;
නාඤ්ඤත්‍ර දුක්ඛා සම්භොති, නාඤ්ඤං දුක්ඛා නිරුජ්ඣතී’’ති.

එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං. වුත්තංඤ්හෙතං භගවතා

‘‘එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු රූපං සමන්නෙසති යාවතා රූපස්ස ගති, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං සමන්නෙසති යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති. තස්ස රූපං සමන්නෙසතො යාවතා රූපස්ස ගති, වෙදනං... සඤ්ඤං... සඞ්ඛාරෙ... විඤ්ඤාණං සමන්නෙසතො යාවතා විඤ්ඤාණස්ස ගති, යම්පිස්ස තං හොති ‘අහ’න්ති වා ‘මම’න්ති වා, ‘අස්මී’ති වා, තම්පි තස්ස න හොතී’’ති. එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

ආයස්මා, ආනන්දො, භගවන්තං එතදවොච – ‘‘‘සුඤ්ඤො ලොකො, සුඤ්ඤො ලොකො’ති, භන්තෙ, වුච්චති. කිත්තාවතා නු ඛො, භන්තෙ, සුඤ්ඤො ලොකොති වුච්චතී’’ති? ‘‘යස්මා ඛො, ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා, තස්මා සුඤ්ඤො ලොකොති වුච්චති. කිඤ්චානන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා? චක්ඛු ඛො, ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා. රූපා සුඤ්ඤා, චක්ඛුවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං, චක්ඛුසම්ඵස්සො සුඤ්ඤො, යදිදං චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි සුඤ්ඤං... සොතං සුඤ්ඤං... සද්දා සුඤ්ඤා... ඝානං සුඤ්ඤං... ගන්ධා සුඤ්ඤා... ජිව්හා සුඤ්ඤා... රසා සුඤ්ඤා... කායො සුඤ්ඤො... ඵොට්ඨබ්බා සුඤ්ඤා... මනො සුඤ්ඤො... ධම්මා සුඤ්ඤා... මනොවිඤ්ඤාණං සුඤ්ඤං... මනොසම්ඵස්සො සුඤ්ඤො, යදිදං මනොසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා තම්පි සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා. යස්මා ඛො, ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන

වා, තස්මා සුඤ්ඤො ලොකොති වුච්චතී''ති. එවම්පි යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං.

මමත්තං සො අසංවින්දන්ති. **මමත්තාති** ද්වෙ මමත්තා – තණ්හාමමත්තඤ්ච දිට්ඨිමමත්තඤ්ච...පෙ.... ඉදං තණ්හාමමත්තං...පෙ.... ඉදං දිට්ඨිමමත්තං. තණ්හාමමත්තං පහාය දිට්ඨිමමත්තං පටිනිස්සජ්ජිත්වා මමත්තං අවින්දන්තො අසංවින්දන්තො අනධිගච්ඡන්තො අප්පටිලභන්තොති – මමත්තං සො අසංවින්දං.

නත්ථි මෙති න සොචතීති. විපරිණතං වා වත්ථුං න සොචති, විපරිණතස්මිං වා වත්ථුස්මිං න සොචති. ''චක්ඛු මෙ විපරිණත''න්ති න සොචති, ''සොතං මෙ...පෙ.... සාලොහිතා මෙ විපරිණතා''ති න සොචති න කිලමති න පරිදෙවති න උරත්තාළිං කන්දති න සම්මොහං ආපජ්ජතීති – නත්ථි මෙති න සොචති.

තෙනාහ භගවා –

''යස්ස නත්ථි ඉදං මෙති, පරෙසං වාපි කිඤ්චනං;
මමත්තං සො අසංවින්දං, නත්ථි මෙති න සොචතී''ති.

187.

අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො, අනෙජො සබ්බධී සමො;
තමානිසංසං පබ්රූමි, පුච්ඡිතො අවිකම්පිනං.

අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො අනෙජො සබ්බධී සමොති. කතමං නිට්ඨුරියං? ඉධෙකච්චො නිට්ඨුරියො හොති, පරලාභසක්කාරගරුකාරමානනවන්දනපූජනාසු ඉස්සති උසූයති [උස්සූයායති (සයා.), උස්සූයති (ක.)] ඉස්සං බන්ධති. යං එවරූපං නිට්ඨුරියං නිට්ඨුරියකම්මං ඉස්සා ඉස්සායනා ඉස්සායිතත්තං උසූයා උසූයනා උසූයිතත්තං – ඉදං වුච්චති නිට්ඨුරියං. යස්සෙතං නිට්ඨුරියං පහීනං සමුච්ඡින්නං...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති අනිට්ඨුරීති. **අනනුගිද්ධොති.** ගෙධො වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසො ගෙධො පහීනො සමුච්ඡින්නො...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪො, සො වුච්චති අනනුගිද්ධො. සො රූපෙ අගිද්ධො සද්දෙ...පෙ.... දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙසු ධම්මෙසු අගිද්ධො අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣොසන්නො, වීතගෙධො විගතගෙධො චත්තගෙධො වන්තගෙධො මුත්තගෙධො පහීනගෙධො පටිනිස්සට්ඨගෙධො, වීතරාගො විගතරාගො චත්තරාගො වන්තරාගො මුත්තරාගො පහීනරාගො පටිනිස්සට්ඨරාගො, නිච්ඡාතො නිබ්බුතො සීතිභූතො සුඛප්පටිසංවෙදී බ්‍රහ්මභූතෙන අත්තනා විහරතීති – අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො.

අනෙජො සබ්බධී සමොති. **එජා** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා එජා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අනෙජො. එජාය පහීනත්තා අනෙජො. සො ලාභෙපි න ඉඤ්ජති, අලාභෙපි න ඉඤ්ජති, යසෙපි න ඉඤ්ජති, අයසෙපි න ඉඤ්ජති, පසංසායපි න ඉඤ්ජති, නින්දායපි න ඉඤ්ජති, සුඛෙපි න ඉඤ්ජති, දුක්ඛෙපි න ඉඤ්ජති, න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධතීති – අනෙජො. **සබ්බධී සමොති** සබ්බං වුච්චති ද්වාදසායතනානි. චක්ඛු චෙව රූපා ච...පෙ.... මනො චෙව ධම්මා ච. යතො අජ්ඣත්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු ඡන්දරාගො පහීනො හොති උච්ඡින්නමූලො තාලාවත්ථුකතො අනභාවංකතො ආයතිං අනුප්පාදධම්මො, සො වුච්චති සබ්බධි සමො. සො සබ්බත්ථ තාදි සබ්බත්ථ මජ්ඣත්තො සබ්බත්ථ උපෙක්ඛකොති – අනෙජො සබ්බධී සමො.

තමානිසංසං පබ්රූමි, පුච්ඡිතො අවිකම්පිනන්ති. අවිකම්පිනං පුග්ගලං පුට්ඨො පුච්ඡිතො යාචිතො අජ්ඣෙසිතො පසාදිතො ඉමෙ චත්තාරො ආනිසංසෙ පබ්රූමි. යො සො අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො අනෙජො සබ්බධි සමොති බ්‍රූමි ආචික්ඛාමි...පෙ.... පකාසෙමීති – තමානිසංසං පබ්රූමි පුච්ඡිතො අවිකම්පිනං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අනිට්ඨුරී අනනුගිද්ධො, අනෙජො සබ්බධී සමො;
තමානිසංසං පබ්රූමි, පුච්ඡිතො අවිකම්පින’’න්ති.

188.

අනෙජස්ස විජානතො, නත්ථි කාචි නිසඞ්ඛති [නිසඞ්ඛිති (බහූසු)] **;**
විරතො සො වියාරබ්භා, [වියාරම්භා (බහූසු)] **ඛෙමං පස්සති සබ්බධි.**

අනෙජස්ස විජානතොති. **එජා** වුච්චති තණ්හා. යො රාගො සාරාගො...පෙ.... අභිජ්ඣා ලොභො අකුසලමූලං. යස්සෙසා එජා තණ්හා පහීනා සමුච්ඡින්නා...පෙ.... ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪා, සො වුච්චති අනෙජො. එජාය පහීනත්තා අනෙජො. සො ලාභෙපි න ඉඤ්ජති, අලාභෙපි න ඉඤ්ජති, යසෙපි න ඉඤ්ජති, අයසෙපි න ඉඤ්ජති, පසංසායපි න ඉඤ්ජති, නින්දායපි න ඉඤ්ජති, සුඛෙපි න ඉඤ්ජති, දුක්ඛෙපි න ඉඤ්ජති න චලති න වෙධති නප්පවෙධති න සම්පවෙධතීති – අනෙජස්ස. **විජානතොති** ජානතො ආජානතො විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතො. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති ජානතො ආජානතො විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතො, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති...පෙ.... ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති ජානතො ආජානතො විජානතො පටිවිජානතො පටිවිජ්ඣතොති – අනෙජස්ස විජානතො.

නත්ථි කාචි නිසඞ්ඛතීති. නිසඞ්ඛතියොති වුච්චන්ති පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො. යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, එත්තාවතා නිසඞ්ඛතියො නත්ථි න සන්ති න සංවිජ්ජන්ති නුපලබ්භන්ති, පහීනා සමුච්ඡින්නා වූපසන්තා පටිපස්සද්ධා අභබ්බුප්පත්තිකා ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪාති – නත්ථි කාචි නිසඞ්ඛති.

විරතො සො වියාරබ්භාති. වියාරම්භො වුච්චති පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො. යතො පුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච අපුඤ්ඤාභිසඞ්ඛාරො ච ආනෙඤ්ජාභිසඞ්ඛාරො ච පහීනා හොන්ති උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මා, එත්තාවතා ආරබ්භා වියාරබ්භා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – විරතො සො වියාරබ්භා.

ඛෙමං පස්සති සබ්බධීති. භයකරො රාගො භයකරො දොසො භයකරො මොහො...පෙ.... භයකරා කිලෙසා. භයකරස්ස රාගස්ස පහීනත්තා...පෙ.... භයකරානං කිලෙසානං පහීනත්තා සබ්බත්ථ ඛෙමං පස්සති සබ්බත්ථ අභයං පස්සති සබ්බත්ථ අනීතිකං පස්සති සබ්බත්ථ අනුපද්දවං පස්සති සබ්බත්ථ අනුපසග්ගං පස්සති සබ්බත්ථ අනුපසට්ඨත්තං [පස්සද්ධං (ස්‍යා.)] පස්සතීති – ඛෙමං පස්සති සබ්බධි.

තෙනාහ භගවා –

‘‘අනෙජස්ස විජානතො, නත්ථි කාචි නිසඞ්ඛති;
විරතො සො වියාරබ්භා, ඛෙමං පස්සති සබ්බධී’’ති.

189.

න සමෙසු න ඔමෙසු, න උස්සෙසු වදතෙ මුනි;
සන්තො සො වීතමච්ඡරො, [වීතමච්ඡෙරො (සී.)] **නාදෙති න නිරස්සති.** [ඉති භගවා]

න සමෙසු න ඔමෙසු, න උස්සෙසු වදතෙ මුනීති. මුනීති. මොනං වුච්චති ඤාණං...පෙ.... සඞ්ගජාලමතිච්ච සො මුනි. ‘‘සෙය්‍යොහමස්මී’’ති වා ‘‘සදිසොහමස්මී’’ති වා ‘‘හීනොහමස්මී’’ති වා න වදති න කථෙති න භණති න දීපයති න වොහරතීති – න සමෙසු න ඔමෙසු, න උස්සෙසු වදතෙ මුනි.

සන්තො සො වීතමච්ඡරොති. සන්තොති රාගස්ස සන්තත්තා සමිතත්තා සන්තො, දොසස්ස...පෙ.... මොහස්ස... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරානං සන්තත්තා සමිතත්තා වූපසමිතත්තා විජ්ඣාතත්තා නිබ්බුතත්තා විගතත්තා පටිපස්සද්ධත්තා සන්තො උපසන්තො වූපසන්තො නිබ්බුතො

පටිපස්සද්ධොති – සන්තො. සො **වීතමච්ඡරොති**. පඤ්ච මච්ඡරියානි ආවාසමච්ඡරියං…පෙ…. ගාහො වුච්චති මච්ඡරියං. යස්සෙතං මච්ඡරියං පහීනං සමුච්ඡින්නං…පෙ…. ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪං, සො වුච්චති වීතමච්ඡරො විගතමච්ඡරො චත්තමච්ඡරො වන්තමච්ඡරො මුත්තමච්ඡරො පහීනමච්ඡරො පටිනිස්සට්ඨමච්ඡරොති – සන්තො සො වීතමච්ඡරො.

නාදෙති න නිරස්සති, ඉති භගවාති. නාදෙතීති රූපං නාදියති න උපාදියති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසති, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං… ගතිං… උපපත්තිං… පටිසන්ධිං… භවං… සංසාරං… වට්ටං නාදියති න උපාදියති න ගණ්හාති න පරාමසති නාභිනිවිසතීති – නාදෙති. **න නිරස්සතීති** රූපං න පජහති න විනොදෙති න බ්‍යන්තිං කරොති න අනභාවං ගමෙති, වෙදනං… සඤ්ඤං… සඞ්ඛාරෙ… විඤ්ඤාණං… ගතිං… උපපත්තිං … පටිසන්ධිං… භවං… සංසාරං… වට්ටං න පජහති න විනොදෙති න බ්‍යන්තිං කරොති න අනභාවං ගමෙති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං…පෙ…. සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති.

තෙනාහ භගවා –

‘‘න සමෙසු න ඔමෙසු, න උස්සෙසු වදතෙ මුනි;
සන්තො සො වීතමච්ඡරො, නාදෙති න නිරස්සති’’. [ඉති භගවා]

අත්තදණ්ඩසුත්තනිද්දෙසො පන්නරසමො.

16. සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙසො

අථ සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙසං වක්ඛති –

190.

න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ, [ඉච්චායස්මා සාරිපුත්තො]
න සුතො උද කස්සචි;
එවං වග්ගුවදො සත්ථා, තුසිතා ගණිමාගතො.

න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙති. ඉතො පුබ්බෙ මෙ මයා න දිට්ඨපුබ්බො සො භගවා ඉමිනා චක්ඛුනා ඉමිනා අත්තභාවෙන. යදා භගවා තාවතිංසභවනෙ පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං වස්සංවුත්ථො [වස්සංවුට්ඨො (స్యా.)] දෙවගණපරිවුතො මජ්ඣෙ මණිමයෙන සොපාණෙන සඞ්කස්සනගරං ඔතිණ්ණො ඉමං දස්සනං පුබ්බෙ න දිට්ඨොති – න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ.

ඉච්චායස්මා සාරිපුත්තොති. ඉච්චාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – ඉච්චාති. **ආයස්මාති** පියවචනං ගරුවචනං සගාරවසප්පතිස්සවචනමෙතං – ආයස්මාති.

සාරිපුත්තොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං සඞ්ඛා සමඤ්ඤා පඤ්ඤත්ති වොහාරො නාමං නාමකම්මං නාමධෙය්‍යං නිරුත්ති බ්‍යඤ්ජනං අභිලාපොති – ඉච්චායස්මා සාරිපුත්තො.

න සුතො උද කස්සචීති. නාති පටික්ඛෙපො. **උදාති** පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – උදාති. **කස්සචීති** ඛත්තියස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා වෙස්සස්ස වා සුද්දස්ස වා ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා දෙවස්ස වා මනුස්සස්ස වාති – න සුතො උද කස්සචි.

එවං වග්ගුවදො සත්ථාති. එවං වග්ගුවදො මධුරවදො පෙමනීයවදො හදයඞ්ගමවදො කරවීකරුතමඤ්ජුඝොසො [කරවිකරුදමඤ්ජුස්සරො (ස්‍යා.)]. අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතො ඛො පන තස්ස භගවතො මුඛතො ඝොසො නිච්ඡරති – විස්සට්ඨො ච විඤ්ඤෙය්‍යො ච මඤ්ජු ච සවනීයො ච බින්දු ච අවිසාරී ච ගම්භීරො ච නින්නාදී ච. යථා පරිසං ඛො පන සො භගවා සරෙන විඤ්ඤාපෙති, න අස්ස බහිද්ධා පරිසාය ඝොසො නිච්ඡරති, බ්‍රහ්මස්සරො ඛො පන සො භගවා කරවීකභාණීති – එවං වග්ගුවදො.

සත්ථාති සත්ථා භගවා සත්ථවාහො. යථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති, චොරකන්තාරං තාරෙති, වාළකන්තාරං තාරෙති, දුබ්භික්ඛකන්තාරං තාරෙති, නිරුදකකන්තාරං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තභූමිං සම්පාපෙති; එවමෙව භගවා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති, ජාතිකන්තාරං තාරෙති, ජරාකන්තාරං තාරෙති, බ්‍යාධිකන්තාරං…පෙ…. මරණකන්තාරං… සොකපරිදෙවදුක්ඛදොමනස්සුපායාසකන්තාරං තාරෙති රාගකන්තාරං තාරෙති දොසකන්තාරං… මොහකන්තාරං… මානකන්තාරං… දිට්ඨිකන්තාරං… කිලෙසකන්තාරං… දුච්චරිතකන්තාරං තාරෙති, රාගගහනං තාරෙති, දොසගහනං… මොහගහනං… මානගහනං… දිට්ඨිගහනං… කිලෙසගහනං… දුච්චරිතගහනං තාරෙති උත්තාරෙති නිත්තාරෙති පතාරෙති ඛෙමන්තං අමතං නිබ්බානං සම්පාපෙතීති. එවම්පි භගවා සත්ථවාහො.

අථ වා භගවා නෙතා විනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙක්ඛෙතා පසාදෙතාති. එවම්පි භගවා සත්ථවාහො.

අථ වා භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතාති. එවම්පි භගවා සත්ථවාහොති – එවං වග්ගුවදො සත්ථා.

තුසිතා ගණිමාගතොති. භගවා තුසිතකායා චවිත්වා සතො සම්පජානො මාතුකුච්ඡිං ඔක්කන්තොති. එවම්පි තුසිතා ගණිමාගතො.

අථ වා දෙවා වුච්චන්ති තුසිතා. තෙ තුට්ඨා සන්තුට්ඨා අත්තමනා පමුදිතා පීතිසොමනස්සජාතා දෙවලොකතො ගණිං ආගතොති. එවම්පි තුසිතා ගණිමාගතො. අථ වා අරහන්තො වුච්චන්ති තුසිතා. තෙ තුට්ඨා සන්තුට්ඨා අත්තමනා පරිපුණ්ණසඞ්කප්පා අරහන්තානං ගණිං ආගතොති. එවම්පි තුසිතා ගණිමාගතො. **ගණීති** ගණී භගවා. ගණාචරියොති ගණී, ගණස්ස සත්ථාති ගණී, ගණං පරිහරතීති ගණී, ගණං ඔවදතීති ගණී, ගණමනුසාසතීති ගණී, විසාරදො ගණං උපසඞ්කමතීති ගණී, ගණස්ස [ගණොස්ස (සී.)] සුස්සූසති සොතං ඔදහති අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙතීති ගණී, ගණං අකුසලා වුට්ඨාපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙතීති ගණී, භික්ඛුගණස්ස ගණී, භික්ඛුනිගණස්ස ගණී, උපාසකගණස්ස ගණී, උපාසිකාගණස්ස ගණී, රාජගණස්ස ගණී, ඛත්තියගණස්ස... බ්‍රාහ්මණගණස්ස... වෙස්සගණස්ස... සුද්දගණස්ස... දෙවගණස්ස... බ්‍රහ්මගණස්ස ගණී, සඞ්ඝී ගණී ගණාචරියො. **ආගතොති** උපගතො සමුපගතො සමුපපන්නො [සම්පත්තො (සයා. ක.)] සඞ්කස්සනගරන්ති – තුසිතා ගණිමාගතො.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

"න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ, [ඉච්චායස්මා සාරිපුත්තො]
න සුතො උද කස්සචි;
එවං වග්ගුවදො සත්ථා, තුසිතා ගණිමාගතො"ති.

191.

සදෙවකස්ස ලොකස්ස, යථා දිස්සති චක්ඛුමා;
සබ්බං තමං විනොදෙත්වා, එකොව රතිමජ්ඣගා.

සදෙවකස්ස ලොකස්සාති සදෙවකස්ස ලොකස්ස සමාරකස්ස සබ්‍රහ්මකස්ස සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සායාති – සදෙවකස්ස ලොකස්ස.

යථා දිස්සති චක්ඛුමාති යථා භගවන්තං තාවතිංසභවනෙ පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නං ධම්මං දෙසෙන්තං දෙවතා පස්සන්ති තථා මනුස්සා පස්සන්ති. යථා මනුස්සා පස්සන්ති තථා දෙවතා පස්සන්ති. යථා දෙවානං දිස්සති තථා මනුස්සානං දිස්සති. යථා මනුස්සානං දිස්සති තථා දෙවානං දිස්සතීති. එවම්පි යථා දිස්සති චක්ඛුමා. යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා අදන්තා දන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අසන්තා සන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනුපසන්තා උපසන්තවණ්ණෙන දිස්සන්ති, අනිබ්බුතා නිබ්බුතවණ්ණෙන දිස්සන්ති.

> ‘‘පතිරූපකො මත්තිකාකුණ්ඩලොව, ලොහඩ්ඪමාසොව [ලොහමාසොව (ස්‍යා.)] සුවණ්ණඡන්නො;
> චරන්ති ලොකෙ පරිවාරඡන්නා, අන්තො අසුද්ධා බහි සොභමානා’’ති [අයං ගාථා සං. නි. 1.122 දිස්සති].

න භගවා එවං දිස්සති. භගවා භූතෙන තච්ඡෙන තථෙන යාථාවෙන අවිපරීතෙන සභාවෙන දන්තො දන්තවණ්ණෙන දිස්සති, සන්තො සන්තවණ්ණෙන දිස්සති, උපසන්තො උපසන්තවණ්ණෙන දිස්සති, නිබ්බුතො නිබ්බුතවණ්ණෙන දිස්සති, අකප්පිතඉරියාපථා ච බුද්ධා භගවන්තො පණිධිසම්පන්නාති. එවම්පි යථා දිස්සති චක්ඛුමා.

අථ වා භගවා විසුද්ධසද්දො ගතකිත්තිසද්දසිලොකො [භටකිත්තිසද්දසිලොකො (ස්‍යා.)] නාගභවනෙ ච සුපණ්ණභවනෙ ච යක්ඛභවනෙ ච අසුරභවනෙ ච ගන්ධබ්බභවනෙ ච මහාරාජභවනෙ ච ඉන්දභවනෙ ච බ්‍රහ්මභවනෙ ච දෙවභවනෙ ච එදිසො ච තාදිසො ච තතො ච භියොති. එවම්පි යථා දිස්සති චක්ඛුමා.

අථ වා භගවා දසහි බලෙහි සමන්නාගතො, චතූහි වෙසාරජ්ජෙහි, චතූහි පටිසම්භිදාහි, ඡහි අභිඤ්ඤාහි, ඡහි බුද්ධධම්මෙහි, තෙජෙන ච බලෙන ච ගුණෙන ච වීරියෙන ච පඤ්ඤාය ච දිස්සති ඤායති පඤ්ඤායති.

> ‘‘දූරෙ සන්තො පකාසෙන්ති, හිමවන්තොව පබ්බතො;
> අසන්තෙත්ථ න දිස්සන්ති, රත්තිං ඛිත්තා [රත්තිඛිත්තා (සී.) ධ. ප. 304] යථා සරා’’ති.

එවම්පි යථා දිස්සති චක්ඛුමා.

චක්ඛුමාති භගවා පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමා – මංසචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා, දිබ්බචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා, පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා, බුද්ධචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා, සමන්තචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා.

කථං භගවා මංසචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා? මංසචක්ඛුම්හි භගවතො පඤ්ච වණ්ණා සංවිජ්ජන්ති – නීලො ච වණ්ණො, පීතකො ච වණ්ණො, ලොහිතකො ච වණ්ණො, කණ්හො ච වණ්ණො, ඔදාතො ච වණ්ණො. අක්ඛිලොමානි ච භගවතො. යත්ථ ච අක්ඛිලොමානි පතිට්ඨිතානි තං නීලං හොති සුනීලං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං උමාපුප්ඵසමානං. තස්ස පරතො පීතකං හොති සුපීතකං සුවණ්ණවණ්ණං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං කණිකාරපුප්ඵසමානං. උභතො අක්ඛිකූටානි භගවතො ලොහිතකානි හොන්ති සුලොහිතකානි පාසාදිකානි දස්සනෙය්‍යානි ඉන්දගොපකසමානානි. මජ්ඣෙ කණ්හං හොති සුකණ්හං අලූඛං සුද්ධං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං අද්දාරිට්ඨකසමානං. තස්ස පරතො ඔදාතං හොති සුඔදාතං සෙතං පණ්ඩරං පාසාදිකං දස්සනෙය්‍යං ඔසධිතාරකසමානං. තෙන භගවා පාකතිකෙන

මංසචක්ඛුනා අත්තභාවපරියාපන්නෙන පුරිමසුචරිතකම්මාභිනිබ්බත්තෙන සමන්තා යොජනං පස්සති දිවා චෙව රත්තිඤ්ච. යදාපි චතුරඞ්ගසමන්නාගතො අන්ධකාරො හොති සූරියො ච අත්ථඞ්ගතො හොති; කාළපක්ඛො ච උපොසථො හොති, තිබ්බො ච වනසණ්ඩො හොති, මහා ච කාළමෙඝො අබ්භුට්ඨිතො හොති. එවරූපෙපි චතුරඞ්ගසමන්නාගතෙ අන්ධකාරෙ සමන්තා යොජනං පස්සති. නත්ථි සො කුට්ටො වා කවාටං වා පාකාරො වා පබ්බතො වා ගච්ඡො වා ලතා වා ආවරණං රූපානං දස්සනාය. එකඤ්චෙ තිලඵලං නිමිත්තං කත්වා තිලවාහෙ පක්ඛිපෙය්‍ය, තඤ්ඤෙව තිලඵලං උද්ධරෙය්‍ය. එවං පරිසුද්ධං භගවතො පාකතිකමංසචක්ඛු. එවං භගවා මංසචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා.

කථං භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනාපි චක්ඛුමා? භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ; යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති – ‘‘ඉමෙ වත භොන්තො සත්තා කායදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා වචීදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා මනොදුච්චරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං උපවාදකා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මිච්ඡාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උපපන්නා; ඉමෙ වා පන භොන්තො සත්තා කායසුචරිතෙන සමන්නාගතා වචීසුචරිතෙන සමන්නාගතා මනොසුචරිතෙන සමන්නාගතා අරියානං අනුපවාදකා සම්මාදිට්ඨිකා සම්මාදිට්ඨිකම්මසමාදානා, තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපන්නා’’ති. ඉති දිබ්බෙන චක්ඛුනා විසුද්ධෙන අතික්කන්තමානුසකෙන සත්තෙ පස්සති චවමානෙ උපපජ්ජමානෙ හීනෙ පණීතෙ සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ; යථාකම්මූපගෙ සත්තෙ පජානාති. ආකඞ්ඛමානො ච භගවා එකම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, ද්වෙපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, තිස්සොපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, චතස්සොපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්චපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, දසපි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, වීසම්පි [වීසතිම්පි (සී.)] ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, තිංසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, චත්තාලීසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, පඤ්ඤාසම්පි ලොකධාතුයො පස්සෙය්‍ය, සතම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, සහස්සිම්පි චූළනිකං ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, ද්විසහස්සිම්පි මජ්ඣිමිකං ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, තිසහස්සිම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, මහාසහස්සිම්පි ලොකධාතුං පස්සෙය්‍ය, යාවතකං පන ආකඞ්ඛෙය්‍ය තාවතකං පස්සෙය්‍ය. එවං පරිසුද්ධං භගවතො දිබ්බචක්ඛු. එවං භගවා දිබ්බෙන චක්ඛුනාපි චක්ඛුමා.

කථං භගවා පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා? භගවා මහාපඤ්ඤො පුථුපඤ්ඤො හාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බෙධිකපඤ්ඤො පඤ්ඤාපභෙදකුසලො පභින්නඤාණො අධිගතපටිසම්භිදො චතුවෙසාරජ්ජප්පත්තො දසබලධාරී පුරිසාසභො

පුරිසසීහො පුරිසනාගො පුරිසාජඤ්ඤො පුරිසධොරය්හො අනන්තඤාණො අනන්තතෙජො අනන්තයසො අඩ්ඪො මහද්ධනො ධනවා නෙතා විනෙතා අනුනෙතා පඤ්ඤපෙතා නිජ්ඣාපෙතා පෙක්ඛෙතා පසාදෙතා. සො හි භගවා අනුප්පන්නස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා, අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා, මග්ගඤ්ඤූ මග්ගවිදූ මග්ගකොවිදො මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා විහරන්ති පච්ඡා සමන්නාගතා.

සො හි භගවා ජානං ජානාති, පස්සං පස්සති, චක්ඛුභූතො ඤාණභූතො ධම්මභූතො බ්‍රහ්මභූතො වත්තා පවත්තා අත්ථස්ස නින්නෙතා අමතස්ස දාතා ධම්මස්සාමී තථාගතො. නත්ථි තස්ස භගවතො අඤ්ඤාතං අදිට්ඨං අවිදිතං අසච්ඡිකතං අඵස්සිතං පඤ්ඤාය. අතීතං අනාගතං පච්චුප්පන්නං උපාදාය සබ්බෙ ධම්මා සබ්බාකාරෙන බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණමුඛෙ ආපාථං ආගච්ඡන්ති. යං කිඤ්චි නෙය්‍යං නාම අත්ථි ජානිතබ්බං [අත්ථි ධම්මං ජානිතබ්බං (ක.) මහානි. 156] අත්තත්ථො වා, පරත්ථො වා, උභයත්ථො වා, දිට්ඨධම්මිකො වා අත්ථො, සම්පරායිකො වා අත්ථො, උත්තානො වා අත්ථො, ගම්භීරො වා අත්ථො, ගූළ්හො වා අත්ථො, පටිච්ඡන්නො වා අත්ථො, නෙය්‍යො වා අත්ථො, නීතො වා අත්ථො, අනවජ්ජො වා අත්ථො, නික්කිලෙසො වා අත්ථො, වොදානො වා අත්ථො, පරමත්ථො වා අත්ථො, සබ්බං තං අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

අතීතෙ බුද්ධස්ස භගවතො අප්පටිහතං ඤාණං, අනාගතෙ අප්පටිහතං ඤාණං, පච්චුප්පන්නෙ අප්පටිහතං ඤාණං. සබ්බං කායකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති. සබ්බං වචීකම්මං... සබ්බං මනොකම්මං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණානුපරිවත්ති. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං; නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං; නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං නප්පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි; අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා. යථා ද්වින්නං සමුග්ගපටලානං සම්මාඵුසිතානං හෙට්ඨිමං සමුග්ගපටලං උපරිමං නාතිවත්තති, උපරිමං සමුග්ගපටලං හෙට්ඨිමං නාතිවත්තති, අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො; එවමෙවං බුද්ධස්ස භගවතො නෙය්‍යඤ්ච ඤාණඤ්ච අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො. යාවතකං නෙය්‍යං තාවතකං ඤාණං, යාවතකං ඤාණං තාවතකං නෙය්‍යං, නෙය්‍යපරියන්තිකං ඤාණං, ඤාණපරියන්තිකං නෙය්‍යං; නෙය්‍යං අතික්කමිත්වා ඤාණං න පවත්තති, ඤාණං අතික්කමිත්වා නෙය්‍යපථො නත්ථි; අඤ්ඤමඤ්ඤපරියන්තට්ඨායිනො තෙ ධම්මා.

සබ්බධම්මෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති. සබ්බෙ ධම්මා බුද්ධස්ස භගවතො ආවජ්ජනපටිබද්ධා ආකඞ්ඛපටිබද්ධා මනසිකාරපටිබද්ධා චිත්තුප්පාදපටිබද්ධා. සබ්බසත්තෙසු බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණං පවත්තති. සබ්බෙසං සත්තානං භගවා ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං ජානාති,

අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බාභබ්බෙ සත්තෙ පජානාති. සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති.

යථා යෙ කෙචි මච්ඡකච්ඡපා අන්තමසො තිමිතිමිඞ්ගලං උපාදාය අන්තොමහාසමුද්දෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව සදෙවකො ලොකො සමාරකො සබ්‍රහ්මකො සස්සමණබ්‍රාහ්මණී පජා සදෙවමනුස්සා අන්තොබුද්ධඤාණෙ පරිවත්තති. යථා යෙ කෙචි පක්ඛී අන්තමසො ගරුළං වෙනතෙය්‍යං උපාදාය ආකාසස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති; එවමෙව යෙපි තෙ සාරිපුත්තසමා පඤ්ඤාය තෙපි බුද්ධඤාණස්ස පදෙසෙ පරිවත්තන්ති; බුද්ධඤාණං දෙවමනුස්සානං පඤ්ඤං ඵරිත්වා අභිභවිත්වා තිට්ඨති. යෙපි තෙ ඛත්තියපණ්ඩිතා බ්‍රාහ්මණපණ්ඩිතා ගහපතිපණ්ඩිතා සමණපණ්ඩිතා නිපුණා කතපරප්පවාදා වාලවෙධිරූපා වොභින්දන්තා මඤ්ඤෙ චරන්ති පඤ්ඤාගතෙන දිට්ඨිගතානි, තෙ පඤ්හෙ අභිසඞ්ඛරිත්වා අභිසඞ්ඛරිත්වා තථාගතං උපසඞ්කමිත්වා පුච්ඡන්ති ගුළ්හානි ච පටිච්ඡන්නානි ච. කථිතා විසජ්ජිතාව තෙ පඤ්හා භගවතා හොන්ති නිද්දිට්ඨකාරණා උපක්ඛිත්තකා ච. තෙ භගවතො සම්පජ්ජන්ති. අථ ඛො භගවාව තත්ථ අතිරොචති, යදිදං පඤ්ඤායාති. එවං භගවා පඤ්ඤාචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා.

කථං භගවා බුද්ධචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා? භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො [ඔලොකෙන්තො (සී.)] අද්දස සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ අප්පෙකච්චෙ නපරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ. සෙය්‍යථාපි නාම උප්පලිනියං වා පදුමිනියං වා පුණ්ඩරීකිනියං වා අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකානුග්ගතානි අන්තොනිමුග්ගපොසීනි, අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි සමොදකං ඨිතානි, අප්පෙකච්චානි උප්පලානි වා පදුමානි වා පුණ්ඩරීකානි වා උදකෙ ජාතානි උදකෙ සංවඩ්ඪානි උදකං අච්චුග්ගම්ම තිට්ඨන්ති අනුපලිත්තානි උදකෙන; එවමෙවං භගවා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස සත්තෙ අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛින්ද්‍රියෙ මුදින්ද්‍රියෙ ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ අප්පෙකච්චෙ පරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ අප්පෙකච්චෙ නපරලොකවජ්ජභයදස්සාවිනො විහරන්තෙ. ජානාති භගවා – ‘‘අයං පුග්ගලො රාගචරිතො, අයං දොසචරිතො, අයං මොහචරිතො, අයං විතක්කචරිතො, අයං සද්ධාචරිතො, අයං ඤාණචරිතො’’ති. රාගචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස අසුභකථං කථෙති; දොසචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස මෙත්තාභාවනං ආචික්ඛති; මොහචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස උද්දෙසෙ පරිපුච්ඡාය කාලෙන ධම්මස්සවනෙ කාලෙන ධම්මසාකච්ඡාය ගරුසංවාසෙ

නිවෙසෙති; විතක්කචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස ආනාපානස්සතිං ආචික්ඛති; සද්ධාචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස පසාදනීයං නිමිත්තං ආචික්ඛති බුද්ධසුබොධිං ධම්මසුධම්මතං සඞ්ඝසුප්පටිපත්තිං සීලානි ච අත්තනො; ඤාණචරිතස්ස භගවා පුග්ගලස්ස විපස්සනානිමිත්තං ආචික්ඛති අනිච්චාකාරං දුක්ඛාකාරං අනත්තාකාරං.

''සෙලෙ යථා පබ්බතමුද්ධනිට්ඨිතො, යථාපි පස්සෙ ජනතං සමන්තතො;
තථූපමං ධම්මමයං සුමෙධ, පාසාදමාරුය්හ සමන්තචක්ඛු;
සොකාවතිණ්ණං ජනතමපෙතසොකො, අවෙක්ඛස්සු ජාතිජරාභිභූත''න්ති.

එවං භගවා බුද්ධචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා.

කථං භගවා සමන්තචක්ඛුනාපි චක්ඛුමා? සමන්තචක්ඛු වුච්චති සබ්බඤ්ඤුතඤාණං. භගවා සබ්බඤ්ඤුතඤාණෙන උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො.

''න තස්ස අදිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි, අථො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බං;
සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථි නෙය්‍යං, තථාගතො තෙන සමන්තචක්ඛූ''ති.

එවං භගවා සමන්තචක්ඛුනාපි චක්ඛුමාති – යථා දිස්සති චක්ඛුමා.

සබ්බං තමං විනොදෙත්වාති සබ්බං රාගතමං දොසතමං මොහතමං මානතමං දිට්ඨිතමං කිලෙසතමං දුච්චරිතතමං අන්ධකරණං අචක්ඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විඝාතපක්ඛිකං අනිබ්බානසංවත්තනිකං නුදිත්වා පනුදිත්වා ජහිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වාති – සබ්බං තමං විනොදෙත්වා.

එකොව රතිමජ්ඣගාති. එකොති භගවා පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො, අදුතියට්ඨෙන එකො, තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො, එකන්තවීතරාගොති එකො, එකන්තවීතදොසොති එකො, එකන්තවීතමොහොති එකො, එකන්තනික්කිලෙසොති එකො, එකායනමග්ගං ගතොති එකො, අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

කථං භගවා පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො? භගවා දහරොව සමානො සුසු කාළකෙසො භද්‍රෙන [භද්දෙන (ස්‍යා.)] යොබ්බනෙන සමන්නාගතො පඨමෙන වයසා අකාමකානං මාතාපිතූනං අස්සුමුඛානං රුදන්තානං විලපන්තානං ඤාතිසඞ්ඝං පහාය සබ්බං ඝරාවාසපලිබොධං ඡින්දිත්වා පුත්තදාරපලිබොධං ඡින්දිත්වා ඤාතිපලිබොධං ඡින්දිත්වා මිත්තාමච්චපලිබොධං ඡින්දිත්වා සන්නිධිපලිබොධං ඡින්දිත්වා කෙසමස්සුං

ඔහාරෙත්වා කාසායානි වත්ථානි අච්ඡාදෙත්වා අගාරස්මා අනගාරියං පබ්බජිත්වා අකිඤ්චනභාවං උපගන්ත්වා එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති – එවං භගවා පබ්බජ්ජාසඞ්ඛාතෙන එකො.

කථං භගවා අදුතියට්ඨෙන එකො? සො එවං පබ්බජිතො සමානො එකො අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි පටිසෙවති අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානි. සො එකො චරති, එකො ගච්ඡති, එකො තිට්ඨති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, එකො පටික්කමති, එකො රහො නිසීදති, එකො චඞ්කමං අධිට්ඨාති, එකො චරති විහරති ඉරියති වත්තති පාලෙති යපෙති යාපෙති – එවං භගවා අදුතියට්ඨෙන එකො.

කථං භගවා තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො? සො එවං එකො අදුතියො අප්පමත්තො ආතාපී පහිතත්තො විහරන්තො නජ්ජා නෙරඤ්ජරාය තීරෙ බොධිරුක්ඛමූලෙ මහාපධානං පදහන්තො මාරං සසෙනං කණ්හං නමුචිං පමත්තබන්ධුං විධමිත්වා තණ්හාජාලිනිං විසරිතං විසත්තිකං පජහසි විනොදෙසි බ්‍යන්තිං අකාසි අනභාවං ගමෙසි.

‘‘තණ්හාදුතියො පුරිසො, දීඝමද්ධානසංසරං;
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං [ඉත්ථං භාවඤ්ඤථාභාවං (ක.) ඉතිවු. 15, 105], සංසාරං නාතිවත්තති.

‘‘එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
වීතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බජෙ’’ති.

එවං භගවා තණ්හාය පහානට්ඨෙන එකො.

කථං භගවා එකන්තවීතරාගොති එකො? රාගස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතරාගොති එකො, දොසස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතදොසොති එකො, මොහස්ස පහීනත්තා එකන්තවීතමොහොති එකො, කිලෙසානං පහීනත්තා එකන්තනික්කිලෙසොති එකො.

කථං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො? එකායනමග්ගො වුච්චති චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො.

‘‘එකායනං ජාතිඛයන්තදස්සී, මග්ගං පජානාති හිතානුකම්පී;
එතෙන මග්ගෙන තරිංසු [අතරිංසු (ස්‍යා.)] පුබ්බෙ, තරිස්සන්ති යෙ ච තරන්ති ඔඝ’’න්ති.

එවං භගවා එකායනමග්ගං ගතොති එකො.

කථං භගවා එකො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො? බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. භගවා තෙන බොධිඤාණෙන ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා''ති බුජ්ඣි, ''සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා''ති බුජ්ඣි, ''සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා''ති බුජ්ඣි, ''අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා''ති බුජ්ඣි...පෙ.... ''ජාතිපච්චයා ජරාමරණ''න්ති බුජ්ඣි; ''අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො''ති බුජ්ඣි...පෙ.... ''ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො''ති බුජ්ඣි; ''ඉදං දුක්ඛ''න්ති බුජ්ඣි, ''අයං දුක්ඛසමුදයො''ති බුජ්ඣි, ''අයං දුක්ඛනිරොධො''ති බුජ්ඣි, ''අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති බුජ්ඣි; ''ඉමෙ ආසවා''ති බුජ්ඣි...පෙ.... ''අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා''ති බුජ්ඣි; ''ඉමෙ ධම්මා පරිඤ්ඤෙය්‍යා''ති බුජ්ඣි... පහාතබ්බාති... භාවෙතබ්බාති... සච්ඡිකාතබ්බාති බුජ්ඣි, ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, චතුන්නං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච බුජ්ඣි, ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ත්න්ත්ති බුජ්ඣි.

අථ වා යං කිඤ්චි බුජ්ඣිතබ්බං අනුබුජ්ඣිතබ්බං පටිබුජ්ඣිතබ්බං සම්බුජ්ඣිතබ්බං අධිගන්තබ්බං ඵස්සිතබ්බං සච්ඡිකාතබ්බං, සබ්බං තං තෙන බොධිඤාණෙන බුජ්ඣි අනුබුජ්ඣි පටිබුජ්ඣි සම්බුජ්ඣි සම්මාබුජ්ඣි අධිගච්ඡි ඵස්සෙසි සච්ඡාකාසි. එවං භගවා එකො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

රතිමජ්ඣගාති. **රති**න්ති නෙක්ඛම්මරතිං විවෙකරතිං උපසමරතිං සම්බොධිරතිං අජ්ඣගා සමජ්ඣගා අධිගච්ඡි ඵස්සෙසි සච්ඡාකාසීති – එකොව රතිමජ්ඣගා.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

''සදෙවකස්ස ලොකස්ස, යථා දිස්සති චක්ඛුමා;
සබ්බං තමං විනොදෙත්වා, එකොව රතිමජ්ඣගා''ති.

192.

තං බුද්ධං අසිතං තාදිං, අකුහං ගණිමාගතං;
බහූනමිධ බද්ධානං, අත්ථි පඤ්හෙන ආගමං.

තං බුද්ධං අසිතං තාදින්ති. **බුද්ධො**ති යො සො භගවා සයම්භූ අනාචරියකො පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු සාමං සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣි,

තත්ථ ච සබ්බඤ්ඤුතං පාපුණි [පත්තො (ස්‍යා.)], බලෙසු ච වසීභාවං පාපුණි. **බුද්ධොති** කෙනට්ඨෙන බුද්ධො? බුජ්ඣිතා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙතා පජායාති බුද්ධො, සබ්බඤ්ඤුතාය බුද්ධො, සබ්බදස්සාවිතාය බුද්ධො, අනඤ්ඤනෙය්‍යතාය බුද්ධො, විසවිතාය බුද්ධො, ඛීණාසවසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, නිරුපක්කිලෙසසඞ්ඛාතෙන බුද්ධො, එකන්තවීතරාගොති බුද්ධො, එකන්තවීතදොසොති බුද්ධො, එකන්තවීතමොහොති බුද්ධො, එකන්තනික්කිලෙසොති බුද්ධො, එකායනමග්ගං ගතොති බුද්ධො, එකො අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති බුද්ධො, අබුද්ධිවිහතත්තා බුද්ධිපටිලාභත්තා බුද්ධො. බුද්ධොති නෙතං මාතරා කතං න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චෙහි කතං, න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං, න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතාහි කතං. විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති, යදිදං බුද්ධොති – තං බුද්ධං. **අසිතන්ති** ද්වෙ නිස්සයා – තණ්හානිස්සයො ච දිට්ඨිනිස්සයො ච. කතමො තණ්හානිස්සයො? යාව තණ්හාසඞ්ඛාතෙන සීමකතං ඔධිකතං [පරියාදිකතං (ස්‍යා.)] පරියන්තකතං පරිග්ගහිතං මමායිතං – ඉදං මම, එතං මම, එත්තකං මම, එත්තාවතා මම, මම රූපා සද්දා ගන්ධා රසා ඵොට්ඨබ්බා, අත්ථරණා පාවුරණා දාසිදාසා අජෙළකා කුක්කුටසූකරා හත්ථිගවාස්සවළවා, ඛෙත්තං වත්ථුං හිරඤ්ඤං සුවණ්ණං, ගාමනිගමරාජධානියො රට්ඨඤ්ච ජනපදො ච කොසො ච කොට්ඨාගාරඤ්ච, කෙවලම්පි මහාපථවිං තණ්හාවසෙන මමායති, යාවතා අට්ඨසතං තණ්හාවිචරිතං – අයං තණ්හානිස්සයො.

කතමො දිට්ඨිනිස්සයො? වීසතිවත්ථුකා සක්කායදිට්ඨි, දසවත්ථුකා මිච්ඡාදිට්ඨි, දසවත්ථුකා අන්තග්ගාහිකා දිට්ඨි. යා එවරූපා දිට්ඨි දිට්ඨිගතං දිට්ඨිගහනං දිට්ඨිකන්තාරො දිට්ඨිවිසූකායිකං දිට්ඨිවිප්ඵන්දිතං දිට්ඨිසඤ්ඤොජනං ගාහො පටිග්ගාහො අභිනිවෙසො පරාමාසො කුම්මග්ගො මිච්ඡාපථො මිච්ඡත්තං තිත්ථායතනං විපරියාසග්ගාහො විපරීතග්ගාහො විපල්ලාසග්ගාහො මිච්ඡාගාහො ''අයාථාවකස්මිං යාථාවක''න්ති ගාහො යාවතා ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි – අයං දිට්ඨිනිස්සයො.

බුද්ධස්ස භගවතො තණ්හානිස්සයො පහීනො, දිට්ඨිනිස්සයො පටිනිස්සට්ඨො; තණ්හානිස්සයස්ස පහීනත්තා දිට්ඨිනිස්සයස්ස පටිනිස්සට්ඨත්තා භගවා චක්ඛුං අසිතො, සොතං... ඝානං... ජිව්හං... කායං... මනං අසිතො, රූපෙ... සද්දෙ... ගන්ධෙ... රසෙ... ඵොට්ඨබ්බෙ... කුලං... ගණං... ආවාසං... ලාභං... යසං... පසංසං... සුඛං... චීවරං... පිණ්ඩපාතං... සෙනාසනං... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං... කාමධාතුං... රූපධාතුං... අරූපධාතුං ... කාමභවං... රූපභවං... අරූපභවං... සඤ්ඤාභවං... අසඤ්ඤාභවං... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤාභවං... එකවොකාරභවං... චතුවොකාරභවං... පඤ්චවොකාරභවං... අතීතං... අනාගතං... පච්චුප්පන්නං...

දිට්ඨසුතමුතවිඤ්ඤාතබ්බෙ ධම්මෙ අසිතො අනිස්සිතො අනල්ලීනො අනුපගතො අනජ්ඣොසිතො අනධිමුත්තො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරතීති – තං බුද්ධං අසිතං.

තාදින්ති භගවා පඤ්චහාකාරෙහි තාදී – ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී, චත්තාවීති තාදී, තිණ්ණාවීති තාදී, මුත්තාවීති තාදී, තංනිද්දෙසා තාදී.

කථං භගවා ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී? භගවා ලාභෙපි තාදී, අලාභෙපි තාදී, යසෙපි තාදී, අයසෙපි තාදී, පසංසායපි තාදී නින්දායපි තාදී, සුඛෙපි තාදී, දුක්ඛෙපි තාදී; එකඤ්චෙ බාහං ගන්ධෙන ලිම්පෙය්‍යුං, එකඤ්චෙ බාහං වාසියා තච්ඡෙය්‍යුං, අමුකස්මිං නත්ථි රාගො, අමුකස්මිං නත්ථි පටිඝං, අනුනයපටිඝවිප්පහීනො උග්ඝාතිනිග්ඝාතිවීතිවත්තො අනුරොධවිරොධං සමතික්කන්තො. එවං භගවා ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී.

කථං භගවා චත්තාවීති තාදී? භගවතා [භගවතො (සායා.)] රාගො චත්තො වන්තො මුත්තො පහීනො පටිනිස්සට්ඨො, දොසො...පෙ.... මොහො... කොධො... උපනාහො... මක්ඛො... පළාසො... ඉස්සා... මච්ඡරියං... මායා... සාඨෙය්‍යං... ථම්භො... සාරම්භො... මානො... අතිමානො... මදො... පමාදො... සබ්බෙ කිලෙසා... සබ්බෙ දුච්චරිතා... සබ්බෙ දරථා... සබ්බෙ පරිළාහා... සබ්බෙ සන්තාපා ... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා චත්තා වන්තා මුත්තා පහීනා පටිනිස්සට්ඨා. එවං භගවා චත්තාවීති තාදී.

කථං භගවා තිණ්ණාවීති තාදී? භගවා කාමොඝං තිණ්ණො, භවොඝං තිණ්ණො, දිට්ඨොඝං තිණ්ණො, අවිජ්ජොඝං තිණ්ණො, සබ්බං සංසාරපථං තිණ්ණො උත්තිණ්ණො නිත්තිණ්ණො අතික්කන්තො සමතික්කන්තො වීතිවත්තො. සො වුට්ඨවාසො චිණ්ණචරණො ගතද්ධො ගතදිසො ගතකොටියො පාලිතබ්‍රහ්මචරියො උත්තමදිට්ඨිප්පත්තො භාවිතමග්ගො පහීනකිලෙසො පටිවිද්ධාකුප්පො සච්ඡිකතනිරොධො. දුක්ඛං තස්ස පරිඤ්ඤාතං, සමුදයො පහීනො, මග්ගො භාවිතො, නිරොධො සච්ඡිකතො, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිඤ්ඤාතං, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤාතං, පහාතබ්බං පහීනං, භාවෙතබ්බං භාවිතං, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං. සො උක්ඛිත්තපළිඝො [උක්ඛිත්තපලිඝො (සායා. ක.) මහානි. 6] සංකිණ්ණපරික්ඛො අබ්බූළ්හෙසිකො නිරග්ගළො අරියො පන්නද්ධජො පන්නභාරො විසඤ්ඤුත්තො පඤ්චඞ්ගවිප්පහීනො ඡළඞ්ගසමන්නාගතො එකාරක්ඛො චතුරාපස්සෙනො පනුණ්ණපච්චෙකසච්චො සමවයසට්ඨෙසනො අනාවිලසඞ්කප්පො පස්සද්ධකායසඞ්ඛාරො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤො කෙවලී වුසිතවා උත්තමපුරිසො පරමපුරිසො පරමපත්තිප්පත්තො. සො නෙවාචිනති, නාපචිනති; අපචිනිත්වා ඨිතො නෙව පජහති, න උපාදියති; පජහිත්වා ඨිතො නෙව සංසිබ්බති, න උස්සිනෙති; විසිනෙත්වා ඨිතො නෙව විධූපෙති, න සන්ධූපෙති; විධූපෙත්වා ඨිතො,

අසෙඛෙන සීලක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො, අසෙඛෙන සමාධික්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො, අසෙඛෙන පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො, අසෙඛෙන විමුත්තික්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො, අසෙඛෙන විමුත්තිඤාණදස්සනක්ඛන්ධෙන සමන්නාගතත්තා ඨිතො, සච්චං සම්පටිපාදියිත්වා ඨිතො, එජං සමතික්කමිත්වා ඨිතො, කිලෙසග්ගිං පරියාදියිත්වා ඨිතො, අපරිගමනතාය ඨිතො, කටං සමාදාය ඨිතො, මුත්තපටිසෙවනතාය ඨිතො, මෙත්තාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, කරුණාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, මුදිතාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, උපෙක්ඛාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, අච්චන්තපාරිසුද්ධියා ඨිතො, අතම්මයතාය පාරිසුද්ධියා ඨිතො, විමුත්තත්තා ඨිතො, සන්තුසිතත්තා ඨිතො, ඛන්ධපරියන්තෙ ඨිතො, ධාතුපරියන්තෙ ඨිතො, ආයතනපරියන්තෙ ඨිතො, ගතිපරියන්තෙ ඨිතො, උපපත්තිපරියන්තෙ ඨිතො, පටිසන්ධිපරියන්තෙ ඨිතො, භවපරියන්තෙ ඨිතො, සංසාරපරියන්තෙ ඨිතො, වට්ටපරියන්තෙ ඨිතො, අන්තිමෙ භවෙ ඨිතො, අන්තිමෙ සමුස්සයෙ ඨිතො, අන්තිමදෙහධරො භගවා.

''තස්සායං පච්ඡිමකො භවො, චරිමොයං සමුස්සයො;
ජාතිමරණසංසාරො, නත්ථි තස්ස පුනබ්භවො''ති.

එවං භගවා තිණ්ණාවීති තාදී.

කථං භගවා මුත්තාවීති තාදී? භගවතො රාගා චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, දොසා චිත්තං... මොහා චිත්තං... කොධා... උපනාහා... මක්ඛා... පළාසා... ඉස්සාය... මච්ඡරියා... මායාය... සාඨෙය්‍යා... ථම්භා... සාරම්භා... මානා... අතිමානා... මදා... පමාදා... සබ්බකිලෙසෙහි... සබ්බදුච්චරිතෙහි... සබ්බදරථෙහි... සබ්බපරිළාහෙහි... සබ්බසන්තාපෙහි... සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං. එවං භගවා මුත්තාවීති තාදී.

කථං භගවා තංනිද්දෙසා තාදී? භගවා සීලෙ සති සීලවාති තංනිද්දෙසා තාදී, සද්ධාය සති සද්ධොති තංනිද්දෙසා තාදී, වීරියෙ සති වීරියවාති තංනිද්දෙසා තාදී, සතියා සති සතිමාති තංනිද්දෙසා තාදී, සමාධිස්මිං සති සමාහිතොති තංනිද්දෙසා තාදී, පඤ්ඤාය සති පඤ්ඤවාති තංනිද්දෙසා තාදී, විජ්ජාය සති තෙවිජ්ජොති තංනිද්දෙසා තාදී, අභිඤ්ඤාය සති ඡළභිඤ්ඤොති තංනිද්දෙසා තාදී, දසබලෙ සති දසබලොති තංනිද්දෙසා තාදී. එවං භගවා තංනිද්දෙසා තාදීති – තං බුද්ධං අසිතං තාදිං.

අකුහං ගණිමාගතන්ති. **අකුහොති** තීණි කුහනවත්ථූනි – පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු, සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධ ගහපතිකා භික්ඛුං නිමන්තෙන්ති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි.

සො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො අත්ථිකො [අතිත්තිකො (සී.), ඉත්ථිකො (සයා.), පුරාභෙදසුත්තනිද්දෙසෙ පාඨනානත්තං නත්ථි] චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානං භිය්‍යොකම්‍යතං උපාදාය චීවරං පච්චක්ඛාති, පිණ්ඩපාතං පච්චක්ඛාති, සෙනාසනං පච්චක්ඛාති, ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පච්චක්ඛාති. සො එවමාහ – ''කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන චීවරෙන! එතං සාරුප්පං, යං සමණො සුසානා වා සඞ්කාරකූටා වා පාපණිකා වා නන්තකානි උච්චිනිත්වා සඞ්ඝාටිං කරිත්වා ධාරෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන පිණ්ඩපාතෙන! එතං සාරුප්පං, යං සමණො උඤ්ඡාචරියාය පිණ්ඩියාලොපෙන ජීවිතං කප්පෙය්‍ය. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන සෙනාසනෙන! එතං සාරුප්පං, යං සමණො රුක්ඛමූලිකො වා අස්ස සොසානිකො වා අබ්භොකාසිකො වා. කිං සමණස්ස මහග්ඝෙන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන! එතං සාරුප්පං, යං සමණො පූතිමුත්තෙන හරිතකීඛණ්ඩෙන ඔසධං කරෙය්‍යා''ති තදුපාදාය ලූඛං චීවරං ධාරෙති, ලූඛං පිණ්ඩපාතං පරිභුඤ්ජති, ලූඛං සෙනාසනං පටිසෙවති, ලූඛං ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති. තමෙනං ගහපතිකා එවං ජානන්ති – ''අයං සමණො අප්පිච්ඡො සන්තුට්ඨො පවිවිත්තො අසංසට්ඨො ආරද්ධවීරියො ධුතවාදො''ති භිය්‍යො භිය්‍යො නිමන්තෙන්ති චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙහි. සො එවමාහ – ''තිණ්ණං සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති, සද්ධාය සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති, දෙය්‍යධම්මස්ස සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති, දක්ඛිණෙය්‍යානං සම්මුඛීභාවා සද්ධො කුලපුත්තො බහුං පුඤ්ඤං පසවති. තුම්හාකඤ්චෙවායං සද්ධා අත්ථි, දෙය්‍යධම්මො ච සංවිජ්ජති, අහඤ්ච පටිග්ගාහකො. සචෙ අහං න පටිග්ගහෙස්සාමි, එවං තුම්හෙ පුඤ්ඤෙන පරිබාහිරා [පටිබාහිරා (ක.)] භවිස්සථ, න මය්හං ඉමිනා අත්ථො, අපි ච තුම්හාකංයෙව අනුකම්පාය පටිග්ගණ්හාමී''ති. තදුපාදාය බහුම්පි චීවරං පටිග්ගණ්හාති [පටිගණ්හති (සී.)], බහුම්පි පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හාති, බහුම්පි සෙනාසනං පටිග්ගණ්හාති, බහුම්පි ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිග්ගණ්හාති. යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං පච්චයපටිසෙවනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිප්පායො, ''එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතී''ති ගමනං සණ්ඨපෙති, ඨානං සණ්ඨපෙති, නිසජ්ජං සණ්ඨපෙති, සයනං සණ්ඨපෙති, පණිධාය ගච්ඡති, පණිධාය තිට්ඨති, පණිධාය නිසීදති, පණිධාය සෙය්‍යං කප්පෙති, සමාහිතො විය ගච්ඡති, සමාහිතො විය තිට්ඨති, සමාහිතො විය නිසීදති, සමාහිතො විය සෙය්‍යං කප්පෙති, ආපාථකජ්ඣායීව හොති. යා එවරූපා ඉරියාපථස්ස ආඨපනා ඨපනා සණ්ඨපනා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං ඉරියාපථසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු.

කතමං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු? ඉධෙකච්චො පාපිච්ඡො ඉච්ඡාපකතො සම්භාවනාධිප්පායො "එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සතී"ති, අරියධම්මසන්නිස්සිතං වාචං භාසති. "යො එවරූපං චීවරං ධාරෙති සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති; "යො එවරූපං පත්තං ධාරෙති… ලොහථාලකං ධාරෙති… ධම්මකරණං [ධම්මකරකං (සී. ස්‍යා.) අභිධානප්පදීපිකාභිනවනිස්සයං ඔලොකෙතබ්බං] ධාරෙති… පරිස්සාවනං ධාරෙති… කුඤ්චිකං ධාරෙති… උපාහනං ධාරෙති… කායබන්ධනං ධාරෙති… ආයොගං ධාරෙති, සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති; "යස්ස එවරූපො උපජ්ඣායො සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති; "යස්ස එවරූපො ආචරියො… එවරූපා සමානුපජ්ඣායකා… සමානාචරියකා… මිත්තා… සන්දිට්ඨා… සම්භත්තා… සහායා, සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති; "යො එවරූපෙ විහාරෙ වසති, සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති; "යො එවරූපෙ අඩ්ඪයොගෙ වසති… පාසාදෙ වසති… හම්මියෙ වසති… ගුහායං වසති… ලෙණෙ වසති… කුටියා වසති… කූටාගාරෙ වසති… අට්ටෙ වසති … මාළෙ වසති… උද්දණ්ඩෙ වසති… උපට්ඨානසාලායං වසති… මණ්ඩපෙ වසති… රුක්ඛමූලෙ වසති, සො සමණො මහෙසක්ඛො"ති භණති.

අථ වා කොරජිකකොරජිකො, භාකුටිකභාකුටිකො, කුහකකුහකො, ලපකලපකො, මුඛසම්භාවිතො "අයං සමණො ඉමාසං එවරූපානං විහාරසමාපත්තීනං ලාභී"ති. තාදිසං ගම්භීරං ගූළ්හං නිපුණං පටිච්ඡන්නං ලොකුත්තරං සුඤ්ඤතාපටිසඤ්ඤුත්තං කථං කථෙති. යා එවරූපා භාකුටිකා භාකුටියං කුහනා කුහායනා කුහිතත්තං – ඉදං සාමන්තජප්පනසඞ්ඛාතං කුහනවත්ථු. බුද්ධස්ස භගවතො ඉමානි තීණි කුහනවත්ථූනි පහීනානි සමුච්ඡින්නානි වූපසන්තානි පටිපස්සද්ධානි අභබ්බුප්පත්තිකානි ඤාණග්ගිනා දඩ්ඪානි. තස්මා බුද්ධො අකුහොති – අකුහං.

ගණිමාගතන්ති. **ගණීති** ගණී භගවා. ගණාචරියොති ගණී, ගණස්ස සත්ථාති ගණී, ගණං පරිහරතීති ගණී, ගණං ඔවදතීති ගණී, ගණං අනුසාසතීති ගණී, විසාරදො ගණං උපසඞ්කමතීති ගණී, ගණස්ස සුස්සූසති සොතං ඔදහති අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨපෙතීති ගණී, ගණං අකුසලා වුට්ඨාපෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙතීති ගණී, භික්ඛුගණස්ස ගණී, භික්ඛුනීගණස්ස ගණී, උපාසකගණස්ස ගණී, උපාසිකාගණස්ස ගණී, රාජගණස්ස ගණී, ඛත්තියගණස්ස ගණී, බ්‍රාහ්මණගණස්ස ගණී, වෙස්සගණස්ස ගණී, සුද්දගණස්ස ගණී, බ්‍රහ්මගණස්ස ගණී, දෙවගණස්ස ගණී, සඞ්ඝී [සංඝගණස්ස ගණී (සී.)] ගණී ගණාචරියං. **ආගතන්ති** උපගතං සමුපගතං සමුපපන්නං [සම්පත්තං (බහූසු)] සඞ්කස්සනගරන්ති – අකුහං ගණිමාගතං.

පටුන

බහූනමිධ බද්ධානන්ති. බහූනං ඛත්තියානං බ්‍රාහ්මණානං වෙස්සානං සුද්දානං ගහට්ඨානං පබ්බජිතානං දෙවානං මනුස්සානං. **බද්ධානන්ති** බද්ධානං බද්ධචරානං පරිචාරකානං සිස්සානන්ති – බහූනමිධ බද්ධානං.

අත්ථී පඤ්හෙන ආගමන්ති. පඤ්හෙන අත්ථිකො ආගතොම්හි [අත්ථිකාම්හ ආගතා (සී. ක.) එවමීදිසෙසු ද්වීසු පදෙසුපි බහුවචනෙන], පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමො ආගතොම්හි, පඤ්හං සොතුකාමො ආගතොම්හීති. එවම්පි අත්ථී පඤ්හෙන ආගමං. අථ වා පඤ්හත්ථිකානං පඤ්හං පුච්ඡිතුකාමානං පඤ්හං සොතුකාමානං ආගමනං අභික්කමනං උපසඞ්කමනං පයිරුපාසනං [පයිරුපාසනා (ස්‍යා. ක.)] සියා අත්ථීති. එවම්පි අත්ථී පඤ්හෙන ආගමං. අථ වා පඤ්හාගමො තුය්හං අත්ථි, ත්වම්පි පහු [ඉමානි තීණි පදානි නත්ථි ස්‍යා. පොත්ථකෙ], ත්වමසි අලමත්තො මයා පුච්ඡිතං කථෙතුං විසජ්ජෙතුං ‘‘වහස්සෙතං භාර’’න්ති. එවම්පි අත්ථී පඤ්හෙන ආගමං.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

‘‘තං බුද්ධං අසිතං තාදිං, අකුහං ගණිමාගතං;
බහූනමිධ බද්ධානං, අත්ථී පඤ්හෙන ආගම’’න්ති.

193.
භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතො, භජතො රිත්තමාසනං;
රුක්ඛමූලං සුසානං වා, පබ්බතානං ගුහාසු වා.

භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතොති. භික්ඛුනොති පුථුජ්ජනකල්‍යාණකස්ස වා භික්ඛුනො සෙක්ඛස්ස වා භික්ඛුනො. **විජිගුච්ඡතොති** ජාතියා විජිගුච්ඡතො, ජරාය... බ්‍යාධිනා... මරණෙන... සොකෙහි... පරිදෙවෙහි... දුක්ඛෙහි... දොමනස්සෙහි... උපායාසෙහි විජිගුච්ඡතො, නෙරයිකෙන දුක්ඛෙන... තිරච්ඡානයොනිකෙන දුක්ඛෙන... පෙත්තිවිසයිකෙන දුක්ඛෙන... මානුසිකෙන [මානුසකෙන (සී. ස්‍යා.) මහානි. 171] දුක්ඛෙන... ගබ්භොක්කන්තිමූලකෙන දුක්ඛෙන... ගබ්භට්ඨිතිමූලකෙන දුක්ඛෙන... ගබ්භවුට්ඨානමූලකෙන දුක්ඛෙන... ජාතස්සූපනිබන්ධකෙන දුක්ඛෙන... ජාතස්ස පරාධෙය්‍යකෙන දුක්ඛෙන... අත්තූපක්කමෙන දුක්ඛෙන... පරූපක්කමෙන දුක්ඛෙන... දුක්ඛදුක්ඛෙන... සඞ්ඛාරදුක්ඛෙන ... විපරිණාමදුක්ඛෙන... චක්ඛුරොගෙන දුක්ඛෙන... සොතරොගෙන දුක්ඛෙන... ඝානරොගෙන දුක්ඛෙන... ජිව්හාරොගෙන දුක්ඛෙන... කායරොගෙන දුක්ඛෙන... සීසරොගෙන දුක්ඛෙන... කණ්ණරොගෙන දුක්ඛෙන... මුඛරොගෙන දුක්ඛෙන... දන්තරොගෙන දුක්ඛෙන... කාසෙන... සාසෙන... පිනාසෙන... ඩාහෙන... ජරෙන... කුච්ඡිරොගෙන... මුච්ඡාය... පක්ඛන්දිකාය... සූලාය... විසූචිකාය... කුට්ඨෙන... ගණ්ඩෙන... කිලාසෙන... සොසෙන... අපමාරෙන...

දද්දුයා... කණ්ඩුයා... කච්ඡුයා... රඛසාය... විතච්ඡිකාය... ලොහිතෙන... පිත්තෙන... මධුමෙහෙන... අංසාය... පිළකාය... භගන්දලෙන... පිත්තසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සෙම්හසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... වාතසමුට්ඨානෙන ආබාධෙන... සන්නිපාතිකෙන ආබාධෙන... උතුපරිණාමජෙන ආබාධෙන... විසමපරිහාරජෙන ආබාධෙන... ඔපක්කමිකෙන ආබාධෙන... කම්මවිපාකජෙන ආබාධෙන... සීතෙන... උණ්හෙන... ජිඝච්ඡාය... පිපාසාය... උච්චාරෙන ... පස්සාවෙන... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙන දුක්ඛෙන... මාතුමරණෙන දුක්ඛෙන... පිතුමරණෙන දුක්ඛෙන... භාතුමරණෙන... භගිනිමරණෙන... පුත්තමරණෙන ... ධීතුමරණෙන... ඤාතිබ්‍යසනෙන... භොගබ්‍යසනෙන... රොගබ්‍යසනෙන... සීලබ්‍යසනෙන... දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන විජිගුච්ඡතො අට්ටීයතො හරායතො ජිගුච්ඡතොති – භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතො.

භජතො රිත්තමාසනන්ති. **ආසනං** වුච්චති යත්ථ නිසීදති – මඤ්චො පීඨං භිසි තට්ටිකා චම්මඛණ්ඩො තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො පලාලසන්ථාරො [පලාසසන්ථාරො (සී. ස්‍යා.)]. තං ආසනං අසප්පායරූපදස්සනෙන රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං, අසප්පායසද්දස්සවනෙන රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං, අසප්පායෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං. තං පවිවිත්තං ආසනං භජතො සම්භජතො සෙවතො නිසෙවතො සංසෙවතො පටිසෙවතොති – භජතො රිත්තමාසනං.

රුක්ඛමූලං සුසානං වාති. රුක්ඛමූලංයෙව රුක්ඛමූලං, සුසානංයෙව සුසානන්ති – රුක්ඛමූලං සුසානං වා. **පබ්බතානං ගුහාසු වාති.** පබ්බතායෙව පබ්බතා, කන්දරායෙව කන්දරා, ගිරිගුහායෙව ගිරිගුහා. පබ්බතන්තරිකායො වුච්චන්ති පබ්බතපබ්භාරාති – පබ්බතානං ගුහාසු වා.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

‘‘භික්ඛුනො විජිගුච්ඡතො, භජතො රිත්තමාසනං;
රුක්ඛමූලං සුසානං වා, පබ්බතානං ගුහාසු වා’’ති.

194.

උච්චාවචෙසු සයනෙසු, කිවන්තො [ගීවන්තො (ස්‍යා.) මොග්ගල්ලානබ්‍යාකරණං ඔලොකෙතබ්බං] **තත්ථ භෙරවා;**
යෙ හි භික්ඛු න වෙධෙය්‍ය, නිග්ඝොසෙ සයනාසනෙ.

උච්චාවචෙසු සයනෙසූති. **උච්චාවචෙසූති** උච්චාවචෙසු හීනප්පණීතෙසු ඡෙකපාපකෙසු. සයනං වුච්චති සෙනාසනං විහාරො අඩ්ඪයොගො පාසාදො හම්මියං ගුහාති – උච්චාවචෙසු සයනෙසු. **කිවන්තො තත්ථ භෙරවාති.** **කිවන්තොති** කිවන්තො [කුවන්තො (සී.), ගීවන්තො (ස්‍යා.)] කූජන්තො

නදන්තො සද්දං කරොන්තො. අථ වා **කිවන්තොති** කති කිත්තකා කීවතකා කීවබහුකා තෙ. **භෙරවාති** සීහා බ්‍යග්ඝා දීපී අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා හත්ථී අහි විච්ඡිකා සතපදී, චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වාති – කිවන්තො තත්ථ භෙරවා.

යෙ හි භික්ඛු න වෙධෙය්‍යාති. යෙ හීති යෙ හි භෙරවෙ පස්සිත්වා වා සුණිත්වා වා න වෙධෙය්‍ය නප්පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරු අස්ස අච්ඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී, පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – යෙ හි භික්ඛු න වෙධෙය්‍ය.

නිග්ඝොසෙ සයනාසනෙති. අප්පසද්දෙ අප්පනිග්ඝොසෙ විජනවාතෙ මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකෙ පටිසල්ලානසාරුප්පෙ සෙනාසනෙති – නිග්ඝොසෙ සයනාසනෙ.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

‘‘උච්චාවචෙසු සයනෙසු, කිවන්තො තත්ථ භෙරවා;
යෙ හි භික්ඛු න වෙධෙය්‍ය, නිග්ඝොසෙ සයනාසනෙ’’ති.

195.

කති පරිස්සයා ලොකෙ, ගච්ඡතො අගතං දිසං;
යෙ භික්ඛු අභිසම්භවෙ, පන්තම්හි සයනාසනෙ.

කති පරිස්සයා ලොකෙති. කතීති කති කිත්තකා කීවතකා කීවබහුකා. **පරිස්සයාති** ද්වෙ පරිස්සයා – පාකටපරිස්සයා ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච. කතමෙ පාකටපරිස්සයා? සීහා බ්‍යග්ඝා දීපී අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා හත්ථී අහි විච්ඡිකා සතපදී, චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා, චක්ඛුරොගො සොතරොගො ඝානරොගො ජිව්හාරොගො කායරොගො සීසරොගො කණ්ණරොගො මුඛරොගො දන්තරොගො කාසො සාසො පිනාසො ඩාහො ජරො කුච්ඡිරොගො මුච්ඡා පක්ඛන්දිකා සූලා විසූචිකා කුට්ඨං ගණ්ඩො කිලාසො සොසො අපමාරො දද්දු කණ්ඩු කච්ඡු රඛසා විතච්ඡිකා ලොහිතං පිත්තං මධුමෙහො අංසා පිළකා භගන්දලා, පිත්තසමුට්ඨානා ආබාධා…පෙ…. සීතං උණ්හං ජිඝච්ඡා පිපාසා උච්චාරො පස්සාවො ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සා – ඉමෙ වුච්චන්ති පාකටපරිස්සයා.

කතමෙ පටිච්ඡන්නපරිස්සයා? කායදුච්චරිතං වචීදුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං කාමච්ඡන්දනීවරණං බ්‍යාපාදනීවරණං ථිනමිද්ධනීවරණං උද්ධච්චකුක්කුච්චනීවරණං විචිකිච්ඡානීවරණං රාගො දොසො මොහො කොධො උපනාහො මක්ඛො පළාසො ඉස්සා මච්ඡරියං මායා සාඨෙය්‍යං ථම්භො සාරම්භො මානො අතිමානො මදො පමාදො, සබ්බෙ කිලෙසා

සබ්බෙ දුච්චරිතා සබ්බෙ දරථා සබ්බෙ පරිළාහා සබ්බෙ සන්තාපා සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරා – ඉමෙ වුච්චන්ති පටිච්ඡන්නපරිස්සයා.

පරිස්සයාති කෙනට්ඨෙන පරිස්සයා? පරිසහන්තීති පරිස්සයා, පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා, තත්‍රාසයාති පරිස්සයා.

කථං පරිසහන්තීති පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා තං පුග්ගලං සහන්ති පරිසහන්ති අභිභවන්ති අජ්ඣොත්ථරන්ති පරියාදියන්ති මද්දන්ති. එවං පරිසහන්තීති – පරිස්සයා.

කථං පරිහානාය සංවත්තන්තීති පරිස්සයා? තෙ පරිස්සයා කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. කතමෙසං කුසලානං ධම්මානං? සම්මාපටිපදාය අනුලොමපටිපදාය අපච්චනීකපටිපදාය අවිරුද්ධපටිපදාය අන්වත්ථපටිපදාය ධම්මානුධම්මපටිපදාය සීලෙසු පරිපූරකාරිතාය ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතාය භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාය ජාගරියානුයොගස්ස සතිසම්පජඤ්ඤස්ස චතුන්නං සතිපට්ඨානානං භාවනානුයොගස්ස චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්ස භාවනානුයොගස්ස – ඉමෙසං කුසලානං ධම්මානං අන්තරායාය පරිහානාය සංවත්තන්ති. එවං පරිහානාය සංවත්තන්තීති – පරිස්සයා.

කථං තත්‍රාසයාති පරිස්සයා? තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයා. යථා බිලෙ බිලාසයා පාණා සයන්ති, දකෙ දකාසයා පාණා සයන්ති, වනෙ වනාසයා පාණා සයන්ති, රුක්ඛෙ රුක්ඛාසයා පාණා සයන්ති; එවමෙව තත්ථෙතෙ පාපකා අකුසලා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති අත්තභාවසන්නිස්සයාති. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘සාන්තෙවාසිකො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති. කථඤ්ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරති? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො චක්ඛුනා රූපං දිස්වා උප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාස්සවන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති, සමුදාචරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාචරියකොති වුච්චති.

‘‘පුන චපරං, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො සොතෙන සද්දං සුත්වා…පෙ…. ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා… මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය උප්පජ්ජන්ති පාපකා අකුසලා ධම්මා සරසඞ්කප්පා සඤ්ඤොජනියා, ත්‍යාස්ස අන්තො වසන්ති අන්වාස්සවන්ති

පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාන්තෙවාසිකොති වුච්චති. තෙ නං සමුදාචරන්ති, සමුදාචරන්ති නං පාපකා අකුසලා ධම්මාති. තස්මා සාචරියකොති වුච්චති. එවං ඛො, භික්ඛවෙ, භික්ඛු සාන්තෙවාසිකො සාචරියකො දුක්ඛං න ඵාසු විහරතී''ති. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

''තයොමෙ, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලා අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා. කතමෙ තයො? ලොභො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලො අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො, දොසො, භික්ඛවෙ...පෙ.... මොහො, භික්ඛවෙ, අන්තරාමලො අන්තරාඅමිත්තො අන්තරාසපත්තො අන්තරාවධකො අන්තරාපච්චත්ථිකො. ඉමෙ ඛො, භික්ඛවෙ, තයො අන්තරාමලා අන්තරාඅමිත්තා අන්තරාසපත්තා අන්තරාවධකා අන්තරාපච්චත්ථිකා''.

''අනත්ථජනනො ලොභො, ලොභො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''ලුද්ධො අත්ථං න ජානාති, ලුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං [අන්ධතමං (ස්‍යා. ක.) මහානි. 156; ඉතිවු. 88] තදා හොති, යං ලොභො සහතෙ නරං.

''අනත්ථජනනො දොසො, දොසො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''කුද්ධො අත්ථං න ජානාති, කුද්ධො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං දොසො සහතෙ නරං.

''අනත්ථජනනො මොහො, මොහො චිත්තප්පකොපනො;
භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවබුජ්ඣති.

''මූළ්හො අත්ථං න ජානාති, මූළ්හො ධම්මං න පස්සති;
අන්ධන්තමං තදා හොති, යං මොහො සහතෙ නර''න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

''තයො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. කතමෙ තයො? ලොභො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය; දොසො ඛො, මහාරාජ...පෙ.... මොහො ඛො, මහාරාජ, පුරිසස්ස ධම්මො අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානො උප්පජ්ජති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරාය. ඉමෙ ඛො, මහාරාජ, තයො පුරිසස්ස ධම්මා අජ්ඣත්තං උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජන්ති අහිතාය දුක්ඛාය අඵාසුවිහාරායා''ති.

‘‘ලොභො දොසො ච මොහො ච, පුරිසං පාපචෙතසං;
හිංසන්ති අත්තසම්භූතා, තචසාරංව සම්ඵල’’න්ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා.

වුත්තඤ්හෙතං භගවතා –

‘‘රාගො ච දොසො ච ඉතොනිදානා, අරතී රතී ලොමහංසො ඉතොජා;
ඉතො සමුට්ඨාය මනොවිතක්කා, කුමාරකා ධඞ්කමිවොස්සජන්තී’’ති.

එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා. **ලොකෙති** මනුස්සලොකෙති – කති පරිස්සයා ලොකෙ.

ගච්ඡතො අගතං දිසන්ති. අගතා දිසා වුච්චති අමතං නිබ්බානං. යො සො සබ්බසඞ්ඛාරසමථො සබ්බූපධිපටිනිස්සග්ගො තණ්හක්ඛයො විරාගො නිරොධො නිබ්බානං. අගතපුබ්බා සා දිසා න සා දිසා ගතපුබ්බා ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා.

‘‘සමතිත්තිකං අනවසෙසං, තෙලපත්තං යථා පරිහරෙය්‍ය;
එවං සචිත්තමනුරක්ඛෙ, පත්ථයානො [පත්ථයමානො (ස්‍යා.)] දිසං අගතපුබ්බං’’.

අගතපුබ්බං දිසං වජතො ගච්ඡතො අභික්කමතොති – ගච්ඡතො අගතං දිසං.

යෙ භික්ඛු අභිසම්භවෙති. **යෙති** යෙ පරිස්සයෙ අභිසම්භවෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – යෙ භික්ඛු අභිසම්භවෙ.

පන්තම්හි සයනාසනෙති. අන්තෙ පන්තෙ පරියන්තෙ සෙලන්තෙ වා වනන්තෙ වා නදන්තෙ වා උදකන්තෙ වා යත්ථ න කසීයති න වපීයති, ජනන්තං අතික්කමිත්වා මනුස්සානං අනුපචාරෙ සෙනාසනෙති – පන්තම්හි සයනාසනෙ.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

‘‘කති පරිස්සයා ලොකෙ, ගච්ඡතො අගතං දිසං;
යෙ භික්ඛු අභිසම්භවෙ, පන්තම්හි සයනාසනෙ’’ති.

196.

ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සු, ක්‍යාස්සස්සු ඉධ ගොචරා;

කානි සීලබ්බතානාස්සු, පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො.

ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සූති. කීදිසෙන බ්‍යප්පථෙන සමන්නාගතො අස්ස කිංසණ්ඨිතෙන කිංපකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති වචීපාරිසුද්ධිං පුච්ඡති. කතමා වචීපාරිසුද්ධි? ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාදා පටිවිරතො හොති සච්චවාදී සච්චසන්ධො ථෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්ස. පිසුණං වාචං පහාය පිසුණාය වාචාය පටිවිරතො හොති, ඉතො සුත්වා න අමුත්‍ර අක්ඛාතා ඉමෙසං භෙදාය, අමුත්‍ර වා සුත්වා න ඉමෙසං අක්ඛාතා අමූසං භෙදාය, ඉති භින්නානං වා සන්ධාතා, සහිතානං වා අනුප්පදාතා සමග්ගාරාමො සමග්ගරතො සමග්ගනන්දී සමග්ගකරණිං වාචං භාසිතා හොති. ඵරුසං වාචං පහාය ඵරුසාය වාචාය පටිවිරතො හොති; යා සා වාචා නෙලා කණ්ණසුඛා පෙමනීයා හදයඞ්ගමා පොරී බහුජනකන්තා බහුජනමනාපා තථාරූපිං වාචං භාසිතා හොති. සම්ඵප්පලාපං පහාය සම්ඵප්පලාපා පටිවිරතො හොති කාලවාදී භූතවාදී අත්ථවාදී ධම්මවාදී විනයවාදී, නිධානවතිං වාචං භාසිතා හොති කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං අත්ථසංහිතං. චතූහි වචීසුචරිතෙහි සමන්නාගතො චතුදොසාපගතං වාචං භාසති, බාත්තිංසාය තිරච්ඡානකථාය ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරති. දස කථාවත්ථූනි කථෙති, සෙය්‍යථිදං – අප්පිච්ඡකථං සන්තුට්ඨිකථං පවිවෙකකථං අසංසග්ගකථං වීරියාරම්භකථං සීලකථං සමාධිකථං පඤ්ඤාකථං විමුත්තිකථං විමුත්තිඤාණදස්සනකථං සතිපට්ඨානකථං සම්මප්පධානකථං ඉද්ධිපාදකථං ඉන්ද්‍රියකථං බලකථං බොජ්ඣඞ්ගකථං මග්ගකථං ඵලකථං නිබ්බානකථං කථෙති. වාචාය යතො යත්තො පටියත්තො ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුතො – අයං වචීපාරිසුද්ධි. ඊදිසාය වචීපාරිසුද්ධියා සමන්නාගතො අස්සාති – ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සු.

ක්‍යාස්සස්සු ඉධ ගොචරාති. කීදිසෙන ගොචරෙන සමන්නාගතො අස්ස කිංසණ්ඨිතෙන කිංපකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති ගොචරං පුච්ඡති. අත්ථි ගොචරො, අත්ථි අගොචරො.

කතමො අගොචරො? ඉධෙකච්චො වෙසියාගොචරො වා හොති, විධවාගොචරො වා හොති, ථුල්ලකුමාරීගොචරො [ථූලකුමාරීගොචරො (ස්‍යා. ක.)] වා හොති, පණ්ඩකගොචරො වා හොති, භික්ඛුනීගොචරො වා හොති, පානාගාරගොචරො වා හොති, සංසට්ඨො විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන. යානි වා පන තානි කුලානි අස්සද්ධානි අප්පසන්නානි අනොපානභූතානි අක්කොසකපරිභාසකානි අනත්ථකාමානි අහිතකාමානි අඵාසුකාමානි අයොගක්ඛෙමකාමානි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති – අයං වුච්චති අගොචරො.

අථ වා අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො අසංවුතො ගච්ඡති, හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, අස්සං ඔලොකෙන්තො, රථං ඔලොකෙන්තො, පත්තිං ඔලොකෙන්තො, ඉත්ථියො ඔලොකෙන්තො, පුරිසෙ ඔලොකෙන්තො, කුමාරිකායො ඔලොකෙන්තො, කුමාරකෙ ඔලොකෙන්තො, අන්තරාපණං ඔලොකෙන්තො, ඝරමුඛානි ඔලොකෙන්තො, උද්ධං ඔලොකෙන්තො [උල්ලොකෙන්තො (සී. ක.) මහානි. 157 නත්ථි පාඨනානත්තං], අධො ඔලොකෙන්තො, දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො ගච්ඡති – අයම්පි වුච්චති අගොචරො.

අථ වා චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං…පෙ…. මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣා දොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස න සංවරාය පටිපජ්ජති, න රක්ඛති මනින්ද්‍රියං මනින්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති – අයම්පි වුච්චති අගොචරො.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපං විසූකදස්සනං අනුයුත්තා විහරන්ති, සෙය්‍යථිදං – නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණිස්සරං වෙතාළං කුම්භථූණං සොභනකං චණ්ඩාලං වංසං ධොවනං හත්ථියුද්ධං අස්සයුද්ධං මහිංසයුද්ධං උසභයුද්ධං අජයුද්ධං මෙණ්ඩයුද්ධං කුක්කුටයුද්ධං වට්ටකයුද්ධං දණ්ඩයුද්ධං මුට්ඨියුද්ධං නිබ්බුද්ධං උය්‍යොධිකං බලග්ගං සෙනාබ්‍යූහං අනීකදස්සනං ඉති වා ඉති, එවරූපං විසූකදස්සනං අනුයුත්තො හොති – අයම්පි වුච්චති අගොචරො.

පඤ්චපි කාමගුණා අගොචරා. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘මා, භික්ඛවෙ, අගොචරෙ චරථ පරවිසයෙ. අගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං පරවිසයෙ ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො? යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. කතමෙ පඤ්ච? චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා, සොතවිඤ්ඤෙය්‍යා සද්දා… ඝානවිඤ්ඤෙය්‍යා ගන්ධා… ජිව්හාවිඤ්ඤෙය්‍යා රසා… කායවිඤ්ඤෙය්‍යා ඵොට්ඨබ්බා ඉට්ඨා කන්තා මනාපා පියරූපා කාමූපසංහිතා රජනීයා. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො අගොචරො පරවිසයො’’ – අයම්පි වුච්චති අගොචරො.

කතමො ගොචරො? ඉධ භික්ඛු න වෙසියාගොචරො හොති, න විධවාගොචරො හොති, න ථුල්ලකුමාරීගොචරො හොති, න පණ්ඩකගොචරො හොති, න භික්ඛුනීගොචරො හොති, න පානාගාරගොචරො හොති, අසංසට්ඨො විහරති රාජූහි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන සංසග්ගෙන. යානි වා පන තානි කුලානි සද්ධානි පසන්නානි ඔපානභූතානි කාසාවපජ්ජොතානි ඉසිවාතපටිවාතානි අත්ථකාමානි හිතකාමානි ඵාසුකාමානි

යොගක්ඛෙමකාමානි භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං උපාසකානං උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරුපාසති – අයම්පි වුච්චති ගොචරො.

අථ වා භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො සංවුතො ගච්ඡති, න හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, න අස්සං ඔලොකෙන්තො, න රථං ඔලොකෙන්තො, න පත්තිං ඔලොකෙන්තො…පෙ…. න දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො ගච්ඡති – අයම්පි වුච්චති ගොචරො.

අථ වා භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති…පෙ…. මනින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති – අයම්පි වුච්චති ගොචරො.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපං විසූකදස්සනං අනනුයුත්තා විහරන්ති, සෙය්‍යථිදං – නච්චං ගීතං වාදිතං…පෙ…. අනීකදස්සනං ඉති වා ඉති, එවරූපා විසූකදස්සනා පටිවිරතො හොති – අයම්පි වුච්චති ගොචරො.

චත්තාරොපි සතිපට්ඨානා ගොචරො. වුත්තඤ්හෙතං භගවතා – ‘‘ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරථ සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ. ගොචරෙ, භික්ඛවෙ, චරතං සකෙ පෙත්තිකෙ විසයෙ න ලච්ඡති මාරො ඔතාරං, න ලච්ඡති මාරො ආරම්මණං. කො ච, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො? යදිදං චත්තාරො සතිපට්ඨානා. කතමෙ චත්තාරො? ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සී විහරති, වෙදනාසු…පෙ. … චිත්තෙ…පෙ…. ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සී විහරති ආතාපී සම්පජානො සතිමා විනෙය්‍ය ලොකෙ අභිජ්ඣාදොමනස්සං. අයං වුච්චති, භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො ගොචරො සකො පෙත්තිකො විසයො – අයම්පි වුච්චති ගොචරො. එදිසෙන ගොචරෙන සමන්නාගතො අස්සා’’ති – ක්‍යාස්සස්සු ඉධ ගොචරා.

කානි සීලබ්බතානාස්සූති. කීදිසෙන සීලබ්බතෙන සමන්නාගතො අස්ස කිංසණ්ඨිතෙන කිංපකාරෙන කිංපටිභාගෙනාති සීලබ්බතපාරිසුද්ධිං පුච්ඡති. කතමා සීලබ්බතපාරිසුද්ධි? අත්ථි සීලඤ්චෙව වතඤ්ච, අත්ථි වතං න සීලං. කතමං සීලඤ්චෙව වතඤ්ච? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. යො තත්ථ සඤ්ඤමො සංවරො අවීතික්කමො – ඉදං සීලං. යං සමාදානං – තං වතං. සංවරට්ඨෙන සීලං, සමාදානට්ඨෙන වතං – ඉදං වුච්චති සීලඤ්චෙව වතඤ්ච.

කතමං වතං න සීලං? අට්ඨ ධුතඞ්ගානි – ආරඤ්ඤිකඞ්ගං, පිණ්ඩපාතිකඞ්ගං, පංසුකූලිකඞ්ගං, තෙචීවරිකඞ්ගං, සපදානචාරිකඞ්ගං, ඛලුපච්ඡාභත්තිකඞ්ගං, නෙසජ්ජිකඞ්ගං, යථාසන්ථතිකඞ්ගං – ඉදං වුච්චති වතං න සීලං. වීරියසමාදානම්පි වුච්චති වතං න සීලං. කාමං තචො ච න්හාරු ච අට්ඨි ච අවසිස්සතු, සරීරෙ උපසුස්සතු මංසලොහිතං, යං තං පුරිසථාමෙන පුරිසබලෙන පුරිසවීරියෙන පුරිසපරක්කමෙන පත්තබ්බං න තං අපාපුණිත්වා

වීරියස්ස සණ්ඨානං භවිස්සතීති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං න සීලං.

> ‘‘නාසිස්සං න පිවිස්සාමි, විහාරතො න නික්ඛමෙ [න නික්ඛමිං (ස්‍යා.) මහානි. 17];
> නපි පස්සං නිපාතෙස්සං, තණ්හාසල්ලෙ අනූහතෙ’’ති.

චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං න සීලං. න තාවාහං ඉමං පල්ලඞ්කං භින්දිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතීති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. න තාවාහං ඉමම්හා ආසනා වුට්ඨහිස්සාමි… න තාවාහං ඉමම්හා චඞ්කමා ඔරොහිස්සාමි… විහාරා නික්ඛමිස්සාමි… අඩ්ඪයොගා නික්ඛමිස්සාමි… පාසාදා නික්ඛමිස්සාමි… හම්මියා… ගුහාය… ලෙණා… කුටියා… කූටාගාරා… අට්ටා… මාළා… උද්දණ්ඩා… උපට්ඨානසාලාය… මණ්ඩපා… රුක්ඛමූලා නික්ඛමිස්සාමි යාව මෙ න අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චිස්සතීති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ඉමස්මිඤ්ඤෙව පුබ්බණ්හසමයං අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි ඵස්සයිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමීති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං. ඉමස්මිඤ්ඤෙව මජ්ඣන්හිකසමයං… සායන්හසමයං … පුරෙභත්තං… පච්ඡාභත්තං… පුරිමයාමං… මජ්ඣිමයාමං… පච්ඡිමයාමං… කාළෙ… ජුණ්හෙ… වස්සෙ… හෙමන්තෙ… ගිම්හෙ… පුරිමෙ වයොඛන්ධෙ… මජ්ඣිමෙ වයොඛන්ධෙ… පච්ඡිමෙ වයොඛන්ධෙ අරියධම්මං ආහරිස්සාමි සමාහරිස්සාමි අධිගච්ඡිස්සාමි ඵස්සයිස්සාමි සච්ඡිකරිස්සාමීති – චිත්තං පග්ගණ්හාති පදහති. එවරූපම්පි වීරියසමාදානං වුච්චති වතං, න සීලං – අයං සීලබ්බතපාරිසුද්ධි. එදිසාය [කීදිසාය (සී.), ඊදිසාය (ස්‍යා.)] සීලබ්බතපාරිසුද්ධියා සමන්නාගතො අස්සාති – කානි සීලබ්බතානාස්සු.

පහිතත්තස්ස භික්ඛුනොති. පහිතත්තස්සාති ආරද්ධවීරියස්ස ථාමගතස්ස දළ්හපරක්කමස්ස අනික්ඛිත්තඡන්දස්ස අනික්ඛිත්තධුරස්ස කුසලෙසු ධම්මෙසු. අථ වා පෙසිතත්තස්ස යස්සත්ථාය පෙසිතො අත්තත්ථෙ ච ඤායෙ ච ලක්ඛණෙ ච කාරණෙ ච ඨානාඨානෙ ච. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘අවිජ්ජාපච්චයා සඞ්ඛාරා’’ති පෙසිතත්තස්ස …පෙ…. ‘‘ජාතිපච්චයා ජරාමරණ’’න්ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘අවිජ්ජානිරොධා සඞ්ඛාරනිරොධො’’ති පෙසිතත්තස්ස…පෙ…. ‘‘ජාතිනිරොධා ජරාමරණනිරොධො’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘ඉදං දුක්ඛ’’න්ති පෙසිතත්තස්ස…පෙ…. ‘‘අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘ඉමෙ ආසවා’’ති පෙසිතත්තස්ස…පෙ…. ‘‘අයං ආසවනිරොධගාමිනී පටිපදා’’ති පෙසිතත්තස්ස, ‘‘ඉමෙ ධම්මා

අභිඤ්ඤෙය්‍යා''ති පෙසිතත්තස්ස...පෙ.... ''ඉමෙ ධම්මා සච්ඡිකාතබ්බා''ති පෙසිතත්තස්ස, ඡන්නං ඵස්සායතනානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච පෙසිතත්තස්ස, පඤ්චන්නං උපාදානක්ඛන්ධානං... චතුන්නං මහාභූතානං සමුදයඤ්ච අත්ථඞ්ගමඤ්ච අස්සාදඤ්ච ආදීනවඤ්ච නිස්සරණඤ්ච පෙසිතත්තස්ස, ''යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම''න්ති පෙසිතත්තස්ස. **භික්ඛුනොති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකස්ස වා භික්ඛුනො සෙක්ඛස්ස වා භික්ඛුනොති – පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

''ක්‍යාස්ස බ්‍යප්පථයො අස්සු, ක්‍යාස්සස්සු ඉධ ගොචරා;
කානි සීලබ්බතානාස්සු, පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො''ති.

197.

කං සො සික්ඛං සමාදාය, එකොදි නිපකො සතො;
කම්මාරො රජතස්සෙව, නිද්ධමෙ මලමත්තනො.

කං සො සික්ඛං සමාදායාති කං සො සික්ඛං ආදාය සමාදාය ආදියිත්වා සමාදියිත්වා ගණ්හිත්වා පරාමසිත්වා අභිනිවිසිත්වාති – කං සො සික්ඛං සමාදාය.

එකොදි නිපකො සතොති. එකොදීති එකග්ගචිත්තො අවික්ඛිත්තචිත්තො අවිසාහටමානසො සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං...පෙ.... සම්මාසමාධි. **නිපකොති** නිපකො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවී. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු...පෙ.... චිත්තෙ...පෙ.... ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො. සො වුච්චති සතොති – සතො. කං සො සික්ඛං සමාදායාති අධිසීලසික්ඛං පුච්ඡති. **එකොදීති** අධිචිත්තසික්ඛං පුච්ඡති. **නිපකොති** අධිපඤ්ඤාසික්ඛං පුච්ඡති. **සතොති** පාරිසුද්ධිං පුච්ඡතීති – කං සො සික්ඛං සමාදාය, එකොදි නිපකො සතො.

කම්මාරො රජතස්සෙව, නිද්ධමෙ මලමත්තනොති. කම්මාරො වුච්චති සුවණ්ණකාරො, රජතං වුච්චති ජාතරූපං. යථා සුවණ්ණකාරො ජාතරූපස්ස ඔළාරිකම්පි මලං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති, මජ්ඣිමකම්පි මලං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති, සුඛුමකම්පි මලං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති; එවමෙව භික්ඛු අත්තනො ඔළාරිකෙපි කිලෙසෙ ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති, මජ්ඣිමකෙපි කිලෙසෙ... සුඛුමකෙපි කිලෙසෙ ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති.

අථ වා භික්ඛු අත්තනො රාගමලං දොසමලං මොහමලං මානමලං දිට්ඨිමලං කිලෙසමලං දුච්චරිතමලං අන්ධකරණං අචක්ඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විඝාතපක්ඛිකං අනිබ්බානසංවත්තනිකං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති.

අථ වා සම්මාදිට්ඨියා මිච්ඡාදිට්ඨිං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති. සම්මාසඞ්කප්පෙන මිච්ඡාසඞ්කප්පං...පෙ.... සම්මාවාචාය මිච්ඡාවාචං... සම්මාකම්මන්තෙන මිච්ඡාකම්මන්තං... සම්මාආජීවෙන මිච්ඡාආජීවං... සම්මාවායාමෙන මිච්ඡාවායාමං... සම්මාසතියා මිච්ඡාසතිං... සම්මාසමාධිනා මිච්ඡාසමාධිං... සම්මාඤාණෙන මිච්ඡාඤාණං... සම්මාවිමුත්තියා මිච්ඡාවිමුත්තිං ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙති.

අථ වා අරියෙන අට්ඨඞ්ගිකෙන මග්ගෙන සබ්බෙ කිලෙසෙ සබ්බෙ දුච්චරිතෙ සබ්බෙ දරථෙ සබ්බෙ පරිළාහෙ සබ්බෙ සන්තාපෙ සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙ ධමති සන්ධමති නිද්ධමති පජහති විනොදෙති බ්‍යන්තිං කරොති අනභාවං ගමෙතීති – කම්මාරො රජතස්සෙව නිද්ධමෙ මලමත්තනො.

තෙනාහ ථෙරො සාරිපුත්තො –

‘‘කං සො සික්ඛං සමාදාය, එකොදි නිපකො සතො;
කම්මාරො රජතස්සෙව, නිද්ධමෙ මලමත්තනො’’ති.

198.

විජිගුච්ඡමානස්ස යදිදං ඵාසු, [සාරිපුත්තාති භගවා]
රිත්තාසනං සයනං සෙවතො චෙ;
සම්බොධිකාමස්ස යථානුධම්මං, තං තෙ පවක්ඛාමි යථා පජානං.

විජිගුච්ඡමානස්ස යදිදං ඵාසූති. **විජිගුච්ඡමානස්සාති** ජාතියා විජිගුච්ඡමානස්ස, ජරාය... බ්‍යාධිනා... මරණෙන... සොකෙහි ... පරිදෙවෙහි... දුක්ඛෙහි... දොමනස්සෙහි... උපායාසෙහි...පෙ.... දිට්ඨිබ්‍යසනෙන දුක්ඛෙන විජිගුච්ඡමානස්ස අට්ටීයමානස්ස [අට්ටියමානස්ස (ස්‍යා. ක.)] හරායමානස්සාති – විජිගුච්ඡමානස්ස. **යදිදං ඵාසූති** යං ඵාසුවිහාරං තං කථයිස්සාමි. කතමො ඵාසුවිහාරො? සම්මාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අපච්චනීකපටිපදා අවිරුද්ධපටිපදා අන්වත්ථපටිපදා ධම්මානුධම්මපටිපදා සීලෙසු පරිපූරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සතිසම්පජඤ්ඤං චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්ච බලානි සත්ත

බොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනී ච පටිපදා – අයං ඵාසුවිහාරොති – විජිගුච්ඡමානස්ස යදිදං ඵාසු.

සාරිපුත්තාති **භගවාති.** තං ථෙරං නාමෙනාලපති. **භගවාති** ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි [පටිභජි (සී. ස්‍යා.) මහානි. 50 නත්ථි පාඨනානත්තං] ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා; භජි වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා, භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං ආරුප්පසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා; භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං, න පිතරා කතං, න භාතරා කතං, න භගිනියා කතං, න මිත්තාමච්චෙහි කතං, න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං, න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං, න දෙවතාහි කතං; විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – සාරිපුත්තාති භගවා.

රිත්තාසනං සයනං සෙවතො **වෙති.** ආසනං වුච්චති යත්ථ නිසීදති – මඤ්චො පීඨං භිසි තට්ටිකා චම්මඛණ්ඩො තිණසන්ථාරො පණ්ණසන්ථාරො පලාලසන්ථාරො. සයනං වුච්චති සෙනාසනං විහාරො අඩ්ඪයොගො පාසාදො හම්මියං ගුහා. තං සයනාසනං අසප්පායරූපදස්සනෙන රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං, අසප්පායසද්දස්සවනෙන...පෙ.... අසප්පායෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි රිත්තං විවිත්තං පවිවිත්තං. තං සයනාසනං සෙවතො නිසෙවතො සංසෙවතො පටිසෙවතොති – රිත්තාසනං සයනං සෙවතො වෙ.

සම්බොධිකාමස්ස යථානුධම්මන්ති. සම්බොධි වුච්චති චතූසු මග්ගෙසු ඤාණං පඤ්ඤා පඤ්ඤින්ද්‍රියං පඤ්ඤාබලං...පෙ....

ධම්මවිචයසම්බොජ්ඣඞ්ගො වීමංසා විපස්සනා සම්මාදිට්ඨි. තං සම්බොධිං බුජ්ඣිතුකාමස්ස අනුබුජ්ඣිතුකාමස්ස පටිබුජ්ඣිතුකාමස්ස සම්බුජ්ඣිතුකාමස්ස අධිගන්තුකාමස්ස ඵස්සිතුකාමස්ස සච්ඡිකාතුකාමස්සාති – සම්බොධිකාමස්ස.

යථානුධම්මන්ති කතමෙ බොධියා අනුධම්මා? සම්මාපටිපදා අනුලොමපටිපදා අපච්චනීකපටිපදා අවිරුද්ධපටිපදා අන්වත්ථපටිපදා ධම්මානුධම්මපටිපදා සීලෙසු පරිපූරකාරිතා ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සතිසම්පජඤ්ඤං – ඉමෙ වුච්චන්ති බොධියා අනුධම්මා. අථ වා චතුන්නං මග්ගානං පුබ්බභාගෙ විපස්සනා – ඉමෙ වුච්චන්ති බොධියා අනුධම්මාති – සම්බොධිකාමස්ස යථානුධම්මං.

තං තෙ පවක්ඛාමි යථා පජානන්ති. තන්ති බොධියා අනුධම්මං. **පවක්ඛාමීති** පවක්ඛාමි ආචික්ඛිස්සාමි දෙසෙස්සාමි පඤ්ඤපෙස්සාමි පට්ඨපෙස්සාමි විවරිස්සාමි විභජිස්සාමි උත්තානීකරිස්සාමි පකාසිස්සාමි. **යථා පජානන්ති** යථා පජානං යථා පජානන්තො ආජානන්තො විජානන්තො පටිවිජානන්තො පටිවිජ්ඣන්තො න ඉතිහිතිහං න ඉතිකිරාය න පරම්පරාය න පිටකසම්පදාය න තක්කහෙතු න නයහෙතු න ආකාරපරිවිතක්කෙන න දිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සාමං සයමභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං, තං කථයිස්සාමීති – තං තෙ පවක්ඛාමි යථා පජානං.

තෙනාහ භගවා –

''විජිගුච්ඡමානස්ස යදිදං ඵාසු, [සාරිපුත්තාති භගවා]
රිත්තාසනං සයනං සෙවතො චෙ;
සම්බොධිකාමස්ස යථානුධම්මං, තං තෙ පවක්ඛාමි යථා පජාන''න්ති.

199.

පඤ්චන්නං ධීරො භයානං න භායෙ, භික්ඛු සතො සපරියන්තචාරී;
ඩංසාධිපාතානං සරීසපානං [සිරිංසපානං (සී. ක.)], **මනුස්සඵස්සානං චතුප්පදානං.**

පඤ්චන්නං ධීරො භයානං න භායෙති. ධීරොති ධීරො පණ්ඩිතො පඤ්ඤවා බුද්ධිමා ඤාණී විභාවී මෙධාවී. ධීරො පඤ්චන්නං භයානං න භායෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න සන්තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරු අස්ස අච්ඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – පඤ්චන්නං ධීරො භයානං න භායෙ.

භික්ඛු සතො සපරියන්තචාරීති. භික්ඛූති පුථුජ්ජනකල්‍යාණකො වා භික්ඛු සෙක්ඛො වා භික්ඛු. **සතොති** චතූහි කාරණෙහි සතො – කායෙ කායානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො, වෙදනාසු…පෙ…. චිත්තෙ… ධම්මෙසු ධම්මානුපස්සනාසතිපට්ඨානං භාවෙන්තො සතො – සො වුච්චති සතො. **සපරියන්තචාරීති** චත්තාරො පරියන්තා – සීලසංවරපරියන්තො, ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො, භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාපරියන්තො, ජාගරියානුයොගපරියන්තො.

කතමො සීලසංවරපරියන්තො? ඉධ භික්ඛු සීලවා හොති, පාතිමොක්ඛසංවරසංවුතො විහරති ආචාරගොචරසම්පන්නො, අණුමත්තෙසු වජ්ජෙසු භයදස්සාවී, සමාදාය සික්ඛති සික්ඛාපදෙසු. අන්තොපූතිභාවං පච්චවෙක්ඛමානො අන්තො සීලසංවරපරියන්තෙ චරති, මරියාදං න භින්දති – අයං සීලසංවරපරියන්තො.

කතමො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො? ඉධ භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං…පෙ…. චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. සොතෙන සද්දං සුත්වා… ඝානෙන ගන්ධං ඝායිත්වා… ජිව්හාය රසං සායිත්වා… කායෙන ඵොට්ඨබ්බං ඵුසිත්වා… මනසා ධම්මං විඤ්ඤාය න නිමිත්තග්ගාහී හොති නානුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං මනින්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය පටිපජ්ජති, රක්ඛති මනින්ද්‍රියං, මනින්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. ආදිත්තපරියායං පච්චවෙක්ඛමානො අන්තො ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තෙ චරති, මරියාදං න භින්දති – අයං ඉන්ද්‍රියසංවරපරියන්තො.

කතමො භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාපරියන්තො? ඉධ භික්ඛු පටිසඞ්ඛා යොනිසො ආහාරං ආහාරෙති නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා යාපනාය විහිංසූපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය. ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඞ්ඛාමි නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො චාති. අක්ඛබ්භඤ්ජනවණපටිච්ඡාදනපුත්තමංසූපමං පච්චවෙක්ඛමානො අන්තො භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාපරියන්තෙ චරති, මරියාදං න භින්දති – අයං භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාපරියන්තො.

කතමො ජාගරියානුයොගපරියන්තො? ඉධ භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා පඨමං යාමං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා මජ්ඣිමං යාමං දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙති පාදෙ පාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසි කරිත්වා, රත්තියා පච්ඡිමං යාමං පච්චුට්ඨාය චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති. භද්දෙකරත්තවිහාරං [භද්දෙකරත්තිවිහාරං (සී. ක.)]

පච්චවෙක්ඛමානො අන්තො ජාගරියානුයොගපරියන්තෙ චරති, මරියාදං න භින්දති – අයං ජාගරියානුයොගපරියන්තොති – භික්ඛු සතො සපරියන්තචාරී.

ඩංසාධිපාතානං සරීසපානන්ති. ඩංසා වුච්චන්ති පිඞ්ගලමක්ඛිකායො. අධිපාතකා වුච්චන්ති සබ්බාපි මක්ඛිකායො. කිංකාරණා අධිපාතකා වුච්චන්ති සබ්බාපි මක්ඛිකායො? තා උප්පතිත්වා උප්පතිත්වා ඛාදන්ති; තංකාරණා අධිපාතකා වුච්චන්ති සබ්බාපි මක්ඛිකායො. සරීසපා වුච්චන්ති අහීති – ඩංසාධිපාතානං සරීසපානං.

මනුස්සඵස්සානං චතුප්පදානන්ති. මනුස්සඵස්සා වුච්චන්ති චොරා වා අස්සු මානවා වා කතකම්මා වා අකතකම්මා වා. තෙ භික්ඛුං පඤ්හං වා පුච්ඡෙය්‍යුං වාදං වා ආරොපෙය්‍යුං අක්කොසෙය්‍යුං පරිභාසෙය්‍යුං රොසෙය්‍යුං විරොසෙය්‍යුං හිංසෙය්‍යුං විහිංසෙය්‍යුං හෙඨෙය්‍යුං විහෙඨෙය්‍යුං ඝාතෙය්‍යුං උපඝාතෙය්‍යුං උපඝාතං වා කරෙය්‍යුං. යො කොචි මනුස්සතො උපඝාතො – මනුස්සඵස්සො. **චතුප්පදානන්ති** සීහා බ්‍යග්ඝා දීපි අච්ඡා තරච්ඡා කොකා මහිංසා හත්ථී. තෙ භික්ඛුං මද්දෙය්‍යුං ඛාදෙය්‍යුං හිංසෙය්‍යුං විහිංසෙය්‍යුං හෙඨෙය්‍යුං විහෙඨෙය්‍යුං ඝාතෙය්‍යුං උපඝාතෙය්‍යුං උපඝාතං වා කරෙය්‍යුං. චතුප්පදතො උපඝාතො යං කිඤ්චි චතුප්පදභයන්ති – මනුස්සඵස්සානං චතුප්පදානං.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පඤ්චන්නං ධීරො භයානං න භායෙ, භික්ඛු සතො සපරියන්තචාරී;
ඩංසාධිපාතානං සරීසපානං, මනුස්සඵස්සානං චතුප්පදාන’’න්ති.

200.

පරධම්මිකානම්පි න සන්තසෙය්‍ය, දිස්වාපි තෙසං බහුභෙරවානි;
අථාපරානි අභිසම්භවෙය්‍ය, පරිස්සයානි කුසලානුඑසී.

පරධම්මිකානම්පි න සන්තසෙය්‍ය, දිස්වාපි තෙසං බහුභෙරවානීති. පරධම්මිකා වුච්චන්ති සත්ත සහධම්මිකෙ ඨපෙත්වා යෙ කෙචි බුද්ධෙ ධම්මෙ සඞ්ඝෙ අප්පසන්නා. තෙ භික්ඛුං පඤ්හං වා පුච්ඡෙය්‍යුං වාදං වා ආරොපෙය්‍යුං අක්කොසෙය්‍යුං පරිභාසෙය්‍යුං රොසෙය්‍යුං විරොසෙය්‍යුං හිංසෙය්‍යුං විහිංසෙය්‍යුං හෙඨෙය්‍යුං විහෙඨෙය්‍යුං ඝාතෙය්‍යුං උපඝාතෙය්‍යුං උපඝාතං වා කරෙය්‍යුං. තෙසං බහුභෙරවෙ පස්සිත්වා වා සුණිත්වා වා න වෙධෙය්‍ය න පවෙධෙය්‍ය න සම්පවෙධෙය්‍ය න තසෙය්‍ය න සන්තසෙය්‍ය න උත්තසෙය්‍ය න පරිත්තසෙය්‍ය න භායෙය්‍ය න සන්තාසං ආපජ්ජෙය්‍ය, අභීරු අස්ස අච්ඡම්භී අනුත්‍රාසී අපලායී පහීනභයභෙරවො විගතලොමහංසො විහරෙය්‍යාති – පරධම්මිකානම්පි න සන්තසෙය්‍ය දිස්වාපි තෙසං බහුභෙරවානි.

අථාපරානි අභිසම්භවෙය්‍ය, පරිස්සයානි කුසලානුඑසීති. අථාපරානිපි අත්ථි අභිසම්භොතබ්බානි අභිභවිතබ්බානි අජ්ඣොත්ථරිතබ්බානි පරියාදියිතබ්බානි මද්දිතබ්බානි. **පරිස්සයාති** ද්වෙ පරිස්සයා – පාකටපරිස්සයා ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච...පෙ.... එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා. **කුසලානුඑසීති** සම්මාපටිපදං අනුලොමපටිපදං අපච්චනීකපටිපදං අවිරුද්ධපටිපදං අන්වත්ථපටිපදං...පෙ.... අරියං අට්ඨඞ්ගිකං මග්ගං නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනිඤ්ච පටිපදං එසන්තෙන ගවෙසන්තෙන පරියෙසන්තෙන පරිස්සයා අභිසම්භොතබ්බා අභිභවිතබ්බා අජ්ඣොත්ථරිතබ්බා පරියාදියිතබ්බා මද්දිතබ්බාති – අථාපරානි අභිසම්භවෙය්‍ය පරිස්සයානි කුසලානුඑසී.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘පරධම්මිකානම්පි න සන්තසෙය්‍ය, දිස්වාපි තෙසං බහුභෙරවානි;
> අථාපරානි අභිසම්භවෙය්‍ය, පරිස්සයානි කුසලානුඑසී’’ති.

201.

> **ආතඞ්කඑස්සෙන ඛුදාය ඵුට්ඨො, සීතං අච්චුණ්හං** [අතුණ්හං (සී. ක.)] **අධිවාසයෙය්‍ය;**
> **සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා අනොකො, වීරියපරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍ය.**

ආතඞ්කඑස්සෙන ඛුදාය ඵුට්ඨොති. ආතඞ්කඑස්සො වුච්චති රොගඑස්සො. රොගඑස්සෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්ස; චක්ඛුරොගෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්ස, සොතරොගෙන... ඝානරොගෙන... ජිව්හාරොගෙන... කායරොගෙන...පෙ.... ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්ස. ඛුදා වුච්චති ඡාතකො. ඡාතකෙන ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්සාති – ආතඞ්කඑස්සෙන ඛුදාය ඵුට්ඨො.

සීතං අච්චුණ්හං අධිවාසයෙය්‍යාති. සීතන්ති ද්වීහි කාරණෙහි සීතං හොති – අබ්භන්තරධාතුප්පකොපවසෙන [අබ්භන්තරධාතුසඞ්කොපවසෙන (ස්‍යා.)] වා සීතං හොති, බහිද්ධා උතුවසෙන වා සීතං හොති. **උණ්හන්ති** ද්වීහි කාරණෙහි උණ්හං හොති – අබ්භන්තරධාතුප්පකොපවසෙන වා උණ්හං හොති, බහිද්ධා උතුවසෙන වා උණ්හං හොතීති – සීතං අච්චුණ්හං. **අධිවාසයෙය්‍යාති** ඛමො අස්ස සීතස්ස උණ්හස්ස ජිඝච්ඡාය පිපාසාය ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සානං දුරුත්තානං දුරාගතානං වචනපථානං උප්පන්නානං සාරීරිකානං වෙදනානං දුක්ඛානං තිබ්බානං [තිප්පානං (සී. ස්‍යා.)] ඛරානං කටුකානං අසාතානං අමනාපානං පාණහරානං අධිවාසකජාතිකො අස්සාති – සීතං අච්චුණ්හං අධිවාසයෙය්‍ය.

සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා අනොකොති. **සො තෙහීති** ආතඞ්කඵස්සෙන ච ඛුදාය ච සීතෙන ච උණ්හෙන ච ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්සාති – සො තෙහි ඵුට්ඨො. **බහුධාති** අනෙකවිධෙහි ආකාරෙහි ඵුට්ඨො පරෙතො සමොහිතො සමන්නාගතො අස්සාති – සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා. **අනොකොති** අභිසඞ්ඛාරසහගතවිඤ්ඤාණස්ස ඔකාසං න කරොතීතිපි – අනොකො. අථ වා කායදුච්චරිතස්ස වචීදුච්චරිතස්ස මනොදුච්චරිතස්ස ඔකාසං න කරොතීතිපි – අනොකොති – සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා අනොකො.

වීරියපරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍යාති. වීරියපරක්කමො වුච්චති යො චෙතසිකො වීරියාරම්භො නික්කමො පරක්කමො උය්‍යාමො වායාමො උස්සාහො උස්සොළ්හී අප්පටිවානී ථාමො ධිති අසිථිලපරක්කමතා අනික්ඛිත්තඡන්දතා අනික්ඛිත්තධුරතා ධුරසම්පග්ගාහො වීරියං වීරියින්ද්‍රියං වීරියබලං සම්මාවායාමො. **වීරියපරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍යාති.** වීරියං පරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍ය ථිරං කරෙය්‍ය, දළ්හසමාදානො අස්ස අවත්ථිතසමාදානොති – වීරියපරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ආතඞ්කඵස්සෙන ඛුදාය ඵුට්ඨො, සීතං අචුණ්හං අධිවාසයෙය්‍ය;
සො තෙහි ඵුට්ඨො බහුධා අනොකො, වීරියපරක්කමං දළ්හං කරෙය්‍යා’’ති.

202.

ථෙය්‍යං න කාරෙ න මුසා භණෙය්‍ය, මෙත්තාය ඵස්සෙ තසථාවරානි;
යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤා, කණ්හස්ස පක්ඛොති විනොදයෙය්‍ය.

ථෙය්‍යං න කාරෙ න මුසා භණෙය්‍යාති. **ථෙය්‍යං න කාරෙති** ඉධ භික්ඛු අදින්නාදානං පහාය අදින්නාදානා පටිවිරතො අස්ස දින්නාදායී දින්නපාටිකඞ්ඛී, අථෙනෙන සුචිභූතෙන අත්තනා විහරෙය්‍යාති – ථෙය්‍යං න කාරෙ. **න මුසා භණෙය්‍යාති** ඉධ භික්ඛු මුසාවාදං පහාය මුසාවාදා පටිවිරතො අස්ස සච්චවාදී සච්චසන්ධො ථෙතො පච්චයිකො අවිසංවාදකො ලොකස්සාති – ථෙය්‍යං න කාරෙ න මුසා භණෙය්‍ය.

මෙත්තාය ඵස්සෙ තසථාවරානීති. **මෙත්තාති** යා සත්තෙසු මෙත්ති මෙත්තායනා මෙත්තායිතත්තං අනුදයා අනුදයනා අනුදයිතත්තං [අනුද්දයා (සී.) එවමීදිසෙසු ද්වීසු පදෙසුපි ද්විභාවවසෙන. අනුදා අනුදායනා අනුදායිතත්තං (ස්‍යා. ක.)] හිතෙසිතා අනුකම්පා අබ්‍යාපාදො අබ්‍යාපජ්ජො [අබ්‍යාපජ්ඣො (ස්‍යා. ක.)] අදොසො කුසලමූලං. **තසාති** යෙසං තසිතා

තණ්හා අප්පහීනා, යෙසඤ්ච භයභෙරවා අප්පහීනා. කිංකාරණා වුච්චන්ති තසා? තෙ තසන්ති උත්තසන්ති පරිතසන්ති භායන්ති සන්තාසං ආපජ්ජන්ති; තංකාරණා වුච්චන්ති තසා. **ථාවරාති** යෙසං තසිතා තණ්හා පහීනා, යෙසඤ්ච භයභෙරවා පහීනා. කිංකාරණා වුච්චන්ති ථාවරා? තෙ න තසන්ති න උත්තසන්ති න පරිතසන්ති න භායන්ති සන්තාසං න ආපජ්ජන්ති; තංකාරණා වුච්චන්ති ථාවරා. **මෙත්තාය ඵස්සෙ තසථාවරානීති**. තසෙ ච ථාවරෙ ච මෙත්තාය ඵස්සෙයා ඵරෙයා, මෙත්තාසහගතෙන චෙතසා විපුලෙන මහග්ගතෙන අප්පමාණෙන අවෙරෙන අබ්‍යාපජ්ජෙන ඵරිත්වා විහරෙයාති – මෙත්තාය ඵස්සෙ තසථාවරානි.

යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤාති. යදාති යදා. **මනසොති** යං චිත්තං මනො මානසං හදයං පණ්ඩරං මනො මනායතනං මනින්ද්‍රියං විඤ්ඤාණං විඤ්ඤාණක්ඛන්ධො තජ්ජා මනොවිඤ්ඤාණධාතු. කායදුච්චරිතෙන චිත්තං ආවිලං හොති ලුළිතං එරිතං ඝට්ටිතං චලිතං භන්තං අවූපසන්තං. වචීදුච්චරිතෙන…පෙ…. මනොදුච්චරිතෙන… රාගෙන… දොසෙන… මොහෙන… කොධෙන… උපනාහෙන… මක්ඛෙන… පළාසෙන… ඉස්සාය… මච්ඡරියෙන… මායාය… සාඨෙය්‍යෙන… ථම්භෙන… සාරම්භෙන… මානෙන… අතිමානෙන… මදෙන… පමාදෙන… සබ්බකිලෙසෙහි… සබ්බදුච්චරිතෙහි… සබ්බදරථෙහි… සබ්බපරිළාහෙහි… සබ්බසන්තාපෙහි… සබ්බාකුසලාභිසඞ්ඛාරෙහි චිත්තං ආවිලං හොති ලුළිතං එරිතං ඝට්ටිතං චලිතං භන්තං අවූපසන්තං. **යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤාති**. චිත්තස්ස ආවිලභාවං ජානෙයා ආජානෙයා විජානෙයා පටිවිජානෙයා පටිවිජ්ඣෙයාති – යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤා.

කණ්හස්ස පක්ඛොති විනොදයෙයාති. කණ්හොති යො සො මාරො කණ්හො අධිපති අන්තගූ නමුචි පමත්තබන්ධු. කණ්හස්ස පක්ඛො මාරපක්ඛො මාරපාසො මාරබළිසං මාරාමිසං මාරවිසයො මාරනිවාසො මාරගොචරො මාරබන්ධනන්ති පජහෙයා විනොදෙයා බ්‍යන්තිං කරෙයා අනභාවං ගමෙයාති. එවම්පි කණ්හස්ස පක්ඛොති විනොදයෙයා. අථ වා කණ්හස්ස පක්ඛො මාරපක්ඛො අකුසලපක්ඛො දුක්ඛුද්දයො දුක්ඛවිපාකො නිරයසංවත්තනිකො තිරච්ඡානයොනිසංවත්තනිකො පෙත්තිවිසයසංවත්තනිකොති පජහෙයා විනොදෙයා බ්‍යන්තිං කරෙයා අනභාවං ගමෙයාති. එවම්පි කණ්හස්ස පක්ඛොති විනොදයෙයා.

තෙනාහ භගවා –

> ''ථෙයාං න කාරෙ න මුසා භණෙයා, මෙත්තාය ඵස්සෙ තසථාවරානි;
> යදාවිලත්තං මනසො විජඤ්ඤා, කණ්හස්ස පක්ඛොති විනොදයෙයා''ති.

203.

කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡෙ, මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙ;
අථප්පියං වා පන අප්පියං වා, අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍ය.

කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡෙති. කොධොති යො චිත්තස්ස ආඝාතො පටිඝාතො...පෙ.... චණ්ඩික්කං අසුරොපො අනත්තමනතා චිත්තස්ස. **අතිමානොති** ඉධෙකච්චො පරං අතිමඤ්ඤති ජාතියා වා ගොත්තෙන වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වා වත්ථුනා. **කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡෙති.** කොධස්ස ච අතිමානස්ස ච වසං න ගච්ඡෙය්‍ය, කොධඤ්ච අතිමානඤ්ච පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡෙ.

මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙති. කතමං කොධස්ස මූලං? අවිජ්ජා මූලං, අයොනිසො මනසිකාරො මූලං, අස්මිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තප්පං මූලං, උද්ධච්චං මූලං – ඉදං කොධස්ස මූලං. කතමං අතිමානස්ස මූලං? අවිජ්ජා මූලං, අයොනිසො මනසිකාරො මූලං, අස්මිමානො මූලං, අහිරිකං මූලං, අනොත්තප්පං මූලං, උද්ධච්චං මූලං – ඉදං අතිමානස්ස මූලං. **මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙති.** කොධස්ස ච අතිමානස්ස ච මූලං පලිඛණිත්වා උද්ධරිත්වා සමුද්ධරිත්වා උප්පාටයිත්වා සමුප්පාටයිත්වා පජහිත්වා විනොදෙත්වා බ්‍යන්තිං කරිත්වා අනභාවං ගමෙත්වා තිට්ඨෙය්‍ය සන්තිට්ඨෙය්‍යාති – මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙ.

අථප්පියං වා පන අප්පියං වා, අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍යාති. අථාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. **පියාති** ද්වෙ පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා පියා? ඉධ යාස්ස [යස්ස (ස්‍යා.) සුත්තමාලා ඔලොකෙතබ්බා] තෙ හොන්ති අත්ථකාමා හිතකාමා ඵාසුකාමා යොගක්ඛෙමකාමා මාතා වා පිතා වා භාතා වා භගිනී වා පුත්තා වා ධීතා වා මිත්තා වා අමච්චා වා ඤාතී වා සාලොහිතා වා – ඉමෙ සත්තා පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා පියා? මනාපිකා රූපා මනාපිකා සද්දා... ගන්ධා... රසා... ඵොට්ඨබ්බා – ඉමෙ සඞ්ඛාරා පියා. **අප්පියාති** ද්වෙ අප්පියා – සත්තා වා සඞ්ඛාරා වා. කතමෙ සත්තා අප්පියා? ඉධ යාස්ස තෙ හොන්ති අනත්ථකාමා අහිතකාමා අඵාසුකාමා අයොගක්ඛෙමකාමා ජීවිතා වොරොපෙතුකාමා – ඉමෙ සත්තා අප්පියා. කතමෙ සඞ්ඛාරා අප්පියා? අමනාපිකා රූපා අමනාපිකා සද්දා, ගන්ධා... රසා... ඵොට්ඨබ්බා – ඉමෙ සඞ්ඛාරා අප්පියා. **අද්ධාති** එකංසවචනං නිස්සංසයවචනං නික්කඞ්ඛවචනං අද්වෙජ්ඣවචනං අද්වෙළ්හකවචනං නියොගවචනං අපණ්ණකවචනං අවත්ථාපනවචනමෙතං – අද්ධාති. **අථප්පියං වා පන අප්පියං වා, අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍යාති.** පියාප්පියං සාතාසාතං සුඛදුක්ඛං සොමනස්සදොමනස්සං ඉට්ඨානිට්ඨං අභිසම්භවන්තො වා අභිභවෙය්‍ය

අධිභවන්තො වා අභිසම්භවෙය්‍යාති – අථප්පියං වා පන අප්පියං වා අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘කොධාතිමානස්ස වසං න ගච්ඡෙ, මූලම්පි තෙසං පලිඛඤ්ඤ තිට්ඨෙ;
අථප්පියං වා පන අප්පියං වා, අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍යා’’ති.

204.

පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා කල්‍යාණපීති, වික්ඛම්භයෙ තානි පරිස්සයානි;
අරතිං සහෙථ සයනම්හි පන්තෙ, චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙ.

පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා කල්‍යාණපීතීති. **පඤ්ඤාති** යා පඤ්ඤා පජානනා විචයො පවිචයො ධම්මවිචයො…පෙ…. අමොහො සම්මාදිට්ඨි. **පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වාති** ඉධෙකච්චො පඤ්ඤං පුරතො කත්වා චරති පඤ්ඤාධජො පඤ්ඤාකෙතු පඤ්ඤාධිපතෙය්‍යො විචයබහුලො පවිචයබහුලො පෙක්ඛායනබහුලො [ඔක්ඛායනබහුලො (බහූසු)] සම්පෙක්ඛායනබහුලො [සමොක්ඛායනබහුලො (සී. ස්‍යා.)] විභූතවිහාරී තච්චරිතො තබ්බහුලො තග්ගරුකො තන්නින්නො තප්පොණො තප්පබ්භාරො තදධිමුත්තො තදධිපතෙය්‍යොති. එවම්පි පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා.

අථ වා ගච්ඡන්තො වා ‘‘ගච්ඡාමී’’ති පජානාති, ඨිතො වා ‘‘ඨිතොම්හී’’ති පජානාති, නිසින්නො වා ‘‘නිසින්නොම්හී’’ති පජානාති, සයානො වා ‘‘සයානොම්හී’’ති පජානාති, යථා යථා වා පනස්ස කායො පණිහිතො හොති තථා තථා නං පජානාතීති. එවම්පි පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා.

අථ වා අභික්කන්තෙ පටික්කන්තෙ සම්පජානකාරී හොති, ආලොකිතෙ විලොකිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සමිඤ්ජිතෙ පසාරිතෙ සම්පජානකාරී හොති, සඞ්ඝාටිපත්තචීවරධාරණෙ සම්පජානකාරී හොති, අසිතෙ පීතෙ ඛායිතෙ සායිතෙ සම්පජානකාරී හොති, උච්චාරපස්සාවකම්මෙ සම්පජානකාරී හොති, ගතෙ ඨිතෙ නිසින්නෙ සුත්තෙ ජාගරිතෙ භාසිතෙ තුණ්හීභාවෙ සම්පජානකාරී හොතීති. එවම්පි පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා.

කල්‍යාණපීතීති බුද්ධානුස්සතිවසෙන උප්පජ්ජති පීති පාමොජ්ජං [පාමුජ්ජං (ස්‍යා.)] – කල්‍යාණපීතීති. ධම්මානුස්සති සඞ්ඝානුස්සති සීලානුස්සති චාගානුස්සති දෙවතානුස්සති ආනාපානස්සති මරණස්සති කායගතාසතිවසෙන උපසමානුස්සතිවසෙන උප්පජ්ජති පීති පාමොජ්ජං – කල්‍යාණපීතීති – පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා කල්‍යාණපීති.

වික්ඛම්භයෙ තානි පරිස්සයානීති. **පරිස්සයාති** ද්වෙ පරිස්සයා – පාකටපරිස්සයා ච පටිච්ඡන්නපරිස්සයා ච…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති

පාකටපරිස්සයා…පෙ…. ඉමෙ වුච්චන්ති පටිච්ඡන්නපරිස්සයා…පෙ…. එවම්පි තත්‍රාසයාති – පරිස්සයා. **වික්ඛම්භයෙ තානි පරිස්සයානීති.** තානි පරිස්සයානි වික්ඛම්භෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – වික්ඛම්භයෙ තානි පරිස්සයානි.

අරතිං සහෙථ සයනම්හි පන්තෙති. අරතීති යා අරති අරතිතා අනභිරති අනභිරමණා [අනභිරමනා (බහූසු) විභ. 856] උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා. **සයනම්හි පන්තෙති** පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරතිං සහෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – අරතිං සහෙථ සයනම්හි පන්තෙ.

චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙති. චත්තාරො පරිදෙවනීයෙ ධම්මෙ සහෙය්‍ය පරිසහෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘පඤ්ඤං පුරක්ඛත්වා කල්‍යාණපීති, වික්ඛම්භයෙ තානි පරිස්සයානි;
අරතිං සහෙථ සයනම්හි පන්තෙ, චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙ’’ති.

205.

කිංසූ අසිස්සං කුව වා [කුහිං වා (සී.), කුවං වා (ස්‍යා.), කුථ වා (ක.)]
අසිස්සං, දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුවජ්ජ සෙස්සං;
එතෙ විතක්කෙ පරිදෙවනෙය්‍යො, විනයෙථ සෙඛො අනිකෙතචාරී [අනිකෙතසාරී (ස්‍යා.)] **.**

කිංසූ අසිස්සං කුව වා අසිස්සන්ති. කිංසූ අසිස්සාමීති කිං භුඤ්ජිස්සාමි ඔදනං වා කුම්මාසං වා සත්තුං වා මච්ඡං වා මංසං වාති – කිංසූ අසිස්සං. **කුව වා අසිස්සන්ති** කත්ථ භුඤ්ජිස්සාමි ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා වෙස්සකුලෙ වා සුද්දකුලෙ වාති – කිංසූ අසිස්සං කුව වා අසිස්සං.

දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුවජ්ජ සෙස්සන්ති ඉමං රත්තිං දුක්ඛං සයිත්ථ ඵලකෙ වා තට්ටිකාය වා චම්මඛණ්ඩෙ වා තිණසන්ථාරෙ වා පණ්ණසන්ථාරෙ වා පලාලසන්ථාරෙ වා. ආගාමිරත්තිං [ආගමනරත්තිං (ස්‍යා.)] කත්ථ සුඛං සයිස්සාමි මඤ්චෙ වා පීඨෙ වා භිසියා වා බිම්බොහනෙ වා විහාරෙ වා අඩ්ඪයොගෙ වා පාසාදෙ වා හම්මියෙ වා ගුහාය වාති – දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුවජ්ජ සෙස්සං.

එතෙ විතක්කෙ පරිදෙවනෙය්‍යොති. එතෙ විතක්කෙති ද්වෙ පිණ්ඩපාතපටිසඤ්ඤුත්තෙ විතක්කෙ, ද්වෙ සෙනාසනපටිසඤ්ඤුත්තෙ විතක්කෙ. **පරිදෙවනෙය්‍යොති** ආදෙවනෙය්‍යො පරිදෙවනෙය්‍යොති – එතෙ විතක්කෙ පරිදෙවනෙය්‍යො.

විනයෙථ සෙඛො අනිකෙතචාරීති. සෙඛොති කිංකාරණා වුච්චති සෙඛො? සික්ඛතීති – සෙඛො. කිඤ්ච සික්ඛති? අධිසීලම්පි සික්ඛති, අධිචිත්තම්පි සික්ඛති, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛති. කතමා අධිසීලසික්ඛා...පෙ.... අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛති, ජානන්තො පස්සන්තො පච්චවෙක්ඛන්තො චිත්තං අධිට්ඨහන්තො සික්ඛති, සද්ධාය අධිමුච්චන්තො සික්ඛති, වීරියං පග්ගණ්හන්තො, සතිං උපට්ඨපෙන්තො, චිත්තං සමාදහන්තො, පඤ්ඤාය පජානන්තො සික්ඛති, අභිඤ්ඤෙය්‍යං අභිජානන්තො සික්ඛති, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිජානන්තො, පහාතබ්බං පජහන්තො, භාවෙතබ්බං භාවෙන්තො, සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛති ආචරති සමාචරති සමාදාය සික්ඛති. තංකාරණා වුච්චති – සෙඛො. විනයාය පටිවිනයාය පහානාය වූපසමාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියා අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය, අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය. ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය ජානන්තො...පෙ.... සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – විනයෙථ සෙඛො.

අනිකෙතචාරීති. කථං නිකෙතචාරී හොති? ඉධෙකච්චො කුලපලිබොධෙන සමන්නාගතො හොති, ගණපලිබොධෙන... ආවාසපලිබොධෙන... චීවරපලිබොධෙන... පිණ්ඩපාතපලිබොධෙන... සෙනාසනපලිබොධෙන... ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරපලිබොධෙන සමන්නාගතො හොති. එවං නිකෙතචාරී හොති. කථං අනිකෙතචාරී හොති? ඉධ භික්ඛු න කුලපලිබොධෙන සමන්නාගතො හොති, න ගණපලිබොධෙන... න ආවාසපලිබොධෙන... න චීවරපලිබොධෙන... න පිණ්ඩපාතපලිබොධෙන... න සෙනාසනපලිබොධෙන... න ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරපලිබොධෙන සමන්නාගතො හොති. එවං අනිකෙතචාරී හොති.

‘‘මගධං ගතා කොසලං ගතා, එකච්චියා පන වජ්ජිභූමියා;
මිගා විය අසඞ්ගචාරිනො [මාගධා විසඞ්ගචාරිනො (ස්‍යා.)], අනිකෙතා විහරන්ති භික්ඛවො.

‘‘සාධු චරිතකං සාධු සුචරිතං, සාධු සදා අනිකෙතවිහාරො;
අත්ථපුච්ඡනං පදක්ඛිණං කම්මං, එතං සාමඤ්ඤං අකිඤ්චනස්සා’’ති.

විනයෙථ සෙඛො අනිකෙතචාරී. තෙනාහ භගවා –

‘‘කිංසූ අසිස්සං කුව වා අසිස්සං, දුක්ඛං වත සෙත්ථ කුවජ්ජ සෙස්සං;
එතෙ විතක්කෙ පරිදෙවනෙය්‍යො, විනයෙථ සෙඛො අනිකෙතචාරී’’ති.

206.

අන්නඤ්ච ලද්ධා වසනඤ්ච කාලෙ, මත්තං ස ජඤ්ඤා [මත්තං සො ජඤ්ඤා (ස්‍යා.)] **ඉධ තොසනත්ථං;**
සො තෙසු ගුත්තො යතචාරි ගාමෙ, රුසිතොපි [දූසිතොපි (ක.)] **වාචං ඵරුසං න වජ්ජා.**

අන්නඤ්ච ලද්ධා වසනඤ්ච කාලෙති. අන්නන්ති ඔදනො කුම්මාසො සත්තු මච්ඡො මංසං. **වසනන්ති** ඡ චීවරානි – ඛොමං, කප්පාසිකං, කොසෙය්‍යං, කම්බලං, සාණං, භඞ්ගං. **අන්නඤ්ච ලද්ධා වසනඤ්ච කාලෙති.** චීවරං ලභිත්වා පිණ්ඩපාතං ලභිත්වා න කුහනාය, න ලපනාය, න නෙමිත්තිකතාය, න නිප්පෙසිකතාය, න ලාභෙන ලාභං නිජිගීසනතාය, න දාරුදානෙන, න වෙළුදානෙන, න පත්තදානෙන, න පුප්ඵදානෙන, න ඵලදානෙන, න සිනානදානෙන, න චුණ්ණදානෙන, න මත්තිකාදානෙන, න දන්තකට්ඨදානෙන, න මුඛොදකදානෙන, න චාතුකම්‍යතාය, න මුග්ගසූප්‍යතාය, න පාරිභට්‍යතාය, න පීඨමද්දිකතාය, න වත්ථුවිජ්ජාය, න තිරච්ඡානවිජ්ජාය, න අඞ්ගවිජ්ජාය, න නක්ඛත්තවිජ්ජාය, න දූතගමනෙන, න පහිණගමනෙන, න ජඞ්ඝපෙසනිකෙන, න වෙජ්ජකම්මෙන, න පිණ්ඩපටිපිණ්ඩකෙන, න දානානුප්පදානෙන ධම්මෙන සමෙන ලද්ධා ලභිත්වා අධිගන්ත්වා වින්දිත්වා පටිලභිත්වාති – අන්නඤ්ච ලද්ධා වසනඤ්ච කාලෙ.

මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනත්ථන්ති. මත්තං ස ජඤ්ඤාති ද්වීහි කාරණෙහි මත්තං ජානෙය්‍ය – පටිග්ගහණතො වා පරිභොගතො වා. කථං පටිග්ගහණතො මත්තං ජානාති? ථොකෙපි දිය්‍යමානෙ කුලානුදයාය [කුලානුද්දයාය (සී. ක.)] කුලානුරක්ඛාය කුලානුකම්පාය පටිග්ගණ්හාති, බහුකෙපි දිය්‍යමානෙ කායපරිහාරිකං චීවරං පටිග්ගණ්හාති කුච්ඡිපරිහාරිකං පිණ්ඩපාතං පටිග්ගණ්හාති. එවං පටිග්ගහණතො මත්තං ජානාති. කථං පරිභොගතො මත්තං ජානාති?

පටිසඞ්ඛා යොනිසො චීවරං පටිසෙවති යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව හිරිකොපීනපටිච්ඡාදනත්ථං.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො පිණ්ඩපාතං පටිසෙවති නෙව දවාය න මදාය න මණ්ඩනාය න විභූසනාය, යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ඨිතියා යාපනාය විහිංසූපරතියා බ්‍රහ්මචරියානුග්ගහාය. ඉති පුරාණඤ්ච වෙදනං පටිහඞ්ඛාමි නවඤ්ච වෙදනං න උප්පාදෙස්සාමි, යාත්‍රා ච මෙ භවිස්සති අනවජ්ජතා ච ඵාසුවිහාරො ච.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො සෙනාසනං පටිසෙවති යාවදෙව සීතස්ස පටිඝාතාය උණ්හස්ස පටිඝාතාය ඩංසමකසවාතාතපසරීසපසම්ඵස්සානං පටිඝාතාය, යාවදෙව උතුපරිස්සයවිනොදනපටිසල්ලානාරාමත්ථං.

පටිසඞ්ඛා යොනිසො ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං පටිසෙවති යාවදෙව උප්පන්නානං වෙය්‍යාබාධිකානං [වෙය්‍යාබාධිකානං (සී. ස්‍යා.)] වෙදනානං පටිඝාතාය අබ්‍යාපජ්ජපරමතාය.

එවං පරිභොගතො මත්තං ජානාති. **මත්තං ස ජඤ්ඤා**ති. ඉමෙහි ද්වීහි කාරණෙහි මත්තං ජානෙය්‍ය ආජානෙය්‍ය පටිවිජානෙය්‍ය පටිවිජ්ඣෙය්‍යාති – මත්තං ස ජඤ්ඤා.

ඉධ තොසනත්ථන්ති. ඉධ භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන චීවරෙන ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච චීවරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති; අලද්ධා ච චීවරං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච චීවරං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො, ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරචීවරසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති, න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො – අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො.

පුන චපරං භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන පිණ්ඩපාතෙන ඉතරීතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච පිණ්ඩපාතහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති, අලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච පිණ්ඩපාතං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො, ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරපිණ්ඩපාතසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති, න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො – අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො.

පුන චපරං භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන සෙනාසනෙන ඉතරීතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච සෙනාසනහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති, අලද්ධා ච සෙනාසනං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච සෙනාසනං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො, ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරසෙනාසනසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති, න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො – අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතො.

පුන චපරං භික්ඛු සන්තුට්ඨො හොති ඉතරීතරෙන ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙන, ඉතරීතරගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා ච වණ්ණවාදී, න ච ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරහෙතු අනෙසනං අප්පතිරූපං ආපජ්ජති,

අලද්ධා ච ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං න පරිතස්සති, ලද්ධා ච ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරං අගධිතො අමුච්ඡිතො අනජ්ඣාපන්නො, ආදීනවදස්සාවී නිස්සරණපඤ්ඤො පරිභුඤ්ජති; තාය ච පන ඉතරීතරගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරසන්තුට්ඨියා නෙවත්තානුක්කංසෙති, න පරං වම්භෙති. යො හි තත්ථ දක්ඛො අනලසො සම්පජානො පටිස්සතො – අයං වුච්චති භික්ඛු පොරාණෙ අග්ගඤ්ඤෙ අරියවංසෙ ඨිතොති – මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනත්ථං.

සො තෙසු ගුත්තො යතචාරි ගාමෙති. සො තෙසු ගුත්තොති චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ සෙනාසනෙ ගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරෙ ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුතොති. එවම්පි සො තෙසු ගුත්තො. අථ වා ආයතනෙසු ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුතොති. එවම්පි සො තෙසු ගුත්තො.

යතචාරි ගාමෙති ගාමෙ යතො යත්තො පටියත්තො ගුත්තො ගොපිතො රක්ඛිතො සංවුතොති – සො තෙසු ගුත්තො යතචාරි ගාමෙ.

රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජාති. දූසිතො ඛුංසිතො වම්භිතො ඝට්ටිතො ගරහිතො උපවදිතො ඵරුසෙන කක්ඛළෙන නප්පටිවජ්ජා නප්පටිභණෙය්‍ය, අක්කොසන්තං න පච්චක්කොසෙය්‍ය, රොසන්තං නප්පටිරොසෙය්‍ය, භණ්ඩන්තං න පටිභණ්ඩෙය්‍ය, න කලහං කරෙය්‍ය, න භණ්ඩනං කරෙය්‍ය, න විග්ගහං කරෙය්‍ය, න විවාදං කරෙය්‍ය, න මෙධගං කරෙය්‍ය, කලහං භණ්ඩනං විග්ගහං විවාදං මෙධගං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, කලහභණ්ඩනවිග්ගහවිවාදමෙධගා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍යාති – රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘අන්නඤ්ච ලද්ධා වසනඤ්ච කාලෙ, මත්තං ස ජඤ්ඤා ඉධ තොසනත්ථං;
> සො තෙසු ගුත්තො යතචාරි ගාමෙ, රුසිතොපි වාචං ඵරුසං න වජ්ජා’’ති.

207.

> **ඔක්ඛිත්තචක්ඛු න ච පාදලොලො, ඣානානුයුත්තො බහුජාගරස්ස;**
> **උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තො, තක්කාසයං කුක්කුච්චඤ්චුපච්ඡින්දෙ** [කුක්කුච්චියූපච්ඡින්දෙ (ස්‍යා.)] **.**

ඔක්ඛිත්තචක්ඛු න ච පාදලොලොති. කථං ඛිත්තචක්ඛු හොති? ඉධෙකච්චො භික්ඛු චක්ඛුලොලො, චක්ඛුලොලියෙන සමන්නාගතො

හොති, ‘‘අදිට්ඨං දක්ඛිතබ්බං, දිට්ඨං සමතික්කමිතබ්බ’’න්ති ආරාමෙන ආරාමං උය්‍යානෙන උය්‍යානං ගාමෙන ගාමං නිගමෙන නිගමං නගරෙන නගරං රට්ඨෙන රට්ඨං ජනපදෙන ජනපදං දීඝචාරිකං අනවට්ඨිතචාරිකං අනුයුත්තො ච හොති රූපදස්සනාය. එවම්පි ඛිත්තචක්ඛු හොති.

අථ වා භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො අසංවුතො ගච්ඡති හත්ථිං ඔලොකෙන්තො, අස්සං ඔලොකෙන්තො, රථං ඔලොකෙන්තො, පත්තිං ඔලොකෙන්තො, ඉත්ථියො ඔලොකෙන්තො, පුරිසෙ ඔලොකෙන්තො, කුමාරකෙ ඔලොකෙන්තො, කුමාරිකායො ඔලොකෙන්තො, අන්තරාපණං ඔලොකෙන්තො, ඝරමුඛානි ඔලොකෙන්තො, උද්ධං ඔලොකෙන්තො, අධො ඔලොකෙන්තො, දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො [පෙක්ඛමානො (බහූසු)] ගච්ඡති. එවම්පි ඛිත්තචක්ඛු හොති.

අථ වා භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නිමිත්තග්ගාහී හොති අනුබ්‍යඤ්ජනග්ගාහී. යත්වාධිකරණමෙනං චක්ඛුන්ද්‍රියං අසංවුතං විහරන්තං අභිජ්ඣාදොමනස්සා පාපකා අකුසලා ධම්මා අන්වාස්සවෙය්‍යුං, තස්ස සංවරාය නප්පටිපජ්ජති, න රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ න සංවරං ආපජ්ජති. එවම්පි ඛිත්තචක්ඛු හොති.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා තෙ එවරූපං විසූකදස්සනං අනුයුත්තා විහරන්ති, සෙය්‍යථිදං – නච්චං ගීතං වාදිතං පෙක්ඛං අක්ඛානං පාණිස්සරං වෙතාළං කුම්භථූණං සොභනකං චණ්ඩාලං වංසං ධොවනං හත්ථියුද්ධං අස්සයුද්ධං මහිංසයුද්ධං උසභයුද්ධං අජයුද්ධං මෙණ්ඩයුද්ධං කුක්කුටයුද්ධං වට්ටකයුද්ධං දණ්ඩයුද්ධං මුට්ඨියුද්ධං නිබ්බුද්ධං උය්‍යොධිකං බලග්ගං සෙනාබ්‍යූහං අනීකදස්සනං ඉති වා. එවම්පි ඛිත්තචක්ඛු හොති.

කථං න ඛිත්තචක්ඛු හොති? ඉධෙකච්චො භික්ඛු න චක්ඛුලොලො න චක්ඛුලොලියෙන සමන්නාගතො හොති ‘‘අදිට්ඨං දක්ඛිතබ්බං දිට්ඨං සමතික්කමිතබ්බ’’න්ති න ආරාමෙන ආරාමං න උය්‍යානෙන උය්‍යානං න ගාමෙන ගාමං න නිගමෙන නිගමං න නගරෙන නගරං න රට්ඨෙන රට්ඨං න ජනපදෙන ජනපදං දීඝචාරිකං අනවට්ඨිතචාරිකං අනනුයුත්තො ච හොති රූපදස්සනාය. එවම්පි න ඛිත්තචක්ඛු හොති.

අථ වා භික්ඛු අන්තරඝරං පවිට්ඨො වීථිං පටිපන්නො සංවුතො ගච්ඡති න හත්ථිං ඔලොකෙන්තො…පෙ.… න දිසාවිදිසං විපෙක්ඛමානො ගච්ඡති. එවම්පි න ඛිත්තචක්ඛු හොති.

අථ වා භික්ඛු චක්ඛුනා රූපං දිස්වා න නිමිත්තග්ගාහී හොති…පෙ.… චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං ආපජ්ජති. එවම්පි න ඛිත්තචක්ඛු හොති.

යථා වා පනෙකෙ භොන්තො සමණබ්‍රාහ්මණා සද්ධාදෙය්‍යානි භොජනානි භුඤ්ජිත්වා...පෙ.... අනීකදස්සනං ඉති වා. එවරූපා විසූකදස්සනානුයොගා පටිවිරතො හොති. එවම්පි න ඛිත්තචක්ඛු හොතීති – ඔක්ඛිත්තචක්ඛු.

න ච පාදලොලොති. කථං පාදලොලො හොති? ඉධෙකච්චො භික්ඛු පාදලොලො පාදලොලියෙන සමන්නාගතො හොති, ආරාමෙන ආරාමං...පෙ.... දීඝචාරිකං අනවට්ඨිතචාරිකං අනුයුත්තො හොති රූපදස්සනාය. එවම්පි පාදලොලො හොති.

අථ වා භික්ඛු අන්තොපි සඞ්ඝාරාමෙ පාදලොලො පාදලොලියෙන සමන්නාගතො හොති, න අත්ථහෙතු න කාරණහෙතු උද්ධතො අවූපසන්තචිත්තො පරිවෙණතො පරිවෙණං ගච්ඡති. විහාරතො...පෙ.... ඉති භවාභවකථං කථෙති. එවම්පි පාදලොලො හොති.

න ච පාදලොලොති. පාදලොලියං පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය, පාදලොලියා ආරතො අස්ස විරතො පටිවිරතො නික්ඛන්තො නිස්සටො විප්පමුත්තො විසඤ්ඤුත්තො විමරියාදිකතෙන චෙතසා විහරෙය්‍ය, පටිසල්ලානාරාමො අස්ස පටිසල්ලානරතො අජ්ඣත්තං චෙතොසමථමනුයුත්තො අනිරාකතජ්ඣානො විපස්සනාය සමන්නාගතො බ්‍රූහෙතා සුඤ්ඤාගාරං ඣායී ඣානරතො එකත්තමනුයුත්තො සදත්ථගරුකොති – ඔක්ඛිත්තචක්ඛු න ච පාදලොලො.

ඣානානුයුත්තො බහුජාගරස්සාති. ඣානානුයුත්තොති ද්වීහි කාරණෙහි ඣානානුයුත්තො – අනුප්පන්නස්ස වා පඨමස්ස ඣානස්ස උප්පාදාය යුත්තො පයුත්තො ආයුත්තො සමායුත්තො, අනුප්පන්නස්ස වා දුතියස්ස ඣානස්ස... තතියස්ස ඣානස්ස... චතුත්ථස්ස ඣානස්ස උප්පාදාය යුත්තො පයුත්තො ආයුත්තො සමායුත්තොති. එවම්පි ඣානානුයුත්තො. අථ වා උප්පන්නං වා පඨමං ඣානං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොති [බහුලිං කරොති (ක.)], උප්පන්නං වා දුතියං ඣානං ... තතියං ඣානං... චතුත්ථං ඣානං ආසෙවති භාවෙති බහුලීකරොතීති. එවම්පි ඣානානුයුත්තො.

බහුජාගරස්සාති ඉධ භික්ඛු දිවසං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා පඨමං යාමං චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙති, රත්තියා මජ්ඣිමං යාමං දක්ඛිණෙන පස්සෙන සීහසෙය්‍යං කප්පෙති පාදෙ පාදං අච්චාධාය සතො සම්පජානො උට්ඨානසඤ්ඤං මනසි කත්වා, රත්තියා පච්ඡිමං යාමං පච්චුට්ඨාය චඞ්කමෙන නිසජ්ජාය ආවරණීයෙහි ධම්මෙහි චිත්තං පරිසොධෙතීති – ඣානානුයුත්තො බහුජාගරස්ස.

උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තොති. උපෙක්ඛාති යා චතුත්ථෙ ඣානෙ උපෙක්ඛා උපෙක්ඛනා අජ්ඣුපෙක්ඛනා චිත්තසමතා චිත්තප්පස්සද්ධතා මජ්ඣත්තතා චිත්තස්ස. **සමාහිතත්තොති** යා චිත්තස්ස ඨිති සණ්ඨිති අවට්ඨිති අවිසාහාරො අවික්ඛෙපො අවිසාහටමානසතා සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධි. **උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තොති.** චතුත්ථෙ ඣානෙ උපෙක්ඛං ආරබ්භ එකග්ගචිත්තො අවික්ඛිත්තචිත්තො අවිසාහටමානසොති – උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තො.

තක්කාසයං කුක්කුච්චඤ්චුපච්ඡින්දෙති. තක්කාති නව විතක්කා – කාමවිතක්කො, බ්‍යාපාදවිතක්කො, විහිංසාවිතක්කො, ඤාතිවිතක්කො, ජනපදවිතක්කො, අමරවිතක්කො, පරානුදයතාපටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො, ලාභසක්කාරසිලොකපටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො, අනවඤ්ඤත්තිපටිසඤ්ඤුත්තො විතක්කො – ඉමෙ වුච්චන්ති නව විතක්කා. කාමවිතක්කානං කාමසඤ්ඤාසයො, බ්‍යාපාදවිතක්කානං බ්‍යාපාදසඤ්ඤාසයො, විහිංසාවිතක්කානං විහිංසාසඤ්ඤාසයො. අථ වා තක්කානං විතක්කානං සඞ්කප්පානං අවිජ්ජාසයො, අයොනිසො මනසිකාරො ආසයො, අස්මිමානො ආසයො, අනොත්තප්පං ආසයො, උද්ධච්චං ආසයො.

කුක්කුච්චන්ති හත්ථකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං පාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං හත්ථපාදකුක්කුච්චම්පි කුක්කුච්චං, අකප්පියෙ කප්පියසඤ්ඤිතා කප්පියෙ අකප්පියසඤ්ඤිතා, අවජ්ජෙ වජ්ජසඤ්ඤිතා, වජ්ජෙ අවජ්ජසඤ්ඤිතා. යං එවරූපං කුක්කුච්චං කුක්කුච්චායනා කුක්කුච්චායිතත්තං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො – ඉදං වුච්චති කුක්කුච්චං.

අපි ච ද්වීහි කාරණෙහි උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො – කතත්තා ච අකතත්තා ච. කථං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො? ''කතං මෙ කායදුච්චරිතං, අකතං මෙ කායසුචරිත''න්ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. ''කතං මෙ වචීදුච්චරිතං... කතං මෙ මනොදුච්චරිතං... කතො මෙ පාණාතිපාතො, අකතා මෙ පාණාතිපාතා වෙරමණී''ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. ''කතං මෙ අදින්නාදානං... කතො මෙ කාමෙසුමිච්ඡාචාරො... කතො මෙ මුසාවාදො... කතා මෙ පිසුණාවාචා... කතා මෙ ඵරුසවාචා... කතො මෙ සම්ඵප්පලාපො... කතා මෙ අභිජ්ඣා... කතො මෙ බ්‍යාපාදො... කතා මෙ මිච්ඡාදිට්ඨි, අකතා මෙ සම්මාදිට්ඨී''ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. එවං කතත්තා ච අකතත්තා ච උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො.

අථ වා ‘‘සීලෙසුම්හි න පරිපූරකාරී’’ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො; ‘‘ඉන්ද්‍රියෙසුම්හි අගුත්තද්වාරො’’ති... ‘‘භොජනෙ අමත්තඤ්ඤූම්හී’’ති... ‘‘ජාගරියං අනනුයුත්තොම්හී’’ති... ‘‘න සතිසම්පජඤ්ඤෙන සමන්නාගතොම්හී’’ති... ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා’’ති... ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො සම්මප්පධානා’’ති... ‘‘අභාවිතා මෙ චත්තාරො ඉද්ධිපාදා’’ති... ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්චින්ද්‍රියානී’’ති... ‘‘අභාවිතානි මෙ පඤ්ච බලානී’’ති... ‘‘අභාවිතා මෙ සත්ත බොජ්ඣඞ්ගා’’ති... ‘‘අභාවිතො මෙ අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො’’ති... ‘‘දුක්ඛං මෙ අපරිඤ්ඤාත’’න්ති... ‘‘දුක්ඛසමුදයො මෙ අප්පහීනො’’ති... ‘‘මග්ගො මෙ අභාවිතො’’ති... ‘‘නිරොධො මෙ අසච්ඡිකතො’’ති උප්පජ්ජති කුක්කුච්චං චෙතසො විප්පටිසාරො මනොවිලෙඛො. **තක්කාසයං කුක්කුච්චඤ්චුපච්ඡින්දෙති**. තක්කඤ්ච තක්කාසයඤ්ච කුක්කුච්චඤ්ච උපච්ඡින්දෙය්‍ය ඡින්දෙය්‍ය උච්ඡින්දෙය්‍ය සමුච්ඡින්දෙය්‍ය පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – තක්කාසයං කුක්කුච්චඤ්චුපච්ඡින්දෙ.

තෙනාහ භගවා –

‘‘ඔක්ඛිත්තචක්ඛු න ච පාදලොලො, ඣානානුයුත්තො බහුජාගරස්ස;
උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තො, තක්කාසයං කුක්කුච්චඤ්චුපච්ඡින්දෙ’’ති.

208.

චුදිතො වචීහි සතිමාභිනන්දෙ, සබ්‍රහ්මචාරීසු ඛිලං පභින්දෙ;
වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලං, ජනවාදධම්මාය න චෙතයෙය්‍ය.

චුදිතො වචීහි සතිමාභිනන්දෙති. චුදිතොති උපජ්ඣායා වා ආචරියා වා සමානුපජ්ඣායකා වා සමානාචරියකා වා මිත්තා වා සන්දිට්ඨා වා සම්භත්තා වා සහායා වා චොදෙන්ති – ‘‘ඉදං තෙ, ආවුසො, අයුත්තං, ඉදං තෙ අප්පත්තං, ඉදං තෙ අසාරුප්පං, ඉදං තෙ අසීලට්ඨ’’න්ති. සතිං උපට්ඨපෙත්වා තං චොදනං නන්දෙය්‍ය අභිනන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදියෙය්‍ය පත්ථයෙය්‍ය පිහයෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍ය. යථා ඉත්ථී වා පුරිසො වා දහරො යුවා මණ්ඩනජාතිකො සීසංන්හාතො උප්පලමාලං වා වස්සිකමාලං වා අධිමුත්තකමාලං වා ලභිත්වා උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා උත්තමඞ්ගෙ සිරස්මිං පතිට්ඨාපෙත්වා නන්දෙය්‍ය අභිනන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදියෙය්‍ය පත්ථයෙය්‍ය පිහයෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍ය; එවමෙව සතිං උපට්ඨපෙත්වා තං චොදනං නන්දෙය්‍ය අභිනන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය අනුමොදෙය්‍ය ඉච්ඡෙය්‍ය සාදියෙය්‍ය පත්ථයෙය්‍ය පිහයෙය්‍ය අභිජප්පෙය්‍ය.

‘‘නිධීනංව [නිධිනංව (ක.) ධ. ප. 76] පවත්තාරං, යං පස්සෙ වජ්ජදස්සිනං;
නිග්ගය්හවාදිං මෙධාවිං, තාදිසං පණ්ඩිතං භජෙ.

‘‘තාදිසං භජමානස්ස, සෙය්‍යො හොති න පාපියො;
ඔවදෙය්‍යානුසාසෙය්‍ය, අසබ්භා ච නිවාරයෙ;
සතඤ්හි සො පියො හොති, අසතං හොති අප්පියො’’ති.

චුදිතො වචීභි සතිමාභිනන්දෙ, සබ්‍රහ්මචාරීසු ඛිලං පභින්දෙති. **සබ්‍රහ්මචාරීති** එකකම්මං එකුද්දෙසො සමසික්ඛතා. **සබ්‍රහ්මචාරීසු ඛිලං පභින්දෙති.** සබ්‍රහ්මචාරීසු ආහතචිත්තතං ඛිලජාතතං පභින්දෙය්‍ය, පඤ්චපි චෙතොඛිලෙ භින්දෙය්‍ය, තයොපි චෙතොඛිලෙ භින්දෙය්‍ය, රාගඛිලං දොසඛිලං මොහඛිලං භින්දෙය්‍ය පභින්දෙය්‍ය සම්භින්දෙය්‍යාති – සබ්‍රහ්මචාරීසු ඛිලං පභින්දෙ.

වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලන්ති. ඤාණසමුට්ඨිතං වාචං මුඤ්චෙය්‍ය, අත්ථූපසංහිතං ධම්මූපසංහිතං කාලෙන සාපදෙසං පරියන්තවතිං වාචං මුඤ්චෙය්‍ය පමුඤ්චෙය්‍යාති – වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං. **නාතිවෙලන්ති. වෙලාති** ද්වෙ වෙලා – කාලවෙලා ච සීලවෙලා ච. කතමා කාලවෙලා? කාලාතික්කන්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, වෙලාතික්කන්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලවෙලාතික්කන්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, වෙලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය, කාලවෙලං අසම්පත්තං වාචං න භාසෙය්‍ය.

‘‘යො වෙ [ච (ස්‍යා.)] කාලෙ අසම්පත්තෙ, අතිවෙලඤ්ච භාසති;
එවං සො නිහතො සෙති, කොකිලායෙව [කොකිළියාව (ස්‍යා.)] අත්‍රජො’’ති.

අයං කාලවෙලා. කතමා සීලවෙලා? රත්තො වාචං න භාසෙය්‍ය, දුට්ඨො වාචං න භාසෙය්‍ය, මූළ්හො වාචං න භාසෙය්‍ය, මුසාවාදං න භාසෙය්‍ය, පිසුණවාචං න භාසෙය්‍ය, ඵරුසවාචං න භාසෙය්‍ය, සම්ඵප්පලාපං න භාසෙය්‍ය න කථෙය්‍ය න භණෙය්‍ය න දීපයෙය්‍ය න වොහරෙය්‍ය. අයං සීලවෙලාති – වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලං.

ජනවාදධම්මාය න චෙතයෙය්‍යාති. ජනාති ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණා ච වෙස්සා ච සුද්දා ච ගහට්ඨා ච පබ්බජිතා ච දෙවා ච මනුස්සා ච. ජනස්ස වාදාය උපවාදාය නින්දාය ගරහාය අකිත්තියා අවණ්ණහාරිකාය සීලවිපත්තියා වා ආචාරවිපත්තියා වා දිට්ඨිවිපත්තියා වා ආජීවවිපත්තියා වා න චෙතයෙය්‍ය චෙතනං න උප්පාදෙය්‍ය චිත්තං න උප්පාදෙය්‍ය සඞ්කප්පං න උප්පාදෙය්‍ය මනසිකාරං න උප්පාදෙය්‍යාති – ජනවාදධම්මාය න චෙතයෙය්‍ය.

තෙනාහ භගවා –

‘‘චුදිතො වචීහි සතිමාභිනන්දෙ, සබ්‍රහ්මචාරීසු ඛිලං පභින්දෙ;
වාචං පමුඤ්චෙ කුසලං නාතිවෙලං, ජනවාදධම්මාය න චෙතයෙය්‍යා’’ති.

209.

අථාපරං පඤ්ච රජානි ලොකෙ, යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙ;
රූපෙසු සද්දෙසු අථො රසෙසු, ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු සහෙථ රාගං.

අථාපරං පඤ්ච රජානි ලොකෙති. අථාති පදසන්ධි පදසංසග්ගො පදපාරිපූරී අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාපෙතං – අථාති. **පඤ්ච රජානීති** රූපරජො, සද්දරජො, ගන්ධරජො, රසරජො, ඵොට්ඨබ්බරජො.

‘‘රාගො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති, රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති;
එතං රජං විප්පජහිත්වා [පටිවිනොදිත්වා (ක.)] පණ්ඩිතා, විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘දොසො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති…පෙ.…;
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ.

‘‘මොහො රජො න ච පන රෙණු වුච්චති…පෙ.…;
විහරන්ති තෙ විගතරජස්ස සාසනෙ’’.

ලොකෙති අපායලොකෙ මනුස්සලොකෙ දෙවලොකෙ ඛන්ධලොකෙ ධාතුලොකෙ ආයතනලොකෙති – අථාපරං පඤ්ච රජානි ලොකෙ.

යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙති. යෙසන්ති රූපරාගස්ස සද්දරාගස්ස ගන්ධරාගස්ස රසරාගස්ස ඵොට්ඨබ්බරාගස්ස. **සතීමාති** යා සති අනුස්සති පටිස්සති සති සරණතා ධාරණතා අපිලාපනතා අසම්මුස්සනතා සතින්ද්‍රියං සතිබලං සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො එකායනමග්ගො – අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො උපගතො සමුපගතො උපපන්නො සමුපපන්නො සමන්නාගතො. සො වුච්චති සතිමා. **සික්ඛෙති** තිස්සො සික්ඛා – අධිසීලසික්ඛා, අධිචිත්තසික්ඛා, අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. කතමා අධිසීලසික්ඛා…පෙ.… අයං අධිපඤ්ඤාසික්ඛා. **යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙති.** සතිමා පුග්ගලො යෙසං රූපරාගස්ස සද්දරාගස්ස ගන්ධරාගස්ස රසරාගස්ස ඵොට්ඨබ්බරාගස්ස විනයාය පටිවිනයාය පහානාය වූපසමාය පටිනිස්සග්ගාය පටිපස්සද්ධියා අධිසීලම්පි සික්ඛෙය්‍ය අධිචිත්තම්පි සික්ඛෙය්‍ය අධිපඤ්ඤම්පි සික්ඛෙය්‍ය, ඉමා තිස්සො සික්ඛායො ආවජ්ජන්තො සික්ඛෙය්‍ය, ජානන්තො සික්ඛෙය්‍ය…පෙ.… සච්ඡිකාතබ්බං

සච්ඡිකරොන්තො සික්ඛෙය්‍ය ආචරෙය්‍ය සමාචරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍යාති – යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙ.

රූපෙසු සද්දෙසු අථො රසෙසු, ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු සහෙථ රාගන්ති. රූපෙසු සද්දෙසු ගන්ධෙසු රසෙසු ඵොට්ඨබ්බෙසු රාගං සහෙය්‍ය පරිසහෙය්‍ය අභිභවෙය්‍ය අජ්ඣොත්ථරෙය්‍ය පරියාදියෙය්‍ය මද්දෙය්‍යාති – රූපෙසු සද්දෙසු අථො රසෙසු ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු සහෙථ රාගං.

තෙනාහ භගවා –

> ‘‘අථාපරං පඤ්ච රජානි ලොකෙ, යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙ;
> රූපෙසු සද්දෙසු අථො රසෙසු, ගන්ධෙසු ඵස්සෙසු සහෙථ රාග’’න්ති.

210.

> **එතෙසු ධම්මෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං, භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තචිත්තො;**
> **කාලෙ සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො, එකොදිභූතො විහනෙ තමං සො. [ඉති භගවා]**

එතෙසු ධම්මෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දන්ති. **එතෙසූති** රූපෙසු සද්දෙසු ගන්ධෙසු රසෙසු ඵොට්ඨබ්බෙසු. **ඡන්දොති** යො කාමෙසු කාමච්ඡන්දො කාමරාගො කාමනන්දී කාමතණ්හා කාමස්නෙහො කාමපරිළාහො කාමමුච්ඡා කාමජ්ඣොසානං කාමොඝො කාමයොගො කාමුපාදානං...පෙ.... කාමච්ඡන්දනීවරණං. **එතෙසු ධම්මෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දන්ති.** එතෙසු ධම්මෙසු ඡන්දං විනෙය්‍ය පටිවිනෙය්‍ය පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍යාති – එතෙසු ධම්මෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං.

භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තචිත්තොති. **භික්ඛූති** පුථුජ්ජනකල්‍යාණකො වා භික්ඛු, සෙඛො වා භික්ඛු. **සතිමාති** යා සති අනුස්සති...පෙ.... සම්මාසති සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගො එකායනමග්ගො – අයං වුච්චති සති. ඉමාය සතියා උපෙතො සමුපෙතො...පෙ.... සො වුච්චති සතිමා.

භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තචිත්තොති. පඨමං ඣානං සමාපන්නස්ස නීවරණෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, දුතියං ඣානං සමාපන්නස්ස විතක්කවිචාරෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, තතියං ඣානං සමාපන්නස්ස පීතියා ච චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, චතුත්ථං ඣානං සමාපන්නස්ස සුඛදුක්ඛෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං; ආකාසානඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස රූපසඤ්ඤාය පටිඝසඤ්ඤාය නානත්තසඤ්ඤාය චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනං සමාපන්නස්ස ආකාසානඤ්චායතනසඤ්ඤාය

චිත්තං... ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස විඤ්ඤාණඤ්චායතනසඤ්ඤාය චිත්තං... නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනං සමාපන්නස්ස ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසඤ්ඤාය චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං; සොතාපන්නස්ස සක්කායදිට්ඨියා විචිකිච්ඡාය සීලබ්බතපරාමාසා දිට්ඨානුසයා විචිකිච්ඡානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, සකදාගාමිස්ස ඔළාරිකා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, අනාගාමිස්ස අනුසහගතා කාමරාගසඤ්ඤොජනා පටිඝසඤ්ඤොජනා අනුසහගතා කාමරාගානුසයා පටිඝානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තං, අරහතො රූපරාගා අරූපරාගා මානා උද්ධච්චා අවිජ්ජාය මානානුසයා භවරාගානුසයා අවිජ්ජානුසයා තදෙකට්ඨෙහි ච කිලෙසෙහි බහිද්ධා ච සබ්බනිමිත්තෙහි චිත්තං මුත්තං විමුත්තං සුවිමුත්තන්ති – භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තචිත්තො.

කාලෙන සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානොති. කාලෙනාති උද්ධතෙ චිත්තෙ සමථස්ස [සමාධිස්ස (සී.)] කාලො, සමාහිතෙ චිත්තෙ විපස්සනාය කාලො.

‘‘කාලෙ පග්ගණ්හති චිත්තං, නිග්ගණ්හති පුනාපරෙ [අථාපරෙ (ස්‍යා.)];
සම්පහංසති කාලෙන, කාලෙ චිත්තං සමාදහෙ.

‘‘අජ්ඣුපෙක්ඛති කාලෙන, සො යොගී කාලකොවිදො;
කිම්හි කාලම්හි පග්ගාහො, කිම්හි කාලෙ විනිග්ගහො.

‘‘කිම්හි පහංසනාකාලො, සමථකාලො ච කීදිසො;
උපෙක්ඛාකාලං චිත්තස්ස, කථං දස්සෙති යොගිනො.

‘‘ලීනෙ චිත්තම්හි පග්ගාහො, උද්ධතස්මිං විනිග්ගහො;
නිරස්සාදගතං චිත්තං, සම්පහංසෙය්‍ය තාවදෙ.

‘‘සම්පහට්ඨං යදා චිත්තං, අලීනං භවතිනුද්ධතං;
සමථස්ස ච සො [සමථනිමිත්තස්ස සො (සී. ක.)] කාලො, අජ්ඣත්තං රමයෙ මනො.

‘‘එතෙන මෙවුපායෙන, යදා හොති සමාහිතං;
සමාහිතචිත්තමඤ්ඤාය, අජ්ඣුපෙක්ඛෙය්‍ය තාවදෙ.

‘‘එවං කාලවිදූ ධීරො, කාලඤ්ඤූ කාලකොවිදො;
කාලෙන කාලං චිත්තස්ස, නිමිත්තමුපලක්ඛයෙ’’ති.

කාලෙන සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානොති. ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා අනිච්චා’’ති සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො, ‘‘සබ්බෙ සඞ්ඛාරා දුක්ඛා’’ති සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො, ‘‘සබ්බෙ ධම්මා අනත්තා’’ති සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො...පෙ.... ‘‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති – සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො.

එකොදිභූතො විහනෙ තමං සො, ඉති භගවාති. එකොදීති එකග්ගචිත්තො අවික්ඛිත්තචිත්තො අවිසාහටමානසො සමථො සමාධින්ද්‍රියං සමාධිබලං සම්මාසමාධීති – එකොදිභූතො. **විහනෙ තමං සොති** රාගතමං දොසතමං මොහතමං දිට්ඨිතමං මානතමං කිලෙසතමං දුච්චරිතතමං අන්ධකරණං අචක්ඛුකරණං අඤ්ඤාණකරණං පඤ්ඤානිරොධිකං විඝාතපක්ඛිකං අනිබ්බානසංවත්තනිකං හනෙය්‍ය විහනෙය්‍ය පජහෙය්‍ය විනොදෙය්‍ය බ්‍යන්තිං කරෙය්‍ය අනභාවං ගමෙය්‍ය.

භගවාති ගාරවාධිවචනං. අපි ච භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා, භග්ගමොහොති භගවා, භග්ගමානොති භගවා, භග්ගදිට්ඨීති භගවා, භග්ගකණ්ඩකොති භගවා, භග්ගකිලෙසොති භගවා, භජි විභජි පවිභජි ධම්මරතනන්ති භගවා, භවානං අන්තකරොති භගවා, භාවිතකායො භාවිතසීලො භාවිතචිත්තො භාවිතපඤ්ඤොති භගවා, භජි වා භගවා අරඤ්ඤවනපත්ථානි පන්තානි සෙනාසනානි අප්පසද්දානි අප්පනිග්ඝොසානි විජනවාතානි මනුස්සරාහස්සෙය්‍යකානි පටිසල්ලානසාරුප්පානීති භගවා, භාගී වා භගවා චීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානපච්චයභෙසජ්ජපරික්ඛාරානන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්ස විමුත්තිරසස්ස අධිසීලස්ස අධිචිත්තස්ස අධිපඤ්ඤායාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං ඣානානං චතුන්නං අප්පමඤ්ඤානං චතුන්නං අරූපසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා අට්ඨන්නං විමොක්ඛානං අට්ඨන්නං අභිභායතනානං නවන්නං අනුපුබ්බවිහාරසමාපත්තීනන්ති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං සඤ්ඤාභාවනානං දසන්නං කසිණසමාපත්තීනං ආනාපානස්සතිසමාධිස්ස අසුභසමාපත්තියාති භගවා, භාගී වා භගවා චතුන්නං සතිපට්ඨානානං චතුන්නං සම්මප්පධානානං චතුන්නං ඉද්ධිපාදානං පඤ්චන්නං ඉන්ද්‍රියානං පඤ්චන්නං බලානං සත්තන්නං බොජ්ඣඞ්ගානං අරියස්ස අට්ඨඞ්ගිකස්ස මග්ගස්සාති භගවා, භාගී වා භගවා දසන්නං තථාගතබලානං චතුන්නං වෙසාරජ්ජානං චතුන්නං පටිසම්භිදානං ඡන්නං අභිඤ්ඤානං ඡන්නං බුද්ධධම්මානන්ති භගවා, භගවාති නෙතං නාමං මාතරා කතං න පිතරා කතං න භාතරා කතං න භගිනියා කතං න මිත්තාමච්චෙහි කතං න ඤාතිසාලොහිතෙහි කතං න සමණබ්‍රාහ්මණෙහි කතං න දෙවතාහි කතං; විමොක්ඛන්තිකමෙතං බුද්ධානං භගවන්තානං බොධියා මූලෙ සහ සබ්බඤ්ඤුතඤාණස්ස පටිලාභා සච්ඡිකා පඤ්ඤත්ති යදිදං භගවාති – එකොදිභූතො විහනෙ තමං සො ඉති භගවා.

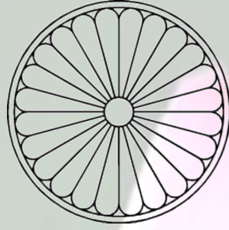
තෙනාහ භගවා –

‘‘එතෙසු ධම්මෙසු විනෙය්‍ය ඡන්දං, භික්ඛු සතිමා සුවිමුත්තචිත්තො;
කාලෙන සො සම්මා ධම්මං පරිවීමංසමානො, එකොදිභූතො විහනෙ
තමං සො’’. [ඉති භගවාති]

සාරිපුත්තසුත්තනිද්දෙසො සොළසමො.

අට්ඨකවග්ගම්හි සොළස සුත්තනිද්දෙසා සමත්තා.

මහානිද්දෙසපාළි නිට්ඨිතා.

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙසා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථ දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........